

Pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden
2006-2010

SUCCESVOL TAALBELEID

EINDRAPPORTAGE

Deel A

G.A. Spaans, M. Förrer, D. Stolwijk

Deel B

A.A.M. Houtveen, V. van der Velde

INHOUDSOPGAVE

Voorwoord	9
Leeswijzer	11
Samenvatting en aandachtspunten	12
Deel A Pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden	17
1. Inleiding	18
2. Hoofddoel van de Pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden	19
3. Innovatiestrategieën en aanpak Pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden	20
3.1 Inleiding	20
3.2 Monitor	21
3.3 Ondersteunende gesprekken besturen	22
3.4 Taal/leesexperts	23
3.5 Kenniskring	23
4. Flankerend beleid	26
5. Communicatie	28
6. Kwalitatieve analyse verbeterplannen Taalpilots Onderwijsachterstanden	35
6.1 Verantwoording van de ijkpunten	35
6.2 Samenvattende beschrijving per taalpilot	40
Literatuur	94
Deel B Monitor – Opbrengst van taalbeleid	97
Management samenvatting	98
1. Verbetering van opbrengsten door taalbeleid	111
1.1 Inleiding	111
1.2 Doelstelling en haalbaarheid van de taalpilots	111
1.3 Vraagstelling en opzet van de monitoring	114
1.4 Opbouw van het rapport	116
2. Kenmerken van goed taalbeleid	117
2.1 Inleiding	117
2.2 Kennis over het proces van leren lezen	117
2.3 Kennis over goed onderwijs voor alle leerlingen en voor risicoleerlingen	118
2.4 Wat is bekend over de voorwaarden waaronder verbetering van het leesonderwijs blijvend succesvol kan zijn	122
2.5 Wat is bekend over voorwaarden waaronder verbetering van individuele scholen blijvend succesvol kan zijn?	124

3. Realisatie van taalbeleid	126
3.1 Inleiding	126
3.2 De mate waarin de scholen taalbeleid ten aanzien van het onderwijsaanbod realiseren	127
3.3 Beleid op goed onderwijs	129
3.3.1 Differentiatie	130
3.3.2 Tijd op het rooster voor het kerncurriculum	133
3.3.3 Extra tijd voor de zwakke leerling	137
3.3.4 Opbrengstgericht werken	139
3.4 Taal- en leesprestaties blijvend verbeteren	141
3.4.1 Inleiding	141
3.4.2 Planmatig aansturen, bewaken, evalueren en borgen van het proces van vernieuwen	141
3.4.3 Aansluiten bij de schoolontwikkeling	145
3.5 Taalbeleid bovenschools	146
3.6 Samenvatting en conclusies	149
4. Oorzaken achterblijven taalbeleid	153
4.1 Inleiding	153
4.2 Selectie scholen	153
4.3 Stramien casebeschrijvingen	155
4.4 Casebeschrijving school A	155
4.4.1 Typering van de school	155
4.4.2 Onderwijsresultaten tijdens de pilot Taalbeleid Onderwijsachterstanden	155
4.4.3 Kwaliteit van het taalbeleid gedurende de looptijd van de taalpilot	156
4.4.4 Oorzaken voor verbetering taalbeleid	158
4.5 Casebeschrijving school B	158
4.5.1 Typering van de school	158
4.5.2 Onderwijsresultaten tijdens de pilot Taalbeleid Onderwijsachterstanden	159
4.5.3 Kwaliteit van het taalbeleid gedurende de looptijd van de taalpilot	159
4.5.4 Oorzaken voor verbetering taalbeleid	161
4.6 Casebeschrijving school C	162
4.6.1 Typering van de school	162
4.6.2 Onderwijsresultaten tijdens de pilot Taalbeleid Onderwijsachterstanden	162
4.6.3 Kwaliteit van het taalbeleid gedurende de looptijd van de taalpilot	162
4.6.4 Oorzaken voor verbetering taalbeleid	165
4.7 Casebeschrijving school D	165
4.7.1 Typering van de school	165
4.7.2 Onderwijsresultaten tijdens de pilot Taalbeleid Onderwijsachterstanden	166
4.7.3 Kwaliteit van het taalbeleid gedurende de looptijd van de taalpilot	166

4.7.4	Oorzaken voor verbetering taalbeleid	168
4.8	Casebeschrijving school E	168
4.8.1	Typering van de school	168
4.8.2	Onderwijsresultaten tijdens de pilot Taalbeleid	
Onderwijsachterstanden		168
4.8.3	Kwaliteit van het taalbeleid gedurende de looptijd van de taalpilot	169
4.8.4	Oorzaken voor verbetering taalbeleid	170
4.9	Casebeschrijving school F	171
4.9.1	Typering van de school	171
4.9.2	Onderwijsresultaten tijdens de pilot Taalbeleid	
Onderwijsachterstanden		171
4.9.3	Kwaliteit van het taalbeleid gedurende de looptijd van de taalpilot	172
4.9.4	Oorzaken voor verbetering taalbeleid en leerlingresultaten	174
4.10	Casebeschrijving school G	174
4.10.1	Typering van de school	174
4.10.2	Onderwijsresultaten tijdens de pilot Taalbeleid	
Onderwijsachterstanden		175
4.10.3	Kwaliteit van het taalbeleid gedurende de looptijd van de taalpilot	175
4.10.4	Oorzaken voor verbetering taalbeleid	177
4.11	Casebeschrijving school H	178
4.11.1	Typering van de school	178
4.11.2	Onderwijsresultaten tijdens de pilot Taalbeleid	
Onderwijsachterstanden		178
4.11.3	Kwaliteit van het taalbeleid gedurende de looptijd van de taalpilot	178
4.11.4	Oorzaken voor verbetering taalbeleid	181
4.12	Casebeschrijving school I	181
4.12.1	Typering van de school	181
4.12.2	Onderwijsresultaten tijdens de pilot Taalbeleid	
Onderwijsachterstanden		181
4.12.3	Kwaliteit van het taalbeleid gedurende de looptijd van de taalpilot	182
4.12.4	Oorzaken voor verbetering taalbeleid	184
4.13	Casebeschrijving school J	184
4.13.1	Typering van de school	184
4.13.2	Onderwijsresultaten tijdens de pilot Taalbeleid	
Onderwijsachterstanden		184
4.13.3	Kwaliteit van het taalbeleid gedurende de looptijd van de taalpilot	185
4.13.4	Oorzaken voor verbetering taalbeleid	187
4.14	Casebeschrijving school K	187
4.14.1	Typering van de school	187
4.14.2	Onderwijsresultaten tijdens de pilot Taalbeleid	
Onderwijsachterstanden		188
4.14.3	Kwaliteit van het taalbeleid gedurende de looptijd van de taalpilot	188
4.14.4	Oorzaken voor verbetering taalbeleid	190

4.15	Casebeschrijving school L	190
4.15.1	Typering van de school	190
4.15.2	Onderwijsresultaten tijdens de pilot Taalbeleid Onderwijsachterstanden	191
4.15.3	Kwaliteit van het taalbeleid gedurende de looptijd van de taalpiloot	194
4.15.4	Oorzaken voor verbetering taalbeleid	194
4.16	Casebeschrijving school M	195
4.16.1	Typering van de school	195
4.16.2	Onderwijsresultaten tijdens de pilot Taalbeleid Onderwijsachterstanden	195
4.16.3	Kwaliteit van het taalbeleid gedurende de looptijd van de taalpiloot	195
4.16.4	Oorzaken voor verbetering taalbeleid	198
4.17	Casebeschrijving school N	199
4.17.1	Typering van de school	199
4.17.2	Onderwijsresultaten tijdens de pilot Taalbeleid Onderwijsachterstanden	199
4.17.3	Kwaliteit van het taalbeleid gedurende de looptijd van de taalpiloot	199
4.17.4	Oorzaken voor verbetering taalbeleid	202
4.18	Casebeschrijving school O	203
4.18.1	Typering van de school	203
4.18.2	Onderwijsresultaten tijdens de pilot Taalbeleid Onderwijsachterstanden	203
4.18.3	Kwaliteit van het taalbeleid gedurende de looptijd van de taalpiloot	204
4.18.4	Oorzaken voor verbetering taalbeleid	207
4.19	Ontwikkeling in taalbeleid: het is mogelijk	207
5.	Cross-sectionele vergelijking van de vorderingen op leerlingniveau bij alle scholen tijdens de uitvoering van de taalpilots	209
5.1	Inleiding	209
5.2	Ontwikkeling van taalvaardigheid bij kleuters	210
5.3	De ontwikkeling van de leesvaardigheid in de groepen 3 tot en met 8	213
5.3.1	Resultaten op de Drie-Minuten-Toets	214
5.3.2	Resultaten op de AVI	220
5.4	De ontwikkeling van de woordenschat in de groepen 3 tot en met 8	222
5.5	De ontwikkeling van het begrijpend lezen in de groepen 5 tot en met 8	227
5.6	De ontwikkeling van ondersteunde taalactiviteiten in de midden- en bovenbouw	229
5.7	Samenvatting en conclusie	232
6.	Cross-sectionele vergelijking van de vorderingen op leerlingniveau bij alle scholen voorafgaand en na afloop van de taalpilots	236
6.1	Inleiding	236
6.2	Ontwikkeling van taalvaardigheid bij kleuters tussen 2005-2006 en 2009-2010	236
6.3	De ontwikkeling van de leesvaardigheid in de groepen 3 tot en met 8	238

6.3.1	Vergelijking van de resultaten op de Drie-Minuten-Toets in 2005-2006 en 2009-2010	238
6.3.2	Resultaten op de AVI	243
6.4	De ontwikkeling van de woordenschat in de groepen 3 tot en met 8	245
6.5	De ontwikkeling van het begrijpend lezen in de groepen 5 tot en met 8	248
6.6	De ontwikkeling van ondersteunde taalactiviteiten in de midden- en bovenbouw	250
6.7	Samenvatting en conclusie	252
7.	Cross-sectionele vergelijking van de vorderingen op leerlingniveau tussen scholen met en zonder leesinterventietraject	253
7.1	Inleiding	253
7.2	Ontwikkeling van taalvaardigheid bij kleuters tussen 2005-2006 en 2009-2010	254
7.3	De ontwikkeling van de leesvaardigheid in de groepen 3 tot en met 8	256
7.3.1	Vergelijking van de resultaten op de Drie-Minuten-Toets in 2005-2006 en 2009-2010	256
7.3.2	Resultaten op de AVI	262
7.4	Samenvatting en conclusie	264
8.	Longitudinale ontwikkeling van cohort 2007-2008	266
8.1	Inleiding	266
8.2	Ontwikkeling van de leerlingen van groep 1 uit cohort 2007-2008	266
8.3	Ontwikkeling van de leerlingen van groep 2 uit cohort 2007-2008	268
8.4	Ontwikkeling van de leerlingen bij het aanvankelijk en voortgezet lezen	269
8.4.1	Resultaten op de Drie-Minuten-Toets	269
8.4.2	Resultaten op de AVI	273
8.5	De ontwikkeling van de woordenschat	275
8.6	De ontwikkeling van het begrijpend lezen van cohort 2007-2008	278
8.7	De ontwikkeling van de ondersteunende taalactiviteiten in midden- en bovenbouw van cohort 2007-2008	279
8.8	Samenvatting	281
	Literatuur	284
	Bijlage 1	289
	Leerlingresultaten van de aan de pilots taalbeleid onderwijs-achterstanden deelnemende scholen over de schooljaren 2007-2008, 2008-2009 en 2009-2010, uitgesplitst per pilot	289
	Sleutel pilotcodes	289
	Taal voor kleuters	290
	Drie-Minuten-Toets	294
	AVI-Toets	316
	Woordenschattoets (oude versie)	324
	Leeswoordenschat	328

Toets Begrijpend Lezen	334
Taalschaal	338
Bijlage 2	347
Tabellen Cohort 2005-2006 en 2009-2010	347
Sleutel Pilotcodes	347
Taal voor kleuter	348
DMT kaart 1.2 en 3 voor groep 3	352
DMT kaart 1.2 en 3 voor groep 4	358
DMT kaart 3 voor groepen 5 tot en met 8	367
Woordenschattoets (oude versie)	374
Toets Begrijpend Lezen 98	378
Taalschaal	382
Leeswoordenschat	390
AVI groep 3 tot en met 5	396

VOORWOORD

De taal- en leesprestaties verbeteren op de scholen met een leerlingenpopulatie die voor een belangrijk deel bestaat uit kinderen van laag opgeleide en vaak niet-Nederlandstalige ouders. Dat was de doelstelling van het in 2007 ingezette landelijk innovatieproject Pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden, dat in de volksmond al snel ‘taalpilots’ werd genoemd. Leerlingen uit gezinnen met laag opgeleide, al dan niet allochtone, ouders vormden al eerder de doelgroep van het Onderwijskansplan en het Gemeentelijk Onderwijsachterstandenbeleid. Op de kansrijke aanpakken die tijdens deze beleidsperiodes ontwikkeld zijn, borduurden de Pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden voort. Daarnaast zijn er op basis van nieuwe inzichten ook nieuwe insteken gekozen en nieuwe werkwijzen tot stand gekomen.

In het schooljaar 2007-2008 zijn er zo’n 350 scholen met meer dan vijftig procent ‘doelgroepleerlingen’ enthousiast en constructief aan de slag gegaan. De deelnemende scholen ontvingen extra middelen in euro’s - beschikbaar gesteld door het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap - en specifieke ondersteuning door experts op het gebied van taal en lezen. De taalpilots werden uitgevoerd door het landelijk georganiseerde Projectbureau Kwaliteit.

Essentieel in de aanpak was de omslag die moest plaatsvinden op drie niveaus in de schoolorganisatie: op het niveau van bestuur, school en groep. Uit (inter)nationaal onderzoek blijkt dat het hebben van hoge maar realistische verwachtingen van de ontwikkeling van kinderen leidt tot betere prestaties. Dat was dan ook de insteek bij de taalpilots. In plaats van het denken in en handelen vanuit activiteiten ging het bij de taalpilots om het denken in en handelen vanuit doelen en ambities. Daarbij moest eerst op de genoemde drie niveaus van de organisatie eensgezindheid over de verwachtingen en doelen op het gebied van taal en lezen worden bereikt. Vervolgens kon men met elkaar aan de slag om die doelen ook daadwerkelijk te bereiken. Scholen kozen daarbij voor doelen op de domeinen waar zij zelf knelpunten constateerden.

Gelukkig bleven de aandacht en de investering overeind bij de intrede van een nieuw kabinet in 2007. Staatssecretaris van Onderwijs Sharon Dijksma stelde samen met het onderwijsveld de Kwaliteitsagenda voor het Primair Onderwijs op en hierin kregen de taalpilots een prominente plek. Inmiddels hadden de organisaties voor bestuur en management in het onderwijs de PO-Raad opgericht en deze raad wilde direct de bestuurlijke verantwoordelijkheid voor de taalpilots voor haar rekening nemen, zodat de aanpak een breed draagvlak behield in het primair onderwijs. Scholen, onderwijs-professionals en besturen die deelnamen aan de pilots konden dan ook voortvarend en ongestoord een vervolg geven aan de verdere uitwerking. Uit de tussenevaluaties die jaarlijks plaatsvonden, bleek dat er telkens weer sprake was van significante vooruitgang op met name het technisch lezen en woordenschat in de onderbouw. Voldoende motivatie dus voor de deelnemers om door te gaan op de ingeslagen weg.

Na een periode van bijna vier jaar maken we de eindbalans op. De resultaten en opbrengsten van vier jaar van effectief en opbrengstgericht werken vindt u terug in de eindrapportage die nu voorligt. De opbrengsten blijken in de meeste scholen en groepen en binnen de meeste domeinen die aangepakt zijn boven verwachting te zijn. Natuurlijk valt er nog veel te verbeteren en deze kanttekeningen worden in deze rapportage ook benoemd. Aan de hand van deze kanttekeningen kunnen scholen en overheid met elkaar verkennen waar de volgende intensiveringstappen moeten worden gezet. Maar het enthousiasme over wat is bereikt overheerst, zowel bij de scholen en collega's die actief hebben deelgenomen als bij de ouders en leerlingen die er baat bij hebben gehad.

Samenvattend kunnen we vaststellen dat de aanpak resultaat heeft gehad en ik wil dan ook heel graag vanaf deze plaats alle scholen en besturen hartelijk danken voor hun inzet, collegialiteit en professionaliteit. Ook wil ik graag de PO-Raad danken voor de ondersteuning en het vertrouwen dat er al die tijd is geweest in de uitvoerenden binnen Projectbureau Kwaliteit. We zijn het Ministerie van OCW erkentelijk voor de facilitering en collegiale samenwerking. En last but not least een welgemeend dankjewel aan al die experts, onderzoekers en collega's die een positieve bijdrage hebben geleverd aan het welslagen van de Pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden.

Roel Weener

Algemeen Projectleider PO-Raad/Projectbureau Kwaliteit

LEESWIJZER

Deze eindrapportage bestaat uit twee delen. Deel A beschrijft de inrichting van de Pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden: de ontstaansgeschiedenis, de gestelde doelen, de aanpak en een kwalitatieve analyse per pilot.

De Taalpilots Onderwijsachterstanden zijn nauwgezet gemonitord. De monitor geeft antwoord op de volgende vragen:

- Zijn de scholen er in geslaagd taalbeleid tot stand te brengen?
- Zijn er scholen waar verbetering van het taalbeleid achterblijft en welke oorzaken zijn daarvoor aan te wijzen?
- Is de doelstelling van de scholen die deelnamen aan de Pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden in termen van terugdringen van taalachterstand gerealiseerd?
- Welke vooruitgang hebben de scholen geboekt door te werken aan de Pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden?
- Zijn de vorderingen in leerlingresultaten groter in die taalpilots waarin gewerkt is met een meerjarig (bovenschools) leesinterventietraject?

Deel B van deze eindrapportage bevat het eindrapport van deze monitor.

Voorafgaand aan Deel A en Deel B hebben we een samenvatting en aanbevelingen opgenomen.

De delen kunnen ook los van elkaar gelezen worden.

SAMENVATTING EN AANDACHTSPUNTEN

De Pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden (taalpilots) zijn gestart in 2006-2007 met een voorbereidingsjaar. Daarna hebben 353 scholen verdeeld over 28 pilots drie jaar lang gewerkt aan het verbeteren van hun taalbeleid.

De hoofddoelstelling van de taalpilots was om scholen waarvan de leerlingpopulatie voor meer dan vijftig procent bestaat uit kinderen van immigranten en van autochtone Nederlanders met een lage sociaal-economische positie een extra impuls te geven om door het voeren van taalbeleid taalachterstanden te bestrijden. Op alle aspecten van taal en lezen is dit gelukt. De grootste afname van het percentage uitvallers tussen 2005-2006 (het jaar voorafgaande aan de taalpilots) en 2009-2010 heeft plaatsgevonden in de groepen 3 en 4 voor aanvankelijk en voortgezet lezen op de Drie Minuten Toets en in de groepen 6 en 7 op de Leeswoordenschattoets.

In de taalpilots zijn zowel besturen als scholen aangesproken om (taal)beleid te voeren om de leerlingprestaties op taal/lezen te verbeteren. Hoewel de scholen allemaal op basis van hun beginsituatie een eigen verbeterplan hebben uitgewerkt en uitgevoerd, is er een nauwe koppeling gemaakt met het beleid dat door het betreffende bestuur bovenschools gevoerd werd. In de afgelopen drie jaar is dit beleid zowel op bestuurs- als schoolniveau verder geoperationaliseerd. Uitspraken over het verbeteren van leerlingresultaten zijn gaandeweg in de praktijk uitgewerkt. Zo zijn er onder andere concrete doelen op leerlingniveau geformuleerd en aanpakken gericht op het handelen van de leerkracht ontwikkeld. De scholen hebben werkwijzen ingevoerd om leerlingresultaten te bespreken en hier ook consequenties uit te trekken voor de inrichting van het onderwijs, als uitwerking van de nevensdoelstelling 'leren van elkaar'. Deze ontwikkeling is ook herkenbaar in de verbetertrajecten taal/lezen en rekenen die een jaar na de taalpilots zijn gestart onder coördinatie van PO-Raad/Projectbureau Kwaliteit. Het opbrengstgericht werken staat net als in de taalpilots ook in de verbetertrajecten centraal als middel om leerlingresultaten te verbeteren.

Om de voortgang van de scholen die meededen aan de taalpilots te monitoren, zijn verschillende gegevens verzameld. Deze gegevens betroffen de leerlingresultaten op de toetsen die de scholen zelf in het kader van de taalpilots afnamen, leerlinggegevens waaronder ook de sociaal-economische situatie en antwoorden via schriftelijke vragenlijsten over taalbeleid en de operationalisering daarvan in de school.

Om de besturen en scholen te ondersteunen bij de interpretatie en het gebruik van de aangeleverde toetsgegevens ten behoeve van het voeren van taalbeleid, zijn op beide niveaus gesprekken gevoerd.

Daarin waren de doelen, de gebruikte toetsen in relatie tot de doelen, de interpretatie van de gegevens, trendanalyses en reflectie op onder meer resultaten en aanpakken en een vooruitblik, onderdelen van gesprek.

De monitor en de analyse van de verbeterplannen bieden inzicht in hoe een grootschalig

innovatietraject in Nederland is verlopen, geven aandachtspunten voor borging en onderwerpen die verdere aandacht behoeven.

Als kader gebruiken we hiervoor een aantal ijkpunten vanuit de innovatieliteratuur voor succesvolle schoolverbetering:

Bewustwording en focus op kwaliteitsverbetering

Succesvol binnen de taalpilots

- Scholen hebben een zeer grote ontwikkeling doorgemaakt op het punt van beleid maken op het onderwijs(taal)aanbod
- Scholen en besturen zijn zich bewust van het feit dat de leerkracht ertoe doet om de leerlingresultaten te verbeteren

Aandachtspunten

- De focus op kwaliteitsverbetering vraagt continu aandacht op bovenschools-, school- en groepsniveau en dient dus steeds onderwerp van gesprek te zijn
- Op schoolniveau dient binnen de cyclus van kwaliteitszorg kennis en vaardigheden van leerkrachten gericht op het verbeteren van leerlingresultaten een belangrijk onderdeel te zijn

Opbrengstgericht werken

Succesvol binnen de taalpilots

- Scholen hebben een sterke ontwikkeling doorgemaakt in aspecten van opbrengstgericht werken
- Doelen voor het taalleesonderwijs zijn in de projectperiode steeds beter geformuleerd in termen van concrete en toetsbare leerlingresultaten
- Een aantal scholen heeft de analyse en verklaring van resultaten in de jaarcyclus opgenomen en tweemaal per jaar worden deze op team- en groepsniveau besproken
- Aan het eind van groep 2 komt het percentages uitvallers beneden de 25 procent op de toets Taal voor Kleuters
- Het uitvalpercentage op de toetsen voor aanvankelijk en voortgezet lezen (DMT) ligt beneden de 25 procent en zelfs voor groep 3 rond de 10 procent
- In de groepen 6 en 7 nadert het uitvalpercentage de 25 procent op de Leeswoordenschattoets
- Op de toets Begrijpend Lezen is het uitvalpercentage in groep 6 20 procent dus beneden het landelijk gemiddelde

Aandachtspunten

- Zijn de doelen die gesteld worden voor de verschillende domeinen ambitieus genoeg en tegelijkertijd ook realistisch?
- Aandacht dient er te zijn voor de analyse van toetsresultaten en aanpak van het taal/leesonderwijs over de jaargroepen heen. Met name extra aandacht voor groep 1 beginnende geletterdheid en de bovenbouw (specifiek groep 8) voor woordenschat en begrijpend lezen omdat daar het uitvalpercentage rond de 40 procent is
- De cyclus van opbrengstgericht werken vraagt verdere implementatie

Ketenbenadering

Succesvol binnen de taalpilots

- In die taalpilots waar voor alle scholen een bovenschools meerjarig traject is ontwikkeld, ondersteund door het schoolbestuur en met inzet van externe begeleiding, met van tevoren vastgestelde doelen is voor het (technisch) leesonderwijs vooral in de bovenbouw een opvallend groot verschil te zien in daling van het percentage uitvallers
- Op bovenschools niveau heeft men in de pilots meer inzicht gekregen in de leerlingresultaten en wordt dit ook bespreekbaar gemaakt via onder andere managementcontracten met de directeurs van de scholen

Aandachtspunten

- Inzicht in toetsgegevens via een monitorsysteem vraagt ook om interventies van schoolbesturen ten aanzien van kwalitatief goed taalbeleid
- Besturen zullen hun actieve rol moeten benoemen als zij externe organisaties inzetten bij het verbeteren van leerlingprestaties omdat dit niet mag leiden tot het meer op afstand blijven van het bestuur

Rol van de directeur/management

Succesvol binnen de taalpilots

- Leiderschap heeft een doorslaggevende rol gespeeld bij het versterken van het taalbeleid (blijkt uit extra onderzoek naar 15 zwakke tot zeer zwakke scholen)

Aandachtspunten

- Versterking van het projectmatig werken door het management leidt tot meer doelgericht handelen
- Bij de uitvoering van taalbeleid is het van belang om de verantwoordelijkheden van de directeur zichtbaar en bespreekbaar te maken op schoolniveau
- De rol van het management op schoolniveau wordt scherper als het benoemd wordt in het licht van pressure en support

Rol van de intern begeleider/taalcoördinator

Succesvol binnen de taalpilots

- De rol van de taalcoördinator heeft een grotere plek gekregen binnen de scholen om taalbeleid vorm te geven en uit te voeren
- Door een aantal scholen wordt klassenbezoek in de jaarplanning opgenomen
- De intern begeleider is samen met de taalcoördinator een spin in het web als het gaat om leerlingresultaten inzichtelijk en bespreekbaar te maken op groeps- en schoolniveau

Aandachtspunten

- De intern begeleider en de taalcoördinator kunnen een belangrijke rol spelen in het afstemmen van het aanbod en didactiek aan zorgleerlingen door verschillende personen binnen de school
- Taken en verantwoordelijkheden van de intern begeleider/taalcoördinator ten opzichte van de directeur dienen nadrukkelijk benoemd te worden en besproken te worden met het schoolteam

- Bij coaching van leerkrachten heeft het een meerwaarde om ook klassenobservaties en begeleiding in de groep structureel uit te voeren en in de jaarplanning op te nemen
- Het heeft een meerwaarde dat intern begeleiders/taalcoördinatoren ook een aantal punten uit observaties en coaching op teamniveau bespreken en niet alleen met de betreffende leerkrachten individueel om afstemming te krijgen over effectief leerkrachtgedrag en te leren van elkaar

Rol van de leerkracht

Succesvol binnen de taalpilots

- In de pilots wordt door leerkrachten steeds beter omgegaan met verschillen tussen leerlingen
- Leerkrachten hanteren het convergente differentiatiemodel
- Er is voldoende tijd voor taal/lezen ingepland in de groepen
- In de pilots is ingezet op scholing van de leerkracht gevolgd door observatie in de groep

Aandachtspunten

- Het proactief rekening houden als leerkracht met verschillen tussen leerlingen in het leerstofaanbod vraagt meer aandacht
- Het is wenselijk om de effectiviteit van en ervaringen met differentiatie-modellen op teamniveau te bespreken om duidelijke afspraken te maken welke differentiatie-modellen de voorkeur verdienen
- Als leerkracht is het kennis hebben van doorgaande leerlijnen essentieel om doelen te stellen, de leerstof te plannen maar ook de juiste keuzen te kunnen maken in de leerstof
- Selectie van leerstof op basis van de gestelde doelen vraagt van leerkrachten een kritische houding of alle activiteiten bijvoorbeeld uit methoden wel effectief zijn om de doelen te halen

Collectief leren

Succesvol binnen de taalpilots

- In veel pilots zijn schooloverstijgende bijeenkomsten en conferenties georganiseerd voor leerkrachten, intern begeleiders/taalcoördinatoren en directeuren
- In bijeenkomsten van directeuren en intern begeleiders worden de toetsresultaten van de betreffende scholen met elkaar besproken

Aandachtspunt

- Het maatjesleren tussen de scholen (dus meer dan bijeenkomsten op bovenschools niveau) kan verder verdiept worden, gericht op interventies om de leerlingresultaten te verbeteren zowel voor directeuren, intern begeleiders/taalcoördinatoren als leerkrachten

Inzet van middelen

Succesvol binnen de taalpilots

- Een deel van de middelen zijn ingezet voor extra formatie van intern begeleiders en taalcoördinatoren om begeleiding van leerkrachten te intensiveren
- Aan scholing voor leerkrachten is een extra impuls gegeven
- Versnelde aanschaf van methoden die uitgaan van recente ontwikkelingen
- Extra inzet externe ondersteuning om schoolteams te ondersteunen

Aandachtspunt

- Inzet van middelen dienen scherp afgezet te worden tegen de doelen die gesteld zijn. Wat is het meest effectief om de doelen te halen? Wat vraagt dan als eerste aandacht wat betreft inzet van (extra) middelen?

Deel A

Pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden

G.A. Spaans, M. Förrer, D. Stolwijk

1. INLEIDING

De Pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden (de ‘taalpilots’) komen voort uit de discussie met de Tweede Kamer over de herziening van de gewichtenregeling. De afspraak die in december 2005 is gemaakt met de toenmalige minister van onderwijs, hield in dat een aantal scholen een extra mogelijkheid kregen hun taalbeleid verder te ontwikkelen ter bestrijding van taalachterstanden. Belangrijk doel was de taal/leesresultaten van deze doelgroep leerlingen te verbeteren.

In 2006-2007 is gestart met een voorbereidingsjaar. Vervolgens hebben in de drie daarop volgende schooljaren ruim 350 scholen, verdeeld over achtentwintig pilots, uitvoering gegeven aan het traject Pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden.

De kwaliteitsagenda voor het Primair Onderwijs *Scholen voor Morgen* is in november 2007 verschenen en is gericht op duurzame verbetering van het primair onderwijs. De boodschap van de agenda is: ‘Wat slecht is moet goed, wat goed is moet beter.’ De kwaliteitsagenda focust op verhoging van de taal/leesprestaties en rekenopbrengsten in het primair onderwijs. De Pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden hebben een plek gekregen binnen deze kwaliteitsagenda en zijn een voorbeeld geweest voor de opzet en uitwerking van de taal/leesverbetertrajecten die in het schooljaar 2008/2009 van start zijn gegaan.

De voorbereidingsfase Pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden (2006-2007) vond plaats onder de bestuurlijke verantwoordelijkheid van het PO Platform Kwaliteit en Innovatie. De bestuurlijke verantwoordelijkheid is vanaf het schooljaar 2008-2009 overgedragen aan de PO-Raad.

2. HOOFDDOEL VAN DE PILOTS TAALBELEID ONDERWIJSACHTERSTANDEN

De hoofddoelstelling van de Taalpilots was scholen in staat te stellen om een extra impuls te geven aan uitvoering van taalbeleid om taalachterstanden van leerlingen te bestrijden. Dit resulteert in:

- a. Verminderen of verdwijnen van taalachterstanden
- b. Vergroten van de taal/leesprestaties
- c. Borgen, versterken en verbeteren van de handelingsbekwaamheid van de professionals in de scholen en hun ondersteuners
- d. Versterken en verbeteren ondersteunings- en begeleidingsaanpak binnen de school ten aanzien van taal/lezen
- e. Adequate inzet van methoden, materialen en toetsen
- f. Afstemming van de doorgaande lijn Voor- en vroegschoolse educatie – 4 tot en met 12 jaar

Iedere pilot heeft bij de start een bovenschools format uitgewerkt waarin is vastgelegd hoe zij aandacht willen besteden aan het bestrijden van taalachterstanden.

Daarnaast hebben de scholen een schooleigen plan ontwikkeld, dat zij jaarlijks hebben geactualiseerd, om hier handen en voeten aan te geven. Afhankelijk van de beginsituatie hebben scholen verschillende accenten gekozen. Een belangrijk accent is gelegd op het verbeteren van de leesprestaties van technisch lezen en voortgezet (technisch) lezen. Daarnaast hebben veel scholen ingezet op vergroting van de woordenschat en de aanpak voor begrijpend lezen.

De insteken van de taalbeleidsplannen op schoolniveau en de uitwerking op bovenschools niveau gaan uit van:

– *Kwalitatief taalbeleid*

Goed taalbeleid vertaalt zich in een aanpak voor taal/lezen. Dit wordt zichtbaar in het stellen van doelen, handelen van de leerkracht, rol van de intern begeleider/taalcoördinator, rol van het management, professionaliseringslijn, omgaan met toetsgegevens ten behoeve van een effectieve aanpak, inzet van bepaalde methoden en materialen die de taal/leesprestaties en de motivatie van kinderen vergroten.

– *Aansluiten op wat scholen al doen*

Scholen die participeren in Taalpilots gaan uit van hun eigen beginsituatie (taal/leesprestaties en schoolontwikkeling).

3. INNOVATIESTRATEGIEËN EN AANPAK PILOTS TAALBELEID ONDERWIJSACHTERSTANDEN

3.1 Inleiding

De Pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden maken onderdeel uit van een brede aanpak om grootschalig tot verbeteringen van de taal/leesprestaties in het basisonderwijs te komen. De laatste jaren is er met name in de VS, Canada en het Verenigd Koninkrijk ervaring opgedaan met de implementatie van grootschalige vernieuwingen. Hiervan kon bij de uitvoering van de taalpilots geprofiteerd worden. Met name is er veel nieuwe kennis beschikbaar over welke innovatiestrategieën van belang zijn. De meest succesvolle innovatiestrategieën: doelgericht werken, top down én bottom up werken en data-driven-change/instruction/decision-making, vormen expliciet onderdeel van de taalpilots. Deze maken de aanpak kansrijk. De meest leidende innovatiestrategie is waarschijnlijk ‘doelgerichtheid’: het gericht toewerken naar een concreet geformuleerd niveau van functioneren van de leerlingen.

Nadat de taalpilots twee jaar aan de slag waren heeft Opbrengstgericht werken een belangrijke plaats gekregen in de uitvoering van de Kwaliteitsagenda *Scholen voor morgen*. Opbrengstgericht werken betekent nadrukkelijk doelen stellen en systematisch nagaan via opbrengstgegevens of de doelen ook bovenschools, op schoolniveau, groepsniveau en individueel niveau gehaald worden om er vervolgens consequenties uit te trekken voor het plannen van het onderwijs. De Inspectie van het Onderwijs schrijft in het onderwijsverslag 2008-2009 (Inspectie van het Onderwijs, 2010) dat basisscholen vaak minder zwak zijn naarmate ze meer opbrengstgericht werken.

In de taalpilots is doelgerichtheid als strategie expliciet ingebracht. Een van de voorwaarden voor toekenning van een taalpilot is geweest dat scholen moesten aangeven welke concrete doelen zij in het kader van de taalpilot bij hun leerlingen willen bereiken en vervolgens h e zij deze doelen denken te bereiken. Daarbij zijn bewust geïntegreerde innovatiestrategieën waarbij op alle niveaus sprake is van een goede mix van een *top down* en een *bottom up* aanpak (Fullan, 1991; Teddlie & Reynolds, 2000) ingezet. In de opzet van de taalpilots is deze strategie heel basaal ingebracht doordat van de scholen gevraagd is een plan te maken dat uitgaat van de eigen situatie (*bottom up*), maar dit vervolgens uit te werken volgens een aantal *top down* geformuleerde eisen. Daaronder vallen onder meer: concreet geformuleerde doelen op leerlingniveau, de beschikking hebben over een goed leerlingvolgsysteem, gesprekken met de landelijke taal/leesexperts van de taalpilots en de bereidheid om deel te nemen aan de landelijke monitoring van de voortgang binnen de taalpilots.

Voor het gebruik van data als strategie voor het optimaliseren van de leerlingprestaties en het instructiegedrag is de laatste jaren veel aandacht (Earl, 2003; Tucker & Stronge, 2005). De laatste tijd is er ook meer aandacht voor het gebruik van data als strategie voor het ontwikkelen van kwaliteitsbeleid op school- en bovenschools niveau (Scheerens, Glas & Thomas, 2003, Ledoux, Blok & Boogaard, 2009). In de monitor (Vijfeijken, Smeets, 2010) van de taal/lees- en rekenverbetertrajecten 2008-2009 wordt op basis van interviews geconstateerd dat scholen die nu een jaar aan de slag zijn data gebruiken om de schoolkwaliteit te verbeteren. Scholen kunnen door het bestuderen van de leerresultaten mede hun eigen sterke en zwakke kanten waarnemen. Nog weinig wordt er echter gesproken over oorzaken van achterstanden. Als er over oorzaken gesproken wordt, zoekt met deze vooral in aspecten als verouderde of slecht ingevoerde methodes. Uit de interviews blijkt ook dat leerkrachten oorzaken voor lage scores vooral nog zoeken in 'verzachtende omstandigheden' (bijvoorbeeld wisseling van leerkracht door zwangerschap) en in de specifieke leerlingkenmerken (bijvoorbeeld drukke kinderen). Oorzaken voor achterblijvende resultaten worden zelden gezocht in het handelen van de leerkracht. Daarnaast constateren de onderzoekers dat ook het gesprek over oorzaken vrijwel niet gevoerd wordt, noch op teamniveau, noch op bovenschools niveau. In het onderwijsverslag 2008-2009 (Inspectie van het Onderwijs, 2010) staat ook aangegeven dat scholen voldoende gegevens hebben maar deze niet adequaat gebruiken. Het omgaan met data voor de planning van het onderwijs heeft in de schoolteams een steeds grotere plek ingenomen gedurende de looptijd van de taalpilots met steeds nadrukkelijker aandacht voor het handelen van de leerkracht en de invloed op de leerlingprestaties.

3.2 Monitor

Om de voortgang van de taalpilots te monitoren zijn bij de scholen verschillende typen gegevens verzameld. Ten eerste zijn ieder jaar via een toetskalender de resultaten van de leerlingen opgevraagd op de toetsen die de scholen zelf in het kader van de taalpilot hebben afgenomen. Tevens is aan de scholen gegevens gevraagd over de leerlingen zoals naam, leeftijd en sociaal-economische situatie. Ten tweede is zowel bij de schoolleider als de eerstverantwoordelijke voor de taalpilot binnen de scholen jaarlijks een schriftelijke vragenlijst afgenomen en is de scholen verzocht bij de betrokken leerkrachten een klassenobservatie uit te voeren.

Met deze vragenlijsten is een *tweede laag in de monitoring* van de taalpilots geïntroduceerd. De opbrengst van de vragenlijsten geven de scholen informatie in handen waarmee zij zicht krijgen op mogelijke oorzaken voor het achterblijven van leerlingprestaties.

De inzet van de monitor en de daaruit voortkomende bevindingen komen aan de orde in deel B.

3.3 Ondersteunende gesprekken besturen

Om de besturen en scholen te ondersteunen bij de interpretatie en het gebruik van de aangeleverde toetsgegevens ten behoeve van het voeren van taalbeleid, is twee keer een gesprek gevoerd met de schoolbesturen/bovenschools managers en de coördinatoren van de betreffende pilots door de projectleider van de Pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden en de lector *Leerproblemen, in het bijzonder Leesproblemen*, bij Hogeschool Utrecht, die verantwoordelijk is voor de monitor. Uit het onderwijsjaarverslag over het schooljaar 2007-2008 (Inspectie van het Onderwijs, 2009) en het onderwijsjaarverslag van 2008-2009 (Inspectie van het Onderwijs, 2010) blijkt dat vooral de schoolbesturen niet weten hoe hun leerlingen presteren. In het schooljaar 2007-2008 beschikte minder dan vijf procent van de besturen over evaluatierapporten van de leerprestaties van al hun scholen. Met de aandacht voor opbrengstgericht werken neemt dit percentage toe.

Zowel in de eerste als in de tweede ronde van gesprekken stonden de leerlingresultaten en mogelijke oorzaken en gevolgen voor scholen/besturen centraal. In de gesprekken is aandacht besteed aan:

- de doelen die de scholen zichzelf in het kader van de taalpilot hebben gesteld. Hierbij gaat het er met name om het belang van het stellen van hoge, maar realistische doelen.
- de gebruikte toetsen in relatie tot de gestelde doelen. Bij dit punt is de voorspellende waarde van in de pilot gebruikte toetsen in relatie tot de gestelde doelen aan de orde gesteld. Ook is het belang benadrukt van een één op één relatie tussen de gestelde doelen en de gebruikte toetsen.
- de toetsmomenten. Dit betreft het belang van het zicht houden op de mate waarin verworven basisvaardigheden behouden blijven.
- interpretatie van de gegevens per toets. Met de besturen is per toets en per meetmoment gekeken naar de resultaten die er toen ter beschikking waren in vergelijking met de landelijke scores en in relatie tot de binnen de pilot gestelde doelen. Tevens is gekeken naar de verschillen in leerlingresultaten tussen de scholen bij elk van de toetsen.
- trendanalyse. Door de scores van de toetsen die in meerdere groepen worden afgenomen naast elkaar te zetten, wordt een beeld verkregen van de mate waarin de vaardigheid (bijvoorbeeld technisch lezen) binnen de school als geheel beheerst wordt. Hierdoor worden trends zichtbaar, die aanleiding kunnen geven tot nadere analyse van de kwaliteit van het onderwijs. Hier is samen met besturen een verkenning op gepleegd.
- reflectie en vooruitblik. Door de scores op de toetsen op de deelgebieden van taal en lezen met elkaar in verband te brengen, ontstaat zicht op de juistheid van de binnen de taalpilot gemaakte keuzes en op de behoefte aan bijstelling van het plan van aanpak voor het komende schooljaar.

Bijvoorbeeld: wanneer de scholen ingezet hebben op het verbeteren van de begrijpend leesprestaties, terwijl het percentage uitvallers bij technisch leesniveau zeer hoog is, is een heroverweging van de gekozen doelen aan te raden.

3.4 Taal/leesexperts

Critical friend

Een aantal taal/leesexperts vanuit de Landelijke Pedagogische Centra, Expertisecentrum Nederlands, OSO en schoolbegeleidingsdiensten heeft onder aansturing van de landelijke projectleider Pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden verschillende taken uitgevoerd rond de uitvoering van de taal/beleidsplannen.

De landelijke taal/leesexperts zijn ingezet als critical friend om op basis van de kennis van (evidence based) aanpakken, kennis van methoden, datafeedback, klassenmanagement etc. inhoudelijk de verbeterplannen en de gemaakte keuzen/resultaten te bespreken met de scholen (groepsgewijs binnen een pilot of individueel). Deze gesprekken hebben plaatsgevonden bij de start van de pilots en op locatie in de periode mei/juni 2008, 2009 en 2010.

Pilots konden hier vrijwillig gebruik van maken (vergroten eigenaarschap). In totaal maakte 2/3 van de pilots hier gebruik van. Pilots waar al veel externe begeleiding op zat (met landelijke taal/leesexperts vaak ook uit de landelijke groep van de taalpilots voor het gehele implementatietraject) hebben hier logischerwijs geen gebruik van gemaakt. Uit de evaluatie blijkt dat scholen het verrijkend vonden om met een taal/leesexpert in gesprek te gaan en hun plannen (met vragen, blinde vlekken, leerlingresultaten etc.) voor te leggen om vervolgens hier consequenties aan te verbinden voor de vervolgstappen. Wat bijvoorbeeld bleek uit de eerste ronde gesprekken, was dat veel scholen hadden gekozen voor begrijpend lezen terwijl het aanvankelijk en voortgezet lezen nog niet op orde was. Zij hebben toen hun focus verlegd en zijn eerst aandacht gaan besteden aan het verbeteren van het aanvankelijk en voortgezet (technisch) leesonderwijs om vervolgens het begrijpend lezen weer op te pakken. Ook in het operationaliseren van doelen hebben de gesprekken een meerwaarde gehad.

3.5 Kenniskring

De bedoeling van de kenniskring was om via de Pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden de kennis en kunde bij elkaar te brengen die er is op het gebied van taal/lezen en schoolverbetering/onderwijsinnovatie (nationaal en internationaal). In de kenniskring hadden vertegenwoordigers van Sardes, Expertisecentrum Nederlands, het ministerie van OCW en de Inspectie van het Onderwijs zitting. Daarnaast hebben deelgenomen de hoogleraar NT2 van de Universiteit van Amsterdam, de lector *Doorlopende Leerlijnen: effectief taal- en leesonderwijs* aan Hogeschool Edith Stein, een bovenschools manager, de projectleider Projectbureau Kwaliteit, de projectleider Pilots Taalbeleid

Onderwijsachterstanden en enkele mensen uit de taalpilots zelf (coördinatie, ondersteuners).

Thema's die zijn besproken op de bijeenkomsten van de kenniskring:

- Onderwijskundig leiderschap: schoolleider en de ib-er/taalcoördinator; en de rol van besturen en bovenschools managers t.a.v. onderwijsverbetering (met medewerking van hoogleraar P. Slegers)
- Deskundig schoolteam ten aanzien van taal/leesonderwijs Begeleidingsstrategieën
- Probleembewustzijn bij schoolteams, effectieve didactiek/differentiatie, datafeedback
- Monitor - Opbrengsten (leerlingenresultaten en taal/leesbeleid in de taalpilots)

De uitkomsten zijn meegenomen in de gesprekken die gevoerd zijn met besturen en scholen. Ook zijn er constatering gedaan die nog geen uitwerking konden krijgen omdat het daar nog te vroeg voor was. Daarnaast zijn er inhoudelijke uitwerkingen gemaakt in de vorm van kwaliteitskaarten (zie digitale implementatiekoffer op www.taalpilots.nl) in afstemming met de activiteiten rond de verbetertrajecten en opbrengstgericht werken.

Onder andere zijn de volgende uitspraken gedaan in de kenniskring:

- Vanuit het bestuur/bovenschools management is blijvende ondersteuning en facilitering (op basis van prioriteiten) nodig.
- Op bovenschoolse niveau is het ook nodig om onderwijskundige rollen uit te werken en een visie te hebben met de gerichtheid op leren. Schoolbesturen zijn op dit moment hierop over het algemeen niet of onvoldoende zichtbaar.
- Hoe definieer je als bestuur/bovenschools manager je resultaten gericht op leren en hoe ga je het gesprek hierover aan met de directeuren/schoolteams
- Omdat de onderwijskundige uitwerking en focus voor besturen nog nauwelijks gestalte heeft gekregen, is er nog weinig zicht op wat er nu echt toe doet.
- Het leren van elkaar tussen besturen is wenselijk. In een van de taalpilots heeft het schoolbestuur/bovenschools manager bijvoorbeeld administratieve taken weggenomen bij schoolleiders zodat ze ook meer tijd hebben voor onderwijskundig leiderschap. Ook wordt coaching ingezet als blijkt dat er voor een sterker onderwijskundig beleid de schoolleider extra ondersteuning nodig heeft. Daarnaast wordt ook bewust ingezet op informele leiders bij directeuren die andere directeuren kunnen ondersteunen.
- De schoolleider moet een duidelijke rol spelen in wat de school aan taal/leesresultaten wil bereiken. Dan is het van belang deze rol op teamniveau te bespreken en te komen tot gezamenlijke uitspraken. De schoolleiding moet dan handvatten hebben om de juiste vragen te stellen aan de hand van de leerlingenresultaten.
- De onderwijskundig leider heeft een onderwijskundige focus nodig op leren en instructie. Dit betekent dus niet dat hij of zij onderwijsinhoudelijke taken hoeft uit te voeren.
- Gerichtheid als schoolleider en team op leren moet uitgangspunt zijn. Daarbij is het belangrijk de doelen te beperken om een gerichte focus te hebben, dit te ondersteunen met een gericht plan en daar ook aan vasthouden voor een langere tijd.

- Bespreken van data komt dicht op de huid van de leerkrachten. Om data aan de orde te stellen en te bespreken hoe de leerkracht zijn/haar handelen wil en kan aanscherpen/veranderen vraagt vaardigheden zowel van de intern begeleider/taalcoördinator als de schoolleiding. Belangrijk hierbij is om effectief gebruik van data te zien in het licht van goed onderwijs.
- Van belang is dat het niveau blijvend verhoogd moet worden (duurzaamheid). Er zijn scholen die dat zelf kunnen en er zijn scholen die via extern ontwerpen veranderen. Of het implementatieperspectief van binnenuit of van buitenaf komt vraagt andere interventies.
- Probleembewustzijn (van leerkrachten, intern begeleiders, directeuren, bestuur en ondersteuning) is een aandachtspunt. Welke mogelijkheden/interventies heb je landelijk om het probleembewustzijn van scholen te verhogen bij grootschalige vernieuwing?
- Er leven vragen bij schoolteams over de effectiviteit van didactische aanpakken en differentiatie. Hoe maak je kenbaar binnen de grootschalige vernieuwing wat effectief is als didactiek en op het gebied van differentiatie op grond van wat we landelijk weten uit onderzoek en ervaringen met pilots en projecten. Hoe ga je om met aanpakken waarvan de effectiviteit nog niet (helemaal) helder is?

4. FLANKEREND BELEID

Naast de Pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden hebben het ministerie van OCW en gemeenten ook met andere initiatieven het taal/leesonderwijs gestimuleerd. Een daarvan, het landelijk project *Kunst van Lezen*, had een rechtstreeks verband met de taalpilots.

In 2008 werd het programma *Kunst van Lezen* in het leven geroepen door de toenmalige minister van Onderwijs Ronald Plasterk. *Kunst van Lezen, bibliotheek in de basisschool*, is een project van Stichting Lezen en Sectorinstituut Openbare Bibliotheken. Het doel van het programma is om het lezen op scholen met veel kinderen met taalachterstanden te bevorderen. Een centrale rol is daarbij weggelegd voor de openbare bibliotheken. Bibliotheken zijn de natuurlijke partners van het basisonderwijs als het gaat om leesbevordering. Het aanbod aan leesbevorderingsactiviteiten is groot en de programma's worden het hele jaar door ingezet.

Een van de onderdelen van *Kunst van Lezen* is *Ondersteuning taal- en leesonderwijs op de basisschool*. Die ondersteuning is met name gericht op het aanbod en de promotie van aantrekkelijk leesmateriaal en de registratie van bezoek- en leengedrag. Doel is om aanvullend op het technisch leesonderwijs de plezierige aspecten van het lezen zoveel mogelijk te versterken en zodoende een positieve wisselwerking tussen kunnen lezen en willen lezen tot stand te brengen.

In de afgelopen twee schooljaren (2008-2009 en 2009-2010) hebben twaalf bibliotheekorganisaties op zestig basisscholen ervaringen opgedaan met het ondersteunen van het leesbevorderingsbeleid binnen het programma *Kunst van Lezen*. De scholen namen deel aan de Pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden. Zeven bibliotheken hebben de eerste fase van het project afgesloten aan het einde van schooljaar 2009-2010. De andere vijf bibliotheekorganisaties gaan nog door in schooljaar 2010/2011.

Met de ervaringen uit de eerdere fasen zijn vanaf september 2010 nog eens vijftien bibliotheken uitgedaagd een duurzame relatie met in totaal vijftig scholen op te bouwen volgens de uitgangspunten van *Kunst van Lezen*.

Resultaten *Kunst van Lezen* in de basisschool

Gedurende het project zijn de volgende resultaten in meerdere of mindere mate op de scholen bereikt:

- Passende collecties, aantrekkelijk gepresenteerd
- Meer leesbevorderingsactiviteiten in de groep
- Lidmaatschap bibliotheek van (bijna) alle kinderen
- Meer uitleningen dus meer boeken in handen van de kinderen
- Betere contacten tussen school en bibliotheek
- Betere afstemming van het aanbod van de bibliotheek op de wensen van de school

- Een uitleen- en leesvolgsysteem op de meeste scholen
- Longitudinale en specifieke inzet van producten en diensten van de bibliotheek

Zie verder de tussenrapportage van *Kunst van Lezen* (september 2010; www.kunstvanlezen.nl).

5. COMMUNICATIE

Een belangrijk doel van de Pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden is geweest om scholen te laten leren van elkaar. De opbrengsten van het project moeten ten goede komen aan alle scholen. Deze opbrengsten bevatten zowel ontwikkelde kennis – bijvoorbeeld in de vorm van kwaliteitskaarten – als ervaringsdeskundigheid, praktijkvoorbeelden waarin ervaringen van scholen met een bepaalde aanpak worden beschreven. De opbrengsten zijn via verschillende kanalen beschikbaar gesteld voor alle scholen in het primair onderwijs vanaf de start van de taalpilots. Er is bewust gekozen om alle scholen zo vroeg mogelijk deelgenoot te laten zijn van de ervaringen van de Pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden.

Communicatiemiddelen

De volgende manieren zijn ingezet om ontwikkelde expertise en producten toegankelijk te maken:

- Conferenties
- Website en E-zines
- Printuitgaven door Projectbureau Kwaliteit
- Dvd

Doelgroep

De communicatiemiddelen richten zich op de volgende doelgroepen:

- Schoolleiders
- Taalcoördinatoren, intern begeleiders, bouwcoördinatoren
- Leerkrachten
- Besturen
- Adviseurs, educatieve infrastructuur

Conferenties

Ieder projectjaar werd een conferentie georganiseerd voor de deelnemers aan de taalpilots. Op deze conferenties hebben deelnemers elkaar en experts ontmoet om van gedachten te wisselen over de aanpak van het taallesonderwijs. Deze conferenties waren zonder uitzondering goed bezocht.

De eerste conferenties – 30 en 31 oktober 2007 – stonden in het teken van de invulling van de taalplannen. Deskundigen hielpen scholen hun plannen concreet te maken

en SMART¹-doelen te formuleren. In 2008 en 2009 kwamen in praktijk- en verdiepingswerkshops de thema's aan bod waar de scholen mee bezig waren. Vooral woordenschatonderwijs en technisch lezen stonden sterk in de belangstelling. Daarnaast was er ook steeds aandacht voor de andere thema's van de taalpilots: beginnende geletterdheid, begrijpend lezen, leesbevordering en ouderbetrokkenheid. Tijdens de slotconferentie van 9 juni 2010 stonden de behaalde resultaten van de taalpilots centraal, evenals de vraag hoe deze door te zetten en hoe het taalbeleid op scholen verder te ontwikkelen.

Ook op andere (mede) door Projectbureau Kwaliteit georganiseerde conferenties had en heeft taalleesonderwijs steevast een prominente plaats. Op deze conferenties werden bij de taalpilots betrokken taal/leesdeskundigen en scholen uitgenodigd om een masterclass of een workshop te verzorgen.

Overzicht conferenties Pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden

30 en 31 oktober 2007. *Werkconferenties Pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden*.
26 mei. 2008. *Leg de taal/leesresultaten op de middenstip! Werkconferentie*.
19 mei 2009. *Scoren met taalleesonderwijs. Werkconferentie*.
9 juni 2010. *Resultaten delen en doorzetten. Slotconferentie*.

Taal en lezen op conferenties Projectbureau Kwaliteit in 2009 en 2010

Op de door Projectbureau Kwaliteit georganiseerde conferenties is veel aandacht voor taal en lezen. Scholen die deelnemen aan de taalpilots presenteren hun *good practices* op deze conferenties.

Conferenties 2009

23 maart 2009, Lunteren. *In gesprek over de onderwijspraktijk*

18 november 2009, Utrecht. Conferentie *Scholen voor morgen – elke school telt!*

Conferenties 2010

22-24 maart 2010, Lunteren. *Elke leerling telt*

26 mei 2010, Utrecht: Werkconferentie *Doelgericht naar beter taal/leesonderwijs*.

8 oktober 2010, Bussum: *Scholen voor morgen – Blijvende kwaliteit!* Gezamenlijk door het ministerie van OCW en de PO-Raad georganiseerde conferentie.

---

¹ SMART: Specifiek, Meetbaar, Acceptabel, Realistisch, Tijdgebonden

Website www.taalpilots.nl

Vanaf de start van de taalpilots in 2007 tot en met de afronding in 2010 is de website www.taalpilots.nl de centrale vindplaats van organisatorische en inhoudelijke informatie rond de taalpilots, het ontwikkelen van taalbeleid en het uitvoeren ervan.

Organisatorisch: documenten die te maken hadden met de inrichting van de taalpilots, zoals aanvraagformulieren, handleidingen voor het invullen van de monitor, betrokken experts, data van conferenties.

Inhoudelijk: brochures, papers en artikelen met bestaande en ontwikkelde kennis, zoals de zogenoemde 'kwaliteitskaarten', praktijkervaringen van de scholen, verslagen van conferenties en handouts van workshops en masterclasses.

Portfolio's en praktijkvoorbeelden

In de eerste fase van de taalpilots – 2007-2008 – zijn er in de zogenoemde portfolio's ervaringen verzameld van scholen die aan de taalpilots deelnamen. Ook zijn er korte beschrijvingen opgenomen per pilot. In 2008-2009 startte in het kader van de Kwaliteitsagenda PO *Scholen voor Morgen* het traject *Taalleesverbetertrajecten*, dat evenals de taalpilots werd uitgevoerd door Projectbureau Kwaliteit. Inhoudelijk verschillen deze trajecten niet. Daarom zijn vanaf 2008-2009 ook praktijkvoorbeelden geplaatst van deelnemende scholen aan de verbetertrajecten. Ook werd Opbrengstgericht werken steeds meer een onderdeel van de aanpak van de taalpilots en taalleesverbetertrajecten. Dit vindt zijn weerslag in de geplaatste praktijkvoorbeelden.

Praktijkvoorbeelden geplaatst in 2009

	<i>School</i>	<i>Thema</i>
6 januari	De Kameleon in Almere	Woordenschat
15 januari	Duizendpoot in Geleen	Begrijpend lezen
15 januari	Borgloschool in Deventer	Begrijpend lezen
16 maart	Klaver-Heijplaat, Rotterdam	Technisch lezen, Leesbevordering
21 mei	De Regenboog in Tilburg	Ouderbetrokkenheid
1 oktober	Roelant-Berk en Beukschool, Ubbergen	Speciaal Onderwijs
2 oktober	Don Boscoschool, Stein	Mondelinge taalvaardigheid in onderbouw
4 november	Kameleon, Almere	Leesbevordering
11 december	SBO De Horst, Echt	Technisch lezen, Ouderbetrokkenheid

Praktijkvoorbeelden geplaatst in 2010

	<i>School</i>	<i>Thema</i>
15 januari	OBS Jules Verne, Hoorn	Mondelinge taalvaardigheid
18 februari	OBS Driemaster, Assen	Leesbevordering
5 maart	Stichting Wowon, Noord-Holland	Opbrengstgericht werken
31 maart	De Skelp, Drachten	Speciaal Onderwijs
18 juni		Marcusschool, Utrecht
		Leesbevordering
15 oktober	OBS De Plataan, Pernis	Technisch en begrijpend lezen

Implementatiekoffer

In het schooljaar 2006-2007 is een eerste uitwerking gemaakt van inhoudelijke topics voor de digitale implementatiekoffer (www.taalpilots.nl). De inhoudelijke topics kwamen voort uit de vragen/wensen/verbeterplannen van scholen die deelnamen aan de pilots, resultaten van onderzoek en de ervaringen van taal/leesexperts. In de schooljaren 2007-2010 is de implementatiekoffer verder gevuld. De implementatiekoffer is in Nederland voor scholen en de educatieve infrastructuur inmiddels een begrip geworden.

De ontwikkelgroep van de taalpilots en taal/leesexperts die op verzoek een bijdrage hebben geleverd, hebben onder aansturing van de projectleider van de Pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden (Gea Spaans) een belangrijke rol gespeeld bij de inhoudelijke uitwerking van de implementatiekoffer.

De ontwikkelgroep was samengesteld uit personen werkzaam in organisaties van de educatieve infrastructuur: Expertisecentrum Nederlands (Marieke Tomesen, Dorien Stolwijk, Heleen Strating), CPS (Mariet Förer), Yvonne Leenders, Hogeschool Edith Stein (Kees Vernooij; Lector Doorlopende Leerlijnen), Seminarium voor Orthopedagogiek (Eveline Wouters en Lucie Spreij) en schoolbegeleidingsdienst Edux (Joop Stoeldraijer).

De implementatiekoffer bevat handreikingen, interviews met taalleesdeskundigen en onderzoek op het gebied van taalleesonderwijs. De documenten zijn gerubriceerd in de onderwerpen Vakgebieden, Implementatie, Organisatie, Monitoring en Ouders.

De rubriek Vakgebieden is onderverdeeld in de subrubrieken Lezen, Woordenschat, Spellen en stellen, Mondelinge taalvaardigheid en Taal- en leesbevordering. De subrubriek Lezen is onderverdeeld in Beginnende geletterdheid, Aanvankelijk technisch lezen, Voortgezet technisch lezen en Begrijpend lezen. In de beginperiode

is accent gelegd op het aanvankelijk en voortgezet technisch leesonderwijs omdat veel scholen daar als eerste mee aan de slag zijn gegaan in hun taalpilot. Van daaruit is de focus voor een aantal pilots verschoven naar andere domeinen zoals woordenschatontwikkeling, begrijpend lezen, spellen en beginnende geletterdheid. Omdat veel scholen mondelinge taalvaardigheid niet hebben opgenomen in het taalbeleidsplan, heeft dit onderdeel minder aandacht gekregen.

De rubrieken kennen, voor zover relevant, een onderverdeling in *Morgen aan de slag* (kwaliteitskaarten en handreikingen die direct toe te passen zijn), *Leren van experts* (interviews met taal/leesdeskundigen, onderzoeken en theoretische achtergronden bij kwaliteitskaarten), *Leren van elkaar* (praktijkvoorbeelden) en *Methodeanalyse*.

Kwaliteitskaarten

De kwaliteitskaarten zijn een belangrijk middel om schoolleiders, leerkrachten en intern begeleiders praktische handvatten te geven voor het verbeteren van taal/leesonderwijs. De volgende kwaliteitskaarten zijn onder andere opgenomen in de digitale implementatiekoffer:

- Tijd voor lezen en taal
  - Meetlat Voortgezet Technisch Lezen
  - Meer en beter woorden leren
  - Differentiatie extra tijd voor risicolezers
  - Leesbevordering
  - Werken met groepsplannen en Formulieren bij Werken met groepsplannen.
- Kwaliteitskaarten worden ook in print meegestuurd met School aan Zet, zie paragraaf School aan Zet.

Voor een compleet overzicht van geplaatste documenten: zie <http://www.taalpilots.nl/implementatiekoffer>

Bezoek website

Aantal bezoekers in 2010

Januari	7.308	Juli	2.204
Februari	5.740	Augustus	2.603
Maart	8.352	September	6.530
April	7.197	Oktober	8.665
Mei	4.566	November	10.476
Juni	5.462		

Na de homepage zijn het meest bezocht op www.taalpilots.nl:

- kwaliteitskaarten
- methoden
- implementatiekoffer
- downloads
- praktijkvoorbeelden
- nieuw op deze site.

Nieuwsbulletin Taalbeleid

De E-zine *Nieuwsbulletin Taalbeleid* is in 2009 acht keer verschenen. In 2010 verschijnt het Nieuwsbulletin gemiddeld eens per maand.

In september 2010 zijn er 2.814 abonnees op Nieuwsbulletin Taalbeleid.

School aan Zet

Naast de website www.taalpilots.nl en de bijbehorende E-zine *Nieuwsbulletin Taalbeleid* is de papieren nieuwsbrief *School aan Zet*, die vier keer per jaar door Projectbureau Kwaliteit naar alle scholen voor primair onderwijs wordt verstuurd, een belangrijk vehikel voor het communiceren van informatie over taalleesonderwijs. *School aan Zet* heeft circa 9.580 abonnees. 75 Procent van de lezers zijn leerkrachten.

Aandacht voor taalpilots en taalleesbeleid in School aan Zet

December 2007: artikel *Taalpilots werken samen voor beter resultaat*.

Februari/maart 2008: themanummer over taal- en leesonderwijs

November 2008: artikelen *Expertteam voor taalleesverbetertrajecten* en *Taalonderwijs verbeteren op 1000 scholen* en het praktijkvoorbeeld *“We gaan nu de diepte in”*

Maart 2009: artikelen *Expert over de vloer* en *Lezen moet leuk zijn*

Mei 2009: artikelen *Gedifferentieerd technisch lezen, hoe doe je dat?* en *Ouderbetrokkenheid en taal*

Oktober 2009: artikel *Op iedere school een taalcoördinator*

December 2009: aandacht voor de kwaliteitskaarten in het artikel *Hulp bij lespraktijk*, en de praktijkvoorbeelden *Kleuters kletsen erop los in kletstheater* en *“We hebben een grote collectie”*

Maart 2010: artikelen *Meer en beter woorden leren*, *Taal en lezen met kleine stapjes vooruit*, praktijkverhaal *Met een boekenkoffer naar de kleuters*

Juni 2010: artikelen *Elke dag lezen*, *“Vraag na de vakantie: ‘Wat heb je gelezen’”*, *Praten over rekenen* en *“Ga uit van wat je wel kunt”*

Oktober 2010: artikel *“Een taalactieve omgeving is belangrijk”*.

Kwaliteitskaarten

Bij de School aan Zet worden met ingang van december 2009 kwaliteitskaarten meegestuurd.

December 2009: *Tijd voor lezen*

Oktober 2010: *Handreiking taalbeleid. Werken met groepsplannen.*

DVD Elke dag lezen

Elke dag lezen is een documentaire van Lumineus over het leesproces in groep 3. De film volgt een jaar lang juf Laila van obs De Kameleon in 's-Hertogenbosch en laat zien met welke didactische en organisatorische aanpakken zij haar kinderen naar minimaal AVI 2 brengt. In opdracht van Projectbureau Kwaliteit zijn hieraan interviews met taal/leesdeskundigen toegevoegd. Ook zijn er kijkwijzers en opdrachten ontwikkeld. Aan de hand hiervan kunnen schoolteams zich tijdens studiedagen verdiepen in verschillende aspecten van het leesonderwijs. De dvd is in december 2010 verschenen.

Zichtbaarheid

Vooraf in de beginfase verschenen publicaties over de Pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden in de media. Daarnaast publiceren bij taalpilots betrokken experts regelmatig in vaktijdschriften over vakinhoudelijke onderwerpen. Deze publicaties zijn hier buiten beschouwing gelaten.

Eenduidig antwoord op achterstand in taal/lezen; Taalpilots Onderwijsachterstanden.

Interview met Thoni Houtveen, lector leerproblemen aan de Hogeschool Utrecht en Gea Spaans, projectleider taal/leesverbetertrajecten. In GOED/Edventure, nr 2, april 2008.

Uitval onder risicoleerlingen terugdringen. Interview met Thoni Houtveen, lector leerproblemen aan de Hogeschool Utrecht en Gea Spaans, projectleider taal/leesverbetertrajecten. In SLO Primair, nr 2, 2008.

Leesles is essentieel op scholen. Gerard van Reijn. In: De Volkskrant, 29 mei 2008
Samen op weg naar betere taal- en leesresultaten. Gea Spaans en Yvonne Leenders. In: Advies&Educatie november 2008

In de brochure *Ouders: Thuis in taal en rekenen*, een uitgave van de oudervereniging LOBO, wordt aandacht besteed aan de taalpilots.

Presentaties resultaten Pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden op de ORD (Onderwijs-ResearchDagen) in Eindhoven mei 2008 en Leuven mei 2009.

Taalpilotscholen gaan vooruit. Susan de Boer. In: Taal Lezen Primair, maart 2010

6. KWALITATIEVE ANALYSE VERBETERPLANNEN TAALPILOTS ONDERWIJSACHTERSTANDEN

6.1 Verantwoording van de ijkpunten

Scholen die hebben deelgenomen aan de taalpilots, hebben drie jaar gewerkt aan de verbetering van hun taal- en leesonderwijs. Hun werkwijze beschreven zij in plannen (format school- en format bovenschools niveau). Alle pilots hebben een plan gemaakt bij de start in 2007 en schreven in 2008 en 2009 een update van dit plan. In het kader van de eindrapportage zijn de plannen van de scholen geanalyseerd. Als kader voor de analyse is vanuit innovatieliteratuur gekozen voor een aantal ijkpunten voor succesvolle schoolverbetering:

- Bewustwording en focus op kwaliteitsverbetering
- Opbrenstgericht werken
- Ketenbenadering
- Rol van de schoolleider
- Rol van de interne begeleider/taalcoördinator
- Rol van de leerkracht
- Collectief leren
- Inzet van middelen.

Hieronder worden de ijkpunten kort beschreven.

Bewustwording en focus op kwaliteitsverbetering

Effectieve verandering lukt alleen als scholen van binnenuit verbeteren. Allereerst is daar een bewustwording van het belang om te veranderen voor nodig. Het is belangrijk dat alle betrokkenen de noodzaak van een verandering inzien (Kotter, 2006). De aanleiding om te willen veranderen kan verschillen. In de literatuur (Marzano, Waters & McNulty, 2005) wordt een onderscheid gemaakt tussen een niveau I-verandering en een niveau II-verandering. Niveau I-verandering wordt wel een geleidelijke verandering genoemd. De verandering is de meest logische volgende stap, die een school of een groep scholen kan nemen. Een niveau II-verandering wordt wel een drastische verandering genoemd en vraagt om een nieuwe manier van denken en handelen. Bij beide vormen van verandering is het belangrijk dat de focus van de verandering duidelijk is. Wat wil de school met de verandering bereiken en op welke termijn? Vanuit een focus worden concrete doelstellingen geformuleerd. Van belang is dat deze voor iedereen duidelijk zijn en door alle teamleden worden onderschreven. Helderheid over het doel is van invloed op de kwaliteit van de uitvoering van het verbeterplan.

Op basis van de gezamenlijke vastgestelde focus en doelen wordt de bestaande situatie geanalyseerd. Wat zijn de sterke punten die vastgehouden moeten worden en wat zijn de zwakke punten die verbeterd moeten worden om het onderwijs te optimaliseren. Op basis van de analyse worden de verbeterpunten geprioriteerd en beschreven in een plan van aanpak.

Een veranderingsproces op een school is een dynamisch proces, dat niet altijd soepel en volgens planning verloopt. Er is een constante wisselwerking tussen denken en doen. Dit vraagt tijdens het traject ook om verfijnen en bijstellen van doelen, prioriteiten en acties gedurende de projectjaren. Dit lukt het best als er op een school sprake is van een planmatige verbetercultuur. De betrokkenen in deze scholen zijn blijvend in ontwikkeling (Fullan & Germain, 2009), durven nieuwe werkwijzen te proberen, leren van fouten, reflecteren op hun handelen en delen successen.

Opbrengstgericht werken

Scholen die opbrengstgericht werken focussen zich in het bijzonder op leeropbrengsten en ze benutten de beschikbare data voor het verbeteren van hun onderwijs. Teamactiviteiten zijn gericht op wat goed gaat, wat (nog) niet lukt, wat we anders gaan doen en hoe we de gewenste vooruitgang meten (PO-Raad, 2009).

Om opbrengstgericht te kunnen werken, is het allereerst belangrijk dat er veel aandacht is besteed aan het zorgvuldig formuleren van doelen. Deze doelen geven richting en inhoud aan de invulling van het gezamenlijk bepaalde traject. Een onzorgvuldige formulering van doelen is een belangrijke oorzaak van het falen van projecten (Cijvat, Dijk, Förrer, Hortensius & de With, 2009). Reezigt en Creemers (2005) geven aan dat doelen geformuleerd moeten worden in termen van leerlinguitkomsten. Marzano (2007) geeft aan dat het belangrijk is dat er meetbare doelen worden gesteld, zodat het effect van de interventies nagegaan kan worden. Doelen moeten niet alleen meetbaar, maar ook haalbaar zijn. Onderwijsverandering heeft tijd nodig. Een proces beslaat vaak drie jaar (Marzano, 2007). Om mensen gedurende het proces te motiveren en hen het gevoel te geven dat zij op de goede weg zijn, is het van belang ook tussendoelen te formuleren, bijvoorbeeld per projectjaar. Deze tussendoelen zijn haalbare en realistische stappen van de huidige situatie naar het gewenste eindresultaat. Korte termijnsuccessen zijn de basis van een lange termijntraject.

Volgens Marzano (2007) is het van belang dat veranderingen geleidelijk en cyclisch ingevoerd worden. Cyclisch werken betekent dat steeds opnieuw aanscherping van de werkwijze plaatsvindt. Een veel gebruikt cyclisch model voor planmatig werken is de PDCA-cyclus.

- Plan: doelen en plan van aanpak formuleren
- Do: plan van aanpak uitvoeren en systematisch leerlingresultaten meten
- Check: analyse en verklaring van de leerlingresultaten
- Act: bijstellen en aanscherpen plan van aanpak: formuleren van acties en interventies die nodig zijn om leerlingresultaten te verbeteren.

Deze cyclische werkwijze kan plaatsvinden op bovenschools niveau, schoolniveau en groepsniveau (kwaliteitskaart planmatig opbrengstgericht werken op bovenschools niveau, 2010; kwaliteitskaart planmatig opbrengstgericht werken op schoolniveau en groepsniveau, 2010).

Ketenbenadering

Een school is een systeem waarbinnen de verschillende lagen eigen taken en verantwoordelijkheden hebben. Binnen de school zijn dat de schoolleiding, interne begeleider en/of taalcoördinator, de groepsleerkrachten en leerlingen. Rondom de school speelt ook het bestuur een belangrijke rol. Een onderwijsverbetering kan pas succesvol worden doorgevoerd wanneer er op alle niveaus wordt samengewerkt (Cijvat, Dijk, Förrer, Hortensius & de With, 2009). Een recente ontwikkeling is dat het bovenschools niveau meer invloed uitoefent op de ontwikkeling van de afzonderlijke scholen binnen het bestuur. De Inspectie spreekt besturen aan op kwaliteit en leerresultaten van afzonderlijke scholen. Het bovenschools niveau formuleert richtinggevende kaders en faciliteert het werken aan opbrengstgericht taal-leesonderwijs. Op bovenschools niveau kan het initiatief genomen worden om met een aantal scholen gezamenlijk een verbetertraject uit te voeren. De doelen worden op bovenschools niveau geformuleerd, scholen volgen gezamenlijk scholing, er zijn netwerkbijeenkomsten en resultaten worden met elkaar besproken. Een gezamenlijk traject kan een belangrijke bijdrage leveren aan een positief verloop van het traject. Scholen kunnen zich spiegelen aan elkaar en leren van en met elkaar.

Rol van de schoolleider

Goede scholen beschikken over een goede schoolleider. De schoolleider voelt zich verantwoordelijk voor het realiseren van goed onderwijs voor alle leerlingen (Fullan, 2003). Als het gaat om de verbetering van het taal-leesonderwijs is vooral het onderwijskundig leiderschap belangrijk. De schoolleider is betrokken en deskundig op het gebied van lesgeven en leren en is op de hoogte van de factoren van effectief (lees)onderwijs. Vanuit onderwijsinhoudelijke kennis moet de schoolleider de richting voor verbetering aan kunnen geven. De schoolleider bewaakt doelen, focus en prioriteiten van het project en is verantwoordelijk voor het opbrengstgericht werken en de borging van de bereikte resultaten. De schoolleider is verantwoordelijk voor de kwaliteit van de leerkrachten en beoordeelt de professionele ontwikkeling gericht op het taalbeleid in het kader van de POP-cyclus (persoonlijk ontwikkelingsplan).

Om de veranderingen op school te realiseren is een combinatie en integratie nodig van onder druk zetten (*pressure*) en ondersteuning bieden (*support*) (Fullan, St.Germain, 2009). Druk uitoefenen bestaat ondermeer uit het formuleren van ambitieuze doelen, formuleren van duidelijke afspraken op teamniveau, controle op het nakomen van de afspraken en duidelijkheid over evaluatie/beoordeling. Ondersteuning omvat het faciliteren van gezamenlijke scholing en begeleiding, toegang bieden tot nieuwe ideeën en tijd geven voor leren en samenwerken. Het is van belang dat de schoolleider

het team enthousiasmeert, uitzicht biedt op succes, de inspanningen waardeert en successen gezamenlijk viert (Fullan, 2001).

Rol van de interne begeleider/taalcoördinator

De intern begeleider heeft ruime tijd geleden zijn intrede gedaan in het onderwijs met als doel zorgverbreiding en zorgbeleid te coördineren. De laatste jaren zien we een versterking van de rol van de intern begeleider in het onderwijs. De taakomschrijving is meer geoperationaliseerd en uitgewerkt in een beroepsstandaard (LBIB, 2009). De intern begeleider neemt binnen veranderprocessen in toenemende mate een belangrijke positie in. In taal/leesverbetertrajecten zien we dat de intern begeleider naast de coördinatie van de zorg ook taken op zich neemt gericht op de verbetering van het taallessonderwijs. Daarnaast is er recent ook sprake van een nieuwe rol in de school, de taalcoördinator. De taalcoördinator houdt zich vooral bezig met het vormgeven van het taalbeleid op de school. Beide functies worden soms door een en dezelfde persoon vervuld, maar het kan ook zo zijn dat de taalcoördinator en de intern begeleider naast elkaar functioneren. In de uitvoering van de taken zien we veel overeenkomsten. Zowel de intern begeleider als de taalcoördinator houdt zich bezig met:

- Het vormgeven van beleid: ontwikkelen, uitvoeren en evalueren
- Aansturen van veranderingen
- Begeiden en coachen van leerkrachten: onder andere bespreken van de aanpak op groepsniveau
- Faciliteren en coördineren van data-feedback
- Verspreiden van actuele informatie en kennis rond taalbeleid, zorgstructuur in de school
- Begeiden van het team
- Bewaken en bevorderen van de kwaliteit van de opbrengsten: borging ondersteunen.

Een goede afstemming van taken en verantwoordelijkheden tussen de taalcoördinator en de intern begeleider is van belang. De schoolleider en de intern begeleider kunnen bijvoorbeeld afspreken dat ze beiden leerkrachten observeren, waarbij de schoolleider meer een beoordelende rol aanneemt en de intern begeleider meer een coachende en begeleidende rol. De intern begeleider en/of taalcoördinator is veelal de spin in het web bij de uitvoering van het beleid op de werkvloer. Uitvoering van de taken van de intern begeleider/taalcoördinator vraagt ook om afstemming met de schoolleider. De schoolleider en intern begeleider ontwikkelen veelal samen beleid, waarbij de schoolleider eindverantwoordelijk is. De ondersteuning van de schoolleider is hierbij essentieel om de positie van de intern begeleider te versterken.

Rol van de leerkracht

Binnen het kader van de gezamenlijk geformuleerde doelen, prioriteiten en activiteiten krijgen individuele leerkrachten de ruimte zichzelf te ontwikkelen. Motivatie, betrokkenheid en de overtuiging van leerkrachten dat zij het leren en de resultaten van

de leerlingen kunnen beïnvloeden, heeft een positief effect op het uitvoeren van de nieuwe werkwijze. Leerkrachten moeten zicht hebben op de capaciteiten van de leerlingen en proberen uit iedere leerling te halen wat erin zit. Hoge verwachtingen zijn hierbij essentieel (Inspectie van het Onderwijs, 2010). Voor de professionele ontwikkeling van leerkrachten moet voldoende tijd en begeleiding worden geboden. Leerkrachten moeten weten welke factoren er toe doen als het gaat om het leren van kinderen. Vernooij (2005) noemt het stellen van hoge toetsbare doelen, voldoende tijd en extra tijd voor risicoleerlingen, een doorgaande lijn in het aanbod, het geven van kwalitatief goede instructie, convergente differentiatie als uitgangspunt en vroegtijdig signaleren en reageren. Marzano (2007) benadrukt naast de didactische aanpak, ook het belang van klassenmanagement en het sturen en herontwerp van het programma. Naast scholing is dan ook begeleiding nodig om nieuwe vaardigheden en werkwijzen toe te passen in de eigen groep. Met name klassenobservatie en coaching op de werkvloer zijn effectief (Joyce & Showers, 2002).

Collectief leren

Verbeteren van het taallesonderwijs is allereerst een zaak van het team binnen de school. Hierboven is uitgewerkt welke factoren ertoe doen om te komen tot een succesvolle verbetering. Het proces op de school kan echter gestimuleerd worden wanneer de school een netwerk vormt met andere scholen. Taalbeleid stopt dan niet bij de inspanningen van de individuele scholen zelf. Er zijn gradaties te onderscheiden als het gaat om collectief leren. Dit kan variëren van informatieoverdracht in bestaande netwerken zoals het directieberaad of een IB-kring, tot intensieve samenwerking in de vorm van gezamenlijke scholing- en intervisiebijeenkomsten. In deze laatste samenwerkingsvorm staat leren van en met elkaar centraal en kunnen scholen zich aan elkaar spiegelen. Het vormen van dit soort netwerken met andere scholen, kan een belangrijke bijdrage leveren aan het succes van de vernieuwing. Ervaringen van andere scholen kunnen stimuleren om zelf ook stappen te zetten. Een omgeving waarin scholen zich gesteund weten en ondersteuning krijgen, helpt hen de ingezette koers vast te houden (Houtveen, van der Velden, Brokamp, Spaans, 2009).

Inzet van middelen

Om de gewenste doelen te bereiken, zijn middelen nodig. Kennis over de factoren van effectief (lees)onderwijs is essentieel. Hiervoor kunnen middelen ingezet worden gericht op scholing. De toepassing van nieuwe werkwijzen op de werkvloer vraagt ook om inzet van middelen gericht op coaching en begeleiding van leerkrachten. Vaak speelt de intern begeleider en/of taalcoördinator hierin een belangrijke rol. Om dit mogelijk te maken zijn middelen in de vorm van formatie nodig. De aanschaf van actuele leermiddelen (methoden en materialen) kan een impuls geven voor het verbeteren van de onderwijskwaliteit. Het aanschaffen van materialen leidt echter niet automatisch tot betere leerlingresultaten. Zoals eerder beschreven gaat het vooral om scholing en begeleiding van leerkrachten. Leerkrachten moeten weten hoe ze de methode en materialen effectief kunnen gebruiken.

6.2 Samenvattende beschrijving per taalpilot

De analyse is gebaseerd op de plannen die de scholen hebben gemaakt bij de start van het project in 2006/2007 en op de tweede update van de plannen die de scholen hebben gemaakt medio 2009.

Taalpilot Almere

Aantal besturen: 2

Aantal scholen: 10

Bewustwording en focus op kwaliteitsverbetering

Bij de start van de taalpilot in 2007 zijn als bovenschoolse doelen geformuleerd dat alle scholen komen tot een taalbeleidsplan (waarin doelen, acties en competenties specifiek en meetbaar geformuleerd zijn) en dat op alle scholen een taalspecialist in het team aanwezig is. In overeenstemming met deze bovenschoolse focus, is in de plannen terug te zien dat de Almeerse scholen in de pilotperiode gewerkt hebben aan het ontwikkelen en aanscherpen van hun taalbeleid en het positioneren van de taalspecialist (taalcoördinator). In het ontwikkelen van taalbeleid volgen de scholen hun eigen koers.

Opbrengstgericht werken

In de eerste versies van de plannen in 2007 zijn de doelen voor het taalleesonderwijs nog weinig gedetailleerd en specifiek uitgewerkt. In de loop van het traject is in de plannen van de scholen een aanscherping van doelgerichtheid te zien. In de eerste plannen worden de doelen met name geformuleerd in termen van leerkrachtgedrag (bijvoorbeeld 50 % van de leerkrachten is in staat...) In de loop van het project worden in de plannen doelen geformuleerd in termen van concrete toetsbare leerlingresultaten. Ook is een toename te zien van het gebruik van leerlingresultaten bij het maken van keuzes met betrekking tot de meest belangrijke verbeterthema's. Ter illustratie: een aantal scholen koos in eerste instantie voor verbeteren van het begrijpend leesonderwijs, maar besloot op basis van analyse van leerlinggegevens prioriteit te geven aan het verbeteren van het technisch leesonderwijs. Op een van de scholen heeft analyse van de leerlingresultaten geleid tot een wijziging van het schoolconcept. De school concludeerde dat effectief onderwijs beter past bij wat de leerlingen nodig hebben, dan ontwikkelingsgericht onderwijs.

Een aantal scholen heeft de analyse en verklaring van leerlingresultaten in de jaarcyclus opgenomen, tweemaal per jaar worden op deze scholen de resultaten op team- en groepsniveau besproken.

Ketenbenadering

De bovenschoolse sturing in de taalpilot in Almere is meegenomen in de reguliere afspraken tussen de scholen en het bovenschools niveau. Het taalbeleid is onderdeel van de managementcontracten. Gegevens van het Cito-leerlingvolgsysteem en de Cito-eindtoets zijn ijkpunten die in de gesprekcyclus van de schoolleiders en het bovenschools niveau aan de orde komen.

Ter ondersteuning van de uitvoering van de taalpilot op de scholen, is vanuit het bovenschools niveau een aantal schooloverstijgende bijeenkomsten georganiseerd, zoals intervisiebijeenkomsten voor schoolleiders en taalspecialisten. Scholing van leerkrachten vindt niet schooloverstijgend plaats.

Rol van de schoolleider

De rol van de schoolleider is in de meeste plannen van de Almeerse scholen niet expliciet uitgewerkt. In de plannen wordt bij de uitvoering van de activiteiten in het kader van de taalpilot de schoolleider en de intern begeleider/taalcoördinator meestal samen genoemd. In de plannen wordt niet duidelijk wat de specifieke taken en verantwoordelijkheden van de schoolleider zijn. Op enkele scholen is in de loop van het project sprake van een wisseling van schoolleider, dit zorgde voor een nieuwe impuls.

Rol van de intern begeleider/taalcoördinator

Een van doelen die op bovenschools niveau zijn geformuleerd is de aanwezigheid van een taalspecialist op elke school. De intern begeleiders/taalcoördinatoren hebben op de scholen in Almere de rol van kartrekker als het gaat om het taalbeleid. De rol van de intern begeleider/taalcoördinator als begeleider van leerkrachten (observaties, gesprekken, coaching) is in de loop van de pilot op een aantal scholen sterk neergezet. Er zijn ook nog scholen waar de intern begeleider/taalcoördinator geen klassenbezoeken uitvoert.

Rol van de leerkracht

Met betrekking tot het versterken van de professionaliteit van de leerkrachten is sprake van diversiteit.

Een aantal scholen zet sterk in op scholing door externe deskundigen. Voorbeelden hiervan zijn scholingstrajecten gericht op technisch lezen (waaronder ook de invoering van het Protocol Dyslexie of de invoering van een nieuwe methode, LIST-project), begrijpend lezen, woordenschat en spelling. Andere scholen pakken de scholing intern op, waarbij de interne begeleider/taalcoördinator een belangrijke rol speelt. Ook in de begeleiding van de leerkrachten in de groep, zijn verschillen te zien. Een aantal scholen heeft klassenbezoeken structureel in de jaarplanning opgenomen, maar er zijn ook scholen waar geen klassenbezoeken plaatsvinden.

Collectief leren

Collectief leren vanuit het bovenschools niveau richt zich voornamelijk op het versterken van de functie van de taalspecialist (intern begeleider of taalcoördinator). In dit kader wordt in het eerste plan (2007) een aantal activiteiten genoemd zoals intervisiebijeenkomsten en scholing door externe deskundigen. In de loop van het project wordt in de plannen van de scholen met name het netwerk van intern begeleiders/taalcoördinatoren genoemd, dat vier maal per jaar vergadert.

Inzet van middelen

Een aantal scholen legt bij de besteding van de middelen de nadruk op het versterken van de positie van de intern begeleider/taalcoördinator. Andere scholen besteden hun middelen met name aan externe ondersteuning in de vorm van scholing en begeleiding.

Taalpilot Amsterdam

Aantal besturen: 21

Aantal scholen: 89

Bewustwording en focus op kwaliteitsverbetering

In de taalpilot in Amsterdam wordt het kader gevormd door het stedelijke taalbeleid. Het Amsterdamse taalbeleid werkt vanuit de brede visie op taal, dat houdt in dat elke school haar volledige onderwijskundige beleid baseert op taalbeleid. De brede visie op taal gaat uit van vijf hoofdlijnen, waarlangs veranderingen in taalonderwijs tot stand gebracht dienen te worden:

1. Aandacht niet exclusief gericht op taalleren in de taalles, maar uitgebreid naar taalontwikkeling door taalstimulering bij alle onderwijsactiviteiten.
2. Focus op de taalinhoudelijke kant, waarbij betekenisontwikkeling en woordenschat-uitbreiding centraal komen te staan.
3. Integratie van taalontwikkeling en zaakvakonderwijs.
4. Inzet op kwaliteitsverbetering van interactie in de klas.
5. Aandacht voor het overbrengen van het daarvoor noodzakelijke instrumentarium en aan verdieping van kennis en vaardigheden van leerkrachten in plaats van de ontwikkeling van methodes.

Alle scholen die deelnemen aan het project zetten in op professionalisering van de directie, de taalcoördinator en de leerkrachten (team). Ze verplichtten zich tot het volgen van een managementtraining, een teamtraining, en de ontwikkeling van een taalbeleidsplan. Voor beide trainingen werd een beperkt aantal alternatieven aangeboden waaruit scholen een keuze maakten. De meeste scholen kozen ervoor eerst de managementtraining te volgen en het taalbeleidsplan te ontwikkelen en daarna de teamtraining te volgen.

Opbrengstgericht werken

Bij de start van de taalpiloot in Amsterdam zijn op leerlingniveau toetsbare doelen geformuleerd:

- taalontwikkeling in groep 2: 70% van de leerlingen scoort ABC-niveau op de Cito-toets Taal voor Kleuters, de leerlingen kennen 10 letters
- technisch lezen: eind groep 3 beheersing AVI-2, eind groep 4 beheersing AVI-5, groep 6 beheersing AVI-8/9
- begrijpend lezen: 70% van de leerlingen scoort ABC-niveau op de Cito toets begrijpend lezen
- woordenschat: 70% van de leerlingen scoort ABC-niveau op de Cito toets begrijpend lezen.

In de taalbeleidsplannen van de scholen is te zien dat in de loop van het project de aandacht voor opbrengstgericht werken toeneemt. Scholen formuleren concrete doelen en tussendoelen. In de taalbeleidsplannen is een aanzet te zien tot een cyclische werkwijze waarin systematisch resultaten verzameld, geanalyseerd en verklaard worden. In de plannen is te zien dat dwarsdoorsneden en trendanalyses gebruikt worden om leerlingresultaten te analyseren en te verklaren.

Ketenbenadering

In de taalpiloot in Amsterdam participeerde een groot aantal scholen (ongeveer 80) van meerdere besturen. De regie van de taalpiloot in Amsterdam werd gevoerd door een stuurgroep. De stuurgroep faciliteerde (bekostigt onder andere de trainingen voor management en schoolteams), reikte informatie aan, ondersteunde bij de ontwikkeling van het taalbeleidsplan en verzamelde gegevens. De stuurgroep bewaakte dat het taalbeleid van de deelnemende scholen paste binnen de kaders van het stedelijk taalbeleid. De stuurgroep bepaalde daarom ook de kaders van de inhoud van de managementtraining en de teamtraining.

Een bovenschoolse taalmonitor, die ook na afloop van het project blijft bestaan, kan een bijdrage leveren aan de borging van opbrengstgericht werken.

Rol van de schoolleider

Bij de start van de taalpiloot is duidelijk geformuleerd wat de verantwoordelijkheden zijn van de directie van de scholen die deelnemen: de directie zorgt voor draagvlak binnen het schoolteam, zorgt voor informatieverspreiding binnen de school, participeert in een managementtraining, bekostigt de locatie van de teamtraining en implementatie en levert gedurende de gehele duur van de piloot de benodigde monitorgegevens aan. De directie draagt, samen met het team, zorg voor het ontwikkelen van een taalbeleidsplan als onderdeel van het schoolplan. In het taalbeleidsplan ligt nadruk op de doorgaande taalleerlijn van VVE tot VO. Het stedelijk taalbeleid vormt de basis voor het taalbeleidsplan van de afzonderlijke scholen. Zo nodig wordt de directie door een extern bureau ondersteund bij het ontwikkelen van het taalbeleidsplan en gecoacht.

De directies hebben, samen met de taalcoördinator, deelgenomen aan een tweedaagse training. De training werd gevolgd door coaching. Voor het ontwikkelen van het schoolspecifieke taalbeleidsplan heeft een aantal scholen in het team het taalbeleidsplan Taaltoren gespeeld. Dit spel wordt gedurende een dag binnen een heel schoolteam gespeeld om gemeenschappelijk de contouren en hoofdpunten van het taalbeleidsplan vaststellen.

Rol van de intern begeleider/taalcoördinator

In de taalpilot Amsterdam werden de taalcoördinatoren op bovenschools niveau gefaciliteerd. Ze hebben samen met de directies deelgenomen aan een tweedaagse training. De training werd gevolgd door coaching. Daarnaast werden de taalcoördinatoren voor een bepaald aantal uren vrijgemaakt. Het Amsterdams Platform Taalcoördinatoren biedt een stadsbreed netwerk voor informatie-uitwisseling en intervisie.

In de meeste taalbeleidsplannen van de scholen worden als belangrijke taken van de taalcoördinator genoemd het agenderen van taalonderwerpen op teamvergaderingen en het monitoren van toetsresultaten en deze zichtbaar maken voor het team. Minder informatie is in de plannen te vinden over de mate waarin klassenbezoeken en coaching van leerkrachten plaatsvindt.

Rol van de leerkracht

In de taalpilot in Amsterdam is het doel door een teamtraining de leerkrachtvaardigheden te vergroten.

De scholen uit de eerste fase (start 2006-2007) hebben de scholing gevolgd van *Met woorden in de weer* waarbij de schoolbegeleidingsdienst de begeleiding op schoolniveau heeft uitgevoerd. De scholen uit de tweede en de derde fase kozen zelf een training binnen de selectie die de stuurgroep daarvoor heeft gemaakt. Scholen kozen uit een zestal trainingen:

- Met woorden in de weer: over uitbreiding van de woordenschat, gestructureerde kennisopbouw en het werken met woordwebben
- Taal leren op eigen kracht: over het voeren van taalontwikkende gesprekken, het inpassen van ervaringsgesprekken in het zaakvakonderwijs en de begeleiding bij het schrijven van ervaringsteksten
- Taalsociale ontwikkeling: over het voorkomen van ruis in de communicatie, het bewust worden van het eigen taalhandelen van de leerling en het stimuleren van adequaat taalgebruik
- Combilist: over het bevorderen van de interactie en relatie tussen taal- en denkstimulering
- Taalontwikkende interactie: over het stimuleren van taalontwikkeling, versterken van interactie en de inzet op taalgroeimiddelen
- Training leesonderwijs.

Met woorden in de weer was de meest gekozen training. Elke teamtraining werd gevolgd door een implementatietraject op de werkvloer met eventueel certificering.

Collectief leren

De directies hebben, samen met de taalcoördinator, deelgenomen aan een tweedaagse training, georganiseerd op bovenschools niveau. Op 30 januari 2008 is een taalconferentie georganiseerd voor alle scholen Primair Onderwijs in Amsterdam.

Inzet van middelen

In de taalpilot Amsterdam zijn de middelen ingezet voor:

- Managementtraining
- Teamtraining (de implementatie van de training werd door de scholen zelf bekostigd)
- Ondersteuning van scholen bij het ontwikkelen van een taalbeleidplan.

Taalpilot Apeldoorn

Aantal besturen: 1

Aantal scholen: 10

Bewustwording en focus op kwaliteitsverbetering

De scholen in de taalpilot Apeldoorn volgen met elkaar een leesverbetertraject. In dit gezamenlijke traject lag het inhoudelijke accent in het eerste jaar op technisch lezen en woordenschat en in de volgende jaren op begrijpend luisteren en begrijpend lezen. Alle scholen hebben zich als doel gesteld een taalbeleidsplan te maken en met daarin een uitwerking van een doorgaande leerlijn. Een ander belangrijk gezamenlijk doel is het afnemen van toetsen gevolgd door het analyseren van toetsresultaten (school/groep/individu) en het maken van een plan van aanpak op basis van toetsresultaten. Naast gemeenschappelijke doelen is in de plannen te zien dat scholen eigen accenten leggen. Keuze en invoering van een of meer nieuwe methoden is op alle scholen aan de orde. Het gaat hierbij om methoden voor voortgezet technisch lezen, begrijpend lezen, taal- en woordenschat.

Opbrengstgericht werken

Alle scholen gaan in de loop van het project doelgericht werken. In de eerste versies van de plannen zijn de doelen niet concreet en nauwkeurig uitgewerkt. Bijvoorbeeld: “De leerlingen scoren gemiddeld een C op de methodeonafhankelijke toetsen.” In de update van de plannen in 2009 zijn de doelen uitgewerkt voor alle onderdelen van het taallesonderwijs en geven de scholen ook aan met welke percentages leerlingen ze deze doelen minimaal denken te bereiken. Bijvoorbeeld: “Deze streefdoelen zouden door 95% van de leerlingen gehaald moeten worden. Dit zullen we stapsgewijs proberen te realiseren: in 2007-2008 haalt 80% van de leerlingen het streefdoel, in 2008-2009 haalt 90% van de leerlingen het streefdoel.”

Bij een aantal scholen zien we dat de doelen in de loop van het project hoger gesteld worden. Men beschouwt bijvoorbeeld een C-score ook als een onvoldoende score. In de

plannen is te zien dat de scholen op basis van de huidige situatie de lat een stukje hoger leggen als het gaat om het formuleren van meetbare doelen. Ook in 2009 zijn de doelen op een aantal scholen nog laag geformuleerd. In de updates van de plannen van de scholen is een toenemende aandacht te zien voor de leerresultaten: alle scholen nemen dwarsdoorsneden en trendanalyses op. Enkele scholen geven aan dat ze tweemaal per jaar een zelfevaluatie op schoolniveau uitvoeren aan de hand van de gegevens van het Cito LOVS of Parnassys. Scholen leggen hierbij een relatie met de zorgstructuur. Opvallende leerlingen worden tevens besproken met de WSNS-functionaris.

Ketenbenadering

Het scholingsaanbod is georganiseerd op bovenschools niveau. Op bovenschools niveau wordt aangegeven dat de unitdirecteur onderwijs en de coördinator van WSNS de pilot coördineren. Het aansturen van de externe adviseur en het volgen van de resultaten en het tussentijds bijstellen van deze pilot behoort tot hun taken.

Rol van de schoolleider

In de plannen op bovenschools en op schoolniveau, wordt het belang van onderwijskundig leiderschap onderkend: “De directie stimuleert en motiveert de processen rond woordenschat en technisch en begrijpend lezen, doet klassenbezoeken en beoordeelt de leerkrachtvaardigheden in het kader van het IPB (integraal personeelsbeleid).” De wijze waarop de schoolleiding stimuleert en motiveert, is in de plannen van de Apeldoornse scholen niet gedetailleerd uitgewerkt. Bij de uitvoering van activiteiten worden de directie en de intern begeleider en taalleesspecialist in een adem genoemd.

Rol van de interne begeleider/taalcoördinator

In de Apeldoornse taalpilot is de intern begeleider/taalleesspecialist de spin in het web. Ze nemen deel aan gezamenlijke scholingsbijeenkomsten/netwerken en zorgen van daaruit voor een schoolspecifieke toepassing. Op basis van een inventarisatie van de toetsen worden samen met de directie concrete doelen gesteld om aantal D- en E-leerlingen te verminderen. De intern begeleider/taalleesspecialist neemt toetsen af en analyseert toetsresultaten op schoolniveau, groepsniveau of individueel niveau. Daarna volgt een plan van aanpak en begeleiding. Dit gebeurt twee keer per jaar na de toetsronde. De intern begeleider/taalleesspecialist ondersteunt de leerkrachten bij toepassing van de didactiek van de diverse leesonderdelen en bij het realiseren van een doorgaande leerlijn. Er vindt observatie en begeleiding in de groepen plaats. De intern begeleider/taalleesspecialist brengt vorderingen tijdens de vergaderingen onder de aandacht. Regelmatig wordt de stand van zaken met het team doorgenomen.

Rol van de leerkracht

De leerkrachten van de scholen hebben deelgenomen aan een gezamenlijke scholingsbijeenkomst die in het kader van het leesverbetertraject is georganiseerd. Na de scholingsbijeenkomst was sprake van observatie en begeleiding in de groep, gericht op toepassing van de didactiek.

Collectief leren

De scholen die deelnemen aan de taalpilot in Apeldoorn participeren in een bovenschools georganiseerd Leesverbetertraject. In het kader van dit traject zijn netwerkbijeenkomsten georganiseerd voor de leesspecialisten. Een aantal netwerkbijeenkomsten is ook bezocht door de schoolleiders.

Inzet van middelen

Middelen worden in de taalpilot Apeldoorn in de eerste plaats aangewend voor formatie voor de taalleesspecialist, daarnaast voor bovenschoolse nascholing/netwerkbijeenkomsten en de aanschaf van methoden en/of toetsen.

Taalpilot Arnhem

Aantal besturen: 4

Aantal scholen: 10

Bewustwording en focus op kwaliteitsverbetering

Stichting Primair Onderwijs Arnhem in Samenwerking (PAS) wordt gevormd door vier grote schoolbesturen. Stichting PAS fungeert als netwerkorganisatie en zorgt voor informatie en uitwisseling tussen de scholen. De scholen leveren elk de monitorgegevens in en ontvangen een schoolevaluatierapport. Op basis van dit rapport heeft elke school een aantal conclusies getrokken voor de inrichting van de taalpilot. De mate waarin de verschillende deelnemende scholen in de plannen focus op kwaliteitsverbetering leggen, verschilt. Een aantal scholen weet een globale lijn uit te zetten over de vier projectjaren voor implementatie en borging van de gekozen onderwijsinnovatie.

Opbrengstgericht werken

Bovenschools wordt door Stichting PAS van de schoolgegevens, die de school zelf aanlevert, jaarlijks een schoolevaluatierapport per locatie opgesteld. Dit school-evaluatierapport wordt besproken door het bestuur van de school en de coördinator van stichting PAS met de school (directie en intern begeleider). Op grond van het gesprek worden er actiepunten voor de toekomst afgesproken. Dit is ook het uitgangspunt voor het opstellen van het schoolspecifieke plan voor de projectjaren van de taalpilots. De deelnemende scholen hebben dan ook in het schoolspecifieke plan eigen streefresultaten geformuleerd. De mate waarin de scholen opbrengstgericht werken verschilt. In de eerste versies van de plannen zijn de doelen voor het taalleesonderwijs vaak nog weinig gedetailleerd of specifiek uitgewerkt. Sommige scholen weten hierin in het laatste plan een verbetering aan te brengen. Een aantal scholen werkt vanaf het eerste plan doelgericht en weet de streefdoelen concreet en meetbaar op te stellen. Een enkele school heeft de leerlingresultaten duidelijk geanalyseerd, stelt heldere streefdoelen per projectjaar en evalueert de resultaten op teamniveau en per bouw vanaf het eerste plan.

Uit de beschreven activiteitenoverzichten in de eerste plannen van de scholen die niet opbrengstgericht werken kan ook niet direct een cyclisch karakter worden gehaald. Op deze scholen is een nog weinig planmatige aanpak te zien. Op een aantal scholen wordt binnen bouw- of teamvergaderingen de geplande aanpak besproken en worden eerste stappen in de richting van planmatig werken gedaan.

Ketenbenadering

Stichting PAS draagt zorg voor uitwisseling van informatie tussen de scholen die deelnemen aan de taalpilot. Vier tot zes keer per jaar vindt er een netwerkbijeenkomst van intern begeleiders van het samenwerkingsverband plaats. Binnen dit netwerk wordt de aanpak en implementatie van de onderwijsinnovatie besproken. De onderbouwleerkrachten kunnen deelnemen aan vier netwerkbijeenkomsten. Er is sprake van directieoverleg binnen het samenwerkingsverband. De scholen maken gebruik van de analyse van de leerlingresultaten op schoolniveau, gefaciliteerd door PAS. De monitorgegevens van de school en het schoolevaluatierapport is het uitgangspunt van het gesprek tussen schoolleider en de coördinator van de Stichting.

Rol van de schoolleider

De schoolleider wordt in bijna alle plannen genoemd als degene die de uitspraken in het schoolplan verder aanscherpt op activiteiten, verbeterpunten, prioriteiten, competenties, doelen en beoogde opbrengsten. Daarnaast stelt de schoolleider een meerjarenplanning op. De directie formuleert, vaak in samenwerking met de schoolbegeleider, de aanpak in een doorgaande lijn voor de onderwijsinnovatie op. Op sommige scholen neemt de directie klassenbezoeken af om de doorgaande lijn te bewaken en zicht te houden op de stand van zaken in de klassen.

Rol van de intern begeleider/taalcoördinator

De intern begeleider is in de plannen van de scholen vaak samen met de directie betrokken bij het aanscherpen van het schoolplan. Op sommige scholen is naast een intern begeleider ook een taalcoördinator bij het traject betrokken. Op een enkele school wordt er door deelname aan de taalpilot een taalcoördinator aangesteld. De taalcoördinator zorgt voor klassenbezoeken en coaching van de leerkrachten. Soms vindt dit in samenspraak met een externe begeleider plaats. De intern begeleider en/of taalcoördinator begeleidt ook de implementatie van nieuwe leermiddelen.

Rol van de leerkracht

Op bijna alle scholen vindt training plaats voor de leerkrachten om de kennis en vaardigheden uit te breiden. Alle leerkrachten worden geacht de aanpak die in de scholingsbijeenkomsten aan bod is gekomen toe te passen in de eigen onderwijspraktijk. Hierbij worden zij begeleid door de intern begeleider en/of taalcoördinator. Dit gebeurt door coaching en eventueel klassenconsultatie. Vaak wordt binnen een bouw- of teamvergadering de aanpak volgens de gevolgde scholing op de agenda geplaatst. Op dat moment delen de leerkrachten hun ervaringen en geven zij elkaar advies. Op één

school werken de leerkrachten in duo's en delen zij onderling hun ervaringen met elkaar. Op een andere school wordt specifiek maatjesleren ingezet: de leerkrachten gaan met een gerichte vraag bij een ander in de klas kijken. Op meerdere scholen krijgen de leerkrachten de mogelijkheid om bij elkaar in de klassen te kijken. Op één school coördineert een netwerk van vertegenwoordigers uit onder-, midden- en bovenbouw de invoering en borging van de onderwijsinnovatie.

Collectief leren

Via het bestaande netwerk van intern begeleiders vindt uitwisseling tussen de intern begeleiders van de betrokken scholen plaats. Binnen dit netwerk wordt de aanpak en implementatie van de onderwijsinnovatie besproken. Stichting PAS faciliteert deze bijeenkomsten vier tot zes keer per projectjaar. Vier keer per jaar kunnen ook de onderbouwleerkrachten deelnemen aan netwerkbijeenkomsten. De directie kan deelnemen aan het directieoverleg van het samenwerkingsverband.

Inzet van de middelen

Een aantal scholen legt bij de besteding van de middelen de nadruk op externe ondersteuning gericht op scholing en begeleiding, klassenconsultatie en coaching. Een aantal scholen besteedt de middelen naast externe ondersteuning ook aan de aanschaf van leermiddelen en materialen.

Taalpilot Bergen op Zoom

Aantal besturen: 2

Aantal scholen: 8

Bewustwording en focus op kwaliteitsverbetering

In het bovenschoolse plan wordt het inhoudelijke accent gelegd op technisch lezen. In de plannen van de scholen is te zien dat zij in het eerste projectjaar voornamelijk investeren in woordenschat. Er is verschil in de mate waarin de scholen focus leggen in hun plannen. Sommige scholen beschrijven verschillende innovaties, andere scholen beperken zich tot woordenschat. Een aantal scholen blijft de focus op woordenschat gedurende de projectjaren voortzetten, andere scholen gaan zich richten op technisch lezen of begrijpend lezen.

De inzet vanuit het bovenschools plan is de versterking van leerkrachtvaardigheden. Alle scholen investeren dan ook op externe begeleiding met één of meerdere training(en). Alle scholen begeleiden en coachen de leerkrachten in de klas door de inzet van de taalcoördinator. Bovenschools is ook afgesproken dat op alle scholen een taalcoördinator wordt aangesteld, die minstens één dagdeel per week niet-lesgebonden taken heeft en zich inzet voor het taalbeleid. Op alle scholen is dit ten uitvoer gebracht.

Opbrengstgericht werken

In de plannen van de scholen wordt de Cito-norm als uitgangspunt genomen voor de streefdoelen in zowel de eerste als de laatste projectplannen. Een aantal scholen heeft een eigen toetskalender opgenomen, waarin wordt weergegeven welke toetsen en observaties in een bepaalde periode in een groep ingezet worden. Tevens wordt vastgelegd met wie de resultaten worden besproken. Op een enkele school staat in het plan uitgewerkt dat in teamvergaderingen de leerlingresultaten op schoolniveau worden besproken. Bekeken wordt of de afgesproken streefdoelen gehaald zijn en de consequenties hiervan voor het onderwijs. Op veel scholen wordt in elke bouwvergadering tijd gereserveerd om samen met het team te spreken over de overeenstemming in aanpak, de afspraken die onderling gemaakt worden en de consequenties hiervan voor het handelen van de leerkracht. Op deze scholen is een eerste aanzet richting planmatig werken gedaan.

In het directieoverleg worden trendanalyses besproken. De taalbeleidsplannen worden jaarlijks aangepast naar aanleiding van de ontwikkelingen binnen de scholen.

Ketenbenadering

Het bovenschools niveau vraagt ieder kwartaal de school een overzicht te geven van de stand van zaken van de resultaten.

Rol van de schoolleider

Alle schoolleiders bespreken de resultaten van de school met het bovenschools bestuur. Op alle scholen stelt de directie samen met de intern begeleider en de taalcoördinator het taalbeleidsplan op en maakt hiervoor de planning. Daarnaast zorgen zij voor draagvlak binnen het team voor het bovenschoolse en schoolspecifieke plan. De beleidsuitspraken zijn uitgewerkt in competenties voor een ieder binnen het team. Op één school worden onderlinge afspraken in een kwaliteitskaart vastgelegd. Leerkrachten behoren hier naar te handelen. De directie is hier tevens bij betrokken.

Rol van de intern begeleider/taalcoördinator

Bovenschools wordt voorgesteld dat de taalcoördinator op alle scholen minstens één dagdeel per week niet-lesgebonden is en zich inzet voor het taalbeleid. Op alle scholen is de taalcoördinator de spin in het web. De taalcoördinator stelt samen met de directie het taalbeleidsplan en de bijbehorende planning op. Op een aantal scholen werkt de taalcoördinator een doorgaande lijn in woordenschat uit voor de hele school.

Op alle scholen begeleidt en coacht de taalcoördinator de leerkrachten bij de implementatie van de aanpak voor woordenschat. Na elke scholingsbijeenkomst vindt observatie en begeleiding in de groep plaats door de taalcoördinator. De taalcoördinator heeft een expliciete rol in de begeleiding van leerkrachten.

Bovenschools wordt vier keer per jaar een taalcoördinatorenoverleg gepland. Op alle scholen neemt de taalcoördinator ook deel aan deze bijeenkomsten. Dit netwerk is gericht op de aanpak en begeleiding van de implementatie van de woordenschataanpak op de school.

Op één school worden ook de leerlingresultaten besproken met de taalcoördinator. Deze taalcoördinator krijgt tevens een specifieke training op het begeleiden van de woordenschat aanpak voor de leerkrachten.

Rol van de leerkracht

Op alle scholen worden de leerkrachtvaardigheden vergroot door scholing op woordenschat, gevolgd door coaching en begeleiding door de taalcoördinator. In een verschillend aantal studiedagen op de scholen worden leerkrachten geschoold in eenzelfde aanpak voor woordenschat. Er vinden aansluitend klassenbezoeken plaats om de leerkrachten te ondersteunen in de implementatie van wat in de scholing aan bod is gekomen. De afspraken voortkomend uit de scholing, worden binnen teamvergaderingen besproken evenals de consequenties hiervan voor het handelen van de leerkracht. Op één school worden de afspraken vastgelegd in een kwaliteitskaart, waar alle leerkrachten zich naar behoren te gedragen. In de plannen van de scholen wordt niet specifiek gesproken over het wel of niet bespreekbaar maken van tijd op het rooster, instructie, differentiatie en borging op groepsniveau.

Collectief leren

Bovenschools wordt jaarlijks een themadag taal georganiseerd voor alle betrokken scholen tegelijk. Er wordt op elkaar gereageerd om te informeren, bij te praten en te evalueren. Uitwisselen van ervaringen en samenwerkend leren staan centraal. De inhoud bestaat uit de analyses van de verschillende onderwijsaanpakken in relatie met de methoden, methodieken en de eigenheden van de scholen.

Vier keer per jaar komen schooldirecties bij elkaar voor directieoverleg. Dit richt zich op afstemming en leren van elkaar, ook worden de resultaten van de deelnemende scholen besproken. De schoolleiders leggen de eigen taalbeleidsplannen voor aan elkaar, voor onderlinge commitment. Vier keer per jaar wordt een taalcoördinatorenoverleg gepland. Op veel scholen neemt de schoolbegeleider samen met de taalcoördinator deel aan het netwerk. Op één school neemt ook de directie deel aan het overleg. Minstens vier keer per jaar wordt er bij elkaar in de scholen gekeken naar *good practices*.

Inzet van de middelen

De bovenschoolse begroting richt zich op de inzet van formatie voor taalcoördinatoren op alle scholen. Alle scholen hebben de middelen dan ook ingezet op formatie voor het vrij roosteren van de taalcoördinator.

Taalpilot Breda

Aantal besturen: 3

Aantal scholen: 10

Bewustwording en focus op kwaliteitsverbetering

De scholen hebben op basis van de eigen resultaten conclusies getrokken voor de inrichting van het onderwijs. Er is een diversiteit aan activiteiten op de scholen te zien. De focus ligt vooral op woordenschat en technisch lezen. Een aantal scholen werkt ook aan begrijpend lezen. Er is een duidelijke bewustwording van het versterken van de kwaliteit op de scholen.

Opbrengstgericht werken

Een aantal scholen heeft in het eerste plan toetsbare doelen gesteld op leerlingniveau. Andere scholen hebben algemene uitspraken over streefdoelen gedaan. In het tweede plan noemen veel scholen streefpercentages passend bij de beginsituatie, zodat vooruitgang zichtbaar wordt. Hierdoor zijn zij beter in staat om vast te stellen of verbeteringen van het taallesonderwijs effect hebben en of de leerlingen door de inspanningen van de leerkrachten en de school het inderdaad beter gaan doen. Uit de plannen is niet te lezen of de scholen de resultaten van de leerlingen regelmatig in het team bespreken. Er wordt geen cyclische werkwijze besproken. Er is over het algemeen in de eerste plannen van de scholen een nog weinig planmatige aanpak te zien. In het tweede plan is hierin een verbetering te zien. Zo wordt op basis van resultaten en ervaringen het plan van aanpak bijgesteld.

Bovenschools worden minstens twee keer per jaar gezamenlijke bijeenkomsten met de directeurs gepland waarin de vorderingen en resultaten van het project worden besproken.

Ketenbenadering

De scholen hebben elk een eigen plan van aanpak geformuleerd. De ontwikkelingen op de school en de leerlingresultaten worden twee keer per jaar met het bovenschools niveau en de schooldirecteur besproken. In de netwerken die gefaciliteerd worden op bovenschools niveau worden resultaten ook onderling met de schooldirecteurs besproken.

Rol van de schoolleider

De rol van de schoolleider wordt in de plannen niet specifiek uitgewerkt. De schoolleider bespreekt twee keer per jaar de resultaten met het bestuur of neemt twee keer per jaar deel aan gezamenlijke bijeenkomsten met de schoolleiders van de betrokken scholen.

Rol van de intern begeleider/taalcoördinator

De rol van de intern begeleider en/of taalcoördinator wordt weinig expliciet genoemd. Er is dan ook weinig terug te vinden over de invulling van de activiteiten van de intern

begeleider en/of taalcoördinator. Als deze wordt genoemd is dit degene die de kartrekker is van de pilot en deze werkt faciliterend voor de leerkrachten.

Rol van de leerkracht

Op alle scholen wordt door middel van scholingsbijeenkomsten de kennis van de leerkrachten vergroot. De scholingsbijeenkomsten worden verzorgd door externen. Een aantal scholen heeft in de laatste plannen de aandacht meer gericht op instructie en tijd

Collectief leren

Bovenschools is er een taalnetwerk, waaraan directies en intern begeleiders deelnemen. Het accent ligt op informeren en samenwerkend leren. Daarnaast wordt bovenschools een gezamenlijke bijeenkomsten georganiseerd voor directies en interne begeleiders, gericht op uitwisselen en *good practice*.

Inzet van de middelen

De inzet van de middelen vanuit de taalpilot is vooral gericht op externe ondersteuning door scholing en coaching. Daarnaast worden de middelen veelal ingezet voor formatie voor bijvoorbeeld netwerkbijeenkomsten, intervisie, klassenbezoeken en begeleiding.

Taalpilot Den Haag

Aantal besturen: 4

Aantal scholen: 20

Bewustwording en focus op kwaliteitsverbetering

Aan de taalpilot Den Haag nemen scholen van vier besturen deel.

De scholen van één schoolbestuur (bestaande uit vier scholen) hebben gekozen gezamenlijk op te trekken en samen taalbeleid te maken. Op een studiedag is gezamenlijk bepaald waaraan gewerkt wordt. De inzet is de kwaliteitsverbetering van de leerkrachtaardigheden door scholing. De scholen willen bewust aandacht besteden aan tijd voor taal en lezen op het rooster. Een bovenschools taalcoördinator heeft een bijscholing gevolgd. Gedurende het schooljaar heeft de taalcoördinator klassenbezoeken uitgevoerd. Tevens is er sprake van onderlinge uitwisseling door intervisie tussen de deelnemende scholen.

De scholen van de andere drie besturen hebben zelf een sterkte-zwakke analyse gemaakt. Deze scholen hebben elk een eigen invulling gegeven aan het taalbeleid. Veel van deze scholen investeren in de kennis en vaardigheden van de leerkrachten. Er is op alle scholen sprake van een bewustwording van innovatiebelang. De scholen werken aan meerdere verbeteronderwerpen tegelijkertijd. Er is niet altijd sprake van een scherpe focus of prioritering.

Opbrengstgericht werken

Op de vier scholen met een gezamenlijke aanpak, heeft bovenschools een nulmeting plaatsgevonden voor technisch lezen, begrijpend lezen en woordenschat. Het doel aan het eind van het traject is dat het percentage leerlingen dat de voldoende standaard en de minimumstandaard behaalt met 10% is toegenomen in vergelijking tot de nulmeting. Dat betekent dus dat het percentage leerlingen dat lager dan de minimumstandaard behaalt met 10% is afgenomen in 2010. De taalbeleidsgroep, het bestuur en de directie evalueren jaarlijks de resultaten. Tweemaal per jaar vindt een bovenschoolse analyse van de toetsgegevens plaats. De scholen gaan uit van opbrengstgericht werken. In de evaluatie van het eerste plan geven de scholen en het schoolbestuur aan het opbrengstgericht werken tot en met het laatste projectjaar nog verder uit te willen bouwen.

De mate waarin de scholen van de andere drie besturen concrete doelen formuleren ten aanzien van een gerichte kwaliteitsverbetering in het schoolspecifieke plan, varieert. Een aantal scholen stelt algemene doelen en een aantal scholen formuleert meetbare doelen en soms ook in haalbare stappen per projectjaar. In de plannen van de scholen waarin dit niet gebeurt is dan ook geen opbrengstgerichte benadering te zien. In een aantal plannen staat dat de resultaten met de leerkrachten worden besproken. In hoeverre dit op individueel- of op teamniveau is, komt niet altijd voldoende naar voren. Er worden echter goede stappen richting opbrengstgericht werken gezet. Op één school wordt een duidelijk opbrengstgerichte benadering beschreven, waarin de leerlingresultaten worden geëvalueerd om op grond daarvan op schoolniveau, groepsniveau en individueel niveau nadere afspraken te maken.

Ketenbenadering

Op de vier scholen met een gezamenlijke aanpak is sprake van een sterke bovenschoolse betrokkenheid. Zo zijn de doelen en werkwijze op bovenschools niveau geformuleerd. De leerresultaten van de scholen worden tweemaal per jaar op bovenschools niveau geanalyseerd en besproken.

Op de andere scholen speelt het bovenschools niveau een minder sterke rol en hebben de scholen elk hun eigen invulling gegeven.

Rol van de schoolleider

De rol van de schoolleider is in de meeste plannen niet specifiek uitgewerkt. De schoolleider houdt zich vooral bezig met het opstellen van het taalbeleidsplan. Daarnaast lijkt de schoolleider verantwoordelijk te zijn voor agenderen, aansturing en bewaken van het proces. Voor de concrete uitvoering binnen de school is de taalcoördinator en/of intern begeleider verantwoordelijk. Op twee scholen voert de schoolleider klassenbezoeken uit.

Rol van de interne begeleider/taalcoördinator

De vier scholen met een gezamenlijke aanpak hebben een bovenschools taalcoördinator aangesteld. Op de overige scholen is ook een taalcoördinator en/of interne begeleider verantwoordelijk voor de uitvoering van het taalbeleidplan. Deze heeft allereerst een

organiserende en coördinerende functie. De taalcoördinator zorgt voor het scholingsaanbod en bewaakt het proces naar kwaliteitsverbetering. Op sommige scholen voert de taalcoördinator klassenbezoeken uit, gericht op coaching en inoefenen van de opgedane kennis uit trainingen. Op andere scholen analyseert de taalcoördinator de leerlingresultaten en koppelt dit terug naar het team. De taalcoördinator bewaakt de doorgaande lijn en zorgt voor borging van de bereikte resultaten.

Rol van de leerkracht

Op alle scholen wordt aandacht besteed aan het vergroten van de kennis en vaardigheden van de leerkrachten middels scholing. Op bijna alle scholen worden de leerkrachten begeleid door de taalcoördinator of intern begeleider met klassenconsultatie. Dit is gericht op het inoefenen van de opgedane kennis.

Op een aantal scholen vindt intervisie plaats. Leerkrachten gaan met elkaar in overleg over de toepassing van de afspraken in de praktijk. Er is sprake van leren van en met elkaar. Daarnaast wordt in de plannen van sommige scholen expliciet genoemd dat er binnen het team afspraken worden gemaakt over de stand van zaken betreffende de onderwijsvernieuwing. Op sommige scholen bezoeken de leerkrachten een collega van dezelfde of een andere school. Op een aantal scholen wordt materiaal aangeschaft om de lessen van de leerkrachten te ondersteunen. Sommige scholen noemen expliciet dat er aandacht is voor tijd voor taal en lezen op het rooster.

Collectief leren

Bij de vier scholen met een gezamenlijke aanpak is bovenschools ingestoken op samenwerking. De scholen hebben een gezamenlijke scholingsdag gevolgd om na te gaan hoe de leerlingenprestaties verhoogd kunnen worden. Een werkgroep is ingesteld die iedere twee maanden bij elkaar komt en waar ook twee keer per jaar een analyse van de leerlingenprestaties plaatsvindt. Ook is het netwerk taalcoördinatoren ingericht dat vijf keer per jaar bij elkaar komt. Er vindt per bouw over de scholen heen consultatie plaats over de aanpakken en ervaringen. Jaarlijkse evaluatie over de voortgang van de uitvoering van de taalbeleidsplannen vindt plaats tussen besturen en directies. De leerkrachten bezoeken één keer per jaar een collega van een andere school. Er wordt bij elkaar in de klas gekeken.

Op de andere scholen hebben de scholen elk een eigen plan van aanpak opgesteld en wordt er vanuit bovenschools geen gezamenlijk netwerk opgezet. Op een aantal scholen wordt er binnen de bovenschools georganiseerd netwerken voor intern begeleiders over de ervaringen van de taalpilot gesproken.

Inzet van de middelen

De scholen zetten de middelen uit de taalpilot op wisselende gebieden in. Er zijn scholen die sterk investeren in leermiddelen. Andere scholen maken gebruik van een externe deskundige. Deze verzorgt scholing of in sommige gevallen ook begeleiding bij de uitvoering van de klassenconsultaties. Daarnaast worden de middelen ingezet voor formatie voor de taalcoördinator.

Taalpilot Deventer-Almelo

Aantal besturen: 2

Aantal scholen: 10

Bewustwording en focus op kwaliteitsverbetering

In de plannen van de scholen zijn de activiteiten terug te zien die bij de start van de pilot op bovenschools niveau gezamenlijk zijn afgesproken. Op de scholen is bij de start van het project een analyse gemaakt van sterke en zwakke punten als basis voor het te ontwikkelen taalbeleid. Alle scholen hebben taalbeleid ontwikkeld en een stuurgroep op schoolniveau ingesteld. Op alle scholen is een impuls gegevens in de vorm van vernieuwing van methoden. Dit heeft geleid tot een veelheid en diversiteit aan inhoudelijke vernieuwingen, scholen pakten meerdere zaken tegelijk op.

Opbrengstgericht werken

De scholen formuleren doelen voor het taallesonderwijs. Een aantal scholen heeft de doelen concreet geformuleerd in de vorm van te behalen percentage leerlingen dat een voldoende moet scoren op methodeonafhankelijke toetsen: per groep, voor woordlezen en tekstlezen, voor de verschillende projectjaren. Een aantal van deze scholen stelt de doelen hoger dan de Cito-normaalverdeling.

In de plannen van de scholen is in het algemeen niet specifiek aandacht besteed aan een cyclische planmatige werkwijze. Op bovenschools niveau doen de scholen in Deventer mee aan een jaarlijkse woordenschatmonitoring. In Almelo wordt gesproken over een tweejaarlijkse monitoring.

Hoe het planmatig werken er op schoolniveau uit ziet en hoe vaak deze cyclus per jaar wordt doorlopen wordt in de plannen van de scholen niet duidelijk. In een aantal plannen wordt gesproken van een jaarlijkse cyclus. In de plannen is niet vermeld hoe in het team met elkaar gesproken wordt over de opbrengsten van het onderwijs en de consequenties ervan. Ook de planmatige, cyclische werkwijze op groepsniveau wordt in de plannen van de scholen niet concreet uitgewerkt.

Ketenbenadering

Via de monitor die het bestuur zelf uitvoert, worden de managementgesprekken gevoerd over de leerlingenprestaties. De komende vier jaar staat binnen het bestuur opbrengstgericht werken centraal. Het doel is dat de scholen minimaal voldoende scoren op de inspectienormen. Scholen moeten zelf hun ambitienorm aangeven, afgezet tegen de kinderen op de school. Dit wordt opgenomen in het managementcontract.

Rol van de schoolleider

De meeste scholen hebben in hun plannen de rol van de schoolleiders niet concreet uitgewerkt. De schoolleider wordt meestal in een adem genoemd met de intern begeleider/taaltoördinator als gezamenlijk verantwoordelijk voor de activiteiten die

uitgevoerd worden. Uit de plannen wordt niet duidelijk welke acties schoolleiders ondernemen in het kader van *pressure* en *support*. Op een aantal scholen voert de schoolleider klassenbezoeken uit.

Rol van de intern begeleider/taalcoördinator

De taken van de intern begeleider en taalcoördinator zijn in de plannen niet specifiek benoemd.

Op bovenschools niveau is een scholing aangeboden rond het uitvoeren van klassenbezoeken en het geven van feedback aan leerkrachten. Deze scholing is aangeboden aan intern begeleiders, taalcoördinatoren en remedial teachers. Als vervolg op de scholing was het mogelijk op de eigen school een klassenbezoeken af te leggen samen met de externe begeleider. In de plannen is terug te zien dat dit op de scholen is gebeurd. Op een aantal scholen wordt structureel klassenbezoeken uitgevoerd, op een aantal scholen komt dit niet goed van de grond.

Rol van de leerkracht

Op bovenschools niveau is bij de start van de pilot afgesproken dat de scholen op teamniveau een scholing interactief/coöperatief leren uitvoeren. Een aantal scholen heeft de inrichting van de training aangepast of een ander accent gegeven. Een school heeft de scholing niet gedaan omdat eerst aandacht nodig was voor de interne communicatie.

Collectief leren

Bovenschools is scholing gefaciliteerd voor intern begeleiders, taalcoördinatoren en remedial teachers. Een aantal schoolleiders heeft ook meegedaan en voert ook daadwerkelijk klassenbezoeken uit. De gezamenlijke scholing rond klassenconsultaties lijkt een succesvolle activiteit met doorwerking op de scholen. Tussen enkele scholen is sprake van onderling contact gericht op de keuze en invoering van een nieuwe methode voor voortgezet technisch lezen.

Inzet van middelen

Naast de impuls in materialen en scholing zien we in deze pilot dat meerdere scholen investeren in het laten uitvoeren van klassenconsultaties door externe deskundigen. Dit kan een sterk positief effect hebben, met name wanneer (zoals op deze scholen het geval is) de intern begeleider meeloopt met de externe deskundigen.

Taalpilot Emmen

Aantal besturen: 2

Aantal scholen: 12

Bewustwording en focus op kwaliteitsverbetering

Alle scholen ontwikkelen taalbeleid, formuleren dit in de vorm van een taalbeleidsplan en voeren dit uit. De plannen van de scholen zijn gebaseerd op een sterkte-zwakte analyse van het taalleesonderwijs. Het bovenschools kader biedt ruimte voor schoolspecifieke invulling. Scholen kiezen hun eigen prioriteiten. De scholen werken aan meerdere verbeteronderwerpen tegelijkertijd. Er is niet altijd sprake van een scherpe focus en prioritering, hoewel bij alle scholen in ieder geval wordt gewerkt aan verbeteren van de resultaten op het gebied van technisch lezen.

Opbrengstgericht werken

Alle scholen formuleren concrete doelen in termen van leerlingresultaten op methode-onafhankelijke toetsen. De meerderheid van de scholen geeft de doelen aan in een percentage van leerlingen dat een voldoende scoort op de toetsen. De percentages verschillen per school. In de plannen is weinig te lezen over de wijze waarop bij het verbeteren van het taalleesonderwijs een planmatige cyclische werkwijze gevolgd wordt. Scholen geven aan toetsresultaten te analyseren en te evalueren. In de plannen wordt niet specifiek vermeld hoe vaak dit gebeurt op schoolniveau (een enkele school geeft aan dat dit jaarlijks plaatsvindt) en op groepsniveau (een enkele school geeft aan dat dit gebeurt na elk toetsmoment). Scholen melden in de plannen niet of en hoe resultaten besproken worden in het team. De scholen zijn zich bewust zijn van het belang van het monitoren van leerlingresultaten om het onderwijs te kunnen sturen, de praktische uitwerking daarvan krijgt geleidelijk meer gestalte.

Ketenbenadering

Het bovenschools plan geeft een algemeen kader. Binnen dit kader hebben scholen de vrijheid eigen beleid te ontwikkelen en uit te voeren. Bovenschools niveau lijkt vooral een bewakende rol te kiezen en geen inhoudelijke sturende rol. Bovenschools wordt ingegrepen wanneer scholen niet aan gestelde eisen voldoen.

Rol van de schoolleider

De rol van de schoolleider is in de plannen van de scholen niet specifiek uitgewerkt. De schoolleider lijkt zich vooral bezig te houden met agenderen, beleidsvorming, bewaken, aansturen, evalueren. Voor de inhoudelijke input is vooral de taalcoördinator/intern begeleider belangrijk. Een aantal directeuren legt klassenbezoeken af, met name gericht op beoordelen en controleren van gemaakte afspraken.

Rol van de intern begeleider/taaltoesnelaar

Alle scholen hebben een taaltoesnelaar en/of intern begeleider. De taalpiloot heeft hieraan een impuls gegeven. De rol van de taaltoesnelaar en intern begeleider is niet specifiek uitgewerkt. Het lijkt erop dat zij zich met name bezighouden met het bewaken en aansturen van het taalbeleid. Ze brengen kennis in de school. Niet op alle scholen wordt in de plannen vermeld dat de taaltoesnelaar en/of intern begeleider ook klassenconsultaties uitvoert en leerkrachten coacht bij het versterken van leerkrachtvaardigheden.

Rol van de leerkracht

De leerkrachten zijn vooral bezig met het invoeren van nieuwe werkwijzen in hun groep. In de meeste plannen wordt niet duidelijk hoe en hoe intensief ze hierbij worden ondersteund. In de plannen van de scholing worden weinig scholingsactiviteiten vermeld. Op een aantal scholen wordt melding gemaakt van externe ondersteuning.

Collectief leren

Er is in de taalpiloot in Emmen geen sprake van scholing op bovenscholingsniveau. Scholing vindt schoolspecifiek plaats, maar in de plannen is weinig informatie te vinden over de inhoud, frequentie en duur van de scholing en begeleiding.

Inzet van middelen

Opvallend is dat zes van de elf scholen ervoor kiezen financiële middelen in te zetten voor de inzet van extra leerkrachten (vooral in groep 3/4). Daarnaast gaat het geld vooral naar materiële zaken: nieuwe methoden en boeken (fictie en non-fictie) voor de schoolbibliotheek. Er worden weinig middelen besteed aan scholing van leerkrachten.

Taalpiloot Éénpitters: Heerde, Dordrecht, Kootwijkerbroek, Meppel, Rucphen

Een aantal scholen heeft niet als deel van een cluster scholen aan de taalpiloot deelgenomen, maar als afzonderlijke school. Met elkaar hebben ze gemeen dat ze geheel zelfstandig hebben geopereerd.

Bewustwording en focus op kwaliteitsverbetering

In het kader van de taalpiloot heeft de school in Heerde gewerkt aan meerdere onderdelen van het taalonderwijs: het onderwijs in groep 1 en 2 (meer accent op fonemisch bewustzijn), aanscherpen van de aanpak van het technisch lezen, begrijpend lezen, woordenschat, taal en spelling. Nieuwe methoden zijn gekozen en ingevoerd. De school heeft kwaliteitskaarten die ontwikkeld zijn in het kader van de taalpilots en beschikbaar voor de scholen op de website, als input gebruikt voor het formuleren van het taalbeleid. In hun plan geeft de school aan dat ze de kwaliteitskaarten hebben vastgesteld en volgen.

De school in Dordrecht kiest de volgende fasering over de projectjaren: vanaf schooljaar 2007-2008 technisch lezen, vanaf 2008-2009 woordenschat en vanaf 2009-2010 begrijpend lezen.

De school in Kootwijkerbroek heeft voor deelname aan de taalpilot deelgenomen aan het BOV-project (Beginnend lezen en omgaan met verschillen). Door deelname aan dit project was al voor de start van de taalpilot sprake van bewustwording van het belang van doelgericht werken en focus op elementen van effectief leesonderwijs. In het BOV –project lag het accent op technisch lezen. In het kader van de taalpilot heeft de school begrijpend luisteren, kijken en lezen als prioriteit gekozen. De school zet sterk in op het verbeteren van de instructievaardigheden van de leerkrachten. Bijvoorbeeld bij begrijpend lezen is de keuze gemaakt om meer instructie te geven en leerlingen minder zelfstandig te laten werken. Afspraak in de school is dat alle leerkrachten het model directe instructie toepassen. Naast de basisinstructie is er sprake van verlengde instructie en voor de sterke leerlingen is er compacting, verdieping en verrijking.

De school in Meppel heeft in de loop van het project gewerkt aan de verbetering van verschillende onderdelen van het taalleesonderwijs. Men heeft dit gefaseerd aangepakt. Op de locatie in Meppel is in de kleutergroepen aandacht besteed aan woordenschat en interactief voorlezen. Er heeft een verdieping plaatsgevonden van het werken met *Piramide*, onder andere door een aanvulling met elementen uit de Taallijn-aanpak. In de middenbouw heeft de invoering van *Veilig leren lezen* en *Estafette* geleid tot een verbetering van de resultaten. In de laatste fase van het traject lag het accent op begrijpend lezen en woordenschat vanaf groep 5. De locatie Nijeveen vangt instromende leerlingen op. Op deze locatie heeft men gewerkt aan aanpassingen om methoden geschikt te maken voor de leerlingen.

In de eerste fase van het traject heeft de school in Rucphen prioriteit gegeven aan de invoering van een nieuwe methode voor voortgezet technisch lezen en begrijpend lezen. Aan de implementatie van de nieuwe methoden werd een instructiemodel gekoppeld, waarbij in alle groepen pre-teaching en re-teaching gegeven wordt. Ook werd een relatie gelegd met handelingsgerichte procesdiagnostiek. In de tweede fase van het traject ging de aandacht uit naar woordenschatontwikkeling en de keuze van een nieuwe taalmethode.

Opbrengstgericht werken

De school in Heerde heeft hoge doelen geformuleerd, in termen van leerlingresultaten: voor technisch lezen is het doel dat 90-95% van de leerlingen een A, B of C score behaalt op de Cito-toetsen. Voor begrijpend lezen en woordenschat is het doel dat 85% van de leerlingen een A, B of C score behaalt op de Cito-toetsen.

In de loop van de taalpilot is de school gestart met het werken met groepsplannen. Dit heeft een impuls gegeven tot een planmatige, cyclische werkwijze. De groepsplancyclus vindt vier maal per jaar plaats.

Resultaten van de leerlingen worden op schoolniveau vier maal per jaar besproken.

De school in Dordrecht heeft op van een nulmeting algemene doelen ter verbetering van het taal-leesonderwijs geformuleerd. In de overzichtstabel wordt tijd voor lezen uitgewerkt voor zowel de grote groep als voor de kleine groep waarin extra aandacht aan risicoleerlingen wordt besteed. De school beschrijft in de plannen nog geen cyclische werkwijze waarin resultaten en de gevolgde aanpak op groeps- en teamniveau besproken wordt.

De school in Kootwijkerbroek stelt ook hoge doelen voor het technisch lezen: voor de leerlingen eind groep 3 tot en met 8 is het doel dat 100% van de leerlingen op de DMT toets A of B niveau scoort. Ook voor begrijpend lezen en woordenschat zijn de doelen hoger gesteld dan de normaalverdeling van Cito. Voor begrijpend lezen en woordenschat is als doel gesteld dat 85% van de leerlingen een ABC score heeft op de Cito toetsen. Deze doelen wil men bereiken aan het eind van de taalpiloot. De toetsprocedure is in de loop van het project aangescherpt: bij het technisch lezen wordt in aanvulling op het toetsen van het woordniveau ook het lezen op tekstniveau getoetst. In de taalpilootperiode is het bespreken van toetsresultaten ingevoerd. Op schoolniveau worden de leerling-resultaten tweemaal per jaar besproken, op groepsniveau gebeurt dit n.a.v. toetsmomenten LVS.

De school in Meppel heeft toetsbare doelen op leerlingniveau geformuleerd. Bijvoorbeeld: “eind groep 3 zit minimaal 90% van de (doelgroep)leerlingen met het aanvankelijk leesonderwijs op A, B, C niveau van Cito”.

In de bijlagen bij het plan van de school is te zien dat veel gegevens van de leerlingen zijn verzameld en geordend. In het plan is niet te zien op of en hoe in een cyclische, planmatige werkwijze analyse en verklaring van de gegevens plaatsvindt.

In Rucphen zijn op bovenschools niveau doelstellingen voor het leesonderwijs geformuleerd: aan het eind van de schoolplanperiode (2011) beheerst 90% van de leerlingen aan het eind van groep 6 AVI-9. 75% Van de leerlingen scoort voldoende (A, B, C) op de Cito-toetsen voor begrijpend lezen. Deze doelstellingen zijn op schoolniveau overgenomen.

Ketenbenadering

Op de vijf scholen die als ‘éénpitter’ hebben meegedaan aan de taalpiloot, is monitoring van het traject door het bestuur een onderdeel van de reguliere managementrapportage. De resultaten van de taalpiloot worden op bovenschools niveau besproken in de cyclus van het kwaliteitsbeleid. In Rucphen informeert de school het bovenschools niveau over de resultaten van de taalpiloot middels een periodiek kwaliteitsverslag. Op basis van dit verslag vindt overleg plaats tussen de schooldirectie en de algemene directie. In Heerde is in de loop van de taalpilootperiode sprake van een toenemende inhoudelijke sturing op bovenschools niveau. Technisch lezen en opbrengstgericht werken zijn benoemd als speerpunten. De stichting ontwikkelt indicatoren. De algemeen directeur en de schooldirecteur bespreken vier maal per jaar de voortgang en resultaten gerelateerd aan de indicatoren.

Rol van de schoolleider

In de plannen van de vijf scholen, is geen informatie opgenomen over de taken en activiteiten van de schoolleider in het kader van de taalpilot en over de taakverdeling tussen de schoolleider en de intern begeleider en/of taalcoördinator. Bij de activiteiten die genoemd worden in de plannen staan meestal meerdere verantwoordelijke personen genoemd. In Heerde, Kootwijkerbroek en Meppel is de directeur samen met de intern begeleider en/of taalcoördinator verantwoordelijk voor het ontwikkelen van taalbeleid, het uitwerken van de doorgaande lijn en begeleiding van de leerkrachten in de groepen. In Rucphen is er, naast de directeur, een zorgteam, waarvan de intern begeleider de aanjager is. In de plannen van de scholen is aangegeven dat observatie in de groepen en coaching van de leerkrachten ook plaatsvindt door de directie.

Rol van de intern begeleider/taalcoördinator

In Dordrecht is de intern begeleider tevens de taalcoördinator van de school. De intern begeleider voert klassenbezoeken uit, coacht de leerkrachten en bespreekt de aanpak op groepsniveau. Er wordt met name gekeken of afspraken vanuit de diverse overlegmomenten zijn nagekomen.

In de plannen van de andere vier scholen, is geen informatie opgenomen over de taken en activiteiten van de intern begeleider en/of taalcoördinator in het kader van de taalpilot en over de taakverdeling tussen de intern begeleider en/of taalcoördinator en de schoolleider.

Een eerste aanzet tot een taakverdeling is te vinden in een van de plannen:

- directie en intern begeleider ontwikkelen taalbeleid
- directie, intern begeleider en taalcoördinator werken doorgaande lijnen uit
- intern begeleider en taalcoördinator ondersteunen leerkrachten bij de toepassing van de afgesproken werkwijze in de groepen
- directie en taalcoördinator observeren in de groepen
- de taalcoördinator organiseert inhoudelijke teambijeenkomsten.

In Rucphen speelt het zorgteam een belangrijke rol in de uitvoering van de activiteiten voor de taalpilot. De intern begeleider is de aanjager van het zorgteam. De leden van het zorgteam zijn getraind in het gebruik van video-interactiebegeleiding bij coaching van leerkrachten.

Rol van de leerkracht

Op de vijf scholen heeft scholing door externen plaatsgevonden. Bij het implementeren van nieuwe werkwijzen spelen de intern begeleider, taalcoördinator en het zorgteam (Rucphen) een belangrijke rol. Zij verzorgen de begeleiding en coaching op de werkvloer.

In Dordrecht worden binnen clusteroverleg en bouwvergaderingen worden afspraken gemaakt over de implementatie van wat binnen de scholing aan bod is gekomen. In het taalplan worden uitspraken gedaan over tijd op het rooster. Door middel van klassenbezoeken worden leerkrachten begeleid bij de implementatie door de interne begeleider.

Collectief leren

De vijf scholen participeren als ‘éénpitter’ in de taalpilot, daardoor is er geen sprake van gezamenlijke leren met andere scholen in de naaste omgeving. De scholen zijn niet allen ook de enige school in de stichting of vereniging. Als er meerdere scholen zijn, is er wel sprake van reguliere uitwisseling in het directieberaad, in een netwerk voor intern begeleiders of in een jaarlijkse dag voor alle schoolteams van het bestuur. Deze uitwisseling is niet specifiek gericht op het verbeteren van het taalless-
onderwijs.

Inzet van middelen

In deze taalpilots zien we dat middelen worden ingezet voor formatie van de intern begeleider of taalcoördinator, aanschaf van methoden en materialen en scholingsbijeentkomsten voor het team. Daarnaast worden middelen in de taalpilot in Kootwijkerbroek ook ingezet voor de inzet van extra handen in de klas (onderwijs-assistenten die zwakke leerlingen ondersteunen). In Emmen krijgen leerkrachten extra tijd om activiteiten uit te voeren. In Dordrecht worden middelen ook ingezet voor bezoek aan en activiteiten in de bibliotheek.

Taalpilot Enschede

Aantal besturen: 3

Aantal scholen: 34

Bewustwording en focus op kwaliteitsverbetering

De taalpilot Enschede streeft een integrale aanpak na. Een regiegroep stroomlijnt de activiteiten binnen het taaloffensief. De verschillen in leerresultaten tussen de deelnemende scholen en tussen de groepen binnen een school zijn groot. Bovenschools wordt ingezet om deze verschillen sterk te verkleinen. De insteek van de taalpilot is het verbeteren van de leerresultaten van alle scholen. Allereerst wordt geïnvesteerd in technisch lezen. Wanneer goede resultaten worden gehaald, wordt gestart met begrijpend lezen en woordenschat. De insteek vanuit bovenschools is kwaliteitsbeleid en het versterken van de leerkrachtcompetenties. Vanuit bovenschools is een duidelijke bewustwording van innovatiebelang. Op de meeste scholen wordt deze bewustwording van schoolverbetering gedeeld. De scholen worden intensief begeleid en leggen daardoor in de plannen de focus op de verbeterpunten die uit de sterkte/zwakte analyse naar voren zijn gekomen.

Opbrengstgericht werken

Bovenschools heeft een analyse op de toetsgegevens plaatsgevonden. Hieruit zijn conclusies getrokken die bepalend zijn geweest voor de inrichting van het bovenschoolse plan.

Bovenschools worden streefdoelen geformuleerd die in de meeste schoolspecifieke plannen ook zichtbaar zijn. Als algemeen doel wordt voor de reguliere basisschool het terugdringen van de leesuitval tot 5% nagestreefd. Eind groep 2 moeten goede condities voor het leren lezen aanwezig zijn. Het streven is dat de leerlingen eind groep drie minimaal AVI-2 lezen, eind groep 4 minimaal AVI-5 en eind groep 5 minimaal AVI-9. Het doel voor de leerlingen speciaal basisonderwijs is een vooruitgang van minstens twee instructieniveaus per jaar en het opschuiven van minstens 1 niveau op de Cito leesvoorwaarden.

Bovenschools is er nadrukkelijk voor gekozen om het taal- en leesonderwijs via datafeedback te verbeteren. Elke drie maanden vindt datafeedback plaats naar de scholen en op basis van deze uitkomst wordt het leesonderwijs voor de komende drie maanden uitgewerkt. De besprekingen vinden binnen netwerken en binnen teambijeenkomsten plaats. De scholen worden nauw gevolgd en resultaten leiden tot aanpassingen in het beleid. Hiermee wordt in de plannen van de scholen een opbrengstgerichte benadering gevolgd, mede door de aanpak afkomstig uit het bovenschoolse plan.

Door de bovenschools aangeboden schoolspecifieke analyse zijn in de meeste plannen concrete consequenties geformuleerd voor het handelen van de leerkracht voor de groep. Enkele voorbeelden hiervan zijn de aandacht voor instructie, tijd op het rooster, organisatie en differentiatie, aandacht voor risicoleerlingen en het uitvoeren van toetsen volgens de toetskalender. Activiteiten worden geëvalueerd en in relatie gebracht tot de leerresultaten. De leerresultaten bieden aanleiding om het plan van aanpak bij te stellen. Dit heeft consequenties voor het handelen van de leerkrachten. De scholen gaan hierin planmatig te werk.

Ketenbenadering

In Enschede zijn bovenschoolse kaders aangegeven voor het verbeteren van de kwaliteit van het taal- leesonderwijs. De scholen gaan uit van deze kaders en zorgen voor uitvoering hiervan in de eigen schoolpraktijk. Er worden vanuit het bovenschoolse diverse bijeenkomsten georganiseerd waarin het leren van en met elkaar centraal staat. Vanuit bovenschools wordt ook gezorgd voor schoolspecifieke coaching gericht op de uitvoering van de verbeteringen binnen het taalleesbeleid op de werkvloer. De scholen worden vanuit het bovenschoolse nauw gevolgd.

Rol van de schoolleider

Vanuit de bovenschoolse aanpak heeft de schoolleider de nadrukkelijke taak om na te gaan of afspraken op school ook daadwerkelijk worden uitgevoerd. De schoolleider voert observaties uit in de groepen en bespreekt op teamniveau de voortgang, resultaten en vervolgstappen. De schoolleider ondersteunt waar nodig. Bovenschools zijn de verantwoordelijkheden van de schoolleider uitgewerkt, zoals het maken van een schoolverbeterplan, het opstellen van doelen voor lezen op groepsniveau, teamniveau en beleidsniveau, het plannen van voldoende tijd voor lezen op het rooster en lezen als speerpunt voor de projectjaren van de taalpilot. De schoolleider wordt ondersteund door bovenschoolse netwerkbijschouwen.

Rol van de intern begeleider/taalcoördinator

De intern begeleider ondersteunt de leerkrachten. In het bovenschools plan zijn de verantwoordelijkheden van de intern begeleider uitgewerkt, zoals het opstellen van het taal- en leesbeleid en erop toezien dat het uitgevoerd wordt, het coördineren van de afname van de leestoetsen, het bespreken van de toetsgegevens met de leerkracht, het ondersteunen van leerkrachten bij de uitvoering van activiteiten en het opstellen van groepsplannen. Daarnaast heeft de intern begeleider de taak om leerkrachten op het gebied van taal en lezen te professionaliseren. Er vinden vanuit bovenschools netwerkbijeenkomsten plaats voor de intern begeleider of taalcoördinator van de betreffende scholen.

Rol van de leerkracht

Bovenschools en in de meeste schoolspecifieke plannen worden de verwachtingen van gewenste leerkrachtvaardigheden en activiteiten uitgewerkt. Er worden in de plannen concrete uitspraken gedaan over instructie, differentiatie en tijd op het rooster. De vaardigheden en uitvoerende activiteiten van de leerkrachten staan centraal. De leerkrachten worden begeleid door de intern begeleider en schoolbegeleider. Zij ontvangen schoolspecifieke coaching op de werkvloer. De leerkrachten nemen deel aan bovenschools georganiseerde scholing over de meest recente inzichten op het gebied van effectief leesonderwijs. Bovenschools worden de verantwoordelijkheden van de leerkracht omschreven. Enkele voorbeelden hiervan zijn het zich inzetten om in de klas te werken conform de afgesproken leesaanpak over onder andere tijd en instructie, het zich voorbereiden op scholingsbijeenkomsten, het informeren van duopartners en bouwcollega's en het toestaan van zowel de intern als de externe begeleider om de coaching op de werkvloer uit te voeren en daarbij te reflecteren op het proces van verandering.

Collectief leren

Bovenschools worden diverse netwerken gefaciliteerd waarin leren van elkaar centraal staat. Daarnaast worden de scholen ondersteund in datafeedback. Er vinden klassenbezoeken plaats waarvan de inzet afhankelijk is van de stand van zaken op de school en de toetsresultaten. Er vinden netwerkbijeenkomsten plaats voor schoolleiders en intern begeleiders en/of taalcoördinatoren, en leerkrachten van de afzonderlijke groepen.

Inzet van de middelen

De middelen worden vanuit het bovenschools kader ingezet voor trainingen en bijeenkomsten (masterclasses, bijeenkomsten voor groepsleerkrachten en de netwerken), coaching en ondersteuning van individuele scholen (teambijeenkomsten, klassenobservaties, overleg directie, intern begeleider en externe begeleider) en netwerkbijeenkomsten voor taalcoördinatoren met coachingsgesprekken voor taalcoördinatoren. De middelen op de scholen worden volgens het bovenschoolse plan ingezet.

Taalpilot Friesland

Aantal besturen: 1

Aantal scholen: 9

Bewustwording en focus op kwaliteitsverbetering

Op bovenschools niveau zijn concrete doelstellingen geformuleerd voor voorbereidend en technisch lezen. De inzet is vooral gericht op versterking van de leerkrachtvaardigheden op deze gebieden door scholing. De scholen hebben vervolgens op basis van de eigen resultaten conclusies getrokken voor de inrichting van het onderwijs. Hierin zijn de scholen autonoom. De focus van de scholen ligt vooral op voorbereidend en technisch lezen. Er is sprake van een bewustwording van het versterken van de kwaliteit op de scholen.

Opbrengstgericht werken

Op bovenschools niveau worden algemene streefdoelen genoemd en daarnaast specifieke streefdoelen per groep. Hierdoor kan vooruitgang zichtbaar worden gemaakt. De scholen hebben vervolgens op basis van de eigen toetsresultaten algemene uitspraken gedaan over gewenste doelen. Op een aantal scholen zijn de doelen nog weinig specifiek of in haalbare stappen geconcretiseerd. Sommige scholen weten hierin de laatste plannen een duidelijke verbetering in aan te brengen. In de plannen wordt niet specifiek uitgewerkt of de scholen de resultaten van de leerlingen in teamverband bespreken en of zij hieruit gezamenlijk conclusies trekken voor de inrichting van het onderwijs en consequenties voor het handelen van de leerkrachten in de groep.

Ketenbenadering

Bovenschools wordt de voortgang van het traject en borging van resultaten besproken in een overleg tussen extern begeleider, directie en intern begeleider. Daarnaast ontvangen directies feedback op het plan van aanpak.

Rol van de schoolleider

De rol van de schoolleider wordt in de plannen op bovenschools niveau genoemd als degene die samen met de intern begeleider ervoor zorgt dat er uitwisseling tussen de scholen onderling plaatsvindt. Daarnaast overlegt de schoolleider met externe begeleiding over de voortgang en borging van het traject. In de plannen van de scholen wordt de rol van de schoolleider niet specifiek genoemd, naast dat dit degene is die het school- of taalplan opstelt.

Rol van de intern begeleider/taalcoördinator

De rol van de intern begeleider en/of taalcoördinator wordt niet specifiek uitgewerkt in de plannen.

Rol van de leerkracht

Op alle scholen wordt door middel van scholingsbijeenkomsten de kennis en vaardigheden van de leerkrachten vergroot. De scholingsbijeenkomsten worden verzorgd door externen. Daarnaast vinden klassenobservaties gevolgd door coaching plaats.

Collectief leren

In de netwerken die gefaciliteerd worden door het bovenschools niveau vindt uitwisseling van kennis en ervaring plaats. Er worden vijf netwerkbijeenkomsten georganiseerd voor directies, intern begeleiders en groepsleerkrachten.

Inzet van de middelen

De inzet van de middelen is vooral gericht op formatie om een taalbeleidsplan op te stellen en deel te nemen aan netwerkbijeenkomsten. Daarnaast worden de middelen ingezet voor externe ondersteuning gericht op begeleiding en scholing.

Taalpilot Groningen

Aantal besturen: 1

Aantal scholen: 11

Bewustwording en focus op kwaliteitsverbetering

De schoolbesturen en de gemeenten in Oost-Groningen werkten van 2002 tot 2006 aan het project 'Kansrijk Oost-Groningen'. De taalpilot zorgde ervoor dat taal/lezen hoog in het vaandel kon blijven staan bij de scholen en dat de aandacht gericht bleef op het verbeteren van de leesprestaties van de leerlingen. Bovenschools zijn de sterke en zwakke punten van de scholen in beeld gebracht. Een aantal scholen voert samen een leesverbeterproject uit, andere scholen hebben eigen taalbeleid opgesteld. Op alle scholen is het belang van het versterken van de kwaliteit van de school erkend. De verbeterpunten voor de inrichting van het onderwijs zijn opgesteld en er is een plan gemaakt voor het vergroten van de kwaliteit van het taal- en leesonderwijs. Hierin zijn accentenverschillen binnen de plannen van de scholen te zien, zoals een school die de resultaten borgt die eerder bereikt zijn door de inzet van leescoaches, een andere school legt de nadruk op de kwaliteitszorg bij het lezen en heeft aandacht voor effectieve instructie of een school die investeert in het vroegtijdig signaleren van leerlingen met mogelijke leesproblemen en het ondersteunen van het proces van vlot leren lezen bij risicoleerlingen.

Opbrengstgericht werken

Op bovenschools niveau zijn streefdoelen voor technisch lezen geformuleerd. Algemeen streefdoel is dat de leesuitval wordt teruggedrongen tot 5%. Specifiek is er aandacht voor het voorbereidend lezen in de groepen 1 en 2 in het algemeen en het fonemisch bewustzijn en de letterkennis in het bijzonder. Het kennen van 15 letters

wordt als einddoel groep 2 genoemd. Daarnaast is er veel aandacht voor risicoleerlingen vanaf het moment dat gestart wordt met het aanvankelijk leesproces. Het streefniveau aan het eind van groep 3 is AVI-2, eind groep 4 is minimaal AVI-5, aan het eind van groep 5 is dit minimaal AVI-9. Vanuit het bovenschoolse zijn consequenties voor de organisatie in de klas en het handelen van de leerkrachten geformuleerd. Zo krijgen risicoleerling gedurende het schooljaar minstens één uur per week extra instructie. Er wordt gewerkt met methoden die op een expliciete wijze aandacht besteden aan de letter-klankkoppeling en de auditieve synthese. In de groepen 4 en 5 is er veel aandacht voor het vlot kunnen lezen van meerlettergrepige woorden en het verhogen van de leessnelheid. Gedurende de projectjaren worden de gestelde streefdoelen gerealiseerd door middel van intensieve externe ondersteuning door specialisten. In de meeste schoolspecifieke plannen worden dezelfde streefdoelen op schoolniveau en per jaargroep geformuleerd.

De meeste scholen gaan uit van een opbrengstgerichte benadering en bespreken de leerlingresultaten op groeps- en teamniveau.

Ketenbenadering

In Groningen zijn bovenschoolse kaders aangegeven voor het verbeteren van de kwaliteit van het taal/leesonderwijs. De scholen hebben een gezamenlijke focus op taal lezen en leggen in het schoolspecifieke projectplan accenten voor de eigen ontwikkeling. Alle scholen worden gefaciliteerd door het bovenschools management.

Rol van de schoolleider

Vanuit het bovenschoolse wordt het belang van de betrokkenheid van de schoolleider benadrukt. In de bovenschools georganiseerde netwerkbijeenkomsten voor de directies staat de onderwijskundige rol van de schoolleider centraal. De schoolleider is in de schoolspecifieke plannen vooral betrokken bij het opstellen van beleid voor taal en lezen op de school. Daarnaast worden organisatorische taken en verantwoordelijkheden genoemd zoals het zorg dragen voor de faciliteiten voor gezamenlijke teamvergaderingen, het organiseren van scholingsbijeenkomsten en het afnemen van klassenbezoeken. De meeste schoolleiders zien er op toe dat gemaakte afspraken nagekomen worden en ondersteunen de leerkrachten indien nodig.

Rol van de intern begeleider/taalcoördinator

Vanuit het bovenschoolse wordt het belang van de betrokkenheid van de intern begeleider vanaf het begin van het verbetertraject benadrukt. Hiervoor worden op bovenschools niveau intervisiebijeenkomsten voor intern begeleiders van de betrokken scholen georganiseerd. In de schoolspecifieke plannen worden taken van de intern begeleider genoemd als het begeleiden van leerkrachten bij het analyseren van de toetsresultaten en het opstellen van interventies. Daarnaast ondersteunt de intern begeleider de leerkrachten in het opstellen van het rooster met voldoende tijd voor taal en lezen. Tevens begeleidt de intern begeleider de leerkrachten bij de uitvoering van activiteiten in de klas.

Rol van de leerkracht

Vanuit bovenschools en in de meeste schoolspecifieke plannen worden de verwachtingen van gewenste leerkrachtvaardigheden en activiteiten uitgewerkt. Er worden in de plannen concrete uitspraken gedaan over instructie, differentiatie en tijd op het rooster. De vaardigheden en uitvoerende activiteiten van de leerkrachten staan centraal. Op een aantal scholen ontvangen leerkrachten specifieke scholing en worden zij begeleid in de uitvoering hiervan in de praktijk. Er vindt klassenconsultatie plaats.

Collectief leren

De insteek bovenschools is dat het verbeteren van de kwaliteit van het taal/leesonderwijs met het gehele schoolteam wordt gerealiseerd. Daarnaast wordt intensief gebruik gemaakt van externe ondersteuning. Bovenschools worden diverse netwerken gefaciliteerd waarin leren van en met elkaar centraal staat. Er vinden vijf netwerkbijeenkomsten plaats voor directies, intern begeleiders en groepsleerkrachten. Er worden voor leerkrachten scholingsbijeenkomsten georganiseerd gericht op het vergroten van de kennis en vaardigheden in het leesonderwijs. Er zijn intervisiebijeenkomsten voor de betrokken intern begeleiders en bijeenkomsten rondom integrale planontwikkeling voor directies. Voor de betrokken scholen worden vijf schoolspecifieke teambijeenkomsten georganiseerd, gericht op inhoud en opzet project, te hanteren methodieken, uitkomsten lesobservaties, beoordeling leerlingresultaten, borgingsaspecten en voortgang van het project. Op de scholen vindt twee keer een ronde klassenobservaties plaats gevolgd door coaching op de werkvloer. Tot slot vindt er twee keer overleg plaats tussen directie, intern begeleider en externe begeleider over de voortgang van het project en over borging.

Inzet van de middelen

De scholen investeren overwegend in externe ondersteuning gericht op scholing en begeleiding en een klein gedeelte voor formatie. Dit is tevens de insteek vanuit het bovenschoolse plan.

Taalpilot Heerlen

Aantal besturen: 2

Aantal scholen: 8

Bewustwording en focus op kwaliteitsverbetering

In Heerlen was voorafgaand aan de taalpilot, in het kader van het GOA-beleid, gewerkt aan VVE en schakelklassen. In vervolg daarop hebben de besturen in het kader van de taalpilot het ingezette beleid versterkt geïmplementeerd in de scholen door het opleiden van taalspecialisten op de scholen. Taalspecialisten hebben een gezamenlijke training gevolgd. Vanuit deze gezamenlijke start zijn er door de taalspecialisten in de

scholen activiteiten in gang gezet. Er is een diversiteit aan activiteiten op de scholen te zien. Er is echter geen duidelijke focus of prioritering. Verbetering van het woordenschatonderwijs is onderwerp dat bij de meeste scholen op de agenda staat. Daarnaast besteden scholen aandacht aan technisch lezen, begrijpend lezen, spelling, planmatig handelen, werken met groepsplannen en mondelinge communicatie.

Opbrengstgericht werken

De scholen formuleren toetsbare doelen. De mate waarin de doelen specifiek en meetbaar zijn geformuleerd verschilt per school. Soms is sprake van een globaal doel: “We streven naar een daling van het percentage D/E leerlingen op het gebied van technisch lezen.” Op een aantal scholen is de formulering specifiek. Voor technisch lezen wordt bijvoorbeeld als doel het gewenste AVI-beheersingsniveau aan het eind van groep 3, 4 en 5 geformuleerd. Voor de Cito-toetsen volgt men de Cito normering: 75% van de leerlingen scoort een ABC-score en hooguit 25% van de leerlingen scoort een DE-score. Een enkele school geeft op basis van een trendanalyse van voorgaande jaren een concreet doel voor de verschillende onderdelen van het taallesonderwijs. Een aantal scholen heeft een start gemaakt om vanuit de leerlingresultaten conclusies te trekken voor de inrichting van het onderwijs. In de plannen is niet altijd terug te zien dat resultaten op team- en groepsniveau worden besproken.

Ketenbenadering

De scholing van taalspecialisten is georganiseerd vanuit bovenschools niveau. Vanuit deze gezamenlijke start hebben scholen eigen vervolgstappen geformuleerd. De voortgang van het project op de afzonderlijke scholen wordt besproken met het eigen bestuur, onder andere in de jaarlijkse kwaliteitsmonitoring en in het samenwerkingsverband.

Rol van de schoolleider

Het accent ligt op de inhoud en de rol van de taalspecialist. De rol van de schoolleider komt niet expliciet naar voren.

Rol van de intern begeleider/taalcoördinator

De taalspecialist lijkt op veel scholen aanvankelijk faciliterend en ondersteunend te werken. Daarnaast zien we de taalspecialist in de rol van coach naar voren komen.

Rol van de leerkracht

De taalspecialist ondersteunt de leerkracht in de kennis over het aanbod en het vergoten van het handelingsrepertoire. Het lijkt er om te gaan dat de leerkrachten de doorgaande lijn beter in de vingers krijgen en een bepaalde aanpak (zoals woordenschatdidactiek) kunnen toepassen. We zien in de plannen weinig expliciete aandacht voor instructie en differentiatie.

Collectief leren

Vanuit bovenschools niveau is een aantal taalspecialisten opgeleid. Als vervolg op de opleiding vindt in het netwerk voor taalspecialisten eenmaal per zes weken uitwisseling plaats. Op bovenschools niveau vinden ook gezamenlijke overlegmomenten met de pilotscholen plaats.

Inzet van middelen

De inzet van de scholen is vooral gericht op externe ondersteuning door scholing en coaching. De taalspecialisten voeren vervolgens zelf de coaching uit op de scholen en daarmee worden de middelen ook ingezet op formatie.

Taalpilot Hooγεveen

Aantal besturen: 3

Aantal scholen: 6

Bewustwording en focus op kwaliteitsverbetering

Bij de start van de taalpilot zijn op bovenschools niveau gezamenlijke doelen en activiteiten geformuleerd. De hoofddoelstelling is het verbeteren van de resultaten van de leerlingen voor Nederlandse taal en lezen. Om dit doel te bereiken heeft men in Hooγεveen gekozen voor een integrale aanpak door het opleiden van schoolgebonden taal/leesspecialisten, om ervoor te zorgen dat na afloop van het project de kennis in de school blijft. In het project is sprake van een bovenschools afgesproken fasering met betrekking tot prioriteiten. In het eerste jaar (2007-2008) stond het opleiden van taalleesspecialisten en het verbeteren van het woordenschatonderwijs centraal. In het tweede jaar (2008-2009) lag het accent op aanvankelijk technisch lezen, voortgezet technisch lezen en het stimuleren van de betrokkenheid van ouders. In het derde jaar (2009-2010) had het verbeteren van het begrijpend lezen en wereldoriëntatie prioriteit.

Opbrengstgericht werken

Alle scholen formuleren bij de start van de taalpilot dezelfde doelen: AVI: eind groep 3 AVI-3, eind groep 4 AVI-6, eind groep 5 AVI-9. Voor de Cito-toetsen is het doel: 75% van de leerlingen scoort ABC-niveau in 2008, 80% van de leerlingen scoort ABC-niveau in 2009 85% van de leerlingen scoort ABC-niveau in 2010. In meer recente plannen van de Hooγεveense scholen is een toegenomen aandacht voor een opbrengstgerichte werkwijze en het ontwikkelen van een evaluatiecultuur te zien. Scholen geven aan dat resultaten na de toetsmomenten besproken worden in de teamvergadering. In een van de plannen is concreet uitgewerkt welke vragen in zo'n bespreking aan de orde komen:

- Waar zitten we in relatie tot de gestelde doelen? Liggen we nog op koers?
- Welke groepen laten goede resultaten zien.

- Welke groepen hebben tegenvallende resultaten?
- Wat is het effect van de interventies?
- Hoe zijn de leesresultaten in vergelijking met het voorafgaande jaar?

Ketenbenadering

In de taalpilot in Hoogeveen is sprake van een bovenschoolse aansturing en afstemming. De regiegroep, die wordt gevormd door de schoolleiders, is hiervoor verantwoordelijk. De scholen trekken samen op. De taalcoördinatoren worden gezamenlijk geschoold. De doelen zijn op de scholen hetzelfde en dit geldt ook voor de prioritering van inhoudelijke thema's in de achtereenvolgende projectjaren. De schoolspecifieke plannen zijn op elkaar afgestemd.

Rol van de schoolleider

In de taalpilot in Hoogeveen is met name ingestoken op de professionalisering en facilitering van een taal/leesspecialist in elke school. De schoolleiders participeren in de regiegroep, die verantwoordelijk is voor de bovenschoolse aansturing en afstemming. In de plannen werd niet specifiek uitgewerkt wat de rol van de schoolleider in de taalpilot is. Een aantal scholen geeft in het taalbeleidsplan aan dat de directie ook klassenbezoeken aflegt en bijvoorbeeld komt kijken naar het uitvoeren van effectieve instructie met behulp van het directe instructiemodel. Een school geeft aan dat op school een werkgroep taalbeleid gevormd is waarvan ook de directeur deel uitmaakt. Deze werkgroep komt gemiddeld een keer per maand bijeen om de stand van zaken door te spreken en afspraken te maken over organisatie en rolverdeling.

Rol van de intern begeleider/taalcoördinator

In de taalpilot Hoogeveen hebben de taal/leesspecialisten een centrale rol. Gekozen is met name te investeren in het opleiden en faciliteren van schoolgebonden taal/leesspecialisten. Deze keuze is gemaakt om ervoor te zorgen dat na afloop van het project de kennis in de school blijft. In het eerste projectjaar (2007-2008) zijn de taalleesspecialisten opgeleid. Tijdens deze opleiding hebben de taalcoördinatoren een analyse van de eigen school uitgevoerd en met het team een taalbeleidsplan voor de eigen school ontwikkeld. In de plannen van de scholen is te zien dat de taalcoördinator regelmatig inhoudelijke bijeenkomsten organiseert in het team waarin werkwijzen besproken worden en afspraken gemaakt worden. Ook is in de plannen te zien dat de taalcoördinatoren klassenbezoeken uitvoeren.

Rol van de leerkracht

Scholing en begeleiding van de leerkrachten vindt in de Hoogeveense taalpilot vooral plaats door de taalcoördinator van de school. In de plannen is te zien dat in de teams regelmatig inhoudelijke bijeenkomsten gehouden worden op initiatief van en begeleid door de taalcoördinator. Een breed scala van onderwerpen wordt genoemd, onder andere: het toepassen van het model voor directe instructie, woordenschatdidactiek, technisch lezen en de invoering van nieuwe methoden. In de plannen van de scholen is een toe-

nemende bewustwording te zien van het belang van de rol van de leerkracht, bijvoorbeeld: “We moeten ons bewust worden van ons eigen leerkrachtgedrag. We hebben samen afgesproken om eens goed naar de instructie te kijken, om te zien of dat ook effectiever kan. Hiervoor hebben we een kijkwijzer gemaakt met als leidraad het directe instructie model. Het DIM is dan ook een onderdeel geworden van onze prioriteiten lijst.”

Collectief leren

In de taalpilot in Hoogeveen zien de deelnemende scholen de meerwaarde vooral in de samenwerking tussen de scholen. Men geeft aan dat het samen ontwikkelen, leren en overdragen van kennis een extra impuls geeft. De samenwerkende scholen willen komen tot een breed taal/leesbeleid. Het opleiden van de taalcoördinatoren is het uitgangspunt. De taalcoördinatoren stellen voor hun eigen school een taalbeleidsplan op, en werken waar mogelijk daarbij samen met andere scholen. Een netwerk voor taalcoördinatoren vervult hierin een belangrijke rol.

Inzet van middelen

In Hoogeveen is het grootste deel van de beschikbare middelen ingezet voor de opleiding en de formatie van de taalleesspecialisten op de scholen. De overige middelen worden gebruikt voor aanschaf van materiaal.

Taalpilot Hoorn - Medemblik

Aantal besturen: 2

Aantal scholen: 6

Bewustwording en focus op kwaliteitsverbetering

Bovenschools wordt een algemene uitspraak gedaan dat er per projectjaar een significante verhoging is van het niveau van de leerlingen. In de plannen van de scholen heeft elke school eigen conclusies getrokken voor de inrichting van het onderwijs. De verbeterpunten in de plannen zijn nog algemeen geformuleerd en weinig concreet uitgewerkt. Er worden vooral activiteiten beschreven. Er is veel aandacht voor het verbeteren van het onderwijs door berekend aanbod, de inzet van materialen en het invoeren en interpreteren van toetsen.

Opbrengstgericht werken

Op bovenschools niveau worden algemeen geformuleerde doelen genoemd op leerling- en leerkrachtniveau.

De scholen hebben vervolgens in de plannen eigen doelen geformuleerd. De mate waarin de scholen hierin concreet zijn verschilt. Op een aantal scholen wordt een toetskalender opgesteld. Tevens worden begeleidings- en monitorafspraken vastgelegd in de jaarplanning van deze scholen. Bovenschools is een taalcoördinator aangesteld die de projectverantwoordelijkheid heeft om de scholen te monitoren. De taalcoördinator

op alle scholen is verantwoordelijk voor de monitoring op schoolniveau. Op twee scholen komt in de plannen zichtbaar naar voren dat de resultaten in teamverband worden besproken. Er wordt een cyclische benadering beschreven waarin resultaten worden besproken en consequenties voor het handelen van de leerkracht voor de groep worden geformuleerd. Er vindt klassenconsultatie plaats en het bespreken van de bevindingen met de leerkracht.

Ketenbenadering

Bovenschools is er op verschillende manieren sprake van samenwerking. Het bovenschools bestuur heeft met regelmaat contact met de directies van de betrokken scholen. Tevens wordt het proces, de voortgang en de resultaten besproken van de pilot met de deelnemende taalcoördinatoren van de betrokken scholen.

Rol van de schoolleider

Op de meeste scholen draagt de directie, meestal samen met de taalcoördinator en de intern begeleider, zorg voor het ontwikkelen van het taalbeleidsplan als onderdeel van het schoolplan. Op twee scholen worden in het taalbeleidsplan ook de competenties van een ieder opgenomen. De rol van de schoolleider omvat vaak faciliterende taken voor collegiale consultatie, scholing en het inplannen van vergaderingen, het afnemen van groepsbezoeken, het vastleggen van afspraken en het controleren of afspraken zijn nagekomen, het volgen van leerlingresultaten en bijsturen indien nodig en tot slot het enthousiasmeren van collega's.

Rol van de intern begeleider/taalcoördinator

Er is een bovenschools taalcoördinator aangesteld die de projectverantwoordelijkheid krijgt om de scholen te begeleiden en te monitoren. De taalcoördinator heeft een richtinggevende rol gekregen en is verantwoordelijk voor het bewaken van de bovenschoolsdoelstellingen. De taalcoördinator op de school is projectverantwoordelijk voor de uitvoering van de pilot op schoolniveau. Deze houdt nauwlettend de resultaten bij en heeft een monitorende en ondersteunende rol naar leerkrachten om de gewenste resultaten te bereiken. Eén en ander gebeurt in samenwerking en afstemming met de intern begeleider van de school. Er wordt verantwoording afgelegd bij de directie van de school.

In de plannen van de scholen wordt wisselend gesproken over de rol van de taalcoördinator. Een aantal scholen neemt uit het bovenschools plan over dat de taalcoördinator voor de monitoring op schoolniveau zorgt. Een aantal scholen beschrijft de taalcoördinator als spin in het web. Op deze scholen voert de taalcoördinator veelal ook klassenconsultaties uit. De observaties worden nabesproken met de individuele leerkracht en de directie. Vaak worden de bevindingen ook binnen het team besproken. Op één school worden de competenties van de taalcoördinator specifiek genoemd. Naast de groepsbezoeken is deze verantwoordelijk voor het voorzitten van vergaderingen, het volgen van leerlingresultaten, maken van trendanalyses en het opstellen van groepsplannen, het vertalen van opbrengsten naar een plan van aanpak,

leerkrachten ondersteunen in de invoering van innovaties en het opstellen en nakomen van een planning. Op de meeste scholen stelt de taalcoördinator, samen met de directie en de interne begeleider, het schoolplan op en neemt hierin competenties op voor een ieder.

Rol van de leerkracht

Op de meeste scholen vinden scholingsbijeenkomsten plaats waar alle leerkrachten aan deelnemen. Deze bijeenkomsten worden verzorgd door externen. Op de meeste scholen vindt na scholing observatie en begeleiding in de groep plaats gericht op implementatie van hetgeen aan bod is gekomen. Op één school wordt een taal-leesbulletin (6x per jaar) gemaakt waarin de gemaakte afspraken en het scholingsmateriaal komen te staan. Hierdoor blijven alle leerkrachten op de hoogte. Op één school zijn de taken van de leerkracht specifiek uitgewerkt. Dit omvat het zich verdiepen in de onderwijsinnovatie, gebruiken van methodes volgens de handleiding, het afnemen van toetsen en interpreteren van resultaten samen met de taalcoördinator en het opstellen van groepsplannen. Op één school nemen niet alle leerkrachten deel aan de scholing die gegeven wordt door externen. Eén of meerdere teamleden volgen de scholing en organiseren vervolgens een bijeenkomst op de school om de collega's van de inhoud op de hoogte te brengen.

Collectief leren

Het bovenschools bestuur heeft met regelmaat contact met de directies van de betrokken scholen. Tevens worden het proces, de voortgang en de resultaten besproken van de pilots met de deelnemende taalcoördinatoren van de betrokken scholen. Er vinden een aantal bijeenkomsten plaats op jaarbasis:

- Ib-netwerken: alle intern begeleiders nemen deel aan deze bijeenkomsten. Gericht op het vergroten van het handelingsrepertoire van de intern begeleiders.
- Netwerken taalcoördinatoren: alle taalcoördinatoren van de gemeente Hoorn. Gericht op het vergroten van het handelingsrepertoire van de taalcoördinatoren en uitwisselen van activiteiten en ideeën. Komt vier keer per jaar bij elkaar.
- Kwaliteitscirkel op het gebied van taal/lezen: alle taalcoördinatoren die deelnemen aan de taalpilot. Gericht op het versterken van de professionaliteit en het verbeteren van de resultaten op de eigen school. Komt vier keer per jaar bij elkaar.
- Taalworkshops: alle scholen van WSNS verband Hoorn 1. Gericht op leren van en met elkaar via o.a. taalportfolio's. Komt een keer per jaar bij elkaar.
- Supervisiebijeenkomsten: alle scholen die deelnemen aan de taalpilot. Gericht op scholing en begeleiding van taalcoördinator en directie, voor coaching en begeleiding van leerkrachten.

Inzet van de middelen

Alle scholen zetten de middelen vanuit de taalpilots in voor extra ondersteuning gericht op scholing en formatie voor de taalcoördinator. Een aantal scholen zet de middelen ook in voor de aanschaf van materialen.

Taalpilot Lelystad

Aantal besturen: 4

Aantal scholen: 11

Bewustwording en focus op kwaliteitsverbetering

Bij de start van de pilot zijn een aantal bovenschoolse kernpunten geformuleerd die door alle scholen in een eigen taalbeleidsplan zijn verwerkt. Deze kernpunten richten zich op een samenhangend taalaanbod dat zichtbaar moet zijn in de school. De transfer tussen de diverse taalonderdelen is van belang. *Kansrijke taal* wordt verder ingevoerd en het werken met hoeken wordt geborgd. Er is aandacht voor woordenschatontwikkeling door *Met woorden in de weer* in te voeren en de leerkrachtvaardigheden rondom woordenschatonderwijs te vergroten. De vier fasen van woordenschatonderwijs zijn zichtbaar in het aanbod en in de klas. De ervaringen rondom de tussendoelen beginnende en gevorderde geletterdheid worden uitgewisseld en de scholen voeren de tussendoelen (gedeeltelijk) in. Er is aandacht voor leesbevordering, door bijvoorbeeld de invoering van *Boekenpret* en het inrichten van een rijke en stimulerende leesomgeving voor alle kinderen. Tot slot is de aansluiting van VVE (onder andere door programma's) van peuterspeelzaal naar groep 1 en 2 en verder naar groep 3 en 4 van belang.

De scholen verwoorden hun concrete schoolspecifieke standpunten in het eigen format. Uit de analyse van de schoolspecifieke plannen blijkt dat de scholen vooral eigen beleid hebben ontwikkeld. Er is op de verschillende scholen sprake van een grote diversiteit aan activiteiten binnen de projectplannen. Overeenstemming met bovenschoolse kernpunten is in meer en mindere mate terug te vinden in de schoolspecifieke plannen. Op de meeste scholen wordt naast technisch lezen veelal ook aan begrijpend lezen en woordenschat gewerkt. De scholen volgen hierin over het algemeen een eigen koers. Veel scholen werken aan meerdere verbeteronderwerpen tegelijkertijd. Er is niet altijd sprake van een scherpe focus of prioritering. Eén school heeft een sterkte-zwakke analyse van de eigen school uitgevoerd over de stand van zaken op de school waarin onder andere het taalbeleid, de aanwezige kennis en gang van zaken op de school worden besproken.

Op de meeste scholen wordt gewerkt aan de leerkrachtvaardigheden en vindt observatie en begeleiding in de groep plaats. Een aantal scholen beschrijft specifiek dat evaluaties binnen bouw of team worden besproken. Er is sprake van een cyclische benadering waarin ervaringen en vaardigheden met elkaar worden besproken.

Opbrengstgericht werken

In het bovenschoolse plan worden uitspraken gedaan over de resultaten op leerling-niveau zoals het opstellen van streefdoelen voor technisch lezen en het vroegtijdig opsporen van achterstanden bij leerlingen en tijdig ondersteuning bieden. In de eerste versies van de schoolspecifieke plannen zijn de doelen voor het taallesonderwijs nog weinig gedetailleerd en specifiek uitgewerkt. In de loop van het traject is in de plannen van de scholen een aanscherping van doelgerichtheid te zien. Meerdere scholen

formuleren doelen in termen van concrete toetsbare leerlingresultaten. Sommige scholen hebben hierin extra stappen gezet en de streefdoelen per projectjaar geformuleerd. In zowel de eerste als de laatste plannen worden streefdoelen per projectjaar geformuleerd in termen van het aantal leerkrachten dat een bepaalde vaardigheid eigen heeft gemaakt. Dit wordt gerelateerd aan de teamtrainingen die worden gevolgd. Een aantal scholen heeft de analyse en verklaring van leerlingresultaten in de jaarcyclus opgenomen, tweemaal per jaar worden op deze scholen de resultaten op groeps- en teamniveau besproken.

Ketenbenadering

Bij de start van het project zijn op bovenschools niveau kaders geformuleerd. Tijdens de uitvoering van het traject is betrokkenheid vanuit bovenschools niveau in mindere mate zichtbaar in de plannen.

Rol van de schoolleider

De rol van de schoolleider is in de meeste schoolspecifieke plannen niet expliciet uitgewerkt. De schoolleider is op alle scholen betrokken bij het opstellen van het taalbeleid. Hierin worden onder andere ook competenties voor de schoolleider opgenomen. Op één school legt de schoolleider klassenbezoeken af. Op een andere school koppelt de schoolleider de resultaten van collegiale consultaties terug in teambijeenkomsten.

Rol van de intern begeleider/taalcoördinator

De intern begeleider stelt samen met de directie en de taalcoördinator het taalbeleid op. Hierin nemen zij onder andere ook competenties op voor de intern begeleider. Na ieder scholingsbijeenkomst wordt door de intern begeleider geobserveerd in de groep en vindt begeleiding van de leerkrachten plaats. Op een aantal scholen werkt de intern begeleider een doorgaande lijn uit voor het onderwerp dat op de school centraal staat. De intern begeleider wordt hierin veelal ondersteund door de schoolleider. Op één school worden de leerkrachten door de intern begeleider gefilmd in de eigen onderwijspraktijk. Dit wordt met collega's in een bouwvergadering besproken. De intern begeleider neemt deel aan het bovenschools georganiseerde netwerk van intern begeleiders. Dit netwerk komt vier keer per schooljaar bij elkaar.

Rol van de leerkracht

Een aantal scholen formuleert in een activiteitenoverzicht een streefdoel over het aantal leerkrachten dat per projectjaar een bepaalde vaardigheid zich eigen heeft gemaakt. Op alle scholen wordt geïnvesteerd in de leerkrachtaardigheden. Van de leerkrachten wordt vervolgens verwacht dat zij het geleerde op descholingsbijeenkomsten toepassen in de eigen onderwijspraktijk. De leerkrachten worden hierin ondersteund door de intern begeleider of taalcoördinator. Na elke scholingsbijeenkomst vindt op de meeste scholen observatie en begeleiding in de groep plaats. Op sommige scholen krijgen de leerkrachten de mogelijkheid om bij elkaar in de klassen te kijken.

Collectief leren

Ter ondersteuning van de uitvoering van de taalpilot op de scholen, is vanuit het bovenschools niveau een aantal schooloverstijgende bijeenkomsten georganiseerd. Zo vindt er minimaal drie keer per jaar directieoverleg plaats en wordt intervisie georganiseerd voor interne begeleiders van de betrokken scholen, dat viermaal per jaar bij elkaar komt. Hierin vindt uitwisseling en leren van elkaar plaats.

Inzet van de middelen

De middelen worden door de scholen voornamelijk ingezet op externe begeleiding en scholing en de aanschaf van leermiddelen en materialen. Een aantal scholen besteedt de middelen ook aan formatie voor bijvoorbeeld collegiale consultatie.

Taalpilot Rotterdam

Aantal besturen: 5

Aantal scholen: 20

Bewustwording en focus op kwaliteitsverbetering

De scholen hebben op basis van de eigen resultaten conclusies getrokken voor de gewenste verbetering van het onderwijs. De focus van de scholen ligt op technisch lezen, woordenschat en begrijpend lezen. Er is een diversiteit aan activiteiten op de scholen te zien. Er is op alle scholen en bewustwording van innovatiebelang. Een aantal scholen wil veel tegelijkertijd en verliest daardoor de focus. Daarentegen zijn er ook scholen die juist goed in staat zijn prioriteiten te stellen.

Opbrengstgericht werken

Er is een grote diversiteit te zien aan opbrengstgericht werken en het volgen van een planmatige aanpak. Sommige scholen zijn in staat om tekortkomingen en kansen te signaleren in het eerste plan, maar er wordt vervolgens geen stapsgewijze route opgesteld om met succes een gesteld doel te realiseren. Over het algemeen vergt de doorgaande lijn binnen deze scholen de aandacht. In het tweede plan is hierin bij sommige scholen een duidelijke groei te zien. Op basis van de resultaten wordt een sterkte-zwakke analyse gemaakt voor de inrichting van het onderwijs.

In de plannen worden niet altijd concrete en toetsbare streefdoelen opgenomen. Sommige scholen formuleren algemene doelen en nog weinig concreet in haalbare stappen en andere scholen weten dit goed te formuleren en werken hierin opbrengstgericht.

Op een aantal scholen worden de resultaten geanalyseerd en de kwaliteitskaarten gebruikt om een plan van aanpak te formuleren. Er worden conclusies getrokken voor de inrichting van het onderwijs. Binnen deze scholen is er sprake van een planmatige aanpak over de projectjaren. Sommige scholen weten ook op basis van feedback een zichtbare verbetering te laten zien in het planmatig werken.

Ketenbenadering

Er is geen gezamenlijk bovenschools plan aanwezig. Het bovenschools niveau heeft geen inhoudelijke richtinggevende rol aangenomen. Scholen hebben schoolspecifieke verbeterplannen ontwikkeld en de plannen worden door het bovenschools niveau gevolgd.

Rol van de schoolleider

De rol van de schoolleider wordt in de plannen over het algemeen genomen weinig genoemd. Wanneer deze genoemd wordt komt de rol van de schoolleider vooral tot uitdrukking in het evalueren van het plan van aanpak en het bijstellen hiervan. Op één school is in het plan vermeld dat de directie ook klassenbezoeken uitvoert.

Rol van de intern begeleider/taalcoördinator

De intern begeleider en de taalcoördinator zijn op de meeste scholen de kartrekker voor het uitzetten van het taalbeleid binnen de school. Zij worden ondersteund door de directie. De activiteiten van de intern begeleider en de taalcoördinator richten zich op:

- De coördinatie op school, opstellen en uitvoeren van het taalbeleid
- Uitvoeren van klassenbezoeken en ondersteuning van de leerkrachten
- Aansturende rol om de veranderende koers van de school in goede banen te leiden
- Analyse van de toetsgegevens
- Uitvoering van intervisiebijeenkomsten

Rol van de leerkracht

Op alle scholen wordt door middel van scholingsbijeenkomsten de kennis en vaardigheden van de leerkrachten vergroot. De scholingsbijeenkomsten worden verzorgd door externen. Op één school is in het plan vermeld dat de leerkrachten ook onderling klassenbezoeken uitvoeren en ervaringen met elkaar delen.

Collectief leren

Er is niet gekozen voor gezamenlijke bovenschoolse scholing of netwerk-bijeenkomsten.

In de plannen van sommige scholen worden bestaande netwerken zoals een bovenschools netwerk voor directies en intern begeleiders benut voor uitwisseling en leren van elkaar.

Inzet van de middelen

De inzet van de middelen vanuit de taalpilot zijn vooral gericht op externe ondersteuning in de vorm van scholing, advies en coaching. Daarnaast worden op enkele scholen de middelen ingezet voor formatie om bijvoorbeeld het taalbeleidsplan op te stellen en om de taalcoördinator vrij te roosteren. De middelen worden ook ingezet voor de aanschaf van materialen. Een aantal scholen legt sterk de nadruk op de aanschaf van materialen. Veelal betreft het hier de aanschaf van een (nieuwe) methode.

Taalpilot Schiedam

Aantal besturen: 4

Aantal scholen: 14

Bewustwording en focus op kwaliteitsverbetering

Op de Schiedamse scholen die hebben deelgenomen aan de taalpilot is bij de start van het traject een nulmeting uitgevoerd met als doel de leeropbrengsten, sterke en zwakke punten van het taalbeleid van de afzonderlijke scholen in kaart te brengen. Op basis van de nulmeting hebben de scholen ingestoken op professionalisering en het verbeteren van de continuïteit in het leerstofaanbod. Bij de start van de taalpilots in 2007, geven bijna alle scholen aan een flink aantal verbeterpunten aan te willen pakken. Met name woordenschat, in relatie met begrijpend lezen is op alle scholen een belangrijk punt van aandacht. Het blijkt lastig om op alle punten tegelijk verbetering te realiseren. In de loop van de taalpilot geeft een enkele school aan dat het niet lukt om alles tegelijk aan te pakken en dat een beperkte prioritering nodig is. Bij meerdere scholen is in de loop van het traject een verschuiving en aanscherping van prioriteiten te zien.

In het traject hebben alle scholen nieuwe methoden gekozen en geïmplementeerd. Kenmerkend voor de Schiedamse situatie is dat een aantal scholen werkt vanuit principes van OGO (ontwikkelingsgericht onderwijs). Deze scholen gaan in de loop van de projectjaren op zoek naar een taalaanbod passend bij de OGO-visie. Een aantal scholen kiest voor het werken met methoden.

Opbrengstgericht werken

Bij de start van de taalpilots in 2007 zijn verschillen te zien tussen de scholen met betrekking tot het formuleren van doelen. Een aantal scholen formuleert geen doelen, een aantal scholen formuleert doelen in zeer algemene termen, bijvoorbeeld: “We willen het aantal DE-leerlingen verminderen.” en een aantal scholen sluit bij het formuleren aan op de norm van Cito, bijvoorbeeld: “75% van de leerlingen scoort voldoende (ABC) op de Cito-toets technisch lezen”. Slechts een enkele school vermeldt in het plan concrete doelen per leerjaar (of per meetmoment in het leerjaar) per deelgebied. Het algemene beeld bij de start van het project is dat de doelen laag geformuleerd zijn. In de loop van de taalpilot worden de doelen concreter geformuleerd en meestal ook aangescherpt. In 2009 formuleren echter nog niet alle scholen specifieke toetsbare doelen op leerlingniveau. In de loop van de pilot heeft een aantal scholen zich ontwikkeld met betrekking tot systematische monitoring van leerlingresultaten. Scholen hebben (nieuwe) toetsen aangeschaft en volgen een toetskalender. Systematisch bespreken van toetsresultaten in het team gebeurt op enkele scholen.

Ketenbenadering

In het bovenschoolse plan (2007) van Schiedam worden kaders voor het taalbeleid aangegeven. Er zijn geen gemeenschappelijke schooloverstijgende doelstellingen geformuleerd. Voor het meten van leerlingresultaten worden landelijke normen als uitgangspunt gehanteerd. De scholen kiezen zelf welke invulling ze willen geven aan

de taalpiloot en volgen een schoolspecifiek traject. Dit wordt geconcretiseerd in prestatieafspraken voor technisch lezen, begrijpend lezen en woordenschat, die per school gemaakt worden. Er is een jaarlijkse cyclus voor het bespreken van opbrengsten op school, met het bestuur en in het bovenschools netwerk. Taalonderwijs en de opbrengsten staan op de agenda van het bovenschools overleg.

Rol van de schoolleider

Bij de start van de taalpilots is in de plannen van de meeste scholen de rol van de directeur niet expliciet uitgewerkt. In de loop van de taalpiloot is in de bijgestelde plannen op dit punt ook weinig verandering te zien. Op enkele scholen zien we in het plan terug waar de directeur verantwoordelijk voor is, bijvoorbeeld:

- de directeur zorgt voor de jaarlijkse planning, borging, personele inzet en de begroting
- de directie bereidt studiemiddagen en inhoudelijke vergaderingen voor
- de directie voert klassenconsultaties uit
- de directie bewaakt de inhoudelijke lijn

Op de scholen waar de resultaten systematisch in het team worden besproken, heeft de directeur daar een belangrijke rol in.

Rol van de intern begeleider/taalcoördinator

De rol van de intern begeleider of taalcoördinator is in de meeste Schiedamse plannen niet expliciet uitgewerkt. In de plannen van enkele scholen is te zien dat klassenbezoek en coaching door de intern begeleider plaatsvindt. Een school geeft aan dat daarbij ook video-opnamen gemaakt worden.

Rol van de leerkracht

De meeste scholen hebben ingezet op scholing van leerkrachten gericht op woordenschatdidactiek. Naast scholing vindt ook begeleiding van leerkrachten plaats. Versterken van de rol van de leerkracht wordt op de scholen vooral nagestreefd in combinatie met de invoering van nieuwe methoden. In de plannen is weinig specifieke informatie opgenomen over de wijze waarop leerkrachtvaardigheden gericht op instructie en differentiatie versterkt worden. Wellicht komt dit aan de orde in het kader van het invoeren van nieuwe methoden.

Collectief leren

Het accent in de taalpiloot in Schiedam ligt op de ontwikkeling van de afzonderlijke scholen. Er vinden weinig activiteiten plaats buiten de eigen school. Er is wel een netwerk voor intern begeleiders en taalcoördinatoren dat driemaal per jaar bij elkaar komt. Ook vindt vanuit de gemeente vier keer per jaar een overleg plaats over taalbeleid.

Inzet van middelen

Op de scholen in Schiedam worden de middelen vooral ingezet voor scholing en begeleiding van het team. Daarnaast worden middelen besteed aan formatie voor de interne begeleider en/of taalcoördinator.

Taalpilot Sittard

Aantal besturen: 3

Aantal scholen: 7

Bewustwording en focus op kwaliteitsverbetering

In het bovenschoolse plan staat beschreven dat alle scholen zich richten op de invoering van het protocol leesproblemen en dyslexie. Bovenschools wordt er geïnvesteerd in een taalcoördinator op elke school. In het bovenschoolse plan staat dat de scholen minimale doelen moeten stellen op basis van de normen van de inspectie en vanuit wetenschappelijk onderzoek.

Naast de invoering van het protocol leesproblemen en dyslexie hebben de scholen eigen conclusies getrokken voor de inrichting van het onderwijs voor de komende projectjaren. Over het algemeen richten de meeste scholen zich op woordenschat, technisch lezen en begrijpend lezen. Een aantal scholen weet focus te leggen binnen de projectjaren. Sommige scholen willen echter veel tegelijkertijd.

Opbrengstgericht werken

Bovenschools is er bij aanvang van de pilot een nulmeting uitgevoerd. Vervolgens is er jaarlijks een monitor uitgevoerd, gericht op de beoogde resultaten. De opbrengsten van de scholen worden per half jaar besproken in het bestuur van het samenwerkingsverband en één keer per jaar met alle besturen die bij het samenwerkingsverband betrokken zijn. Er is een regiegroep ingericht die de voortgang van de pilot en de samenhang met de andere ontwikkelingen in de regio bewaakt. De coördinator is verantwoordelijk voor de (tussen-)rapportages. Vanuit bovenschools is aangegeven dat er meetbare doelen geformuleerd moeten worden, die gekoppeld worden aan evaluatie. Daarnaast moeten alle scholen een eigen toetskalender opstellen om de leervorderingen te kunnen volgen en te vergelijken.

Een aantal scholen maakt een sterkte-zwakke analyse naar aanleiding van de leerlingresultaten. De conclusies uit deze analyse worden algemeen geformuleerd. De meeste scholen formuleren in het eerste plan geen streefdoelen voor de leerlingresultaten. Een aantal scholen stelt wel streefdoelen, maar formuleert deze nog weinig meetbaar. Sommige scholen sluiten aan bij de landelijke Cito-norm. Een aantal scholen weet in het laatste plan een verbetering aan te brengen in het formuleren van gewenste eindresultaten. Op één van de scholen wordt direct een realistisch doel gesteld voor de komende projectjaren. Deze school streeft naar een verhoging van de leerlingresultaten met 5% per projectjaar en wil ook gaan werken aan het planmatig evalueren van de toetsresultaten. Op een andere school wordt in het laatste plan ook concrete doelen gesteld en wordt tevens actie ondernomen om de effectieve leertijd te vergroten. Resultaten worden vanaf dat moment in beeld gebracht door de directie. Deze voert na de meting een schoolzelfevaluatie uit met trendanalyses en beschrijft daarin de gevolgen voor de organisatie op basis van de gemeten output.

Ketenbenadering

Het bovenschools niveau formuleert richtinggevende kaders en faciliteert het gezamenlijk werken aan het verbetertraject. Scholen volgen gezamenlijk scholing, er zijn netwerkbijeenkomsten en resultaten worden met elkaar besproken. Bovenschools wordt er bij aanvang van de pilot een nulmeting uitgevoerd en vervolgens wordt er jaarlijks een monitor uitgevoerd. De opbrengsten van de scholen worden per half jaar besproken in het bestuur van het samenwerkingsverband en één keer per jaar met alle besturen die bij het samenwerkingsverband betrokken zijn. Er is een regiegroep ingericht die de voortgang van de pilot en de samenhang met de andere ontwikkelingen in de regio bewaakt.

Rol van de schoolleider

Op alle scholen actualiseert de directie samen met de taalcoördinator het taalbeleid van de school. Op één school brengt de directie de resultaten in beeld. Deze voert na de meting een schoolzelfevaluatie uit met trendanalyses en beschrijft daarin de gevolgen voor de organisatie op basis van de gemeten output. Op deze school vinden aangekondigde en onaangekondigde groepsbezoeken plaats door de directie, gericht op controle van de gemaakte afspraken.

Rol van de intern begeleider/taalcoördinator

Bij de start van het project is in het bovenschoolse plan aangegeven dat op alle scholen de taalcoördinator de spin in het web is voor de onderwijsinnovatie. Deze moet, samen met de directie, het taalbeleid van de school actualiseren. De taalcoördinator moet tevens de inschrijving van de workshops op schoolniveau coördineren. Het doel daarbij is dat de scholen van meer dan 50% van de aangeboden workshops op samenwerkingsverbandniveau gebruik maken. Het is de bedoeling dat de taalcoördinatoren en de intern begeleiders van alle scholen deelnemen aan de masterclass taal/dyslexie die wordt aangeboden door het samenwerkingsverband.

In de loop van het traject is in de plannen van de scholen te zien dat dit ook daadwerkelijk gebeurt. De taalcoördinator en de intern begeleider begeleiden op alle scholen de leerkrachten bij de invoering van het protocol leesproblemen en dyslexie. De taalcoördinator neemt deel aan het leernetwerk taalcoördinatoren vanuit het samenwerkingsverband. Op twee scholen zorgt de taalcoördinator tevens voor het analyseren van de leerlingresultaten en neemt eventueel aanvullende toetsing af om een beter beeld te krijgen. De taalcoördinator is ook degene die informatie verzamelt en een helder voorstel voor het team doet ten aanzien van de gekozen onderwijsinnovatie. Op drie scholen zorgt de taalcoördinator en een externe begeleider voor een extra teamscholing, naast de al aangeboden workshops van het samenwerkingsverband. Op deze scholen observeren de intern begeleider en de taalcoördinator ook de leerkrachten in de groep. Op één school volgt de taalcoördinator de tweejarige opleiding tot taalcoördinator.

Rol van de leerkracht

Op alle scholen volgen de leerkrachten workshops die aangeboden worden vanuit het samenwerkingsverband. Op drie scholen vinden extra teamtrainingen plaats. Op twee

scholen zijn kwaliteitskaarten opgesteld voor het handelen van de leerkracht t.a.v. didactisch handelen, leerlingzorg en pedagogisch klimaat. Van de leerkrachten wordt verwacht dat zij de afspraken vanuit de kwaliteitskaart toepassen in de eigen onderwijspraktijk. Op één school wordt specifiek genoemd dat zij van de leerkrachten verwacht dat deze meer prestatiegericht gaan werken en de effectieve leertijd verhogen. De taalcoördinator en de intern begeleider begeleiden de leerkrachten bij de implementatie van de onderwijsinnovaties op alle scholen. De intern begeleider en taalcoördinator observeren de leerkrachten in de groep en daaruit volgt coaching.

Collectief leren

Bovenschools worden een aantal netwerken georganiseerd waarin eenzelfde focus van de scholen op de onderwijsinnovatie en het leren van elkaar centraal staat.

- Leernetwerk van taalcoördinatoren
- Scholing taalcoördinatoren
- Masterclass voor taalcoördinatoren en intern begeleiders
- Workshops en/of korte trainingen (jaarlijks twee of drie bijeenkomsten) voor leraren
- Terugkoppeling, intervisie en voortschrijdende planvorming tijdens een tweetal bijeenkomsten voor directies en intern begeleiders in het kader van WSNS en op basis van de in te richten monitor.

Transfer wordt gerealiseerd door alle scholen van het samenwerkingsverband uit te nodigen voor deelname aan het leernetwerk taalcoördinatoren, de masterclass en de workshops.

Inzet van de middelen

De middelen vanuit de taalpilot worden door bijna alle scholen ingezet op formatie voor de taalcoördinator. Een enkele school zet de middelen ook in voor externe ondersteuning gericht op scholing en begeleiding en voor de aanschaf van leermiddelen en materialen.

Taalpilot Tilburg

Aantal besturen: 4

Aantal scholen: 11

Bewustwording en focus op kwaliteitsverbetering

Op bovenschools niveau zijn doelstellingen geformuleerd zoals het inrichten van een rijke leeromgeving en inzicht in de taalleeskenmerken van de populatie, afgestemd op leerstofaanbod, leertijd en didactische kenmerken. De bovenschools geformuleerde doelstellingen zijn nog weinig terug te zien in de plannen van de scholen. De scholen hebben veelal op basis van de eigen resultaten conclusies getrokken voor de inrichting van het onderwijs. Er is een diversiteit en hoeveelheid aan activiteiten op de scholen te zien.

Opbrengstgericht werken

We zien op alle scholen terug dat er doelen worden geformuleerd. Sommige scholen formuleren deze doelen op toetsbaar niveau. Een aantal scholen heeft een start gemaakt om vanuit de leerlingresultaten conclusies te trekken voor de inrichting van het onderwijs. In de loop van de jaren van het project is meer aandacht ontstaan voor opbrengst gericht werken. Een aantal scholen heeft ook meer aandacht gekregen voor het opstellen van een toetskalender en het monitoren van de leerlingresultaten. De focus op resultaten is sterker geworden. In de plannen is niet te lezen dat het plan van aanpak en interventies op teamniveau worden geëvalueerd. Er wordt geen cyclische werkwijze beschreven.

Ketenbenadering

Bij de start van het traject is op bovenschools niveau een plan van aanpak geformuleerd. De scholen hebben elk een schoolspecifiek plan opgesteld.

Rol van de schoolleider

Bij de start van de taalpilots is in de plannen van de meeste scholen de rol van de schoolleider niet expliciet uitgewerkt. Op een aantal scholen worden taken van de schoolleider beschreven zoals: formuleren van doelen, borging, observatie, coaching en controle op nagekomen afspraken.

Rol van de intern begeleider/taalcoördinator

Op een aantal scholen wordt de rol van de taalcoördinator expliciet genoemd. Deze verzorgt klassenbezoeken en komt met name in de rol als coach naar voren. Daarnaast wordt de rol van de intern begeleider ook faciliterend en coachend benoemd.

Rol van de leerkracht

Op veel scholen worden door middel van scholingsbijeenkomsten de kennis en vaardigheden van de leerkracht vergroot. Van daaruit wordt binnen het team nagedacht over een doorgaande lijn. In de schoolspecifieke plannen is weinig aandacht voor instructie, differentiatie en tijd. Op één school komt dit expliciet naar voren in het tweede plan van aanpak. Op een aantal scholen worden klassenconsultatie uitgevoerd. Tevens zijn er een aantal scholen die collegiale consultatie hebben ingepland.

Collectief leren

Vanuit bovenschools niveau worden een aantal gezamenlijke bijeenkomsten gepland. Het accent ligt op informeren en samenwerkend leren. Enkele voorbeelden hiervan zijn een netwerk taalbeleid met een afvaardiging van elke school en directieberaad. Bij alle scholen is er sprake van gezamenlijke scholingsbijeenkomsten.

Inzet van de middelen

De inzet van de scholen is vooral gericht op externe ondersteuning middels scholing en coaching. Een aantal scholen voert zelf de coaching en klassenconsultatie uit, zij

zetten middelen in voor de formatie van de taalcoördinator. Daarnaast worden de middelen ingezet voor de aanschaf van materialen.

Taalpilot Utrecht

Aantal besturen: 4

Aantal scholen: 15

Bewustwording en focus op kwaliteitsverbetering

De Utrechtse schoolbesturen hebben een gezamenlijk plan opgesteld. Het doel is nadrukkelijk het verhogen van de taal- en leesprestaties via een bovenschoolse aanpak en een vertaling op maat daarvan op schoolniveau. De ambitie van het leesinterventieproject is dat alle scholen binnen twee jaar goede leesresultaten hebben. De insteek van dit bovenschoolse plan is in eerste instantie voortgezet technisch lezen en woordenschat. Het leerkrachtgedrag staat daarbij centraal. Daarnaast is aandacht voor tijd op het rooster en de differentiatie modellen binnen de organisatie in de klas.

De scholen hebben elk een eigen schoolverbeterplan opgesteld. Voor de scholen is een draaiboek voor het opstellen en uitvoeren van het schoolspecifieke leesverbeterplan ontwikkeld. Alle scholen hebben hier gebruik van gemaakt. De scholen focussen op technisch lezen en stellen de kennis en vaardigheden van de leerkrachten centraal. Er is veel aandacht voor de organisatie binnen de groepen, het aanbod en de tijdsinvestering.

Opbrengstgericht werken

Bovenschools heeft een analyse plaatsgevonden van de taal- en leesresultaten waaruit geconcludeerd wordt dat de verschillen tussen de scholen groot zijn. Op bovenschools niveau zijn uitspraken gedaan ten aanzien van de leerresultaten:

- Eind groep 2: minimaal 95% van de leerlingen beschikt over: goede mondelinge taalvaardigheid; voldoende ervaring met geschreven taal, goed ontwikkeld fonemisch bewustzijn (voldoende resultaat op de fonemen analysetoets) en letterkennis van tenminste 15 letters.
- Eind groep 3: minimaal 95% van de leerlingen leest niveau AVI 2
- Eind groep 4: minimaal 95% van de leerlingen leest niveau AVI 5
- Eind groep 5: minimaal 95% van de leerlingen leest niveau AVI 9
- Elk kind moet over een beter woordenschat beschikken dan aan het begin van het traject was vastgesteld. Alle leerlingen scoren tenminste B/C

Bijna alle scholen sluiten aan bij de bovenschools gestelde doelen en voorgestelde aanpak. De meeste scholen formuleren streefdoelen per projectjaar om de gewenste einddoelen te bereiken. Na ieder toetsafname worden op de scholen de groeps-overzichten besproken door de intern begeleider en de groepsleerkracht. De directie ontvangt hiervan een verslag. De toetsresultaten op leerlingniveau worden op de algemene personeelsvergadering besproken. Na ieder toetsmoment wordt nagegaan

in hoeverre het gestelde verbeteringsdoel is gerealiseerd. Tevens wordt twee keer per jaar gekeken of de doelen van het taalleesverbetertraject naar verwachting worden gehaald. De scholen werken hierin opbrengstgericht. Op basis van de toetsresultaten wordt de planning van de drie maanden die daarop volgen uitgewerkt. De scholen formuleren heel concreet welke aanpassingen binnen de organisatie worden gedaan, welke middelen worden ingezet, hoeveel tijd er op het rooster wordt ingepland en hoe kinderen worden begeleid die extra zorg en ondersteuning nodig hebben. In de plannen is een duidelijke aanpak uitgewerkt die tevens planmatig wordt uitgevoerd.

Ketenbenadering

In Utrecht wordt een gezamenlijke aanpak gevolgd. Er heeft voor alle betrokken scholen een conferentiedag plaatsgevonden rond het verbeteren van de taal- en leesprestaties. Vanuit het bovenschoolse zijn kaders aangegeven voor het verbeteren van de kwaliteit van het taal- leesonderwijs. De scholen hebben elk binnen de bovenschoolse kaders een eigen schoolverbeterplan opgesteld. Hiervoor is gebruik gemaakt van een draaiboek dat is ontwikkeld voor het opstellen en uitvoeren van het leesverbeterplan en informatie die in een gezamenlijke scholingsbijeenkomst is overgedragen. Vanuit het bovenschoolse wordt een planmatige aanpak gestimuleerd waarin opbrengsten centraal staan. Er is sprake van een hoge betrokkenheid vanuit het bovenschoolse kader.

Alle besturen spreken directeuren aan op hun onderwijskundige rol. Via regulier managementoverleg vindt rapportage over de schoolspecifieke vorderingen plaats. Elke school krijgt na iedere toetsperiode (vier keer per jaar) vanuit het bovenschools initiatief de toetsresultaten teruggekoppeld. Deze gegevens worden in netwerkbijeenkomsten besproken en gepresenteerd. Ook worden twee keer per jaar de resultaten van de scholen op bestuursniveau besproken in een coördinatiegroep. Als doelen niet worden gehaald door scholen dan ondersteunen de besturen de scholen actief in de gang van zaken binnen de betreffende school.

Rol van de schoolleider

De besturen van de taalpilot Utrecht zien het als een verantwoordelijkheid van de directies van de scholen om goede resultaten te boeken. De schoolleider is verantwoordelijk voor het scheppen van voorwaarden binnen de school om succesvol te zijn. De schoolleider wordt aangesproken op de onderwijskundige rol. Er zijn specifieke bijeenkomsten voor schoolleiders georganiseerd rond de onderwijskundige rol in hun school en de rol bij data-feedback op schoolniveau. Alle scholen hebben de rol van de schoolleider binnen het schoolspecifieke projectplan verder uitgewerkt. De schoolleider heeft op veel scholen de verantwoordelijkheid over de organisatie van de onderwijsinnovatie, zorgt voor faciliteiten en motivatie, daarnaast volgt deze de opbrengsten en voert op sommige scholen klassenconsultaties uit en bespreekt de toetsresultaten individueel met leerkrachten en in groepen.

Rol van de intern begeleider/taalcoördinator

De intern begeleider is op de meeste scholen de kartrekker van het traject en verantwoordelijk voor het taalbeleidsplan en het onderhouden van het contact met de schoolleiding over de voortgang en resultaten van het plan. Op de meeste scholen analyseert de intern begeleider de toetsresultaten en bespreekt deze met de groepsleerkracht. De intern begeleider voert op veel scholen klassenconsultaties uit, coacht en begeleidt leerkrachten op de werkvloer.

Rol van de leerkracht

De kennis en vaardigheden van de leerkrachten worden zowel vanuit het bovenschoolse als binnen de schoolspecifieke plannen als belangrijkste factor gezien om de streefdoelen van het projectplan te bereiken. Er wordt geïnvesteerd in kennis en vaardigheden en er worden concrete uitspraken gedaan over instructie, tijd en differentiatie. Er is aandacht voor uitvoering en borging door onder andere overleg binnen teamvergaderingen, klassenbezoeken en schoolbijeenkomsten.

Collectief leren

Er worden per projectjaar vijf ondersteuningsbijeenkomsten georganiseerd van elk vier uur. Er vinden netwerkbijeenkomsten plaats voor de schoolleiding, taalcoördinatoren en interne begeleiders. Daarnaast worden specifieke netwerkbijeenkomsten voor de leerkrachten van groep 1 en 2 georganiseerd, voor de leerkrachten van groep 3 en de leerkrachten van groep 4.

Inzet van de middelen

De middelen worden vanuit de bovenschoolse aanpak ingezet op faciliteiten voor netwerkbijeenkomsten en training en begeleiding van leerkrachten.

Taalpilot Zeeland

Aantal besturen in samenwerkingsverband

Aantal scholen: 8 + 13

Bewustwording en focus op kwaliteitsverbetering

‘Kansen aan Zee’ was het onderwijskansenproject dat tot en met augustus 2006 in Zeeland liep. De kennis opgedaan bij dit project is in steek geweest bij de uitwerking van de taalpilot voor Zeeland ‘Meer taalkansen voor Zeeuwse kinderen’. Een gezamenlijke aanpak en focus op het verbeteren van leerlingresultaten tussen gemeente, besturen/scholen en schoolbegeleidingsdienst is uitgangspunt. Bovenschoolse zijn een aantal doelstellingen geformuleerd:

- Het verhogen van taal- en leesprestaties bij de deelnemende kinderen uit de verschillende doelgroepen;

- Een adequaat antwoord vormgeven op de problematiek van de ‘autochtone achterstandsleerling’, waardoor deze over vier jaar (2010) een gemiddeld hogere leerwinst heeft dan een vergelijkbare doelgroep over de afgelopen vier jaar (2002-2006);
- Een verbreding van het aantal doelgroopleerlingen die deelnemen aan de bewezen succesvolle aanpak die leidt tot hogere taal- en leesprestaties. Uitgangspunt van inzet zijn het schoolniveau (haalbaar en gedegen programma, uitdagende doelen en feedback en betrokkenheid van ouders en gemeenschap) en het leraarniveau (didactische aanpak, klassenmanagement, sturen en herontwerpen programma).

Bij de opzet en uitwerking van de taalplannen zijn succesfactoren van ‘Kansen aan zee’ leidend geweest. Dit heeft geleid tot onderstaande plannen:

- Versterken van de doorgaande lijn begrijpend lezen en woordenschat (in samenhang);
- Versterken van de leerkrachtvaardigheden op dit gebied, waarbij specifiek aandacht wordt besteed aan interactieve werkvormen;
- Analyse van de sterke- en zwakke punten uit de methoden/leeromgeving die gehanteerd worden vertaald in interventies voor de leerkracht;
- Mogelijk aanschaf van nieuwe methoden/materialen;
- Uitwerking begeleidingsstrategie (interne en externe ondersteuning);
- Versterken van de aanpak school-ouders;
- Versterken van de aanpak school-omgeving.

Er is sprake van een bovenschoolse analyse van sterke en zwakke punten. Gezamenlijk is vastgesteld dat woordenschat en begrijpend lezen een verdere systematische aanpak vergen. Elke school heeft een eigen taal/leesverbeterplan opgesteld. In dit plan zijn de na te streven doelen/resultaten, evaluatiepunten en de activiteiten uitgewerkt. Centraal in de meeste plannen staan de uitwerkingen van de doorgaande lijnen groep 1 t/m 8 bij (v) technisch lezen, begrijpend luisteren/lezen en woordenschat. De (nieuwe) taal/leesmethoden vormen bij de meeste scholen uitgangspunt voor de uitwerkingen.

Opbrengstgericht werken

Alle scholen werken gedurende de projectjaren planmatig aan de eigen gestelde verbeterpunten. Op de meeste scholen is er sprake van een gedegen analyse van de bereikte resultaten en het formuleren van consequenties voor de komende jaren. De doelen die de kernscholen hebben geformuleerd zijn minimaal de landelijke Cito-norm. De meeste vervolgscholen sluiten hierbij aan. Een aantal scholen heeft streefdoelen per projectjaar geformuleerd in voor hen haalbare stappen.

Alle scholen meten het effect van de verbetering aan de hand van de leerlingresultaten. Tussendoor wordt aan de hand van de resultaten bijgestuurd. Een aantal scholen geeft aan dat dit binnen teamvergaderingen gezamenlijk plaatsvindt. Op alle scholen is sprake van opbrengstgericht werken. In de meeste plannen wordt een cyclische werkwijze beschreven.

Ketenbenadering

De aansturing vanuit het bovenschoolse vindt plaats door de schoolbegeleidingsdienst. De schoolbesturen zelf zijn minder in beeld. Er zijn kwaliteitsgroepen van scholen ingericht met kernscholen en volgscholen. De deelnemers zijn de taalcoördinatoren van de betrokken scholen. Deze kwaliteitsgroepen komen drie keer per jaar bij elkaar. Binnen deze groepen vindt intervisie, ondersteuning en advisering plaats. Tevens wordt binnen deze groepen nagedacht over de wijze van verbreding. Deze kwaliteitsgroepen adviseren het directienetwerk en de stuurgroep over de voortgang, inhoud en effectiviteit van de aanpak.

Rol van de schoolleider

In 2006-2007 is een netwerk van directeuren ingericht. Binnen dit netwerk vindt overleg plaats over aansturing, financiering, monitoring, evaluatie en verantwoording. De rol van de directie wordt op een aantal scholen genoemd in de aansturing binnen de doorgaande lijn.

Rol van de intern begeleider/taalcoördinator

De taalcoördinator is op de meeste scholen de spin in het web. De taalcoördinator neemt deel aan de kwaliteitsgroep van de eigen regio, het netwerk van taalspecialisten en de kerngroep Taal- en onderwijsachterstanden. De taalcoördinator faciliteert en begeleidt de scholing en de implementatie van hetgeen aan bod is gekomen binnen de scholing. Op een enkele school wordt ook de intern begeleider specifiek genoemd als degene die ingezet wordt op observatie in de klassen en coaching. Op de meeste scholen is dit echter de taalcoördinator. Op één school vindt verslaglegging van de observaties en vervolgspraken door de taalcoördinator plaats naar het hele team. Op een enkele school voert de taalcoördinator ook pre-teaching uit. Op een enkele school neemt de taalcoördinator ook de methodegebonden toetsen af en analyseert deze de gegevens.

Rol van de leerkracht

Op alle scholen worden de leerkrachtvaardigheden vergroot door scholing. Op de meeste scholen wordt de scholing gevolgd door observatie in de klas en coaching bij de implementatie van de inhoud van de scholing.

Op een aantal scholen wordt binnen de teamvergaderingen het veranderonderwerp besproken. Aan bod komen onder andere tijd op het rooster, welke activiteiten/middelen worden ingezet, hoe er wordt gedifferentieerd en wat de leerkracht kan veranderen.

Collectief leren

Voor de kernscholen is vanuit bovenschools een startbijeenkomst geweest om de werkwijze met elkaar te bespreken. Daarnaast hebben scholen presentaties gehouden op welke wijze ze vorm en inhoud geven aan taal/lezen en schoolontwikkeling. Het netwerk directeuren bestaat uit de directeuren van alle deelnemende scholen en twee taalspecialisten van de onderwijsbegeleidingsdienst. Binnen dit netwerk vindt

overleg plaats met betrekking tot aansturing, financiering, monitoring, evaluatie en verantwoording. Het netwerk directie adviseert de stuurgroep met betrekking tot inzet van middelen en de wijze van communiceren met collega's binnen de regio die niet deelnemen aan het traject. Het netwerk komt twee maal per jaar bij elkaar.

Er zijn kwaliteitsgroepen van scholen ingericht met kernscholen en volgscholen. De deelnemers zijn de taalcoördinatoren van de betrokken scholen. Deze kwaliteitsgroepen komen drie keer per jaar bij elkaar. Binnen deze groepen vindt intervisie, ondersteuning en advisering plaats.

Er is een netwerk taalspecialisten. Het netwerk is in het voorbereidingsjaar een keer bij elkaar geweest. De netwerken taalspecialisten zijn regio-overstijgende netwerken die gegroepeerd worden rondom de vier keuze-onderwerpen: (voortgezet) technisch lezen, begrijpend lezen, woordenschat en ouderbetrokkenheid. Ieder netwerk heeft een externe specialist als voorzitter. Ook deze netwerken bestaan uit de taalcoördinatoren van de deelnemende scholen.

Op elke school wordt een kerngroep Taal- en onderwijsachterstanden samengesteld, met als doel interne aansturing. Deze kerngroep komt twee keer per jaar bij elkaar voor overleg onder leiding van een taalspecialist van de onderwijsbegeleidingsdienst. Periodiek wordt door de projectleiding van het traject een digitale nieuwsbrief uitgebracht.

Op een aantal scholen vindt collegiale consultatie plaats gericht op het uitwisselen van ervaringen.

Inzet van de middelen

Bovenschools worden de middelen van de taalpilot verspreid over de projectjaren als volgt ingezet:

- Formatie: inzet taalcoördinator, overleg intern en extern, directie bijeenkomsten, stuurgroepbijeenkomsten, netwerkbijeenkomsten, kerngroepoverleg, administratie
- Aanschaf leermiddelen/materialen
- Externe ondersteuning: analyse schoolrapportage, training, rapportage, plan van aanpak opstellen

Taalpilot Zwolle

Aantal besturen: 2

Aantal scholen: 4

Bewustwording en focus op kwaliteitsverbetering

In de taalpilot in Zwolle wordt het kader gevormd door het bovenschools strategisch beleidsplan, waarin aandacht is voor het doorontwikkelen van de taalbeleidsplannen en het optimaliseren van het taal- en leesonderwijs. Hieraan wordt gewerkt door het opstellen van meerjarenplannen, beschrijven van de doorgaande lijnen en verder ontwikkelen van de protocollen. De scholen ontwikkelen hun eigen taalbeleid. De

scholen nemen hierbij doelbewust beslissingen gericht op het verbeteren van de kwaliteit van het taalleesonderwijs. Een school besluit bijvoorbeeld het onderwijs in bouwgroepen te vervangen door het onderwijs in jaargroepen om de uitvoering van effectief taalleesonderwijs beter mogelijk te maken. In de loop van het traject zien we bij scholen een aanscherping van focus en prioriteiten. Waar eerst de prioriteit lag bij begrijpend lezen en woordenschat, verschuift de focus naar het technisch lezen.

Opbrengstgericht werken

In de loop van de taalpilootperiode is een aanzet te zien tot het ontwikkelen van een evaluatiecultuur. Op een aantal scholen waren de doelen voor het taalleesonderwijs bij de start van het project laag geformuleerd en heeft in de loop van het project een aanscherping van de doelstellingen plaatsgevonden. Ook de monitoring van de ontwikkeling van de leerlingen is nauwkeuriger geworden, onder andere door het opstellen van een toetskalender. Enkele scholen hebben in de loop van het project een start gemaakt met het werken met groepsplannen, dit heeft een impuls gegeven aan de ontwikkeling van planmatig en opbrengstgericht werken.

Ketenbenadering

De vijf scholen in Zwolle werkten ook voor de start van de taalpiloot al samen. Bestaande overlegverbanden, zoals het directieoverleg en het netwerk van taalcoördinatoren zijn in de taalpiloot voortgezet.

Rol van de schoolleider

De rol van de schoolleider is in de taalpiloot in Zwolle in de plannen van de scholen niet expliciet uitgewerkt. Met betrekking tot het ontwikkelen en uitvoeren van het taalbeleid is de taalcoördinator verantwoordelijk. In de plannen van de scholen wordt niet duidelijk in welke mate en hoe de taalcoördinator daarbij ondersteund wordt door de schoolleider.

Rol van de intern begeleider/taalcoördinator

In de taalpiloot in Zwolle is ingezet op het versterken van de rol van de taalcoördinator. De taalcoördinatoren worden opgeleid en voor een dagdeel in de week vrijgesteld van lesgeven. De taalcoördinator is verantwoordelijk voor het opstellen van het taalbeleidsplan en zorgt samen met intern begeleider en de directie voor uitvoering. Op de scholen die werken met groepsplannen speelt de taalcoördinator een rol bij de groepsbesprekingen. Ook voeren de taalcoördinatoren klassenbezoeken uit.

Rol van de leerkracht

De scholing van de leerkrachten in de taalpiloot Zwolle vindt plaats binnen het team. Elk team heeft passend bij de ontwikkeling van de school voor scholingsonderwerpen gekozen. Voorbeelden zijn: woordenschat, invoering van nieuwe methoden, begrijpend lezen, werken groepsplannen, handelingsgericht werken. De scholen verschillen in de mate waarin ze externen betrekken bij de scholing van de leerkrachten. Een enkele

school kiest vooral voor deskundigheidsbevordering. Er zijn kwaliteitsgroepen van scholen ingericht met kernscholen en volgscholen. De deelnemers zijn de taalcoördinatoren van de betrokken scholen. Deze kwaliteitsgroepen komen drie keer per jaar bij elkaar. Binnen deze groepen vindt intervisie, ondersteuning en advisering plaats. binnen het team. De leerkrachten worden vooral door de taalcoördinator ondersteund bij het uitvoeren van de afgesproken werkwijze, onder andere door het afleggen van klassenbezoeken.

Collectief leren

De taalcoördinatoren ontmoeten elkaar in een netwerk. Dit netwerk functioneerde al voor de start van de taalpilot en heeft ook een functie gekregen van uitwisseling van informatie over voortgang van de taalpilot.

Inzet van middelen

De middelen worden in de taalpilot Zwolle grotendeels ingezet voor formatie van de taalcoördinator in de scholen.

LITERATUUR

Cijvat, I., Dijk, M., Förrer, M., Hortensius, L. & With, de, T. (2009) *Bouwen en vasthouden. Effectieve schoolverbetering: implementatie en borging*. Amersfoort: CPS, onderwijsontwikkeling en advies.

Earl, L.M. (2003) *Assessment As Learning. Using Classroom Assessment to Maximize Student Learning*. Thousand Oaks, CA: Corwin Press, Inc.

Fullan, M. (2001) *Leading in a culture of change*. San Francisco: Jossey-Bass.

Fullan, M. (2001). *The new meaning of educational change*. London: Cassel.

Fullan, M. (2003). *The Moral Imperative of School Leadership*. Thousand Oaks, California, USA: Corwin Press, Inc.

Fullan, M. & St. Germain, C. (2009) *Passie en Kracht in schoolontwikkeling*. Bewerking voor het Nederlandse onderwijs door Dook Kopmels. Vlissingen: Bazalt.

Houtveen, A. A. M., Velden, van der, V., Brokamp, S. K. & Spaans, G. A. (2009). *Goedtaalbeleidishethalvewerk. RapportagePilotsTaalbeleidOnderwijsachterstanden over het schooljaar 2007-2008*. Utrecht: Hogeschool Utrecht Kenniscentrum Educatie van de Faculteit Educatie.

Inspectie van het onderwijs (2009, 2010). *De staat van het onderwijs; Onderwijsverslag 2007/2008 en 2008-2009*. Utrecht: Inspectie van het Onderwijs

Inspectie van het Onderwijs (2010). *Opbrengstgericht werken in het basisonderwijs*. Utrecht: Inspectie van het Onderwijs.

Joyce, B. & Showers, B. (2002). *Student achievement through staff development*. Alexandria, Virginia, USA: Association for Supervision and Curriculum Development (ASCD).

Kotter, J. & Rathgeber, H. (2006). *Onze ijsberg smelt! Succesvol veranderen in moeilijke omstandigheden*. Amsterdam/Antwerpen: Uitgeverij Business Contact.

LBIB (2009). *Beroepsstandaard intern begeleiders*. Prinsenbeek: Landelijke beroepsgroep voor intern begeleiders.

- Ledoux, G., H. Blok, M. Boogaard (2009) *Opbrengstgericht werken. Over de waarde van meetgestuurd onderwijs*. SCO-Kohnstamm Instituut, Amsterdam.
- Marzano, R. J. (2007). *Wat werkt op school. Research in actie*. Vlissingen: Bazalt.
- Marzano, R. J., Waters, T. & McNulty, B. A. (2005). *School Leadership that Works. From research to results*. Alexandria, Virginia, USA: Association for Supervision and Curriculum Development (ASCD).
- PO-Raad/Projectbureau Kwaliteit: Meijer, R. (2009). *Opbrengstgericht werken doe je zo! 9 schoolportretten*. Utrecht: PO-Raad.
- PO-Raad/Projectbureau Kwaliteit: Förrer, M. (2010) *Kwaliteitskaart planmatig opbrengstgericht werken op bovenschoolsniveau*. Utrecht: PO-Raad.
- PO-Raad/Projectbureau Kwaliteit. (2010). *Kwaliteitskaart planmatig opbrengstgericht werken op schoolniveau en groepsniveau*. Utrecht: PO-Raad.
- Reezigt, G. J. & Creemers, B, P, M. (2005). ‘A Comprehensive Framework for Effective School Improvement’, in: *School Effectiveness and School Improvement*, vol. 16, no. 4, pagina 407-424.
- Scheerens, J. & Bosker, R.J. (1997) *The Foundations of Educational Effectiveness*. Alphen aan de Rijn: Kluwer, B.V.
- Schild-Mol, T. van & M. v. Vijfeijken (2009) *Taal- en Leesverbetertrajecten in het basisonderwijs; eerste tussenrapportage schooljaar 2008-2009*. IVA, Tilburg.
- Teddlie, C. & Reynolds, D. (2000). *The International Handbook of School Effectiveness Research*. London/New York: Falmer Press.
- Tucker, P.D. & Stronge, J.H. (2005) *Linking Teacher Evaluation and Student Learning*. Alexandria, VI: ASCD.
- Vernooy, K. (2005). *Elke leerling en competente lezer*. Amersfoort: CPS onderwijsontwikkeling en advies.

Deel B

Monitor Opbrengst van taalbeleid

A.A.M. Houtveen, V. van der Velde

MANAGEMENT SAMENVATTING

Voor u ligt de eindrapportage over de resultaten die geboekt zijn binnen de scholen die deel hebben genomen aan de pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden. Het doel van de pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden is basisscholen in staat te stellen een extra impuls te geven aan de uitvoering van hun taalbeleid om de taalachterstanden van hun leerlingen te bestrijden.

Hoeveel scholen doen waaraan mee?

Aan de pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden deden 353 scholen mee. Deze scholen zijn ondergebracht in 28 taalpilots. De deelnemende scholen hebben drie schooljaren de tijd gekregen om te werken aan verbetering van de prestaties van hun leerlingen op het gebied van taal- en/of lezen. Op welke aspecten van het taal/leesonderwijs de scholen gedurende de looptijd van de taalpilots vooral insteken was afhankelijk van waar de grootste achterstanden lagen.

Vrijwel alle 353 scholen hebben ingezet op aanvankelijk en voortgezet lezen. Bijna 90 procent werkte aan begrijpend lezen en bijna 80 procent aan woordenschat. Slechts de helft van de 353 scholen zette in op voorbereidend lezen/taalontwikkeling. Elf scholen richtten zich op taal ‘in het algemeen’.

Op het geaggregeerde niveau van de 28 Taalpilots zien we het volgende beeld: Op één pilot na zetten alle Taalpilots in op het verbeteren van de aanvankelijk en voortgezet leesprestaties, met name in de onder- en middenbouw. De overgrote meerderheid van de Taalpilots zet tevens in op woordenschat (22) en begrijpend lezen (23). De aandacht voor de kleutergroepen is relatief gering. Slechts 6 Taalpilots zetten hier gericht op in. Slechts 1 Taalpilot geeft aan zich expliciet op verbetering van de taalvaardigheid van de leerlingen te richten.

Welke vragen worden beantwoord?

In deze rapportage worden achtereenvolgens de volgende vragen beantwoord:

1. Zijn de scholen er in geslaagd taalbeleid tot stand te brengen?
2. Zijn er scholen waar verbetering van het taalbeleid achterblijft en welke oorzaken zijn daarvoor aan te wijzen?
3. Is de doelstelling van de scholen die deelnamen aan de pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden in termen van terugdringen van taalachterstand gerealiseerd?
4. Welke vooruitgang hebben de scholen geboekt door te werken aan de pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden?
5. Zijn de vorderingen in leerlingresultaten groter in die taalpilots waarin gewerkt is met een meerjarig leesinterventietraject?

Zijn de scholen erin geslaagd taalbeleid tot stand te brengen?

De doelstelling van de pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden is het versterken van het taalbeleid van de scholen, zodat als gevolg van verbeteringen in het taalbeleid het percentage leerlingen met taalachterstanden afneemt. De eerste vraag die beantwoord moet worden luidt dan ook, of aan het eind van de pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden het taalbeleid op de scholen voldoende gerealiseerd is, om op basis hiervan terugdringen van taalachterstanden op de scholen te kunnen verwachten.

Er worden vier aspecten van taalbeleid onderscheiden.

Aspect 1: beleid maken op het onderwijsaanbod

Ten aanzien van dit eerste aspect van taalbeleid kunnen we constateren dat de scholen een zeer grote ontwikkeling doorgemaakt hebben. De gemiddelde scores liggen aan het eind van de taalpilots op een zodanig hoog niveau, dat hiervan effecten op leerlingniveau verwacht mogen worden.

Tegelijkertijd constateren we dat er zeker nog ruimte voor verbetering van het taalbeleid op dit punt is. Op de eerste plaats zijn er aanzienlijke verschillen tussen de scholen. Er is dus nog een behoorlijke groep scholen waar dit aspect van taalbeleid nog zwak is. Op de tweede plaats blijken enkele specifieke vragen systematisch heel laag gescoord te worden door de scholen. Dit betreft bij de schaal voor het meten van de doorgaande lijn vooral de vragen naar de samenhang in het aanbod en de didactiek van de verschillende personen die bij het onderwijs aan de leerlingen betrokken zijn. In de planning van de leerstof is vooral het proactief rekening houden met verschillen in instructiebehoeften tussen leerlingen een zwak punt.

Aspect 2: Beleid maken op goed onderwijs

Bij het maken van beleid op goed onderwijs gaat het om: goed omgaan met verschillen tussen kinderen, het inplannen van voldoende tijd op het rooster voor alle kinderen, extra tijd voor de zwakke leerlingen en opbrengstgericht werken.

a. Differentiatie

De scholen hebben een sterke ontwikkeling doorgemaakt in het omgaan met verschillen tussen leerlingen: Er is een duidelijke daling van het percentage scholen waar binnen de groep geen differentiatie plaatsvindt. Tevens hebben de scholen een sterke ontwikkeling doorgemaakt in het werken met een model voor convergente differentiatie: er is sprake van een duidelijke afname in het werken met individuele leerlijnen en van een toename in het werken met vormen van differentiatie binnen de groep. Tegelijkertijd is een sterke groei van het werken met vaste niveaugroepen waarneembaar.

Het lijkt erop dat binnen de aan de taalpilots deelnemende scholen er geen helderheid is over de effectiviteit van de te onderscheiden differentiatie modellen. Op een zeer groot deel van de scholen worden met elkaar conflicterende modellen ingezet. Dit kost heel veel tijd en inspanning van betrokkenen, zonder dat de effectiviteit van het onderwijs in termen van leerlingresultaten erdoor verhoogd wordt.

Verdere aanscherping van het taalbeleid op dit punt zou wenselijk zijn.

b. Tijd

De scholen die deelnamen aan de pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden hebben gemiddeld voldoende tijd voor lezen en taal op hun rooster ingepland om hiervan effecten op leerlingniveau te mogen verwachten.

De verschillen tussen de scholen zijn echter zeer groot. Dit betekent dat er scholen zijn die veel te weinig tijd inroosteren én dat er scholen zijn die een overdaad aan tijd inroosteren. In groep 1 en 2 wordt op een aantal scholen de gedachte ‘alles is taal’ gehanteerd, op basis waarvan alle beschikbare tijd wordt toegekend aan taal. Voor een groot deel van de scholen lijkt aanscherping van het taalbeleid op het punt van inroosteren van tijd dan ook nog wenselijk. Er is immers een aanzienlijk percentage scholen voor wie meer tijd op het rooster tot verbetering van de leerlingresultaten zouden kunnen leiden. Voor een ander deel van de scholen lijkt het aangewezen om in beeld te brengen aan welk type activiteiten al die tijd opgaat. Deze scholen zouden zich de vraag kunnen stellen: zijn alle geplande activiteiten wel effectief.

c. Extra tijd

In de kleuter en onderbouw is de uitbreiding van de tijd voor zwakke leerlingen ten aanzien van voorbereidend, aanvankelijk en voortgezet lezen gemiddeld voldoende om hiervan effecten bij de leerlingen te mogen verwachten.

d. Opbrengstgericht werken

Ten aanzien van het opbrengstgericht werken hebben de scholen een zeer sterke ontwikkeling doorgemaakt. De gemiddelde scores liggen aan het eind van de taalpilots op een zodanig hoog niveau, dat hiervan effecten op leerlingniveau verwacht mogen worden.

Aspect 3: Prestaties blijvend verbeteren

De aansturing en bewaking van de taalpilots is gemiddeld niet erg krachtadig uitgevoerd. Voor het merendeel van de scholen lijkt versterking van het projectmatig werken aan de implementatie van de taalpilot een noodzaak om te voorkomen dat geboekte resultaten na afloop van de formele taalpilot periode weer verloren gaan. In de geschiedenis van de onderwijsinnovatie is dit een maar al te bekend verschijnsel.

Aspect 4: Bovenschoolse aansturing

Het voeren van taalbeleid in de vorm van directe aansturing en facilitering door het schoolbestuur of het bovenschoolse management is een zwak punt bij de uitvoering van de taalpilots.

Sommige besturen hebben in de stad/regio wel een monitorsysteem dat inzicht geeft in leerlingresultaten, maar welke interventies vervolgens door besturen/bovenschoolse managers naar scholen toe worden ingezet om de leerlingresultaten te verbeteren is niet helder uitgewerkt of nog niet uitgekristalliseerd.

In de praktijk blijkt dat het overgrote deel van de besturen een externe organisatie inschakelt voor ondersteuning van de scholen en zelf wat meer op afstand blijft. Indirect is er daardoor wel degelijk sprake van bovenschoolse aansturing.

Op basis van het bovenstaande trekken we de volgende conclusies:

1. De pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden hebben een grote bijdrage geleverd aan het leren opbrengstgericht werken door de scholen.
2. De ‘opportunity to learn’ van de leerlingen, zowel in termen van de hoeveelheid leerstof die wordt aangeboden en de leerlijnen die in de leerstof zijn aangebracht, als in termen van de tijd die de leerlingen ter beschikking staat om de leerstof onder de knie te krijgen, zijn zodanig versterkt binnen de taalpilotscholen, dat op basis hiervan verbetering van de leerlingresultaten verwacht zou mogen worden.
3. Het beleid op omgaan met verschillen tussen leerlingen is op de scholen niet eenduidig: er worden binnen de scholen conflicterende modellen voor differentiatie ingezet. Dit vormt een bedreiging voor het bereiken van de gestelde doelen.
4. Implementatie van de taalpilots is zowel binnenschools als bovenschools veelal in handen gelegd van een externe organisatie. Hoewel dit op zichzelf een verstandige strategie is, vormt dit een bedreiging voor de borging van de geboekte resultaten, wanneer actief leiderschap van de schoolleiding ontbreekt.

Zijn er scholen waar verbetering van taalbeleid achterblijft?

Om deze vraag te beantwoorden zijn op basis van gegevens uit de schriftelijke vragenlijsten die bij de schoolleiders en coördinatoren van de taalpilots zijn afgenomen en de lijst van scholen die bij de Inspectie van het Onderwijs te boek staan als zwak of zeer zwak, vijftien scholen geselecteerd. Van deze scholen is een analyse gemaakt van de kwaliteit van het gevoerde taalbeleid. Tevens is van deze scholen nagegaan of op deze scholen sprake is van een sterk gesegregeerde leerlingpopulatie of extreme contextkenmerken. Vervolgens zijn op de betreffende scholen gesprekken gevoerd om het beeld van het gevoerde taalbeleid te actualiseren en eventuele verbeteringen in kaart te brengen.

Op al deze scholen was bij aanvang van de taalpilots sprake van een uitermate zwak taalbeleid. Uit het onderzoek komt eenduidig naar voren, dat aan een aantal voorwaarden voldaan moet zijn binnen een school, wil taalbeleid van de grond komen. De eerste voorwaarde is, dat er sprake moet zijn van een werkomgeving waarin het mogelijk is voor leerkrachten om hun werk te doen: een slecht gebouw, onderbemensing en een voortdurende wisseling van leerkrachten in het team zijn even zovele contra-indicaties voor het geven van goed onderwijs. De tweede belangrijke voorwaarde is, dat er sprake moet zijn van leiderschap. Het is uiteindelijk alleen de schoolleider die ervoor kan zorgen dat de condities aanwezig zijn om goed onderwijs te realiseren. Hij is degene die moet zorgen voor het maken van afspraken en de naleving ervan moet bewaken en evalueren. Hij is ook degene die in staat moet zijn leerkrachten, leerlingen én ouders het vertrouwen te geven dat er resultaten geboekt kunnen worden. En uiteraard moet hij de tools aanreiken om resultaten te kunnen boeken. Bij leiderschap hoort zeker ook het inroepen van hulp van buiten om een impuls te geven aan de kwaliteit van het onderwijs wanneer dat nodig is.

Uit de case-studies van de vijftien geselecteerde scholen, komt naar voren dat waar aan deze voorwaarden niet voldaan is, de taalpilot slechts in beperkte mate uitgevoerd is. Tevens komt uit de case-studies naar voren, dat op die scholen waar in de loop van de uitvoering van de taalpilot deze voorwaarden verbeterden, er vooruitgang is geboekt. Er worden dan verbeteringen in het taalbeleid zichtbaar en vervolgens verbeteren ook de leerlingresultaten.

Daarmee is gezegd, dat het voor alle scholen mogelijk is taalbeleid te voeren, mits aan een aantal voorwaarden voldaan is. Om deze hoopvolle insteek te benadrukken, wordt in tabel 1 een overzicht geboden van de oorzaken die zijn aan te wijzen voor de verbeteringen die op de nader geanalyseerde scholen hebben plaatsgevonden.

Tabel 1 Oorzaken voor verbetering taalbeleid en leerling-resultaten per school															
	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O
Vervanging schoolleiding	X		X			X		X				X	X	X	
Verbetering werkomgeving	X													X	
Vervanging leerkrachten	X					X	X						X	X	
Verbetering leerkrachtgedrag d.m.v. begeleiding	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Verbetering relatie met ouders	X													X	
Ondersteuning en facilitering bestuur	X	X	X			X			X	X					
Cultuurverandering richting opbrengstgericht werken	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X			X	X	X

Op zeven van de vijftien scholen was het nodig om voorwaarden te creëren om taalbeleid te kunnen voeren. Op twee scholen is de directe werkomgeving aangepakt. Op zeven scholen is er sprake geweest van vervanging van de schoolleiding en op vijf scholen is er (tevens) sprake van vervanging van enkele leerkrachten. Facilitering en ondersteuning van het schoolbestuur kan als een tweede belangrijke oorzaak aangewezen worden voor de verbeteringen die op de geïnterviewde scholen hebben plaatsgevonden. Leiderschap, blijkend uit het besef hebben van de noodzaak van het inhuren van externe begeleiding gericht op versterking van het onderwijsaanbod en het leerkrachtgedrag, heeft bij alle vijftien scholen een doorslaggevende rol gespeeld bij het versterken van het taalbeleid.

Dat er een culturomslag heeft plaatsgevonden in de scholen is uiteraard een gevolg van bovengenoemde verbeteringen. Tegelijkertijd lijkt het ook een oorzaak van de verbeteringen, in die zin, dat daardoor het verbeteringsproces blijvend gestalte kan

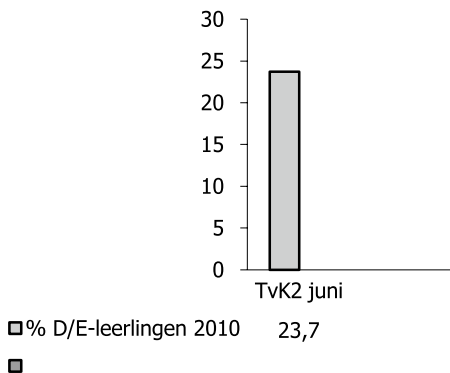
krijgen. De motivatie hiervoor komt nu immers veel meer ook vanuit het team als geheel.

Zijn de doelstellingen op leerlingniveau gerealiseerd?

Het uiteindelijke doel van de taalpilots is het terugdringen van taalachterstanden bij de leerlingen. Dit doel is in de meeste taalpilots geformuleerd in termen van het percentage leerlingen dat de norm behaalt op de gebruikte toetsen. Op de toetsen voor voorbereidend lezen, woordenschat en begrijpend lezen is als doel geformuleerd dat tenminste 75 procent van de leerlingen scoort op A,B of C-niveau op de betreffende toetsen. Of andersom geformuleerd: het doel is dat maximaal 25 procent van de leerlingen een D of E-score behaalt en daarmee volgens de verdeling die bij de Cito-toetsen wordt aangehouden, uitvalt. Bij aanvankelijk en voortgezet lezen is de doelstelling dat 95 procent van de leerlingen op A,B of C-niveau scoort op de DMT en dat 95 procent van de leerlingen de gestelde doelen op de AVI-toetsen haalt.

In deze samenvatting worden de resultaten uit de cross-sectionele vergelijkingen gebruikt, omdat hiervoor de meeste gegevens beschikbaar zijn. De analyse van de longitudinale vergelijking leverde eenzelfde beeld op.

Grafiek 1. Percentage D/E-leerlingenTvK in groep 2 juni 2010

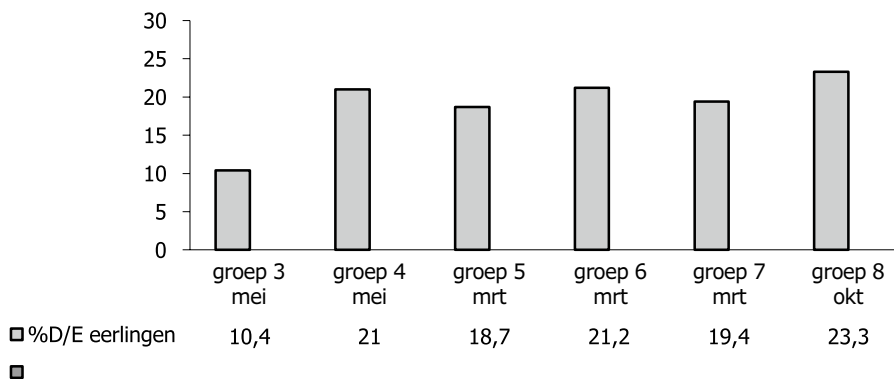
Taalontwikkeling bij kleuters

Uit grafiek 1 blijkt dat op Taal voor Kleuters de doelstelling van de taalpilots aan het eind van groep 2 is behaald: het percentage uitvallers komt uit beneden de 25 procent.

Aanvankelijk en voortgezet lezen

In grafiek 2 is het percentage D/E leerlingen op de Drie-Minuten-Toets voor de groepen 3 tot en met 8 op kaart 3 weergegeven.

Grafiek 2. Percentage D/E-leerlingen DMT in 2010

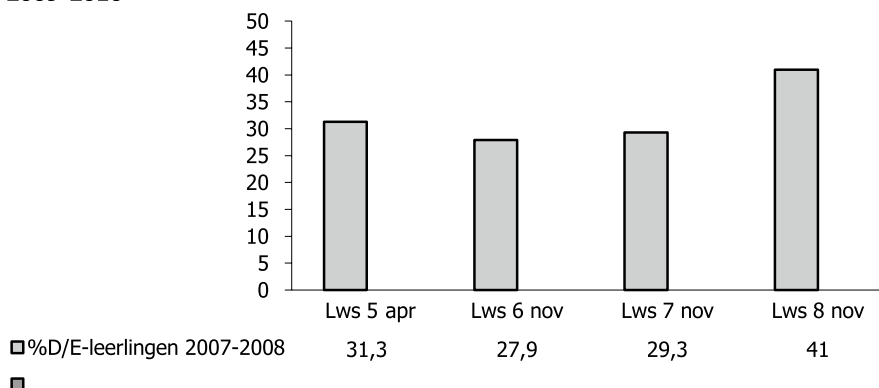

Voor groep 3 en 4 zijn de resultaten op kaart 3 van de meimeting weergegeven. In de groepen 5 tot en met 7 vindt de laatste meting plaats in maart en in groep 8 is de laatste meting in oktober. Uit de tabel blijkt dat in alle groepen het uitvalpercentage keurig beneden de 25 procent blijft. In groep 3 is dit zelfs beduidend minder.

Woordenschat

In grafiek 3 zijn de percentages D/E-leerlingen voor woordenschat in groep 5 tot en met groep 8 weergegeven. Voor groep 5 was het afnamemoment april 2010 en voor de overige groepen vond de toetsafname in november 2009 plaats.

Grafiek 3. Percentage D/E leerlingen op de Leeswoordenschattoets in 2009-2010

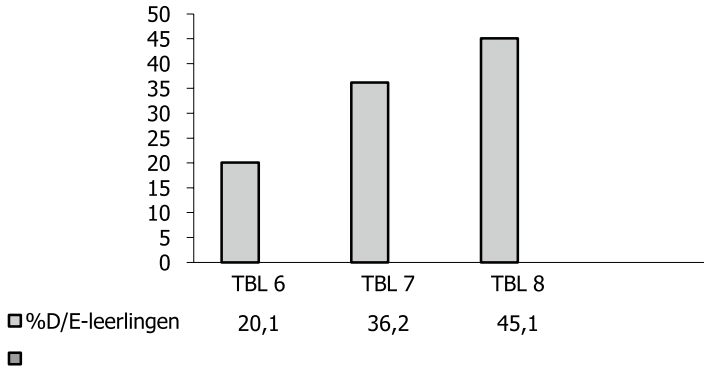
Ten aanzien van woordenschat kan geconstateerd worden dat het percentage D/E leerlingen aan het eind van de taalpilots in alle groepen hoger ligt dan de beoogde 25 procent. In groep 6 en 7 nadert het percentage uitvallers het beoogde doel wel.

Begrijpend lezen

In grafiek 4 zijn de percentages D/E-leerlingen voor begrijpend lezen in groep 6 tot en met groep 8 weergegeven voor het afnamemoment in februari 2010.

Grafiek 4. Percentage D/E leerlingen op de Toets Begrijpend Lezen februari 2010

In groep 6 hebben de taalpilotscholen minder zwakke begrijpend lezers dan landelijk gemiddeld het geval is. Voor deze groep is het doel van de taalpilots om te streven naar maximaal 25 procent uitvallers dus behaald. In groep 7 en 8 behoren echter respectievelijk 36 en 45 procent van de leerlingen tot de zwak scorende leerlingen, terwijl dit landelijke om 25 procent van de leerlingen gaat. Voor deze groepen is de doelstelling dus niet bereikt.

Conclusie

De uiteindelijke doelstelling van de pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden is het terugdringen van het percentage uitvallers tot maximaal 25 procent. Dit doel is gerealiseerd bij de kleuters, bij het aanvankelijk en voortgezet lezen in alle groepen en bij begrijpend lezen in groep 6. Bij de woordenschatontwikkeling en bij begrijpend lezen in groep 7 en 8 is deze doelstelling niet bereikt.

Welke vooruitgang hebben de scholen geboekt?

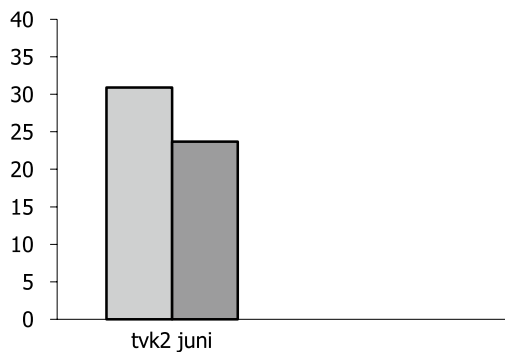
Het gaat er bij de pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden om dat scholen de taalachterstanden van hun leerlingen wegwerken. In het bovenstaande is de vraag beantwoord of deze scholen de gestelde doelen in absolute zin gerealiseerd hebben. Daarnaast is het van belang na te gaan in welke mate de scholen erin slagen de taalachterstanden te verminderen. Dit kan men vaststellen door het verschil te bepalen tussen een eerste meting en de meting aan het eind van de taalpilotperiode. Voor deze samenvatting wordt een cross-sectionele vergelijking gemaakt tussen de prestaties

van de leerlingen die in het schooljaar 2005-2006 op de betrokken scholen zaten en de leerlingen die deze scholen bezochten in het schooljaar 2009-2010. Men mag verwachten dat de leerlingen die in het derde taalpilootjaar onderwijs krijgen op een taalpilotschool gemiddeld beter presteren en minder uitvallen in termen van percentage D/E leerlingen op de gebruikte toetsen dan leerlingen uit het schooljaar waarin nog geen sprake was van activiteiten in het kader van de taalpilots (2005-2006).

Taalontwikkeling bij kleuters

In grafiek 5 is het percentage D/E leerlingen op de toets ‘Taal voor Kleuters’ voor groep 2 (junimeting) in de schooljaren 2005-2006 en 2009-2010 weergegeven.

Grafiek 5. Percentage D/E-leerlingen TvK in 2005-2006 en 2009-2010

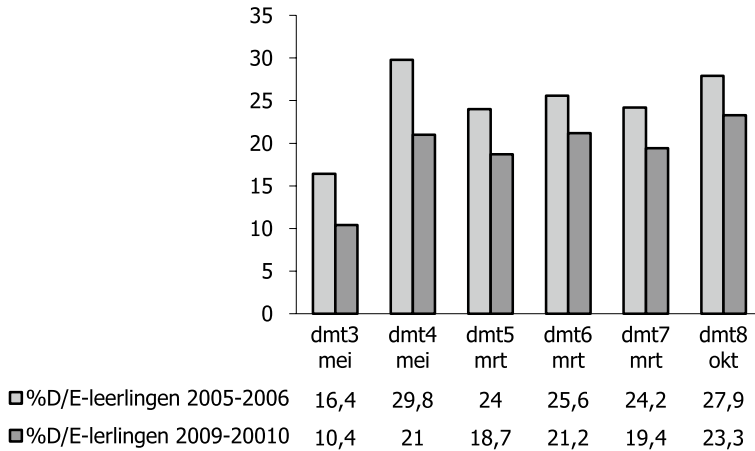
■ % D/E-leerlingen in 2005-2006	30,9
■ % D/E-leerlingen in 2009-2010	23,7

Uit deze grafiek wordt duidelijk dat het uitvalpercentage in groep 2 op Taal voor Kleuters in juni 2010 ruim 7 procent lager ligt, dan dit in juni 2006 het geval was. De scholen zijn er dus in behoorlijke mate in geslaagd het uitvalpercentage te verminderen.

Aanvankelijk en Voortgezet lezen

In grafiek 6 is het percentage D/E-leerlingen op kaart 3 van de Drie-Minuten-Toets voor de groepen 3 tot en met 8 weergegeven. Voor groep 3 en 4 betreft dit de meimeting. In de groepen 5,6 en 7 is de laatste meting in maart. In groep 8 wordt alleen nog in oktober de DMT afgenomen.

Grafiek 6. Percentage D/E-leerlingen DMT in 2005-2006 en 2009-2010

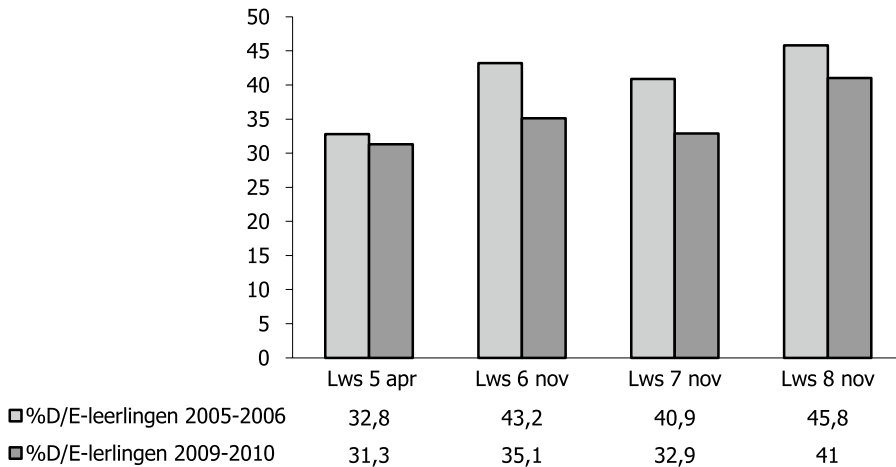

Op de Drie-Minuten-Toets blijkt er sprake te zijn van een systematische afname van het percentage uitvallers tussen 2005-2006 en 2009-2010. De grootste daling van het percentage uitvallers wordt aangetroffen in groep 3 en 4. Eind groep 3 is sprake van een daling van 6 procent en eind groep 4 zelfs van bijna 8 procent. Ook in het aanvankelijk en voortgezet lezen zijn de taalpilotscholen en dus in geslaagd het percentage uitvallers in behoorlijke mate te verminderen.

Woordenschat

Bij de scores voor woordenschat is weer dezelfde procedure gevolgd. In grafiek 7 zijn de percentages D/E-leerlingen op de Leeswoordenschattoets in groep 5 tot en met groep 8 weergegeven voor een bepaald afnamemoment. Voor groep 5 was het afnamemoment april en voor de overige groepen vond de toetsafname in november plaats.

Grafiek 7. Percentage D/E leerlingen op de Leeswoordenschattoets in 2005-2006 en 2009-2010

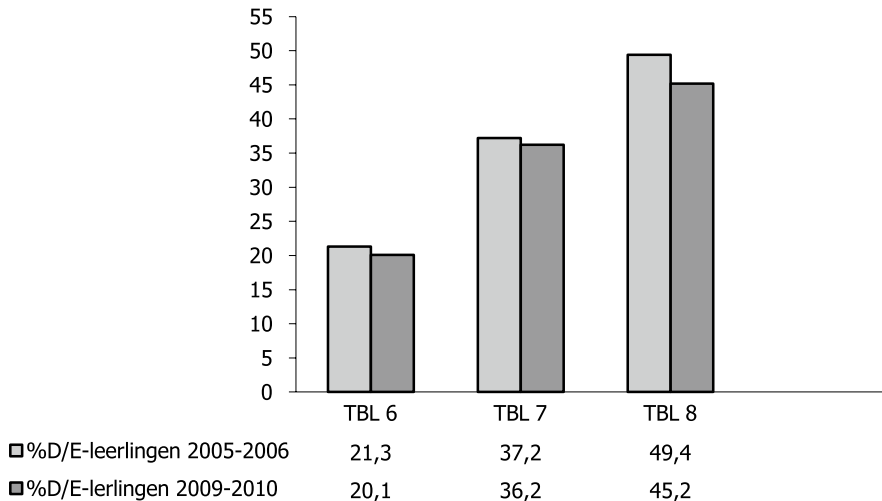

Ook op de Leeswoordenschattoets is er sprake van een systematische daling van het percentage leerlingen dat uitvalt op deze toets, wanneer cohort 2005-2006 vergeleken wordt met cohort 2009-2010. In groep 5 is deze daling 1,5 procent. In de overige groepen is de daling veel substantiëler: in de groepen 6 en 7 is sprake van een afname van het percentage uitvallers met 8 procent en in groep 8 met bijna 5 procent. Dit is fors te noemen.

Begrijpend lezen

In grafiek 8 zijn de percentages D/E-leerlingen voor begrijpend lezen in groep 6 tot en met groep 8 van cohort 2005-2006 en 2009-2010 weergegeven voor het afnamemoment in februari.

Grafiek 8. Percentage D/E leerlingen op de Toets Begrijpend Lezen in 2007-2008 en 2008-2009

Wanneer de resultaten op de Toets Begrijpend Lezen van cohort 2005-2006 en 2009-2010 met elkaar vergeleken worden, wordt ook voor begrijpend lezen een lichte daling in het percentage uitvallers zichtbaar.

Conclusie

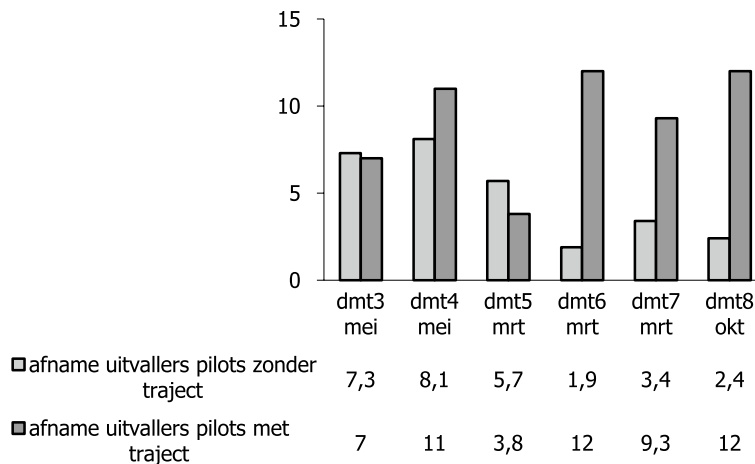
De opdracht van de scholen die deelnamen aan de pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden, was het verminderen van het percentage leerlingen dat uitvalt op de gebruikte toetsen. We kunnen vaststellen dat dit op alle aspecten van taal en lezen gelukt is. De grootste afname van het percentage uitvallers tussen 2005-2006 en 2009-2010 heeft plaatsgevonden in groep 3 en 4 op de Drie-Minuten-Toets en in de groepen 6 en 7 op de Leeswoordenschattoets.

Zijn de vorderingen in leerlingresultaten groter in die taalpilots waarin gewerkt is met een meerjarig leesinterventietraject?

Er zijn zeven taalpilots waarin voor alle deelnemende scholen een meerjarig traject is ontwikkeld, waarin de scholen gezamenlijk, ondersteund en gefaciliteerd door het schoolbestuur en met inzet van externe begeleiding, hebben gewerkt aan het bereiken van tevoren vastgestelde doelen. Bij de overige taalpilots werkten de scholen veelal meer individueel aan de activiteiten en/of was de aanpak van de taalpilotactiviteiten bij de start veel minder systematisch en projectmatig uitgelijnd. Dit onderscheid stelt ons in de gelegenheid een vergelijking uit te voeren in verbetering in leerlingresultaten

tussen taalpilots waarin gewerkt is met een systematisch, meerjarig traject om de gestelde doelen te bereiken en taalpilots waarin dit niet of veel minder het geval is. In dit hoofdstuk wordt verslag gedaan van deze vergelijking. De doelen in de systematische leesinterventietrajecten hebben steeds betrekking op het aanvankelijk en voortgezet lezen. In de vergelijking wordt daarom alleen de Drie-Minuten-Toets betrokken,

Grafiek 9 Vergelijking van de daling in percentage uitvallers tussen pilots met en zonder een meerjarig leesinterventietraject.

In grafiek 9 is de afname in percentage uitvallers op de Drie-Minuten-Toets tussen 2005-2006 en 2009-2010 bij de scholen die gewerkt hebben met een meerjarig leesinterventietraject, vergeleken bij de afname in het percentage uitvallers op de scholen waar dit niet of minder het geval was.

De grafiek laat in de onderbouw een wisselend beeld zien. In de bovenbouw is sprake van een opvallend groot verschil in daling van het percentage uitvallers tussen beide groepen.

1. VERBETERING VAN OPBRENGSTEN DOOR TAALBELEID

1.1 Inleiding

Voor u ligt de eindrapportage over de resultaten die geboekt zijn binnen de scholen die deelnamen aan de pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden.

Deze pilots komen voort uit de discussie met de Tweede Kamer over de herziening van de gewichtenregeling. De afspraak die in december 2005 is gemaakt met de toenmalige minister van onderwijs houdt in dat een groep scholen met een hoog percentage allochtone leerlingen en/of leerlingen uit lagere sociale milieus gedurende drie schooljaren in de gelegenheid worden gesteld hun taalbeleid verder te ontwikkelen ter bestrijding van taalachterstanden. Deze afspraak is vervolgens vastgelegd in de kwaliteitsagenda voor het Primair Onderwijs ‘Scholen voor Morgen’ (OCW, 2007). De kwaliteitsagenda focust op verhoging van de taal/leesprestaties en rekenopbrengsten in het primair onderwijs, met het oog op duurzame verbetering van het primair onderwijs. De boodschap van de agenda is: ‘Wat slecht is moet goed, wat goed is moet beter’.

Na een voorbereidingsperiode van een jaar bij een kleine groep scholen, hebben ongeveer 350 scholen in de schooljaren 2007-2008 tot en met 2009-2010 aan de pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden deelgenomen. Deze scholen waren ondergebracht in 28 Taalpilots. Op welke aspecten van het taal/leesonderwijs de scholen gedurende de looptijd van de Taalpilots vooral insteken is afhankelijk van waar de grootste achterstanden liggen en dus pilotspecifiek. Alle Taalpilots zetten in op het verbeteren van de technisch leesprestaties, met name in de onder- en middenbouw. De overgrote meerderheid van de Taalpilots zet tevens in op woordenschat (22) en begrijpend lezen (23). De aandacht voor de kleutergroepen is relatief gering. Slechts zes van de achtentwintig Taalpilots zetten hier gericht op in. Slechts één Taalpilot geeft aan zich expliciet op verbetering van de taalvaardigheid van de leerlingen te richten.

In dit hoofdstuk wordt de doelstelling van de pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden beschreven, gevolgd door een beknopte analyse van de haalbaarheid ervan. Vervolgens wordt de vraagstelling en de opzet en uitvoering van de monitoring gepresenteerd. Het hoofdstuk wordt afgesloten met een opsomming van de opbouw van het rapport.

1.2 Doelstelling en haalbaarheid van de taalpilots

De doelstelling van de pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden is het versterken van het taalbeleid van de scholen, zodat de taalachterstand van de leerlingen vermindert. Deze doelstelling getuigt van de verwachting, dat het mogelijk is taalachterstanden van leerlingen te verminderen, onafhankelijk van de achtergrond of het milieu van

afkomst van de leerlingen. Tevens getuigt deze doelstelling van de verwachting dat de overheid langs deze weg sturing kan geven aan dit proces. In het onderstaande wordt een korte analyse gemaakt van de haalbaarheid van deze verwachtingen. Hiermee wordt een kader geschetst voor de beoordeling van de uitkomsten van de pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden die in deze rapportage gepresenteerd worden.

Ten aanzien van de verwachting dat het mogelijk is taalachterstanden van leerlingen te beïnvloeden, kan gesteld worden dat er nogal wat evidentie uit onderwijsonderzoek is over de beïnvloedbaarheid van leerlingprestaties, die optimisme over de haalbaarheid van de doelstelling rechtvaardigt. Uit ondermeer een recente synthese van 800 meta-analyses van onderzoek naar onderwijseffectiviteit blijkt, dat het leren van leerlingen beïnvloedbaar is door de inhoud van het onderwijs en de manier waarop leraren lesgeven (Hattie, 2009). Deze kennis roept de vraag op, wat speelt een rol bij hoe leraren lesgeven en hoe kunnen we de manier waarop leraren lesgeven dan beïnvloeden? Het voeren van taalbeleid op onderwijsaanbod, de organisatie van het onderwijs en aansturing van het onderwijs zal naar verwachting de manier waarop leraren lesgeven gunstig beïnvloeden en daarmee de taal/leesprestaties van de leerlingen verbeteren. We verwachten dan ook dat in die taalpilots waarin systematisch gedurende de gehele periode gewerkt is aan het verbeteren van het taalbeleid, een grotere winst bij de leerlingen is geboekt, dan bij de leerlingen van die pilots waarin dit minder het geval was.

Bovendien vraagt de verwachting omtrent de realisatie van het terugdringen van taalachterstanden ook om nuancering per deelaspect van taal en lezen. Er zijn immers grote verschillen in de beïnvloedbaarheid van de prestaties van de leerlingen per deelaspect van de taal en het lezen en vooral ook in de snelheid waarmee deze prestaties beïnvloed kunnen worden. De technische leesvaardigheid is snel en goed beïnvloedbaar door het onderwijs omdat deze vaardigheid goeddeels los van intelligentie en milieu van afkomst tot stand kan komen. Dit in tegenstelling tot woordenschatontwikkeling en begrijpend lezen. De verwachtingen ten aanzien van het terugdringen van taalachterstanden binnen een termijn van drie jaar, dienen dan ook per deelaspect verschillend te zijn.

Wat de stuurbaarheid van het onderwijsvernieuingsproces betreft, kan het volgende opgemerkt worden. De pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden kunnen getypeerd worden als een poging om door middel van sturing vanuit de overheid, grootschalig tot verbeteringen van de taal/leesprestaties in het basisonderwijs te komen. De laatste jaren is er met name in de VS, Canada en het Verenigd Koninkrijk opnieuw ervaring opgedaan met de implementatie van grootschalige vernieuwingen. Met name hebben deze projecten kennis opgeleverd over welke innovatiestrategieën van belang zijn bij grootschalige onderwijsvernieuwingen, waarvan bij de opzet van de pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden geprofiteerd is (Datnow, Hubbard & Mehan, 2002; Fullan, 2000; Hamilton, McCaffrey & Stecher, 2004). De meest succesvolle innovatiestrategieën: doelgericht werken, het werken met geïntegreerde invoeringsstrategieën

en data-driven-dicision-making, vormen expliciet onderdeel van de pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden. Dit maakt de aanpak kansrijk.

De meest leidende innovatiestrategie is ‘doelgerichtheid’: het gericht toewerken naar een concreet geformuleerd niveau van functioneren van de leerlingen. Uit een recente review over de voorwaarden waaronder het didactisch handelen van leerkrachten leidt tot betere leerlingresultaten, blijkt dat een focus op leerlingresultaten de eerste voorwaarde vormt om de resultaten ook daadwerkelijk te verbeteren (Timperley e.a., 2007; Timperley, 2008). Het focussen op leerlingresultaten is een trendbreuk in de Nederlandse onderwijspraktijk, die nog voornamelijk activiteitgericht is. Het stellen van hoge doelen voor alle leerlingen en het gericht toewerken naar het realiseren van deze doelen kwam in het Nederlandse basisonderwijs, voorafgaand aan dit nieuwe beleid nog slechts in zeer geringe mate voor en vraagt, zeker in de kleutergroepen en het SBO een forse cultuur omslag (Reezigt, Houtveen & Van de Grift, 2002). In de taalpilots is doelgerichtheid als strategie expliciet ingebracht door als een van de voorwaarden voor toekenning van een taalpilot van scholen te vragen aan te geven welke concrete doelen zij in het kader van de taalpilot bij hun leerlingen willen bereiken en vervolgens hoe zij deze doelen denken te bereiken.

Het gebruik van geïntegreerde innovatiestrategieën is de tweede succesvolle innovatiestrategie. Hiermee wordt bedoeld dat bij het invoeren van vernieuwingen er sprake dient te zijn van een goede mix van een top-down en een bottom-up aanpak (Fullan, 1994; Hopkins, 2001; Teddlie & Reynolds, 2000). In de opzet van de taalpilots is deze strategie ingebracht doordat van de scholen gevraagd is een plan te maken dat uitgaat van de eigen situatie (bottom-up), maar dit vervolgens uit te werken volgens een aantal top-down geformuleerde eisen. De top-down geformuleerde eisen betreffen ondermeer: het concreet operationaliseren van de doelen waar men op leerlingniveau naar toe wil werken, het systematisch afnemen van toetsen bij alle leerlingen om in kaart te brengen of de gestelde doelen gerealiseerd worden en de bereidheid om deel te nemen aan de landelijke monitoring van de voortgang binnen de taalpilots.

Deze laatste top-down geformuleerde eis is zeer bewust gekozen om sturing aan het implementatieproces te kunnen geven. Voor het gebruik van data als strategie voor het optimaliseren van de leerlingprestaties en het instructiegedrag is de laatste jaren veel aandacht (Boudett, City & Murnane, 2006; Earl, 2003; Earl & Katz, 2006; Popham, 2008; Tucker & Stronge, 2005). Veel minder aandacht is er nog voor het gebruik van data als strategie voor het ontwikkelen van kwaliteitsbeleid op school- en bovenscholensniveau (Scheerens, Glas & Thomas, 2003). In de taalpilots is gekozen voor sturing van het implementatieproces door een landelijke onafhankelijke monitoring en een jaarlijkse terugkoppeling van de vorderingen per pilot op basis van de monitoring. Ook deze werkwijze is een trendbreuk in het Nederlandse onderwijs.

Zoals gezegd maakt de uitwerking van de drie bij grootschalige onderwijsinnovatie meest succesvolle innovatiestrategieën in de aanpak van de pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden, de aanpak kansrijk en rechtvaardigt optimisme over het succes van de aanpak. Tegelijkertijd is er ook aanleiding voor voorzichtigheid. Het ingezette beleid vergt een culturomslag van scholen richting opbrengstgericht

werken. Uit onderzoek blijkt dat deze cultuuromslag veel tijd kost. Earl typeerde de reacties van scholen bij het leren omgaan met gegevens over leerlingen om gericht het onderwijs te verbeteren als volgt: reacties in het 1e vernieuwingsjaar: Data?, hoezo data?; reacties in het 2e jaar: Data? We moeten wel; reacties in het 3e jaar: Data? Om verantwoording af te leggen en te weten waar we staan; in het 4e jaar: We doen er beter aan er maar aan te wennen (en het zou kunnen helpen); 5e jaar: We beginnen van data te houden en er actief mee om te gaan; 6e jaar: We gebruiken data om ons handelen evidence-based te maken (Earl, 2008). Het is belangrijk de vooruitgang zoals geboekt in de taalpilots te wegen tegen de achtergrond van deze kennis.

1.3 Vraagstelling en opzet van de monitoring

Tegen de achtergrond van het bovenstaande zijn in de monitoring van de pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden de volgende vragen beantwoord:

1. In welke mate heeft ontwikkeling van taalbeleid plaatsgevonden gedurende de uitvoering van de pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden?
2. Zijn er scholen waar verbetering van het taalbeleid achterblijft en welke oorzaken zijn daarvoor aan te wijzen?
3. Is de doelstelling van de scholen die deelnamen aan de pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden in termen van terugdringen van taalachterstand gerealiseerd?
4. Welke vooruitgang hebben de scholen geboekt door te werken aan de pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden?
5. Zijn de vorderingen in leerlingresultaten groter in die taalpilots waarin gewerkt is met een meerjarig leesinterventietraject?

Ten behoeve van de beantwoording van vraag 1 is een literatuurstudie uitgevoerd om zicht te krijgen op welke kennis een school in huis moet hebben om goed taalbeleid te voeren. Dit betreft: Kennis over de ontwikkeling van het leesproces; Kennis over recente inzichten over goed onderwijs en; Kennis over voorwaarden waaronder inhoudelijke vernieuwing van het onderwijs blijvend succesvol kan zijn. Vervolgens zijn op elk van deze kennisgebieden onderzoeksinstrumenten gezocht of indien nodig ontwikkeld, waarmee in kaart gebracht kan worden of een school in zijn beleid er blijk van geeft over deze kennis te beschikken. Deze instrumenten zijn opgenomen in een schriftelijke vragenlijst die bij de coördinator van de taalpilot van elke school en bij de schoolleider van deze scholen aan het eind van alle drie de schooljaren waarin de taalpilot is uitgevoerd zijn afgenomen. Aan de coördinator is tevens gevraagd bij een drietal leerkrachten klassenobservaties uit te voeren om zicht te krijgen op de kwaliteit van het leerkrachtgedrag en vooral de wijze van omgaan met verschillen tussen leerlingen. Bijna tweederde van de scholen heeft de vragenlijsten ingevuld. Op ruim een kwart van de scholen zijn observaties uitgevoerd. Van de instrumenten is (opnieuw) de betrouwbaarheid nagegaan door het berekenen van een Cronbach's

Alpha. Vervolgens is nagegaan of de kwaliteit van het gevoerde taalbeleid in de loop van het traject op de betreffende scholen en op bestuursniveau verbeterd is met behulp van significantietoetsen en het berekenen van de effectgroottes van de gevonden verschillen tussen de eerste en laatste meting.

Ten behoeve van het beantwoorden van vraag 2, is een case-studie uitgevoerd. Op basis van de gegevens van de Inspectie van het Onderwijs en van de bevindingen op de vragenlijsten over het taalbeleid en de leerlingprestaties zijn een vijftiental scholen geselecteerd, waar het taalbeleid achterbleef. Met deze scholen zijn aanvullende gesprekken gevoerd over de oorzaken van de stagnatie van de implementatie van het taalbeleid en de oorzaken die eraan bijgedragen hebben dat (aspecten van) taalbeleid zich toch hebben kunnen verbeteren. Op basis van deze gegevens is per school een case-beschrijving gemaakt. Vervolgens is over alle cases heen een analyse gemaakt van de factoren die bij hebben gedragen aan verbetering van de situatie en van de factoren die bijdragen aan het in stand houden van een zwak taalbeleid.

De mate waarin scholen erin slagen de taalachterstanden bij hun leerlingen weg te werken kan men op twee manieren vaststellen. De eerste manier is door vast te stellen of de opeenvolgende cohorten van leerlingen beter presteren op dezelfde toetsen. Onder invloed van het werken aan de pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden zou men immers mogen verwachten dat de leerlingen die in de schooljaren 2008/2009 en 2009/2010 onderwijs krijgen op een taalpilotschool gemiddeld beter presteren en minder uitvallen op de gebruikte toetsen dan leerlingen uit het schooljaar 2007/2008. Het grootste verschil wordt verwacht tussen het cohort dat duidelijk vóór de start van de taalpilot de school bezocht en het cohort dat in het laatste jaar van de taalpilot de school bezocht. De tweede manier is door vast te stellen of de leerlingen die bij de start van de taalpilot op de deelnemende scholen zaten, gedurende de looptijd van de taalpilots beter gaan presteren op de lees- en taaltoetsen. Bij de eerste manier wordt gewerkt met een cross-sectioneel onderzoeksdesign en bij de tweede manier met een longitudinaal onderzoeksdesign.

De monitoring van de taalpilots maakt beide werkwijzen mogelijk. In dit rapport is ter beantwoording van de vragen 3 en 4 dan ook zowel een cross-sectionele vergelijking tussen de cohorten, als een longitudinale vergelijking binnen het cohort 2007/2008 gemaakt. De cross-sectionele vergelijking is bovendien herhaald voor een selectie van de taalpilots waarin een meerjarig leesinterventietraject is geïmplementeerd.

Ten behoeve van deze vergelijkingen, zijn bij de leerlingen van de groepen 1 tot en met 8 de resultaten van alle toetsen op het gebied van taal/lezen opgevraagd die gedurende het schooljaar op de scholen volgens hun eigen toetskalender worden afgenomen. Deze toetsgegevens zijn verzameld over het schooljaar 2005-2006 en de schooljaren 2007-2008 tot en met 2009-2010. Er is gekozen voor het schooljaar 2005-2006 aangezien dit schooljaar voor alle deelnemende scholen, inclusief de scholen die in het voorbereidingsjaar al deelnamen, duidelijk buiten de taalpilot periode ligt. Van deze toetsen zijn gemiddelden en standaarddeviaties berekend, evenals het percentage

uitvallers op deze toetsen. De gemiddelde prestaties over de aan de Taalpilots Onderwijsachterstanden deelnemende scholen zijn afgezet tegen de landelijk gemiddelde scores. In de cross-sectionele vergelijking is met behulp van t-toetsen nagegaan of de verschillen in gemiddelde scores op de toetsen in het schooljaar 2005-2006 statistisch significant verschillen van de scores op dezelfde toetsen in het schooljaar 2009-2010. Met behulp van F-toetsen is nagegaan of de verschillen in gemiddelde scores op de toetsen significant van elkaar verschillen binnen de schooljaren waarin de taalpilots werd uitgevoerd. Tevens is nagegaan wat de effectgrootte van de gevonden verschillen is. In de longitudinale vergelijking is de nadruk gelegd op de ontwikkeling in het percentage uitvallers over de schooljaren bij dezelfde leerlingengroep.

1.4 Opbouw van het rapport

Het theoretisch kader van dit onderzoek betreft de kenmerken van goed taalbeleid. De vier onderscheiden aspecten hiervan zijn beschreven en onderbouwd in hoofdstuk 2. Dit hoofdstuk is integraal overgenomen uit de eerste rapportage over de vorderingen in de pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden (Houtveen, e.a., 2009). In hoofdstuk 3 is beschreven in welke mate op schoolniveau en bovenschools in de loop van de uitvoering van de pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden taalbeleid gerealiseerd is en welke ontwikkelingen zich daarin hebben voorgedaan. In hoofdstuk 4 is verslag gedaan van het onderzoek naar de oorzaken voor stagnatie van taalbeleid en de factoren die bijdragen aan het alsnog in gang zetten van taalbeleid.

In de hoofdstukken 5 tot en met 7 is verslag gedaan van de cross-sectionele vergelijkingen. In hoofdstuk 5 wordt de vraag beantwoord of de doelstelling van de taalpilots in termen van het terugdringen van het percentage D/E leerlingen op de gebruikte toetsen tot het vooraf geformuleerde niveau gerealiseerd is (vraag 3). Ten behoeve hiervan wordt een vergelijking gemaakt van de vorderingen op leerlingniveau over de schooljaren 2007-2008, 2008-2009 en 2009-2010 op alle scholen. In hoofdstuk 6 wordt de vraag beantwoord welke vooruitgang de scholen hebben geboekt door te werken aan de taalpilots (vraag4). Ten behoeve hiervan wordt een vergelijking gepresenteerd tussen de prestaties op de beschikbare toetsen in het schooljaar voorafgaand aan de start van de taalpilots (2005-2006) en het laatste jaar van de taalpilots (2009-2010). Ter beantwoording van vraag 5, zijn deze berekeningen herhaald voor een groep van zeven taalpilots waarvan bekend is dat hier gedurende drie of vier jaar systematisch aan een leesinterventietraject is gewerkt (hoofdstuk 7). De longitudinale ontwikkeling van de leerlingen uit cohort 2007-2008 van de scholen die deelnemen aan de pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden over twee schooljaren staat beschreven in hoofdstuk 8.

2. KENMERKEN VAN GOED TAALBELEID

2.1 Inleiding

Er kan onderscheid gemaakt worden in taalbeleid binnen elke school zelf en taalbeleid dat uitgevoerd wordt vanuit een schooloverstijgend niveau zoals het schoolbestuur of het bovenschools management.

Taalbeleid binnen een school is goed wanneer erin tot uitdrukking komt dat:

- a. de school kennis heeft van en rekening houdt met recente inzichten over het proces van de ontwikkeling van taal en lezen;
- b. de school kennis heeft van en rekening houdt met recente inzichten over goed onderwijs voor alle leerlingen en voor risicoleerlingen;
- c. de school rekening houdt met inzichten over de voorwaarden waaronder inhoudelijke vernieuwing van het onderwijs blijvend succesvol kan zijn.

Taalbeleid bovenschools is goed wanneer erin tot uitdrukking komt dat:

- d. men rekening houdt met recente inzichten over de voorwaarden waaronder verbetering van individuele scholen blijvend succesvol kan zijn.

In het onderstaande worden deze kenmerken wat verder uitgewerkt. Tevens wordt beschreven hoe deze kenmerken in de monitoring zijn opgenomen.

2.2 Kennis over het proces van leren lezen

Zwakke lezers moeten ondersteund worden om een goede lezer te worden. Activiteiten die tot doel hebben van zwakke lezers goede lezers te maken moeten deze kinderen de leesvaardigheid laten verwerven die goede lezers kenmerkt.

Goede lezers:

- kunnen een tekst nauwkeurig en vlot lezen;
- begrijpen wat ze lezen en kunnen leren van teksten;
- zijn gemotiveerd om te lezen en kunnen waarderen wat ze gelezen hebben.

De genoemde kenmerken zijn met elkaar verbonden. Als een leerling niet nauwkeurig en vloeiend kan lezen, is hij niet in staat teksten goed te begrijpen. En als een leerling teksten niet goed begrijpt, beleeft hij geen plezier aan wat hij leest.

Vloeiend lezen is een belangrijke voorwaarde voor het begrijpend lezen. Ofschoon alle lezen in feite begrijpend lezen is, is het technisch lezen van grote invloed op het verloop van het begrijpend lezen. Betekenis verlenen aan een tekst hangt sterk af van een efficiënt verlopend lager proces, namelijk het technisch kunnen lezen. (National Reading Panel, 2000; Pressley, 1998; Snow, Burns & Griffin, 1998).

De constatering dat genoemde componenten van het leesproces samenhangen, roept de vraag op hoe goed leesonderwijs eruit zou moeten zien. Hiernaar is decennia lang

onderzoek verricht. Door het National Reading Panel (2000) is een meta-analyse uitgevoerd van deze onderzoeksresultaten. Hieruit blijkt dat om van kinderen goede lezers te maken, het leesonderwijs aan de volgende zes componenten aandacht dient te besteden:

1. Spraak-/taalontwikkeling.
2. Fonemisch bewustzijn: De vaardigheid om klanken in woorden te horen en ermee te kunnen manipuleren.
3. Het Alfabetisch principe: De vaardigheid om klanken met letters te verbinden en deze klanken te gebruiken om woorden te lezen.
4. Nauwkeurig, vlot en met een goede intonatie een tekst kunnen lezen.
5. Woordenschatontwikkeling: De vaardigheid om woorden te begrijpen (receptief/passief) en te gebruiken (expressief/actief) om betekenis te verlenen.
6. Begrijpen: Het complexe cognitieve proces dat een doelgerichte interactie tussen lezer en tekst inhoudt om betekenis aan de tekst te verlenen.

Uit deze opsomming blijkt dat kinderen niet in één stap tot leren lezen komen. In het proces om een vaardige lezer te worden, spelen meerdere componenten een rol.

De consequentie van deze kennis is dat er in de school een doorgaande lijn moet zijn in het onderwijsaanbod op het gebied van taal en lezen. Bovendien dient dit aanbod al in groep 1 te beginnen uit het oogpunt van preventie. Uit een aantal longitudinale onderzoeken blijkt, dat van 90 à 95 procent van de kinderen met leesproblemen de leesproblemen verdwijnen als deze op een juiste manier en vroegtijdig in de eerste groepen van het basisonderwijs aangepakt worden (Lyon, 1997). Deze resultaten worden bevestigd in andere onderzoeken (Foorman e.a., 1998; Slavin, 1996; Adams, 1991). In de vragenlijsten zijn over de doorgaande lijn dan ook vragen opgenomen.

Het formuleren van een doorgaande lijn is nog geen voldoende garantie dat de leerlingen alle leerstofonderdelen uit de doorgaande lijn ook daadwerkelijk aangeboden krijgen. Daarom zijn in de vragenlijsten eveneens vragen opgenomen over de mate waarin per leerjaar is ingepland welke leerstof op het gebied van taal en lezen aan de orde komt. Wanneer dit niet het geval is, bestaat immers het risico dat een deel van de leerstof door tijdgebrek niet aangeboden wordt. Hierdoor ontstaan ‘gaten’ in het leerstofaanbod die vooral voor zwakke leerlingen zeer moeilijk te overbruggen zijn, met alle gevolgen van dien.

2.3 Kennis over goed onderwijs voor alle leerlingen en voor risicoleerlingen

Er is de laatste decennia veel onderzoek gepubliceerd over goed onderwijs voor alle leerlingen en met name ook voor risicoleerlingen die vergaande consequenties hebben voor de inrichting van het onderwijs. Hierin staan vooral de volgende onderwerpen centraal:

- Het belang van instructie door de groepsleerkracht;
- Het belang van preventie en vroegtijdig ingrijpen;

- Het belang van heterogeen groeperen van leerlingen, juist ook voor zwakkere leerlingen;
- Het belang van tijd voor het leren en het verschil in benodigde leertijd tussen leerlingen
- Het belang van doelgericht toewerken naar communale doelen voor alle leerlingen en de rol van toetsen daarbij (Allington & Walmsley, 1995, 2007; Simmons & Kameenui, 1998; Haager, Klingner & Vaughn, 2007).

Deze onderwerpen werken we hieronder wat nader uit.

Het onderwijs aan leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften wordt in de praktijk nog steeds veelal gegeven door anderen dan de groepsleerkracht (Remedial Teachers, specialisten). De groepsleerkracht is veelal niet degene die de extra instructie die deze kinderen nodig hebben, verzorgt. Een gevolg daarvan is, dat de verantwoordelijkheid voor het onderwijs aan de zwakke leerlingen eveneens verschoven is naar de remedial teacher.

Uit de literatuur blijkt dat de groepsleerkracht de meest belangrijke factor is als het gaat om slagen of falen van risicoleerlingen in de school (Scheerens & Bosker, 1997; Teddlie & Reynolds, 2000). Zij zijn immers verantwoordelijk voor de dagelijkse instructie en kennen de kinderen het beste.

Tegen deze achtergrond treffen we in de internationale literatuur dan ook een sterke tendens aan om in het onderwijs aan zwakke leerlingen de groepsinstructie door de groepsleerkracht centraal te stellen. Deze groepsinstructie dient gericht te zijn op succes voor alle leerlingen en dus voor alle leerlingen hoge minimumdoelen na te streven (zie Houtveen, 2007).

In Nederland wordt op ruim 90% van de basisscholen gewerkt met het leerstofjaarklassen systeem, waarin kinderen worden geplaatst op grond van hun leeftijd. Dit plaatst de leerkracht per definitie voor de vraag hoe om te gaan met verschillen tussen de leerlingen in behoefte aan instructie- en leertijd. Een veelvuldig gekozen oplossing is het vormen van groepjes van kinderen van verschillende leeftijd die homogeen zijn met betrekking tot het prestatieniveau op een bepaald schoolvak. Het inrichten van homogene groepen blijkt echter voor de zwakke leerlingen niet veel op te lossen. Integendeel: uit onderzoek blijkt, dat bij homogene groepen in het basisonderwijs slechts incidenteel de gemiddelde prestaties vooruit gaan (Hallam & Toutounji, 1996). Dit gebeurt echter lang niet altijd (Oakes, Gamoran & Page, 1992; Gamoran, 1992). Maar zelfs als de gemiddelde prestaties bij homogene groepen hoger liggen dan bij heterogene groepen, dan komt dit door de goede leerlingen (Kulik & Kulik, 1990; Oakes, e.a., 1992). De zwakke leerlingen presteren in homogene niveaugroepen lager (Gamoran, 1992).

Er zijn een aantal oorzaken aan te wijzen waarom dit verschijnsel zich voordoet.

- Aparte groepen hebben negatieve gevolgen voor het zelfvertrouwen van zwakke leerlingen, vaste homogene niveaugroepen werken een scheiding tussen groepen leerlingen in de hand (Barta & Allen, 1995) en door vaste homogene groepen wordt stigmatisering in de hand gewerkt (Gamoran, 1992);

- Eenmaal ingerichte homogene groepen blijven veelal voortbestaan, waardoor er onvoldoende mobiliteits-mogelijkheden voor de leerlingen zijn (Gamoran, 1992);
- Door het werken met vaste homogene niveaugroepen is minder contact mogelijk tussen onderwijsgevende en leerlingen en minder tijd voor begeleiding tijdens groepswork (Gamoran, 1992; Slavin, 1989). Als alle zwakke leerlingen bij elkaar gezet worden krijgen ze minder instructie dan wanneer zwakke leerlingen verspreid in heterogene groepen voorkomen (Allington, 1995);
- Vaste homogene groepen met zwakke leerlingen vormen geen stimulerende leeromgeving want: voor groepen zwakkere leerlingen worden veelal lagere doelen gesteld; druk ontbreekt; stimulans van goede leerlingen ontbreekt en er zijn geen goede voorbeelden; juist bij niveaugroepen met zwakke leerlingen hebben onderwijsgevers geringere verwachtingen over de vooruitgang en de mogelijkheden van de leerlingen (Bennett & Cass, 1989; Gamoran, 1992; Reezigt, 1993; Slavin, 1989);
- Voor de zwakste niveaugroepen worden zelden de beste onderwijsgevers ingezet (Gamoran, 1992);
- Tenslotte en dat is wellicht de belangrijkste verklaring: bij leerlingen in lage niveaugroepen speelt doorgaans een diversiteit aan oorzaken voor het lage niveau: verschillen in tempo; verschillen in decodeervaardigheid en andere leesstrategieën; verschillen in concentratie; faalangst. De groepen zijn kortom wel homogeen in niveau, maar allermindst in de oorzaken daarvoor (Allen, 1991; Gamoran, 1992; Hallam & Toutounji, 1996; Slavin, 1987; zie ook Houtveen, Booij, De Jong & Van de Grift, 1999).

Heterogene groepen hebben over het algemeen minder nadelige effecten voor zwakke leerlingen dan homogene niveaugroepen omdat heterogene groepen door leerkracht en leerlingen niet als langzaam en slecht worden gezien. De relaties tussen zwakke en goede leerlingen in heterogene groepen zijn beter dan tussen zwakke en goede leerlingen in verschillende homogene groepen. In heterogene groepen gelden voor zowel zwakke als goede leerlingen gezamenlijke leerdoelen, gezamenlijke instructie en verwachtingen. Hierdoor wordt in heterogene groepen met name voor zwakke leerlingen een meer stimulerende leeromgeving geboden (Allington, 1995; Slavin, 1996a; zie ook Houtveen e.a., 1999).

Uit de onderzoeksliteratuur komt derhalve een beeld naar voren, waarin het belang van plaatsing van kinderen in heterogene groepen benadrukt wordt en gewezen wordt op de gevaren van vaste homogene groepen, met name voor de zwakke leerlingen. Dit beeld valt overigens nog negatiever uit wanneer gewerkt wordt met volledig individuele leerlijnen. Dit is met name voor zwakke leerlingen af te raden.

Tegelijkertijd is het een gegeven, dat verschillen tussen leerlingen om maatregelen vraagt. Als oplossing wordt de laatste jaren de Response to Intervention benadering voorgesteld. Bij deze benadering wordt in het onderwijsaanbod gewerkt met meerdere lagen die verschillen in intensiteit in aanbod en tijd. De eerste laag wordt gevormd

door basale instructie van een kerncurriculum aan de gehele groep. Voor leerlingen die hieraan, blijkens hun toetsresultaten niet voldoende hebben, wordt de instructie geïntensiveerd en uitgebreid (2e laag). In de praktijk blijkt dit voor ongeveer 25 procent van de leerlingen noodzakelijk. Wanneer voor een enkel kind ook deze extra interventie geen voldoende vorderingen te zien geeft, volgt nogmaals uitbreiding van de tijd om instructie te herhalen en oefening uit te breiden (3e laag) (Haager, Klingner & Vaughn, 2007).

De extra instructie in de kleine groep (met zwakke leerlingen) en individuele instructie dient gericht te zijn op versnelling van het leerproces, zodat de kinderen hun achterstand inhalen en aansluiting blijven houden bij de groepsinstructie (Clay, 1991; Cooper, 1996). Het gaat er dus om voor de groep als geheel doelgericht toe te werken naar dezelfde hoge minimumdoelen. Zeer essentieel is dan ook dat de tijd om te leren voor de zwakkere leerlingen wordt uitgebreid. In tegenstelling tot wat lang gedacht werd leren zwakke leerlingen niet anders dan andere leerlingen, maar hebben ze naast meer intensieve instructie ook veel meer tijd nodig om nieuwe kennis en vaardigheden te verwerven. Door deze groep leerlingen extra tijd te geven blijft aansluiting met de groep als geheel mogelijk. Essentieel is tevens dat de instructie en oefening in de tweede laag vooral voorbereidend en ondersteunend is voor hetgeen in de groep als geheel wordt aangeboden. De inhoud van de derde laag is sterk afhankelijk van het bij de betreffende leerling vastgestelde probleem.

De consequentie van genoemde inzichten is dat er in het onderwijs een verschuiving plaats dient te vinden van nadruk op remediëren naar een nadruk op preventie en vroegtijdig ingrijpen om de opgelopen achterstand zo snel mogelijk in te halen. Deze versnelling is ook van belang omdat leerachterstanden, als die eenmaal in een behoorlijke omvang opgetreden zijn, zeer moeizaam door middel van remediëren weg te werken zijn. Met name is de ervaring, dat wanneer een kind rond zijn negende jaar nog niet vlot kan lezen, het veel moeizamer wordt om dit alsnog aan te leren. Deze praktijk ervaringen kunnen onderbouwd worden met onderzoeksbevindingen: leesproblemen zijn na het achtste jaar zeer moeilijk te remediëren (Foorman, Francis, Shaywitz, Shaywitz & Fletcher, 1998). Hiervoor zijn twee oorzaken aan te wijzen. De eerste is een psychologische oorzaak. Wanneer kinderen in de beginperiode van het onderwijs niet leren lezen komen ze in een negatieve spiraal terecht: de kinderen raken gedemotiveerd en ontwikkelen een negatief zelfbeeld. Dit leidt opnieuw tot slechte prestaties, die de demotivatie en het negatieve zelfbeeld opnieuw versterken etc. (Ames & Ames, 1989). De tweede oorzaak is een fysiologische. Er komen steeds meer aanwijzingen, dat een mens voor het aanleren van bepaalde vaardigheden ‘gevoelige’ perioden heeft. Als deze periode voorbij is, is een vaardigheid nauwelijks nog aan te leren (Foorman, e.a., 1998). Voor het leren lezen zou deze gevoelige periode tussen het vierde en negende levensjaar liggen (Snow, Burns & Griffin, 1998). In de literatuur wordt daarom gepleit voor een verschuiving van nadruk op remediëren naar een nadruk op preventie en vroegtijdig ingrijpen om de opgelopen achterstand zo

snell mogelijk in te halen en alsnog tenminste minimumdoelen bij deze leerlingen te realiseren. Inhalen impliceert versnellen van het leerproces van de zwakke leerling. De verschuiving van remediëren naar preventie brengt derhalve een tweede verschuiving met zich mee, namelijk van een aanpak van kinderen met leermoeilijkheden die een kind langer de tijd geeft om een vaardigheid te beheersen, naar een aanpak waarin deze kinderen extra instructie en leertijd krijgen binnen het tijdsbestek waarin de gemiddelde leerling leert (bijv. Dus niet zes weken langer over de stof doen, maar per week meer tijd aan de stof besteden dan andere kinderen). Kindvolgend onderwijs is juist voor de zwakke leerlingen funest.

In het reguliere basisonderwijs als geheel, maar met name in de kleuterbouw en het speciale basisonderwijs vraagt dit een omslag in denken en handelen. Goed pedagogisch handelen betekent juist niet afwachten met onderwijskundig ingrijpen tot een kind ‘eraan toe is’. Goed pedagogisch handelen vraagt om doelgericht werken.

In de vragenlijsten en observatie-instrumenten zijn variabelen opgenomen waarmee in kaart gebracht kan worden in welke mate in het taalbeleid van de aan de taalpilots deelnemende scholen de kenmerken van goed onderwijs zijn opgenomen. Er wordt gevraagd naar: het gehanteerde differentiatie-model, de tijd die voor de onderscheiden aspecten van taal en lezen op het rooster staat, of er extra tijd voor de risicoleerlingen voor deze aspecten is ingeroosterd, in welke mate gezorgd is voor afstemming tussen aanbod, toetsmomenten en leerlingbesprekingen en ten slotte in welke mate gebruik gemaakt wordt van de toetsgegevens om het aanbod bij te stellen en om trendanalyses te doen.

2.4 Wat is bekend over de voorwaarden waaronder verbetering van het leesonderwijs blijvend succesvol kan zijn.

Uit de literatuur over effectieve schoolverbetering blijkt dat het leerkracht handelen op basis van een goed leerstofaanbod het meest belangrijk is als het gaat om het verbeteren van leerlingenprestaties. Tegelijkertijd is duidelijk dat inhoudelijke vernieuwing gericht op het verbeteren van het leren van leerlingen, niet blijvend succesvol zijn wanneer deze niet planmatig wordt ingevoerd en aangestuurd en wanneer er geen relatie is met de stand van ontwikkeling van de school (Teddle & Reynolds, 2000; Mijs, 2007). Of zoals Elmore het uitdrukt ‘teacher action supported by responsive structural reform is the key to change’ (Elmore, 2007).

De consequentie hiervan is, dat:

1. het planmatig aansturen, bewaken en evalueren van het proces van vernieuwing en;
2. zorgvuldig aansluiten bij de stand van ontwikkeling van de school, onderdeel uit dienen te maken van goed taalbeleid.

In het onderstaande worden deze aspecten nader uitgewerkt.

Ad 1 Planmatig aansturen, bewaken, evalueren en borgen van het proces van vernieuwen
Implementatie vraagt om het hanteren van een planmatige aanpak. Hiermee wordt bedoeld dat:

Operationele doelen worden geformuleerd. Het stellen van doelen geeft richting aan een effectieve implementatie.

Een plan wordt ontwikkeld. Het plan vormt de neerslag van de projectmatige werkwijze en vormt een houvast bij de uitvoering van het project. In het plan wordt in ieder geval aangegeven: welke operationele doelen men nastreeft; hoe door middel van welke activiteiten men die wil bereiken en wil borgen; op welke wijze en op welke tijdstippen wordt geëvalueerd.

De vernieuwingen worden gecoördineerd en aangestuurd. Het geven van sturing is een zeer belangrijk element bij implementatie van vernieuwingen. Het is daarom noodzakelijk dat er een coördinatiegroep in het leven wordt geroepen, die tijd ter beschikking heeft voor het uitvoeren van haar taken. Het voeren van overleg en het regelmatig communiceren over de voortgang van de vernieuwing vormt een belangrijk aspect van planmatig werken. Immers mede door een goede overleg- en communicatiestructuur kan ervoor gezorgd worden dat de uitgezette lijn wordt bewaakt en de voortgang van het proces in de gaten gehouden wordt. Daarbij hebben schoolleider en coördinator ieder hun eigen verantwoordelijkheden en taken.

Data-driven-decision-making. Door het systematisch bespreken van bijvoorbeeld de vorderingen van de leerlingen of observatiegegevens van de leerkracht, kan worden nagegaan of de gestelde doelen zijn bereikt. Op basis van de resultaten van de evaluatie kan worden nagegaan of: men de juiste middelen (activiteiten) hanteert om de doelen te bereiken; de juiste doelen zijn gesteld (niet te hoog en niet te laag); de doelen zijn gehaald; de uitgezette lijn moet worden aangepast, welke nieuwe activiteiten moeten worden gepland en welke zaken om borging vragen (Fullan, 1991, 2006; Earl, 2003; Earl & Katz, 2006; Marshall. Mckay, Hannon, Earl & Fraser, 2009; Tucker & Stronge, 2005; Van de Grift, 2007).

Ad 2 Aansluiten bij de schoolontwikkeling

Niet alleen objectieve kenmerken van organisatieontwikkeling en/of van de vernieuwing zelf zijn bepalend voor het welslagen van vernieuwingen, maar ook de interpretaties die personen aan de aard van de vernieuwing en de mogelijke consequenties ervan voor zichzelf, de school of de kinderen geven.

Bepaalde reacties en problemen komen voort uit de betekenis die personen/leerkrachten geven aan een nieuwe situatie die bij een vernieuwing ontstaat. Het is belangrijk om die reacties en problemen te analyseren en te begrijpen. Vragen die leerkrachten (zich) stellen en zorgen die ze uitdrukken, zijn immers geen toevallige verschijnselen, maar juist duidelijke signalen van bepaalde verwachtingen en ervaringen rond een vernieuwing. Het is daarom belangrijk om bij de implementatie van onderwijsvernieuwingen aandacht aan de persoonlijke betekenisverlening te besteden. Deze betekenisverlening kan een belangrijke verklaring vormen voor tegenvallende implementatie van de gewenste vernieuwing in het leerkrachtgedrag.

Om weerstanden te voorkomen en implementatie te bevorderen vormt het rekening houden met de motivatie en betrokkenheid van leerkrachten tijdens het gehele invoeringsproces een aspect van goed taalbeleid (Evans, 1999).

Een ander aspect van aansluiten bij de schoolontwikkeling is dat de gekozen vernieuwing logisch is, gezien de resultaten die bij de leerlingen tot dan toe geboekt worden en de aanpak die tot dan toe gevolgd wordt. Dit vraagt om het maken van een sterkte/zwakte analyse van leerlingresultaten, aanbod en instructie als onderdeel van goed taalbeleid (Fullan, 2000).

Kenmerkend voor de hierboven genoemde aspecten van goed taalbeleid is dat alles erop gericht is van de school een zichzelf voortdurend ontwikkelende organisatie te maken die zich laat leiden door hetgeen ze bij de leerlingen bereiken. Voor elk van de genoemde aspecten zijn in de vragenlijsten die bij de schoolleider en intern coördinator zijn afgenomen vragen opgenomen.

2.5 Wat is bekend over voorwaarden waaronder verbetering van individuele scholen blijvend succesvol kan zijn?

De laatste jaren zijn er vanuit onderzoeksprojecten steeds meer aanwijzingen dat het voeren van taalbeleid niet stopt bij inspanningen van de individuele scholen zelf. Om de ingezette koers vol te houden, hebben scholen behoefte aan een omgeving van waaruit zij zich gesteund weten en ondersteuning kunnen krijgen. Dit vraagt om een goede bestuurlijke context van waaruit beleid gevoerd wordt om de scholen deze ondersteuning te bieden: ook op bestuursniveau is taalbeleid noodzakelijk. Op bestuursniveau kan dit beleid vorm krijgen door rekening te houden met recente inzichten over grootschalige onderwijsvernieuwing.

In de literatuur worden de volgende voorwaarden voor het succesvol verloop van grootschalige innovaties beschreven:

1. Het financieringsbeleid (van schoolbesturen, overheid etc) dient in overeenstemming te zijn met de innovatiedoelen.
2. Er dient voldoende ondersteuning beschikbaar te zijn (capaciteit) die gericht is op het veranderen van de lespraktijk in de school en het verbeteren van de leiderschapscapaciteit op de scholen.
3. Er is een samenhangend en geïntegreerd beleid nodig om het innovatieproces te leiden; belangrijk hierbij is dat het beleid wordt toegespitst op een klein aantal, concreet geformuleerde en hoge maar haalbare doelen en de leerlingprestaties centraal gesteld worden.
4. Het vormen van netwerken van betrokkenen is van belang om de vernieuwing 'body' te geven en bij betrokkenen het besef te stimuleren dat zij allen aandeelhouder zijn en een bijdrage leveren aan het succes van de vernieuwing.
5. Er dient tegelijkertijd zowel pressure als support aanwezig te zijn (Odden, 1999; Fullan, 2000; Datnow, Hubbard & Mehan, 2002; Hamilton, McCaffrey, Stecher, 2004; Levin, 2008; Levin & Fullan, 2008).

Door de opzet van de pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden is aan de eerste twee voorwaarden voor het succesvol verloop van grootschalige onderwijsinnovaties en dus van goed bovenschools taalbeleid voldaan. Om zicht te krijgen op de andere aspecten van goed taalbeleid op bestuursniveau zijn in de vragenlijsten hierover vragen opgenomen.

3. REALISATIE VAN TAALBELEID

3.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt de vraag beantwoord, in welke mate de scholen aan het eind van de pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden taalbeleid hebben gerealiseerd, zodat zicht ontstaat op de vraag of het realistisch is te veronderstellen dat op basis hiervan terugdringen van taalachterstanden op de scholen te verwachten is. Tevens wordt in dit hoofdstuk zichtbaar gemaakt welke ontwikkeling in taalbeleid de scholen in de loop van uitvoering van de taalpilots hebben doorgemaakt.

Zoals in het vorige hoofdstuk is beschreven, beschouwen wij taalbeleid binnen een school als goed, wanneer in het taalbeleid tot uitdrukking komt dat:

- a. de school kennis heeft van en rekening houdt met recente inzichten over het proces van de ontwikkeling van taal en lezen: er wordt beleid gemaakt op het onderwijsaanbod.
- b. de school kennis heeft van en rekening houdt met recente inzichten over goed onderwijs voor alle leerlingen en voor risicoleerlingen: er wordt doelgericht gewerkt; er wordt gewerkt met een model voor convergente differentiatie; er is voldoende tijd op het rooster ingepland en extra tijd voor zwakke leerlingen; toetsgegevens worden gebruikt voor het verbeteren van het onderwijsaanbod en voor kwaliteitsbeleid.
- c. de school rekening houdt met inzichten over de voorwaarden waaronder inhoudelijke vernieuwing van het onderwijs blijvend succesvol kan zijn: de vernieuwing wordt planmatig ingevoerd en aangestuurd.

Taalbeleid bovenschools beschouwen we als goed wanneer erin tot uitdrukking komt dat:

- d. men rekening houdt met recente inzichten over de voorwaarden waaronder verbetering van individuele scholen blijvend succesvol kan zijn: het bovenschoolniveau organiseert netwerken voor betrokkenen, geeft sturing aan de invoering van de activiteiten uit de taalpilots en faciliteert de invoering.

Om zicht te krijgen op het gevoerde taalbeleid zijn bij de coördinator van de taalpilots van elke school en bij de schoolleider schriftelijke vragenlijsten afgenomen. Aan de coördinator is tevens gevraagd bij een drietal leerkrachten klassenobservaties uit te voeren. Op ongeveer een kwart van de scholen zijn observaties uitgevoerd. De bevindingen worden hieronder beschreven.

In onderwijsonderzoek is het gebruikelijk om vast te stellen of een verschil dat tussen de gemiddelde scores bij verschillende steekproeven wordt aangetroffen, significant is of niet. Het significant zijn van een verschil alléén, leert ons echter maar weinig over de grootte en de praktische relevantie van het aangetroffen verschil. Dat komt omdat in de formules voor het berekenen van het significant zijn van een verschil niet

alleen dat verschil zelf en de spreiding van de scores een rol speelt, maar ook de grootte van de steekproeven (cf. Carver, 1978). Daarom wordt er de laatste jaren in toenemende mate de voorkeur aangegeven, om niet alleen te rapporteren of een verschil significant is of niet, maar ook wat de effectgrootte van een verschil is. De effectgrootte van een verschil hangt alleen af van de grootte van het verschil en van de spreiding van de scores. De steekproefgrootte speelt in de berekening van de effectgrootte geen rol. Een effectgrootte wordt berekend door het verschil van twee gemiddelde scores te delen door de standaard deviatie (cf. Cohen, 1978). De effectgrootte kan geïnterpreteerd worden als proportie van een standaard deviatie. Men kan het ook lezen als het verschil van twee gemiddelden waarvan de scores omgerekend zijn in z-scores. Een effectgrootte van 1.30 en meer wordt als een zeer groot effect gezien. Bij een effectgrootte tussen .80 en 1.29 is sprake van een groot effect. Een effectgrootte tussen .50 en .79 is te beschouwen als een middelgroot effect en een effectgrootte van tussen .20 en .49 wordt als een klein effect beschouwd. Tussen -.19 en .19 is sprake van geen of een verwaarloosbaar effect.

3.2 De mate waarin de scholen taalbeleid ten aanzien van het onderwijsaanbod realiseren

Recente inzichten over het proces van de ontwikkeling van taal en lezen geven aan dat kinderen niet in één stap tot leren lezen komen. De consequentie daarvan is dat er in de school een doorgaande lijn moet zijn in het onderwijsaanbod op het gebied van taal en lezen. Bovendien dient dit aanbod al in groep 1 te beginnen uit het oogpunt van preventie. Het formuleren van een doorgaande lijn is nog geen voldoende garantie dat de leerlingen alle leerstofonderdelen uit de doorgaande lijn ook daadwerkelijk aangeboden krijgen. Door de leerstof in te plannen wordt de kans hierop aanzienlijk groter.

Om na te gaan in welke mate er binnen de aan de taalpilots deelnemende scholen sprake is van een doorgaande lijn is een gelijknamige schaal opgenomen in de vragenlijst voor de schoolleider. De schaal bestaat uit 12 uitspraken die de schoolleider kan beantwoorden naar de mate waarin de uitspraken op zijn school van toepassing zijn. In de schaal wordt ondermeer gevraagd of er leerstofafspraken zijn voor alle leerjaren en of er afspraken zijn over de te volgen didactiek bij alle leerjaren en bij alle aspecten van het taal/leesonderwijs. Tevens wordt gevraagd of er samenhang is aangebracht in de werkzaamheden van alle bij het taal/leesonderwijs betrokkenen. Voor zwakke leerlingen is het namelijk van groot belang dat bij eventuele extra ondersteuning door anderen dan de eigen groepsleerkracht aanpak en didactiek gelijk gehouden wordt.

Om in kaart te brengen in welke mate de leerstof is ingepland, is voor alle onderdelen van het leesonderwijs een schaal gemaakt met zes uitspraken waarop de schoolleider kan antwoorden in welke mate de uitspraak op de school wordt uitgevoerd.

Om vergelijkbaarheid van de antwoorden op de schalen te bevorderen zijn de scores gestandaardiseerd: de scores op elke schaal liggen tussen 0 en 1. Het aantal uitspraken in elk van de schalen staat tussen haakjes achter de schaalnaam vermeld.

Tabel 3.1 Kwaliteit van het taalbeleid op het aspect leerstofaanbod binnen de scholen die deelnemen aan de pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden schooljaar 2007-2008, 2008-2009 en 2009-2010.

	2007-2008	2008-2009	2009-2010	ES
	Gem. (sd)	Gem. (sd)	Gem. (sd)	
1. Mate waarin er sprake is van een doorgaande lijn in het leerstofaanbod bij lezen en taal (12)	.63 (.11)	.78 (.11)	.78 (.12)**	1.30
2. Mate waarin het aanbod voor mondelinge taalvaardigheid in de groepen 1 en 2 is ingepland (6)	.48 (.12)	.83 (.17)	.82 (.17)**	2.34
3. Mate waarin het aanbod voor aanvankelijk lezen is ingepland (6)	.52 (.14)	.92 (.13)	.93 (.10)**	3.42
4. Mate waarin het aanbod voor voortgezet lezen is ingepland (6)	.48 (.14)	.87 (.16)	.89 (.15)**	2.73
5. Mate waarin het aanbod voor begrijpend lezen is ingepland (6)	.44 (.17)	.83 (.17)	.84 (.18)**	2.29
6. Mate waarin het aanbod voor woordenschat is ingepland (6)	.38 (.17)	.72 (.26)	.79 (.22)**	1.91

** = significant op 1% niveau

Zoals uit tabel 3.1 afgelezen kan worden, hebben de betrokken scholen in het tweede jaar van de taalpilots een zeer grote ontwikkeling doorgemaakt in het voeren van taalbeleid op het aspect leerstofaanbod. In het schooljaar 2007-2008 voerden de scholen gemiddeld tweederde van de activiteiten uit de schaal die betrekking heeft op de doorgaande lijn uit. Dit is in het schooljaar 2008-2009 toegenomen tot ruim driekwart van de betreffende activiteiten. Dit niveau hebben de scholen in het derde projectjaar weten te handhaven. Het verschil tussen de gemiddelde scores in het eerste en derde schooljaar is statistisch significant op het 1% niveau en de effectgrootte van het verschil is zeer groot te noemen. Ook ten aanzien van het inplannen van het aanbod is er tussen het eerste en tweede taalpilootjaar op de scholen veel ten goede veranderd. In de eerste rapportage concludeerden we nog dat het hebben van een doorgaande lijn niet automatisch betekent dat de leerstof ook is ingepland. Op de schalen die betrekking hebben op het inplannen van de leerstof werd in 2007-2008 steeds ongeveer de helft van de activiteiten ingepland. Het inplannen van het woordenschatonderwijs bleef bovendien in sterke mate achter. In het schooljaar 2008-2009 is het inplannen van het aanbod op elk van de onderscheiden aspecten van taal en lezen gemiddeld zeer sterk verbeterd. Deze situatie is in het schooljaar 2009-2010 ongeveer gelijk gebleven. De verschillen tussen de gemiddelde scores in het schooljaar 2007-2008 en schooljaar 2009-2010 zijn statistisch steeds significant en de effectgrootte van het verschil is steeds zeer groot.

De gemiddelde scores liggen aan het eind van de taalpilots op een zodanig hoog niveau, dat hiervan effecten op leerlingniveau verwacht mogen worden.

Tegelijkertijd constateren we dat er zeker nog ruimte voor verbetering van het taalbeleid op dit punt is. Op de eerste plaats zijn er aanzienlijke verschillen tussen de

scholen, zoals blijkt uit de standaarddeviaties (zie tabel 3.1). Dit geldt met name voor het inplannen van het aanbod in de groepen 1 en 2 en het inplannen van het aanbod aan woordenschat en begrijpend lezen. Er is dus nog een behoorlijke groep scholen waar dit aspect van taalbeleid nog zwak is. Op de tweede plaats blijken enkele specifieke vragen systematisch heel laag gescoord te worden door de scholen. Dit betreft bij de schaal voor het meten van de doorgaande lijn vooral de vragen naar de samenhang in het aanbod en de didactiek van de verschillende personen die bij het onderwijs aan de leerlingen betrokken zijn. In de planning van de leerstof is vooral het proactief rekening houden van verschillen in instructiebehoeften tussen leerlingen een zwak punt.

3.3 Beleid op goed onderwijs

Uit de literatuur komt eenduidig naar voren dat:

- a. de groepsleerkracht een grote bijdrage kan leveren aan de prestaties van alle leerlingen;
- b. zwakke leerlingen het beste leren in heterogene groepen;
- c. onderwijstijd een belangrijke factor is om tot leerprestaties te komen;
- d. zwakke leerlingen heel veel meer tijd nodig hebben om dezelfde prestaties te behalen als gemiddelde en betere leerlingen;
- e. preventie van problemen en vroegtijdig ingrijpen wanneer zich problemen voordoen cruciale factoren zijn om tot goede prestaties te komen bij alle leerlingen.

Wanneer scholen in hun taalbeleid rekening houden met deze kennis, werken ze gericht aan het behalen van hoge doelen bij alle leerlingen door een differentiatie-model te hanteren waarin communale doelen gehanteerd worden voor alle leerlingen die nagestreefd worden door te werken met een gelaagdheid in het onderwijsaanbod (convergente differentiatie), door voor taal en lezen voldoende tijd op het rooster in te plannen en door de tijd voor zwakke leerlingen uit te breiden. Tevens zou er handelingsgericht gewerkt moeten worden op basis van beschikbare toetsgegevens.

In de vragenlijsten en observatie-instrumenten zijn variabelen opgenomen waarmee in kaart gebracht kan worden in welke mate in het taalbeleid van de aan de taalpilots deelnemende scholen de kenmerken van goed onderwijs zijn opgenomen. Er wordt gevraagd naar: het gehanteerde differentiatie-model, de tijd die voor de onderscheiden aspecten van taal en lezen op het rooster staat, of er extra tijd voor de risicoleerlingen voor deze aspecten is ingeroosterd, in welke mate gezorgd is voor afstemming tussen aanbod, toetsmomenten en leerlingbesprekingen en ten slotte in welke mate gebruik gemaakt wordt van de toetsgegevens om het aanbod bij te stellen en om trendanalyses te doen. De laatste drie aspecten geven inzicht in de mate waarin de scholen erin slagen opbrengstgericht te werken.

3.3.1 Differentiatie

Uit de resultaten blijkt dat nog op lang niet alle scholen gewerkt wordt met een differentiatie model waarbij communale doelen worden nagestreefd voor alle leerlingen en waarin de leerlingen worden gegroepeerd in heterogene groepen die eenzelfde kerncurriculum aangeboden krijgen.

Vooraf bij het aanvankelijk en voortgezet lezen werd in het schooljaar 2007-2008 veelvuldig gewerkt met een systeem van individuele leerlijnen. Hierin was in het schooljaar 2008-2009 niet of nauwelijks verandering in gekomen. In het schooljaar 2009-2010 is er daarentegen sprake van een duidelijke verbetering. In de kleutergroepen is in het schooljaar 2009-2010 sprake van een afname van deze vorm van divergente differentiatie met ruim 13 procent in vergelijking tot het schooljaar 2007-2008. Bij aanvankelijk en voortgezet lezen neemt het werken met individuele leerlijnen in deze periode eveneens substantieel af, met respectievelijk bijna 10 en 17 procent. De verschillen tussen de percentages zijn steeds statistisch significant. De effectgroottes van de gevonden verschillen zijn betekenisvol. Er is steeds sprake van een klein effect van het werken aan dit aspect van taalbeleid. Bij het voortgezet lezen is er zelfs sprake van een middelgroot effect.

Ruim veertig procent van de scholen werkte in het schooljaar 2007-2008 op enig aspect van het lezen met vaste niveaugroepen. Dit gebeurde vooral bij aanvankelijk en voortgezet lezen en in de hogere groepen ook bij begrijpend lezen. In het schooljaar 2008-2009 is dit percentage nog toegenomen tot 50

procent. In het schooljaar 2009-2010 is er opnieuw sprake van een forse toename met ruim 18 procent van het percentage scholen dat met deze vorm van divergente differentiatie werkt. Het ziet er naar uit dat de scholen het werken met individuele leerlijnen hebben ingeruild voor het werken met vaste homogene niveaugroepen. Het verschil tussen het percentage scholen dat met vaste niveaugroepen werkte in het schooljaar 2007-2008 en in het schooljaar 2009-2010 is statistisch significant. Er is sprake van een middelgroot effect.

Tabel 3.2 Vergelijking van het percentage scholen dat met een model voor divergente differentiatie werkt in het schooljaar 2007-2008 en schooljaar 2008-2009

	2007-2008	2008-2009	2009-2010	ES
1. Percentage scholen dat werkt met individuele leerlijnen bij:				
- Spraak/taalontwikkeling bij kleuters	53.3	55.8	40.0**	-.29
- Aanvankelijk lezen	64.3	64.0	54.4*	-.22
- Voortgezet lezen	73.6	70.0	56.8**	-.37
- Woordenschat	29.1	33.7	28.1	-.02
- Begrijpend lezen	39.2	40.7	37.7	-.03
2. Percentage scholen dat werkt met vaste niveaugroepen	41.9	50.0	68.5**	.59

*= significant op 5%; **= significant op 1%

Op een deel van de aan de taalpilots deelnemende scholen zijn klassenobservaties uitgevoerd bij de leerkrachten van de groepen 1/2, 4 en 7. In 2007-2008 zijn op ongeveer 100 scholen klassenobservaties uitgevoerd, in 2008-2009 op ongeveer 160 scholen en in 2009-2010 opnieuw op ongeveer 100 scholen.

Uit de klassenobservaties in het schooljaar 2007-2008 bleek dat in groep 4 ruim 20 procent van de leerkrachten en in de groepen 1/2 en 7 rond de dertig procent van de leerkrachten op geen enkele manier differentieert in aanbod en instructie tussen de leerlingen tijdens de les. In 2008-2009 is dit percentage in groep 1/2 en 7 enigszins lager. In groep 4 is het percentage leerkrachten waarbij in 2008-2009 in het geheel niet wordt gedifferentieerd 8.5 procent lager dan in 2007-2008. In alle drie de groepen neemt het percentage leerkrachten dat in het geheel niet differentieert in het laatste taalpilootjaar nog weer verder af. Het grootst is de daling in de groepen 4 en 7. Het verschil tussen het percentage leerkrachten van deze groepen dat niet differentieerde bij voortgezet lezen in het schooljaar 2007-2008 en het percentage leerkrachten dat dit niet deed in het schooljaar 2009-2010 is statistisch significant. Er is in beide groepen sprake van een middelgroot effect op dit punt van het werken aan de taalpilots.

Tabel 3.3 Wijze van differentiatie binnen de groep in percentages leerkrachten in schooljaar 2007-2008, schooljaar 2008-2009 en schooljaar 2009-2010

	Groep 1/2				Groep 4			
	2007-2008	2008-2009	2009-2010	ES	2007-2008	2008-2009	2009-2010	ES
Geen differentiatie in tijd en instructie	30.21	27	24	-.18	21.56	13	7**	-.63
Direct opsplitsen/geen gezamenlijke opening met alle ll.	3.13	9.10	2	-.08	5.88	13	8	.08
Differentiatie in instructie aan de zwakke leerlingen	63.54	73	86**	.63	69.61	87	93**	1.02

**=significant op 1 %

Tevens bleek uit de observaties in 2007-2008 dat op een klein percentage van de scholen direct bij aanvang van de les een aantal leerlingen zelfstandig aan het werk gezet wordt. Deze kinderen worden dus niet betrokken bij de gezamenlijke start van de les en nemen niet deel aan de les waarin aan de groep als geheel het kerncurriculum wordt aangeboden. In 2008-2009 ligt het percentage scholen waar dit gebeurt, beduidend hoger. In 2009-2010 is deze werkwijze op de meeste scholen weer losgelaten. Dit is een goed teken, omdat in het concept convergente differentiatie het belang van een gezamenlijke start en gezamenlijke afsluiting met alle leerlingen sterk wordt benadrukt.

Het gezamenlijk starten en gezamenlijk afsluiten van de les is erg belangrijk om alle leerlingen op het groepsgebeuren betrokken te houden en het leerproces van alle leerlingen in de gaten te houden.

Op ongeveer tweederde van de scholen waar in 2007-2008 observaties hebben plaatsgevonden kan geconstateerd worden dat er convergente differentiatie plaatsvindt: er is sprake van een gezamenlijke start en een gezamenlijke afsluiting met de gehele groep en er is sprake van differentiatie in instructie.

Tabel 3.4 Wijze van differentiatie binnen de groep in percentages leerkrachten in schooljaar 2007-2008, schooljaar 2008-2009 en schooljaar 2009-2010

	Groep 7			
	2007-2008	2008-2009	2009-2010	ES
Geen differentiatie in tijd en instructie	27.66	25	12**	-.50
Direct opsplitsen/geen gezamenlijke opening met alle ll.	4.26	14	5	.03
Differentiatie in instructie aan de zwakke leerlingen	65.96	75	88**	.69

**=significant op 1 %

In het schooljaar 2008-2009 komt convergente differentiatie op een aanzienlijk hoger percentage van de scholen voor. In groep 1/2 is sprake van een toename met 9.5 procent. In groep 4 met ruim 17 procent en in groep 7 met 9 procent. Deze stijging zet in alle drie de groepen door in het schooljaar 2009-2010. Het verschil in percentage leerkrachten dat binnen de groep zorgt voor differentiatie in instructie aan zwakke leerlingen tussen het schooljaar 2007-2008 en 2009-2010 is in alle groepen statistisch significant. In groep 1/2 en 7 is sprake van een middelgroot effect en in groep 4 is sprake van een groot effect.

Op basis van bovenstaande gegevens constateren we dat de scholen die deelnemen aan de Taalpilots Onderwijsachterstanden zich heel sterk bewust zijn van de noodzaak rekening te houden met verschillen tussen leerlingen. In de loop van het traject is de inzet van scholen en leerkrachten op dit punt nog toegenomen. Dit blijkt uit het feit dat in de loop van de taalpilots het percentage leerkrachten dat in het geheel niet differentieert substantieel is afgenomen. Zeer opvallend is, dat er zowel sprake is van een toename aan activiteiten die passen binnen het model voor divergente differentiatie, als van een toename aan activiteiten die passen binnen het model voor convergente differentiatie. Zoals beschreven in hoofdstuk 2 laat de huidige stand van kennis de conclusie toe, dat een model voor convergente differentiatie waarin gewerkt wordt

met een kerncurriculum dat aangeboden wordt aan alle leerlingen en dat gericht is op het behalen van hoge minimumdoelen bij alle leerlingen, sterk de voorkeur verdient. In het laatste taalpilootjaar is overigens wel sprake van een verschuiving: het werken met individuele leerlijnen is sterk afgenomen, ten gunstig van zowel het werken met vaste niveaugroepen én het werken met verlengde instructie voor zwakke leerlingen binnen de groep.

Het lijkt erop dat binnen de aan de taalpilots deelnemende scholen er geen helderheid is over de effectiviteit van de te onderscheiden differentiatie modellen. In elk geval blijken op een zeer groot deel van de scholen met elkaar conflicterende modellen naast elkaar te blijven voortbestaan. Dit kost heel veel tijd en inspanning van betrokkenen, zonder dat de effectiviteit van het onderwijs in termen van leerlingresultaten erdoor verhoogd wordt.

Verder aanscherping van het taalbeleid op dit punt zou wenselijk zijn.

3.3.2 Tijd op het rooster voor het kerncurriculum

In het kader van de pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden is er een zogenoemde kwaliteitskaart ontwikkeld waarop is uitgewerkt hoeveel tijd per groep besteed zou moeten worden aan de onderscheiden aspecten van het lezen, om goede resultaten bij de leerlingen te kunnen boeken. In tabel 3.5 is een overzicht gegeven van de genoemde tijd op deze kwaliteitskaart zodat op basis hiervan de door de scholen die deelnemen aan de Taalpilots opgegeven tijd gewaardeerd kan worden. De gevraagde gegevens zijn door ongeveer 40 procent van de scholen aangeleverd.

Tabel 3.5 Tijd voor lezen en taal volgens de kwaliteitskaart (M.Förrer/Y.Leenders)

	Taalactiviteiten	Woordenschat/taal	Technisch lezen/taal	Begrijpend lezen
Groep 1/2	300-480			
Groep 3		60	360/60	
Groep 4		60/240-300	150-180	
Groep 5		45/240-300	120-150	60
Groep 6		30/240-300	120	60-90
Groep 7/8		30/240-300	30-60	90-120

Zoals we in de voorafgaande paragraaf hebben laten zien, plannen de scholen naar eigen zeggen, ook het aanbod voor de groepen 1 en 2 in hoge mate in. De opgave van het aantal minuten op het rooster voor taalactiviteiten in deze groepen geeft echter aanleiding vraagtekens te zetten bij de kwaliteit hiervan.

Tabel 3.6 Tijd voor Taalactiviteiten in groep 1 en 2 op het rooster in minuten op de scholen die deelnemen aan de Taalpilots Onderwijsachterstanden schooljaar 2007-2008, 2008-2009 en 2009-2010

	2007-2008	2008-2009	2009-2010	
Groep:	Gem. (sd)	Gem. (sd)	Gem.sd	ES
Groep 1	464 (174)	456 (150)	455 (150)	-.05
Groep 2	470 (169)	441 (155)	440 (155)	-.18
Groep 1/2	528 (392)	481 (248)	475 (230)	-.16

Gemiddeld hebben de scholen in groep 1 en 2 in alle drie de schooljaren waarin de taalpiloot is uitgevoerd, voldoende tijd ingeroosterd voor taalactiviteiten. De verschillen tussen de scholen zijn onderling zeer groot. Verschillende scholen claimen tegen de 1000 minuten per week aan taalactiviteiten te besteden in de groepen 1 en 2. Dit duidt erop dat op deze scholen eerder gewerkt wordt met het credo ‘alles is taal’ in de groepen 1 en 2, dan dat er sprake is van beredeneerd aanbod waarvoor expliciet tijd op het rooster is ingepland.

Tabel 3.7 Tijd op het rooster in minuten voor aanvankelijk en voortgezet lezen op de scholen die deelnemen aan de pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden schooljaar 2007-2008, schooljaar 2008-2009 en schooljaar 2009-2010

	2007-2008	2008-2009	2009-2010	
Groep:	Gem. (sd)	Gem. (sd)	Gem (sd)	ES
Groep 3	359 (158)	349 (178)	344 (143)**	-.10
Groep 4	198 (115)	207 (119)	198 (104)	.00
Groep 5	153 (90)	161 (96)	159 (82)	.07
Groep 6	137 (85)	140 (94)	137 (82)	.00
Groep 7	115 (80)	116 (92)	115 (78)	.01
Groep 8	105 (78)	113 (94)	113 (77)	.05

In het schooljaar 2007-2008 was de tijd op het rooster voor aanvankelijk en voortgezet lezen in alle groepen gemiddeld voldoende. In groep 7/8 was de gemiddeld ingeplande tijd zelfs zeer royaal. De verschillen tussen de scholen waren, zoals blijkt uit de standaarddeviatie opvallend groot. Dit betekent dat er scholen waren die in tijd zeer ver heen gaan over de (geschatte) aanbevolen tijd. Tegelijkertijd betekent dit dat er ook scholen waren die ver onder het voorgestelde aantal minuten blijven. In de schooljaren 2008-2009 en 2009-2010, is dit beeld op hoofdlijnen hetzelfde. De verschillen in geroosterde tijd voor aanvankelijk en voortgezet lezen tussen het eerste en het derde taalpilootjaar, zijn nergens significant, behalve in groep 3. Hier ligt het

gemiddeld aantal ingeroosterde minuten in het schooljaar 2009-2010 15 minuten lager dan in het eerste taalpilootjaar.

Tabel 3.8 Tijd op het rooster in minuten voor woordenschat op de scholen die deelnemen aan de pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden schooljaar 2007-2008, schooljaar 2008-2009 en schooljaar 2009-2010

	2007-2008	2008-2009	2009-2010	
Groep:	Gem. (sd)	Gem. (sd)	Gem. (sd)	ES
Groep 3	124 (114)	110 (114)	112 (104)	-.11
Groep 4	127 (220)	109 (113)	109 (103)	-.11
Groep 5	115 (185)	99 (99)	95 (80)	-.09
Groep 6	110 (149)	100 (99)	96 (79)	-.12
Groep 7	108 (123)	100 (101)	95 (79)*	-.13
Groep 8	100 (113)	100 (102)	95 (80)	-.05

*=significant op 5 %

Het gemiddeld aantal ingeplande minuten is hiermee onder het aantal voorgestelde minuten voor aanvankelijk lezen komen te liggen. De verschillen tussen de scholen zijn in het laatste taalpilootjaar enigszins afgenomen in vergelijking tot de voorgaande jaren.

Voor het woordenschatonderwijs werd in het schooljaar 2007-2008 gemiddeld veel meer tijd ingeroosterd dan op de kwaliteitskaart wordt voorgesteld. Op zichzelf is dit niet verwonderlijk, aangezien het overgrote deel van de leerlingen als zwak beschouwd moet worden op woordenschat. De verschillen tussen de scholen zijn extreem. Behalve in groep 3 is de standaarddeviatie zelfs groter dan het gemiddelde. In de daaropvolgende schooljaren, is de ingeplande tijd voor woordenschat in alle groepen geringer dan in het eerste projectjaar en zijn de verschillen tussen de scholen eveneens geringer. Het verschil is alleen in groep 7 significant. De effectgroottes van de gevonden verschillen zijn steeds verwaarloosbaar klein.

Tabel 3.9 Tijd op het rooster in minuten voor begrijpend lezen op de scholen die deelnemen aan de pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden schooljaar 2007-2008, schooljaar 2008-2009 en 2009-2010

	2007-2008	2008-2009	2009-2010	
Groep:	Gem. (sd)	Gem. (sd)	Gem. (sd)	ES
Groep 3	75 (94)	55 (50)	60 (55)**	-.20
Groep 4	79 (59)	76 (45)	80 (45)	.02
Groep 5	90 (57)	92 (49)	95 (51)	.09
Groep 6	98 (60)	97 (53)	103 (57)	.09
Groep 7	103 (63)	100 (55)	108 (60)	.08
Groep 8	104 (63)	105 (59)	113 (63)	.13

**=significant op 1%

Ten aanzien van begrijpend lezen staat op genoemde kwaliteitskaart in de groepen 3 en 4 geen tijd voor begrijpend lezen vermeld. Veel begeleiders op dit terrein raden hun scholen aan in deze groepen het begrijpend lezen uit te stellen ten gunste van het aanvankelijk lezen en het voortgezet lezen. In groep 3 lijken veel scholen aan deze suggestie gehoor te geven. In de periode tussen 2007-2008 en 2009-2010 is sprake van een daling van het gemiddeld aantal ingeroosterde minuten voor begrijpend lezen in groep 3 met 15 minuten. Tevens zijn de verschillen tussen de scholen op dit punt zeer veel kleiner geworden. Op dit punt is er sprake van een klein effect van het werken aan de taalpilots.

In groep 5 lag in het schooljaar 2007-2008 het gemiddeld aantal ingeroosterde minuten 30 minuten boven het voorstel op de kwaliteitskaart. In groep 6 lag het gemiddelde aantal minuten 8 minuten boven de voorgestelde range. In de groepen 7 en 8 lag het gemiddelde aantal minuten precies in het midden van de voorgestelde range. Relatief gezien nam de tijd voor begrijpend lezen in de loop van het onderwijs dus af. In het laatste jaar van de taalpilots is de tijd die gemiddeld aan begrijpend lezen wordt besteed in de groepen 5 tot en met 8 enigszins toegenomen. De verschillen zijn echter niet significant.

Op grond van het bovenstaande concluderen we, dat de scholen die deelnamen aan de pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden gemiddeld voldoende tijd voor lezen en taal op hun rooster hebben ingepland. De verschillen tussen de scholen zijn echter zeer groot. Dit betekent dat er scholen zijn die veel te weinig tijd inroosteren én dat er scholen zijn die een overdaad aan tijd inroosteren. In groep 1 en 2 wordt op een aantal scholen de gedachte ‘alles is taal’ gehanteerd, op basis waarvan alle beschikbare tijd wordt toegekend aan taal. Voor een groot deel van de scholen lijkt aanscherping van het taalbeleid op het punt van inroosteren van tijd dan ook nog wenselijk. Er is immers een aanzienlijk percentage scholen voor wie meer tijd op het rooster tot verbetering

van de leerlingresultaten zouden kunnen leiden. Voor een ander deel van de scholen lijkt het aangewezen om in beeld te brengen aan welk type activiteiten al die tijd opgaat. Deze scholen zouden zich de vraag kunnen stellen: zijn alle geplande activiteiten wel effectief.

3.3.3 Extra tijd voor de zwakke leerling

In aanvulling op de tijd voor de groep als geheel wordt als richtlijn gegeven de onderwijstijd voor zwakke leerlingen uit te breiden met 60 minuten per week. Van tweederde van de scholen is bekend dat zij voor zwakke leerlingen extra tijd op het rooster hebben ingepland. Een deel van deze scholen heeft ingevuld hoeveel extra tijd is ingepland.

Tabel 3.10 Extra tijd voor mondelinge taalvaardigheid in de groepen 1 en 2 op de scholen die deelnemen aan de pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden in het schooljaar 2007-2008, 2008-2009 en 2009-2010

	2007-2008	2008-2009	2009-2010	
Groep:	Gem. (sd)	Gem. (sd)	Gem. (sd)	ES
Groep 1	58 (57)	64 (62)	67 (66)	.16
Groep 2	67 (76)	64 (59)	61 (58)	-.09
Groep 1/2	80 (135)	72 (95)	73 (82)	-.06

Uit tabel 3.10 blijkt, dat in het schooljaar 2007-2008 in groep 1 en 2 gemiddeld tenminste de voorgestelde 60 extra minuten ingepland was. De verschillen tussen de scholen zijn zeer groot. In de daarop volgende schooljaren is dit beeld ongeveer gelijk.

Tabel 3.11 Extra tijd voor aanvankelijk en voortgezet lezen op het rooster in minuten op de scholen die deelnemen aan de pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden in het schooljaar 2007-2008, 2008-2009 en 2009-2010

	2007-2008	2008-2009	2009-2010	
Groep:	Gem. (sd)	Gem. (sd)	Gem. (sd)	ES
Groep 3	66 (89)	84 (71)	75 (52)	.13
Groep 4	63 (78)	69 (49)	63 (39)	.0
Groep 5	54 (55)	61 (41)	59 (38)	.07
Groep 6	46 (53)	51 (39)	49 (32)	.04
Groep 7	46 (64)	49 (38)	49 (33)	.06
Groep 8	36 (48)	48 (43)	44 (35)	.19

Bij aanvankelijk en voortgezet lezen lag in het schooljaar 2007-2008 het ingeplande aantal extra minuten voor de zwakke lezers in groep 3 en 4 gemiddeld boven de richtlijn van 60 minuten. De verschillen tussen de scholen waren zeer groot. In de beide andere schooljaren stijgt het gemiddelde in groep 3 enigszins, terwijl de verschillen tussen de scholen op dit punt scherp afnemen. Ook in groep 4 zijn de verschillen tussen de scholen in de loop van de uitvoering van de taalpiloot sterk afgenomen. Dit duidt op een wat realistischer inzet van deze interventie.

Vanaf groep 5 lag in 2007-2008 het aantal ingeroosterde extra minuten voor voortgezet lezen gemiddeld onder de richtlijn. In de beide andere schooljaren is de extra tijd in groep 5 gemiddeld ongeveer conform de richtlijn. De bovenbouw blijft gemiddeld nog iets achter. De verschillen tussen de scholen nemen sterk af. De verschillen tussen de gemiddelde scores in het eerste en laatste taalpilootjaar zijn nergens significant en de effectgroottes van de verschillen zijn verwaarloosbaar.

Tabel 3.12 Extra tijd voor woordenschat op het rooster in minuten op de scholen die deelnemen aan de pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden in het schooljaar 2007-2008, 2008-2009 en 2009-2010

	2007-2008	2008-2009	2009-2010	
Groep:	Gem. (sd)	Gem. (sd)	Gem. (sd)	ES
Groep 3	27 (41)	40 (42)	37 (32) *	.27
Groep 4	29 (57)	38 (43)	37 (40)	.16
Groep 5	23 (30)	35 (39)	32 (29) **	.31
Groep 6	24 (46)	34 (37)	33 (29) **	.24
Groep 7	20 (27)	35 (41)	32 (29) **	.43
Groep 8	20 (27)	32 (34)	33 (29) **	.46

* verschil is significant op 5%; ** verschil is significant op 1%

Voor woordenschat werd in het schooljaar 2007-2008 in alle groepen gemiddeld veel te weinig extra tijd voor de zwakke leerlingen ingepland. De verschillen tussen de scholen waren zeer groot: de standaarddeviatie is overal groter dan het gemiddelde. In het schooljaar 2009-2010 is het aantal minuten extra tijd voor de zwakke leerlingen in alle groepen gemiddeld flink toegenomen. Behalve in groep 4 zijn de verschillen statistisch significant. De effectgrootte van het verschil is in groep 3 en de groepen 5 tot en met 8 zodanig, dat gesproken kan worden van kleine effecten van het werken aan de taalpilots. Gemiddeld is het aantal extra minuten voor woordenschatonderwijs aan de zwakke leerlingen nog niet in overeenstemming met de richtlijn van 60 minuten. Daar staat tegenover, dat de tijd voor het woordenschatonderwijs voor alle leerlingen gemiddeld zeer veel hoger ligt dan aanbevolen. Het is dan ook de vraag of het realistisch is de eis te stellen om daarenboven nog zestig minuten voor de zwakke leerlingen in te plannen.

Tabel 3.13 Extra tijd voor begrijpend lezen op het rooster in minuten op de scholen die deelnemen aan de pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden in het schooljaar 2007-2008, 2008-2009 en 2009-2010

	2007-2008	2008-2009	2009-2010	
Groep:	Gem. (sd)	Gem. (sd)	Gem. (sd)	ES
Groep 3	17 (36)	20 (32)	18 (20)	.04
Groep 4	18 (30)	23 (23)	23 (20) *	.20
Groep 5	19 (29)	27 (21)	27 (19) *	.33
Groep 6	19 (28)	29 (23)	30 (20) **	.46
Groep 7	19 (29)	29 (22)	31 (20) **	.49
Groep 8	19 (30)	29 (29)	29 (21) **	.39

*= significant op 5%; ** significant op 1%

Voor begrijpend lezen werd in het schooljaar 2007-2008 veel te weinig extra tijd ingeroosterd voor de zwakke leerlingen. In de schooljaren daarna kan in dit opzicht gemiddeld een lichte verbetering geconstateerd worden. Behalve in groep 3 is het verschil statistisch steeds significant. Vanaf groep 4 kan van een klein effect van het werken aan de taalpilots gesproken worden. Dit neemt niet weg dat de extra tijd gemiddeld nog steeds veel te gering is.

3.3.4 Opbrengstgericht werken

Bij het doelgericht werken aan het verbeteren van de leerlingprestaties speelt het gebruiken van gegevens over de vorderingen van de leerlingen een grote rol. Een voorwaarde om tijdig het aanbod en de instructie te kunnen bijstellen op basis van de toetsresultaten is een goede afstemming op elkaar in de tijd van het leerstofaanbod, de toetsafnamen en de groepsbesprekingen. Om in kaart te brengen in welke mate een dergelijke afstemming plaats vindt is een schaal gemaakt met acht uitspraken waarop de schoolleider kan antwoorden in welke mate de uitspraak op de school wordt uitgevoerd. Om vergelijkbaarheid van de antwoorden op de schalen te bevorderen zijn de scores ook nu gestandaardiseerd: de scores op elke schaal liggen tussen 0 en 1.

Uit tabel 3.14 kan afgelezen worden dat het op elkaar afstemmen van het leerstofaanbod, de toetsmomenten en de groepsbesprekingen in het schooljaar 2007-2008 gemiddeld nog geen gemeengoed was: gemiddeld worden ongeveer veertig procent van de activiteiten uitgevoerd. Hier is in het schooljaar 2008-2009 verandering in gekomen. In dit schooljaar worden gemiddeld ongeveer 70 procent van de activiteiten uitgevoerd.

Dit hoge niveau blijft gehandhaafd in het schooljaar 2009-2010. Het verschil tussen de gemiddelde score van schooljaar 2007-2008 en schooljaar 2009-2010 is statistisch significant op het 1 procent niveau. De effectgrootte van het verschil is zeer groot.

Tabel 3.14 Gebruik van toetsgegevens op de scholen die deelnemen aan de pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden in de schooljaren 2007-2008, 2008-2009 en 2009-2010.

	2007-2008	2008-2009	2009-2010	ES
	Gem. (sd)	Gem. (sd)	Gem. (sd)	
Afstemmen toetsen, aanbod en groepsbesprekingen (8)				
- groep 1/2	.42 (.12)	.69 (.21)	.70 (.19)**	1.81
- groep 3 t/m 8	.43 (.12)	.71 (.20)	.72 (.19)**	1.87
Gebruik van de toetsgegevens om het aanbod en de instructie aan te passen (16)				
- groep 1/2	.56 (.18)	.75 (.19)	.77 (.18)**	1.17
- groep 3 t/m 8	.57 (.22)	.76 (.19)	.77 (.18)**	1.0
Mate waarin de toetsgegevens gebruikt worden op kwaliteitsbeleid op het gebied van lezen te voeren (10)	.70 (.19)	.72 (.17)	.75 (.15)*	.29

*=significant op 5%; **=significant op 1 %

Hier is dan ook sprake van een zeer groot effect van het werken aan de pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden.

Tevens is in kaart gebracht in welke mate de toetsgegevens gebruikt worden om het aanbod en de instructie aan te passen. De schaal waarmee dit gemeten is bestaat uit 16 uitspraken waarop de coördinator van de taalpilot heeft aangegeven of de activiteit uit de uitspraak op zijn school wordt uitgevoerd en wie bij de uitvoering betrokken zijn. Bij het gebruik van toetsgegevens na elke meting gaan we er namelijk van uit dat het optimaal is wanneer dit in het gehele team gebeurt. Alleen dan wordt er immers voor gezorgd dat het onderwijs een verantwoordelijkheid van het team als geheel is.

Uit tabel 3.14 blijkt dat het gebruik van toetsgegevens om het aanbod en de instructie aan te passen in het schooljaar 2007-2008 gemiddeld al in behoorlijk hoge mate voorkomt op de aan de taalpilots deelnemende scholen. De verschillen tussen de scholen in de mate waarin dit gebeurt zijn zeer groot.

In het schooljaar 2008-2009 is het opbrengstgericht werken door de toetsgegevens te gebruiken om het aanbod en instructie aan te passen gemiddeld sterk toegenomen op de scholen. Gemiddeld gebeurt dit in dit schooljaar in hoge mate. In het schooljaar 2009-2010 is dit hoge niveau vastgehouden. In vergelijking met het schooljaar 2007-2008 zien we dat er sprake is van een statistisch significant verschil. De effectgrootte van dit verschil mag groot genoemd worden. We kunnen dan ook concluderen dat er

sprake is van een groot effect van het werken aan de taalpilots ten aanzien van het gebruik van toetsgegevens om het aanbod en de instructie aan te passen.

Aan de coördinatoren van de taalpilots is tevens gevraagd of zij trendanalyses maken op basis van de toetsgegevens. In deze schaal die uit tien uitspraken bestaat wordt ondermeer gevraagd of de toetsgegevens gebruikt worden om vergelijkingen te maken over meerdere jaren. Ook is gevraagd of de toetsgegevens worden gebruikt om besluiten te nemen over professionalisering van leerkrachten of wisseling van leerkrachten. Zoals uit tabel 3.14 afgelezen kan worden gebeurt dit in het schooljaar 2007-2008 volgens de coördinatoren vaak. Ook nu zijn de verschillen tussen de scholen aanzienlijk. In 2008-2009 is de mate waarin dit gebeurt ongeveer gelijk aan het voorgaande schooljaar. In 2009-2010 zijn de scholen gemiddeld vaker trendanalyses gaan maken. De verschillen tussen de scholen zijn dan bovendien kleiner geworden in vergelijking tot de voorafgaande jaren. Het verschil tussen de gemiddelde score in het eerste taalpilootjaar en het laatste taalpilootjaar is statistisch significant. De effectgrootte van het verschil is klein, maar betekenisvol (.29).

Op basis van de bovenstaande resultaten kunnen we concluderen dat de pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden een grote bijdrage geleverd hebben aan het leren opbrengstgericht werken door de scholen.

3.4 Taal- en leesprestaties blijvend verbeteren

3.4.1 Inleiding

Om verbetering van het lees- en taalonderwijs op de scholen vast te houden, moeten de vernieuwingen in een schoolverbeteringscontext geplaatst worden. Dat wil zeggen dat de activiteiten waaraan in het kader van de taalpilot gewerkt wordt, planmatig moeten worden aangestuurd en bewaakt en dat ervoor gezorgd moet worden dat de activiteiten aansluiten bij de stand van ontwikkeling van de school. In deze paragraaf wordt beschreven in hoeverre de scholen dit aspect van taalbeleid hebben gerealiseerd.

3.4.2 Planmatig aansturen, bewaken, evalueren en borgen van het proces van vernieuwen

Het stellen van doelen en het maken van een plan was een voorwaarde voor toekenning van de subsidie voor deelname aan de taalpilots.

De mate van concreetheid van de doelen liet in het eerste jaar van de taalpilots in veel gevallen nog te wensen over. In het eerste projectplan over het schooljaar 2007-2008 hadden slechts de helft van de taalpilots op leerlingniveau concrete doelen geformuleerd waar binnen de betreffende scholen naartoe gewerkt zou worden. Bij zeven pilots waren

in het eerste projectplan al wel concrete doelen geformuleerd waaraan de scholen in het kader van de pilot zouden gaan werken, maar de precieze invulling daarvan, zoals bijvoorbeeld de omvang van de groep kinderen die tenminste op C-niveau moet scoren op een bepaalde toets, verschilde in deze pilots nog per school. Op de overige pilots was op tenminste één onderdeel van lezen en taal waar men in het kader van de taalpilots aan wilde gaan werken, niet in concrete termen benoemd wat het doel is dat men wilde bereiken.

In de plannen voor 2008-2009 en 2009-2010 zijn binnen alle taalpilots concreet geoperationaliseerde doelen geformuleerd. In deze plannen is veelal onderscheid gemaakt in te bereiken doelen bij aanvankelijk en voortgezet lezen enerzijds en de overige aspecten van taal- en lezen anderzijds. Bij aanvankelijk en voortgezet lezen wordt nu veelal –onder invloed van optimistische verwachtingen van leesexperts- als doel gesteld dat 95 procent van de leerlingen ten minste C-niveau scoort op de DMT en dat 95 procent van de leerlingen de gestelde AVI-doelen dienen te bereiken (eind groep 3: AVI 2; eind groep 4: AVI 5; eind groep 5: AVI 8 en begin groep 6: AVI 9). Voor voorbereidend lezen, begrijpend lezen en woordenschat is als doel gesteld dat tenminste 75 % van de leerlingen een C-score op de betreffende toetsen behaalt. Dit onderscheid is gemaakt om te benadrukken dat er hoge doelen gesteld moeten worden, maar dat deze ook realistisch moeten zijn, om teleurstelling bij leerkrachten (en ouders) te voorkomen. In de volgende hoofdstukken zal uit de leerlingresultaten duidelijk worden, dat het de vraag is, of de hierboven geformuleerde doelstellingen voor aanvankelijk en voortgezet lezen wel zo realistisch zijn.

Het geven van sturing is een zeer belangrijk element bij implementatie van vernieuwingen. Het is daarom noodzakelijk dat er een regiegroepje in het leven wordt geroepen, die tijd ter beschikking heeft voor het uitvoeren van haar taken. Het voeren van overleg en het regelmatig communiceren over de voortgang van de vernieuwing vormt een belangrijk aspect van planmatig werken. Immers mede door een goede overleg- en communicatiestructuur kan ervoor gezorgd worden dat de uitgezette lijn wordt bewaakt en de voortgang van het proces in de gaten gehouden kan worden. Daarbij hebben schoolleider en coördinator ieder hun eigen verantwoordelijkheden en taken.

In onderstaande tabellen staat vermeld in welke mate dit op de aan de pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden deelnemende scholen het geval is in respectievelijk de schooljaren 2007-2008 en 2008-2009.

Tabel 3.15 Percentage scholen die een regiegroep voor de coördinatie van de pilot Taalbeleid Onderwijsachterstanden hebben ingesteld.

	2007-2008	2008-2009	2009-2010
	%	%	%
Aanwezigheid projectgroep/regiegroep	68.70	63.5	73.5*

*=significant op 5%

In het schooljaar 2007-2008 was op ruim tweederde van de scholen een regiegroepje actief dat verantwoordelijk is voor de coördinatie van de taalpilots. In het merendeel van de gevallen (80 %) neemt de schoolleider zelf deel in deze regiegroep. In een derde van de gevallen maakt ook een externe begeleider deel uit van deze regiegroep. In het schooljaar 2008-2009 is het percentage scholen waarop een vast groepje de regie voert over de implementatie van de vernieuwingen uit de taalpilots met vijf procent gedaald. Opvallend is dat de schoolleiders nu in veel mindere mate betrokken zijn: slechts op 50 procent van de scholen die werkt met een regiegroep, maakt de schoolleider in dat schooljaar deel uit van deze regiegroep. Ook de bemoeienis van de externe begeleiding is afgenomen. In dit schooljaar maakt nog slechts in een vijfde van de gevallen een externe begeleider deel uit van de regiegroep. In het schooljaar 2009-2010 is verbetering in deze situatie opgetreden. Driekwart van de scholen werkt met een regiegroep om de taalpilots aan te sturen. In 75 procent van de gevallen maakt de schoolleider deel uit van de regiegroep.

De kartrekker van de taalpilots zal, behalve op zeer kleine scholen, veelal iemand anders zijn dan de schoolleider. Het is voor deze persoon belangrijk dat duidelijk is wat zijn taakstelling is, dat hij uren voor de uitvoering van deze taken ter beschikking heeft en dat helder is wanneer hij feedback moet geven aan de directie over de voortgang. Wanneer de bevoegdheden van de kartrekker niet helder zijn en de kartrekker niet goed is ingebed in de schoolorganisatie, gaat dat onvermijdelijk ten koste van zijn slagkracht. Om deze reden hebben we bij de schoolleider nagevraagd of bovengenoemde aspecten op zijn school geregeld zijn. Tevens hebben we bij de coördinator zelf nagevraagd of zijn taken hem duidelijk zijn.

Uit tabel 3.16 blijkt dat in het schooljaar 2007-2008 de coördinatie van de taalpilots gemiddeld niet optimaal was geregeld. De verschillen tussen de scholen waren, zoals blijkt uit de standaarddeviatie zeer groot. In deze situatie is in de loop van het werken aan de taalpilots geen verandering opgetreden. Voor de coördinatoren zelf is gemiddeld wel in hoge mate duidelijk wat hun taken zijn. De verschillen tussen de coördinatoren zijn op dit punt echter wel erg groot.

Het is de bedoeling dat de voortgang van de taalpilots zowel door de schoolleider als de interne coördinator wordt aangestuurd en bewaakt. De aansturingsactiviteiten van de schoolleider zijn gericht op het begeleiden van de individuele leerkracht (7 uitspraken) en het team (6 uitspraken). Daarnaast dient hij algemene activiteiten uit te voeren om het proces te bewaken en te evalueren (11 uitspraken). De antwoorden kunnen gegeven worden op een zes-punt-schaal (1 = nooit en 6 = heel vaak). Uit de tabel blijkt dat de schoolleiders in het schooljaar 2007-2008 gemiddeld in behoorlijk hoge mate hun rol oppakten. Vooral de meer formele bewakingsactiviteiten, zoals het bewaken van de tijdlijn van het project, controleren of iedereen volgens afspraak handelt en het voeren van overleg met de coördinator, worden gemiddeld in hoge mate uitgevoerd.

Tabel 3.16 Aansturing en bewaking van de pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden binnen de school gedurende de uitvoering van de taalpilots

	2007-2008	2008-2009	2009-2010	
	Gem. (sd)	Gem (sd)	Gem. (sd)	ES
Mate waarin gezorgd is voor coördinatie van de taalpilot (4)	.69 (.33)	.74 (.32)	.68 (.33)	-.03
Mate waarin de taken van de coördinator duidelijk zijn (5)	.74 (.33)	.81 (.30)	.81 (.31) *	.22
Mate van aansturing van de taalpilot door de coördinator (16)	.52 (.17)	.53 (.17)	.51 (.16)	-.06
Mate van aansturing van de taalpilot door de schoolleider				
- Aansturing van het team (6)	.63 (.18)	.62 (.17)	.58 (.18)*	-.28
- Aansturing dmv individuele begeleiding (7)	.60 (.16)	.59 (.15)	.57 (.16)*	-.19
- Bewaking van het implementatieproces (11)	.78 (.18)	.62 (.14)	.59 (.16)**	-1.11

*= significant op 5%; **=significant op 1%

Het aanspreken van individuele leerkrachten op de voortgang die zij boeken bij de implementatie van het project en het bezoeken van klassen om zich op de hoogte te stellen van de vorderingen gebeurt in redelijke mate. Hetzelfde geldt voor het op teamniveau aan de orde stellen van de voortgang. Optimaal waren de scores op dat moment gemiddeld nog allerminst en er zijn grote verschillen in de mate van aansturing en bewaking van de taalpilots tussen de schoolleiders.

In de loop van de uitvoering van de taalpilots is er gemiddeld sprake van een afname van de bemoeienis van de schoolleider met de invoering van de taalpilots. Zowel de begeleiding van individuele leerkrachten en het team, als de formele bewaking van het implementatieproces door de schoolleider is significant afgenomen tussen mei 2008 en mei 2010. De effectgrootte van het verschil waarin de schoolleider het implementatieproces bewaakt, is groot.

Aan de coördinator van de taalpilots is eveneens een vragenlijst voorgelegd om na te gaan in welke mate hij activiteiten onderneemt om de voortgang van de Taalpilot inhoudelijk aan te sturen. Deze activiteiten hebben vooral betrekking op het begeleiden van het team en de individuele leerkrachten. Van deze begeleiding maken ook het doen van klassenobservaties deel uit. De schaal bestaat uit 16 uitspraken die beantwoord kunnen worden naar de frequentie van voorkomen van de in de uitspraak voorkomende activiteit.

Uit tabel 3.16 blijkt dat in het schooljaar 2007-2008 gemiddeld slechts ongeveer de helft van de activiteiten uit deze schaal door de coördinator uitgevoerd werden. In de loop van de uitvoering van de taalpilots is daar geen verandering in opgetreden.

Op grond van het bovenstaande concluderen we dat hoewel driekwart van de scholen een regiegroep heeft samengesteld ten behoeve van de implementatie van de taalpilot,

de aansturing en bewaking van de taalpilots gemiddeld niet erg krachtadig is uitgevoerd.

3.4.3 Aansluiten bij de schoolontwikkeling

Voor het welslagen van de taalpilots is het ook van belang dat de activiteiten die in het kader van de taalpilot uitgevoerd moeten worden aansluiten bij de stand van schoolontwikkeling waarin een school zich bevindt. Verbeteren van de leerlingprestaties is slechts kansrijk wanneer het team als geheel verantwoordelijkheid neemt voor het onderwijs aan alle leerlingen en de leerkrachten dus niet in een geïsoleerde positie voor hun groep staan. Basisvoorwaarde hiervoor is een goed functionerend team waarin sprake is van samenwerking om de doelen te bereiken. Tevens zal het team open moeten staan voor veranderingen in hun onderwijs die bij kunnen dragen aan verbetering van de leerlingresultaten en bereid moeten zijn deze vernieuwingen in te voeren. Dit zal naar verwachting gemakkelijker gaan wanneer het realiseren van de doelen van de taalpilot als urgent ervaren wordt, gezien de resultaten die er op taal en lezen bij de leerlingen tot nu toe geboekt worden.

Tabel 3.17 Mate waarin de pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden aansluiten bij de ontwikkeling van de school

	2007-2008	2008-2009	2009-2010	
	Gem. (sd)	Gem (sd)	Gem (sd)	ES
Samenwerking binnen het team (8)	.65 (.22)	.69 (.05)	.68 (.06) **	.21
Bereidheid om vernieuwingen in te voeren (10)	.59 (.08)	.58 (.08)	.59 (.07)	.0
Ervaren noodzaak van de taalpilot (7)	.76 (.07)	.72 (.07)	.72 (.07) **	-.57

**= significant op 1%

Voor het in kaart brengen van de mate van samenwerking in het team, de bereidheid om vernieuwingen in te voeren en de ervaren noodzaak van werken aan de taalpilot, zijn schalen gemaakt bestaande uit uitspraken waarop de schoolleider kon aangeven in hoeverre de uitspraak opgeldt doet voor zijn school (0= geheel onwaar; 5=geheel waar). De schalen zijn gestandaardiseerd waardoor de score tussen 0 en 1 uitkomt. De resultaten staan in tabel 3.17.

In het schooljaar 2007-2008 was er gemiddeld al sprake van een behoorlijk goede samenwerking binnen de teams. De teams verschillen echter ook sterk op dit punt. In de loop van de uitvoering van de taalpilots is de mate van samenwerking binnen de teams gemiddeld enigszins toegenomen. Opvallend is vooral dat de verschillen tussen de scholen zeer sterk zijn afgenomen. Het verschil tussen beide scores is statistisch significant en laat een klein effect zien. Deze ontwikkeling is positief omdat het een bekend gegeven is, dat toename van samenwerking in een team ontstaat als gevolg

van het gezamenlijk werken aan een klus. De toename in ervaren samenwerking kan veroorzaakt zijn doordat er op schoolniveau maatregelen zijn getroffen die de autonomie van de leerkracht hebben verminderd en de verantwoordelijkheid voor het onderwijs meer naar het team als geheel hebben getrokken. Dit is immers ook daadwerkelijk gebeurd waar het gaat om het aanbrenge van een doorgaande lijn in de school evenals het inplannen van het aanbod.

De bereidheid om vernieuwingen in te voeren was gemiddeld in 2007-2008 redelijk en is dat tijdens de gehele uitvoeringsperiode van de taalpilots gebleven.

In 2007-2008 werd de grote aandacht voor verbetering van het taal/leesonderwijs door te werken aan de pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden gemiddeld in hoge mate als passend bij de school ervaren. In het schooljaar 2008-2009 is deze beleving significant afgenomen. Er is sprake van een middelgroot negatief effect. Ook aan het eind van de taalpilot is deze mening onveranderd.

Deze belevingsaspecten zijn waarschijnlijk het meest lastig te beïnvloeden onderdeel van taalbeleid, maar ze geven wel informatie die uitdaagt om na te denken over wat er binnen de scholen gebeurd is, waardoor de samenwerking verbeterd is, maar ook waardoor het gevoel van urgentie van het werken aan de taalpilots is afgenomen.

3.5 Taalbeleid bovenschools

Taalbeleid stopt niet bij inspanningen van de individuele scholen zelf. Om de ingezette koers vol te houden hebben scholen behoefte aan een omgeving van waaruit zij zich gesteund weten en ondersteuning kunnen krijgen. Het vormen van netwerken van betrokkenen op bovenschools niveau is een belangrijk middel om bij alle betrokkenen het besef te stimuleren dat zij allen aandeelhouder zijn van de vernieuwing en een bijdrage leveren aan het succes van de vernieuwing. In de vragenlijst voor de schoolleider is nagegaan of er netwerken voor directies zijn. Zo ja, welke activiteiten daar plaatsvinden en in welke mate de schoolleider deze bijeenkomsten waardeert. In het schooljaar 2007-2008 bleken in ruim de helft van de taalpilots netwerken voor de directie te bestaan. In 2009-2010 is dit nog op slechts een kleine 40 procent van de taalpilots het geval. In 2007-2008 werden op deze bijeenkomsten ervaringen uitgewisseld, aanpakken gezamenlijk uitgewerkt en de resultaten tot dat toe geëvalueerd.

Tabel 3.18 Percentage scholen dat deelneemt aan bovenschoolse netwerken en de onderwerpen die daar aan de orde komen in de schooljaren 2007-2008, 2008-2009 en 2009-2010

	2007-2008	2008-2009	2009-2010	
	%	%	%	
De directeur neemt deel aan netwerken voor directies	54	57	41.3	
	Gem. (sd)	Gem. (sd)	Gem. (sd)	ES
Onderwerpen die op het netwerk aan de orde komen:				
- uitwisseling van ervaring	.75 (.21)	.76 (.20)	.81 (.16)*	.32
- presentaties van collega directeuren	.44 (.33)	.47 (.27)	.57 (.30)**	.41
- gezamenlijk uitwerken van aanpakken	.45 (.30)	.53 (.26)	.48 (.31) **	.10
- evaluatie van de resultaten	.57 (.34)	.65 (.26)	.70 (.24) **	.45
- hoe het personeelsbeleid (IPB, POP's) af te stemmen met taalpiloot	.28 (.28)	.32 (.27)	.35 (.30)*	.24
- bespreking van de (toets)resultaten tegen de achtergrond van de doelstellingen	.60 (.38)	.62 (.29)	.63 (.27)	.09

*=significant op 5%; **=significant op 1%

Tevens werden deze bijeenkomsten benut voor het bespreken van de toetsresultaten tegen de achtergrond van de doelstellingen. Met andere woorden ook op bovenschools niveau is vanaf het begin af aan aandacht besteed aan het opbrengstgericht werken en het sturen op data. De relatie met kwaliteitszorg kwam in het schooljaar 2007-2008 veel mindere mate aan de orde op deze bijeenkomsten. In het schooljaar 2009-2010 kwamen de meeste van deze onderwerpen in betekenisvolle mate vaker aan de orde. We trekken op basis van deze resultaten de conclusie, dat gedurende de looptijd van de taalpilots de betrokkenheid van scholen in bovenschoolse netwerken is afgenomen. Slechts 40 procent van de scholen is dan nog in een netwerk betrokken. In de netwerken die functioneren, wordt intensiever met elkaar uitgewisseld over de voortgang in de taalpilots en wordt vaker gekeken naar de resultaten die bereikt zijn in de taalpilots.

De netwerkbijeenkomsten worden steeds redelijk goed gewaardeerd, hoewel de verschillen in de mate van waardering tussen de schoolleiders groot zijn.

Tabel 3.19 Aansturing en bewaking van de pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden bovenschools in de schooljaren 2007-2008, 2008-2009 en 2009-2010

	2007-2008	2008-2009	2009-2010	
	Gem. (sd)	Gem. (sd)	Gem. (sd)	ES
Mate waarin de deelname aan bovenschoolse netwerken gewaardeerd wordt (8)	.60 (.21)	.57 (.21)	.61 (.18)	.05
De mate waarin het bestuur en/of het bovenschools management de taalpiloot aanstuurt (7)	.41 (.23)	.38 (.21)	.36 (.21)*	-.23
De mate waarin het bestuur en/of het bovenschools management deelname aan de taalpiloot faciliteert (6)	.33 (.25)	.29 (.23)	.29 (.23)	-.16

*=significant op 5%

Net zoals het voor het functioneren van de leerkrachten belangrijk is dat de schoolleiding de implementatie van de activiteiten uit de taalpiloot bewaakt en aanstuurt, is het ook belangrijk voor de individuele schoolleider dat vanuit een bovenschools niveau aansturing en facilitering van de taalpilootactiviteiten plaatsvindt. Bij de schoolleider is daarom nagevraagd of en met welke frequentie er contact is tussen de schoolleider en het schoolbestuur of het bovenschools management over de voortgang in de taalpiloot (7 uitspraken). Daarbij gaat het om het nadrukkelijk aanspreken door de besturen van de directeuren op onderwijskundig leiderschap en resultaatgericht werken door bij overleg de leerlingresultaten als uitgangspunt te nemen en hoge verwachtingen te uiten over de bij de taalpiloot te behalen resultaten. Tevens gaat het om het afspreken van signaalmomenten. Dat wil zeggen dat verwacht wordt dat een schoolleider actief zelf meldt wanneer resultaten niet behaald worden. Tevens is bij de schoolleider nagevraagd in hoeverre het schoolbestuur de uitvoering van de taalpilots faciliteert (6 uitspraken). Wil aansturing van de besturen effectief zijn, dient er immers niet alleen sprake te zijn van 'pressure', maar ook van ondersteuning. Daarbij is onder andere gevraagd naar de aansluiting tussen de taalpiloot en het bovenschoolse beleid. Ook is er gevraagd naar de organisatie van begeleiding en het hanteerbaar houden van de werkdruk.

Uit de resultaten blijkt dat het voeren van taalbeleid in de vorm van directe aansturing en facilitering door het schoolbestuur of het bovenschoolse management een zwak punt gebleven is.

Sommige besturen hebben in de stad/regio wel een monitorsysteem dat inzicht geeft in leerlingresultaten, maar welke interventies vervolgens door besturen/bovenschoolse managers naar scholen toe worden ingezet om de leerlingresultaten te verbeteren is niet helder uitgewerkt of nog niet uitgekristalliseerd.

In de praktijk blijkt dat het overgrote deel van de besturen een externe organisatie inschakelt voor ondersteuning van de taalpilots en zelf wat meer op afstand blijft. Dit is een goede zaak omdat onderwijsvernieuwing intensieve, langdurige begeleiding vraagt van professionals. Het is niet te verwachten dat schoolbesturen die kunnen leveren. Het zijn deze ondersteuners, vaak samen met algemeen directeuren die de

partners vormden voor de onderzoeker en inhoudelijk projectleider bij de gesprekken die plaatsgevonden hebben om de voortgang van de pilots te bespreken,

Tijdens deze gesprekken bleek men zeer geïnteresseerd in de leerlingresultaten per school en de verschillen tussen de scholen en vond men het verhelderend om op deze manier inzage te krijgen in de leerlingresultaten. Doordat tijdens de besprekingen zowel de coördinator van de taalpilot als ook de bovenschoolse manager en soms ook clusterdirecteuren aanwezig waren, konden de resultaten in verband gebracht worden met de context van de scholen (o.a. sterke directeur, maatregelen voor zwakke directeur, veel ziekte, goede leerkrachten in bepaalde groepen). Niet alleen waarom de leerlingresultaten op dit moment dit beeld geven, maar ook een gedachtewisseling over welke interventies er op inhoudelijk en personeel gebied zouden kunnen/moeten plaatsvinden was daardoor in de gesprekken punt van aandacht.

In de tweede ronde gesprekken die in 2009 zijn gevoerd, zijn de resultaten op leerlingniveau expliciet in verband gebracht met het gevoerde taalbeleid door de gegevens uit de vragenlijsten en observaties aan de leerlingprestaties te verbinden. Hierdoor was het in deze ronde nog explicieter mogelijk de gesprekspartners expliciete en concrete suggesties mee te geven voor bijstelling van het taalbeleid.

In de tweede gespreksronde werd duidelijk dat de bovenschoolse aansturing in de richting van opbrengstgericht werken m.b.v. data in het afgelopen jaar een sterke ontwikkeling heeft doorgemaakt. De ingebrachte monitor-gegevens vormden voor alle gesprekspartners aanleiding om er in de begeleiding van de scholen gebruik van te maken. Vaak gebeurt dit door de gegevens in te brengen in de eerstvolgende bijeenkomst van de betrokken schoolleiders en/of coördinatoren. In die zin is er wel degelijk sprake van een toename in bovenschoolse aansturing bij de implementatie van de taalpilots.

3.6 Samenvatting en conclusies

In deze samenvatting beantwoorden we de vraag of aan het eind van de pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden het taalbeleid op de scholen voldoende gerealiseerd is, om op basis hiervan terugdringen van taalachterstanden op de scholen te kunnen verwachten.

Er worden vier aspecten van taalbeleid onderscheiden.

Aspect 1: beleid maken op het onderwijsaanbod

Ten aanzien van dit eerste aspect van taalbeleid kunnen we constateren dat de scholen een zeer grote ontwikkeling doorgemaakt hebben. De gemiddelde scores liggen aan het eind van de taalpilots op een zodanig hoog niveau, dat hiervan effecten op leerlingniveau verwacht mogen worden.

Tegelijkertijd constateren we dat er zeker nog ruimte voor verbetering van het taalbeleid op dit punt is. Op de eerste plaats zijn er aanzienlijke verschillen tussen de

scholen. Er is dus nog een behoorlijke groep scholen waar dit aspect van taalbeleid nog zwak is. Op de tweede plaats blijken enkele specifieke vragen systematisch heel laag gescoord te worden door de scholen. Dit betreft bij de schaal voor het meten van de doorgaande lijn vooral de vragen naar de samenhang in het aanbod en de didactiek van de verschillende personen die bij het onderwijs aan de leerlingen betrokken zijn. In de planning van de leerstof is vooral het proactief rekening houden van verschillen in instructiebehoeften tussen leerlingen een zwak punt.

Aspect 2: Beleid maken op goed onderwijs

Bij het maken van beleid op goed onderwijs gaat het om: a. goed omgaan met verschillen tussen kinderen, b. het inplannen van voldoende tijd op het rooster voor alle kinderen, c. extra tijd voor de zwakke leerlingen en d. opbrengstgericht werken.

a. Differentiatie

De scholen hebben een sterke ontwikkeling doorgemaakt in het omgaan met verschillen tussen leerlingen: Er is een duidelijke daling van het percentage scholen waar binnen de groep geen differentiatie plaatsvindt. Tevens hebben de scholen een sterke ontwikkeling doorgemaakt in het werken met een model voor convergente differentiatie: er is sprake van een duidelijke afname in het werken met individuele leerlijnen en van een toename in het werken met vormen van differentiatie binnen de groep. Tegelijkertijd is een sterke groei van het werken met vaste niveaugroepen waarneembaar.

Het lijkt erop dat binnen de aan de taalpilots deelnemende scholen er geen helderheid is over de effectiviteit van de te onderscheiden differentiatie modellen. Op een zeer groot deel van de scholen worden met elkaar conflicterende modellen ingezet. Dit kost heel veel tijd en inspanning van betrokkenen, zonder dat de effectiviteit van het onderwijs in termen van leerlingresultaten erdoor verhoogd wordt.

Verdere aanscherping van het taalbeleid op dit punt zou wenselijk zijn.

b. Tijd

De scholen die deelnemen aan de pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden hebben gemiddeld voldoende tijd voor lezen en taal op hun rooster ingepland om hiervan effecten op leerlingniveau te mogen verwachten.

De verschillen tussen de scholen zijn echter zeer groot. Dit betekent dat er scholen zijn die veel te weinig tijd inroosteren én dat er scholen zijn die een overdaad aan tijd inroosteren. In groep 1 en 2 wordt op een aantal scholen de gedachte 'alles is taal' gehanteerd, op basis waarvan alle beschikbare tijd wordt toegekend aan taal. Voor een groot deel van de scholen lijkt aanscherping van het taalbeleid op het punt van inroosteren van tijd dan ook nog wenselijk. Er is immers een aanzienlijk percentage scholen voor wie meer tijd op het rooster tot verbetering van de leerlingresultaten zouden kunnen leiden. Voor een ander deel van de scholen lijkt het aangewezen om in beeld te brengen aan welk type activiteiten al die tijd opgaat. Deze scholen zouden zich de vraag kunnen stellen: zijn alle geplande activiteiten wel effectief.

c. *Extra tijd*

In de kleuter en middenbouw is de uitbreiding van de tijd voor zwakke lezen ten aanzien van voorbereidend, aanvankelijk en voortgezet lezen gemiddeld voldoende om hiervan effecten bij de leerlingen te mogen verwachten.

d. *Opbrengstgericht werken*

Ten aanzien van het opbrengstgericht werken hebben de scholen een zeer sterke ontwikkeling doorgemaakt. De gemiddelde scores liggen aan het eind van de taalpilots op een zodanig hoog niveau, dat hiervan effecten op leerlingniveau verwacht mogen worden. Een vraagteken kan geplaatst worden bij het realistisch gehalte van de gestelde doelen bij aanvankelijk en voortgezet lezen.

Aspect 3: Prestaties blijvend verbeteren

De aansturing en bewaking van de taalpilots is gemiddeld niet erg krachtadig uitgevoerd. Voor het merendeel van de scholen lijkt versterking van het projectmatig werken aan de implementatie van de taalpilot een noodzaak om te voorkomen dat geboekte resultaten na afloop van de formele taalpilot periode weer verloren gaan. In de geschiedenis van de onderwijsinnovatie is dit een maar al te bekend verschijnsel.

Aspect 4: Bovenschoolse aansturing

Het voeren van taalbeleid in de vorm van directe aansturing en facilitering door het schoolbestuur of het bovenschoolse management is een zwak punt bij de uitvoering van de taalpilots.

Sommige besturen hebben in de stad/regio wel een monitorsysteem dat inzicht geeft in leerlingresultaten, maar welke interventies vervolgens door besturen/bovenschoolse managers naar scholen toe worden ingezet om de leerlingresultaten te verbeteren is niet helder uitgewerkt of nog niet uitgekristalliseerd.

In de praktijk blijkt dat het overgrote deel van de besturen een externe organisatie inschakelt voor ondersteuning van de taalpilots en zelf wat meer op afstand blijft. Indirect is er daardoor wel degelijk sprake van bovenschoolse aansturing. Van de taalpilots waarin de ondersteuning gestalte heeft gekregen in de vorm van een meerjarig leesinterventietraject verwachten we een grotere verbetering van de leerlingresultaten.

Op basis van het bovenstaande trekken we de volgende conclusies:

1. De pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden hebben een grote bijdrage geleverd aan het leren opbrengstgericht werken door de scholen.
2. De 'opportunity to learn' van de leerlingen, zowel in termen van de hoeveelheid leerstof die wordt aangeboden en de leerlijnen die in de leerstof zijn aangebracht, als in termen van de tijd die de leerlingen ter beschikking staat om de leerstof onder de knie te krijgen, zijn zodanig versterkt binnen de taalpilotscholen, dat op basis hiervan verbetering van de leerlingresultaten verwacht zou mogen worden.
3. Het beleid op omgaan met verschillen tussen leerlingen is op de scholen niet eenduidig: er worden binnen de scholen conflicterende modellen voor differentiatie ingezet. Dit vormt een bedreiging voor het bereiken van de gestelde doelen.

4. Implementatie van de taalpilots is zowel binnenschools als bovenschools veelal in handen gelegd van een externe organisatie. Hoewel dit ten tijde van de uitvoering effectief is, vormt dit tevens een bedreiging voor de borging van de geboekte resultaten na afloop van de taalpilots.

4. OORZAKEN ACHTERBLIJVEN TAALBELEID

4.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt de vraag beantwoord: Zijn er scholen waar verbetering van het taalbeleid achterblijft en zo ja, welke oorzaken zijn daarvoor aan te wijzen? Om deze vraag te beantwoorden zijn op basis van gegevens uit de schriftelijke vragenlijsten en de lijst van scholen die bij de Inspectie van het Onderwijs te boek staan als zwak of zeer zwak vijftien scholen geselecteerd. Van deze scholen is een analyse gemaakt van de kwaliteit van het gevoerde taalbeleid. Tevens is van deze scholen nagegaan of op deze scholen sprake is van een sterk gesegregeerde leerlingpopulatie of extreme contextkenmerken. Ook hiervoor is voor een belangrijk deel gebruik gemaakt van gegevens die bij de Inspectie van het Onderwijs en bij CFI bekend zijn. Vervolgens zijn op de betreffende scholen gesprekken gevoerd om het beeld van het gevoerde taalbeleid te actualiseren en eventuele verbeteringen in kaart te brengen.

In dit hoofdstuk wordt in paragraaf 4.2 het selectieproces van de scholen die achterblijven op de implementatie van het taalbeleid beschreven. In paragraaf 4.3 wordt besproken volgens welk stamien de casebeschrijvingen van deze scholen zijn opgebouwd. In de paragrafen 4.4 tot en met 4.18 zijn de case beschrijvingen per school opgenomen. In paragraaf 4.19 wordt op basis van een de individuele cases overstijgende analyse, bovenstaande onderzoeksvraag beantwoord.

4.2 Selectie scholen

Er zijn zestien scholen geselecteerd voor aanvullend onderzoek naar het taalbeleid op de scholen. Hieronder wordt het selectieproces beschreven.

Om zicht te krijgen op het gevoerde taalbeleid zijn bij de coördinator van de taalpilot van elke school en bij de schoolleider schriftelijke vragenlijsten afgenomen in april 2009. Aan de coördinator is tevens gevraagd bij een drietal leerkrachten klassen-observaties uit te voeren. Het taalbeleid is gemeten met 23 variabelen die betrekking hebben op de vier aspecten van goed taalbeleid zoals in hoofdstuk 2 beschreven: beleid op het onderwijsaanbod, beleid op goed onderwijs, blijvend verbeteren van taal- en leesprestaties door planmatig invoeren en aansturen van de vernieuwingen en beleid op blijvend verbeteren door bovenschoolse aansturing.

Op elk van de 23 variabelen zijn de 15 procent zwakst scorende scholen geselecteerd. Het blijkt dat niet alle variabelen differentiëren. Er zijn variabelen die op bijna alle scholen voorkomen en er zijn variabelen waar bijna alle scholen op uitvallen. Om die reden hebben we besloten om het derde aspect van goed taalbeleid 'Blijvend verbeteren

van de taal- en leesprestaties door planmatig invoeren en aansturen van de vernieuwingen' als leidend te nemen in het selectieproces.

Er konden 33 scholen geselecteerd worden die tenminste op twee onderdelen van dit aspect uitvielen.

Uit de gegevens van de Inspectie van het Onderwijs bleek, dat bij 63 van de scholen die deelnemen aan de taalpilots vanaf 2007 een tekortkomingsonderzoek is gedaan door de inspectie in het kader van het risicogericht toezicht. In deze tekortkomingsonderzoeken zijn een tweetal indicatoren opgenomen die betrekking hebben het derde aspect van goed taalbeleid, te weten: het borgen van de kwaliteit van het leren en het onderwijzen en het planmatig werken aan verbeteractiviteiten. Er zijn 17 scholen die uitvallen op beide indicatoren van de inspectie. Samen met de 33 scholen die uitvallen op de realisatie taalbeleid zoals gemeten met de schriftelijke vragenlijsten, konden in totaal 50 scholen getraceerd worden die duidelijk uitvallen op de realisatie van het taalbeleid.

Om tot verdere selectie van scholen te komen voor opname in het aanvullende onderzoek, zijn de leerlingresultaten in het selectieproces betrokken. Als selectie criterium is gehanteerd een uitvalpercentage van meer dan 25 procent op de meimeting met kaart 3 van de Drie Minuten Toets in groep 3. De reden voor de keuze van dit criterium is, dat uit eerdere rapportages over de taalpilot bekend was, dat gemiddeld het uitvalpercentage op deze toets rond de vijftien procent ligt. Een uitvalpercentage van meer dan 25 procent is ook voor deze groep een uiterst zwakke score. Bovendien is aanvankelijk lezen een aspect van het lezen waarop het onderwijs veel invloed kan uitoefenen. Uitval op dit onderwerp kan daardoor toegeschreven worden aan het ontbreken van taalbeleid. Van de taalpilotscholen voldeden 16 aan dit criterium in 2007-2008 en 10 scholen in 2008-2009. Deze selectie is aangevuld met gegevens van de inspectie over de onderwijsresultaten. Op 22 scholen met een tekortkomingsonderzoek door de inspectie wordt een onvoldoende gescoord op resultaten van de Eindtoets Basisonderwijs omdat gedurende een periode van drie jaar deze lager waren dan van een school met deze populatie verwacht mag worden. Hiermee vallen in totaal 48 van de taalpilotscholen sterk uit op de onderwijsresultaten.

De gegevens van de scholen die uitvallen op de realisatie van het taalbeleid en die uitvallen op onderwijsresultaten zijn aan elkaar gekoppeld. In totaal bleken er 16 scholen te zijn, die zowel uitvallen op (aspecten van) de kwaliteit van het taalbeleid als op de onderwijsresultaten. Van deze 16 scholen waren 15 scholen bereid om deel te nemen aan het aanvullend onderzoek door middel van een open interview. Dit interview is gehouden met de coördinator van de taalpilot op de school. Deze interviews zijn uitgewerkt en vervolgens verwerkt in een casebeschrijving, die aan de scholen ter correctie en bevestiging is voorgelegd. In de volgende paragraaf wordt het stramien geschetst dat bij elk van de casebeschrijvingen gevolgd is.

4.3 Stramien casebeschrijvingen

De casebeschrijvingen zijn opgebouwd volgens een vast stramien. Elke casebeschrijving start met een typering van de school. Vervolgens wordt een beeld geschetst van de resultaten die de school met haar leerlingen boekten ten tijde van de uitvoering van de taalpilots. Daarna wordt een schets gegeven van de mate waarin de school taalbeleid voert op elk van de vier door ons onderscheiden aspecten van taalbeleid. In deze schets wordt zowel ingegaan op de kwaliteit van het taalbeleid bij aanvang van de taalpilot, als op de acties die op de school zijn ondernomen of op de rol staan om tot verbetering van het taalbeleid te komen. Hiermee duiden we al aan, dat op alle geselecteerde scholen sprake is van verbetering van het taalbeleid. Om deze reden wordt elke case-beschrijving afgesloten met een analyse van de oorzaken die aan de verbetering van het taalbeleid hebben bijgedragen.

4.4 Casebeschrijving school A

4.4.1 Typering van de school

School A is een katholieke basisschool in één van de vier grote steden in het land. De school heeft een directrice, een adjunct-directrice, 30 leerkrachten, twee intern begeleiders, een ouderconsulent, een brede school medewerker, een vakleerkracht gym, twee conciërges en een administratief medewerker. Op 1 oktober 2009 telde de school 280 leerlingen. 35 procent van de leerlingen had geen gewicht, 12 procent had een gewicht van 0.3 en 53 procent had een gewicht van 1.21. De school heeft sinds een aantal jaren te maken met een verzwaring van de leerlingpopulatie. De leerlingen die tussentijds uitstromen zijn vaak de betere leerlingen die naar een andere wijk verhuizen als de ouders meer gaan verdienen. De kinderen die op de school instromen in groep 1, zijn leerlingen met een relatief grotere achterstand. Behalve aan de pilot Taalbeleid Onderwijsachterstanden doet de school vanaf 2008 ook mee aan een project in hun eigen gemeente dat tot doel heeft in 2011 geen zwakke en zeer zwakke scholen meer te hebben in de gemeente. Tot 2008 was er een oud schoolgebouw met oud meubilair wat veel negatieve invloed had op het onderwijs en door het personeel, de ouders en de leerlingen als deprimerend werd ervaren. De school is in 2008 geheel gerenoveerd.

4.4.2 Onderwijsresultaten tijdens de pilot Taalbeleid Onderwijsachterstanden

De school is door de inspectie als zwak beoordeeld na een onderzoek begin 2008, omdat de resultaten op de Eindtoets Basisonderwijs gedurende een periode van drie jaar lager waren dan van een school met deze populatie verwacht mag worden.

Opvallend genoeg zijn de leerlingresultaten in de onderbouw in het schooljaar 2007-2008 goed te noemen. Zo bedroeg het percentage uitvallers op de toets Taal voor Kleuters in groep 2 slechts 13 procent. Ook ten aanzien van het aanvankelijk en voortgezet lezen zijn de resultaten opvallend goed: in geen enkele groep komt in het schooljaar 2007-2008 het uitvalpercentage boven de 15 procent uit. De problemen doen zich met name voor bij de woordenschatontwikkeling van de leerlingen en bij hun leesbegrip. Op de Leeswoordenschattoets ligt het uitvalpercentage tussen 40 en 63 procent. Bij Begrijpend Lezen is dit eveneens hoog. In het schooljaar 2008-2009 is dit beeld hetzelfde. Begin 2010 is de school niet meer als zwakke school geïndiceerd door de inspectie en heeft de school het basistoezicht toegekend gekregen. De resultaten op de Eindtoets Basisonderwijs lagen op het niveau wat van een school met deze populatie verwacht kan worden. Alleen de taalresultaten van de leerlingen aan het eind van de basisschool waren nog net onvoldoende.

4.4.3 Kwaliteit van het taalbeleid gedurende de looptijd van de taalpiloot

In deze paragraaf wordt de kwaliteit van het gevoerde taalbeleid op de school gedurende de looptijd van de taalpiloot beschreven voor elk van de vier aspecten van goed taalbeleid. Dit beeld wordt geschetst op basis van de schriftelijke vragenlijst die de schoolleider en coördinator hebben ingevuld in april 2009, de gegevens van de inspectie over deze school en een gesprek in mei 2010 met de schoolleider en de intern begeleider die ook werkzaam is als coördinator van de pilot Taalbeleid Onderwijsachterstanden op de school.

Taalbeleid ten aanzien van het onderwijsaanbod realiseren

Als we kijken naar het onderwijsaanbod bij aanvang van de taalpiloot dan was dit nauwelijks op orde. Uit het gesprek met de schoolleider en coördinator blijkt dat op schoolniveau nauwelijks afspraken werden gemaakt over het inplannen van het aanbod. Daarnaast was de doorgaande lijn in het leerstofaanbod bij lezen en taal niet gewaarborgd.

In het schooljaar 2008-2009 is het inplannen van het aanbod op elk van de onderscheiden aspecten van taal en lezen sterk verbeterd. De school scoort op deze aspecten boven de gemiddelde score over alle taalpilotscholen heen. Alleen het inplannen van het woordenschatonderwijs ligt nog onder dit gemiddelde. De school heeft ook een grote ontwikkeling doorgemaakt in de doorgaande lijn, wat voor tweederde op orde is in april 2009. Na drie jaar werken aan de taalpiloot is de school nu op het punt gekomen om de doorgaande lijn te optimaliseren.

Beleid op goed onderwijs

Bij aanvang van de taalpiloot was er nauwelijks sprake van beleid op goed onderwijs. In het gesprek met de schoolleider en coördinator kwam naar voren dat er geen

minimumdoelen voor de leerlingen werden gesteld. Daarnaast hadden veel leerlingen een individueel handelingsplan en er vond veel remedial teaching buiten de klas plaats. Ook was er geen goede organisatie van de instructie in de groepen. Tevens was de tijd voor de verschillende aspecten van taal en lezen niet vastgelegd. Volgens de inspectie werd begin 2008 de zorg onvoldoende planmatig uitgevoerd. Uit het gesprek blijkt dat de toetsen niet structureel bij alle leerlingen werden afgenomen en door een snelle opvolging van nieuwe leerlingvolgsystemen zijn toetsgegevens verloren gegaan van voorgaande schooljaren. De toetsgegevens die beschikbaar waren werden niet gebruikt om het aanbod en de instructie aan te passen en om handelingsgericht te werken.

In het schooljaar 2008-2009 is het beleid op goed onderwijs sterk verbeterd. Het afstemmen van toetsen, aanbod en groepsbesprekingen en het gebruik van de toetsgegevens is voor tweederde op orde. Ook is het gebruik van de toetsgegevens om het aanbod en de instructie aan te passen verbeterd, maar nog niet optimaal met veertig procent van de activiteiten die worden uitgevoerd blijkt uit de vragenlijst in april 2009. Als we de situatie begin 2008 vergelijken met mei 2010 zien we een duidelijk stijgende lijn. Uit het gesprek blijkt dat de school nu doelen opgesteld heeft voor de leerlingen. In alle klassen wordt gewerkt volgens het concept van convergente differentiatie. De school werkt nu met groepsplannen en er zijn alleen nog enkele rugzakleerlingen met een individueel handelingsplan. Daarnaast heeft de school ingezet op ondersteuning met extra leerkrachten in de klas. De tijd voor taal/lezen is voor alle aspecten vastgelegd en elke ochtend is er een kwartier leesloop, zodat elke ochtend 20 minuten gelezen wordt met de ouders erbij. Op die manier is er ook extra leestijd gecreëerd voor de zwakke leerlingen, omdat zij in die tijd samen met de leerkracht kunnen lezen. Ten slotte neemt de school nu structureel de toetsen af bij alle leerlingen en maakt zij een eigen trendanalyse met hierin de doelen, inspectienormen en een vergelijking met andere scholen in vergelijkbare situaties. Deze monitor wordt met het hele team bekeken en besproken.

Taal- en leesprestaties blijvend verbeteren

Als wordt gekeken naar het derde aspect van goed taalbeleid, namelijk het planmatig aansturen, bewaken, evalueren en borgen van het proces van vernieuwen dan vond dit nauwelijks plaats op de school bij aanvang van de taalpilot. Volgens de inspectie werd begin 2008 onvoldoende planmatig gewerkt aan verbeteractiviteiten, het onderwijsproces werd onvoldoende regelmatig geëvalueerd en de kwaliteit van het leren en onderwijzen was onvoldoende geborgd.

Vanaf het schooljaar 2008-2009 is het blijvend verbeteren van taal- en leesprestaties sterk verbeterd. De aansturing van de taalpilot en coördinatie van de taalpilot is voor viervijfde deel op orde en ligt boven de gemiddelde score over alle taalpilotscholen heen. Ook de samenwerking in het team is verbeterd, evenals de bereidheid om vernieuwingen in te voeren, deze liggen beiden op het gemiddelde. De school heeft

veel vernieuwingen ingezet vanaf 2008. De school heeft groepsbesprekingen en leerlingbesprekingen op vaste momenten en besprekingen per bouwgroep. De observaties in de klassen worden structureel elke drie weken gedaan door coördinatoren, met een extern begeleider en dit wordt nabesproken met de leerkrachten. Dit wordt ook teruggekoppeld naar de directie en meegenomen in functioneringsgesprekken. Voor het schooljaar 2010-2011 wil de school de vernieuwingen die zij hebben ingezet borgen.

Taalbeleid bovenschools

Ten slotte hebben we gekeken naar het bovenschools taalbeleid. De ondersteuning en facilitering vanuit het bestuur is hoog. De school neemt deel aan een netwerk van directies georganiseerd door het bestuur. Ook in het schooljaar 2009-2010 neemt de school hier aan deel en wordt zij door het bestuur aangestuurd en gefaciliteerd.

4.4.4 Oorzaken voor verbetering taalbeleid

We zien dat het taalbeleid in de school sterk is verbeterd wanneer we het begin van de taalpilot en mei 2010 met elkaar vergelijken. Een belangrijke oorzaak is dat de werkomgeving van het personeel sterk is verbeterd, van een deprimerende omgeving naar een geheel gerenoveerd en modern gebouw. Een zeer in het oog springende oorzaak is dat op het moment dat de inspectie de school als zwak indiceerde, de schoolleider vervangen werd. Daarmee is gezegd dat het bestuur hierin een belangrijke rol heeft gespeeld. Deze nieuwe schoolleider heeft daarna de volgende verbeteringen ingezet. Er is een nieuw team gecreëerd met gekwalificeerde leerkrachten. Daarnaast heeft de school begeleiding ingezet om de vaardigheden van de leerkrachten te verbeteren met betrekking tot klassenmanagement, woordenschatonderwijs, het werken met het differentiatie-model en groepsplannen. Tevens kan als oorzaak de cultuuromslag genoemd worden die op deze school heeft plaatsgevonden ten aanzien van het opbrengst gericht werken. Tot slot heeft de schoolleiding gewerkt aan het verbeteren van de relatie met de ouders met een schoolgids, een persoonlijke benadering naar de ouders toe en Nederlandse les voor ouders.

4.5 Casebeschrijving school B

4.5.1 Typering van de school

School B is een openbare basisschool in een kleine plaats in het noorden van het land. De school heeft een directrice, acht leerkrachten, een intern begeleider, een conciërge en een zogenoemde wijk-tutor. Deze wijk-tutor behoort tot een Vroeg Voorschools Educatieprogramma van hun eigen gemeente. Op 1 oktober 2009 telde de school 104

leerlingen. 51 procent van de leerlingen had geen gewicht, 47 procent van de leerlingen had het gewicht 0.3 en 2 procent van de leerlingen had een gewicht van 1.21. De school krijgt sinds een aantal jaren meer zorgleerlingen met sociale problematiek binnen in de school. Een aantal leerlingen zou in aanmerking komen om naar het speciaal onderwijs te gaan, maar dit is buiten het dorp en daarom blijven de leerlingen op de school. Er is een terugloop van leerlingen in de gemeente als geheel en als gevolg hiervan heeft de school minder leerkrachten vanaf schooljaar 2010-2011, evenals dat de wijkmentor niet meer aanwezig zal zijn door de afloop van het programma Vroeg Voorschoolse Educatie. Tot slot hebben in deze kleine school in het huidige team veel veranderingen plaatsgevonden door ziekte en zwangerschapsverlof, in het schooljaar 2009-2010 waren hierdoor drie vaste leerkrachten afwezig.

4.5.2 Onderwijsresultaten tijdens de pilot Taalbeleid Onderwijsachterstanden

De school is door de inspectie als zeer zwak beoordeeld na een onderzoek eind 2008, omdat de resultaten op de Eindtoets Basisonderwijs gedurende een periode van drie jaar lager waren dan van een school met deze populatie verwacht mag worden. Daarnaast vertoonden het onderwijsleerproces, de zorg en de begeleiding voor leerlingen op belangrijke punten tekortkomingen. Uit de leerlingresultaten in het schooljaar 2007-2008 blijkt dat het percentage leerlingen dat met een achterstand de school binnenkomt hoog is. Eind groep 1 bedraagt de uitval op Taal voor Kleuters 42 procent. De resultaten bij het aanvankelijk lezen zijn goed, maar bij de groepen daarna neemt het uitvalpercentage toe tot 42 procent in groep 5. Wat verder opvalt is dat het percentage uitval bij het voortgezet lezen sterk schommelt per groep. Dit is ook het geval bij begrijpend lezen. In het schooljaar 2008-2009 zijn de resultaten bij het aanvankelijk lezen wederom goed. De resultaten in de groepen daarna zijn verbeterd ten opzichte van het schooljaar 2007-2008 met een hoogste uitvalpercentage in groep 6 met 21 procent. De resultaten bij begrijpend lezen schommelen nog steeds sterk per groep. Eind 2009 is de school niet meer als zeer zwakke school geïndiceerd door de inspectie en heeft de school het basistoezicht toegekend gekregen. De resultaten op de Eindtoets Basisonderwijs lagen op het niveau wat van een school met deze populatie verwacht kan worden.

4.5.3 Kwaliteit van het taalbeleid gedurende de looptijd van de taalpilot

In deze paragraaf wordt de kwaliteit van het gevoerde taalbeleid op de school gedurende de looptijd van de taalpilot beschreven voor elk van de vier aspecten van goed taalbeleid. Dit beeld wordt geschetst op basis van de schriftelijke vragenlijst die de schoolleider en coördinator hebben ingevuld in april 2009, de gegevens van de inspectie over deze school en een gesprek in mei 2010 met de schoolleider.

Taalbeleid ten aanzien van het onderwijsaanbod realiseren

Als we kijken naar het onderwijsaanbod gedurende de taalpilot dan kan gesteld worden dat de kwaliteit hiervan op orde was. Met betrekking tot het inplannen van het aanbod en de doorgaande lijn in het leerstofaanbod bij lezen en taal ligt dit boven de gemiddelde score over alle taalpilotscholen heen. De school scoorde alleen onder het gemiddelde op het inplannen van het aanbod voor woordenschat.

Uit het gesprek met de schoolleider in mei 2010 is gebleken dat zij het woordenschat-onderwijs nu verwerken in de zaakvakken en in rekenen.

Beleid op goed onderwijs

In 2008 was er nauwelijks sprake van beleid op goed onderwijs. Volgens de inspectie scoorde de school eind 2008 onvoldoende op de volgende negen punten. Zo scoorde de school onvoldoende op het planmatig uitvoeren van de zorg en het nagaan van de effecten van de zorg. Daarnaast handelde de school niet op basis van de toetsen. Ook scoorde de school onvoldoende op het afstemmen van de hoeveelheid tijd voor leren en onderwijzen bij taal en rekenen op de onderwijsbehoeften van de leerlingen. Tevens konden leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften zich onvoldoende naar hun mogelijkheden ontwikkelen. Daarnaast scoorde de school onvoldoende op het afstemmen van de instructie en verwerking op de verschillen in ontwikkeling tussen de leerlingen. Ten slotte was er volgens de inspectie onvoldoende sprake van het realiseren van een taakgerichte werksfeer door de leerkrachten, duidelijk uitleggen door leerkrachten en het geven van expliciet onderwijs in strategieën voor denken en leren door leerkrachten.

In 2009 en 2010 zijn verschillende verbeteringen doorgevoerd. De school werkt met de één-zorg-route, waarbij zij groepsoverzichten maken op basis van de toetsresultaten, trendanalyses maken en groepsbesprekingen houden voor lezen rekenen en spelling. Tevens werkt de school nu met groepsplannen en er zijn nog maar een beperkt aantal leerlingen met een individueel handelingsplan. Om meer rekening te houden met de verschillen tussen leerlingen heeft de school de volgende maatregelen genomen. Er is een wijk-tutor in groep 1 en 2 en een extra leerkracht in groep 7. Daarnaast heeft de school de methode Estafette aangeschaft voor technisch lezen. De school worstelt nog wel erg met de drie differentiatielagen in de methode, omdat zij met combinatieklassen werken. Dit kan alleen opgelost worden met de interne begeleider die in groep 3 en 4 meehelpt en door leerlingen die zelfstandig kunnen werken bij een hogere groep aan te laten sluiten.

Taal- en leesprestaties blijvend verbeteren

Als we kijken naar het derde aspect van goed taalbeleid, dan vond dit nauwelijks plaats. In 2008 scoorde de school volgens de inspectie onvoldoende op het regelmatig evalueren van het leren en onderwijzen. Dit wordt bevestigd in de vragenlijst die in het kader van de taalpilot is afgenomen in april 2009. De school scoorde hier op het afstemmen van toetsen, aanbod en groepsbesprekingen lager dan de gemiddelde score

over alle taalpilotscholen heen. Tevens scoorde de school volgens de inspectie onvoldoende op het borgen van de kwaliteit van het leren en onderwijzen en op het planmatig werken aan verbeteractiviteiten. Dit wordt ook bevestigd in de vragenlijst. De school had namelijk geen regiegroep voor de taalpilot. Tot slot scoorde de school volgens de inspectie onvoldoende op de verbinding van de kwaliteitszorg met de visie op leren en onderwijzen zoals geformuleerd in het schoolplan.

In 2009 en 2010 zijn verbeteringen doorgevoerd op dit aspect van taalbeleid. Zo vinden er voor het woordenschatonderwijs klassenbezoeken plaats, waarbij leerkrachten elkaar observeren en feedback geven. De school doet daarnaast aan coaching on-the-job voor net beginnende leerkrachten. De leerkrachten worden getraind door externe begeleiding in het geven van directe instructie en effectieve instructie voor spelling en woordenschatonderwijs. Zij doen dit door middel van klassenbezoeken, nabesprekingen, teambesprekingen en filmopnamen in de klas. Ten behoeve van de implementatie van de taalpilot is een regiegroep ingesteld. De school wil vanaf schooljaar 2010-2011 de verbeteringen borgen in het aanvankelijk en technisch lezen, woordenschat en begrijpend lezen. Zij wil dit doen door middel van systematische klassenbezoeken en teambesprekingen.

Taalbeleid bovenschools

Ten slotte hebben we gekeken naar het bovenschools taalbeleid met betrekking tot de rechtstreekse aansturing door het bestuur van de school en de rechtstreekse facilitering van de school door het bestuur. De school ervaart in behoorlijk hoge mate ondersteuning vanuit een bovenschools bestuur. De school scoort op de vragenlijst in april 2009 op dit aspect boven de gemiddelde score over alle taalpilotscholen heen. Ook in het schooljaar 2009-2010 vindt aansturing plaats door middel van een bovenschools netwerk. Een voorbeeld van facilitering door het bestuur is het feit dat ze in het schooljaar 2009-2010 een extra leerkracht hebben en een wijk-tutor in het kader van Vroeg Voorschoolse Educatie. Vanaf schooljaar 2010-2011 zal de facilitering teruglopen vanuit het bestuur omdat er minder geld voor beschikbaar is.

4.5.4 Oorzaken voor verbetering taalbeleid

Wanneer we het begin van de taalpilot en mei 2010 met elkaar vergelijken, zien we dat op het gebied van taalbeleid grote vooruitgang is geboekt. Hiervoor zijn de volgende oorzaken aan te wijzen. Het bestuur heeft een belangrijke rol gespeeld door het mogelijk te maken een extra leerkracht in groep 7 te plaatsen. Bovendien heeft het bestuur ervoor gezorgd dat in het kader van de Vroeg Voorschoolse Educatie een wijk-tutor ondersteuning gaf aan groep 1 en 2. Daarnaast heeft de schoolleider een aantal verbeteringen ingezet. Zij heeft begeleiding ingehuurd om de vaardigheden van de leerkrachten te verbeteren met betrekking tot de instructie voor spelling en woordenschat en zij heeft een systeem van collegiale consultatie ingevoerd in de

school. Als laatste oorzaak kan de cultuuromslag genoemd worden die op deze school heeft plaatsgevonden ten aanzien van het opbrengst gericht werken. Het wegvallen van de facilitering door het ontbreken van middelen in de toekomst, vormt een bedreiging voor de ingeslagen weg.

4.6 Casebeschrijving school C

4.6.1 Typering van de school

School C is een rooms-katholieke school in een klein dorp in het zuiden van het land. De school heeft een directeur, vijf leerkrachten, een intern begeleider en een conciërge. Op 1 oktober 2009 telde de school 79 leerlingen. 73 procent van de leerlingen heeft geen gewicht, 23 procent heeft een gewicht van 0.3 en vier procent van de leerlingen heeft een gewicht van 1.21. De school vormt een brede school samen met een andere school en verschillende instanties. De school werkt samen met de gemeente en jeugdpolitie om leerlingen uit probleemgezinnen die op school zitten en overlast veroorzaken aan te pakken.

4.6.2 Onderwijsresultaten tijdens de pilot Taalbeleid Onderwijsachterstanden

In het schooljaar 2007-2008 zijn de leerlingresultaten van de school goed bij het aanvankelijk lezen. Ook de leerlingresultaten op woordenschat in groep 3 en 4 zijn goed, hier komt het uitvalpercentage niet boven de 8 procent uit. De problemen doen zich met name voor bij voortgezet lezen waar de resultaten sterk verschillen per groep. Bij woordenschatontwikkeling en leesbegrip in de hogere groepen is er sprake van een hoog percentage uitval. Het percentage uitvallers in groep 8 is bij woordenschat en begrijpend lezen opgelopen tot 70 procent. In het schooljaar 2008-2009 is dit beeld hetzelfde. De school is door de inspectie als zwak beoordeeld na een onderzoek eind 2008, omdat de resultaten op de Eindtoets Basisonderwijs gedurende een periode van drie jaar lager waren dan van een school met deze populatie verwacht mag worden. De school is eind 2009 opnieuw als zwakke school geïndiceerd, omdat de resultaten op de Eindtoets Basisonderwijs niet verbeterd waren. Eind 2009 liggen de resultaten op tussentijdse momenten wel op een voldoende niveau volgens de inspectie voor aanvankelijk en voortgezet lezen in groep 3 en 4 en begrijpend lezen in groep 6.

4.6.3 Kwaliteit van het taalbeleid gedurende de looptijd van de taalpilot

In deze paragraaf wordt de kwaliteit van het gevoerde taalbeleid op de school gedurende de looptijd van de taalpilot beschreven voor elk van de vier aspecten

van goed taalbeleid. Dit beeld wordt geschetst op basis van de schriftelijke vragenlijst die de schoolleider heeft ingevuld in april 2009, de gegevens van de inspectie over deze school en een gesprek in mei 2010 met de schoolleider en de intern begeleider die ook werkzaam is als coördinator van de pilot Taalbeleid Onderwijsachterstanden.

Taalbeleid ten aanzien van het onderwijsaanbod realiseren

Als we kijken naar het onderwijsaanbod dan werd hier in het eerste jaar van de taalpilot nauwelijks beleid op gevoerd. Eind 2008 waren de aangeboden leerinhouden voor Nederlandse taal en voor rekenen en wiskunde volgens de inspectie onvoldoende dekkend voor de kerndoelen. In het gesprek met de schoolleider en coördinator kwam naar voren dat de school verouderde methoden gebruikte waarvan het aanbod niet voldoende was om de kerndoelen te bereiken. Daarnaast was de doorgaande lijn niet op orde was en waren er nauwelijks afspraken over het leerstofaanbod. Ten slotte vond er in de midden- en bovenbouw geen overdracht tussen de groepen plaats, waardoor leerlingen soms met een achterstand begonnen in de volgende groep, zonder dat daar adequaat op gereageerd werd.

In 2009 en 2010 is het inplannen van het aanbod op elk van de onderscheiden aspecten van taal en lezen sterk verbeterd. De school scoort in april 2009 op het inplannen van het aanbod boven de gemiddelde score over alle taalpilotscholen heen. Alleen het inplannen van woordenschatonderwijs ligt nog onder dit gemiddelde. In het gesprek met de schoolleider en coördinator kwam naar voren dat de school nieuwe methoden heeft aangeschaft voor voortgezet lezen en begrijpend lezen. Tevens worden in de kleutergroepen alle letters aangeleerd. De school heeft ook een ontwikkeling doorgemaakt in de mate waarin er een doorgaande lijn in het leerstofaanbod aanwezig is. Dit is in april 2009 voor tweederde op orde. Daarnaast zijn maatregelen getroffen om ervoor te zorgen dat de leerlingen uit de kleutergroep zo goed mogelijk voorbereid de overgang naar groep 3 maken. De leerlingen van groep 2 gaan alvast op bezoek in groep 3. Daarna geeft de leerkracht van groep 3 feedback aan de leerkracht van groep 2 over het niveau van deze leerlingen. Ten slotte wordt de overdracht van de leerlingen naar de volgende groep nu vastgelegd door alle leerkrachten.

Beleid op goed onderwijs

In de school waren alle vier de aspecten van beleid op goed onderwijs niet op orde. Ten eerste constateerde de inspectie eind 2008 dat het gehanteerde differentiatie-model ongeschikt was om voldoende resultaten bij de leerlingen te bereiken. In het gesprek met de schoolleider en coördinator kwam naar voren dat veel leerlingen een eigen individuele leerlijn hadden en er remedial teaching buiten de klas plaatsvond. Het risico dat door deze manier van differentiëren de doelen bij leerlingen niet gerealiseerd werden, werd nog eens versterkt doordat leerkrachten lage verwachtingen hadden van de leerlingen en er lage streefdoelen opgesteld waren voor de groepen als geheel. De inspectie constateerde eind 2008

dat de leerkrachten onvoldoende expliciet onderwijs in strategieën voor denken en leren gaven en de leerlingen te weinig verantwoordelijkheid voor de organisatie van hun eigen leerproces hadden. Leerkrachten werden hier niet op aangesproken door de schoolleider, ook omdat er geen traditie van klassenbezoeken en observaties was, waardoor het ontbreken van deze vaardigheden niet gezien werd. Het tweede aspect van beleid op goed onderwijs, te weten het inplannen van voldoende tijd voor taal en lezen voor de leerlingen was niet op orde in de school. Dit geldt ook voor het derde aspect, het inplannen van extra tijd voor de zwakke leerlingen. De tijd voor taal en lezen was niet voldoende en er werd teveel tijd aan themaprojecten en acties voor goede doelen besteed. Ten slotte werd ook op het vierde aspect van goed onderwijs, het opbrengst gericht werken, nauwelijks beleid gevoerd op deze school.

In 2009 en 2010 is het beleid op goed onderwijs sterk verbeterd. Op alle vier de aspecten van beleid op goed onderwijs zijn maatregelen genomen. Om meer rekening te houden met verschillen tussen leerlingen is de school gaan werken met de nieuwe methode Estafette en in alle klassen wordt gewerkt volgens het concept van convergente differentiatie. Daarnaast zijn de leerkrachten geschoold in het maken van groepsplannen door externe begeleiders en er is nog maar één leerling met een individueel handelingplan. In het gesprek met de schoolleider en coördinator kwam naar voren dat de leerkrachten nu hoge verwachtingen hebben van de leerlingen en de school heeft hogere doelen opgesteld voor de leerlingen. De schoolleider voert nu klassenbezoeken en observaties uit en houdt nabesprekingen met de leerkrachten. De tijd voor taal en lezen is uitgebreid en vastgelegd, dit geldt ook voor de extra tijd voor zwakke leerlingen. Ten slotte is ook het vierde aspect van opbrengst gericht werken verbeterd in de school. De leerkrachten zijn geschoold in het analyseren van de leerlingresultaten en de resultaten worden met de leerkrachten en in het team besproken. Daarnaast worden de resultaten van de school gepresenteerd op bestuursniveau en vergeleken met de andere scholen binnen het bestuur.

Tijdens de taalpilot is inhoudelijk vooral gewerkt aan verbetering van het voorbereidend, aanvankelijk en voortgezet leesonderwijs. Na drie jaar werken aan de taalpilot is de school nu op het punt gekomen om het onderwijs voor begrijpend lezen te gaan optimaliseren en willen zij zich richten op het verbeteren van het rekenonderwijs. Ook willen zij de relatie met de ouders verbeteren en intensiveren. Ten slotte zijn ze van plan in de komen periode de leerlingen meer te betrekken bij hun onderwijsproces.

Taal- en leesprestaties blijvend verbeteren

Uit bovenstaande blijkt dat in de periode voorafgaande aan de taalpilot er geen sprake was van inhoudelijke bemoeienis van de schoolleider, noch met de planning, noch met de doorgaande lijn. De inspectie constateerde eind 2008 dat de school de kwaliteit van het leren en onderwijzen onvoldoende borgde. Met het aantreden van een nieuwe

schoonleider in 2008 is dit sterk verbeterd. In april 2009 is de coördinatie en aansturing van de taalpiloot dan ook voor meer dan tweederde op orde. De schoolleider en coördinator voeren systematisch klassenbezoeken uit, voeren gesprekken met de leerkrachten over hun functioneren en de leerkrachten worden gecoacht door de coördinator. Na drie jaar werken aan de taalpiloot is de school nu op het punt gekomen om alle ingezette initiatieven te borgen.

Taalbeleid bovenschools

Ten slotte hebben we gekeken naar het laatste aspect van goed taalbeleid. De school ervaart in behoorlijk hoge mate ondersteuning vanuit het bovenschools bestuur. De school scoort op de vragenlijst in april 2009 op dit aspect boven de gemiddelde score over alle taalpilootscholen heen. De school neemt deel aan netwerkbijeenkomsten die het bestuur voor schoolleiders organiseert. Ook in het schooljaar 2009-2010 vindt aansturing van de implementatie van de taalpiloot plaats door middel van een bovenschools netwerk georganiseerd door het bestuur.

4.6.4 Oorzaken voor verbetering taalbeleid

Wanneer we het taalbeleid in 2008 en mei 2010 met elkaar vergelijken, zien we dat de school een grote ontwikkeling heeft doorgemaakt. Een eerste belangrijke oorzaak die aan te wijzen is voor deze verbeteringen, is dat de mogelijkheid zich voordeed voor benoeming van een nieuwe schoolleider, omdat de vorige schoolleider met pensioen ging. Deze schoolleider heeft daarna een aantal verbeteringen ingezet. Hij heeft begeleiding ingezet om de vaardigheden van de leerkrachten te verbeteren met betrekking tot woordenschatonderwijs, het werken met het differentiatie-model, het opstellen van groepsplannen en het analyseren van leerlingresultaten. Als tweede oorzaak kan de cultuuromslag genoemd worden die op deze school heeft plaatsgevonden ten aanzien van het opbrengst gericht werken. Ten slotte is het mogelijk geweest om op deze kleine school deze verbeteringen in te zetten doordat zij relatief meer financiële middelen ontvangen vanuit hun bestuur. Dit kan als een derde belangrijke oorzaak aangewezen worden voor de opgetreden verbeteringen.

4.7 Casebeschrijving school D

4.7.1 Typering van de school

School D is een openbare Montessori school in één van de vier grote steden in het land. De school heeft vier vestigingen. De school heeft een directeur, 22 leerkrachten, een intern begeleider, een administratief medewerker en een conciërge. Op 1 oktober 2009 telde de school 330 leerlingen. Er zijn geen leerlingen met een gewicht.

4.7.2 Onderwijsresultaten tijdens de pilot Taalbeleid Onderwijachterstanden

In de kleuterbouw zijn de leerlingresultaten in het schooljaar 2007-2008 goed. Bij voortgezet lezen doen zich echter problemen voor. In groep 4 is het percentage uitvallers 42 procent. De resultaten op leesbegrip zijn goed: in geen enkele groep komt het percentage uitvallers boven de 6 procent uit. In het schooljaar 2008-2009 is dit beeld hetzelfde. De school valt onder het basistoezicht van de Inspectie van het Onderwijs. De resultaten op de Eindtoets Basisonderwijs zijn door de inspectie als voldoende beoordeeld.

4.7.3 Kwaliteit van het taalbeleid gedurende de looptijd van de taalpilot

In deze paragraaf wordt de kwaliteit van het taalbeleid voor elk van de vier aspecten van goed taalbeleid beschreven, zoals dat op de school gedurende de looptijd van de taalpilot werd gevoerd. Deze beschrijving wordt geschetst op basis van de gegevens uit de schriftelijke vragenlijst die de schoolleider en coördinator hebben ingevuld in april 2009 en een gesprek in mei 2010 met de schoolleider.

Taalbeleid ten aanzien van het onderwijsaanbod realiseren

Als we kijken naar het onderwijsaanbod in april 2009 kan gesteld worden dat de kwaliteit hiervan niet op orde was. De doorgaande lijn in het leerstofaanbod bij lezen en taal lag onder de gemiddelde score over alle taalpilotscholen heen. Dit geldt ook voor het inplannen van het aanbod in alle groepen.

In het gesprek met de schoolleider kwam naar voren dat na april 2009 niet veel veranderingen zijn doorgevoerd met betrekking tot het inplannen van het onderwijsaanbod en het realiseren van een doorgaande lijn binnen de school, omdat dit niet past binnen de visie van het Montessori onderwijs. In het schooljaar 2010-2011 wordt nog een verbetering ingevoerd. Zo wil de school met ingang van dit schooljaar gaan werken met een nieuwe methode voor voortgezet lezen.

Beleid op goed onderwijs

Als wordt gekeken naar het tweede aspect van goed taalbeleid dan werd ook op dit punt in het schooljaar 2008-2009 nauwelijks beleid gevoerd. In alle groepen werd gewerkt met individuele leerlijnen. Ook was er geen gerichte instructie voor de zwakke lezers door de leerkracht. In het gesprek met de schoolleider kwam naar voren dat er niet efficiënt en effectief lesgegeven werd bij taal en lezen. Ook vond er geen afstemming plaats tussen toetsen, aanbod en groepsbesprekingen in groep 1 en 2 en in groep 3 tot en met 8 lag dit onder de gemiddelde score over alle taalpilotscholen heen. Uit het gesprek met de schoolleider bleek verder dat leerlingresultaten niet besproken werden in het team.

In het schooljaar 2009-2010 zijn verschillende verbeteringen doorgevoerd, maar een aantal verbeteringen die door leesexperts worden voorgesteld botsen met de visie op het Montessori-onderwijs. De school is op zoek naar oplossingen die recht doen aan deze visie, maar die tegelijkertijd extra aandacht voor de zwakke leerling bieden. Een voorbeeld van botsing van het werken vanuit het gedachtegoed van Maria Montessori en de adviezen van leesexperts, is de ordening van de leerlingen. Binnen het Montessorionderwijs wordt groepsdoorbroken gewerkt met verschillende leerjaren in één groep. Voor goed leesonderwijs wordt echter geadviseerd om leerjaar specifieke instructie te geven. De oplossing die voor dit dilemma gekozen is, is dat leerkrachten van de onderbouw tijdens de pauze van hun leerlingen extra ondersteuning geven aan de middenbouwgroepen, zodat de groepsleerkracht instructie aan één leerjaar kan geven. Ook is de school gaan werken met groepshandelingsplannen, maar ook hier worstelt de school nog met het hanteren hiervan in combinatie met het groepsdoorbroken werken en de traditie van individuele handelingsplannen in het Montessori-onderwijs. Een verbetering die de school al wel heeft doorgevoerd is het houden van teambesprekingen over taal en lezen. Ten slotte maakt de school nu analyses van de toetsen die besproken worden in het gehele team.

De school wil vanaf het schooljaar 2010-2011 meer aandacht besteden aan de afstemming van de individuele en groepshandelingsplannen. Ook willen zij werken aan de rol van ouders en leerlingen in het leerproces.

Taal- en leesprestaties blijvend verbeteren

Rondom het derde aspect van goed taalbeleid namelijk het planmatig aansturen, bewaken, evalueren en borgen van het proces van vernieuwen waren een aantal zaken niet op orde. In het schooljaar 2008-2009 scoorde de school lager dan de gemiddelde score over alle taalpilotscholen heen op de coördinatie en aansturing van de taalpilot, de aansturing van het team en de samenwerking in het team. Daarnaast scoorde de school lager op de aansturing door middel van individuele begeleiding van de leerkrachten, het bewaken van het implementatieproces en de bereidheid om vernieuwingen in te voeren.

In het gesprek met de schoolleider kwam naar voren dat de middelen die beschikbaar zijn voor de aansturing van de taalpilot minimaal waren en dat daardoor een stevigere aansturing niet mogelijk is. De schoolleider ziet het belang in dat doelen op taal en lezen niet stagneren en dat een uitval van 42 procent in groep 4 niet acceptabel is, ondanks dat de resultaten vervolgens bijtrekken in de hogere groepen. De school richt zich daarom nu ook op het behalen van hogere tussenresultaten bij de leerlingen en heeft de analyse van de leerlingresultaten tot één van de speerpunten gemaakt. Ten slotte kwam in het gesprek naar voren dat de samenwerking in het team goed is en de sfeer open.

Taalbeleid bovenschools

Ten slotte hebben we gekeken naar het bovenschools taalbeleid. Wanneer wordt gekeken naar de ondersteuning vanuit het bovenschools bestuur in het schooljaar 2008-2009 blijkt dat de rechtstreekse aansturing en facilitering door het bestuur van de school laag is. De school neemt daarnaast geen deel aan een netwerk voor directies. In het gesprek met de schoolleider kwam naar voren dat zij geen behoefte hebben aan een netwerk, maar wel aan meer financiële ondersteuning vanuit het bestuur om extra leerkrachten in te zetten en een nieuwe methode aan te schaffen.

4.7.4 Oorzaken voor verbetering taalbeleid

Wanneer we de situatie ten aanzien van het voeren van goed taalbeleid in het schooljaar 2008-2009 vergelijken met de situatie in mei 2010, kunnen we constateren dat er enige vooruitgang is geboekt. De volgende oorzaken zijn hiervoor aan te wijzen. Op deze school heeft een cultuuromslag plaatsgevonden ten aanzien van het opbrengst gericht werken. Ook heeft de schoolleider externe begeleiding ingehuurd om de leerkrachten te scholen.

4.8 Casebeschrijving school E

4.8.1 Typering van de school

School E is een openbare basisschool in een stad in het noorden van het land. De school heeft een directeur, tien leerkrachten, een klassenassistent en een conciërge. Op 1 juli 2010 telde de school 99 leerlingen. 48 procent van de leerlingen had geen gewicht, 26 procent had een gewicht van 0.3 en 26 procent had een gewicht van 1.21. Op de school komt tien procent van de leerlingen in aanmerking om naar het speciaal basisonderwijs te gaan. De school heeft de laatste jaren te maken met een verlichting van de leerlingpopulatie. De leerlingen die op de school instromen komen nu deels uit een nieuwe wijk waar meer hoogopgeleide ouders wonen.

4.8.2 Onderwijsresultaten tijdens de pilot Taalbeleid Onderwijsachterstanden

Uit de leerlingresultaten in het schooljaar 2007-2008 blijkt dat het percentage leerlingen dat met een achterstand de school binnenkomt hoog is. Eind groep 1 bedraagt de uitval op Taal voor Kleuters 43 procent. Bij voortgezet lezen is er een hoog percentage uitval, dit is in groep 5 opgelopen tot 43 procent. Wat verder opvalt is dat de resultaten bij het voortgezet lezen in de bovenbouw sterk schommelen per

groep. Dit is ook het geval bij begrijpend lezen. De school is door de inspectie als zwak beoordeeld na een onderzoek eind 2008, omdat de resultaten op de Eindtoets Basisonderwijs gedurende een periode van drie jaar lager waren dan van een school met deze populatie verwacht mag worden. In het schooljaar 2008-2009 zijn de resultaten voor de kleuterbouw en bij voortgezet lezen vergelijkbaar met het schooljaar 2007-2008. De resultaten op begrijpend lezen zijn echter in dit schooljaar sterk verbeterd; het percentage uitval komt niet boven de 20 procent uit. De school is midden 2010 niet meer als zwakke school geïndiceerd door de inspectie en heeft het basistoezicht toegekend gekregen. De resultaten op de Eindtoets Basisonderwijs lagen boven en op het te verwachten niveau.

4.8.3 Kwaliteit van het taalbeleid gedurende de looptijd van de taalpilot

In deze paragraaf wordt de kwaliteit van het gevoerde taalbeleid op de school gedurende de looptijd van de taalpilot beschreven voor elk van de vier aspecten van goed taalbeleid. Dit beeld wordt geschetst op basis van de gegevens van de inspectie over deze school en een gesprek in mei 2010 met de schoolleider van de school.

Taalbeleid ten aanzien van het onderwijsaanbod realiseren

Als we kijken naar het onderwijsaanbod dan werd hier in het eerste jaar van de taalpilot nauwelijks beleid op gevoerd. De inspectie constateerde eind 2008 dat de leerinhouden in de verschillende leerjaren onvoldoende op elkaar aansloten. In het gesprek met de directeur kwam naar voren dat het leerstofaanbod niet was vastgelegd en dat hierover geen afspraken gemaakt waren op schoolniveau. Daarnaast had de school geen taalbeleidsplan.

In 2009 en 2010 zijn verbeteringen doorgevoerd. Zo heeft de school het leerstofaanbod en de doorgaande lijn voor taal en lezen vastgelegd en zijn hierover afspraken gemaakt. Ook heeft de school een begin met een taalbeleidsplan gemaakt. Eén leerkracht is begonnen met een post HBO opleiding taalcoördinator en gaat verder werken aan het taalbeleidsplan.

Beleid op goed onderwijs

In 2008 was er nauwelijks sprake van beleid op goed onderwijs. Ten eerste constateerde de inspectie eind 2008 dat het gehanteerde differentiatiemodel ongeschikt was om voldoende resultaten bij de leerlingen te bereiken. In het gesprek met de directeur kwam naar voren dat veel leerlingen een individuele leerlijn hadden. De inspectie constateerde ook dat de leerkrachten onvoldoende expliciet onderwijs in strategieën voor denken en leren gaven. Ten slotte werd ook op het vierde aspect van goed onderwijs, het opbrengstgericht werken, nauwelijks beleid gevoerd op deze school. De inspectie constateerde dat er geen cyclus voor kwaliteitszorg was.

In het schooljaar 2008-2009 en 2009-2010 is het beleid op goed onderwijs verbeterd. Om meer rekening te houden met verschillen tussen leerlingen is de school gaan werken met een convergent differentiatie-model. De school worstelt nog wel erg met de drie differentiatielagen, omdat zij met combinatieklassen werken. Dit wordt deels opgelost door een vrijwilliger in te zetten die preteaching en verlengde instructie geeft voor twee dagdelen per week. De school werkt nu met groepsplannen en er zijn nog maar een beperkt aantal leerlingen met een individueel handlingsplan. Ten slotte is de school meer opbrengstgericht gaan werken. De intern begeleider bespreekt de resultaten met de leerkrachten en de resultaten worden in het gehele team besproken. Tevens hebben zij een leerlingvolgsysteem voor de kleuters aangeschaft. Ook in het schooljaar 2010-2011 worden nog verdere verbeteringen ingevoerd. Zo is de school met ingang van dit schooljaar gaan werken met aan een nieuw verbetertraject lezen.

Taal- en leesprestaties blijvend verbeteren

Als wordt gekeken naar het derde aspect van goed taalbeleid, namelijk het planmatig aansturen, bewaken, evalueren en borgen van het proces van vernieuwen dan vond dit volgens de inspectie eind 2008 nauwelijks plaats op de school. Tevens kwam in het gesprek met de schoolleider naar voren dat de taalpilot op de school niet volledig is uitgevoerd, omdat bij aanvang van de taalpilot er veel onrust was in de school, mede door veel ziek personeel. Ook was er in de school geen traditie om op teamniveau te vergaderen over kwaliteitsverbetering van het onderwijs.

In het schooljaar 2008-2009 en 2009-2010 zijn enige verbeteringen doorgevoerd op dit aspect van taalbeleid. De school heeft externe begeleiding ingeschakeld voor het verbeteren van het kleuteronderwijs en voor de kwaliteitszorg. Tevens doen de schoolleider observaties en klassenbezoeken samen met de intern begeleider. Daarnaast heeft de school besprekingen per bouwgroep ingevoerd waarin de kwaliteit van het onderwijs besproken wordt. Met ingang van het schooljaar 2010-2011 wordt één van de leerkrachten opgeleid tot taalcoördinator.

Taalbeleid bovenschools

Ten slotte hebben we gekeken naar het bovenschools taalbeleid. De school heeft nooit deelgenomen aan een netwerk voor directies. In het gesprek met de directeur kwam naar voren dat er geen behoefte was om deel te nemen aan een netwerk, omdat zij niet volledig hebben deelgenomen aan de taalpilot.

4.8.4 Oorzaken voor verbetering taalbeleid

Zoals de schoolleider aangaf is door omstandigheden de taalpilot op deze school in beperkte mate uitgevoerd. Toch is enige vooruitgang geboekt als we kijken naar het taalbeleid in mei 2010. De volgende oorzaken zijn hiervoor aan te wijzen. De

schoolleider heeft begeleiding ingezet om de vaardigheden van de leerkrachten te verbeteren met betrekking tot het kleuteronderwijs en om de kwaliteit zorg te verbeteren. Een tweede oorzaak is dat de school een cultuuromslag aan het doormaken is ten aanzien van het opbrengst gericht werken. Deze verbeteringen moeten de komende schooljaren nog doorgezet worden.

4.9 Casebeschrijving school F

4.9.1 Typering van de school

School F is een rooms-katholieke basisschool in een stad in het zuiden van het land. De school heeft een directeur, een adjunct-directeur, 15 leerkrachten, een intern begeleider, een tutor en twee ondersteuners. Op 1 oktober 2009 telde de school 96 leerlingen. 77 procent van de leerlingpopulatie heeft een gewicht 0.3 of 1.21. De school zit in een overgangssituatie naar een nieuw locatie met een brede voorziening met een kindercentrum, een ZMLK school, een woonvoorziening en een dagopvang. Op deze nieuwe locatie heeft de school een selectiebeleid voor de leerlingpopulatie met een maximum van een derde deel leerlingen van allochtone afkomst.

4.9.2 Onderwijsresultaten tijdens de pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden

De school is eind 2008 door de inspectie als zeer zwak beoordeeld, omdat de resultaten op de Eindtoets Basisonderwijs gedurende een periode van drie jaar lager waren dan van een school met deze populatie verwacht mag worden. Daarnaast vertoonden het onderwijsleerproces, de zorg en de begeleiding voor leerlingen op belangrijke punten tekortkomingen. Uit de leerlingresultaten in het schooljaar 2007-2008 blijkt dat het percentage leerlingen dat met een achterstand de school binnenkomt hoog is. Eind groep 1 bedraagt de uitval op Taal voor Kleuters 62 procent. De resultaten bij het aanvankelijk zijn goed, maar bij de groepen daarna neemt het uitvalpercentage op voortgezet lezen toe tot 38 procent in groep 5. Wat verder opvalt is dat het percentage uitval bij woordenschat erg hoog is met als hoogste percentage een uitval van 90 procent in groep 4. In het schooljaar 2008-2009 is dit beeld hetzelfde en doen zich ook problemen voor bij het leesbegrip van de leerlingen. Op de toets Begrijpend Lezen is het percentage uitval 67 procent in groep 7. De school is begin 2010 opnieuw als zeer zwakke school geïndiceerd door de inspectie, omdat de resultaten op de Eindtoets Basisonderwijs niet verbeterd waren. Begin 2010 liggen de resultaten op tussentijdse momenten voor lezen voor groep 3 en 4 wel op voldoende niveau, maar nog niet voor begrijpend lezen in groep 6 en 7 volgens de inspectie. Tevens constateerde de inspectie dat er nog tekortkomingen zijn in het onderwijsleerproces ten aanzien van het didactisch proces en de inhoud van de zorg.

4.9.3 Kwaliteit van het taalbeleid gedurende de looptijd van de taalpilot

In deze paragraaf wordt de kwaliteit van het gevoerde taalbeleid op de school gedurende de looptijd van de taalpilot beschreven voor elk van de vier aspecten van goed taalbeleid. Dit beeld wordt geschetst op basis van de gegevens van de inspectie over deze school en een gesprek in juni 2010 met de schoolleider.

Taalbeleid ten aanzien van het onderwijsaanbod realiseren

Als we kijken naar het onderwijsaanbod dan werd hier nauwelijks beleid op gevoerd. Eind 2008 waren de aangeboden leerinhouden voor Nederlandse taal en voor rekenen en wiskunde onvoldoende dekkend voor de kerndoelen. Bovendien werd de leerinhoud niet aan voldoende leerlingen aangeboden volgens de inspectie. Tevens sloten de leerinhouden in de verschillende leerjaren onvoldoende op elkaar aan volgens de inspectie.

In het schooljaar 2008-2009 en 2009-2010 zijn verbeteringen doorgevoerd, door de aanschaf van een nieuwe methode voor voortgezet technisch lezen en op het gebied van woordenschat is de school gaan werken met 'Met Woorden in de Weer'. De inspectie constateerde begin 2010 dat het leerstofaanbod van de school voldoet aan de kerndoelen. Om ervoor te zorgen dat de leerinhouden in de verschillende jaren op elkaar aansluiten werkt de school met een jaar- en weekplanning, waarvan de uitvoering gecontroleerd wordt. Ook werkt de school samen met de peuterspeelzaal waarbij de peuterspeelzaal een dossier aanmaakt per leerling dat wordt doorgegeven aan groep 1.

Beleid op goed onderwijs

In de school waren alle vier de aspecten van beleid op goed onderwijs niet op orde. Ten eerste constateerde de inspectie eind 2008 dat het gehanteerde differentiatiemodel ongeschikt was om voldoende resultaten bij de leerlingen te bereiken. In het gesprek met de schoolleider kwam naar voren dat veel leerlingen een eigen individuele leerlijn hadden. Het gevolg daarvan was, zoals ook de inspectie constateerde, dat niet alle leerlingen de leerstof aangeboden kregen. Het risico dat door deze manier van differentiëren de doelen bij leerlingen niet gerealiseerd werden, werd nog eens versterkt omdat leerkrachten lage verwachtingen hadden van de leerlingen. Het tweede aspect van beleid op goed onderwijs, te weten het inplannen van voldoende tijd voor taal en lezen voor de leerlingen was niet op orde in de school, evenmin het derde aspect, het inplannen van extra tijd voor de zwakke leerlingen. Ten slotte werd in de school in het geheel niet opbrengstgericht gewerkt. In het gesprek met de schoolleider kwam naar voren dat de school wel toetsen afnam, maar de resultaten ervan niet gebruikt werden om het aanbod en de instructie bij te stellen.

In het schooljaar 2008-2009 en 2009-2010 zijn verschillende verbeteringen doorgevoerd. Op alle vier de aspecten van beleid op goed onderwijs zijn maatregelen

genomen. Om meer rekening te houden met verschillen tussen leerlingen is de school gaan werken met de nieuwe methode Estafette en in alle klassen wordt gewerkt volgens het concept van convergente differentiatie. Bij groep 1 en 2 wordt hiervoor met een tutor gewerkt voor twee dagen in de week. Tevens werken de leerkrachten nu met groepsplannen. Voor de leerlingen die voorheen een individueel handelingsplan hadden in de hogere groepen en die niet meer kunnen aansluiten bij de groep door een te grote achterstand is een ontwikkelingsperspectief gemaakt met tussen- en einddoelen. In het gesprek met de schoolleider kwam naar voren dat de leerkrachten nu hoge verwachtingen hebben van de leerlingen. Het tweede aspect van beleid op goed onderwijs, te weten het inplannen van voldoende tijd voor taal en lezen is inmiddels opgepakt. De tijd voor taal en lezen op het rooster is uitgebreid. Dit geldt ook voor het derde aspect, het inplannen van extra tijd voor de zwakke leerlingen. De school heeft sinds schooljaar 2009-2010 het project onderwijstijdverlenging op school. In groep 5 tot en met 8 neemt 85 procent van de leerlingen deel aan de lessen na de officiële schooltijd. Met ingang van het schooljaar 2010-2011 wordt onderwijstijdverlenging voor groep 3 tot en met 5 ook mogelijk gemaakt via een stichting die studenten inzet. Ten slotte is ook het vierde aspect van goed taalbeleid, het opbrengst gericht werken, verbeterd in de school. De leerkrachten zijn geschoold in het formuleren van doelen en het analyseren van de leerlingresultaten. De resultaten worden met de leerkrachten en in het team besproken.

In het gesprek met de schoolleider kwam naar voren dat zij in het schooljaar 2010-2011 nog meer aandacht willen besteden aan de analyse van de toetsresultaten en de kwaliteit van de interventies. De inspectie constateerde midden 2010 dat de effectiviteit hiervan verder omhoog moet. Ten slotte wil de school werken aan het creëren van een veilig pedagogisch klimaat.

Taal- en leesprestaties blijvend verbeteren

Als wordt gekeken naar het planmatig aansturen, bewaken, evalueren en borgen van het proces van vernieuwen dan vond dit nauwelijks plaats op de school bij aanvang van de taalpilot. Eind 2008 werd onvoldoende planmatig gewerkt aan verbeteractiviteiten, het regelmatig evalueren van leren en onderwijzen was onvoldoende en de kwaliteit van het leren en onderwijzen werd onvoldoende geborgd volgens de inspectie. Daarnaast scoorde de school onvoldoende op het jaarlijks systematisch evalueren van de kwaliteit van haar opbrengsten en zorgde de schoolleiding onvoldoende voor een professionele schoolcultuur. Tevens was de kwaliteitszorg onvoldoende verbonden met de visie op leren en onderwijzen zoals geformuleerd in het schoolplan. Ten slotte kwam in het gesprek met de schoolleider naar voren dat er geen vernieuwingsbereidheid was onder de leerkrachten.

In het schooljaar 2008-2009 en 2009-2010 zijn verbeteringen doorgevoerd op dit aspect van taalbeleid. De schoolleider en intern begeleider voeren systematisch klassenbezoeken en observaties uit en voeren gesprekken met de leerkrachten over hun

functioneren. Daarnaast observeren de leerkrachten elkaar en geven elkaar feedback. De school heeft structureel verbeteringen door kunnen voeren, doordat zij nieuwe jonge leerkrachten die fulltime werken hebben aan kunnen nemen door een uitstroom van leerkrachten die met pensioen gingen. Daarnaast werd in 2009 een nieuwe jonge adjunct-directeur aangenomen naast de bestaande adjunct-directeur.

Taalbeleid bovenschools

We hebben ook gekeken naar het bovenschools taalbeleid. In het gesprek met de schoolleider in mei 2010 kwam naar voren dat de rechtstreekse aansturing door het bestuur van de school en de rechtstreekse facilitering van de school door het bestuur hoog is. Een voorbeeld van facilitering door het bestuur is het feit dat het bestuur deze kleine school blijft financieren en vervolgens uitbreidt naar een brede voorziening en een tutor in groep 1 en 2 faciliteert in het kader van Vroeg Voorschoolse Educatie. Ten slotte organiseert het bovenschools bestuur een netwerk voor directies en taalcoördinatoren.

4.9.4 Oorzaken voor verbetering taalbeleid en leerlingresultaten

Wanneer we de situatie eind 2008 en mei 2010 met elkaar vergelijken, kunnen we constateren dat er sprake is van een behoorlijke sterke toename in taalbeleid op deze school. Een belangrijke oorzaak voor het tot stand komen van deze verbetering is het vervangen van de schoolleiding in 2007. De nieuwe schoolleider heeft de volgende verbeteringen ingezet. Allereerst het inzetten van begeleiding voor het verbeteren van de leerkrachtvaardigheden met betrekking tot woordenschatonderwijs, het werken met het differentiatie-model, het maken van groepsplannen, het opzetten van een observatie-systeem, het formuleren van doelen voor de leerlingen en het analyseren van leerlingresultaten. Als tweede oorzaak kan de cultuuromslag genoemd worden die op deze school heeft plaatsgevonden ten aanzien van het opbrengst gericht werken. Een derde oorzaak voor de opgetreden verbeteringen is de vervanging van oudere parttime leerkrachten die met pensioen gingen door nieuwe jonge fulltime leerkrachten. Ten slotte is het mogelijk geweest om op deze kleine school deze verbeteringen in te zetten doordat zij relatief meer financiële middelen ontvangen vanuit hun bestuur. Dit kan als een vierde belangrijke oorzaak aangewezen worden voor de opgetreden verbeteringen.

4.10 Casebeschrijving school G

4.10.1 Typering van de school

School G is een openbare basisschool in een stad in het noorden van het land. De school heeft een directrice, een adjunct-directrice, 12 leerkrachten, een intern begeleider, twee onderwijsassistenten en een administratief medewerkster. Op 1 mei 2010 telde de school

142 leerlingen. 78 procent van de leerlingen had geen gewicht, 7 procent had een gewicht van 0.3 en 15 procent had een gewicht van 1.2. Er is een hoog percentage kinderen waarvan één of beide ouders thuis een andere taal spreken. De school doet mee aan het LIST-project, omdat de toenmalige 'leesmethode' niet meer voldeed. In de schooljaren 2008-2009 en 2009-2010 werden de werkzaamheden in het team bemoeilijkt door ziekte. Zo werd in 2008-2009 de leerkracht van groep 3 twee keer vervangen en het jaar daarop was de adjunct-directrice afwezig door langdurige ziekte.

4.10.2 Onderwijsresultaten tijdens de pilot Taalbeleid Onderwijsachterstanden

De leerlingresultaten in het schooljaar 2007-2008 laten zien dat het aantal leerlingen dat met een achterstand binnenkomt in de school hoog is. Het percentage uitvallers op de toets Taal voor Kleuters in groep 1 ligt namelijk op 55 procent. In groep 2 is dit uitvalpercentage 18 procent. De resultaten bij het aanvankelijk lezen laten ook een hoge uitval zien, het percentage uitval in groep 3 is 44 procent. Bij het voortgezet lezen neemt dit percentage vervolgens af tot 0 procent in groep 5. Opvallend is dat de resultaten op de woordenschattoets sterk schommelen per groep. Dit is ook het geval bij begrijpend lezen. In het schooljaar 2008-2009 is te zien dat groep 1 een lager percentage uitvallers heeft dan het vorige schooljaar, namelijk 20 procent uitval. Maar de achterstand van de leerlingen die het jaar daarvoor in groep 1 zaten, wordt voortgezet in groep 2. Er is dan een uitvalpercentage van 42 procent op Taal voor Kleuters. Bij het aanvankelijk lezen is er dit schooljaar slechts 5 procent uitval. Ook de hoge uitval van de leerlingen in groep 3 in het schooljaar 2007-2008 wordt voortgezet in groep 4 met een uitvalpercentage van 72 procent. In de hogere groepen schommelen de percentages bij het voortgezet lezen sterk. Dit geldt ook voor de woordenschat en begrijpend lezen. De school valt onder het basistoezicht van de Inspectie van het onderwijs. De resultaten op de Eindtoets Basisonderwijs zijn door de inspectie als voldoende beoordeeld.

4.10.3 Kwaliteit van het taalbeleid gedurende de looptijd van de taalpilot

In deze paragraaf wordt de kwaliteit van het gevoerde taalbeleid op de school gedurende de looptijd van de taalpilot beschreven voor elk van de vier aspecten van goed taalbeleid. Dit beeld wordt geschetst op basis van de schriftelijke vragenlijst die de schoolleider en coördinator hebben ingevuld in april 2009 en een gesprek in juni 2010 met de intern begeleider en de leerkracht van groep 3 die ook werkzaam is als coördinator van de pilot Taalbeleid Onderwijsachterstanden op de school.

Taalbeleid ten aanzien van het onderwijsaanbod realiseren

Als we kijken naar het onderwijsaanbod dan was de kwaliteit hiervan niet optimaal. In april 2009 scoort de school op de doorgaande lijn in het leerstofaanbod bij lezen en

taal iets onder de gemiddelde score van alle taalpilotscholen. Dit geldt ook voor het inplannen van het aanbod op elk van de onderscheiden aspecten van taal en lezen. Alleen het inplannen van het woordenschatonderwijs ligt ver boven dit gemiddelde. Ten slotte kwam in het gesprek met de intern begeleider en coördinator naar voren dat de school werkte met verouderde methoden.

In het schooljaar 2008-2009 en 2009-2010 zijn verbeteringen doorgevoerd. De school is gaan werken met het LIST project en heeft in dat kader eerst het voortgezet lezen vernieuwd en daarna het aanvankelijk lezen. Op het gebied van woordenschat is de school gaan werken met 'Met Woorden in de Weer'. In het gesprek met de intern begeleider en coördinator kwam naar voren dat het aanbod is ingepland, dat leerstofafspraken gemaakt zijn en dat zij de doorgaande lijn in het leerstofaanbod bij lezen en taal geoptimaliseerd hebben.

Beleid op goed onderwijs

Bij aanvang van de taalpilot was het beleid op goed onderwijs niet volledig op orde. In het gesprek met de intern begeleider en coördinator kwam naar voren dat er geen goede organisatie van de instructie was in de groepen. In het gesprek kwam verder naar voren dat onvoldoende aandacht werd besteed aan de plaatsing van leerkrachten in de groepen. Zo stond in het schooljaar 2007-2008 een jonge onervaren leerkracht in groep 3, bij wie de leerlingen een grote achterstand hebben opgelopen.

In het schooljaar 2008-2009 en 2009-2010 is het beleid op goed onderwijs verbeterd. Om meer rekening te houden met verschillen tussen leerlingen is de school gaan werken met een convergent differentiatie model. In het LIST-project wordt onderscheid gemaakt in een kerncurriculum voor alle kinderen. Daarnaast krijgen de zwakke leerlingen extra tijd en instructie in laag 2. Voor de kinderen die daar nog niet voldoende aan hebben, wordt de instructie nogmaals geïntensiveerd. De school worstelde aanvankelijk nog wel met de drie differentiatielagen in groep 3, omdat hier ook een extra instroomklas bij in zit die halverwege het schooljaar gestart is. Dit is in het schooljaar 2009-2010 opgelost. De school werkt ook met dit differentiatie model bij de kleuters. De leerkracht besteed extra aandacht aan de zwakke leerlingen in groep 1, terwijl de betere leerlingen dan met groep 2 mee gaan doen. Daarnaast krijgen leerlingen in groep 2 extra les van de eigen leerkracht als zij nog geen 15 letters kennen. De school heeft verschillende 'hoeken' in de school gecreëerd om taal zo uitdagend en motiverend mogelijk te maken met een 'taalhoek', een 'interessante boekenhoek' en een 'moeilijke woorden' hoek. De school doet in de groepen 1 tot en met 4, vier keer in de week aan interactief voorlezen. Voor voortgezet werken zij met de kinderen die dat nog nodig hebben in een hardop leesgroep. De andere kinderen gaan dan in dezelfde tijd stillezen. Ook heeft de school veel gewerkt aan de strategieën voor begrijpend lezen. Ten aanzien van het vierde aspect van beleid op goed onderwijs, het opbrengst gericht werken, zijn verbeteringen doorgevoerd. De resultaten worden geanalyseerd in de school door de intern begeleider, coördinator en schoolleider.

Daarnaast worden deze resultaten twee keer in het jaar in het gehele team besproken. Voor de begeleiding van het LIST-project is externe begeleiding ingehuurd. In dit project leveren zij toetsresultaten aan en krijgen zij een terugkoppeling van de eigen resultaten met een vergelijking met andere scholen. Deze resultaten worden schoolbreed besproken. In het schooljaar 2010-2011 wil de school het werken met het convergente differentiatie-model optimaliseren.

Taal- en leesprestaties blijvend verbeteren

Als we kijken naar het derde aspect van goed taalbeleid, dan waren een aantal zaken binnen dit aspect niet op orde. De school scoorde hier op de aansturing van de taalpilot door middel van individuele begeleiding van de leerkrachten door de coördinator, de bewaking van het implementatieproces door de schoolleider, de bereidheid om vernieuwingen in te voeren en op de samenwerking in het team lager dan de gemiddelde score over alle taalpilotscholen heen.

In het schooljaar 2009-2010 zijn verbeteringen doorgevoerd op dit aspect van taalbeleid. Ten behoeve van de implementatie van de taalpilot is een regiegroep ingesteld. Tevens voert de taalcoördinator observaties uit in iedere klas, met een nabespreking met de leerkracht, waarna dit in het dossier van de leerkracht wordt opgenomen. De leerkrachten werden getraind door externe begeleiding in het geven van directe instructie en effectieve instructie.

Taalbeleid bovenschools

Ten slotte hebben we gekeken naar het bovenschools taalbeleid. Wanneer wordt gekeken naar de ondersteuning vanuit het bovenschools bestuur in het schooljaar 2008-2009 blijkt dat de rechtstreekse aansturing en facilitering door het bestuur van de school hoog is.

4.10.4 Oorzaken voor verbetering taalbeleid

Wanneer we de situatie ten aanzien van het voeren van goed taalbeleid in het schooljaar 2008-2009 vergelijken met de situatie in juni 2010, kunnen we constateren dat er vooruitgang is geboekt. De volgende oorzaken zijn hiervoor aan te wijzen. Op deze school heeft een cultuuromslag plaatsgevonden ten aanzien van het opbrengst gericht werken. De tweede oorzaak is de inzet van externe begeleiding voor het verbeteren van het leerkrachtgedrag. Ten slotte is in de school een leerkracht vervangen die niet goed functioneerde.

4.11 Casebeschrijving school H

4.11.1 Typering van de school

School H is een openbare school in een dorp in het zuiden van het land. De school heeft een directrice, 6 leerkrachten, een intern begeleider, een administratief medewerker en een conciërge. Op 1 februari 2010 telde de school 63 leerlingen. 87 procent van de leerlingen had geen gewicht, 5 procent had een gewicht van 0.3 en 8 procent had een gewicht van 1.21.

4.11.2 Onderwijsresultaten tijdens de pilot Taalbeleid Onderwijsachterstanden

De school is door de inspectie als zwak beoordeeld na een onderzoek eind 2008, omdat de resultaten op de Eindtoets Basisonderwijs gedurende een periode van drie jaar lager waren dan van een school met deze populatie verwacht mag worden. De resultaten op tussentijdse momenten waren wel voldoende volgens de inspectie. Dit blijkt ook uit de leerlingresultaten in het schooljaar 2007-2008. Zo bedroeg het percentage uitvallers op de toets Taal voor Kleuters in groep 1 slechts 9 procent en in groep 2 is dit 11 procent. De resultaten bij het voortgezet lezen verschillen sterk per groep. De resultaten op woordenschat zijn goed, behalve in groep 6 waar het percentage uitval 38 procent is. Ook de resultaten op begrijpend lezen zijn goed, het hoogste percentage uitval is in groep 8 met 22 procent. In het schooljaar 2008-2009 is dit beeld hetzelfde. Aan het eind van het schooljaar 2009-2010 is de school niet meer als zwakke school geïndiceerd door de inspectie en heeft de school het basistoezicht toegekend gekregen. De resultaten op de Eindtoets Basisonderwijs lagen op het niveau wat van een school met deze populatie verwacht kan worden.

4.11.3 Kwaliteit van het taalbeleid gedurende de looptijd van de taalpilot

In deze paragraaf wordt de kwaliteit van het gevoerde taalbeleid op de school gedurende de looptijd van de taalpilot beschreven voor elk van de vier aspecten van goed taalbeleid. Dit beeld wordt geschetst op basis van de schriftelijke vragenlijst die de schoolleider heeft ingevuld in april 2009, de gegevens van de inspectie over deze school en een gesprek in juni 2010 met de schoolleider en de intern begeleider op de school.

Taalbeleid ten aanzien van het onderwijsaanbod realiseren

Als we kijken naar het onderwijsaanbod dan was de kwaliteit hiervan niet optimaal. In april 2009 scoort de school op de doorgaande lijn in het leerstofaanbod bij lezen en taal iets onder de gemiddelde score over alle taalpilotscholen heen. Dit geldt ook voor

het inplannen van het aanbod op elk van de onderscheiden aspecten van taal en lezen. Alleen het inplannen van het woordenschatonderwijs ligt boven dit gemiddelde. In het gesprek met de schoolleider en intern begeleider kwam naar voren dat afspraken over de doorgaande lijn en het aanbod voor taal en lezen niet waren vastgelegd.

In 2009 en 2010 zijn verbeteringen doorgevoerd. Zo heeft de school het leerstofaanbod en de doorgaande lijn voor taal en lezen vastgelegd en zijn hierover afspraken gemaakt. De school heeft een nieuwe methode aangeschaft voor aanvankelijk lezen en begrijpend lezen. Daarnaast heeft de school voor groep 1-2 naast de methode gezorgd voor meer aanbod van woordenschat. Verdere verbeteringen die nog op de rol staan, is dat de school met ingang van het schooljaar 2010-2011 is gaan werken met een nieuwe methode voor voortgezet lezen.

Beleid op goed onderwijs

In 2008 was er nauwelijks sprake van beleid op goed onderwijs. Ten eerste constateerde de inspectie eind 2008 dat leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften zich onvoldoende naar hun mogelijkheden ontwikkelden. In het gesprek met de schoolleider en intern begeleider kwam naar voren dat er op de school geen systeem was voor de opvang van zwakke leerlingen die uitvielen en ontwikkelingsperspectief opgesteld was voor deze leerlingen. Daarnaast viel de school uit op het geven van expliciet onderwijs in strategieën voor denken en leren door leraren. Het opbrengstgericht werken was op deze school eveneens nog niet op orde. Allereerst kwam in het gesprek met de schoolleider en intern begeleider naar voren dat bij technisch lezen niet alle leerlingen getoetst werden. In die situaties waarin wel getoetst werd, werd onvoldoende gedaan met deze gegevens. Dit werd door de inspectie geconstateerd en bleek tevens uit de resultaten op de vragenlijsten. In het schooljaar 2008-2009 scoorde de school onder de gemiddelde score over alle taalpilotscholen heen op het gebruik van de toetsgegevens om het aanbod en de instructie aan te passen in groep 3 tot en met 8 en de mate waarin de toetsgegevens gebruikt worden op kwaliteitsbeleid op het gebied van lezen te voeren.

In het schooljaar 2008-2009 en 2009-2010 is het beleid op goed onderwijs verbeterd. De school werkt nu met de één-zorg-route, waarbij zij groepsoverzichten maken op basis van de toetsresultaten, trendanalyses maken, groepsplannen en handelingsplannen maken en groepsbesprekingen houden voor lezen en rekenen. Om meer rekening te houden met verschillen tussen leerlingen is de school gaan werken met een convergent differentiatie-model. Dit wordt vergemakkelijkt doordat aan het begin van elke dag gelezen wordt in de hele school. Voor de leerlingen met een eigen leerlijn is een ontwikkelingsperspectief geformuleerd met tussen- en einddoelen. Bij voortgezet technisch lezen doet de school aan woordlezen in tweetallen en duolezen. Daarnaast doen ze in groep 1 en 2 veel met preteaching, voorlezen en extra instructie in de kleine kring voor kinderen die dat nodig hebben. Het tweede en derde aspect van beleid op goed onderwijs, het zorgen voor voldoende tijd op het rooster voor taal en lezen voor

de gehele groep en extra tijd voor de zwakke leerlingen is nu op orde. Ook het vierde aspect van beleid op goed onderwijs, het opbrengstgericht werken, is verbeterd. De school is de bij alle leerlingen toetsen gaan afnemen bij technisch lezen. Tevens zijn zij vanaf schooljaar 2009-2010 ook de AVI-toets gaan afnemen. Van deze toetsgegevens worden overzichten gemaakt binnen de één-zorg-route. Ten slotte is de school sinds het schooljaar 2009-2010 samen met gedragspecialisten bezig met een protocol pedagogisch klimaat om een veilig schoolklimaat te creëren. Het is de bedoeling dat hier in een later stadium ook de ouders een rol in krijgen.

Taal- en leesprestaties blijvend verbeteren

Binnen het aspect van goed taalbeleid 'Taal- en leesprestaties blijvend verbeteren' viel de school uit op de volgende onderdelen. De school viel uit op het regelmatig evalueren van het leren en onderwijzen op het borgen van de kwaliteit van het leren en onderwijzen en op het planmatig werken aan verbeteractiviteiten. Dit laatste kwam tot uiting in het feit dat er geen regiegroep was ingesteld voor de taalpilot. In het gesprek met de intern begeleider en de leerkracht kwam naar voren dat een verbeterplan voor de school was gemaakt door de voormalige directie, maar dat bij dit plan de leerkrachten niet betrokken waren en dat het verbeterplan niet gericht was op systematische oplossingen, maar alleen losse ideeën voor verbeteringen. Ten slotte viel de school uit op het inzichtelijk rapporteren aan belanghebbenden over de gerealiseerde kwaliteit van het onderwijs.

De schoolleider en intern begeleider hebben een nieuw verbeterplan opgesteld. In het gesprek met de schoolleider en de intern begeleider kwam naar voren dat zij zich meer willen richten op de ondersteuning van de leerkracht in klas. Vanaf het schooljaar 2009-2010 worden in de school observaties uitgevoerd in de klassen door een externe begeleider, en indien nodig door de intern begeleider.

Taalbeleid bovenschools

Ten slotte hebben we gekeken naar het bovenschools taalbeleid. Wanneer wordt gekeken naar de ondersteuning vanuit het bovenschools bestuur in het schooljaar 2008-2009 blijkt dat de facilitering door het bestuur van de school laag is. De school scoort in het schooljaar 2008-2009 op dit aspect onder de gemiddelde score over alle taalpilotscholen heen. In het gesprek met de schoolleider en intern begeleider kwam naar voren dat zij de noodzakelijke ondersteuning en facilitering vanuit het bovenschools bestuur missen om de onderwijskwaliteit te verbeteren. De school neemt wel deel aan netwerkbijeenkomsten die het bestuur voor schoolleiders organiseert. Ook in het schooljaar 2009-2010 vindt aansturing van de implementatie van de taalpilot plaats door middel van een bovenschools netwerk georganiseerd door het bestuur.

4.11.4 Oorzaken voor verbetering taalbeleid

Wanneer we het taalbeleid in 2008 en juni 2010 met elkaar vergelijken, zien we dat de school een ontwikkeling heeft doorgemaakt. Een eerste belangrijke oorzaak die aan te wijzen is voor deze verbeteringen, is dat de mogelijkheid zich voordeed voor benoeming van een nieuwe schoolleider en een intern begeleider, omdat voor de voormalig intern begeleider de werkdruk te hoog was. De schoolleider heeft een aantal verbeteringen ingezet. Zo heeft zij begeleiding ingehuurd om de vaardigheden van de leerkrachten te verbeteren met betrekking tot het differentiatie-model en het maken van groepsplannen in de school. Dit kan als tweede oorzaak worden gezien voor de verbeteringen in het taalbeleid. Een laatste oorzaak is dat op deze school een cultuuromslag heeft plaatsgevonden ten aanzien van het opbrengst gericht werken.

4.12 Casebeschrijving school I

4.12.1 Typering van de school

School I is een openbare school in één van de vier grote steden in het land. De school heeft een directeur, twee adjunct-directeuren, 35 leerkrachten, een remedial teacher, zes onderwijsassistenten, twee administratief medewerkers, twee conciërges en twee medewerkers met een taak binnen het brede school project. Op 1 oktober 2009 telde de school 391 leerlingen. 63 procent van de leerlingen had geen gewicht, 14 procent had een gewicht van 0.3 en 23 procent had een gewicht van 1.21. Een aantal leerlingen zou in aanmerking komen om naar het speciaal onderwijs te gaan, maar deze kinderen blijven op de school omdat de school niet meer kinderen kan verwijzen in verband met financiële kosten. De school vormt een brede school samen met verschillende instanties. Vanaf het schooljaar 2011-2012 gaan de hogere groepen over naar een nieuw schoolgebouw, wat ook een brede school is.

4.12.2 Onderwijsresultaten tijdens de pilot Taalbeleid Onderwijsachterstanden

De school valt onder het basistoezicht van de inspectie van het onderwijs. De eindresultaten op de Eindtoets Basisonderwijs zijn door de inspectie als voldoende beoordeeld. De leerlingresultaten in het schooljaar 2007-2008 bij het aanvankelijk en voortgezet lezen zijn goed te noemen; in geen enkele groep komt het uitvalpercentage boven de 20 procent uit. De problemen doen zich met name voor bij de woordenschatontwikkeling van de leerlingen en bij hun leesbegrip, waar het percentage uitval sterk schommelt per groep. Op de Woordenschattoets ligt het uitvalpercentage tussen 50 en 63 procent en op de Leeswoordenschattoets ligt dit tussen 14 en 55 procent. Op de toets Begrijpend lezen ligt het uitvalpercentage tussen 17 en 43 procent. Uit de

leerlingresultaten in het schooljaar 2008-2009 blijkt dat het percentage leerlingen dat met een achterstand de school binnenkomt hoog is. Eind groep 1 bedraagt de uitval op Taal voor Kleuters 58 procent. In groep 2 is het percentage uitval 20 procent. De leerlingresultaten bij het aanvankelijk en voortgezet lezen laten een laag percentage uitval zien net zoals in het schooljaar 2007-2008. Bij woordenschat en begrijpend lezen is er wederom sprake van een hoog percentage uitvallers.

4.12.3 Kwaliteit van het taalbeleid gedurende de looptijd van de taalpilot

In deze paragraaf wordt de kwaliteit van het gevoerde taalbeleid op de school gedurende de looptijd van de taalpilot beschreven voor elk van de vier aspecten van goed taalbeleid. Dit beeld wordt geschetst op basis van de schriftelijke vragenlijst die de schoolleider heeft ingevuld in april 2009 en een gesprek in juni 2010 met de adjunct-directrice die ook werkzaam is als coördinator van de pilot Taalbeleid Onderwijsachterstanden op de school.

Taalbeleid ten aanzien van het onderwijsaanbod realiseren

Als we kijken naar het onderwijsaanbod dan was de kwaliteit hiervan niet volledig op orde. In het schooljaar 2008- 2009 scoorde de school op de doorgaande lijn in het leerstofaanbod bij lezen en taal onder de gemiddelde score over alle taalpilotscholen heen. Dit geldt ook voor het inplannen van het aanbod op elk van de onderscheiden aspecten van taal en lezen. In het gesprek met de adjunct-directrice kwam naar voren dat in sommige groepen niet alle leerstof behandeld werd door tijdgebrek en een gebrekkige jaarplanning.

In het schooljaar 2009-2010 zijn verbeteringen doorgevoerd. De school heeft een doorgaande lijn gecreëerd voor het woordenschatonderwijs van groep 1 tot en met 8. Tevens heeft de school voor het schooljaar 2010-2011 een jaarplanning gemaakt voor alle aspecten van taal en lezen en is van plan dan ook te gaan controleren of de leerstof in elke groep behandeld wordt. Ook is de school met ingang van dit schooljaar gaan werken met een nieuwe methode voor voortgezet lezen.

Beleid op goed onderwijs

In 2008 was er in beperkte mate sprake van beleid op goed onderwijs. In het gesprek met de adjunct-directrice kwam naar voren dat het eerste aspect van beleid op goed onderwijs, te weten het differentiëren, onvoldoende was. In het gesprek met de adjunct-directrice kwam naar voren dat het tweede en derde aspect van beleid op goed onderwijs, te weten het inplannen van voldoende tijd voor taal en lezen voor de alle leerlingen en extra tijd voor de zwakke leerlingen onvoldoende was. Op het vierde aspect van goed onderwijs, het opbrengstgericht werken, werd nauwelijks beleid gevoerd op deze school. De school scoorde lager dan de gemiddelde score over alle taalpilotscholen heen op het gebruik van toetsgegevens om het kwaliteitsbeleid op het

gebied van lezen te bevorderen. In het gesprek met de adjunct-directrice kwam naar voren dat de toetsresultaten onvoldoende werden geanalyseerd en dat er geen trendanalyses gemaakt werden op basis van de toetsgegevens. De reden hiervoor is dat de school veel nieuwe initiatieven en projecten heeft ingezet, waaronder het brede school project en het nieuwe schoolgebouw, waardoor er minder aandacht was bij de schoolleiding voor het onderwijs in de klas.

In het schooljaar 2008-2009 en 2009-2010 zijn diverse verbeteringen doorgevoerd. Om meer rekening te houden met verschillen tussen leerlingen is de school gaan werken volgens het concept van convergente differentiatie. De school worstelt nog wel met de tijdsindeling van de vakken op een dag, omdat zij rekening moeten houden met de brede school- en de verlengde schooldagactiviteiten als cultuur, sport, creativiteit en studievaardigheden. Dit is opgelost door taal en lezen 's ochtends op een vast moment in te plannen. Daarnaast komen de zwakke leerlingen 's ochtends een half uur eerder op school en krijgen dan extra instructie van de leerkracht. Tevens wordt Ralfi ingezet voor de zorgleerlingen. De school heeft extra ingezet op het woordenschatonderwijs met de woordmuur en woordpakketten, dit doen zij ook in de kleutergroepen. De school maakt gebruik van aparte schakelklassen bij de groepen 3 en 4, die ook extra inzetten op woordenschat, waarvoor de schakelleerkrachten geschoold zijn. Het tweede aspect van beleid op goed onderwijs, te weten het inplannen van voldoende tijd voor taal en lezen is nu op orde: de tijd is uitgebreid en op schoolniveau vastgelegd. Dit geldt ook voor het derde aspect, het inplannen van extra tijd voor de zwakke leerlingen. Ten slotte is de school meer opbrengstgericht gaan werken. De school heeft een start gemaakt met het analyseren van de toetsresultaten met behulp van een externe begeleider.

De school wil vanaf het schooljaar 2010-2011 de analyse van de toetsresultaten verbeteren.

Taal- en leesprestaties blijvend verbeteren

Als wordt gekeken naar het derde aspect van goed taalbeleid, dan was dit niet volledig op orde in de school. De school scoorde hier op de bewaking van het implementatieproces onder de gemiddelde score van alle taalpilotscholen. Ook was er geen regiegroep ingesteld.

In het gesprek met de adjunct-directrice kwam naar voren dat ten behoeve van de implementatie van de taalpilot nu een regiegroep is ingesteld. Daarnaast vinden in de school nu twee keer per jaar observaties in de klas plaats door externe begeleiding voor het woordenschatonderwijs.

Taalbeleid bovenschools

Ten slotte hebben we gekeken naar het bovenschools taalbeleid. Wanneer wordt gekeken naar de ondersteuning vanuit het bovenschools bestuur in het schooljaar

2008-2009 blijkt dat de rechtstreekse aansturing en facilitering door het bestuur van de school hoog is. De school scoort op de vragenlijst in april 2009 op dit aspect boven de gemiddelde score over alle taalpilotscholen heen. De school neemt daarnaast deel aan een netwerk voor coördinatoren van de taapilot.

4.12.4 Oorzaken voor verbetering taalbeleid

Wanneer we de situatie ten aanzien van het voeren van goed taalbeleid in het schooljaar 2008-2009 vergelijken met de situatie in juni 2010, kunnen we constateren dat er enige vooruitgang is geboekt. De volgende oorzaken zijn hiervoor aan te wijzen. Het bestuur speelt een belangrijke rol in de ondersteuning van de school. Een tweede oorzaak is dat het schoolmanagement begeleiding heeft ingezet voor het verbeteren van de leerkrachtvaardigheden met betrekking tot woordenschatonderwijs en het analyseren van leerlingresultaten. Ten slotte is de school een cultuuromslag aan het doormaken ten aanzien van het opbrengst gericht werken. Deze verbeteringen moeten de komende schooljaren nog doorgezet worden.

4.13 Casebeschrijving school J

4.13.1 Typering van de school

School J is een rooms katholieke basisschool in één van de vier grote steden in het land. De school heeft een directeur, een adjunct-directeur, 43 leerkrachten, twee intern begeleiders, een remedial teacher, een logopediste en een maatschappelijk werkster. Op 1 oktober 2009 telde de school 400 leerlingen. 13 procent van de leerlingen had geen gewicht, 11 procent had een gewicht van 0.3 en 76 procent van de leerlingen had een gewicht van 1.21. De laatste jaren hebben in het leerkrachtenteam veel wisselingen plaatsgevonden.

4.13.2 Onderwijsresultaten tijdens de pilot Taalbeleid Onderwijsachterstanden

Uit de leerlingresultaten in het schooljaar 2007-2008 blijkt dat het percentage leerlingen dat met een achterstand de school binnenkomt hoog is. Eind groep 1 bedraagt de uitval op Taal voor Kleuters 68 procent. De resultaten bij aanvankelijk lezen zijn goed, het percentage uitval is 7 procent. Het percentage uitval bij voortgezet lezen schommelt tussen de 21 en 42 procent. De problemen doen zich met name voor bij de woordenschatontwikkeling van de leerlingen. Op de Woordenschattoets ligt het uitvalpercentage tussen 72 en 75 procent en bij de Leeswoordenschattoets ligt dit tussen 28 en 60 procent. Bij begrijpend lezen schommelt het percentage sterk per

groep. In het schooljaar 2008-2009 is dit beeld hetzelfde. De school is door de inspectie als zwak beoordeeld begin 2009, omdat de resultaten op de Eindtoets Basisonderwijs gedurende een periode van drie jaar lager waren dan van een school met deze populatie verwacht mag worden. Begin 2010 is de school niet meer als zwakke school geïndiceerd door de inspectie en heeft de school het basistoezicht toegekend gekregen. De resultaten op de Eindtoets Basisonderwijs lagen op het niveau wat van een school met deze populatie verwacht kan worden.

4.13.3 Kwaliteit van het taalbeleid gedurende de looptijd van de taalpilot

In deze paragraaf wordt de kwaliteit van het gevoerde taalbeleid op de school gedurende de looptijd van de taalpilot beschreven voor elk van de vier aspecten van goed taalbeleid. Dit beeld wordt geschetst op basis van de schriftelijke vragenlijst die de schoolleider heeft ingevuld in april 2009, de gegevens van de inspectie over deze school en een gesprek in juni 2010 met de zorgleerkracht van groep 5 die ook werkzaam is als coördinator van de pilot Taalbeleid Onderwijsachterstanden op de school.

Taalbeleid ten aanzien van het onderwijsaanbod realiseren

Als we kijken naar het beleid op het onderwijsaanbod gedurende de taalpilot dan kan gesteld worden dat de kwaliteit hiervan volgens de inspectie niet op orde was. De inspectie constateerde begin 2009 dat de leerinhouden voor Nederlandse taal en voor rekenen en wiskunde niet afgestemd waren op de onderwijsbehoeften van individuele leerlingen. Tevens kwam in het gesprek met de coördinator naar voren dat er in de school geen afspraken waren over de wijze waarop methoden in de klassen werden gebruikt. De afspraak was de methode als leidraad te gebruiken, leerkracht is vakman.

In het schooljaar 2009-2010 zijn verbeteringen doorgevoerd. In het gesprek met de coördinator kwam naar voren dat de leerinhouden in de school op afgestemd zijn op de onderwijsbehoeften van de leerlingen: 1-zorgroute. Daarnaast heeft de school afspraken gemaakt over het gebruik van de methoden in de klassen. Deze afspraken zijn vastgelegd en worden gecontroleerd. De school wil met ingang van het schooljaar 2010-2011 een nieuwe methode voor spelling aanschaffen.

Beleid op goed onderwijs

In de school waren alle vier de aspecten van beleid op goed onderwijs niet op orde. Ten eerste constateerde de inspectie eind 2008 dat leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften zich onvoldoende naar hun mogelijkheden ontwikkelden. De leerlingen met extra hulp stonden niet geregistreerd, maar kregen wel extra hulp. In het gesprek met de coördinator kwam naar voren dat veel leerlingen een eigen individuele leerlijn hadden. Daarnaast hadden de leerlingen onvoldoende verantwoordelijkheid voor de organisatie van hun eigen leerproces volgens de inspectie. Het tweede aspect van goed taalbeleid, te

weten voldoende tijd voor taal en lezen, was onvoldoende. Daar waren voor de pilot al afspraken over gemaakt met het team. Ook was er onvoldoende tijd ingepland voor de zwakke leerlingen. In het gesprek met de coördinator kwam naar voren dat er geen afspraken gemaakt waren over de hoeveelheid tijd voor taal en lezen en dat dit de reden was dat in sommige klassen onvoldoende gelezen werd. Ten slotte werd op het vierde aspect van goed onderwijs, het opbrengst gericht werken, nauwelijks beleid gevoerd op deze school. De inspectie constateerde begin 2009 dat de zorg onvoldoende planmatig werd uitgevoerd, dat de effecten van de zorg onvoldoende nagegaan werden en dat de school niet handelde op basis van de toetsgegevens.

In het schooljaar 2009-2010 zijn verschillende verbeteringen doorgevoerd. Op alle vier de aspecten van beleid op goed onderwijs zijn maatregelen genomen. Om meer rekening te houden met verschillen tussen leerlingen is de school gaan werken volgens het concept van convergente differentiatie. Tevens werken de leerkrachten nu met groepsplannen. Voor een klein aantal leerlingen die nog een individueel handlingsplan hebben is een ontwikkelingsperspectief opgesteld met tussen- en einddoelen. Het tweede aspect van beleid op goed onderwijs, te weten het inplannen van voldoende tijd voor taal en lezen is inmiddels opgepakt. De tijd voor taal en lezen op het rooster is uitgebreid en vastgelegd. Dit geldt ook voor het derde aspect, het inplannen van extra tijd voor de zwakke leerlingen. De school besteedt extra aandacht aan woordenschat en rekenen door middel van een zorgleerkracht. Deze leerkracht geeft in alle groepen individuele hulp aan de zeer zwakke leerlingen. Ook geeft deze leerkracht verlengde instructie aan de zwakke leerlingen en extra instructie in de groepen. Ook heeft de school schakelklassen en verlengde kleuterklassen. De leerkrachten van de schakelklassen zijn extra geschoold in het woordenschatonderwijs en geven deze kennis door aan de andere leerkrachten. De leerlingen die in groep 3 achterblijven krijgen tijdelijk remedial teaching aangeboden tot ze weer bij het niveau in de klas kunnen aansluiten. Tevens is er een voorschool die naast de school staat, waar de kinderen naartoe gaan voordat ze naar deze school komen als ze 3 jaar oud zijn. Ten slotte is ook het vierde aspect van goed taalbeleid, het opbrengst gericht werken, verbeterd in de school. De school maakt nu behalve voor taal ook trendanalyses voor rekenen en bespreekt deze in het leerkrachtenteam.

Ook in het schooljaar 2010-2011 worden nog verdere verbeteringen ingevoerd. Tevens wil de taalbeleidsgroep in de school de analyse van de toetsresultaten meer doen binnen het leerkrachtenteam zelf. Tevens willen zij de resultaten van de methodegebonden toetsen mee gaan nemen in de analyse. Ten slotte wil de school ervoor zorgen dat de resultaten op technisch lezen in de hogere groepen op een hoog niveau blijft, omdat zij zien dat hier een terugval plaatsvindt.

Taal- en leesprestaties blijvend verbeteren

Als we kijken naar het derde aspect van goed taalbeleid, dan vond dit nauwelijks plaats. De inspectie constateerde begin 2009 dat er op de school onvoldoende sprake was van het borgen van de kwaliteit van het leren en onderwijzen en het planmatig

werken aan verbeteractiviteiten. Dit wordt bevestigd in de vragenlijst die in het kader van de taalpilot is afgenomen in april 2009. De school scoorde hier op het gebruik van de toetsgegevens om het aanbod en de instructie aan te passen lager dan de gemiddelde score over alle taalpilotscholen heen.

In het schooljaar 2009-2010 zijn verbeteringen doorgevoerd op dit aspect van taalbeleid. De school doet aan coaching voor leerkrachten, ook omdat er veel nieuwe onervaren leerkrachten zijn. De schoolleiding komt 4x per jaar op bezoek in de klas. Daarnaast heeft de school een taalbeleidsgroep waarin de taalcoördinator, adjunct-directeur en een aantal leerkrachten deelnemen. Deze taalbeleidsgroep voert de observaties in de klassen uit. Met ingang van het schooljaar 2010-2011 wil de school de persoonlijke ontwikkelingsplannen (pop is deel van 4jarige gesprekscyclus) van leerkrachten koppelen aan de functioneringsgesprekken.

Taalbeleid bovenschols

Ten slotte hebben we gekeken naar het laatste aspect van goed taalbeleid, de bovenscholse aansturing. De school ervaart in geringe mate ondersteuning vanuit het bovenschols bestuur. Er is slechts 1 keer per jaar een bijeenkomst geweest. Eén lid van de taalbeleidsgroep in de school neemt deel aan netwerkbijeenkomsten die het bestuur voor directies en coördinatoren van de taalpilot organiseert. Ook in het schooljaar 2009-2010 neemt de school deel aan dit bovenschols netwerk.

4.13.4 Oorzaken voor verbetering taalbeleid

Wanneer we de situatie begin 2009 en mei 2010 met elkaar vergelijken, kunnen we constateren dat er sprake is van een behoorlijke sterke toename in taalbeleid op deze school ten aanzien van het opbrengst gericht werken. Het bestuur speelt een belangrijke rol in de ondersteuning van de school. Een tweede oorzaak voor het tot stand komen van deze verbetering is het inzetten van de taalbeleidsgroep in de school om de leerkrachtvaardigheden te verbeteren met betrekking tot woordenschatonderwijs, het werken met het differentiatie model, het maken van groepsplannen en het analyseren van leerlingresultaten. Als derde oorzaak kan de culturomslag genoemd worden die op deze school heeft plaatsgevonden ten aanzien van het opbrengst gericht werken.

4.14 Casebeschrijving school K

4.14.1 Typering van de school

School K is een christelijke basisschool in een stad in het noorden van het land. De school heeft twee vestigingen. De school heeft een directrice, 15 leerkrachten, een

intern begeleider, een remedial teacher en twee klassenassistenten. Op 1 oktober 2009 telde de school 200 leerlingen. 58 procent van de leerlingen had geen gewicht, 30 procent had een gewicht van 0.3 en 12 procent had een gewicht van 1.21. De school heeft sinds een aantal jaren te maken met een verzwaring van de leerlingpopulatie. De leerlingen die tussentijds uitstromen zijn vaak de betere leerlingen die naar een andere wijk verhuizen als de ouders meer gaan verdienen. De kinderen die op de school instromen in groep 1, zijn leerlingen met een relatief grotere achterstand. De laatste jaren hebben in het team veel wisselingen plaatsgevonden.

4.14.2 Onderwijsresultaten tijdens de pilot Taalbeleid Onderwijsachterstanden

De school valt onder het basistoezicht van de Inspectie van het Onderwijs. De resultaten op de Eindtoets Basisonderwijs zijn door de inspectie als voldoende beoordeeld. Uit de leerlingresultaten in het schooljaar 2007-2008 blijkt dat het percentage leerlingen dat met een achterstand de school binnenkomt hoog is. Eind groep 1 bedraagt de uitval op Taal voor Kleuters 35 procent. In groep 2 is dit percentage uitval 0 procent. Bij aanvankelijk lezen is het percentage uitval 35 procent. Wat verder opvalt is dat het percentage uitvallers bij het voortgezet lezen sterk schommelt per groep, namelijk tussen 14 en 44 procent. De problemen doen zich met name voor bij de woordenschatontwikkeling van de leerlingen. Op de Woordenschattoets in groep 3 bedraagt het percentage uitval 58 procent. In het schooljaar 2008-2009 is het beeld in de kleuterbouw hetzelfde als in het voorgaande schooljaar. Bij het aanvankelijk lezen is het percentage uitvallers, met een percentage van 50 procent, hoger dan in het vorige schooljaar. Bij het voortgezet lezen zijn de resultaten vergelijkbaar met het vorige schooljaar en schommelt het percentage uitval tussen 14 en 38 procent. Ook bij de woordenschatontwikkeling schommelen de percentages sterk, het percentage uitval op de Woordenschattoets en de Leeswoordenschattoets ligt tussen 19 en 44 procent.

4.14.3 Kwaliteit van het taalbeleid gedurende de looptijd van de taalpilot

In deze paragraaf wordt de kwaliteit van het gevoerde taalbeleid op de school gedurende de looptijd van de taalpilot beschreven voor elk van de vier aspecten van goed taalbeleid. Dit beeld wordt geschetst op basis van de schriftelijke vragenlijst die de schoolleider en coördinator hebben ingevuld in april 2009 en een gesprek in juni 2010 met de intern begeleider die ook werkzaam is als coördinator van de pilot Taalbeleid Onderwijsachterstanden op de school.

Taalbeleid ten aanzien van het onderwijsaanbod realiseren

Als we kijken naar het onderwijsaanbod gedurende de taalpilot dan kan gesteld worden dat de kwaliteit hiervan niet volledig op orde was. Met betrekking tot het

inplannen van het aanbod en de doorgaande lijn in het leerstofaanbod bij lezen en taal ligt dit onder de gemiddelde score over alle taalpilotscholen heen. De school scoorde alleen boven het gemiddelde op het inplannen van het aanbod voor aanvankelijk lezen.

In het schooljaar 2009-2010 zijn verschillende verbeteringen doorgevoerd. In het gesprek met de intern begeleider kwam naar voren dat zij meegedaan hebben aan een project om de doorgaande lijn in het leerstofaanbod te verbeteren. Verder kwam in het gesprek naar voren dat de school vanaf dit schooljaar werken met een jaar- en een weekplanning. Ten slotte heeft de school een nieuwe methode aangeschaft voor aanvankelijk lezen en op het gebied van woordenschat is de school gaan werken met 'Met Woorden in de Weer'.

Beleid op goed onderwijs

Het beleid op goed onderwijs behoeft verbetering. Allereerst kwam in het gesprek met de intern begeleider naar voren dat 50 procent van de leerlingen een individuele handelingsplan had en er remedial teaching buiten de klas plaatsvond. Door deze manier van differentiëren bestaat het risico dat de doelen bij leerlingen niet gerealiseerd worden. Tevens werd er op de school nog nauwelijks opbrengstgericht gewerkt. In het gesprek met de intern begeleider kwam naar voren dat de school tot het schooljaar 2008-2009, geen CITO toetsen afnam en er geen leerlingvolgsysteem was. Met betrekking tot het gebruik van de toetsgegevens om het aanbod en de instructie aan te passen scoorde de school dan ook onder de gemiddelde score over alle taalpilotscholen heen.

In het schooljaar 2008-2009 en 2009-2010 zijn enige verbeteringen doorgevoerd ten aanzien van het voeren van beleid op goed onderwijs. Voor de zwakke leerlingen doet de school aan Ralfi. Ook ten aanzien van het opbrengst gericht werken, zijn stappen gezet. De school neemt nu de CITO-toetsen af en gebruikt een leerlingvolgsysteem. Tevens worden de resultaten besproken in het team en in de bouwvergaderingen. Daarnaast bespreekt de intern begeleider de resultaten ook individueel met de leerkrachten.

In het schooljaar 2010-2011 worden nog verdere verbeteringen ingevoerd. Zo gaat de school met ingang van dit schooljaar werken met de één-zorg-route, waarbij zij groepsoverzichten gaan maken op basis van de toetsresultaten, trendanalyses maken en groepsbesprekingen houden voor lezen. Daarnaast is de school in dit schooljaar gaan werken met een convergent differentiatie model. Ten slotte heeft de school de voortgezet leesmethode Estafette aangeschaft.

Taal- en leesprestaties blijvend verbeteren

Als we kijken naar het derde aspect van goed taalbeleid, dan waren ook op dit aspect een aantal zaken niet op orde. Op de eerste plaats had de school geen regiegroep ingesteld

voor de taalpiloot. Ook was het de coördinator van de taalpiloot niet erg duidelijk wat zijn taken precies waren, omdat deze nieuw was op de school. Uit de resultaten op de vragenlijsten die zijn afgenomen kwam met andere woorden naar voren dat er weinig sturing plaats vond vanuit de schoolleiding op de implementatie van de taalpiloot. In het gesprek werd benadrukt, dat de schoolleiding waar nodig de juiste sturing heeft gegeven.

In het schooljaar 2009-2010 heeft de school geen regiegroep voor de taalpiloot. Wel zijn er andere verbeteringen doorgevoerd op dit aspect van taalbeleid in dit schooljaar. De schoolleiding heeft maatregelen getroffen om de leerkrachten te ondersteunen bij het verbeteren van het onderwijs. Zo heeft de school externe begeleiding ingeschakeld voor het doen van observaties in de klassen. Vanaf het schooljaar 2010-2011 gaat de intern begeleider deze observaties overnemen. Tevens heeft de school voor de invoering van de één-zorg-route externe begeleiding ingeschakeld en voor coaching van een jonge nieuwe leerkracht in groep 4.

Taalbeleid bovenschols

Ten slotte hebben we gekeken naar het bovenschols taalbeleid De school ervaart in lage mate ondersteuning vanuit het bestuur. Dit betreft zowel aansturing door het bestuur van de school als facilitering van de school door het bestuur in het kader van de uitvoering van de taalpilots. De school scoort op de vragenlijst in april 2009 op dit aspect ver onder de gemiddelde score over alle taalpilotscholen heen. Wel neemt de school deel aan een netwerk voor directies en voor intern begeleiders dat georganiseerd wordt door het bovenschols bestuur.

4.14.4 Oorzaken voor verbetering taalbeleid

Wanneer we de situatie ten aanzien van het voeren van goed taalbeleid in het schooljaar 2008-2009 vergelijken met de situatie in juni 2010, kunnen we constateren dat er enige vooruitgang is geboekt. De volgende oorzaak is hiervoor aan te wijzen. De schoolleider heeft externe begeleiding ingehuurd om de leerkrachten te scholen in het woordenschatonderwijs, voor het doen van observaties en het ondersteunen van een jonge nieuwe leerkracht. De verbeteringen moeten de komende schooljaren nog doorgezet worden.

4.15 Casebeschrijving school L

4.15.1 Typering van de school

School L is een openbare basisschool in één van de vier grote steden in het land. De school heeft een directrice, een intern begeleider, 18 leerkrachten, een tutor in het

kader van het programma Vroeg Voorschoolse Educatie en een administratief medewerker. Op 1 oktober 2009 telde de school 200 leerlingen. De school heeft sinds een aantal jaren te maken met een terugloop in het aantal leerlingen en een verzwaring van de leerlingpopulatie. De leerlingen die tussentijds uitstromen zijn vaak de betere leerlingen die naar een andere stad verhuizen als de ouders meer gaan verdienen. De kinderen die op de school instromen in groep 1, zijn leerlingen met een relatief grotere achterstand. Behalve aan de pilot Taalbeleid Onderwijsachterstanden doet de school vanaf 2008 ook mee aan een project in de gemeente om de kwaliteit van het basisonderwijs te verbeteren en aan een project om de kwaliteit van het rekenonderwijs te verbeteren.

4.15.2 Onderwijsresultaten tijdens de pilot Taalbeleid Onderwijsachterstanden

De school is door de inspectie als zeer zwak beoordeeld begin 2008, omdat de resultaten op de Eindtoets Basisonderwijs gedurende een periode van drie jaar lager waren dan van een school met deze populatie verwacht mag worden. Daarnaast vertoonden het onderwijsleerproces, de zorg en de begeleiding voor leerlingen op belangrijke punten tekortkomingen. De leerlingresultaten in het schooljaar 2007-2008 bij de kleuterbouw zijn goed. Ook de resultaten bij het aanvankelijk lezen en voortgezet lezen zijn goed. De problemen doen zich met name voor bij de woordenschatontwikkeling van de leerlingen en bij hun leesbegrip. Op de Leeswoordenschattoets vanaf groep 6 ligt het uitvalpercentage tussen 28 en 48 procent. Bij begrijpend lezen ligt de uitval tussen 42 en 46 procent. In het schooljaar 2008-2009 is dit beeld hetzelfde bij de kleuterbouw en bij het aanvankelijk lezen. Bij voortgezet lezen zijn de resultaten nog steeds goed te noemen, behalve in groep 4 waar de resultaten op voortgezet lezen achteruit zijn naar een uitvalpercentage van 35 procent. De resultaten op woordenschat zijn verbeterd in dit schooljaar. Bij begrijpend lezen is er nog steeds sprake van een hoge uitval. De school is midden 2010 als zwakke school door de inspectie geïndiceerd. De resultaten op de Eindtoets Basisonderwijs zijn verbeterd. De inspectie constateerde midden 2010 dat de resultaten bij het aanvankelijk en het voortgezet lezen ook voldoende zijn, maar dat de resultaten op tussentijdse momenten over het geheel genomen nog wel op onvoldoende niveau liggen door het hoge percentage uitval op begrijpend lezen in groep 4 tot en met 7. Tevens constateerde de inspectie dat er midden 2010 nog tekortkomingen zijn in het onderwijsleerproces ten aanzien van de afstemming, de leerlingen zorg en de kwaliteitszorg in de school.

4.15.3 Kwaliteit van het taalbeleid gedurende de looptijd van de taalpilot

In deze paragraaf wordt de kwaliteit van het gevoerde taalbeleid op de school gedurende de looptijd van de taalpilot beschreven voor elk van de vier aspecten van goed taalbeleid. Dit beeld wordt geschetst op basis van de gegevens van de inspectie

over deze school en een gesprek in juni 2010 met de schoolleider.

Taalbeleid ten aanzien van het onderwijsaanbod realiseren

Als we kijken naar het onderwijsaanbod dan werd hier in het eerste jaar van de taalpilot nauwelijks beleid op gevoerd. De inspectie constateerde begin 2008 dat het aanbod voor de Nederlandse taal niet aansloot op de onderwijsbehoeften van de veelal taalzwakke leerlingen. Tevens had de school geen taalbeleidsplan.

In het schooljaar 2008-2009 en 2009-2010 zijn verbeteringen doorgevoerd, door de aanschaf van een nieuwe methode voor voortgezet technisch lezen en op het gebied van woordenschat is de school gaan werken met 'Met Woorden in de Weer'. De inspectie constateerde begin 2010 dat het leerstofaanbod van de school voor de taalzwakke leerlingen nog onvoldoende is, alhoewel de school op dit punt wel in ontwikkeling is. In het gesprek met de schoolleider kwam naar voren dat de school nu bezig is met het opstellen van een taalbeleidsplan. In het gesprek kwam verder naar voren dat de leerkrachten hun eigen week- en jaarplanning maken en dat deze worden gecontroleerd. Met ingang van het schooljaar 2010-2011 wil de school werken met een nieuwe methode voor begrijpend lezen.

Beleid op goed onderwijs

In de school waren alle vier de aspecten van beleid op goed onderwijs niet op orde. Ten eerste constateerde de inspectie eind 2008 dat het gehanteerde differentiatie-model ongeschikt was om voldoende resultaten bij de leerlingen te bereiken. Het risico dat door deze manier van differentiëren de doelen bij leerlingen niet gerealiseerd werden, werd nog eens versterkt doordat leerkrachten lage verwachtingen hadden van de leerlingen. In het gesprek met de schoolleider kwam naar voren dat de effectiviteit van de instructie in de klas geen speerpunt was in de school. De inspectie constateerde begin 2008 dat de leerkrachten onvoldoende expliciet onderwijs in strategieën voor denken en leren gaven en de leerlingen onvoldoende actief betrokken waren bij de onderwijsactiviteiten. Het tweede aspect van beleid op goed onderwijs, te weten het inplannen van voldoende tijd voor taal en lezen voor de leerlingen was niet op orde in de school. Dit geldt ook voor het derde aspect, het inplannen van extra tijd voor de zwakke leerlingen. De inspectie constateerde dat de hoeveelheid tijd voor leren en onderwijs bij Nederlandse taal en rekenen en wiskunde niet afgestemd was op de onderwijsbehoeften van de leerlingen. Ten slotte werd ook op het vierde aspect van goed onderwijs, het opbrengst gericht werken, nauwelijks beleid gevoerd op deze school. De inspectie constateerde begin 2008 dat de zorg onvoldoende planmatig werd uitgevoerd, dat de effecten van de zorg onvoldoende nagegaan werden en dat de school niet handelde op basis van de toetsgegevens. In het gesprek met de schoolleider kwam naar voren dat op de school het belangrijkste uitgangspunt was dat leerlingen plezier hadden om naar school te gaan en dat het opbrengstgericht werken niet aan de orde was.

In het schooljaar 2009-2010 zijn verschillende verbeteringen doorgevoerd. Om meer rekening te houden met verschillen tussen leerlingen is de school gaan werken met de nieuwe methode Estafette en in alle klassen wordt gewerkt volgens het concept van convergente differentiatie. Bij groep 1 en 2 wordt hiervoor met een tutor gewerkt. Tevens is er een voorschool aanwezig in de school en daar werken ze tegelijkertijd aan dezelfde thema's als de kleuters, om de kinderen goed voor te bereiden op de kleuterschool. Ook vindt er een overdracht plaats als deze leerlingen naar de kleutergroepen gaan. De school heeft een ontwikkeling doorgemaakt ten aanzien van het rekening houden met verschillen tussen de leerlingen, maar de inspectie constateerde midden 2010 dat er nog veel verbeterpunten zijn. Zo ontwikkelen leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften zich nog onvoldoende naar hun mogelijkheden, omdat er geen ontwikkelperspectieven opgesteld zijn voor leerlingen. Tevens constateerde de inspectie dat de afstemming van de instructie, verwerkingsopdrachten en onderwijstijd op de verschillen in ontwikkeling tussen de leerlingen nog onvoldoende is. De kwaliteit van de uitvoering is nog niet in orde volgens de inspectie. Daarnaast hebben de leerlingen nog onvoldoende verantwoordelijkheid voor de organisatie van hun eigen leerproces. Het tweede aspect van beleid op goed onderwijs, te weten het inplannen van voldoende tijd voor taal en lezen voor de leerlingen is verbeterd in de school. De tijd voor taal en lezen op het rooster is uitgebreid. De school besteedt nu minimaal 60 procent van de tijd aan taal, lezen en rekenen. Dit geldt nog niet voor het derde aspect, het inplannen van extra tijd voor de zwakke leerlingen. Voor deze leerlingen is geen extra tijd op het rooster ingepland. In de les wordt wel preteaching en reteaching gegeven door de leerkracht. Het vierde aspect, te weten het opbrengst gericht werken is verbeterd. De resultaten van de methode onafhankelijke toetsen worden met de leerkracht besproken door de intern begeleider en de schoolleider. De inspectie constateerde dat het opbrengstgericht werken nog onvoldoende is, omdat de analyse van de methodegebonden toetsen nog ontbreken.

In het schooljaar 2010-2011 wordt nog een verbetering ingevoerd. Met ingang van dit schooljaar gaat de school werken met groepsplannen.

Taal- en leesprestaties blijvend verbeteren

Als we kijken naar het derde aspect van goed taalbeleid, dan vond dit in het schooljaar 2007-2008 nauwelijks plaats. De inspectie constateerde begin 2008 dat de school het leren en onderwijzen onvoldoende regelmatig evalueerde, en dat de kwaliteit van de opbrengsten niet systematisch werd geëvalueerd. Tevens scoorde de school volgens de inspectie onvoldoende op het borgen van de kwaliteit van het leren en onderwijzen en het planmatig werken aan verbeteractiviteiten. Tot slot scoorde de school volgens de inspectie onvoldoende op de verbinding van de kwaliteitszorg met de visie op leren en onderwijzen zoals geformuleerd in het schoolplan en dat de schoolleiding de kwaliteitszorg onvoldoende aanstuurde. Uit bovenstaande blijkt dat in de beginperiode van de taalpilot er geen sprake was van inhoudelijke bemoeienis van de schoolleider, noch met de planning, nog met de doorgaande lijn. In het gesprek met de schoolleider

kwam naar voren dat om deze reden de taalpilot op de school niet volledig is uitgevoerd.

Met het aantreden van een nieuwe schoolleider en intern begeleider in 2009 is een begin gemaakt met het aansturen van verbetering van de kwaliteit van het onderwijs. Samen met een team van experts die ingezet worden vanuit de gemeente om de kwaliteit van het basisonderwijs te vergroten, heeft de school een verbeterplan opgesteld. Dit verbeterplan wordt nu uitgevoerd. Onderdeel van het verbeterplan is het uitvoeren van observaties in de klassen door dit expertteam. De observaties vinden vijf keer per jaar plaats. De school heeft dus een ontwikkeling doorgemaakt ten aanzien van het derde aspect van goed taalbeleid, maar de inspectie constateerde midden 2010 toch dat er nog veel verbeterpunten zijn. Zo is de kwaliteitszorg nog onvoldoende verbonden is met de visie op leren en onderwijzen. Ten slotte was het evalueren van de resultaten en het onderwijsleerproces en de borging van de kwaliteit van het onderwijsleerproces nog onvoldoende volgens de inspectie.

Taalbeleid bovenschools

We hebben ook gekeken naar het bovenschools taalbeleid. In het gesprek met de schoolleider in juni 2010 kwam naar voren dat men redelijk tevreden is met de aansturing en facilitering van de school door het bestuur. Het bovenschools bestuur heeft in het kader van de taalpilots een netwerk voor directies georganiseerd. Tevens is vanuit het bestuur een cursus opbrengstgericht leiderschap aangeboden. De school ontvangt weliswaar geen extra facilitering in het kader van de taalpilot, maar zij beschikken wel over een tutor in groep 1 en 2 die gefaciliteerd is in het kader van Vroeg- en Voorschoolse Educatie.

4.15.4 Oorzaken voor verbetering taalbeleid

Zoals de schoolleider aangaf is door omstandigheden de taalpilot op deze school in beperkte mate uitgevoerd. Toch is enige vooruitgang geboekt als we kijken naar het taalbeleid in juni 2010. Een eerste oorzaak die aan te wijzen is voor deze verbeteringen, is dat de mogelijkheid zich voordeed voor de benoeming van een nieuwe schoolleider en een nieuwe intern begeleider. Deze hebben vervolgens externe begeleiding ingezet. De inzet van externe begeleiding kan als een tweede oorzaak aangewezen worden voor de opgetreden verbeteringen. Achterliggende oorzaak is het daadkrachtig optreden van het schoolbestuur c.q. de gemeente die gericht inzet op het verbeteren van de kwaliteit van het basisonderwijs en ten behoeve daarvan middelen heeft vrijgemaakt. De verbeteringen moeten de komende schooljaren nog doorgezet worden om voldoende resultaten bij de leerlingen te boeken.

4.16 Casebeschrijving school M

4.16.1 Typering van de school

School M is een islamitische basisschool in een stad in het noorden van het land. De school heeft een directeur, 8 leerkrachten, een intern begeleider en een conciërge, beiden voor 1 dag in de week. Op 1 oktober 2009 telde de school 139 leerlingen. 58 procent van de leerlingen had geen gewicht, 6 procent had een gewicht van 0.3 en 36 procent had een gewicht van 1.21. In december 2010 verhuist de school naar hun nieuwe schoolgebouw waarin een brede school gevestigd wordt.

4.16.2 Onderwijsresultaten tijdens de pilot Taalbeleid Onderwijsachterstanden

De school is door de inspectie aan het eind van het schooljaar 2007-2008 als zeer zwak beoordeeld, omdat onder meer het onderwijsleerproces, de (kwaliteits)zorg en de begeleiding voor leerlingen op belangrijke punten tekortkomingen vertoonden. De resultaten op de Eindtoets Basisonderwijs heeft de inspectie niet kunnen beoordelen, omdat deze school een startende school was en er nog geen resultaten waren van drie jaar opeenvolgende jaren. De leerlingresultaten in het schooljaar 2007-2008 bij de kleuterbouw zijn goed; het percentage uitval komt niet boven 15 procent uit. De resultaten op het voortgezet lezen zijn ook goed, behalve in groep 4, waar het percentage uitvallers 29 procent is en in groep 8, waar dit percentage uitkomt op 39 procent. De problemen doen zich met name voor bij het leesbegrip van de leerlingen. Het uitvalpercentage ligt hier tussen 30 en 63 procent. In het schooljaar 2008-2009 is het uitvalpercentage verminderd.

4.16.3 Kwaliteit van het taalbeleid gedurende de looptijd van de taalpilot

In deze paragraaf wordt de kwaliteit van het gevoerde taalbeleid op de school gedurende de looptijd van de taalpilot beschreven voor elk van de vier aspecten van goed taalbeleid. Dit beeld wordt geschetst op basis van de gegevens van de inspectie over deze school en een gesprek in juni 2010 met de schoolleider.

Taalbeleid ten aanzien van het onderwijsaanbod realiseren

Als we kijken naar het onderwijsaanbod dan werd hier nauwelijks beleid op gevoerd. Midden 2008 sloten de leerinhouden in de verschillende leerjaren onvoldoende op elkaar aan volgens de inspectie. Daarnaast constateerde de inspectie dat de doorgaande lijn niet gewaarborgd was, omdat de implementatie van nieuwe methoden in de school niet optimaal verlopen was. In het gesprek met de schoolleider kwam naar voren dat er geen taalbeleidsplan was in de school en dat er geen jaar- of weekplanning was.

In het schooljaar 2009-2010 zijn de volgende maatregelen genomen ten aanzien van dit eerste aspect van goed taalbeleid. In het gesprek met de schoolleider kwam naar voren dat de school op het gebied van woordenschat is gaan werken met 'Met Woorden in de Weer'. In het gesprek kwam verder naar voren dat in de school nu gewerkt wordt met jaar- en weekplanningen en dat de school voor het schooljaar 2010-2011 haar taalbeleidsplan af heeft. Deze doelstelling heeft de school ook bereikt.

Beleid op goed onderwijs

In 2008 was er nauwelijks sprake van beleid op goed onderwijs. Ten eerste constateerde de inspectie midden 2008 dat het gehanteerde differentiatiemodel ongeschikt was om voldoende resultaten bij de leerlingen te bereiken. Daarnaast ontwikkelen leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften zich onvoldoende naar hun mogelijkheden en doorlopen onvoldoende leerlingen de school binnen de verwachte periode van 8 jaar. Ook constateerde de inspectie dat de leerkrachten onvoldoende expliciet onderwijs in strategieën voor denken en leren gaven en dat de leerkrachten onvoldoende duidelijk uitlegden. In het gesprek met de schoolleider beaamde deze dat de basisvaardigheden van de leerkrachten niet in orde waren. Tevens constateerde de inspectie dat de leerlingen onvoldoende actief betrokken waren bij de onderwijsactiviteiten en onvoldoende verantwoordelijkheid hadden voor de organisatie van hun eigen leerproces, passend bij hun ontwikkelingsniveau. Ten slotte werd ook op het vierde aspect van goed onderwijs, het opbrengst gericht werken, nauwelijks beleid gevoerd op deze school. De inspectie constateerde midden 2008 dat de zorg onvoldoende planmatig werd uitgevoerd, dat de effecten van de zorg onvoldoende nagegaan werden en dat de school niet handelde op basis van de toetsgegevens. In het gesprek met de schoolleider kwam naar voren dat niet alle toetsresultaten ingevoerd werden in het leerlingvolgsysteem.

In het schooljaar 2009-2010 zijn verschillende verbeteringen doorgevoerd. Om meer rekening te houden met verschillen tussen leerlingen is de school gaan werken volgens het concept van convergente differentiatie. In het gesprek met de schoolleider kwam naar voren dat er groepsplannen gemaakt worden voor alle basisvakken. De aanzet hiertoe heeft de inspectie in een van haar voortgangsgesprekken getypeerd als veelbelovend. Ook heeft de inspectie in haar laatste voortgangsgesprek geconstateerd dat er sprake is van een cyclisch verloop. Het tweede aspect van beleid op goed onderwijs, te weten het inplannen van voldoende tijd voor taal en lezen voor de leerlingen is verbeterd in de school. Dit is mogelijk gemaakt door de onderwijstijd te verlengen in de school. De school heeft dit nu ook voor de verschillende onderdelen van taal en lezen vastgelegd. Het derde aspect, het inplannen van extra tijd voor de zwakke leerlingen, is in de meeste groepen door de inspectie op orde bevonden. In de weekplanning en in de groepsplannen is zichtbaar dat de zwakke leerlingen verlengde instructie krijgen. In zeer uitzonderlijke gevallen plant de school remedial teaching in. Gelet op de aard van de problemen vindt dit bij twee leerlingen buiten de groep plaats. Ten slotte is het vierde aspect van goed onderwijs, het opbrengst gericht werken,

verbeterd op de school. De school heeft streefdoelen opgesteld en de toetsmomenten ingepland en vastgelegd. Tevens worden alle leerlingresultaten ingevoerd in het leerlingvolgsysteem. De school maakt trendanalyses en bespreekt deze in het team. De schoolleider heeft een map 'analyse en waarderingen' aangemaakt en heeft 'opbrengstgerichte gesprekken' ingepland.

In het schooljaar 2010-2011 staan nog meer maatregelen op de rol. In het gesprek met de schoolleider kwam naar voren dat de implementatie van het convergente differentiatiemodel uitgediept zal worden. De school zal meer inspelen op de onderwijsbehoeften van de leerlingen. Bij lesbezoeken wordt naast de vorm ook gelet op de inhoud van de lessen. In het schooljaar 2010-2011 wordt ten aanzien van de vorm een hoog niveau nagestreefd. Ook wil de school tijdens de lesbezoeken nog beter bekijken of leerkrachten de inhoud van de lessen goed beheersen en kijken naar verlengde instructie en verwerkingsopdrachten. Daarnaast laat de school vanaf het schooljaar 2010-2011 de groepsplannen niet alleen bekijken door een ervaren ib-er maar ook door een taalexpert. Voor de drie leerlingen die een S(B)O indicatie hebben gekregen wordt een ontwikkelingsperspectief opgesteld.

Taal- en leesprestaties blijvend verbeteren

Midden 2008 scoorde de school volgens de inspectie onvoldoende op alle indicatoren van kwaliteitszorg en de voorwaarden voor kwaliteitszorg. Zo was het regelmatig evalueren van het leren en onderwijzen niet in orde, evenmin als het planmatig werken aan verbeteractiviteiten en het jaarlijks systematisch evalueren van de kwaliteit van haar opbrengsten. In het gesprek met de schoolleider kwam naar voren dat er geen functioneringsgesprekken gevoerd werden en geen lesbezoeken gedaan werden. Tevens scoorde de school volgens de inspectie onvoldoende op het borgen van de kwaliteit van het leren en onderwijzen en ook had de school onvoldoende inzicht in de verschillen in onderwijsbehoeften van de leerlingenpopulatie. Ook constateerde de inspectie dat de school de sociale veiligheid voor leerlingen en personeel onvoldoende waarborgde en dat de kwaliteit van het onderwijs gericht op bevordering van sociale integratie en actief burgerschap onvoldoende was. Daarnaast scoorde de school volgens de inspectie onvoldoende op de verbinding van de kwaliteitszorg met de visie op leren en onderwijzen zoals geformuleerd in het schoolplan. Tevens constateerde de inspectie dat de schoolleiding de kwaliteitszorg onvoldoende aanstuurde en onvoldoende zorgde voor een professionele schoolcultuur. Ten slotte waren bij de zorg voor de kwaliteit het personeel, directie, leerlingen, ouders/verzorgers en bestuur onvoldoende betrokken. Uit bovenstaande blijkt dat in de beginperiode van de taalpilot er geen sprake was van inhoudelijke bemoeienis van de voormalige schoolleider, noch met de planning, nog met de doorgaande lijn. In het gesprek met de schoolleider kwam naar voren dat om deze reden de taalpilot op de school niet volledig is uitgevoerd.

Met het aantreden van een nieuwe schoolleider in 2008 is een begin gemaakt met het aansturen van verbetering van de kwaliteit van het onderwijs. Onder meer de volgende

maatregelen zijn genomen ten aanzien van het blijvend verbeteren van taal- en leesprestaties. In de klassen worden observaties uitgevoerd met externe begeleiding. Daarnaast heeft de school structureel verbeteringen door kunnen voeren, doordat leerkrachten gevraagd zijn fulltime te gaan werken en sommige leerkrachten vervangen zijn. Ten slotte worden nu ook functioneringsgesprekken gehouden met de leerkrachten. Sterker nog, de inspectie heeft in haar laatste bezoek geconstateerd dat de kwaliteitszorg en de voorwaarden voor kwaliteitszorg op orde zijn. Op sommige aspecten scoort de school zelfs een ‘goed’. Dit inspectierapport wordt in de eerste twee weken van december 2010 verwacht.

Taalbeleid bovenschools

We hebben ook gekeken naar het bovenschools taalbeleid. In het gesprek met de schoolleider in juni 2010 kwam naar voren dat de aansturing door het bestuur van de school van de taalpiloot en de facilitering van de school door het bestuur van de verbeteringen die gerealiseerd moeten worden niet inhoudelijk is gelet op de prioritering op bestuursniveau. Bovendien is deze school de enige school binnen de stichting die deelneemt aan de taalpiloot. Van een door het bestuur georganiseerde netwerk voor directies is dan ook nog geen sprake.

4.16.4 Oorzaken voor verbetering taalbeleid

Zoals de schoolleider aangaf is door omstandigheden de taalpiloot op deze school in beperkte mate uitgevoerd. Toch is enige vooruitgang geboekt als we kijken naar het taalbeleid in juni 2010. Een belangrijke oorzaak is dat op het moment dat de inspectie de school als zeer zwak indiceerde er sprake was van meerdere directiewisselingen. Deze huidige schoolleider heeft het voornemen enkel aan te blijven als de school niet meer het predicaat ‘zeer zwak’ heeft. Gelet op de beslisregels van de inspectie en de categorie waar de school zich in bevindt zijn dit hoge eisen. Er is een nieuw team gecreëerd met gekwalificeerde en gemotiveerde leerkrachten. Daarnaast heeft de school begeleiding ingezet om de vaardigheden van de leerkrachten te verbeteren met betrekking tot taalonderwijs, het maken van groepsplannen en het doen van observaties. Dit is ook een oorzaak voor het optreden van de verbeteringen. Tevens kan als oorzaak de cultuuromslag genoemd worden die op deze school heeft plaatsgevonden ten aanzien van het opbrengst gericht werken. Deze verbeteringen moeten de komende schooljaren gecontinueerd worden.

Het bovenstaande is de situatie zoals dat op dit moment geschetst kan worden. In december 2010 krijgt de school haar concept-inspectierapport. Naar verwachting kan in januari/februari 2011 definitief vastgesteld worden in hoeverre de school naar tevredenheid van de inspectie de verbeteringen heeft gerealiseerd. Op de site van de onderwijsinspectie is dan ook te lezen of de school nog tot de zeer zwakke scholen behoort dan wel zich tot zwakke school heeft geprofileerd.

4.17 Casebeschrijving school N

4.17.1 Typering van de school

School N is een openbare basisschool in een stad in het oosten van het land. De school heeft een directeur, 14 leerkrachten, een intern begeleider, een conciërge en een administratief medewerker. Op 1 oktober 2009 telde de school 142 leerlingen 44 procent van de leerlingen had geen gewicht, 41 procent had een gewicht van 0.3 en 15 procent had een gewicht van 1.21. De laatste jaren is het aantal leerlingen sterk teruggelopen. Tevens heeft een verzwaring van de leerlingpopulatie plaatsgevonden. De betere leerlingen gaan naar een andere school in een andere wijk. De kinderen die op de school instromen in groep 1, zijn de leerlingen met een relatief grotere achterstand. Ook hebben de laatste jaren in het leerkrachtenteam veel wisselingen plaatsgevonden en was er veel ziekte van leerkrachten. Driekwart van de leerkrachten werkt pas op de school vanaf het schooljaar 2008-2009. De school is in 2005 afgebrand, waarna zij in een noodgebouw gehuisvest waren. Dit alles had veel negatieve invloed op het onderwijs en werd door het personeel, de ouders en de leerlingen als deprimerend ervaren. De school is op dezelfde plek opnieuw opgebouwd en in gebruik genomen in 2009. De school is een brede school.

4.17.2 Onderwijsresultaten tijdens de pilot Taalbeleid Onderwijsachterstanden

In het schooljaar 2007-2008 zijn de leerlingresultaten in de kleuterbouw goed. Wat verder opvalt is dat het percentage uitval bij het voortgezet lezen sterk schommelt per groep. Groep 6 heeft met 39 procent, het hoogste uitvalpercentage. De resultaten op woordenschat laten een hoge uitval zien, tussen 29 en 60 procent. Op begrijpend lezen ligt de uitval tussen 28 en 33 procent. In het schooljaar 2008-2009 is het beeld hetzelfde bij de kleuterbouw. Bij het aanvankelijk lezen zijn de resultaten goed. Bij voortgezet lezen schommelt het percentage per groep, net als in het schooljaar 2007-2008. Groep 4 heeft met 53 procent, het hoogste uitvalpercentage. De resultaten op woordenschat zijn verbeterd dit schooljaar, het percentage uitval ligt tussen 19 en 42 procent. De resultaten op begrijpend lezen zijn achteruit gegaan in vergelijking met het vorige schooljaar, het percentage uitval is 67 procent in groep 8. De school is midden 2009 door de inspectie als zwak beoordeeld, omdat de resultaten op de Eindtoets Basisonderwijs gedurende een periode van drie jaar lager waren dan van een school met deze populatie verwacht mag worden.

4.17.3 Kwaliteit van het taalbeleid gedurende de looptijd van de taalpilot

In deze paragraaf wordt de kwaliteit van het gevoerde taalbeleid op de school gedurende de looptijd van de taalpilot beschreven voor elk van de vier aspecten van goed taalbeleid.

Dit beeld wordt geschetst op basis van de vragenlijst die de voormalige schoolleider heeft ingevuld in april 2009, de gegevens van de inspectie over deze school en een gesprek in juni 2010 met de nieuwe directeur van de school.

Taalbeleid ten aanzien van het onderwijsaanbod realiseren

Als we kijken naar het onderwijsaanbod dan werd hier nauwelijks beleid op gevoerd. De inspectie constateerde aan het eind van het schooljaar 2008-2009 dat de leerinhouden in de verschillende leerjaren onvoldoende op elkaar aansloten. In het gesprek met de directeur kwam naar voren dat de doorgaande lijn niet in orde was, omdat hierover geen afspraken gemaakt werden en de schoolleider dit niet controleerde. In het gesprek kwam verder naar voren dat de doelen voor de overgang van groep 2 naar groep 3 niet waren vastgelegd en dat er in het algemeen geen streefdoelen waren opgesteld.

In het schooljaar 2009-2010 zijn verbeteringen doorgevoerd, door de aanschaf van een nieuwe methode voor begrijpend lezen en op het gebied van woordenschat is de school gaan werken met 'Met Woorden in de Weer'. In het gesprek met de schoolleider kwam naar voren dat de doelen voor de leerlingen van groep 2 nu zijn vastgelegd voordat zij naar groep 3 kunnen. Daarnaast hebben de leerkrachten van groep 2 en 3 overleg om de leerlingen zo goed mogelijk voor te bereiden op groep 3. De school wil vanaf het schooljaar 2010-2011 de doorgaande lijn voor de groepen 4 tot en met 8 vastleggen. Ten slotte gaat de school met ingang van het schooljaar 2010-2011 werken met een week- en jaarplanning.

Beleid op goed onderwijs

In 2008 was er nauwelijks sprake van beleid op goed onderwijs. Ten eerste constateerde de inspectie midden 2009 dat leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften zich nog onvoldoende naar hun mogelijkheden ontwikkelen. In het gesprek met de directeur kwam naar voren dat in de school niet structureel gewerkt werd aan groeps- en handelingsplannen en er geen structurele leerlingbesprekingen en groepsbesprekingen gehouden werd. Daarnaast was er volgens de inspectie onvoldoende sprake van het geven van expliciet onderwijs in strategieën voor denken en leren door leerkrachten. In het gesprek met de directeur kwam naar voren dat de zorgstructuur voor de leerlingen in groep 4 tot en met 8 niet in orde was. Hierdoor hadden leerlingen geen S(B)O verwijzing gekregen, terwijl deze wel nodig geweest was. Het tweede aspect van beleid op goed onderwijs, te weten het inplannen van voldoende tijd voor taal en lezen voor de leerlingen was niet op orde in de school. Dit geldt ook voor het derde aspect, het inplannen van extra tijd voor de zwakke leerlingen. De inspectie constateerde dat de hoeveelheid tijd voor leren en onderwijs bij Nederlandse taal en rekenen en wiskunde niet afgestemd was op de onderwijsbehoeften van de leerlingen. In het gesprek met de directeur kwam naar voren dat de tijd voor taal en lezen niet voldoende was, omdat teveel tijd aan themaprojecten in de wijk werd besteed en de tijd voor pauzes te lang was. Ten slotte werd ook op het vierde aspect van goed onderwijs, het opbrengst gericht werken, nauwelijks beleid gevoerd op deze school.

De inspectie constateerde midden 2009 dat de zorg onvoldoende planmatig werd uitgevoerd, dat de effecten van de zorg onvoldoende nagegaan werden en dat de school niet handelde op basis van de toetsgegevens.

In het schooljaar 2009-2010 zijn verschillende verbeteringen doorgevoerd. De school is gaan werken met de één-zorg-route. Daarnaast heeft de school extra begeleiding ingeschakeld om de leerkrachten te scholen in het maken van een zorgplan en de leerling- en groepsbesprekingen. Om meer rekening te houden met verschillen tussen leerlingen is de school gaan werken volgens het concept van convergente differentiatie. De school heeft nog extra begeleiding ingeschakeld voor het woordenschatonderwijs en ook voor het technisch lezen. Het tweede aspect van beleid op goed onderwijs, te weten het inplannen van voldoende tijd voor taal en lezen voor de leerlingen is verbeterd in de school. De tijd is uitgebreid en vastgelegd. Daarnaast hebben zij met het schakelklasgeld 100 uur extra schooltijd voor de groepen 3 en 4 kunnen organiseren. Tevens werkt de school met de verlengde schooldag. Het derde aspect, het inplannen van extra tijd voor de zwakke leerlingen, is verbeterd. Voor de zwakkere leerlingen wordt Ralfi en Connect lezen ingezet. In groep 1 en 2 is er externe begeleiding voor extra taalactiviteiten die PABO-studenten uitvoeren. Ten slotte is het vierde aspect van goed onderwijs, het opbrengst gericht werken, ook verbeterd op de school. De school bespreekt de resultaten in het team en maakt trendanalyses.

Ook in het schooljaar 2010-2011 worden nog verdere verbeteringen ingevoerd. In het gesprek met de directeur kwam naar voren dat zij het werken met het convergente differentiatiemodel willen verbeteren. In het gesprek kwam verder naar voren dat de controle op de gemaakte afspraken voor de zorgstructuur nog een belangrijk speerpunt is. Ten slotte wil de school vanaf het schooljaar 2010-2011 met een werkgroep werken binnen de school voor technisch lezen en het opbrengst gericht werken.

Taal- en leesprestaties blijvend verbeteren

Als we kijken naar het derde aspect van goed taalbeleid, dan vond dit nauwelijks plaats. Midden 2009 scoorde de school volgens de inspectie onvoldoende op bijna alle indicatoren van kwaliteit zorg. Zo was het regelmatig evalueren van het leren en onderwijzen niet in orde, evenmin als het planmatig werken aan verbeteractiviteiten en het jaarlijks systematisch evalueren van de kwaliteit van de opbrengsten. Tevens scoorde de school volgens de inspectie onvoldoende op het borgen van de kwaliteit van het leren en onderwijzen. Uit bovenstaande blijkt dat in de beginperiode van de taalpilot er geen sprake was van inhoudelijke bemoeienis van de schoolleider, noch met de planning, noch met de doorgaande lijn. In het gesprek met de directeur kwam naar voren dat teveel tijd besteed werd aan de plannen voor het nieuwe schoolgebouw en dat om deze reden de taalpilot op de school niet volledig is uitgevoerd.

In het schooljaar 2009-2010 is een verbetering doorgevoerd op dit aspect van taalbeleid. In de school worden nu structureel klassenbezoeken uitgevoerd. In het

gesprek met de directeur kwam naar voren dat het inzetten van verbeteringen op de school in het schooljaar 2009-2010 niet makkelijk is geweest, omdat er veel personele wisselingen hebben plaatsgevonden en ook veel leerkrachten ziek waren, mede door de hoge werkdruk. Zo hebben in groep 3 in het schooljaar 2009-2010 14 verschillende leerkrachten gewerkt. In het gesprek met de directeur kwam naar voren dat er vanaf het schooljaar 2010-2011 een meer stabiele situatie in de school is qua personeel. De school wil een nieuwe visie ontwikkelen vanaf schooljaar 2010-2011, omdat de school nu een nieuw team heeft.

Taalbeleid bovenschools

Tenslotte is gekeken naar het bovenschools taalbeleid. In het gesprek met de directeur in juni 2010 kwam naar voren dat van aansturing van de taalpilot door het bestuur van de school en van facilitering van de taalpilot door het bestuur nauwelijks sprake is. De scholen hebben volgens de schoolleider een bepaalde mate van autonomie. De uitvoering en de facilitering van de taalpilot valt onder de verantwoordelijkheid van de school en niet van die van het bestuur. In het gesprek kwam verder naar voren dat de sturing van het bestuur op het personeelsbeleid als onvoldoende werd ervaren. Er hebben vele personele wisselingen plaatsgevonden en het duurde vaak lang voordat deze leerkrachten vervangen konden worden. Het bestuur heeft al het mogelijke gedaan om ervoor te zorgen dat de school voorzien werd van goed personeel. Heel belangrijk is ook geweest de inspanning die het bestuur heeft gedaan om ervoor te zorgen dat er een nieuwe directeur aangesteld kon worden. Een dergelijk proces kost zomaar een jaar. Maar omdat er zoveel tijd mee gemoeid ging, werd dit door het team niet als voldoende ervaren.

Over het algemeen is er weinig bemoeienis van het bestuur met de onderwijsinhoudelijke zaken in de school. Het bovenschools bestuur probeert wel de professionalisering van het personeel te versterken. Dit gebeurt onder meer door het organiseren van coaching voor startende leerkrachten en voor de directeur vanaf het schooljaar 2009-2010.

4.17.4 Oorzaken voor verbetering taalbeleid

Zoals de schoolleider aangaf is door omstandigheden de taalpilot op deze school in beperkte mate uitgevoerd. Toch is enige vooruitgang geboekt als we kijken naar het taalbeleid in juni 2010, in vergelijking tot de situatie aan het begin van de taalpilot. Een eerste oorzaak die aan te wijzen is voor deze vooruitgang, is dat de mogelijkheid zich voordeed voor benoeming van een nieuwe schoolleider, omdat de vorige schoolleider wegging. Deze schoolleider heeft vervolgens de volgende verbetering ingezet. Er is een nieuw team gecreëerd met gekwalificeerde leerkrachten. Daarnaast heeft de school begeleiding ingezet om de vaardigheden van de leerkrachten te verbeteren met betrekking tot woordenschatonderwijs, technisch lezen en de zorgstructuur. Dit kan als derde oorzaak voor de vooruitgang aangewezen worden. Een vierde oorzaak is dat de werkomgeving van het personeel sterk is verbeterd: van

een noodgebouw na de brand naar het moderne gebouw. Een vijfde oorzaak is dat de school een cultuuromslag aan het doormaken is ten aanzien van het opbrengst gericht werken. Tot slot heeft de schoolleiding gewerkt aan het verbeteren van de relatie met de ouders door meer duidelijkheid over de schoolregels, het schoolbeleid en de ontwikkelingen van de school te geven aan de ouders. Dit kan als zesde oorzaak worden aangewezen voor de verbeteringen in het taalbeleid. Deze verbeteringen moeten de komende schooljaren nog doorgezet worden.

4.18 Casebeschrijving school O

4.18.1 Typering van de school

School O is een openbare basisschool in één van de vier grote steden in het land. De school heeft een bovenschools directeur, een locatiedirecteur, een adjunct-directeur, 30 leerkrachten, een intern begeleider, twee onderwijsassistenten, twee tutoren in het kader van Voor- en Vroegschoolse Educatie, een administratief medewerker en een conciërge. Op 1 oktober 2009 telde de school 235 leerlingen. 16 procent van de leerlingen had geen gewicht, 6 procent had een gewicht van 0.3 en 78 procent had een gewicht van 1.21. Sinds een aantal jaren is er een grote terugloop van leerlingen geweest in de school en is er een verzwaring van de leerlingpopulatie. De leerlingen die tussentijds uitstromen zijn vaak de betere leerlingen die naar een andere wijk verhuizen als de ouders meer gaan verdienen. De kinderen die op de school instromen in groep 1, zijn leerlingen met een relatief grotere achterstand. Tot slot hebben in deze school veel wisselingen plaatsgevonden in het team. In het schooljaar 2008-2010 zijn 13 leerkrachten weggegaan.

4.18.2 Onderwijsresultaten tijdens de pilot Taalbeleid Onderwijsachterstanden

De school is begin 2008 door de inspectie als zeer zwak beoordeeld, omdat de resultaten op de Eindtoets Basisonderwijs gedurende een periode van drie jaar lager waren dan van een school met deze populatie verwacht mag worden. Daarnaast vertoonden het onderwijsleerproces, de zorg en de begeleiding voor leerlingen op belangrijke punten tekortkomingen. Uit de leerlingresultaten in het schooljaar 2007-2008 blijkt dat de kleuterbouw een hoog percentage uitval heeft. Eind groep 2 bedraagt de uitval op Taal voor Kleuters 68 procent. Wat verder opvalt is dat de resultaten bij het aanvankelijk lezen en voortgezet lezen goed zijn. De problemen doen zich met name voor bij de woordenschatontwikkeling van de leerlingen en hun leesbegrip. Op de Leeswoordenschattoets ligt het uitvalpercentage tussen 44 en 81 procent. Bij Begrijpend Lezen is dit eveneens hoog. De leerlingresultaten in het schooljaar 2009-2010 laten zien dat het aantal leerlingen dat met een achterstand binnenkomt in de

school hoog is. Het percentage uitvallers op de toets Taal voor Kleuters in groep 1 ligt namelijk op 85 procent. De resultaten in groep 2 zijn verbeterd ten opzicht van het vorige schooljaar met een percentage uitval van 16 procent. De resultaten bij het aanvankelijk lezen en het voortgezet lezen zijn in dit schooljaar goed net zoals in het vorige schooljaar. Bij de woordenschat is ook dit schooljaar het percentage uitval hoog en schommelt dit sterk per groep.

De school is midden 2010 als zwakke school door de inspectie geïndiceerd. De resultaten op de Eindtoets Basisonderwijs lagen op het niveau wat van deze school met deze populatie verwacht kan worden. Ook de resultaten bij het aanvankelijk lezen waren voldoende volgens de inspectie. De inspectie constateerde echter dat de resultaten op tussentijdse momenten over het geheel genomen voor het technisch lezen in groep 4 en het begrijpend lezen in groep 6 nog onvoldoende zijn. Tevens constateerde de inspectie dat er midden 2010 nog tekortkomingen zijn ten aanzien van de kwaliteitszorg en de leerlingenzorg.

4.18.3 Kwaliteit van het taalbeleid gedurende de looptijd van de taalpilot

In deze paragraaf wordt de kwaliteit van het gevoerde taalbeleid op de school gedurende de looptijd van de taalpilot beschreven voor elk van de vier aspecten van goed taalbeleid. Dit beeld wordt geschetst op basis van de vragenlijst die de schoolleider heeft ingevuld in april 2009, de gegevens van de inspectie over deze school en een gesprek in juni 2010 met de adjunct directrice, tevens coördinator van de pilot Taalbeleid Onderwijsachterstanden en de intern begeleider.

Taalbeleid ten aanzien van het onderwijsaanbod realiseren

Als we kijken naar het onderwijsaanbod dan werd hier bij de start van de taalpilot nauwelijks beleid op gevoerd. De inspectie constateerde begin 2008 dat de leerinhouden in de verschillende leerjaren onvoldoende op elkaar aansloten, met name voor de overgang van groep 2 naar groep 3.

In het schooljaar 2008-2009 en 2009-2010 zijn verschillende verbeteringen doorgevoerd. Als we kijken naar de doorgaande lijn in het leerstofaanbod en het onderwijsaanbod in april 2009 scoort de school boven de gemiddelde score over alle taalpilotscholen heen. Ook de inspectie constateerde midden 2010 dat de leerinhouden voldoende op elkaar aansloten. In het gesprek met de adjunct-directrice en de intern begeleider kwam naar voren dat de school extra materiaal heeft aangeschaft voor het woordenschatonderwijs en een nieuwe methode voor voortgezet technisch lezen en extra materialen voor begrijpend lezen, waaronder Nieuwsbegrip XL. In het gesprek kwam verder naar voren dat zij de samenwerking met de peuterspeelzaal hebben verbeterd ten aanzien van de inhoud van het programma. Daarnaast hebben zij afspraken over de doorgaande lijn en een jaar- en weekplanning van wat in elk van de groepen op het gebied van taal/lezen aan de orde

moet komen. In het gesprek kwam verder naar voren dat de doorgaande lijn nog wel bewaakt moet worden omdat er veel nieuwe leerkrachten zijn. In het schooljaar 2010-2011 wil de school tijdens de klassenbezoeken bekijken of aan bod komt wat in de planning staat en of de gemaakte afspraken gewaarborgd zijn.

Beleid op goed onderwijs

In 2008 was er nauwelijks sprake van beleid op goed onderwijs. Ten eerste constateerde de inspectie eind 2008 dat het gehanteerde differentiatiemodel ongeschikt was om voldoende resultaten bij de leerlingen te bereiken. Daarnaast was er volgens de inspectie onvoldoende sprake van het geven van expliciet onderwijs in strategieën voor denken en leren door leerkrachten en legden leerkrachten onvoldoende duidelijk uit. In het gesprek met de adjunct-directrice en de intern begeleider kwam naar voren dat de instructie voor het technisch leesonderwijs, woordenschat en begrijpend lezen niet in orde was, omdat er geen gedifferentieerde instructie werd gegeven. Ook hadden de leerlingen onvoldoende verantwoordelijkheid voor de organisatie van hun eigen leerproces die past bij hun ontwikkelingsniveau volgens de inspectie. Het tweede aspect van beleid op goed onderwijs, te weten het inplannen van voldoende tijd voor taal en lezen voor de leerlingen was niet op orde in de school. Dit geldt ook voor het derde aspect, het inplannen van extra tijd voor de zwakke leerlingen. De inspectie constateerde eind 2008 dat de hoeveelheid tijd voor leren en onderwijs bij Nederlandse taal en rekenen en wiskunde niet afgestemd was op de onderwijsbehoeften van de leerlingen. Ten slotte werd ook op het vierde aspect van goed onderwijs, het opbrengst gericht werken, nauwelijks beleid gevoerd op deze school. De inspectie constateerde begin 2008 dat de zorg onvoldoende planmatig werd uitgevoerd, dat de effecten van de zorg onvoldoende nagegaan werden en dat de school niet handelde op basis van de toetsgegevens.

In het schooljaar 2009-2010 zijn verschillende verbeteringen doorgevoerd. Om meer rekening te houden met verschillen tussen leerlingen is de school gaan werken met de methode Estafette en volgens het concept van convergente differentiatie. Daarnaast zijn de leerkrachten geschoold in het werken met 'Met Woorden in de Weer'. De school heeft een ontwikkeling doorgemaakt ten aanzien van het differentiëren, maar de inspectie constateerde midden 2010 ook dat er nog enkele verbeterpunten zijn. De inspectie constateerde dat het differentiëren en de resultaten daarvan nog onvoldoende zichtbaar zijn. Daarnaast hadden de leerlingen nog onvoldoende verantwoordelijkheid voor de organisatie van hun eigen leerproces. Het tweede aspect van beleid op goed onderwijs, te weten het inplannen van voldoende tijd voor taal en lezen voor de leerlingen is verbeterd in de school. De tijd voor taal en lezen op het rooster is uitgebreid en vastgelegd. Dit geldt ook voor het derde aspect, het inplannen van extra tijd voor zwakke leerlingen. De leerlingen die in groep 3 achterblijven krijgen tijdelijk remedial teaching aangeboden tot ze weer bij het niveau in de klas kunnen aansluiten. Vanaf het schooljaar 2010-2011 wil de school extra tijd creëren voor de zorgleerlingen. Daarnaast werkt de school met verlengde schooltijd en heeft de school een schakelklas voor de combinatiegroep 7 en 8 met extra aandacht voor het woordenschatonderwijs

en het begrijpend lezen. Vanaf het schooljaar 2010-2011 heeft de school een voltijd schakelklas voor groep 7. Ten slotte is het vierde aspect van goed taalbeleid, te weten het opbrengst gericht werken, verbeterd. De resultaten worden besproken met de leerkrachten door de intern begeleider. Daarnaast heeft de school begeleiding ingeschakeld voor het maken van trendanalyses. De inspectie constateerde midden 2010 echter toch dat de ontwikkeling van de leerlingen nog niet systematisch gevolgd en geanalyseerd wordt. In het gesprek met de adjunct-directrice en de intern begeleider kwam naar voren dat de school de toetsresultaten nog niet in het gehele team bespreekt. De school wil dit vanaf het schooljaar 2010-2011 oppakken.

Taal- en leesprestaties blijvend verbeteren

Als we kijken naar het derde aspect van goed taalbeleid, dan vond dit eveneens nauwelijks plaats. Midden 2008 scoorde de school onvoldoende op het jaarlijks systematisch evalueren van de kwaliteit van haar opbrengsten en werkte zij onvoldoende planmatig aan verbeteractiviteiten. Ook was de kwaliteitszorg onvoldoende verbonden met de visie op leren en onderwijzen zoals geformuleerd in het schoolplan.

In 2009 en 2010 zijn verbeteringen doorgevoerd op dit aspect van taalbeleid. De school heeft voor beginnende leerkrachten begeleiding ingeschakeld die de leerkrachten observeren en coachen. Daarnaast heeft de school begeleiding ingeschakeld voor het analyseren van de toetsresultaten en het maken van trendanalyses. De school heeft een ontwikkeling doorgemaakt op dit derde aspect van goed taalbeleid, maar de inspectie constateerde midden 2010 ook dat er nog enige verbeterpunten zijn in de kwaliteitszorg. Zo was de kwaliteitszorg nog onvoldoende verbonden met de visie op leren en onderwijzen. Tevens was het regelmatig evalueren van het onderwijsleerproces onvoldoende en ook het jaarlijks evalueren van de onderwijsresultaten. Ten slotte scoorde de school onvoldoende op de borging van de kwaliteit van het onderwijsleerproces en de verantwoording van de kwaliteit aan belanghebbenden. In het gesprek met de adjunct-directrice en de intern begeleider kwam naar voren dat het inzetten van verbeteringen op de school in het schooljaar 2008-2010 moeizaam ging, omdat veel leerkrachten weggingen, er veel leerkrachten ziek waren of met zwangerschapsverlof waren. De school had moeite om vervangers te vinden voor deze leerkrachten. In het gesprek kwam verder naar voren dat de voormalige interim directeur in de school was om het verbeterplan dat opgesteld was uit te voeren. De school hoopt dat met de komst van de nieuwe locatiedirecteur het onderwijskundig leiderschap meer vorm gaat krijgen.

Taalbeleid bovenschools

Ten slotte hebben we gekeken naar het bovenschools taalbeleid. Wanneer wordt gekeken naar de ondersteuning vanuit het bovenschools bestuur in het schooljaar 2008-2009 blijkt dat de aansturing en facilitering door het bestuur van de school van de taalpilot laag is. Het bovenschools bestuur organiseert wel een netwerk voor directies en intern begeleiders.

4.18.4 Oorzaken voor verbetering taalbeleid

Wanneer we de situatie ten aanzien van het voeren van goed taalbeleid in het schooljaar 2008-2009 vergelijken met de situatie in juni 2010, kunnen we constateren dat er enige vooruitgang is geboekt. De volgende oorzaken zijn hiervoor aan te wijzen. Het schoolmanagement heeft begeleiding ingezet voor het verbeteren van de leerkrachtvaardigheden met betrekking tot woordenschatonderwijs, het analyseren van leerlingresultaten en coaching van beginnende leerkrachten. Een tweede oorzaak is dat de school een cultuuromslag aan het doormaken is ten aanzien van het opbrengst gericht werken. Deze verbeteringen moeten de komende schooljaren nog verder uitgewerkt en geborgd worden.

4.19 Ontwikkeling in taalbeleid: het is mogelijk

Uit de case-beschrijvingen komt eenduidig naar voren, dat aan een aantal voorwaarden voldaan moet zijn binnen een taalpilot, wil taalbeleid van de grond komen. De eerste voorwaarde is, dat er sprake moet zijn van een werkomgeving waarin het mogelijk is voor leerkrachten om hun werk te doen: een slecht gebouw, onderbemensing en een voortdurende wisseling van leerkrachten in het team zijn even zovele contra-indicaties voor het geven van goed onderwijs. De tweede belangrijke voorwaarde is, dat er sprake moet zijn van leiderschap. Het is uiteindelijk alleen de schoolleider die ervoor kan zorgen dat de condities aanwezig zijn om goed onderwijs te realiseren. Hij is degene die moet zorgen voor het maken van afspraken en de naleving ervan moet bewaken en evalueren. Hij is ook degene die in staat moet zijn leerkrachten, leerlingen én ouders het vertrouwen te geven dat er resultaten geboekt kunnen worden. En uiteraard moet hij de tools aanreiken om resultaten te kunnen boeken. Bij leiderschap hoort zeker ook het inroepen van hulp van buiten om een impuls te geven aan de kwaliteit van het onderwijs wanneer dat nodig is.

Uit de case-beschrijvingen komt verder naar voren, dat waar aan deze voorwaarden niet voldaan is, de taalpilot feitelijk slechts in beperkte mate is uitgevoerd. Daar waar in de loop van de taalpilot deze voorwaarden verbeterden, wordt vooruitgang geboekt. Er worden dan verbeteringen in het taalbeleid zichtbaar en vervolgens verbeteren ook de leerlingresultaten.

Daarmee is gezegd, dat het voor alle scholen mogelijk is taalbeleid te voeren, mits aan een aantal voorwaarden voldaan is. Om deze hoopvolle insteek te benadrukken, wordt in tabel 4.1 een overzicht geboden van de oorzaken die zijn aan te wijzen voor de verbeteringen die op de nader geanalyseerde scholen hebben plaatsgevonden.

	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O
Vervanging schoolleiding	X		X			X		X				X	X	X	
Verbetering werkomgeving	X													X	
Vervanging leerkrachten	X					X	X						X	X	
Verbetering leerkrachtgedrag d.m.v. begeleiding	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Verbetering relatie met ouders	X													X	
Ondersteuning en facilitering bestuur	X	X	X			X			X	X					
Cultuurverandering richting opbrengstgericht werken	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X			X	X	X

Op zeven van de vijftien scholen was het nodig om voorwaarden te creëren voor het kunnen voeren van taalbeleid. Op twee scholen is de directe werkomgeving aangepakt. Op zeven scholen is er sprake geweest van vervanging van de schoolleiding en op vijf scholen is er (tevens) sprake van vervanging van enkele leerkrachten. Facilitering en ondersteuning van het schoolbestuur kan als een tweede belangrijke oorzaak aangewezen worden voor de verbeteringen die op de geïnterviewde scholen hebben plaatsgevonden. Leiderschap, blijkend uit het besef hebben van de noodzaak van het inhuren van externe begeleiding gericht op versterking van het onderwijsaanbod en het leerkrachtgedrag, heeft bij alle vijftien scholen een doorslaggevende rol gespeeld bij het versterken van het taalbeleid.

Dat er een cultuuromslag heeft plaatsgevonden in de scholen is uiteraard een gevolg van bovengenoemde verbeteringen. Tegelijkertijd lijkt het ook een oorzaak van de verbeteringen, in die zin, dat daardoor het verbeteringsproces blijvend gestalte kan krijgen. De motivatie hiervoor komt nu immers veel meer ook vanuit het team als geheel.

5. CROSS-SECTIONELE VERGELIJKING VAN DE VORDERINGEN OP LEERLINGNIVEAU BIJ ALLE SCHOLEN TIJDENS DE UITVOERING VAN DE TAALPILOTS

5.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt de vraag beantwoord of de doelstelling van de taalpilots in termen van het terugdringen van het percentage uitvallers tot het vooraf geformuleerde niveau gerealiseerd is. Om deze vraag te beantwoorden, wordt verslag gedaan van de vorderingen op leerlingniveau tijdens de uitvoering van de pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden. Daarbij worden steeds de leerlingresultaten van de groepen 1 tot en met 8 over de drie schooljaren waarin de taalpilots werden uitgevoerd, naast elkaar gepresenteerd. Hierdoor kan in beeld gebracht worden of de opeenvolgende cohorten van leerlingen beter presteren op dezelfde toetsen, naarmate de scholen langer bezig zijn geweest met de implementatie van de taalpilots. Het betreft hier met andere woorden een cross-sectionele vergelijking. Bij cross-sectionele vergelijkingen is het in onderzoek gebruikelijk om vast te stellen of een verschil dat tussen de gemiddelde scores bij verschillende steekproeven wordt aangetroffen, significant is of niet. Het significant zijn van een verschil alléén, leert ons echter maar weinig over de grootte en de praktische relevantie van het aangetroffen verschil. Dat komt omdat in de formule voor het berekenen van het significant zijn van een verschil niet alleen dat verschil zelf en de spreiding van de scores een rol speelt, maar ook de grootte van de steekproeven. Bij heel grote steekproeven worden zelfs heel kleine verschillen, die nauwelijks praktische relevantie hebben, toch significant (cf. Carver, 1978). In dit onderzoeksrapport wordt gerapporteerd over de prestaties van duizenden leerlingen. Door de omvang van deze steekproeven worden ook heel kleine verschillen, die praktisch niet relevant zijn, toch significant. We geven er daarom de voorkeur aan om niet alleen te rapporteren of een verschil significant is of niet, maar ook wat de effectgrootte van een verschil is. De effectgrootte van een verschil hangt alleen af van de grootte van het verschil en van de spreiding van de scores. De steekproefgrootte speelt in de berekening van de effectgrootte geen rol. Een effectgrootte wordt berekend door het verschil van twee gemiddelde scores te delen door de standaard deviatie (cf. Cohen, 1978). De effectgrootte kan geïnterpreteerd worden als proportie van een standaard deviatie. Men kan het ook lezen als het verschil van twee gemiddelden waarvan de scores omgerekend zijn in z-scores. Een effectgrootte van 1.30 en meer wordt als een zeer groot effect gezien. Bij een effectgrootte tussen .80 en 1.29 is sprake van een groot effect. Een effectgrootte tussen .50 en .79 is te beschouwen als een middelgroot effect en een effectgrootte van tussen .20 en .49 wordt als een klein effect beschouwd. Tussen -.19 en .19 is sprake van geen of een verwaarloosbaar effect.

Achtereenvolgens komen de resultaten aan de orde met betrekking tot de onderscheiden aspecten van lezen en taal: de ontwikkeling van taalvaardigheid van kleuters, de ontwikkeling van het aanvankelijk en voortgezet lezen in de groepen 3 tot en met 8, de woordenschatontwikkeling vanaf groep 3, begrijpend lezen in de midden- en bovenbouw en taal. De rapportage over elk deelaspect start met een beschrijving van de gebruikte toets of toetsen. In de tabellen zijn steeds de resultaten vermeld berekend over alle leerlingen van cohort 2007-2008, 2008-2009 en 2009-2010 van de Taal-pilotscholen. In bijlage 1 is van elke tabel een variant opgenomen waarin ook de resultaten per pilot zijn opgenomen.

5.2 Ontwikkeling van taalvaardigheid bij kleuters

Gedurende de eerste levensjaren ontwikkelt de taalvaardigheid van kinderen zich spontaan. Dit wordt aangeduid als ontluikende geletterdheid. Deze spontane ontwikkeling doet zich voor als zich in de directe omgeving van het kind voldoende gesproken en geschreven taalprikkels voordoen. De mate waarin de taalvaardigheid zich ontwikkelt, wordt sterk bepaald door de taalprikkels die het kind in de directe omgeving opdoet. Het is dan ook niet verwonderlijk dat er aan het begin van de basisschool al opmerkelijke verschillen in taalvaardigheid tussen kinderen aanwezig zijn.

Met de toetsen uit het pakket Taal voor Kleuters (Cito, 1996) wordt inzicht verkregen in hoe de taalvaardigheid van kinderen in groep 1 en 2 zich ontwikkelt.

De ontwikkeling van taal en de ontwikkeling tot geletterdheid verlopen parallel. Hoe beter de taal ontwikkeld is, hoe gemakkelijker het leren lezen kan verlopen en andersom. Daarom zijn in Taal voor Kleuters zowel aspecten van taalontwikkeling (conceptueel bewustzijn) als aspecten van ontluikende geletterdheid (metalinguïstisch bewustzijn) opgenomen:

- conceptueel bewustzijn: hieronder valt passieve woordenschat en kritisch luisteren. Dit is het herkennen van begrippen en het begrijpen van korte teksten.
- Metalinguïstisch bewustzijn. Hieronder valt: schriftoriëntatie, klank en rijm, laatste en eerste woord horen en auditieve synthese. Metalinguïstisch bewustzijn is de vaardigheid om af te zien van de betekenis en te letten op de vorm.

Er zijn in Taal voor Kleuters twee toetsen beschikbaar: een toets voor de jongste kleuters (48 opdrachten) en een toets voor de oudste kleuters (56 opdrachten).

In de toets voor de jongste kleuters wordt alleen het conceptueel bewustzijn gemeten (passieve woordenschat en kritisch luisteren). In de toets voor de oudste kleuters wordt daarnaast ook het metalinguïstisch bewustzijn gemeten (klank en rijm; laatste en eerste woord horen; schriftoriëntatie; auditieve synthese).

De opdrachten zijn geordend op een schaal, die opklimt in moeilijkheidsgraad. Hoe meer opdrachten een leerling goed maakt, hoe groter de taalvaardigheid. Om de schaalscore te bepalen wordt het aantal goed gemaakte opgaven bij elkaar opgeteld en vervolgens met behulp van een tabel omgescoord naar vaardigheidsscores.

Op veel van de aan de taalpilots deelnemende scholen wordt Taal voor Kleuters afgenomen. De resultaten op beide meetmomenten in groep 1 van alle drie de cohorten zijn weergegeven in tabel 5.1.

Uit de tabel valt allereerst af te lezen, dat het aantal leerlingen waarvan gegevens op deze toets bekend zijn in januari 2008 groter is dan het aantal in januari 2009 en dat is weer groter dan het aantal in januari 2010. Dit wordt veroorzaakt door het feit dat in 2009 een nieuwe versie van Taal voor Kleuters is uitgebracht, waarvan de normering aanzienlijk afwijkt van de normering van de toets uit 1996. Deze normeringen zijn daardoor niet door elkaar te gebruiken. Vergelijking tussen de cohorten is dan ook alleen mogelijk met de toetsgegevens van de versie uit 1996. Voor de interpretatie van de gegevens is dit niet problematisch. Het gaat hier immers om andere leerlingen. Uiteraard is de betrouwbaarheidsinterval waarmee rekening gehouden moet worden bij een kleinere groep respondenten groter. De groep respondenten is echter nog steeds zeer groot, waardoor een goed beeld ontstaat.

Tabel 5.1 Gemiddelden, standaarddeviaties, percentages D/E leerlingen en effectgroottes op Taal voor Kleuters in groep 1 op de scholen die deelnemen aan de pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden cohort 2007-2008, 2008-2009 en 2009-2010

	Januari '08 Groep 1			Januari '09 Groep 1			Januari '10 Groep 1			ES
	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	
Landelijk gemid.		57.15			57.15			57.15		
Totaal Taalpilots	4764	56.35 (10.59)	33.3	3751	56.45 (10.85)	32.4	2561	56.08 (11.14)	33.8	-.02
	Juni '08 Groep 1			Juni '09 Groep 1			Juni '10 Groep 1			ES
	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	
Landelijk gemid.		62.95			62.95			62.95		
Totaal Taalpilots	5762	60.60 (11.46)	42.8	3963	61.76 (11.34)	36.0	2949	59.58 ** (13.08)	42.3	-.08

**= significant op 1%

Bij alle Cito-toetsen wordt gewerkt met een indeling van de scores in vijf niveaus, van niveau A tot en met niveau E. Niveau A hebben die kinderen die tot de 25 procent hoogst scorende leerlingen behoren. In niveau B worden de 25 procent van de leerlingen geplaatst die in het gebied zitten tussen de gemiddelde score en de ondergrens van niveau A. Niveau C omvat de 25 procent onder het landelijk gemiddelde scorende leerlingen. Niveau D en E omvatten de uitvallers. Daarbij vormt niveau E de 10 procent laagst scorende leerlingen. Deze leerlingen worden aangeduid als zeer zwak tot zwak. De leerlingen in niveau D scoren zwak tot matig (15 % van de leerlingen).

Op beide metingen in het schooljaar waarin de Taalpilots zijn gestart, blijken de leerlingen in groep 1 gemiddeld onder de landelijk gemiddelde vaardigheidsscore te presteren. Gemiddeld is dit een score op C-niveau. De leerlingen uit het tweede en derde cohort scoren in groep 1 op beide metingen eveneens onder het landelijk gemiddelde. De leerlingen uit het derde cohort scoren op beide metingen tevens onder de gemiddelde score die de beide vorige cohorten op deze toets behaalden. Het verschil in gemiddelde score tussen het eerste cohort en het derde cohort is bij de junimeting statistisch significant op het 1 % niveau. De effectgrootte van het verschil is bij beide metingen te verwaarlozen. Het gevonden gemiddelde verschil heeft bij beide metingen dan ook geen praktische relevantie.

In groep 2 lag de gemiddelde score over alle taalpilotscholen heen in januari 2008 boven het landelijk gemiddelde (B-niveau). Het tweede en het derde cohort groep 2 scoren op de januarimeting eveneens boven het landelijk gemiddelde. Het gemiddelde ligt in beide gevallen een fractie boven het gemiddelde van cohort 2007/2008. Het verschil tussen de gemiddelde scores van cohort 2007-2008 en 2009-2010 is statistisch significant op het 5 procentniveau. Op de junimeting scoort het tweede cohort gemiddeld enigszins hoger dan het eerste cohort. Het derde cohort blijft gemiddeld vrijwel op dit niveau. De effectgroottes van de verschillen tussen het eerste en het derde cohort zijn zowel op de januarimeting als de junimeting verwaarloosbaar (.05 en .06).

Tabel 5.2 Gemiddelden, standaarddeviaties, percentages D/E leerlingen en effectgroottes op Taal voor Kleuters in de groep 2 op de scholen die deelnemen aan de pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden cohort 2007-2008, 2008-2009 en 2009-2010

	Januari '08 Groep 2			Januari '09 Groep 2			Januari '10 Groep 2			ES
	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	
Landelijk gemid		67.35			67.35			67.35		
Totaal Taalpilots	7747	68.23 (11.00)	26.8	5544	68.96 (10.94)	22.6	4369	68.74 * (10.55)	23.1	.05
	Juni '08 Groep 2			Juni '09 Groep 2			Juni '10 Groep 2			ES
	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	
Landelijk gemid		73.05			73.05			73.05		
Totaal Taalpilots	7032	74.09 (11.39)	27.7	4535	75.09 (11.72)	24.2	3681	74.75 * (12.12)	23.7	.06

*= significant op 5%

Tabellen 5.1 en 5.2 bieden tevens een overzicht van het percentage leerlingen dat op elk van de meetmomenten in zowel groep 1 als groep 2 uitvalt op Taal voor Kleuters.

Dat wil zeggen het percentage leerlingen dat een D of E-score heeft behaald op deze toets.

Het percentage uitvallers op Taal voor Kleuters in januari groep 1 ligt in alle drie de cohorten rond een derde van de leerlingen. Aan het eind van groep 1 is dit percentage in elk van de drie cohorten nog verder toegenomen tot boven de veertig procent.

In groep 2 is het percentage uitvallers bij het derde cohort in vergelijking tot het eerste cohort ongeveer 4 procent lager bij beide metingen. Het percentage uitvallers ligt dan onder het percentage dat conform de door het Cito gehanteerde relatieve norm van 25 procent zwakke leerlingen voor deze doelgroep verwacht mag worden.

Vergelijking van de drie cohorten op Taal voor Kleuters maakt duidelijk dat er gemiddeld geen praktisch relevante effecten van het werken aan de taalpilots zichtbaar worden in de groepen 1 en 2 (de gevonden effectgroottes zijn verwaarloosbaar). Tegelijkertijd zijn er een tweetal positieve tendensen waarneembaar bij deze cross-sectionele vergelijking van de resultaten op Taal voor Kleuters, waar het het percentage uitvallers betreft. De eerste is, dat er binnen elk van de cohorten sprake is van een zeer duidelijke afname in het percentage uitvallers tussen eind groep 1 en eind groep 2. In groep 2 is tussen de cohorten tevens sprake van een daling van het percentage uitvallers op deze toets met ongeveer 4 procent. Eind groep 2 wordt het in het kader van de taalpilots gestelde doel van maximaal 25 procent uitvallers door het laatste cohort behaald!

5.3 De ontwikkeling van de leesvaardigheid in de groepen 3 tot en met 8

Voor het meten van de aanvankelijk en voortgezet leesprestaties gebruiken de meeste scholen de Drie-Minuten-Toets en de AVI-toets. De Drie-Minuten-Toets meet de nauwkeurigheid waarmee leerlingen woorden kunnen decoderen of ontsleutelen. De AVI-toets meet de snelheid en nauwkeurigheid waarmee leerlingen foutloos teksten kunnen lezen. Bij de start van de taalpilots maakten de scholen gebruik van een versie van de DMT en de AVI uit 1996 (Cito, 1996; Visser, Van Laarhoven & Ter Beek, 1996). In 2009 is een nieuwe versie van deze toetsen op de markt gekomen (Cito, 2009). Bij de DMT zijn dezelfde kaarten gehandhaafd. De normering is volledig vernieuwd en de afname momenten zijn in de meeste gevallen afwijkend. Bij de AVI-toets zijn niet alleen nieuwe leeskaarten geïntroduceerd, er is tevens sprake van meer niveaus dan bij de oude AVI het geval was. De normering van beide toetsen is daardoor volledig onvergelijkbaar. De scholen die in de tweede helft van het schooljaar 2008-2009, of in het schooljaar 2009-2010 zijn overgegaan op de nieuwe toetsen, zijn derhalve noodgedwongen niet meegenomen in de cross-sectionele vergelijking. In deze paragraaf worden achtereenvolgens de resultaten op de 1996 versie van beide toetsen in de drie schooljaren waarin de taalpilots werden uitgevoerd, gepresenteerd.

5.3.1 Resultaten op de Drie-Minuten-Toets

De DMT bestaat uit drie leeskaarten, elk met specifieke woordtypen. Met de DMT kunnen de vorderingen van de leerlingen over meerdere leerjaren vastgesteld worden. De DMT bestaat uit drie verschillende leeskaarten die achtereenvolgens elk gedurende één minuut hardop gelezen moeten worden. Op leeskaart 1 staan woorden van het type klinker, gevolgd door medeklinker: km ('uil'), medeklinker gevolgd door klinker: mk ('koe') en medeklinker, gevolgd door medeklinker en vervolgens weer een klinker: mkm ('pen'). Op leeskaart 2 staan woorden van het type mmkm ('spin'), mkmm ('bank'), mmkmm ('krant'), mmmkm ('schroef') en mkmmm ('herfst'). Op leeskaart 3 ten slotte staan woorden met 2,3 en 4 lettergrepen, zoals 'geluid', 'koningin' en 'papagaaien'. De DMT wordt individueel afgenomen. Na afloop wordt per kaart het totaal aantal, binnen de minuut goed gelezen woorden opgeteld.

In groep 3 wordt kaart 1 van de 1996 versie, op de meeste scholen voor het eerst afgenomen in januari. In de overige groepen valt het eerste afnamemoment in oktober. In groep 4 worden op dat moment alle drie de kaarten afgenomen. Vanaf groep 5 wordt volgens de handleiding kaart 3 bij alle leerlingen afgenomen en vervolgens bij de zwakke leerlingen ook kaart 1 en 2. Uit oogpunt van vergelijkbaarheid zijn voor de groepen 5 tot en met 8 alleen de gemiddelde scores op kaart 3 vermeld.

De resultaten zijn opgenomen in tabel 5.3 tot en met 5.5. Bovenin de tabel is de landelijk gemiddelde score overgenomen zoals vermeld in de handleiding bij de toets. Daaronder is de gemiddelde score en de standaarddeviatie vermeld, berekend over alle leerlingen uit de aan de pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden deelnemende scholen. Tevens is in de tabellen het percentage uitvallers vermeld, evenals de effectgrootte van het verschil in de gemiddelde score tussen het eerste en het laatste cohort.

In de rapportage over cohort 2007-2008 constateerden we al dat in groep 3 de aan de pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden deelnemende scholen gemiddeld zeer goed presteren. Op alle meetmomenten en op alle kaarten lag de score voor dit cohort boven het landelijk gemiddelde. Op kaart 1 lag de score op de januarimeting en de maartmeting gemiddeld op A-niveau en op de mei meting, op B-niveau. Op kaart 2 en 3 lagen de scores gemiddeld steeds op A-niveau. De verschillen tussen de leerlingen zijn over alle pilots heen in dit cohort zeer groot, zoals af te lezen is aan de standaarddeviatie die tussen haakjes achter de gemiddelde score is vermeld.

Tabel 5.3 Gemiddelden, standaarddeviaties, percentages D/E leerlingen en effectgroottes op de Drie-Minuten-Toets in groep 3 op de scholen die deelnemen aan de Taalpilots Onderwijsachterstanden cohort 2007-2008, 2008-2009 en 2009-2010

Groep 3		Januari '08			Januari '09			Januari '10			
Kaart 1	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	ES	
Landelijk gemid.		19.50			19.50			19.50			
Totaal Taalpilots	4403	25.08 (16.76)	13.0	3377	26.96 (17.28)	11.2	1749	26.84** (16.94)	11.8	.10	
Groep 3		Maart '08			Maart '09			Maart '10			
Kaart 1	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	ES	
Landelijk gemid.		30.15			30.15			30.15			
Totaal Taalpilots	6364	36.22 (19.26)	13.9	5067	36.44 (19.40)	14.1	2948	37.92** (19.76)	12.7	.09	
Groep 3		Mei '08			Mei '09			Mei '10			
Kaart 2	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	ES	
Landelijk gemid.		17.15			17.15			17.15			
Totaal Taalpilots	5830	23.61 (16.23)	12.6	4325	23.94 (16.47)	11.7	2589	24.36 (16.78)	11.9	.05	
Groep 3		Mei '08			Mei '09			Mei '10			
Kaart 1	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	ES	
Landelijk gemid.		39.25			39.25			39.25			
Totaal Taalpilots	6577	46.36 (20.72)	15.1	4428	47.90 (21.11)	13.0	2444	48.16** (21.03)	13.5	.05	
Groep 3		Mei '08			Mei '09			Mei '10			
Kaart 2	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	ES	
Landelijk gemid.		24.05			24.05			24.05			
Totaal Taalpilots	6896	32.92 (19.42)	12.2	4297	33.68 (19.64)	11.7	2388	34.33 ** (20.41)	11.5	.07	
Groep 3		Mei '08			Mei '09			Mei '10			
Kaart 3	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	ES	
Landelijk gemid.		15.05			15.05			15.05			
Totaal Taalpilots	6746	21.86 (14.97)	10.4	4286	21.70 (14.76)	10.8	3069	22.97 ** (15.29)	10.4	.07	

**= significant op 1%

Het tweede cohort scoort in groep 3 behalve op de meimeting op kaart drie van de DMT gemiddeld nog iets hoger. De gemiddelde scores van het derde cohort stijgen nog weer verder door. De verschillen tussen de leerlingen nemen dan echter eveneens toe. De verschillen tussen de gemiddelde scores van het eerste en het derde cohort zijn statistisch vrijwel steeds significant. De effectgrootte van het verschil is steeds verwaarloosbaar klein, zodat niet gesproken kan worden van praktisch relevante

effecten van het werken aan de taalpilots voor de gemiddelde prestaties op het gebied van aanvankelijk lezen in groep 3 (zie tabel 5.3).

De doelen zijn in de taalpilots steeds geformuleerd in termen van het terugdringen van het percentage uitvallers. Gezien het feit dat aanvankelijk lezen een aspect is van het lezen waar het onderwijs een grote bijdrage aan kan leveren (het betreft een culturele vaardigheid die niet of nauwelijks afhankelijk is van intelligentie of milieu van afkomst), is het percentage uitvallers dat acceptabel geacht wordt bij aanvankelijk lezen op 5% gesteld. Dit percentage is tevens zo laag gekozen omdat de normering van de gebruikte toetsen relatief oud is.

Zoals uit tabel 5.3 is af te lezen, ligt het gemiddelde percentage uitvallers op kaart 1 bij het eerste cohort op de eerste meting in groep 3 op 13 procent. Dit ligt weliswaar boven de 5 procent, maar is toch een heel mooi resultaat. In de loop van groep 3 klimt dit percentage uitvallers op kaart 1 naar 15 procent. Bij het tweede en derde cohort ligt het percentage uitvallers in groep 3 ongeveer op hetzelfde niveau. Eind groep 3 ligt het percentage uitvallers op kaart 3 bij alle drie de cohorten op ongeveer 10 procent.

Door de leerlingen van cohort 2007-2008 is in groep 4 gemiddeld redelijk goed gepresteerd op de DMT. Op alle drie de kaarten van de DMT wordt op de oktobermeting en de maartmeting boven het landelijk gemiddelde gescoord, maar op de meimeting op kaart 1 en 3 onder het landelijk gemiddelde. Eind groep 4 begon in dit cohort dus achterstand te ontstaan ten opzichte van het landelijk gemiddelde. In de niveau-indeling kwamen de scores in oktober en maart gemiddeld nog uit op B-niveau. In mei kwam de gemiddelde score op twee van de drie kaarten uit op C-niveau.

De leerlingen uit het tweede cohort scoren gemiddeld op alle kaarten en op alle metingen hoger dan de leerlingen uit het eerste cohort. De gemiddelde score komt bij de eerste meting op alle drie de kaarten nu uit op A-niveau. Bij de tweede meting wordt op de eerste twee kaarten nu eveneens gemiddeld het A-niveau bereikt. Op de derde kaart wordt ook door het tweede cohort op B-niveau gescoord. Bij de derde meting in mei komen de gemiddelde scores van de leerlingen in groep 4 uit het tweede cohort uit op B-niveau. Bij de leerlingen uit het derde cohort zet de ingezette positieve ontwikkeling zich verder door. Gemiddeld liggen de scores van dit cohort op alle kaarten en op alle meetmomenten weer enigszins hoger dan de scores van het tweede cohort. Het verschil tussen de gemiddelde scores van het eerste en derde cohort zijn statistisch steeds significant. De effectgrootte van het verschil tussen het eerste en het derde cohort is op alle kaarten en bij alle metingen te klein om praktisch relevant te zijn ($< .20$). Ook wordt het binnen de taalpilots gestelde doel van maximaal 5 procent leerlingen met een D of E-score niet gerealiseerd.

Toch is er sprake van een positieve tendens in de richting van verbetering van de leesprestaties bij de elkaar opvolgende cohorten. Dit blijkt ook uit het systematisch lagere percentage uitvallers bij de leerlingen van de opeenvolgende cohorten.

Tabel 5.4 Gemiddelde, standaarddeviatie, percentagesD/E leerlingen en effectgroottes op de Drie-Minuten-Toets in groep 4 op de scholen die deelnemen aan de Taalpilots Onderwijsachterstanden cohort 2007-2008, 2008-2009 en 2009-2010.

Groep 4		Oktober '07			Oktober '08			Oktober '09			
Kaart 1	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	ES	
Land.gemid.		50.95			50.95			50.95			
Totaal Taalpilots	6150	55.98 (19.95)	15.3	5237	58.01 (20.93)	13.6	3228	58.77** (20.22)	13.1	.14	
Kaart 2	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	ES	
Land.gemid.		37.45			37.45			37.45			
Totaal Taalpilots	6557	42.61 (20.68)	15.4	5360	45.26 (21.98)	12.9	3201	46.37** (21.56)	12.3	.18	
Kaart 3	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	ES	
Land.gemid.		25.85			25.85			25.85			
Totaal Taalpilots	6654	30.13 (16.73)	14.4	5610	30.50 (16.99)	13.6	3354	31.74** (16.77)	12.7	.10	
Groep 4		Maart '08			Maart '09			Maart '10			
Kaart 1	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	ES	
Land.gemid.		66.05			66.05			66.05			
Totaal Taalpilots	5435	68.19 (19.33)	20.3	4171	69.45 (19.71)	18.4	2425	69.89** (20.17)	18.3	.09	
Kaart 2	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	ES	
Land.gem.		53.45			53.45			53.45			
Totaal Taalpilots	5921	56.15 (20.98)	20.0	4233	57.94 (21.31)	17.3	2636	58.79** (21.82)	17.3	.12	
Kaart 3	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	ES	
Land.gemid.		40.15			40.15			40.15			
Totaal Taalpilots	6075	41.68 (17.95)	21.8	4626	42.31 (17.94)	19.2	3024	42.72* (18.33)	20.3	.05	
Groep 4		Mei '08			Mei '09			Mei '10			
Kaart 1	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	ES	
Land.gemid.		72.35			72.35			72.35			
Totaal Taalpilots	5213	71.33 (19.34)	26.3	3742	72.55 (19.67)	23.7	2213	73.81** (19.04)	21.7	.13	
Kaart 2	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	ES	
Land.gemid.		60.35			60.35			60.35			
Totaal Taalpilots	5538	60.57 (21.39)	23.6	3739	62.20 (21.34)	20.8	2169	63.70** (21.13)	18.9	.15	
Kaart 3	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	ES	
Land.gemid.		46.75			46.75			46.75			
Totaal Taalpilots	6057	46.14 (18.52)	26.3	4214	46.69 (18.19)	23.6	3177	48.74** (18.54)	21.0	.15	

*= significant op 5%; **= significant op 1%

In de rapportage over het schooljaar 2007-2008 signaleerden we een geleidelijke stijging van het percentage uitvallers binnen groep 4 van ruim 14 procent op kaart 3 van de DMT in het begin van het schooljaar, naar ruim 26 procent op kaart 3 aan het eind van het schooljaar. Dit is een stijging met 12 procent op deze kaart. Bij het tweede cohort vindt op kaart 3 tussen oktober en mei een stijging van het percentage uitvallers met 10 procent plaats. Het percentage uitvallers op kaart 3 is aan het eind van het schooljaar bijna 24 procent. Bij het derde cohort vindt op kaart 3 tussen oktober en mei een stijging van het percentage uitvallers met ruim 8 procent plaats. Het percentage uitvallers op kaart 3 is aan het eind van het schooljaar nog 21 procent. Hoewel er in groep 4 dus nog steeds sprake is van een substantiële toename in het percentage uitvallers, neemt de groei in de loop van de tijd af. Tevens neemt het percentage uitvallers ook in absolute zijn af. Met name eind groep 4 is er op alle drie de kaarten sprake van een daling van het percentage uitvallers tussen het eerste en het derde cohort van rond de vijf procent. Daarmee is het uitvalpercentage met een vijfde teruggebracht.

In cohort 2007-2008 zijn ook in de groepen 5 tot en met 8 van de scholen die deelnemen aan de pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden de vloeiend leesprestaties gemiddeld ongeveer op niveau. In deze groepen schommelen de gemiddelde scores bij de onderscheiden metingen steeds rond het landelijk gemiddelde. De verschillen tussen de leerlingen zijn steeds zeer groot.

Bij het tweede cohort liggen de scores gemiddeld steeds net iets boven de gemiddelde scores van het eerste cohort. In het derde cohort zet deze positieve tendens zich door: de gemiddelde scores liggen opnieuw net iets hoger dan bij het vorige cohort.

De verschillen tussen de gemiddelde scores van het eerste en het derde cohort zijn statistisch steeds significant. De effectgroottes van de verschillen tussen de gemiddelden zijn vrijwel steeds verwaarloosbaar.

Tegelijkertijd kunnen we constateren, dat tussen de cohorten ook in de groepen 5 tot en met 8 niet alleen sprake is van een geleidelijke stijging van de gemiddelde scores, maar ook van een geleidelijke afname van het percentage uitvallers.

Bij cohort 2007-2008 is gedurende de schoolloopbaan van de leerlingen sprake van een geleidelijke daling van het gemiddelde niveau van de leerlingen in termen van DMT-scores. Op de eerste metingen in groep 3 was gemiddeld sprake van A-niveau en was de afstand tot het landelijk gemiddelde fors. Vanaf eind groep 4 schommelt de gemiddelde score rond het landelijk gemiddelde. In het derde cohort is deze gemiddelde daling eveneens waarneembaar. In dit cohort lukt het echter om in alle groepen gemiddeld boven het landelijk gemiddelde te scoren.

Van een daling van A-niveau naar C-niveau over de schooljaren heen, zoals in cohort 2007-2008 nog het geval was, is in cohort 2009-2010 dan ook geen sprake meer. In dit cohort is nog wel sprake van een toename van het percentage uitvallers over de jaren heen, maar deze toename is geringer dan bij het eerste cohort het geval was. In cohort

Tabel 5.5 Gemiddelden, standaarddeviaties, percentages D/E leerlingen en effectgroottes op kaart 3 van de Drie-Minuten-Toets in de groepen 5 tot en met 8 op de scholen die deelnemen aan de pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden cohort 2007-2008, 2008-2009 en 2009-2010

Groep 5		Oktober '07			Oktober '08			Oktober '09			
Kaart 3	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	ES	
Landelijk gemid.		50.25			50.25			50.25			
Totaal Taalpilots	5561	51.86 (18.29)	23.4	5127	52.62 (17.80)	21.8	3131	54.13 ** (17.60)	20.3	.13	
		Maart '08			Maart '09			Maart '10			
Kaart 3	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	ES	
Landelijk gemid.		59.75			59.75			59.75			
Totaal Taalpilots	5343	60.08 (18.51)	24.0	4312	60.99 (17.96)	21.9	2910	63.44 ** (18.04)	18.7	.18	
Groep 6		Oktober '07			Oktober '08			Oktober '09			
Kaart 3	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	ES	
Landelijk gemid.		65.85			65.85			65.85			
Totaal Taalpilots	5022	65.50 (17.99)	27.0	4599	66.42 (17.62)	23.0	2903	67.92 ** (17.88)	22.4	.13	
		Maart '08			Maart '09			Maart '10			
Kaart 3	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	ES	
Landelijk gemid.		71.75			71.75			71.75			
Totaal Taalpilots	4423	72.07 (17.77)	25.8	3577	73.35 (17.65)	20.5	2354	74.99 ** (17.98)	21.2	.16	
Groep 7		Oktober '07			Oktober '08			Oktober '09			
Kaart 3	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	ES	
Landelijk gemid.		77.25			77.25			77.25			
Totaal Taalpilots	4333	76.63 (17.39)	26.8	4232	77.05 (18.09)	26.3	2678	78.53** (17.43)	22.9	.11	
		Maart '08			Maart '09			Maart '10			
Kaart 3	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	ES	
Landelijk gemid.		80.55			80.55			80.55			
Totaal Taalpilots	3986	80.67 (16.64)	25.5	3275	82.56 (16.94)	20.4	2293	84.13 ** (17.17)	19.4	.20	
Groep 8		Oktober '07			Oktober '08			Oktober '09			
Kaart 3	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	ES	
Landelijk gemid.		85.55			85.55			85.55			
Totaal Taalpilots	4016	84.99 (17.12)	27.6	3825	85.19 (17.26)	26.9	2478	87.23** (17.47)	23.3	.13	

**=signifant op 1%

2007-2008 nam het uitval percentage toe van 13 procent aanvang groep 3 tot bijna 28 procent begin groep 8. Dit is een verdubbeling van het percentage uitvallers, met ruim 14 procent. In cohort 2009-2010 neemt het percentage uitvallers in de loop der jaren toe met 11.5 procent.

Er is op de Drie-Minuten-Toets in het derde cohort dus zowel een stijging te constateren van de gemiddelde scores ten opzichte van het eerste cohort, als van een daling van het percentage uitvallers in vergelijking tot het eerste cohort. Dit geldt voor vrijwel alle kaarten, alle meetmomenten en voor alle groepen. Tevens is er sprake van een daling van de groei van het percentage uitvallers over de jaren heen, in vergelijking tot het eerste cohort.

5.3.2 Resultaten op de AVI

Het doel van de AVI-toetskaarten is het vaststellen van het niveau van het aanvankelijk en voortgezet lezen van kinderen op tekstniveau (Visser, Van Laarhoven & Ter Beek, 1996). De toets meet in hoeverre de leesvaardigheid van de leerling geautomatiseerd is. Zo kan men, ten behoeve van het leesonderwijs, leesstof kiezen die aansluit bij hun niveau. De AVI-toets bestaat uit negen kaarten, voor elk leesniveau één. Van de AVI-toets zijn een A- en een B-versie beschikbaar. Elke kaart bevat een tekst die een afgerond verhaal vormt. De afname van de toets vindt individueel plaats. De leerling krijgt een kaart voor zich met daarop een tekst behorend bij het niveau waarop hij of zij geacht wordt te lezen. De leerling moet de tekst hardop voorlezen. Het aantal fouten dat de leerling maakt en de tijd die de leerling nodig heeft om de tekst te lezen, bepalen de leesprestatie, ofwel het AVI-niveau, van de leerling. Wanneer de prestatie van de leerling voldoende is, kan worden gestopt met de afname en wordt de leerling ingedeeld op het betreffende AVI-niveau. Bij een onvoldoende prestatie krijgt de leerling de kaart van een niveau lager voorgelegd, bij een goede leesprestatie de kaart van een niveau hoger. De toetsafname gaat op deze wijze verder totdat de prestatie voldoende is bereikt. In de regel komt de standaardprocedure erop neer dat de leerkracht de leerling bij een goede score telkens een kaart van één niveau hoger laat lezen totdat de score van de leerling op een kaart voldoende is. Het AVI-niveau is dan het niveau van de kaart waarop de score voldoende is behaald.

In groep 3 wordt de toets afgenomen in maart en mei. In de overige groepen zijn er steeds drie meetmomenten, namelijk oktober, maart en mei. Om het proces van leren lezen naar lezen om te leren zo snel mogelijk plaats te laten vinden, wordt de laatste jaren aangeraden de volgende doelen te formuleren. Het tussendoel voor maart in groep 3 is AVI 1. Als tussendoelen op de oktobermetingen geldt voor groep 4 AVI 3 en voor groep 5 AVI 6. Als einddoelen gelden voor groep 3, AVI 2, voor groep 4 AVI 5 en voor groep 5 AVI 8. Begin groep 6 zouden alle leerlingen vloeiend moeten kunnen lezen en AVI 9 moeten beheersen. Deze doelen zouden door 95% van de

leerlingen gerealiseerd moeten worden. Leren lezen is immers een vaardigheid die vrijwel alle leerlingen zich kunnen eigen maken. Vanaf halverwege groep 5 wordt de AVI niet meer bij alle leerlingen afgenomen, zoals blijkt uit de afname van het aantal leerlingen in tabel 5.6. Dit wordt veroorzaakt door het gegeven dat de leerlingen die AVI-9 beheerst hebben op enig toetsmoment daarna niet meer getoetst worden met de AVI. Om deze reden presenteren we geen gegevens over de hogere groepen.

Tabel 5.6 Gemiddelden, standaarddeviaties, percentages D/E leerlingen en effectgroottes op de AVI toets in de groepen 3 tot en met 5 op de scholen die deelnemen aan de pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden, cohort 2007-2008, 2008-2009 en 2009-2010

Tabel 5.6 Gemiddelden, standaarddeviaties, percentages D/E leerlingen en effectgroottes op de AVI toets in de groepen 3 tot en met 5 op de scholen die deelnemen aan de pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden, cohort 2007-2008, 2008-2009 en 2009-2010										
Gr 3										
	Maart '08			Maart '09			Maart '10			
	N	Gem (SD)	% doel beh.	N	Gem (SD)	% doel beh.	N	Gem (SD)	% doel beh.	ES
Doel			AVI 1			AVI 1			AVI 1	
	2704	2.44 (2.01)	88.8	2811	2.71 (2.11)	92.8	2000	2.16** (1.89)	83.8	-.14
Mei '08										
	Mei '08			Mei '09			Mei '10			
Doel			AVI 2			AVI 2			AVI 2	
	4025	2.82 (1.95)	73.2	3184	3.14 (1.97)	79.3	2384	2.89 (1.94)	74.3	.04
Gr 4										
	Oktober '07			Oktober '08			Oktober '09			
	N	Gem (SD)	% doel beh.	N	Gem (SD)	% doel beh.	N	Gem (SD)	% doel beh.	ES
Doel			AVI 3			AVI 3			AVI 3	
	4513	3.90 (2.05)	71.8	3890	4.08 (2.00)	76.0	2730	4.13 ** (1.99)	77.1	.11
Maart '08										
	Maart '08			Maart '09			Maart '10			
Doel			AVI 4			AVI 4			AVI 4	
	3538	5.05 (2.02)	76.3	3321	5.46 (1.99)	83.0	2554	5.27 * (2.13)	77.7	.11
Mei '08										
	Mei '08			Mei '09			Mei '10			
Doel			AVI 5			AVI 5			AVI 5	
	3416	5.63 (1.99)	72.0	2606	6.12 (1.88)	79.9	2309	5.64 (2.06)	67.6	.0
Gr 5										
	Oktober '07			Oktober '08			Oktober '09			
	N	Gem (SD)	% doel beh.	N	Gem (SD)	% doel beh.	N	Gem (SD)	% doel beh.	ES
Doel			AVI 6			AVI 6			AVI 6	
	3449	6.35 (1.90)	70.9	3416	6.55 (1.76)	76.5	2406	6.69** (1.81)	76.7	.18
Maart '08										
	Maart '08			Maart '09			Maart '10			
Doel			AVI 7			AVI 7			AVI 7	
	2792	6.99 (1.84)	63.6	2744	7.24 (1.70)	68.7	2209	7.27 ** (1.72)	68.0	.12
Mei '08										
	Mei '08			Mei '09			Mei '10			
Doel			AVI 8			AVI 8			AVI 8	
	2028	7.24 (1.75)	51.5	1650	7.61 (1.58)	61.3	1607	7.46 ** (1.69)	57.6	.13

*=significant op 5%; **=significant op 1%

Uit tabel 5.6 wordt tevens duidelijk dat het aantal leerlingen waarvan we over AVI-scores beschikken in de opeenvolgende cohorten geleidelijk afneemt. Waarschijnlijk komt dit doordat scholen vanaf dat schooljaar overgegaan zijn naar gebruik van de nieuwe AVI-toets. Voor de interpretatie van de gegevens is dit niet problematisch, omdat het in de opeenvolgende cohorten steeds om andere kinderen gaat. Ook gaat het nog steeds om een grote groep leerlingen.

In cohort 2007-2008 werden de gestelde doelen op de AVI-toets tot en met de oktobermeting in groep 5 gemiddeld behaald. Opvallend is dat de afstand tot het te bereiken doel in maart groep 3 gemiddeld ongeveer anderhalf AVI-niveau is, in het voordeel van de taalpilotscholen Halverwege groep 5 wordt het gestelde doel (AVI 7) gemiddeld door de leerlingen die op dat moment getoetst zijn net niet behaald.

In maart groep 3 haalt in het eerste cohort slechts 11.2 procent van de leerlingen het gestelde doel niet. Daarna loopt dit percentage snel op tot ongeveer een kwart van de leerlingen eind groep 3. Dit uitvalpercentage blijft ongeveer op dit niveau in groep 4. Maart groep 5 haalt één op de drie leerlingen het gestelde doel niet en eind groep 5 is dit percentage opgelopen tot bijna de helft.

De leerlingen van cohort 2008-2009 presteren gemiddeld op de AVI-toets steeds hoger dan het eerste cohort. Dit ligt anders voor de leerlingen van het derde cohort. In groep 3, de maart- en meimeting in groep 4 en de meimeting in groep 5 zijn de gemiddelde scores lager dan in het tweede cohort. Op de oktobermeting in groep 4 en 5 en de maartmeting in groep 5 is wel sprake van een lichte verbetering van de gemiddelde scores. Het verschil tussen de gemiddelde scores uit schooljaar 2007-2008 en 2009-2010 zijn in de meeste gevallen statistisch significant. De effectgroottes van het verschil zijn te klein om praktische relevantie te hebben.

5.4 De ontwikkeling van de woordenschat in de groepen 3 tot en met 8

Woordenschat verwijst naar begrippen in het geheugen. Deze begrippen vormen samen iemands kennis van de wereld. Woordenschatontwikkeling is in feite de uitbreiding van dit netwerk van begrippen. Er komen nieuwe begrippen bij, maar er worden ook steeds meer relaties gelegd tussen reeds aanwezige begrippen. Kinderen moeten leren dat de betekenis van woorden afhankelijk kan zijn van de context waarin ze gebruikt worden.

Er is een groot verschil tussen het passief verstaan en het actief gebruik van woorden. De actieve woordenschat is altijd kleiner dan de passieve woordenschat. Volgens voorzichtige schattingen hebben vierjarigen een passieve woordenschat van 3000 en een actieve woordenschat van 2000 woorden. Tot het eind van de kleuterperiode zou de passieve woordenschat toenemen tot ongeveer 5000 en de actieve woordenschat

tot ongeveer 3000 woorden. Aan het eind van groep vier beschikken kinderen ongeveer over een passieve woordenschat van 6000 woorden en een actieve woordenschat van 4000 woorden.

Voor het volgen van de ontwikkeling van de woordenschat waren in het schooljaar 2007-2008 twee onderscheiden toetsen beschikbaar, te weten de Woordenschattoets voor groep 3 en 4 (Cito, 1996) en de Leeswoorden-schattoets voor de groepen 5 tot en met 8 (Cito, 1999). Beide instrumenten geven een indicatie van de omvang van de passieve woordenschat van iedere leerling. Tevens kan met de instrumenten bepaald worden hoe de passieve woordenschat van de leerling zich verhoudt ten opzichte van de woordenschat van andere leerlingen in hetzelfde leerjaar.

De in de Woordenschattoets voor de groepen 3 en 4 gekozen woorden vormen een representatieve steekproef uit de Nieuwe Streeflijst Woordenschat voor 6-jarigen (Kohnstamm e.a., 1981). Deze lijst bestaat uit 7000 woorden die volgens leerkrachten van het basisonderwijs samen de elementaire woordenschat van jonge kinderen uitmaken. Omdat de wereld voortdurend verandert, treedt er ook verandering op in de lijst van woorden die de elementaire woordenschat van jonge kinderen uitmaken. De bij het tot stand komen van de Woordenschattoets gebruikte lijst is 30 jaar oud. Vele woorden uit de lijst worden nu als verouderd beschouwd. Om deze reden heeft het Cito een nieuwe toets voor de groepen 3 en 4 op de markt gebracht.

De Woordenschattoets wordt klassikaal afgenomen. De toets bestaat uit 50 vragen. Per vraag krijgen de leerlingen vier tekeningen voorgelegd. De leerkracht leest een woord op en vraagt vervolgens de leerlingen de bij dat woord behorende tekening te omcirkelen. De afnamemomenten zijn december en april in groep 3 en november en april in groep 4.

Bij een groot aantal taalpilotscholen is in cohort 2007-2008 de Woordenschattoets afgenomen. In cohort 2008-2009 is bij aanzienlijk minder leerlingen deze woordenschattoets uit 1996 afgenomen en in cohort 2009-2010 wordt de toets nog slechts door een kleine groep scholen gebruikt. De resultaten staan voor alle drie de cohorten in onderstaande tabel.

Het Cito hanteert bij de Woordenschattoets van 1996, twee gemiddelden: een gemiddelde gebaseerd op de gegevens van alle scholen en een gemiddelde dat is gebaseerd op de gegevens van scholen met een hoog percentage allochtone leerlingen. In de tabel zijn beide gemiddelden vermeld aangezien de scholen die deelnemen aan de pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden een hoog percentage allochtone leerlingen onder hun leerlingen kennen.

Zoals eerder aangegeven hanteert het Cito de gewoonte om de toetsscores van de leerlingen in vijf niveau-groepen te verdelen. Niveau A zijn de 25 % hoogst scorende leerlingen. Niveau B zijn de 25 % van de leerlingen die juist boven het landelijk gemiddelde scoren. Niveau C omvat de groep van 25% van de leerlingen die onder het landelijk gemiddelde scoren. Niveau D en E samen vormen de laagst presterende 25 procent van de leerlingen. Deze categorie wordt beschouwd als de uitvallers. Binnen

deze categorie wordt nog weer onderscheid gemaakt in een groep leerlingen (15%) die zwak tot matig hoort en een groep leerlingen (10%) die zeer zwak tot zeer zwak scoort.

Tabel 5.7 Gemiddelden, standaarddeviaties, percentages D/E leerlingen en effectgroottes op de Woordenschattoets (Cito, 1996) in de groepen 3 en 4 op de scholen die deelnemen aan de pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden cohort 2007-2008, 2008-2009 en 2009-2010

	December '07 Groep 3			December '08 Groep 3			December '09 Groep 3			ES
	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	
Landelijk Gemid.		36.85/ 31.15			36.85/ 31.15			36.85/ 31.15		
Totaal Taalpilots	4665	33.18 (8.01)	40.8	2837	32.95 (7.76)	41.2	1014	33.53 (7.89)	38.9	.05
	April '08 Groep 3			April '09 Groep 3			April '10 Groep 3			ES
	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	
Landelijk gemid.		41.05/ 35.55			41.05/ 35.55			41.05/ 35.55		
Totaal Taalpilots	4063	36.80 (6.96)	40.4	1917	37.18 (7.38)	38.8	736	37.40 (7.41)	37.2	.10
	December '07 Groep 4			December '08 Groep 4			December '09 Groep 4			ES
	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	
Landelijk gemid.		43.55/ 38.75			43.55/ 38.75			43.55/ 38.75		
Totaal Taalpilots	4935	38.57 (6.95)	49.5	2943	38.66 (6.87)	50.2	978	37.67** (7.13)	55.2	-.13
	April '08 Groep 4			April '09 Groep 4			April '10 Groep 4			ES
	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	
Landelijk gemid.		45.25/ 41.35			45.25/ 41.35			45.25/ 41.35		
Totaal Taalpilots	3916	40.52 (6.01)	48.5	1474	41.26 (6.03)	45.5	712	40.34 (6.84)	47.3	-.03

**=significant op 1%

Uit tabel 5.7 blijkt dat in vergelijking tot alle scholen de leerlingen uit cohort 2007-2008 op beide metingen, zowel in groep 3 als in groep 4 ver onder het landelijk gemiddelde presteren. De score komt in groep 3 en groep 4 op beide metingen uit op D-niveau. Dit betekent dat de leerlingen gemiddeld behoren tot de categorie zwak tot matig scorende leerlingen. Concreet betekent dit dat de leerlingen eind groep 4 gemiddeld ongeveer 5000 woorden passief kennen, terwijl 6000 woorden wenselijk zouden zijn. Hier is duidelijk sprake van achterstand.

Wanneer als vergelijking de groep scholen met een hoog percentage allochtone leerlingen wordt aangehouden, vallen de resultaten gunstiger uit. In groep 3 scoren de

leerlingen op beide metingen dan gemiddeld boven het landelijk gemiddelde van de allochtonen leerlingen (B-niveau). In groep 4 liggen de scores gemiddeld op C-niveau en onder de landelijk gemiddelde scores van de allochtone leerlingen.

Gemiddeld over de taalpilots heen is het percentage uitvallers bij de leerlingen van het eerste cohort (dus het percentage leerlingen dat een D/E score behaalt) zeer hoog. Dit percentage ligt bij de leerlingen in groep 3 rond de veertig procent en bij de leerlingen van groep 4 rond de vijftig procent. Uitgaande van de Cito-normering van 25 procent D/E leerlingen is hier sprake van een forse achterstand.

Bij de relatief kleine groep leerlingen bij wie in het derde cohort deze toets nog is afgenomen, zijn deze resultaten ongeveer gelijk als in het eerste cohort. Het gestelde doel van maximaal 25 procent uitvallers bij woordenschat wordt niet bereikt.

Bij de leerlingen van de bovenbouw wordt de Leeswoordenschattoets afgenomen. Met deze toets kan de ontwikkeling van de woordenschat van kinderen in geschreven taal gevolgd worden. Tevens kan met deze toets een indicatie verkregen worden van de omvang van de leeswoordenschat van elke leerling en hoe deze zich verhoudt ten opzichte van de leeswoordenschat van andere leerlingen in hetzelfde leerjaar. Cito spreekt bij deze toets van leeswoordenschat omdat het in deze toets gaat om woorden die in hoofdzaak via lezen worden geleerd. Hierin onderscheidt de woordenschatuitbreiding in de hogere leerjaren zich van die in de lagere. Vanaf het moment dat kinderen gaan leren lezen, komt de woordenschatuitbreiding in steeds grotere mate tot stand via geschreven taal. Het aanleren van nieuwe woorden wordt dan dus steeds meer door het onderwijs bepaald en het proces van woordenschatuitbreiding wordt daardoor ook systematischer. In de midden- en bovenbouw van het basisonderwijs neemt de woordenschat van leerlingen met zo'n 3000 woorden per jaar toe tot gemiddeld ongeveer 16000 woorden aan het eind van het basisonderwijs.

Aan de Leeswoordenschattoets ligt, net als bij de meeste andere Cito-toetsen een schaal ten grondslag waarop af te lezen is hoeveel een leerling in een bepaalde periode vooruit is gegaan (dit in onderscheid tot de Woordenschattoets). De toets bestaat uit een schaal van ruim 100 woorden of uitdrukkingen die geordend zijn van gemakkelijk naar moeilijk. De woorden vormen een representatieve steekproef uit het Van Dale Basiswoordenboek van de Nederlandse taal. De schaal is voorzien van een oplopende reeks getallen, waardoor in een getal is uit te drukken hoe moeilijk een woord is.

De woorden en uitdrukkingen van de schaal Leeswoordenschat zijn gegroepeerd in zes elkaar deels overlappende toetsen, die opklimmen in moeilijkheidsgraad. Bij elke opgave moeten leerlingen een zin lezen waarin steeds een woord of uitdrukking vetgedrukt is. Onder de zin staan vier antwoorden. De leerlingen moeten bepalen welk van die vier antwoorden het beste de betekenis weergeeft van het vetgedrukte zinsdeel. De score op een toets (het aantal woorden 'goed'), wordt omgezet in een schaalscore. Hoe hoger de schaalscore, hoe groter de woordenschat.

Voor het basisonderwijs gelden de volgende afnamemomenten: eind groep 5 (E5); medio groep 6 (M6); eind groep 6 (E6); medio groep 7 (M7); eind groep 7 (E7) en medio groep 8 (M8).

Tabel 5.8 Gemiddelden, standaarddeviaties, percentages D/E leerlingen en effectgroottes op de Leeswoordenschat in de groepen 5 tot en met 8 op de scholen die deelnemen aan de Taalpilots Onderwijsachterstanden cohort 2007-2008, 2008-2009 en 2009-2010										
Groep 5	April '08			April '08			April '08			
	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	ES
Land. Gemid.		90.15			90.15			90.15		
Totaal Taalpilots	4944	86.06 (11.15)	32.7	3263	87.93 (10.13)	27.9	2103	84.35 ** (18.70)	31.3	-.11
Groep 6	November '07			November '08			November '09			
	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	ES
Land. gemid.		94.35			94.35			94.35		
Totaal Taalpilots	3923	91.52 (10.52)	33.8	3617	91.78 (10.51)	31.9	3356	92.62** (10.59)	27.9	.10
Groep 6	April '08			April '08			April '08			
	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	ES
Land. gemid.		100.75			100.75			100.75		
Totaal Taalpilots	3626	94.86 (11.16)	41.6	2740	95.97 (11.20)	38.0	2880	96.04 ** (11.28)	35.1	.11
Groep 7	November '07			November '08			November '09			
	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	ES
Land. gemid.		106.05			106.05			106.05		
Totaal Taalpilots	3844	101.80 (11.32)	36.9	3447	102.72 (11.58)	34.7	3200	103.88** (11.23)	29.3	.18
Groep 7	April '08			April '08			April '08			
	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	ES
Land. gemid.		110.65			110.65			110.65		
Totaal Taalpilots	3033	105.92 (12.21)	42.2	2257	107.51 (12.72)	37.8	2384	108.68** (12.71)	32.9	.22
Groep 8	November '07			November '08			November '09			
	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	ES
Land. gemid.		116.65			116.65			116.65		
Totaal Taalpilots	3742	107.08 (12.07)	48.4	2947	109.12 (13.19)	42.3	2928	109.60** (13.53)	41.0	.20

**=significant op 1%

Uit tabel 5.8 blijkt dat het eerste cohort leerlingen van de scholen die deelnemen aan de taalpilots gemiddeld in alle groepen en op alle metingen onder het landelijk

gemiddelde presteren. De score komt in de groepen 5 tot en met 7 uit op D-niveau. Dit betekent dat de leerlingen gemiddeld behoren tot de categorie zwak tot matig scorende leerlingen. In groep 8 komt de score gemiddeld uit op E-niveau, dat willen zeggen dat de leerlingen gemiddeld behoren tot de categorie zeer zwak tot zwak presterende leerlingen.

Eind groep 5 en begin groep 6 ligt het percentage uitvallers op deze toets in dit cohort rond een derde. Dit is zo'n acht procent hoger dan het percentage van 25 procent dat binnen de taalpilots als doel is gesteld. Eind groep 6 loopt het uitvalpercentage op en komt het uitvalpercentage in groep 8 uit op ruim 48 procent. Dit is een duidelijke achterstand.

In het tweede cohort zijn de scores gemiddeld op alle metingen en in alle groepen hoger dan de gemiddelde scores van het eerste cohort. Deze positieve tendens zet zich, behoudens in groep 5, door in het derde cohort. Vanaf groep 6 zijn de verschillen tussen het eerste en het derde cohort steeds statistisch significant. In groep 7 en groep 8 is sprake van een betekenisvol verschil tussen de scores in deze beide groepen: er is sprake van een klein effect. Deze positieve tendens wordt ook zichtbaar in de afname van het percentage uitvallers op deze toets tussen cohort 2007-2008 en cohort 2009-2010. In groep 6 neemt het percentage uitvallers af met ongeveer 6 procent. In groep 7 en 8 is deze afname nog wat groter.

5.5 De ontwikkeling van het begrijpend lezen in de groepen 5 tot en met 8

Het doel van de Toetsen Begrijpend Lezen (Cito, 1998) is vast te stellen wat het niveau van de vaardigheid is om teksten te begrijpen en hoe deze vaardigheid zich in de loop van een aantal jaren ontwikkelt. Het gaat er daarbij niet om te meten hoe snel leerlingen tot begrip komen, maar om te bepalen wat de moeilijkheid van de leesstof is die leerlingen met succes kunnen verwerken.

De Toetsen Begrijpend Lezen bestaan uit teksten met meerkeuze-opgaven. De opgaven komen in grote lijnen neer op een van de volgende vragen naar de betekenis van de tekst: *wat* zegt de schrijver van de tekst *waarover*, met *welk doel* en *voor wie*. In de meeste vragen staat de conceptuele betekenis of de inhoud van de tekst centraal. In enkele toetsopgaven wordt ook gevraagd naar kenmerken van de situatie waarin gecommuniceerd wordt (het *hoe van de tekst*).

Alle vragen in de TBL hebben als eigenschap dat ze de integratie vereisen van informatie die een tekst op verschillende niveaus (woord, zin, opeenvolgende zinnen, tekst als geheel) bevat.

De Toetsen Begrijpend Lezen voor de bovenbouw bestaan uit vier toetsen, bestemd voor de groepen 5 tot en met 8. Iedere toets bestaat uit drie modules van elk 25

opgaven. De drie modules verschillen in moeilijkheidsgraad. De eerste past bij de gemiddelde vaardigheid van leerlingen in de groep waarvoor de toets bedoeld is. De tweede is gemakkelijker en de derde is moeilijker. Alle leerlingen in de groep maken de eerste module. Minder goede lezers maken de tweede gemakkelijkere module. De betere lezers maken de derde module. De scores die de leerlingen behalen op de TBL worden omgezet in een vaardigheidsscore, de zogenoemde CLIB (Cito Leesindex voor het basis- en speciaal onderwijs).

De toetsen worden éénmaal per jaar afgenomen in februari. Ook deze toets wordt door het Cito geleidelijk aan vervangen, waardoor het aantal leerlingen waarover we over gegevens op deze toets kunnen beschikken, in de loop van de uitvoering van de taalpilots geleidelijk terugloopt.

Tabel 5.9 Gemiddelden, standaarddeviaties, percentages D/E leerlingen en effectgroottes op de Toetsen Begrijpend Lezen (versie 98) in de groepen 5 tot en met 8 op de scholen die deelnemen aan de pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden cohort 2007-2008, 2008-2009 en 2009-2010

	Februari '08 Groep 5			Februari '09 Groep 5			Februari '10 Groep 5			ES
	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	
Landelijk gemid.		21.50			21.50			21.50		
Totaal Taalpilots	6603	21.22 (13.64)	26.7	2113	23.64 (17.10)	24.3	833	20.27 * (13.48)	29.5	-0.7
	Februari '08 Groep 6			Februari '09 Groep 6			Februari '10 Groep 6			ES
	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	
Landelijk gemid.		32.50			32.50			32.50		
Totaal Taalpilots	7753	31.10 (14.10)	22.3	4460	32.49 (15.82)	21.5	1325	31.60 (13.32)	20.1	.04
	Februari '08 Groep 7			Februari '09 Groep 7			Februari '10 Groep 7			ES
	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	
Landelijk gemid.		48.50			48.50			48.50		
Totaal Taalpilots	7217	40.02 (14.05)	41.2	5666	40.29 (14.52)	37.7	3323	40.61 (13.72)	36.2	.02
	Februari '08 Groep 8			Februari '09 Groep 8			Februari '10 Groep 8			ES
	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	
Landelijk gemid.		58.50			58.50			58.50		
Totaal Taalpilots	5728	50.22 (15.62)	48.1	4032	51.25 (15.71)	46.3	4070	51.62 ** (15.63)	45.2	.09

*=significant op 5%; **=significant op 1%

In cohort 2007-2008 liggen in de groepen 5 en 6 de scores op de TBL van de leerlingen die deelnemen in de pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden gemiddeld in de buurt

van het landelijk gemiddelde. In de groepen zeven en acht liggen de scores ver onder het landelijk gemiddelde. Over de groepen heen daalt het niveau gemiddeld: waar in groep 5 de gemiddelde score net op B-niveau ligt, is de score in groep 8 onderin het C-niveau terecht gekomen. Deze daling wordt ook zichtbaar in de toename van het percentage uitvallers van een kwart halverwege groep 5 tot vrijwel de helft van de leerlingen halverwege groep 8.

In cohort 2008-2009 liggen de gemiddelde scores op alle metingen steeds hoger dan in cohort 2007-2008. De standaarddeviaties zijn echter ook aanzienlijk toegenomen, hetgeen duidt op een toename in verschillen tussen de leerlingen. In cohort 2009-2010 neemt nog slechts een beperkt aantal scholen deze toets in groep 5 nog af. Hierdoor wordt de vergelijkbaarheid voor deze groep lastig. In groep 6 is de gemiddelde score weliswaar enigszins lager dan in het vorige cohort, maar de verschillen tussen de leerlingen zijn kleiner geworden. Het percentage uitvallers is in deze groep over de jaren heen licht gedaald.

In groep 7 en 8 is vanaf cohort 2008-2009 sprake van een stijgende tendens. De verschillen in de gemiddelde scores tussen het eerste en het derde cohort zijn in groep 8 statistisch significant. De effectgrootte van het verschil is te klein om praktisch relevant te zijn. Toch kan vastgesteld worden dat er vanaf groep 6 sprake is van een licht positieve tendens in de ontwikkeling van het begrijpend lezen: het percentage D/E leerlingen is in het tweede cohort steeds enige procenten lager dan in het eerste cohort. In het derde cohort is opnieuw een lichte daling ten opzichte van het percentage uitvallers in het tweede cohort waarneembaar. Met name in groep 7 en 8 is deze daling substantieel.

5.6 De ontwikkeling van ondersteunende taalactiviteiten in de midden- en bovenbouw

Taal in de basisschool betreft naast lezen, schrijven, luisteren en spreken ook onderwijs in die aspecten die een voorwaarde vormen voor een goede taalvaardigheid. Men spreekt in dit geval wel van ‘ondersteunende taalactiviteiten’. Ondersteunend, omdat het onderwijs in deze taalaspecten geen doel op zich vormt, maar dient ter stimulering van de luister-, spreek-, lees- en schrijfvaardigheid.

Taalschaal 1 en 2 is een hulpmiddel waarmee de vorderingen van de leerlingen in de beheersing van ondersteunende taalaspecten over meer leerjaren heen vastgesteld kunnen worden. Ten behoeve van de constructie van Taalschaal zijn vijf categorieën van uiteenlopende taalleerdoelen onderscheiden:

- *Woordvorming*. Veel woorden kunnen van vorm veranderen. Ze kunnen ‘vervoegd’ worden of ‘verbogen’ worden. Zelfstandige naamwoorden verschijnen als verkleinwoord of in het meervoud, bijvoeglijke naamwoorden kennen een vergrotende en overtreffende trap en werkwoorden veranderen al naar gelang tijd en getal.

- *Zinsvorming*. Woorden worden samengevoegd tot zinnen. Dit proces is aan regels onderhevig.
- *Functiewoorden*, zoals lidwoorden, voorzetsels, vraagwoorden en voegwoorden. Aan functiewoorden zijn zowel betekenis- als vormaspecten te onderscheiden.
- *Betekenis*. Om taal te kunnen begrijpen en de eigen gedachten te kunnen verwoorden is receptieve en productieve kennis van inhoudswoorden (zelfstandige naamwoorden, werkwoorden en bijvoeglijke naamwoorden) essentieel. Leerlingen moeten de betekenis van woorden in diverse contexten leren begrijpen en gebruiken.
- *Conventies*. Voor schriftelijk taalgebruik zijn afspraken gemaakt die de taal als communicatiemiddel moeten vereenvoudigen: interpunctie, alfabet en lettergrepen. Binnen elk van deze categorieën worden taalaspecten onderscheiden die in Taalschaal 1 en 2 zijn opgenomen. Taalschaal bestaat uit een paar honderd opgaven die op een schaal geordend zijn van gemakkelijk naar moeilijk. De score op een toets, het aantal opgaven ‘goed’ wordt omgezet in een schaalscore. Hoe hoger de schaalscore, hoe groter de algemene taalvaardigheid.

Bij de samenstelling van de toetsen is niet alleen met de moeilijkheid van de opgaven rekening gehouden, maar ook met de categorieën waartoe opgaven behoren. De categorieën: woordvorming, zinsvorming, functiewoorden en betekenis komen op elk afnamemoment terug. De categorie ‘conventies’ wordt eind groep 5 voor het eerst aan de orde gesteld.

Taalschaal 1 bestaat uit vijf toetsen, bestemd voor afname respectievelijk eind groep 4, medio en eind groep 5 en medio en eind groep 6. De opgaven worden schriftelijk aangeboden. Na een mondelinge instructie maakt iedere leerling zelfstandig de opgaven. De opgavenboekjes bestaan uit 2 delen: een deel met meerkeuzevragen en een deel met open vragen. De opgavenboekjes bevatten ongeveer 50 opgaven die ongeveer een uur in beslag nemen om te maken. Taalschaal 2 bestaat uit drie toetsen, bestemd voor afname respectievelijk medio en eind groep 7 en medio groep 8.

Bij een beperkt aantal leerlingen van de scholen die deelnemen aan de Taalpilots Onderwijsachterstanden is Taalschaal afgenomen.

In alle cohorten liggen de scores van de leerlingen in de groepen 4 en 5 gemiddeld rond het landelijke gemiddelde (zie tabel 5.10). Het percentage uitvallers ligt op die metingen steeds beneden het percentage leerlingen dat conform de Cito normering wordt aangemerkt als zwak of zeer zwak. Vanaf groep 6 liggen de gemiddelde scores steeds onder het landelijk gemiddelde. Bovendien stijgt het percentage uitvallers. Er is op deze toets gedurende de looptijd van de taalpilots weinig ontwikkeling waar te nemen in de gemiddelde scores van de leerlingen. De effectgroottes van de verschillen zijn verwaarloosbaar. Toch is ook hier een positieve tendens waarneembaar. Op de eerste plaats is de standaarddeviatie op de metingen in het schooljaar 2009-2010 vrijwel steeds kleiner dan die op de metingen in het schooljaar 2007-2008. Dit geeft aan dat de verschillen tussen de leerlingen kleiner zijn geworden. Op de tweede plaats

Tabel 5.10 Gemiddelden, standaarddeviaties, percentages D/E leerlingen en effectgroottes op Taalschaal in de groepen 4 tot en met 8 op de scholen die deelnemen aan de pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden cohort 2007-2008, 2008-2009 en 2009-2010

Groep 4		April '08			April '09			April '10			
	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	ES	
Land. gem.		52.65			52.65			52.65			
Totaal Taalpilots	1143	52.46 (12.38)	22.8	710	52.85 (12.32)	21.1	789	52.14 (12.02)	21.0	-.03	
Groep 5		November '07			November '08			November '09			
	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	ES	
Land. gem.		58.05			58.05			58.05			
Totaal Taalpilots	1228	57.08 (12.13)	22.4	995	57.93 (12.26)	21.0	974	57.37 (11.31)	19.4	.02	
Groep 5		April '08			April '09			April '10			
	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	ES	
Land. gem.		64.15			64.15			64.15			
Totaal Taalpilots	890	62.69 (10.39)	20.9	535	62.13 (12.80)	28.4	474	63.19 (9.35)	17.4	.05	
Groep 6		November '07			November '08			November '09			
	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	ES	
Land. gem.		67.25			67.25			67.25			
Totaal Taalpilots	1153	64.43 (11.41)	35.4	883	66.04 (10.97)	27.5	896	64.45 (11.10)	33.2	.00	
Groep 6		April '08			April '09			April '10			
	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	ES	
Land. gem.		72.65			72.65			72.65			
Totaal Taalpilots	800	68.79 (12.62)	32.5	504	67.15 (15.12)	34.0	362	68.60 (11.87)	29.9	-.02	
Groep 7		November '07			November '08			November '09			
	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	ES	
Land. gem.		76.25			76.25			76.25			
Totaal Taalpilots	866	69.90 (11.86)	44.0	807	70.79 (12.41)	41.0	798	69.96 (11.87)	39.7	.01	
Groep 7		April '08			April '09			April '10			
	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	ES	
Land. gem.		78.85			78.85			78.85			
Totaal Taalpilots	525	76.53 (12.77)	29.6	364	73.32 (18.34)	38.0	362	75.22 (12.63)	33.3	-.10	
Groep 8		November '07			November '08			November '09			
	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	ES	
Land. gem.		83.95			83.95			83.95			
Totaal Taalpilots	878	79.55 (12.66)	27.7	715	80.35 (11.96)	24.6	803	79.34 (13.07)	25.3	-.02	

wordt deze positieve tendens zichtbaar in een geleidelijke daling van het percentage uitvallers over de jaren heen. Deze daling is, behoudens de aprilmeting in groep 7 zichtbaar in elke groep en op elk meetmoment. Wanneer we de aprilmeting in groep 7 buiten beschouwing laten, bedraagt deze daling gemiddeld bijna 3 procent.

5.7 Samenvatting en conclusie

In deze paragraaf worden de ontwikkelingen in de leerlingprestaties van de opeenvolgende cohorten leerlingen die de scholen bevolkten ten tijde van de uitvoering van de taalpilots samengevat. Vervolgens wordt de vraag beantwoord of de doelen die de scholen zichzelf gesteld hadden in termen van percentage leerlingen met een D/E score aan het eind van de taalpilots behaald zijn.

Ontwikkeling in de taalvaardigheid van kleuters

Op het toetspakket Taal voor Kleuters presteren de leerlingen in groep 1 uit zowel cohort 2007-2008, als cohort 2008-2009, als cohort 2009-2010 op beide meetmomenten gemiddeld onder de landelijk gemiddelde vaardigheidsscore. In groep 2 ligt de gemiddelde score in alle drie de cohorten boven het landelijk gemiddelde.

Vergelijking van de drie cohorten op Taal voor Kleuters maakt duidelijk dat er gemiddeld geen praktisch relevante effecten van het werken aan de taalpilots zichtbaar worden in de groepen 1 en 2. Tegelijkertijd zijn er een tweetal positieve tendensen waarneembaar bij deze cross-sectionele vergelijking van de resultaten op Taal voor Kleuters, met betrekking tot het percentage uitvallers betreft. De eerste is, dat er binnen elk van de cohorten sprake is van een zeer duidelijke afname in het percentage uitvallers tussen eind groep 1 en eind groep 2. In groep 2 is tussen het eerste en derde cohort tevens sprake van een daling van het percentage uitvallers op deze toets met ongeveer 4 procent. Dit is een afname van ongeveer veertien procent van het percentage uitvallers waarmee in cohort 2007-2008 gestart werd. Op een gemiddelde groep van 24 leerlingen betekent dit concreet dat er één leerling minder tot de uitvallers behoort.

Aanvankelijk en voortgezet lezen

Ten aanzien van de leesprestaties zoals gemeten met de Drie-Minuten-Toets constateren we dat er in groep 3 van cohort 2007-2008 zeer goed gescoord wordt maar dat over de schooljaren heen sprake is van een geleidelijke daling van het gemiddelde niveau van de leerlingen. Tevens is sprake van een geleidelijke toename van het percentage D/E leerlingen over de schooljaren heen. Dit percentage neemt toe van rond de 12 procent aanvang groep 3 tot bijna 28 procent begin groep 8.

In het tweede en derde cohort is deze gemiddelde daling in niveau eveneens waarneembaar. Tevens is in het tweede en derde cohort eveneens sprake van een toename van het percentage uitvallers tussen begin groep 3 en begin groep 8.

Vergelijking tussen het eerste en het derde cohort laat zien, dat er sprake is van een

positieve ontwikkeling. Er is op alle meetmomenten en in alle groepen sprake van hogere gemiddelde scores in het derde cohort ten opzichte van het eerste cohort. Tevens is op vrijwel alle kaarten en alle meetmomenten sprake van een daling van het percentage uitvallers. Bovendien is er in het derde cohort sprake van een daling van de groei van het percentage uitvallers in vergelijking tot het eerste cohort. Het percentage uitvallers komt in alle groepen nu uit onder de 25%.

Deze positieve trend wordt bevestigd door de scores op de AVI. Ook op deze toets presteren de leerlingen van cohort 2009-2010, behalve op de maartmeting in groep 3, gemiddeld steeds beter dan de leerlingen van cohort 2007-2008. De effectgrootte van de gevonden verschillen zijn te klein om praktische relevantie te hebben. Het percentage leerlingen dat de gestelde doelen aan het eind van groep 3,4 en 5 (respectievelijk AVI2, AVI5 en AVI 8) niet behaald bedraagt altijd nog 25.7, 32.4 en 42.4.

Woordenschatontwikkeling

Op de Woordenschattoets blijken de leerlingen van cohort 2007-2008 die deelnemen aan de pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden in vergelijking tot alle scholen in alle groepen onder het landelijk gemiddelde te presteren. Dit geldt eveneens voor de leerlingen van cohort 2008-2009 en van cohort 2009-2010. Vergelijking tussen de prestaties van beide cohorten in groep 3 en 4 geeft het volgende beeld: in zowel groep 3 als groep 4 scoren de leerlingen van cohort 2008-2009 significant hoger dan de leerlingen uit cohort 2007-2008. Op de aprilmeting in groep 4 is sprake van een klein effect ($ES = .25$). Bij de relatief kleine groep leerlingen bij wie deze toets in cohort 2009-2010 nog is afgenomen liggen de resultaten ongeveer op het niveau van het eerste cohort.

Het percentage uitvallers zoals gemeten met de Woordenschattoets, ligt in cohort 2007-2008 eind groep 3 boven de veertig procent en eind groep 4 tegen de vijftig procent. In cohort 2009-2010 is sprake van een kleine daling van dit percentage uitvallers.

Op de Leeswoordenschattoets scoren de leerlingen uit het eerste cohort gemiddeld in alle groepen en op alle metingen onder het landelijk gemiddelde.

Eind groep 5 en begin groep 6 ligt het percentage uitvallers op deze toets in dit cohort rond een derde. Eind groep 6 loopt het uitvalpercentage op en komt het uitvalpercentage in groep 8 uit op 47,9 procent.

In het tweede cohort zijn de gemiddelde scores op alle metingen en in alle groepen steeds hoger dan in het eerste cohort. Tevens is het percentage uitvallers op alle metingen lager dan in het eerste cohort. Deze positieve tendens zet zich, behalve in groep 5, door in het derde cohort. Vanaf groep 6 zijn de verschillen tussen het eerste en derde cohort steeds statistisch significant. In groep 7 en 8 is sprake van een klein effect van het werken aan de taalpilots. Deze positieve tendens wordt ook zichtbaar in de afname van het percentage uitvallers op deze toets tussen cohort 2007-2008 en cohort 2009-2010, met 6 procent in groep 6 en ruim 7 in de groepen 7 en 8. Dit is een daling van ongeveer 15 procent van het uitvalpercentage van cohort 2007-2008.

Begrijpend lezen

Ten aanzien van begrijpend lezen is de situatie als volgt: in de groepen 5 en 6 scoren de leerlingen uit cohort 2007-2008 die deelnemen aan de pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden gemiddeld in de buurt van het landelijk gemiddelde. In de groepen zeven en acht liggen de scores ver onder het landelijk gemiddelde. Over de groepen heen daalt het niveau gemiddeld: waar in groep 5 de gemiddelde score net op B-niveau ligt, is de score in groep 8 onderin het C-niveau terecht gekomen. Deze daling wordt ook zichtbaar in de toename van het percentage uitvallers van een kwart halverwege groep 5 tot vrijwel de helft van de leerlingen halverwege groep 8.

In cohort 2008-2009 liggen de gemiddelde scores op alle metingen steeds hoger dan in cohort 2007-2008. De standaarddeviaties zijn echter ook aanzienlijk toegenomen, hetgeen duidt op een toename in verschillen tussen de leerlingen. In cohort 2009-2010 wordt deze toets nog slechts door een beperkt aantal scholen in groep 5 afgenomen. Hierdoor wordt de vergelijkbaarheid voor deze groep lastig. In groep 6 is de gemiddelde score weliswaar enigszins lager dan in het vorige cohort, maar de verschillen tussen de leerlingen zijn kleiner geworden. Het percentage uitvallers is in deze groep over de jaren heen licht gedaald. In groep 7 en 8 heeft de stijgende tendens die in cohort 2008-2009 was ingezet, zich doorgezet. De verschillen in de gemiddelde scores tussen het eerste en het derde cohort zijn in groep 8 statistisch significant. De effectgrootte van het verschil is te klein om praktisch relevant te zijn. Toch kan vastgesteld worden dat er vanaf groep 6 sprake is van een licht positieve tendens in de ontwikkeling van het begrijpend lezen: het percentage D/E leerlingen is in het tweede cohort steeds enige procenten lager dan in het eerste cohort. In het derde cohort is opnieuw een lichte daling ten opzichte van het percentage uitvallers in het tweede cohort waarneembaar. Met name in groep 7 en 8 is deze daling substantieel.

Ondersteunende taalactiviteiten

In alle cohorten liggen de scores van de leerlingen op Taalschaal 1 in de groepen 4 en 5 gemiddeld rond het landelijke gemiddelde. Het percentage uitvallers ligt op die metingen steeds beneden het percentage uitvallers dat door het Cito wordt aangemerkt als zwak of zeer zwak. Vanaf groep 6 liggen de gemiddelde scores op Taalschaal 2 steeds onder het landelijk gemiddelde. Bovendien stijgt het percentage uitvallers. Er is op deze toets gedurende de looptijd van de taalpilots weinig ontwikkeling waar te nemen in de gemiddelde scores van de leerlingen. De effectgroottes van de verschillen zijn verwaarloosbaar. Toch is ook hier een positieve tendens waarneembaar. Op de eerste plaats is de standaarddeviatie op de metingen in het schooljaar 2009-2010 vrijwel steeds kleiner dan die op de metingen in het schooljaar 2007-2008. Dit geeft aan dat de verschillen tussen de leerlingen kleiner zijn geworden. Op de tweede plaats wordt deze positieve tendens zichtbaar in een geleidelijke daling van het percentage uitvallers over de jaren heen. Deze daling is, behoudens de april meting in groep 7 zichtbaar in elke groep en op elk meetmoment.

Zijn de doelstellingen gerealiseerd?

De doelstellingen van de pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden zijn geformuleerd in termen van het terugdringen van het percentage uitvallers tot een nader gespecificeerd maximum. Het concrete percentage dat acceptabel geacht wordt is niet voor elke pilot exact hetzelfde. Bovendien is dit percentage niet steeds gelijk voor elk van de onderscheiden aspecten van taal- en lezen. In zijn algemeenheid wordt een uitvalpercentage aangehouden conform de niveau-indeling van de Cito-toetsen: 25 procent. Een uitzondering op deze regel wordt gemaakt voor het aanvankelijk en voortgezet lezen. Ten aanzien van deze aspecten wordt door verschillende leesexperts geclaimd, dat een uitvalpercentage van maximaal 5 procent haalbaar zou zijn. Deze claim is binnen de taalpilots overgenomen. Eén van de vragen die in deze eindrapportage over de resultaten van de taalpilots beantwoord dient te worden, is of de genoemde doelen op leerlingniveau gerealiseerd zijn.

De cross-sectionele vergelijking tussen de resultaten van cohort 2007-2008, 2008-2009 en 2009-2010 leidt tot de volgende conclusies over de opbrengsten van de pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden:

1. In groep 2 is tussen het eerste en derde cohort sprake van een daling van het percentage uitvallers op Taal voor Kleuters, met ongeveer 4 procent. Het percentage uitvallers komt hiermee onder de 25 procent uit. De doelstelling van de taalpilots is voor deze groep gerealiseerd.
2. Ten aanzien van de aanvankelijk en voortgezette leesvaardigheid zoals gemeten met de Drie-Minuten-Toets, komt het percentage uitvallers in alle groepen uit beneden de 25 procent. Hiermee is de doelstelling van de taalpilots gerealiseerd wanneer de niveau-indeling van het Cito als criterium aangehouden wordt. Ten aanzien van de vaardigheid in het lezen van teksten zoals gemeten met de AVI is de doelstelling van de taalpilots gerealiseerd bij aanvankelijk lezen, wanneer, naar analogie van de doelformulering op de Cito-toetsen, een uitvalpercentage van maximaal 25 % nagestreefd wordt. Bij voortgezet lezen is deze doelstelling nergens behaald.
3. Ten aanzien van de woordenschatontwikkeling zijn de doelen niet behaald.
4. Bij begrijpend lezen zijn de doelen behaald in groep 5 en 6.
5. Ten aanzien van de ondersteunende taalactiviteiten zijn de doelen behaald in groep 4, 5 en groep 8.

6. CROSS-SECTIONELE VERGELIJKING VAN DE VORDERINGEN OP LEERLINGNIVEAU BIJ ALLE SCHOLEN VOORAFGAAND AAN EN NA AFLOOP VAN DE TAALPILOTS

6.1 Inleiding

In het voorgaande hoofdstuk is verslag gedaan van de vorderingen op leerlingniveau tijdens de uitvoering van de pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden. Daarbij zijn de leerlingresultaten van de groepen 1 tot en met 8 gepresenteerd vanaf het eerste schooljaar waarin aan de taalpiloot werd gewerkt. Nu is uit eerder onderzoek gebleken, dat bij de implementatie van vernieuwingen soms de grootste vooruitgang wordt geboekt bij de leerlingen in het eerste jaar van de vernieuwing (Houtveen, e.a., 2005). Dit is met name het geval in die situaties, waarin er op een bepaald vakgebied binnen de scholen heel weinig gebeurde en er dus sprake was van duidelijke didactische verwaarlozing. Een voorbeeld daarvan is voortgezet lezen. Op veel scholen was er na groep 3 nauwelijks nog tijd ingepland voor verdere automatisering van het leesproces. Wanneer nu plotseling voor dit vakgebied een substantiële hoeveelheid tijd wordt ingeroosterd, geeft dat een grote verbetering van de leerlingprestaties te zien in vergelijking tot de oude situaties. In de jaren daarna verloopt vervolgens de verbetering van de leerlingprestaties veel langzamer. Tegen deze achtergrond is het denkbaar dat een deel van de winst die door het werken aan de pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden is geboekt door de scholen, niet goed zichtbaar wordt in de in hoofdstuk 5 gepresenteerde vergelijking over de drie taalpiloot jaren. Om deze reden presenteren we in dit hoofdstuk een vergelijking tussen de leerlingprestaties in het schooljaar 2005-2006 en de prestaties in het schooljaar 2009-2010. Er is gekozen voor het schooljaar 2005-2006 omdat dit schooljaar ook voor de scholen die deelnamen aan de voorbereidingspilots, duidelijk vóór de start van de taalpilots gesitueerd is.

De opbouw van het hoofdstuk is identiek aan de opbouw van hoofdstuk 5. Achtereenvolgens komen de resultaten aan de orde met betrekking tot de onderscheiden aspecten van lezen en taal: de ontwikkeling van taalvaardigheid van kleuters, de ontwikkeling van het aanvankelijk en voortgezet lezen in de groepen 3 tot en met 8, de woordenschatontwikkeling vanaf groep 3, begrijpend lezen in de midden en bovenbouw en taal. In de tabellen zijn steeds de resultaten vermeld berekend over alle leerlingen van cohort 2005-2006 en 2009-2010.

6.2 Ontwikkeling van taalvaardigheid bij kleuters tussen 2005-2006 en 2009-2010

Met de toetsen uit het pakket Taal voor Kleuters (Cito, 1996) wordt inzicht verkregen in hoe de taalvaardigheid van kinderen in groep 1 en 2 zich ontwikkelt.

In de toets voor de jongste kleuters (groep 1) wordt alleen het conceptueel bewustzijn

gemeten (passieve woordenschat en kritisch luisteren). In de toets voor de oudste kleuters (groep 2) wordt daarnaast ook het metalinguïstisch bewustzijn gemeten (klank en rijm; laatste en eerste woord horen; schriftoriëntatie; auditieve synthese). Beide toetsen worden zowel in januari als in juni afgenomen.

De resultaten van beide metingen in groep 1 voor cohort 2005-2006 en 2009-2010 staan vermeld in tabel 6.1.

Tabel 6.1 Gemiddelden, standaarddeviaties, percentages D/E leerlingen en effectgroottes op Taal voor Kleuters in groep 1 van de scholen die deelnemen aan de pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden cohort 2005-2006 en cohort 2009-2010

	Januari '06 Groep 1			Januari '10 Groep 1			ES
	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	
Landelijk gemiddelde		57.15			57.15		
Totaal Taalpilots	2423	55.53 (11.12)	37.2	2561	56.08 (11.14)	33.8	.05
	Juni '06 Groep 1			Juni '10 Groep 1			ES
	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	
Landelijk gemiddelde		62.95			62.95		
Totaal Taalpilots	3679	60.64 (12.15)	42.4	2949	59.58 (13.08)**	42.3	-.08

**= significant op 1% niveau

Op de januarimeting in het schooljaar voorafgaand aan de start van de taalpilots, scoren de leerlingen in groep 1 gemiddeld onder de landelijk gemiddelde vaardigheidscore. Ruim een derde van de leerlingen valt op dat moment uit op deze toets. Deze resultaten zijn een indicatie voor de zwaarte van de populatie van leerlingen die deze scholen bezoeken. In het schooljaar 2009-2010 blijkt dit niet verandert. Aan het eind van groep 1 lag de score in juni 2006 nog steeds onder het landelijk gemiddelde. Het percentage uitvallers was in de periode tussen januari en juni in het schooljaar 2005-2006 fors toegenomen tot ruim boven de veertig procent. Ook hierin is in het schooljaar 2009-2010 geen verandering opgetreden. De leerlingen in groep 1 hebben niet geprofiteerd van de pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden.

Dit is in beide cohorten anders voor groep 2.

In groep 2 lag de gemiddelde score over alle taalpilotscholen heen in januari 2006 boven het landelijk gemiddelde (B-niveau). Het uitvalpercentage ligt op dat moment op het te verwachten niveau voor deze doelgroep. De leerlingen van cohort 2009-2010 scoren op de januarimeting eveneens boven het landelijk gemiddelde. Het verschil tussen de gemiddelde scores van beide cohorten is statistisch significant op het 1 procentniveau. Op de junimeting scoort cohort 2005-2006 nog een fractie boven het landelijk

gemiddelde. Het percentage uitvallers is echter opgelopen naar dertig procent van de leerlingen. Cohort 2009-2010 daarentegen slaagt erin om gemiddeld duidelijk boven het landelijk gemiddelde te scoren. Bovendien slagen de scholen erin om het uitvalpercentage zowel op de januari-meting als op de juni-meting te laten uitkomen beneden de 25 procent. De effectgrootte van het verschil tussen de gemiddelde scores juni 2006 en juni 2010 is nog verwaarloosbaar klein. Het percentage uitvallers is in juni 2010 echter ruim zeven procent lager dan in juni 2006. Dit is een daling met 23 procent van het uitvalpercentage van cohort 2005-2006. De geboekte winst op Taal voor Kleuters valt in deze ‘zuivere’ vergelijking tussen de cohorten dus inderdaad positiever uit, dan wanneer alleen gekeken wordt naar de resultaten tijdens de uitvoering van de taalpilots. Hier bedroeg de daling van het percentage uitvallers namelijk 4 procent.

Tabel 6.2 Gemiddelden, standaarddeviaties, percentages D/E leerlingen en effectgroottes op Taal voor Kleuters in de groep 2 van de scholen die deelnemen aan de pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden cohort 2005-2006 en cohort 2009-2010

	Januari '06 Groep 2			Januari '10 Groep 2			ES
	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	
Landelijk gemiddelde		67.35			67.35		
Totaal Taalpilots	3817	68.04 (10.35)	25.6	4369	68.74 (10.55)**	23.1	.07
	Juni '06 Groep 2			Juni '10 Groep 2			ES
	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	
Landelijk gemiddelde		73.05			73.05		
Totaal Taalpilots	3722	73.15 (11.19)	30.9	3681	74.75 (12.12)**	23.7	.14

**= significant op 1%

6.3 De ontwikkeling van de leesvaardigheid in de groepen 3 tot en met 8

Voor het meten van de aanvankelijk en voortgezet leesprestaties beschikken we over de resultaten op de Drie-Minuten-Toets (Cito, 1996) en de AVI-toets (Visser, Van Laarhoven & Ter Beek, 1996). In deze paragraaf worden achtereenvolgens de resultaten op beide toetsen in het schooljaar 2005-2006 en het schooljaar 2009-2010 gepresenteerd.

6.3.1 Vergelijking van de resultaten op de Drie-Minuten-Toets in 2005-2006 en 2009-2010

De DMT bestaat uit drie verschillende leeskaarten die achtereenvolgens elk gedurende één minuut hardop gelezen moeten worden. De DMT wordt individueel afgenomen.

Na afloop wordt per kaart het totaal aantal, binnen de minuut goed gelezen woorden opgeteld.

Tabel 6.3 Gemiddelden, standaarddeviaties, percentages D/E leerlingen en effectgroottes op de Drie-Minuten-Toets in groep 3 van de scholen die deelnemen aan de pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden cohort 2005-2006 en cohort 2009-2010							
Groep 3	december '05			december '09			
Kaart 1	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	ES
Landelijk gemiddelde		19.50			19.50		
Totaal Taalpilots	2569	21.49 (14.97)	19.9	1749	26.84 (16.94)**	11.8	.34
Groep 3	Maart '06			Maart '10			
Kaart 1	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	ES
Landelijk gemiddelde		30.15			30.15		
Totaal Taalpilots	4019	33.14 (18.25)	17.7	2948	37.92 (19.76)**	12.7	.21
Groep 3	Maart '06			Maart '10			
Kaart 2	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	ES
Landelijk gemiddelde		17.15			17.15		
Totaal Taalpilots	3316	20.42 (15.11)	19.6	2589	24.36 (16.78)**	11.9	.25
Groep 3	Mei '06			Mei '10			
Kaart 1	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	ES
Landelijk gemiddelde		39.25			39.25		
Totaal Taalpilots	4354	42.01 (20.07)	20.7	2444	48.16 (21.03)**	13.5	.29
Groep 3	Mei '06			Mei '10			
Kaart 2	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	ES
Landelijk gemiddelde		24.05			24.05		
Totaal Taalpilots	4297	28.90 (18.45)	17.6	2388	34.33 (20.41)**	11.5	.28
Groep 3	Mei '06			Mei '10			
Kaart 3	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	ES
Landelijk gemiddelde		15.05			15.05		
Totaal Taalpilots	4133	18.33 (13.50)	16.4	3069	22.97 (15.29)**	10.4	.32

**= significant op 1%

In groep 3 wordt kaart 1 van de 1996 versie, op de meeste scholen voor het eerst afgenomen in januari. In de overige groepen valt het eerste afnamemoment in oktober.

In groep 4 worden op dat moment alle drie de kaarten afgenomen. Vanaf groep 5 wordt volgens de handleiding kaart 3 bij alle leerlingen afgenomen. De resultaten staan vermeld in tabel 6.3 tot en met 6.5.

Tabel 6.4. Gemiddelden, standaarddeviaties, percentages D/E leerlingen en effectgroottes op de Drie-Minuten-Toets in groep 4 van de scholen die deelnemen aan de pilos Taalbeleid Onderwijsachterstanden cohort 2005-2006 en cohort 2009-2010							
Groep 4	Oktober '05			Oktober '09			
Kaart 1	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	ES
Landelijk gemiddelde		50.95			50.95		
Totaal Taalpilots	3216	52.74 (20.08)	21.1	3228	58.77 (20.22)**	13.1	.30
Kaart 2	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	ES
Landelijk gemiddelde		37.45			37.45		
Totaal Taalpilots	3254	39.91 (20.21)	19.2	3201	46.37 (21.56)**	12.3	.31
Kaart 3	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	ES
Landelijk gemiddelde		25.85			25.85		
Totaal Taalpilots	3242	26.42 (15.42)	20.7	3354	31.74 (16.77)**	12.7	.33
Groep 4	Mrt '06			Mrt '10			
Kaart 1	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	ES
Landelijk gemiddelde		66.05			66.05		
Totaal Taalpilots	3343	66.69 (20.33)	22.4	2425	69.89 (20.17)**	18.3	.16
Kaart 2	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	ES
Landelijk gemiddelde		53.45			53.45		
Totaal Taalpilots	3521	53.64 (21.07)	23.3	2636	58.79 (21.82)**	17.3	.24
Kaart 3	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	ES
Landelijk gemiddelde		40.15			40.15		
Totaal Taalpilots	3666	39.12 (17.69)	26.5	3024	42.72 (18.33)**	20.3	.20
Groep 4	Mei '06			Mei '10			
Kaart 1	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	ES
Landelijk gemiddelde		72.35			72.35		
Totaal Taalpilots	3636	70.01 (19.31)	28.3	2213	73.81 (19.04)**	21.7	.20
Kaart 2	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	ES
Landelijk gemiddelde		60.35			60.35		
Totaal Taalpilots	3704	58.72 (21.10)	26.1	2169	63.70 (21.13)**	18.9	.24
Kaart 3	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	ES
Landelijk gemiddelde		46.75			46.75		
Totaal Taalpilots	4052	43.71 (18.27)	29.8	3177	48.74 (18.54)**	21.0	.27

**= significant op 1%

De aan de pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden deelnemende scholen, presteerden het schooljaar 2005-2006 al goed op aanvankelijk lezen in groep 3, zoals gemeten met

de DMT. Op alle meetmomenten en op alle kaarten lag de score voor dit cohort boven het landelijk gemiddelde. Het percentage uitvallers schommelde rond de twintig procent.

Tussen 2005-2006 en 2009-2010 hebben de betreffende scholen bij aanvankelijk lezen duidelijk een ontwikkeling doorgemaakt. De gemiddelde scores liggen in het schooljaar 2009-2010 op alle kaarten en op alle meetmomenten boven de gemiddelde scores uit de periode voorafgaand aan de taalpilots. De verschillen tussen de gemiddelde scores zijn statistisch steeds significant op het 1 procent niveau. En, wat belangrijker is, de effectgroottes van de verschillen zijn weliswaar klein, maar betekenisvol. De effectgroottes zijn steeds groter dan .20. Tevens kunnen we constateren dat het percentage uitvallers op de DMT in groep 3 van cohort 2009-2010 gemiddeld over alle metingen heen een kleine 7 procent lager ligt dan in 2005-2006. Dit is een daling met ruim een kwart.

In het schooljaar 2005-2006 scoren de leerlingen van groep 4 op de oktobermeting op alle drie de kaarten van de DMT gemiddeld boven het landelijk gemiddelde. Op de maartmeting komen de scores op kaart 3 gemiddeld onder het landelijk gemiddelde te liggen. Dit is op de meimeting bij alle drie de kaarten eveneens het geval. Halverwege groep 4 begon in dit cohort dus achterstand te ontstaan ten opzichte van het landelijk gemiddelde. In groep 4 hebben de betreffende scholen tussen 2005-2006 en 2009-2010 bij voortgezet lezen zoals gemeten met de DMT duidelijk een ontwikkeling doorgemaakt. De gemiddelde scores liggen in het schooljaar 2009-2010 op alle kaarten en op alle meetmomenten boven de gemiddelde scores uit de periode voorafgaand aan de taalpilots én boven de landelijk gemiddelde scores. De verschillen tussen de gemiddelde scores van beide cohorten zijn statistisch steeds significant op het 1 procent niveau. Er is vrijwel steeds sprake van een klein effect van het werken aan de taalpilots bij voortgezet lezen in groep 4. De effectgroottes van de gevonden verschillen tussen de gemiddelde scores liggen tussen .16 en .33.

Tevens kunnen we constateren dat het percentage uitvallers in cohort 2009-2010 op alle meetmomenten en op alle kaarten, lager ligt dan in 2005-2006. De daling in het percentage leerlingen dat D of E scoort, varieert tussen 4.1 en 8.8 procent. Gemiddeld is in groep 4 sprake van een daling van het percentage D en E scores tussen 2005-2006 en 2009-2010 met 6.9 procent. Dit is een daling van 28 procent van de groep leerlingen met een D of E score.

In cohort 2005-2006 schommelen de gemiddelde scores in de groepen 5 tot en met 8 van de scholen die deelnemen aan de pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden bij de onderscheiden metingen steeds rond het landelijk gemiddelde. In cohort 2009-2010 liggen de gemiddelde scores op alle meetmomenten en in alle groepen boven de gemiddelde scores uit de periode voorafgaand aan de taalpilots. Ook liggen de gemiddelde scores dan steeds duidelijk boven het landelijk gemiddelde. De verschillen tussen de gemiddelde scores zijn statistisch steeds significant op het 1 procent niveau.

Tabel 6.5 Gemiddelden, standaarddeviaties, percentages D/E leerlingen en effectgroottes op de Drie-Minuten-Toets Kaart 3 in de groepen 5 tot en met 8 van de scholen die deelnemen aan de Taalpilots Onderwijsachterstanden cohort 2005-2006 en 2009-2010

Groep 5	Oktober '06			Oktober '09			
Kaart 3	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	ES
Landelijk gemiddelde		50.25			50.25		
Totaal Taalpilots	2871	49.88 (17.28)	26.3	3131	54.13 ** (17.60)	20.3	.24
Groep 5	Maart '06			Maart '10			
Kaart 3	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	ES
Landelijk gemiddelde		59.75			59.75		
Totaal Taalpilots	3046	59.42 (17.73)	24.0	2910	63.44 ** (18.04)	18.7	.22
Groep 6	Oktober '06			Oktober '09			
Kaart 3	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	ES
Landelijk gemiddelde		65.85			65.85		
Totaal Taalpilots	2529	64.92 (17.24)	26.9	2903	67.92 ** (17.88)	22.4	.17
Groep 6	Maart '06			Maart '10			
Kaart 3	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	ES
Landelijk gemiddelde		71.75			71.75		
Totaal Taalpilots	2643	71.99 (16.86)	25.6	2354	74.99 ** (17.98)	21.2	.17
Groep 7	Oktober '06			Oktober '09			
Kaart 3	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	ES
Landelijk gemiddelde		77.25			77.25		
Totaal Taalpilots	2373	77.05 (17.36)	27.6	2678	78.53 ** (17.43)	22.9	.09
Groep 7	Maart '06			Maart '10			
Kaart 3	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	ES
Landelijk gemiddelde		80.55			80.55		
Totaal Taalpilots	2582	81.26 (16.86)	24.2	2293	84.13** (17.17)	19.4	.17
Groep 8	Oktober '06			Oktober '09			
Kaart 3	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	ES
Landelijk gemiddelde		85.55			85.55		
Totaal Taalpilots	2068	85.26 (17.10)	27.9	2478	87.23** (17.47)	23.3	.11

**=signifant op 1%

Ook in de bovenbouw hebben de betreffende scholen tussen 2005-2006 en 2009-2010 dus een ontwikkeling doorgemaakt. De effectgroottes van de gevonden verschillen zijn vanaf halverwege groep 6 te klein om praktische relevantie te hebben. In groep 5 en de eerste helft van groep 6 is sprake van een klein effect van het werken aan de pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden.

Tegelijkertijd kunnen we constateren, dat tussen cohort 2005-2006 en cohort 2009-2010 ook in de groepen 5 tot en met 8, niet alleen sprake is van een stijging van de gemiddelde scores, maar ook van een afname van het percentage uitvallers. Het percentage uitvallers is in cohort 2009-2010 op alle meetmomenten lager dan in 2005-2006. De daling in het percentage leerlingen dat D of E scoort, varieert tussen 4.4 en 6 procent. Gemiddeld is in de groepen 5 tot en met 8 sprake van een daling van het percentage D en E scores tussen 2005-2006 en 2009-2010 met 4.9 procent. Dit is een daling van 20 procent van de groep leerlingen met een D of E score.

Samenvattend constateren we dat er op de Drie-Minuten-Toets, in alle groepen steeds sprake is van statistisch significante verschillen tussen de gemiddelde scores van cohort 2005-2006 en cohort 2009-2010. In de groepen 3, 4, 5 en de eerste helft van groep 6 is er sprake van een klein effect van het werken aan de pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden. Tevens is er sprake van een systematische afname van het percentage uitvallers tussen 2005-2006 en 2009-2010. In absolute zin varieert de afname van dit percentage tussen 4.1 en 8.8 procent. De gemiddelde daling in het percentage uitvallers bedraagt 6.2 procent. De grootste daling van het percentage uitvallers worden aangetroffen in de groepen 3 en 4.

De geboekte winst in deze 'zuivere' vergelijking valt ook op de Drie-Minuten-Toets aanzienlijk hoger uit, dan wanneer alleen gekeken wordt naar de resultaten tijdens de uitvoering van de taalpilots. Tussen cohort 2007-2008 en 2009-2010 varieert de afname van het percentage uitvallers namelijk tussen 0 en 6.1 procent. De gemiddelde daling bedraagt bij deze vergelijking 2.9 procent. De grootste daling van het uitvalpercentage vond in die periode plaats vanaf eind groep 4. We concluderen dan ook, dat de grootste vooruitgang in leerlingresultaten bij aanvankelijk en voortgezet lezen, zoals gemeten met de DMT heeft plaatsgevonden in het eerste taalpilootjaar.

6.3.2 Resultaten op de AVI

In tabel 6.6 zijn de resultaten op de AVI-toets in de groepen 3, 4 en 5 van cohort 2005-2006 en 2009-2010 gepresenteerd.

In cohort 2005-2006 werden de gestelde doelen op de AVI tot en met de oktobermeting in groep 5 gemiddeld behaald. De verschillen tussen de leerlingen zijn steeds zeer groot. In cohort 2009-2010 worden de gestelde doelen gemiddeld één meetmoment langer behaald, namelijk tot en met de maartmeting in groep 5. De verschillen tussen

Tabel 6.6 Gemiddelden, standaarddeviaties, percentages D/E leerlingen en effectgroottes op de AVI toets in de groepen 3,4 en 5 op de scholen die deelnemen aan de pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden cohort 2005-2006 en cohort 2009-2010

Groep 3	Maart '06			Maart '10			ES
	N	Gem (SD)	% Doel behaald	N	Gem (SD)	% Doel behaald	
Doelen			AVI 1			AVI 1	
Totaal Taalpilots	1486	2.54 (2.21)	85.9	2000	2.16 (1.89)*	83.8	-.19
	Mei '06			Mei '10			ES
	N	Gem (SD)	% Doel behaald	N	Gem (SD)	% Doel behaald	
Doelen			AVI 2			AVI 2	
Totaal Taalpilots	2274	2.96 (2.05)	72.2	2384	2.89 (1.94)	74.3	.04
Groep 4	Oktober '05			Oktober '09			ES
	N	Gem (SD)	% Doel behaald	N	Gem (SD)	% Doel behaald	
Doelen			AVI 3			AVI 3	
Totaal Taalpilots	1710	3.67 (1.94)	69.1	2730	4.13 (1.99)**	77.1	.23
	Maart '06			Maart '10			ES
	N	Gem (SD)	% Doel behaald	N	Gem (SD)	% Doel behaald	
Doelen			AVI 4			AVI 4	
Totaal Taalpilots	1904	4.87 (1.93)	75.8	2554	5.27 (2.13)**	77.7	.20
	Mei '06			Mei '10			ES
	N	Gem (SD)	% Doel behaald	N	Gem (SD)	% Doel behaald	
Doelen			AVI 5			AVI 5	
Totaal Taalpilots	1934	5.50 (2.00)	68.1	2309	5.64 (2.06)*	67.6	.07
Groep 5	Oktober '05			Oktober '09			ES
	N	Gem (SD)	% Doel behaald	N	Gem (SD)	% Doel behaald	
Doelen			AVI 6			AVI 6	
Totaal Taalpilots	1557	6.27 (1.89)	69.6	2406	6.69 (1.81)**	76.7	.23
	Maart '06			Maart '10			ES
	N	Gem (SD)	% Doel behaald	N	Gem (SD)	% Doel behaald	
Doelen			AVI 7			AVI 7	
Totaal Taalpilots	1389	6.97 (1.66)	61.0	2209	7.27 (1.72)**	68.0	.18
	Mei '06			Mei '10			ES
	N	Gem (SD)	% Doel behaald	N	Gem (SD)	% Doel behaald	
Doelen			AVI 8			AVI 8	
Totaal Taalpilots	1291	7.23 (1.60)	48.3	1607	7.46 (1.69)**	57.6	.14

*=significant op 5%; **=significant op 1%

de leerlingen, zoals die blijken uit de standaarddeviaties, blijven ook in cohort 2009-2010 onverkort groot. Opvallend is verder dat de verschillen tussen beide cohorten in groep 3 uitvallen ten nadele van cohort 2009-2010. In groep 4 en 5 is een stijging

waarneembaar in de gemiddelde scores van cohort 2009-2010 ten opzichte van cohort 2005-2006. Het verschil in de gemiddelde scores van beide cohorten is op de oktober en maartmeting in deze groepen statistisch significant. De effectgroottes van de verschillen hebben praktische relevantie op de oktobermetingen in beide groepen en de maartmeting in groep 4.

De toename in het percentage leerlingen dat de doelen haalt in cohort 2009-2010 in vergelijking tot cohort 2005-2006 is substantieel op de oktobermeting in groep 4 (8 procent) en op alle metingen in groep 5. Hier is de groei in het percentage leerlingen dat de gestelde doelen haalt afgezet tegen cohort 2005-2006, respectievelijk 7.1, 7 en 9.3 procent. De gemiddelde groei van het percentage leerlingen dat de doelen haalt over alle meetmomenten en alle groepen heen bedraagt 4.2 procent. Het percentage leerlingen dat de doelen niet haalt blijft echter zeer hoog.

Ook op de AVI-toets valt de geboekte winst in deze 'zuivere' vergelijking hoger uit, dan wanneer alleen gekeken wordt naar de resultaten tijdens de uitvoering van de taalpilots. Tussen cohort 2007-2008 en 2009-2010 bedraagt de gemiddelde groei van het aantal leerlingen dat de AVI-doelen behaalt namelijk slechts 1.84 procent. De grootste vooruitgang heeft dus ook hier plaatsgevonden in het eerste taalpilootjaar.

6.4 De ontwikkeling van de woordenschat in de groepen 3 tot en met 8

Voor het volgen van de ontwikkeling van de woordenschat waren in het schooljaar 2005-2006 twee onderscheiden toetsen beschikbaar, te weten de Woordenschattoets voor groep 3 en 4 (Cito, 1996) en de Leeswoorden-schattoets voor de groepen 5 tot en met 8 (Cito, 1999). Beide instrumenten geven een indicatie van de omvang van de passieve woordenschat van iedere leerling. Tevens kan met de instrumenten bepaald worden hoe de passieve woordenschat van de leerling zich verhoudt ten opzichte van de woordenschat van andere leerlingen in hetzelfde leerjaar.

De Woordenschattoets werd in cohort 2005-2006 bij een groot aantal taalpilotscholen afgenomen. In cohort 2009-2010 wordt de toets nog slechts door een kleine groep scholen gebruikt. Deze scholen zijn overgegaan op de nieuwe woordenschattoets voor de groepen 3 en 4. Aangezien beide toetsen niet vergelijkbaar zijn, kunnen alleen de resultaten van de scholen die de oude toetsen in 2009-2010 nog gebruiken, afgezet worden tegen de resultaten op deze toets in 2005-2006. De resultaten staan in onderstaande tabel.

Het Cito hanteert bij de Woordenschattoets van 1996, twee gemiddelden: een gemiddelde gebaseerd op de gegevens van alle scholen en een gemiddelde dat is gebaseerd op de gegevens van scholen met een hoog percentage allochtone leerlingen. In de tabel zijn beide gemiddelden vermeld aangezien de scholen die deelnemen aan de pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden een hoog percentage allochtone leerlingen onder hun leerlingen kennen.

Tabel 6.7 Gemiddelden, standaarddeviaties, percentages D/E leerlingen en effectgroottes op de Woordenschattoets (Cito, 1996) in de groepen 3 en 4 van de scholen die deelnemen aan de Taalpilots Onderwijsachterstanden cohort 2005-2006 en cohort 2009-2010

	December '05			December '10			
Groep 3	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	ES
Landelijk gemiddelde		36.85/ 31.15			36.85/ 31.15		
Totaal Taalpilots	2919	31.77 (7.48)	48.7	1014	33.53(7.89)**	38.9	.23
	April '06 Groep 3			April '09 Groep 3			
Groep 3	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	ES
Landelijk gemiddelde		41.05/ 35.55			41.05/ 35.55		
Totaal Taalpilots	2591	35.29 (7.07)	48.6	736	37.40 (7.41)**	37.2	.29
	December '05 Groep 4			December '08 Groep 4			
Groep 4	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	ES
Landelijk gemiddelde		43.55/ 38.75			43.55/ 38.75		
Totaal Taalpilots	2823	37.23 (6.62)	59.8	978	37.67 (7.13)	55.2	.06
	April '06 Groep 4			April '09 Groep 4			
Groep 4	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	ES
Landelijk gemiddelde		45.25/ 41.35			45.25/ 41.35		
Totaal Taalpilots	2640	39.54 (6.33)	56.9	712	40.34 (6.84)**	47.3	.12

**=significant op 1%

Uit tabel 6.7 blijkt dat in vergelijking tot alle scholen de leerlingen uit cohort 2005-2006 op beide metingen, zowel in groep 3 als in groep 4 ver onder het landelijk gemiddelde presteren. Wanneer als vergelijking de groep scholen met een hoog percentage allochtone leerlingen wordt aangehouden, scoren alleen in groep 3 de leerlingen op de eerste meting boven het gemiddelde van de allochtonen leerlingen. In cohort 2009-2010 scoren de leerlingen in groep 3 boven het gemiddelde dat geldt voor allochtone leerlingen. Het verschil in gemiddelde score tussen dit cohort en cohort 2005-2006 is statistisch significant. Er is sprake van een klein effect van het werken aan de pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden. De effectgroottes van de verschillen komen boven de .20 uit. In groep 4 scoren de leerlingen van cohort 2009-2010 nog steeds onder het gemiddelde van de allochtone leerlingen. Het verschil tussen de gemiddelde scores in 2005-2006 en 2009-2010 heeft geen praktische relevantie.

Gemiddeld over de taalpilots heen is het percentage uitvallers op de Woordenschattoets bij de leerlingen in cohort 2005-2006 zeer hoog. Dit percentage nadert bij de leerlingen in groep 3 de vijftig procent en bij de leerlingen van groep 4 zelfs de zestig procent. Het percentage uitvallers is in cohort 2009-2010 bij alle meetmomenten nog steeds veel hoger het streefpercentage van 25 procent, maar lager dan in 2005-2006. In groep 3 is het percentage D/E leerlingen op beide metingen met ongeveer 10 procent afgenomen. Halverwege groep 4 is dit percentage afgenomen met een kleine 5 procent en eind groep 4 met een kleine 10 procent in vergelijking tot het percentage in cohort 2005-2006. Gemiddeld is in de groepen 3 en 4 sprake van een daling van het percentage D en E scores op de Woordenschattoets tussen 2005-2006 en 2009-2010 met 8.6 procent.

De geboekte winst in deze ‘zuivere’ vergelijking valt ook op de Woordenschattoets aanzienlijk hoger uit, dan wanneer alleen gekeken wordt naar de resultaten tijdens de uitvoering van de taalpilots. In groep 3 zijn de verschillen in de gemiddelde scores tussen cohort 2007-2008 en 2009-2010 niet significant en de effectgrootte van het verschil is verwaarloosbaar. In de ‘zuivere’ vergelijking is in groep 3 sprake van een klein effect van de taalpilots. We kunnen dan ook concluderen, dat de grootste vooruitgang in woordenschatontwikkeling, zoals gemeten met de Woordenschattoets, heeft plaatsgevonden in het eerste taalpilootjaar.

Bij de leerlingen van de bovenbouw wordt de Leeswoordenschattoets afgenomen.

De leerlingen uit cohort 2005-2006 scoorden gemiddeld op elk van de meetmomenten en in alle groepen onder het landelijk gemiddelde.

Eind groep 5 en begin groep 6 ligt het percentage uitvallers op deze toets in dit cohort rond een derde. Vanaf eind groep 6 loopt het uitvalpercentage op tot rond de 40 procent.

In cohort 2009-2010 ligt in groep 5 de gemiddelde score lager dan in 2005-2006, maar de verschillen tussen de leerlingen zijn wel wat geringer geworden. Er is dan ook sprake van een enigszins lager percentage uitvallers in deze groep bij dit cohort. In de groepen 6 tot en met 8 liggen de gemiddelde scores in cohort 2009-2010 steeds statistisch significant hoger dan in cohort 2005-2006 het geval was. Alleen op de aprilmeting is groep 7 is de effectgrootte van het verschil betekenisvol: hier is sprake van een klein effect van het werken aan de taalpilots.

Gemiddeld is in de groepen 5 tot en met 8 sprake van een daling van het percentage D en E scores op de Leeswoordenschattoets tussen 2005-2006 en 2009-2010 met 5.8 procent.

De geboekte winst in deze ‘zuivere’ vergelijking valt op de Leeswoordenschattoets enigszins lager uit, dan wanneer we alleen kijken naar de resultaten tijdens de uitvoering van de taalpilots. De gemiddelde daling van het percentage uitvallers bedraagt bij de vergelijking tussen 2007-2008 en 2009-2010 6.4 procent.

Tabel 6.8 Gemiddelden, standaarddeviaties, percentages D/E leerlingen en effectgroottes op de Leeswoordenschattoets in de groepen 5 tot en met 8 op de scholen die deelnemen aan de pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden cohort 2005-2006 en cohort 2009-2010

Groep 5	April '06			April '10			ES
	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	
Landelijk gemiddelde		90.15			90.15		
Totaal Taalpilots	2681	86.91 (19.64)	32.8	2103	84.35 (18.70)**	31.3	-.18
Groep 6	November '05			November '09			ES
	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	
Landelijk gemiddelde		94.35			94.35		
Totaal Taalpilots	2235	90.94 (10.34)	33.2	3356	92.62 (10.59)**	27.9	.16
Groep 6	April '06			April '10			ES
	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	
Landelijk gemiddelde		100.75			100.75		
Totaal Taalpilots	2357	94.27 (10.29)	43.2	2880	96.04 (11.28)**	35.1	.16
Groep 7	November '05			November '09			ES
	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	
Landelijk gemiddelde		106.05			106.05		
Totaal Taalpilots	2060	102.00 (10.77)	36.9	3200	103.88 (11.23)**	29.3	.17
Groep 7	April '06			April '10			ES
	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	
Landelijk gemiddelde		110.65			110.65		
Totaal Taalpilots	2082	105.27 (10.83)	40.9	2384	108.68 (12.71)**	32.9	.28
Groep 8	November '05			November '09			ES
	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	
Landelijk gemiddelde		116.65			116.65		
Totaal Taalpilots	2146	107.65 (12.27)	45.8	2928	109.60 (13.53)**	41.0	.15

**=significant op 1%

6.5 De ontwikkeling van het begrijpend lezen in de groepen 5 tot en met 8

De Toetsen Begrijpend Lezen (Cito, 1998) voor de bovenbouw bestaan uit vier toetsen, bestemd voor de groepen 5 tot en met 8. Iedere toets bestaat uit drie modules van elk

25 opgaven. De drie modules verschillen in moeilijkheidsgraad. De eerste past bij de gemiddelde vaardigheid van leerlingen in de groep waarvoor de toets bedoeld is. De tweede is gemakkelijker en de derde is moeilijker. Alle leerlingen in de groep maken de eerste module. Minder goede lezers maken de tweede gemakkelijkere module. De betere lezers maken de derde module. De scores die de leerlingen behalen op de TBL worden omgezet in een vaardigheidsscore, de zogenoemde CLIB (Cito Leesindex voor het basis- en speciaal onderwijs).

De toetsen worden éénmaal per jaar afgenomen in februari. Ook deze toets wordt door het Cito geleidelijk aan vervangen, waardoor het aantal leerlingen waarover we over gegevens op deze toets beschikken, in de loop van de uitvoering van de taalpilots geleidelijk terugloopt.

Tabel 6.9 Gemiddelden, standaarddeviaties, percentages D/E leerlingen en effectgroottes op de Toetsen Begrijpend Lezen (versie 98) in de groepen 5 tot en met 8 op de scholen die deelnemen aan de pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden cohort 2005-2006 en cohort 2009-2010

	Februari '06 Groep 5			Februari '10 Groep 5			ES
	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	
Landelijk gemiddelde		21.50			21.50		
Totaal Taalpilots	4553	20.32 (13.86)	28.8	833	20.27 (13.48)	29.5	.0
	Februari '06 Groep 6			Februari '10 Groep 6			ES
	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	
Landelijk gemiddelde		32.50			32.50		
Totaal Taalpilots	4517	31.55 (14.06)	21.3	1325	31.60 (13.32)	20.1	.0
	Februari '06 Groep 7			Februari '10 Groep 7			ES
	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	
Landelijk gemiddelde		48.50			48.50		
Totaal Taalpilots	4489	40.29 (13.87)	37.2	3323	40.61 (13.72)	36.2	.02
	Februari '06 Groep 8			Februari '10 Groep 8			ES
	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	
Landelijk gemiddelde		58.50			58.50		
Totaal Taalpilots	3459	49.74 (15.38)	49.4	4070	51.62 (15.63)**	45.2	.12

**=significant op 1%

In cohort 2005-2006 liggen in de groepen 5 en 6 de scores op de TBL van de leerlingen die deelnemen in de pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden gemiddeld een fractie onder het landelijk gemiddelde. In de groepen zeven en acht liggen de scores ver onder het landelijk gemiddelde. Deze daling wordt ook zichtbaar in de toename van het percentage uitvallers van een kwart halverwege groep 5 tot vrijwel de helft van de leerlingen halverwege groep 8.

In cohort 2009-2010 zijn er in groep 5 nog slechts een beperkt aantal scholen die deze toets nog afnemen. Het verschil tussen de gemiddelde scores in beide cohorten is statistisch niet significant. In groep 6 is de gemiddelde score vrijwel gelijk aan deze score in cohort 2005-2006. Het percentage uitvallers ligt enigszins lager dan bij cohort 2005-2006. In groep 7 en 8 is sprake van een lichte stijging van de gemiddelde score bij cohort 2009-2010, in vergelijking tot cohort 2005-2006. De verschillen in de gemiddelde scores tussen beide cohorten zijn in groep 8 statistisch significant. De effectgrootte van het verschil is te klein om praktische relevantie te hebben. Vanaf groep 6 is sprake van een licht positieve tendens in de ontwikkeling van het begrijpend lezen: het percentage D/E leerlingen is in cohort 2009-2010 steeds iets lager dan in cohort 2005-2006.

De geboekte winst in deze ‘zuivere’ vergelijking valt op de toets Begrijpend Lezen enigszins lager uit, dan wanneer we alleen kijken naar de resultaten tijdens de uitvoering van de taalpilots. De gemiddelde daling van het percentage uitvallers bedraagt bij de vergelijking tussen 2007-2008 en 2009-2010 2 procent, terwijl deze daling bij de vergelijking tussen cohort 2005-2006 en 2006-2010 1.2 bedraagt.

6.6 De ontwikkeling van ondersteunende taalactiviteiten in de midden- en bovenbouw

De vorderingen van de leerlingen in de beheersing van ondersteunende taalaspecten over meer leerjaren heen kunnen worden vastgesteld met Taalschaal 1 en 2. Taalschaal bestaat uit een paar honderd opgaven die op een schaal geordend zijn van gemakkelijk naar moeilijk. De score op een toets, het aantal opgaven ‘goed’ wordt omgezet in een schaalscore. Hoe hoger de schaalscore, hoe groter de algemene taalvaardigheid.

Taalschaal 1 bestaat uit vijf toetsen, bestemd voor afname respectievelijk eind groep 4, medio en eind groep 5 en medio en eind groep 6. De opgaven worden schriftelijk aangeboden. Na een mondelinge instructie maakt iedere leerling zelfstandig de opgaven. De opgavenboekjes bestaan uit 2 delen: een deel met meerkeuzevragen en een deel met open vragen. De opgavenboekjes bevatten ongeveer 50 opgaven die ongeveer een uur in beslag nemen om te maken. Taalschaal 2 bestaat uit drie toetsen, bestemd voor afname respectievelijk medio en eind groep 7 en medio groep 8.

Bij een beperkt aantal leerlingen van de scholen die deelnemen aan de Taalpilots Onderwijsachterstanden is Taalschaal afgenomen.

De resultaten voor de cohorten 2005-2006 en 2009-2010 staan in tabel 6.10.

Tabel 6.10 Gemiddelden, standaarddeviaties, percentages D/E leerlingen en effectgroottes op Taalschaal in de groepen 4 tot en met 8 van de scholen die deelnemen aan de pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden cohort 2005-2006 en cohort 2009-2010							
Groep 4	April '06			April '10			
	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	ES
Landelijk gemiddelde		52.65			52.65		
Totaal Taalpilots	505	50.99 (11.65)	25.9	789	52.14 (12.02)	21.0	.10
Groep 5	November '05			November '09			
	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	ES
Landelijk gemiddelde		58.05			58.05		
Totaal Taalpilots	649	55.44 (10.47)	23.3	974	57.37(11.31)**	19.4	.18
Groep 5	April '06			April '10			
	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	ES
Landelijk gemiddelde		64.15			64.15		
Totaal Taalpilots	508	63.19 (11.35)	19.3	474	63.19 (9.35)	17.4	.0
Groep 6	November '05			November '09			
	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	ES
Landelijk gemiddelde		67.25			67.25		
Totaal Taalpilots	625	62.41 (11.51)	40.6	896	64.45 (11.10)**	33.2	.18
Groep 6	April '06			April '10			
	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	ES
Landelijk gemiddelde		72.65			72.65		
Totaal Taalpilots	515	66.55 (12.20)	35.8	362	68.60 (11.87)**	29.9	.17
Groep 7	November '05			November '09			
	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	ES
Landelijk gemiddelde		76.25			76.25		
Totaal Taalpilots	463	67.87 (11.43)	48.3	798	69.96 (11.87)**	39.7	.18
Groep 7	April '06			April '10			
	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	ES
Landelijk gemiddelde		78.85			78.85		
Totaal Taalpilots	389	71.86 (13.64)	46.9	362	75.22 (12.63)**	33.3	.20
Groep 8	November '05			November '09			
	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	ES
Landelijk gemiddelde		83.95			83.95		
Totaal Taalpilots	427	76.75 (11.24)	34.8	803	79.34 (13.07)**	25.3	.21

**=significant op 1%

In cohort 2005-2006 liggen de scores van de leerlingen in alle groepen onder het landelijk gemiddelde. In cohort 2009-2010 is dit eveneens het geval. Het verschil tussen de gemiddelde scores van cohort 2005-2006 en 2009-2010 is op de eerste meting in groep 5 en op beide metingen in de groepen 6, 7 en 8 statistisch significant

op het 1 procent niveau. De effectgrootte van de gevonden verschillen is eind groep 7 en begin groep 8 betekenisvol. In deze groepen is sprake van een klein effect van het werken aan de taalpilots.

De geboekte winst in deze ‘zuivere’ vergelijking valt ook op Taalschaal aanzienlijk hoger uit, dan wanneer alleen gekeken wordt naar de resultaten tijdens de uitvoering van de taalpilots. In de ‘zuivere’ vergelijking varieert de daling van het percentage uitvallers op de verschillende metingen op deze toets tussen de 1.9 en 13.6. Gemiddeld is sprake van een daling van het percentage uitvallers met 7 procent. Tijdens de uitvoering van de taalpilots varieert de daling van het percentage uitvallers tussen de .3 en 3.7 procent. Op één meting is bovendien sprake van een stijging van het percentage uitvallers met 3.7 procent. Gemiddeld komt de daling van het percentage uitvallers tussen de cohorten 2007-2008 en 2009-2010 daardoor slechts uit op 1.5 procent. De grootste vooruitgang in leerlingresultaten heeft dus ook op Taalschaal in het eerste projectjaar plaatsgevonden.

6.7 Samenvatting en conclusie

In dit hoofdstuk staat de vraag centraal welke vooruitgang geboekt is op de scholen door te werken aan de pilot Taalbeleid Onderwijsachterstanden in termen van het wegwerken van taalachterstand. Deze vraag is beantwoord door een vergelijking te maken tussen de leerlingprestaties op het gebied van taal en lezen van de leerlingen uit cohort 2005-2006 en cohort 2009-2010. Cohort 2005-2006 bezocht de scholen voorafgaand aan de start van de taalpilots. Deze ‘zuivere’ vergelijking geeft een duidelijk beeld van de geboekte vooruitgang onder invloed van het werken aan de taalpilots. Uit de resultaten komt naar voren dat op alle aspecten van taal en lezen zoals gemeten met de beschreven toetsen de achterstanden substantieel zijn teruggebracht. Een opsomming laat het volgende beeld zien:

In cohort 2009-2010 vallen

- 7 procent minder leerlingen uit op Taal voor Kleuters aan het eind van groep 2;
- gemiddeld over alle metingen heen, 7 procent minder leerlingen uit op de DMT in groep 3 en groep 4 en bijna 5 procent gemiddeld over alle metingen in de groepen 5 tot en met 8. Gemiddeld over alle metingen en alle groepen is dat een daling van ruim 6 procent;
- gemiddeld over alle metingen in de groepen 3 tot en met 5 4 procent minder leerlingen uit op de AVI-toets, d.w.z. halen de gestelde doelen niet. De grootste daling vindt hier plaats in groep 5 (7.8 procent);
- in groep 3 en 4 gemiddeld 8.6 procent minder leerlingen uit op woordenschat. In de hogere groepen is dat gemiddeld over alle metingen heen bijna 6 procent;
- bij begrijpend lezen ruim 1 procent van de leerlingen minder uit, en
- bij de taalondersteunende activiteiten zoals gemeten met Taalschaal 7 procent minder leerlingen uit,

in vergelijking tot de leerlingen die in cohort 2005-2006 op school zaten.

7. CROSS-SECTIONELE VERGELIJKING VAN DE VORDERINGEN OP LEERLINGNIVEAU TUSSEN SCHOLEN DIE AL DAN NIET DEELNAMEN AAN EEN LEES-INTERVENTIETRAJECT

7.1 Inleiding

In het voorgaande hoofdstuk is een vergelijking gemaakt tussen de leerlingprestaties van de scholen die deelnemen aan de pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden in het jaar voorafgaand aan de taalpilot en in het laatste jaar van de taalpilot. Hierdoor ontstond een wat zuiverder beeld van de werkelijke vorderingen die bereikt zijn, omdat met deze aanpak ook de in het eerste projectjaar geboekte winst meegenomen kan worden. In het voorliggende hoofdstuk wordt een volgende stap gezet in het opbouwen van een zo zuiver mogelijk beeld van de betekenis van de taalpilots bij het verbeteren van de leerlingresultaten. Uit de onderwijsinnovatieliteratuur is al heel lang bekend, dat één van de meest belangrijke verklaringen voor het succes of falen van een onderwijsvernieuwing de mate is, waarin de betreffende onderwijsvernieuwing is geïmplementeerd (Charters & Jones, 1973). Het zou daarom interessant zijn een uitsplitsing te maken naar scholen waarin de taalpilot heel goed en scholen waarin de taalpilot in veel mindere mate is geïmplementeerd. En vervolgens na te gaan of tussen deze onderscheiden groepen scholen verschillen aangetroffen kunnen worden in verbetering van de resultaten bij hun leerlingen. In het kader van de monitoring van de taalpilots is echter geen implementatieonderzoek uitgevoerd, waardoor we niet over gegevens beschikken om een dergelijke uitsplitsing uit te voeren. Tegelijkertijd is uit de plannen van de scholen wel het een en ander af te leiden over de inzet waarmee men van plan was de uitvoering van de taalpilot aan te pakken. Zo zijn er zeven taalpilots te identificeren waarin voor alle deelnemende scholen een meerjarig traject is ontwikkeld, waarin de scholen gezamenlijk, ondersteund en gefaciliteerd door het schoolbestuur en met inzet van externe begeleiding, hebben gewerkt aan het bereiken van tevoren vastgestelde doelen. Bij de overige taalpilots werkten de scholen veelal meer individueel aan de activiteiten en/of was de aanpak van de taalpilotactiviteiten bij de start veel minder systematisch en projectmatig uitgelijnd. Dit onderscheid stelt ons in de gelegenheid een vergelijking uit te voeren in verbetering in leerlingresultaten tussen taalpilots waarin gewerkt is met een systematisch, meerjarig traject om de gestelde doelen te bereiken en taalpilots waarin dit niet of veel minder het geval is. In dit hoofdstuk wordt verslag gedaan van deze vergelijking. De doelen in de systematische leesinterventietrajecten hebben steeds betrekking op het voorbereidend, aanvankelijk en voortgezet lezen. In de vergelijking worden daarom alleen de toetsen die betrekking hebben op deze aspecten in de vergelijking meegenomen. Hierbij worden steeds de leerlingprestaties van cohort 2005-

2006 geplaatst naast de prestaties van cohort 2009-2010. Zoals in het vorige hoofdstuk is duidelijk geworden, geeft deze vergelijking een wat zuiverder beeld van de geboekte winst dan een vergelijking van de cohorten binnen de periode van uitvoering van de taalpilots alleen.

In de tabellen zijn steeds de resultaten vermeld berekend over alle leerlingen van cohort 2005-2006 en 2009-2010. Vervolgens zijn de resultaten afzonderlijk vermeld voor de taalpilots waarin gewerkt is met een systematisch leesinterventieproject en de overige taalpilots.

7.2 Ontwikkeling van taalvaardigheid bij kleuters tussen 2005-2006 en 2009-2010

Met de toetsen uit het pakket Taal voor Kleuters (Cito, 1996) wordt inzicht verkregen in hoe de taalvaardigheid van kinderen in groep 1 en 2 zich ontwikkelt.

In de toets voor de jongste kleuters (groep 1) wordt alleen het conceptueel bewustzijn gemeten (passieve woordenschat en kritisch luisteren). In de toets voor de oudste kleuters (groep 2) wordt daarnaast ook het metalinguïstisch bewustzijn gemeten (klank en rijm; laatste en eerste woord horen; schriftoriëntatie; auditieve synthese). Beide toetsen worden zowel in januari als in juni afgenomen.

Tabel 7.1 Gemiddelden, standaarddeviaties, percentages D/E leerlingen en effectgroottes op Taal voor Kleuters in groep 1 van de scholen die deelnemen aan de pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden cohort 2005-2006 en 2009-2010, uitgesplitst naar type taalpilot

	Januari '06 Groep 1			Januari '10 Groep 1			ES
	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	
Landelijk gemiddelde		57.15			57.15		
Totaal Taalpilots	2423	55.53 (11.12)	37.2	2561	56.08 (11.14)	33.8	.05
Pilots zonder meerjarig traject	1807	54.22 (10.80)	41.8	2013	55.47 (10.35)**	35.7	.12
Pilots met meerjarig traject	616	59.38 (11.17)	23.5	548	58.30 (13.42)	26.8	-.09
	Juni '06 Groep 1			Juni '10 Groep 1			
	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	ES
Landelijk gemiddelde		62.95			62.95		
Totaal Taalpilots	3679	60.64 (12.15)	42.4	2949	59.58 (13.08)**	42.3	-.08
Pilots zonder meerjarig traject	2940	59.69 (11.72)	45.4	2309	60.02 (11.48)	41.2	.03
Pilots met meerjarig traject	739	64.42 (13.04)	30.3	640	57.97 (17.60)**	46.1	-.42

** - significant op 1% niveau

De resultaten van beide metingen in groep 1 voor cohort 2005-2006 en 2009-2010, voor zowel alle taalpilotscholen, als voor de twee onderscheiden groepen taalpilots, staan vermeld in tabel 7.1.

In hoofdstuk 6 trokken we ten aanzien van groep 1 een tweetal conclusies. Op de eerste plaats, hebben de scholen die deelnemen aan de taalpilots te maken met een leerlingpopulatie waarvan veel kinderen met achterstand binnenkomen. Het percentage van de leerlingen dat uitvalt op de eerste meting in januari groep 1 is ongeveer een derde van de leerlingen. Op de tweede plaats concludeerden we, dat de leerlingen in groep 1, gezien over alle taalpilotscholen heen, niet geprofiteerd hebben van de taalpilots: aan het eind van groep 1 is het percentage uitvallers van cohort 2009-2010 nog net zo hoog als dat van cohort 2005-2006.

Binnen de taalpilots waarin gewerkt is met een systematisch leesinterventietraject is de zwaarte van de problematiek in beide cohorten bij binnenkomst in groep 1 aanzienlijk minder dan gemiddeld over de taalpilots het geval is en zeker ook in vergelijking tot de pilots waarin niet gewerkt is met een meerjarig leesinterventietraject. De gemiddelde score van de leerlingen ligt dan ook hoger dan de gemiddelde score van de pilots zonder meerjarig leesinterventietraject en ook hoger dan het landelijk gemiddelde. Het percentage uitvallers bedraagt dan minder dan 25 procent. Aan het eind van groep 1 is de gemiddelde score op Taal voor Kleuters binnen deze groep

Tabel 7.2 Gemiddelden, standaarddeviaties, percentages D/E leerlingen en effectgroottes op Taal voor Kleuters in de groep 2 van de scholen die deelnemen aan de pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden cohort 2005-2006 en 2009-2010, uitgesplitst naar type pilot

	Januari '06 Groep 2			Januari '10 Groep 2			ES
	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	
Landelijk gemiddelde		67.35			67.35		
Totaal Taalpilots	3817	68.04 (10.35)	25.6	4369	68.74 (10.55)**	23.1	.07
Pilots zonder meerjarig traject	2847	67.48 (10.17)	27.3	3465	68.19 (10.28)*	24.5	.07
Pilots met meerjarig traject	970	69.66 (10.71)	20.4	904	70.88 (11.31)*	17.9	.11
	Juni '06 Groep 2			Juni '10 Groep 2			
	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	ES
Landelijk gemiddelde		73.05			73.05		
Totaal Taalpilots	3722	73.15 (11.19)	30.9	3681	74.75 (12.12)**	23.7	.14
Pilots zonder meerjarig traject	2858	72.36 (11.05)	33.3	2879	74.64 (10.90)**	23.6	.21
Pilots met meerjarig traject	864	75.77 (11.28)	23.0	802	75.12 (15.74)	24.1	-.05

**= significant op 5%

significant lager dan de gemiddelde score van cohort 2005-2006. De effectgrootte van het verschil is betekenisvol: er is sprake van een middelgroot negatief effect. Werken met een systematisch leesinterventieproject heeft in groep 1 dus geen meerwaarde opgeleverd.

In groep 2 is het algemene beeld over alle taalpilotscholen heen, dat er tussen de cohorten 2005-2006 en 2009-2010 sprake is van een positieve ontwikkeling. Het percentage uitvallers ligt in juni 2010 in groep 2 zeven procent lager dan in juni 2006. Opvallend genoeg zien we ook in groep 2 geen effect van het werken met een leesinterventieproject. De 'overige' taalpilots slagen erin om in juni 2010 gemiddeld significant hoger te scoren dan in juni 2006. Er is sprake van een klein effect van het werken aan de taalpilots. Het percentage uitvallers ligt in het schooljaar 2009-2010 bijna 10 procent lager dan in het schooljaar 2005-2006. Bij de scholen die gewerkt hebben aan een meerjarig leesinterventietraject liggen zowel de gemiddelde scores op de junimeting als het percentage uitvallers in beide cohorten vrijwel op hetzelfde niveau.

7.3 De ontwikkeling van de leesvaardigheid in de groepen 3 tot en met 8

Voor het meten van de aanvankelijk en voortgezet leesprestaties beschikken we over de resultaten op de Drie-Minuten-Toets (Cito, 1996) en de AVI-toets (Visser, Van Laarhoven & Ter Beek, 1996). In deze paragraaf worden achtereenvolgens de resultaten op beide toetsen in het schooljaar 2005-2006 en het schooljaar 2009-2010 gepresenteerd, voor alle taalpilotscholen tezamen en uitgesplitst naar de taalpilots met en zonder een meerjarig leesinterventietraject.

7.3.1 Vergelijking van de resultaten op de Drie-Minuten-Toets in 2005-2006 en 2009-2010

De DMT bestaat uit drie verschillende leeskaarten die achtereenvolgens elk gedurende één minuut hardop gelezen moeten worden. De DMT wordt individueel afgenomen. Na afloop wordt per kaart het totaal aantal, binnen de minuut goed gelezen woorden opgeteld.

In groep 3 wordt kaart 1 van de 1996 versie, op de meeste scholen voor het eerst afgenomen in januari. In de overige groepen valt het eerste afnamemoment in oktober. In groep 4 worden op dat moment alle drie de kaarten afgenomen. Vanaf groep 5 wordt volgens de handleiding kaart 3 bij alle leerlingen afgenomen. De resultaten staan in tabel 7.3 tot en met 7.5. opgenomen.

Ten aanzien van de prestaties in groep 3 op het gebied van aanvankelijk lezen zoals gemeten met de DMT, is het algemene beeld over alle taalpilotscholen heen, dat

Tabel 7.3 Gemiddelden, standaarddeviaties, percentages D/E leerlingen en effectgroottes op de Drie-Minuten-Toets in groep 3 van de scholen die deelnemen aan de pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden cohort 2005-2006 en cohort 2009-2010, uitgesplitst naar type pilot

Groep 3		Januari '06			Januari '10			
Kaart 1	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	ES	
Landelijk gemiddelde		19.50			19.50			
Totaal Taalpilots	2569	21.49 (14.97)	19.9	1749	26.84 (16.94)**	11.8	.34	
Pilots zonder traject	2084	21.76 (14.52)	18.3	1303	25.79 (16.92)**	13.5	.26	
Pilots met traject	485	20.35 (16.74)	26.6	446	29.92 (16.65)**	6.7	.57	
Groep 3		Maart '06			Maart '10			
Kaart 1	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	ES	
Landelijk gemiddelde		30.15			30.15			
Totaal Taalpilots	4019	33.14 (18.25)	17.7	2948	37.92 (19.76)**	12.7	.21	
Pilots zonder traject	3115	33.14 (18.37)	17.9	2065	36.91 (19.46)**	14.0	.20	
Pilots met traject	904	33.14 (17.86)	17.0	883	40.28 (20.26)**	9.5	.37	
Groep 3		Maart '06			Maart '10			
Kaart 2	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	ES	
Landelijk gemiddelde		17.15			17.15			
Totaal Taalpilots	3316	20.42 (15.11)	19.6	2589	24.36 (16.78)**	11.9	.25	
Pilots zonder traject	2638	20.23 (15.03)	20.0	1728	24.29 (16.51)**	11.5	.26	
Pilots met traject	678	21.17 (15.40)	18.1	861	24.49 (17.32)**	12.5	.20	
Groep 3		Mei '06			Mei '10			
Kaart 1	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	ES	
Landelijk gemiddelde		39.25			39.25			
Totaal Taalpilots	4354	42.01 (20.07)	20.7	2444	48.16 (21.03)**	13.5	.29	
Pilots zonder traject	3590	42.05 (20.16)	20.7	1683	47.41 (20.66)**	13.4	.26	
Pilots met traject	764	41.85 (19.63)	20.5	761	49.83 (21.76)**	13.5	.38	
Groep 3		Mei '06			Mei '10			
Kaart 2	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	ES	
Landelijk gemiddelde		24.05			24.05			
Totaal Taalpilots	4297	28.90 (18.45)	17.6	2388	34.33 (20.41)**	11.5	.28	
Pilots zonder traject	3505	29.24 (18.59)	17.2	1680	33.58 (20.20)**	12.2	.22	
Pilots met traject	792	27.40 (17.75)	19.4	708	36.13 (20.81)**	9.9	.45	
Groep 3		Mei '06			Mei '10			
Kaart 3	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	ES	
Landelijk gemiddelde		15.05			15.05			
Totaal Taalpilots	4133	18.33 (13.50)	16.4	3069	22.97 (15.29)**	10.4	.32	
Pilots zonder traject	3402	18.22 (13.53)	16.4	2144	22.39 (14.86)**	10.5	.29	
Pilots met traject	731	18.85 (13.36)	16.3	925	24.31 (16.19)**	10.2	.37	

**= significant op 1%

cohort 2009-2010 beter presteert dan het cohort leerlingen dat in groep 3 zat in het jaar voorafgaand aan de taalpilot. De verschillen tussen de gemiddelde scores zijn op alle

metingen met elk van de kaarten statistisch steeds significant op het 1 procent niveau. Er is sprake van een klein effect van het werken aan de pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden. Het percentage uitvallers ligt in cohort 2009-2010 gemiddeld over alle metingen heen een kleine 7 procent lager ligt dan in 2005-2006.

Wanneer de resultaten op de DMT in groep 3 afzonderlijk berekend worden voor de taalpilots waar al dan niet een leesinterventietraject is uitgevoerd in het kader van de taalpilots, vallen de resultaten duidelijk in het voordeel uit van de groep scholen waar een meerjarig leesinterventietraject is uitgevoerd.

Tabel 7.4 Gemiddelden, standaarddeviaties, percentages D/E leerlingen en effectgroottes op kaart 1 van de Drie-Minuten-Toets in groep 4 van de scholen die deelnemen aan de pilos Taalbeleid Onderwijsachterstanden cohort 2005-2006 en cohort 2009-2010, uitgesplitst naar type pilot

Groep 4	Oktober '05			Oktober '09			
Kaart 1	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	ES
Landelijk gemiddelde		50.95			50.95		
Totaal Taalpilots	3216	52.74 (20.08)	21.1	3228	58.77 (20.22)**	13.1	.30
Pilots zonder meerjarig traject	2613	52.72 (20.17)	21.3	2315	58.17 (19.98)**	13.2	.27
Pilots met meerjarig traject	603	52.82 (19.69)	19.9	913	60.31 (20.73)**	12.8	.37
Groep 4	Mrt '06			Mrt '10			
Kaart 1	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	ES
Landelijk gemiddelde		66.05			66.05		
Totaal Taalpilots	3343	66.69 (20.33)	22.4	2425	69.89 (20.17)**	18.3	.16
Pilots zonder meerjarig traject	2635	66.69 (19.82)	21.9	1683	70.04 (20.19)**	17.4	.17
Pilots met meerjarig traject	708	66.71 (22.17)	24.3	742	69.53 (20.14)**	20.2	.13
Groep 4	Mei '06			Mei '10			
Kaart 1	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	ES
Landelijk gemiddelde		72.35			72.35		
Totaal Taalpilots	3636	70.01 (19.31)	28.3	2213	73.81 (19.04)**	21.7	.20
Pilots zonder meerjarig traject	2880	70.27 (19.37)	27.5	1598	73.91 (18.84)**	21.2	.19
Pilots met meerjarig traject	756	69.03 (19.05)	31.2	615	73.53 (19.56)**	22.9	.23

**= significant op 1%

Ook voor de 'overige' pilots geldt, dat de verschillen tussen de gemiddelde scores van cohort 2009-2010 en 2005-2006 statistisch significant van elkaar verschillen. Bovendien is ook hier sprake van een klein effect van het werken aan de taalpilots. De gemiddelde daling van het percentage uitvallers op deze scholen bedraagt, berekend over alle meetmomenten heen, 5.9 procent. Bij de scholen die meededen aan een meerjarig leesinterventietraject bedraagt dit percentage 9.3 procent. Dit wordt met

name veroorzaakt door de zeer forse daling van het percentage uitvallers op de januarimeting met kaart 1. De gemiddelde scores van deze groep scholen liggen ook steeds hoger dan bij de ‘overige’ scholen het geval is.

Over alle taalpilotscholen heen, constateerden we dat in groep 4 de gemiddelde scores in het schooljaar 2009-2010 op alle kaarten en op alle meetmomenten boven de gemiddelde scores uit de periode voorafgaand aan de taalpilots liggen. De verschillen tussen de gemiddelde scores van beide cohorten zijn statistisch steeds significant op het 1 procent niveau. Er is vrijwel steeds sprake van een klein effect van het werken aan de taalpilots bij voortgezet lezen in groep 4.

Gemiddeld over alle meetmomenten en alle kaarten heen is in groep 4 sprake van een daling van het percentage D en E scores tussen 2005-2006 en 2009-2010 met 6.9 procent.

Tabel 7.5 Gemiddelden, standaarddeviaties, percentages D/E leerlingen en effectgroottes op kaart 2 van de Drie-Minuten-Toets in groep 4 van de scholen die deelnemen aan de pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden cohort 2005-2006 en cohort 2009-2010, uitgesplitst naar type pilot

Groep 4	Oktober '05			Oktober '09			
Kaart 2	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	ES
Landelijk gemiddelde		37.45			37.45		
Totaal Taalpilots	3254	39.91 (20.21)	19.2	3201	46.37 (21.56)**	12.3	.31
Pilots zonder g traject	2544	39.86 (20.39)	19.8	2290	45.75 (21.07)**	12.1	.28
Pilots met traject	710	40.07 (19.55)	17.2	911	47.92 (22.68)**	12.7	.37
Groep 4	Mrt '06			Mrt '10			
Kaart 2	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	ES
Landelijk gemiddelde		53.45			53.45		
Totaal Taalpilots	3521	53.64 (21.07)	23.3	2636	58.79 (21.82)**	17.3	.24
Pilots zonder traject	2738	53.97 (21.05)	22.5	1734	59.01 (21.43)**	16.7	.24
Pilots met traject	783	52.47 (21.10)	26.1	902	58.38 (22.57)**	18.4	.27
Groep 4	Mei '06			Mei '10			
Kaart 2	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	ES
Landelijk gemiddelde		60.35			60.35		
Totaal Taalpilots	3704	58.72 (21.10)	26.1	2169	63.70 (21.13)**	18.9	.24
Pilots zonder traject	2946	58.87 (21.06)	25.5	1547	63.69 (20.80)**	18.4	.23
Pilots met traject	758	58.16 (21.28)	28.6	622	63.71 (21.95)**	20.1	.25

**= significant op 1%

De vraag die we ons in dit hoofdstuk stellen, is of deze resultaten in groep 4 nog beter zijn voor de scholen die gewerkt hebben met een intensief leesinterventietraject. Uit de tabellen 7.4, 7.5 en 7.6 kan afgeleid worden dat de verschillen tussen de taalpilots met en zonder intensief leesinterventieproject in groep 4 niet heel groot zijn. Bij beide

typen taalpilots is sprake van significante verschillen tussen de gemiddelde scores van cohort 2005-2006 en cohort 2009-2010. De effectgroottes van de gevonden verschillen lopen eveneens niet erg uiteen. Hetzelfde geldt voor het percentage leerlingen dat bij beide typen pilots nog uitvalt aan het eind van de taalpilots. Dit schommelt op alle drie de kaarten rond de twintig procent. Bij beide typen pilots is sprake van een daling van het percentage uitvallers, wanneer we cohort 2009-2010 vergelijken met cohort 2005-2006. De gemiddelde daling van het percentage uitvallers binnen elk van de typen pilots, berekend over alle meetmomenten heen, is exact gelijk, namelijk 7 procent.

Tabel 7.6 Gemiddelden, standaarddeviaties, percentages D/E leerlingen en effectgroottes op kaart 3 van de Drie-Minuten-Toets in groep 4 van de scholen die deelnemen aan de pilos Taalbeleid Onderwijsachterstanden cohort 2005-2006 en cohort 2009-2010, uitgesplitst naar type pilot

Groep 4	Oktober '05			Oktober '09			
Kaart 3	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	ES
Landelijk gemiddelde		25.85			25.85		
Totaal Taalpilots	3242	26.42 (15.42)	20.7	3354	31.74 (16.77)**	12.7	.33
Pilots zonder traject	2607	26.04 (15.44)	21.2	2384	31.27 (16.45)**	12.8	.33
Pilots met traject	635	27.98 (15.25)	18.7	970	32.91 (17.50)**	12.6	.30
Groep 4	Mrt '06			Mrt '10			
Kaart 3	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	ES
Landelijk gemiddelde		40.15			40.15		
Totaal Taalpilots	3666	39.12 (17.69)	26.5	3024	42.72 (18.33)**	20.3	.20
Pilots zonder traject	2865	39.14 (17.75)	26.5	2072	42.96 (18.22)**	19.8	.21
Pilots met traject	801	39.04 (17.48)	26.7	952	42.18 (18.56)**	21.4	.17
Groep 4	Mei '06			Mei '10			
Kaart 3	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	ES
Landelijk gemiddelde		46.75			46.75		
Totaal Taalpilots	4052	43.71 (18.27)	29.8	3177	48.74 (18.54)**	21.0	.27
Pilots zonder traject	3188	43.71 (18.34)	29.5	2220	47.92 (17.96)**	21.4	.23
Pilots met traject	864	43.72 (18.03)	30.9	957	50.66 (19.71)**	19.9	.37

**= significant op 1%

Het algemene beeld dat uit de vergelijking tussen de voortgezet leesprestaties zoals gemeten met de DMT in cohort 2005-2006 en 2009-2010 naar voren kwam, is dat er alleen in groep 5 en de eerste helft van groep 6 kleine effectgroottes gevonden worden van het werken aan de taalpilots. Vanaf maart groep zes zijn er geen praktisch relevante verschillen in gemiddelde scores van beide cohorten. Gemiddeld over alle taalpilotscholen heen, daalde in de periode tussen 2009-2010 het percentage D/E leerlingen met 4.9 procent.

Tabel 7.7 Gemiddelden, standaarddeviaties, percentages D/E leerlingen en effectgroottes op de Drie-Minuten-Toets Kaart 3 in de groepen 5 tot en met 8 van de scholen die deelnemen aan de Taalpilots Onderwijsachterstanden cohort 2005-2006 en cohort 2009-2010, uitgesplitst naar type pilot

Groep 5		Oktober '06			Oktober '09			
Kaart 3	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	ES	
Landelijk gemiddelde		50.25			50.25			
Totaal Taalpilots	2871	49.88 (17.28)	26.3	3131	54.13 (17.60)**	20.3	.24	
Pilots zonder traject	2267	49.69 (17.53)	27.1	2176	53.41 (17.59)**	21.3	.21	
Pilots met traject	604	50.57 (16.31)	23.2	955	55.77 (17.51)**	17.9	.31	
Groep 5		Maart '06			Maart '10			
Kaart 3	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	ES	
Landelijk gemiddelde		59.75			59.75			
Totaal Taalpilots	3046	59.42 (17.73)	24.0	2910	63.44 (18.04)**	18.7	.22	
Pilots zonder traject	2321	59.19 (17.92)	24.6	1995	62.89 (17.82)**	18.9	.21	
Pilots met traject	725	60.16 (17.11)	22.1	915	64.63 (18.47)**	18.3	.25	
Groep 6		Oktober '06			Oktober '09			
Kaart 3	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	ES	
Landelijk gemiddelde		65.85			65.85			
Totaal Taalpilots	2529	64.92 (17.24)	26.9	2903	67.92 (17.88)**	22.4	.17	
Pilots zonder traject	1989	65.37 (17.14)	25.7	2191	67.32 (18.17)**	23.8	.11	
Pilots met traject	540	63.26 (17.51)	31.5	712	69.75 (16.86)**	18.3	.38	
Groep 6		Maart '06			Maart '10			
Kaart 3	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	ES	
Landelijk gemiddelde		71.75			71.75			
Totaal Taalpilots	2643	71.99 (16.86)	25.6	2354	74.99 (17.98)**	21.2	.17	
Pilots zonder traject	2001	72.39 (16.84)	24.4	1763	74.09 (18.42)**	22.5	.10	
Pilots met traject	642	70.74 (16.86)	29.1	591	77.65 (16.32)**	17.1	.42	
Groep 7		Oktober '06			Oktober '09			
Kaart 3	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	ES	
Landelijk gemiddelde		77.25			77.25			
Totaal Taalpilots	2373	77.05 (17.36)	27.6	2678	78.53 (17.43)**	22.9	.09	
Pilots zonder traject	1800	77.22 (16.82)	26.9	2008	77.72 (17.62)	24.3	.03	
Pilots met traject	573	76.53 (18.97)	29.5	670	80.98 (16.62)**	18.8	.25	
Groep 7		Maart '06			Maart '10			
Kaart 3	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	ES	
Landelijk gemiddelde		80.55			80.55			
Totaal Taalpilots	2582	81.26 (16.86)	24.2	2293	84.13 (17.17)**	19.4	.17	
Pilots zonder traject	1922	81.50 (16.70)	23.4	1738	83.85 (17.19)**	20.0	.14	
Pilots met traject	660	80.55 (17.31)	26.8	555	85.03 (17.08)**	17.5	.26	
Groep 8		Oktober '06			Oktober '09			
Kaart 3	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	ES	
Landelijk gemiddelde		85.55			85.55			
Totaal Taalpilots	2068	85.26 (17.10)	27.9	2478	87.23 (17.47)**	23.3	.11	
Pilots zonder traject	1697	85.53 (17.20)	27.2	1848	86.57 (17.84)	24.8	.06	
Pilots met traject	371	84.06 (16.60)	31.0	630	89.17 (16.20)**	19.0	.31	

**=signifant op 1%

Uitsplitsing van de resultaten voor taalpilotscholen die wel en niet in een intensief leesinterventieproject betrokken zijn geweest, legt in de bovenbouw opvallende verschillen in resultaten tussen deze beide typen taalpilots bloot.

In groep 5 is dit nog niet het geval. In deze groep worden bij beide typen pilots vergelijkbare kleine effectgroottes gevonden van de verschillen tussen de gemiddelde scores van cohort 2005-2006 en 2009-2010. De daling van het percentage uitvallers tussen beide cohorten, is in beide groepen eveneens ongeveer vergelijkbaar.

Vanaf groep 6 zijn de effectgroottes van de gevonden verschillen in gemiddelde scores van beide cohorten in de taalpilots die niet in een leesinterventietraject betrokken waren, verwaarloosbaar klein. Daarentegen werden in de leesinterventiescholen kleine effecten van het werken aan de taalpilot gevonden worden. Opvallend is vooral het verschil in daling van het percentage uitvallers tussen 2005-2006 en 2009-2010 in beide groepen. In groep 6 daalt het percentage D/E leerlingen in de leesinterventiescholen gemiddeld over beide metingen met 12.6 procent. In de overige scholen is dit slechts 1.9 procent. In groep 7 is de daling van het percentage D/E leerlingen 10, respectievelijk 3 procent en in groep 8 12, respectievelijk 2.4 procent. Dit zijn zeer aanzienlijk verschillen.

Samenvattend concluderen we dat voor wat betreft het aanvankelijk lezen zoals gemeten met de DMT, in de pilots die deelnamen aan een intensief leesinterventieproject een substantieel grotere daling van het percentage uitvallers is opgetreden dan in de overige taalpilots. In de groepen 4 en 5 is dit onderscheid er niet. Daarentegen treffen we in de bovenbouw zeer grote verschillen aan in de daling van het percentage uitvallers tussen cohort 2005-2006 en 2009-2010 tussen de scholen die deelnamen aan een leesinterventieproject en de overige scholen. Het beeld van de bijdrage van deze projecten aan het verbeteren van de leesprestaties is dus nogal wisselend.

7.3.2 Resultaten op de AVI

In tabel 7.8 zijn de resultaten op de AVI-toets in de groepen 3, 4 en 5 van cohort 2005-2006 en 2009-2010 gepresenteerd.

Het algemene beeld dat uit de vergelijking tussen de aanvankelijk en voortgezet leesprestaties zoals gemeten met de AVI in cohort 2005-2006 en 2009-2010 naar voren kwam, is dat de verschillen tussen beide cohorten in groep 3 uitvallen ten nadele van cohort 2009-2010. De effectgrootte van de verschillen zijn praktisch niet relevant. In groep 4 en 5 is een stijging waarneembaar in de gemiddelde scores van cohort 2009-2010 ten opzichte van het cohort 2005-2006. Het verschil in de gemiddelde scores van beide cohorten is op de oktober en maartmeting in deze groepen statistisch significant. De effectgroottes van de verschillen hebben praktische relevantie op de oktobermetingen in beide groepen en de maartmeting in groep 4.

Tabel 7.8 Gemiddelden, standaarddeviaties, percentages leerlingen dat de doelen haalt en effectgroottes op de AVI toets in de groepen 3,4 en 5 van de scholen die deelnemen aan de pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden cohort 2005-2006 en cohort 2009-2010, uitgesplitst naar type pilot

Groep 3	Maart '06			Maart '10			ES
	N	Gem (SD)	%	N	Gem (SD)	%	
Doelen			AVI 1			AVI 1	
Totaal Taalpilots	1486	2.54 (2.21)	85.9	2000	2.16 (1.89)**	83.8	-.19
Pilots zonder traject	1253	2.40 (2.20)	83.6	1198	2.21 (1.96)*	82.3	-.09
Pilots met traject	233	3.29 (2.18)	98.7	802	2.08 (1.77)**	85.9	-.61
	Mei '06			Mei '10			
	N	Gem (SD)	%	N	Gem (SD)	%	ES
Doelen			AVI 2			AVI 2	
Totaal Taalpilots	2274	2.96 (2.05)	72.2	2384	2.89 (1.94)	74.3	-.04
Pilots zonder traject	1840	2.88 (2.06)	70.7	1434	2.87 (1.94)	73.6	0
Pilots met traject	434	3.28 (2.00)	78.6	950	2.94 (1.95)**	75.4	-.17
Groep 4	Oktober '05			Oktober '09			
	N	Gem (SD)	%	N	Gem (SD)	%	ES
Doelen			AVI 3			AVI 3	
Totaal Taalpilots	1710	3.67 (1.94)	69.1	2730	4.13 (1.99)**	77.1	.23
Pilots zonder traject	1346	3.73 (2.01)	69.7	1719	4.04 (1.98)**	76.6	.16
Pilots met traject	364	3.42 (1.65)	67.0	1011	4.28 (2.02)**	78.0	.47
	Maart '06			Maart '10			
	N	Gem (SD)	%	N	Gem (SD)	%	ES
Doelen			AVI 4			AVI 4	
Totaal Taalpilots	1904	4.87 (1.93)	75.8	2554	5.27 (2.13)**	77.7	.20
Pilots zonder traject	1539	4.95 (1.97)	76.7	1529	5.23 (2.10)**	78.0	.13
Pilots met traject	365	4.54 (1.69)	71.8	1025	5.33 (2.17)**	77.4	.41
	Mei '06			Mei '10			
	N	Gem (SD)	%	N	Gem (SD)	%	ES
Doelen			AVI 5			AVI 5	
Totaal Taalpilots	1934	5.50 (2.00)	68.1	2309	5.64 (2.06)*	67.6	.07
Pilots zonder traject	1451	5.61 (2.04)	70.3	1342	5.54 (2.05)	67.1	-.03
Pilots met traject	483	5.15 (1.86)	61.7	967	5.77 (2.05)**	68.3	.32
Groep 5	Oktober '05			Oktober '09			
	N	Gem (SD)	%	N	Gem (SD)	%	ES
Doelen			AVI 6			AVI 6	
Totaal Taalpilots	1557	6.27 (1.89)	69.6	2406	6.69 (1.81)**	76.7	.23
Pilots zonder traject	1214	6.26 (1.95)	69.4	1574	6.55 (1.86)**	74.6	.15
Pilots met traject	343	6.34 (1.69)	70.3	832	6.95 (1.68)**	80.6	.41
	Maart '06			Maart '10			
	N	Gem (SD)	%	N	Gem (SD)	%	ES
Doelen			AVI 7			AVI 7	
Totaal Taalpilots	1389	6.97 (1.66)	61.0	2209	7.27 (1.72)**	68.0	.18
Pilots zonder traject	1123	6.99 (1.69)	61.8	1403	7.18 (1.75)**	65.9	.11
Pilots met traject	266	6.86 (1.51)	57.5	806	7.42 (1.65)**	71.8	.35
	Mei '06			Mei '10			
	N	Gem (SD)	%	N	Gem (SD)	%	ES
Doelen			AVI 8			AVI 8	
Totaal Taalpilots	1291	7.23 (1.60)	48.3	1607	7.46 (1.69)**	57.6	.14
Pilots zonder traject	964	7.16 (1.66)	47.0	864	7.28 (1.78)	54.3	.07
Pilots met traject	327	7.46 (1.40)	52.0	743	7.67 (1.55)*	61.5	.14

*=significant op 5%; **=significant op 1%

De toename in het percentage leerlingen dat de doelen haalt in cohort 2009-2010 in vergelijking tot het cohort 2005-2006 is substantieel op de oktobermeting in groep 4 (8 procent) en op alle metingen in groep 5. Hier is de groei in het percentage leerlingen dat de gestelde doelen haalt afgezet tegen cohort 2005-2006, respectievelijk 7.1, 7 en 9.3 procent. De gemiddelde groei van het percentage leerlingen over alle meetmomenten en alle groepen heen bedraagt 4.2 procent. Het percentage leerlingen dat de doelen niet haalt blijft echter zeer hoog.

Uitsplitsing van de resultaten voor taalpilotscholen die wel en niet in een intensief leesinterventieproject betrokken zijn geweest, legt ook bij de AVI opvallende verschillen bloot in resultaten tussen deze beide typen taalpilots. De verschillen zijn vooral opvallend in groep 4 en grotendeels ook in groep 5. In deze groepen zijn de effectgroottes van de gevonden verschillen in gemiddelde scores van beide cohorten in de taalpilots die niet in een leesinterventietraject betrokken waren, verwaarloosbaar klein. Daarentegen worden in de leesinterventiescholen kleine effecten van het werken aan de taalpilot gevonden. Opvallend is vooral het verschil in toename van het percentage leerlingen dat de doelen op de AVI-toets behaalt tussen 2005-2006 en 2009-2010 in beide groepen. In groep 4 neemt het percentage leerlingen dat de AVI-doelen haalt in de scholen die deelnamen aan een leesinterventietraject gemiddeld over de drie metingen toe met 7.7 procent. In de overige scholen is dit slechts 1.6 procent. In groep 5 is de stijging van het percentage leerlingen dat de AVI-doelen haalt 11.4, respectievelijk 5.5 procent. Dit zijn zeer aanzienlijke verschillen.

7.4 Samenvatting en conclusie

In groep 1 en 2 heeft het werken met een meerjarig, intensief leesinterventietraject geen betere resultaten opgeleverd dan in de overige taalpilotscholen.

Op de Drie-Minuten-Toets vallen de resultaten in groep 3 uit in het voordeel van de groep scholen waar een meerjarig leesinterventietraject is uitgevoerd. Bij deze groep scholen ligt het percentage uitvallers in cohort 2009-2010, gemiddeld over alle toetsmomenten, 9.3 procent lager dan in cohort 2005-2006. Bij de overige taalpilotscholen bedraagt dit verschil 5.9 procent. In groep 4 en 5 worden op de Drie-Minuten-Toets geen noemenswaardige verschillen gevonden tussen scholen die wel of niet aan een meerjarig leesinterventietraject hebben gewerkt: zowel de gemiddelde scores en percentages uitvallers van cohort 2009-2010, als de geboekte vooruitgang tussen 2005-2006 en 2009-2010 liggen, gemiddeld over alle toetsmomenten heen, in dezelfde orde van grootte. Vanaf groep 6 zijn er opvallende verschillen in resultaten tussen deze beide typen taalpilots. Voor de scholen die gewerkt hebben aan een meerjarig leesinterventietraject, worden kleine effecten gevonden van het werken aan de taalpilots. Het verschil in percentage uitvallers tussen beide cohorten is bovendien zeer veel groter dan bij de overige taalpilotscholen.

Uitsplitsing van de resultaten voor taalpilotscholen die wel en niet in een intensief

leesinterventieproject betrokken zijn geweest, legt ook bij de AVI opvallende verschillen bloot in resultaten tussen deze beide typen taalpilots. De verschillen zijn vooral opvallend in groep 4 en grotendeels ook in groep 5. In deze groepen werden in de leesinterventiescholen kleine effecten van het werken aan de taalpilot gevonden worden. Het verschil in toename van het percentage leerlingen dat de doelen op de AVI-toets behaalt tussen 2005-2006 en 2009-2010 is bovendien veel groter.

8. LONGITUDINALE ONTWIKKELING VAN COHORT 2007-2008

8.1 Inleiding

In dit hoofdstuk worden de resultaten gepresenteerd van het cohort leerlingen dat vanaf het schooljaar 2007-2008 onderwijs krijgt op de scholen die deelnemen aan de pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden. De ontwikkeling van deze leerlingen wordt per groep gevolgd gedurende de looptijd van de taalpilots. De eerste meting op Taal voor Kleuters van de leerlingen uit groep 1 in schooljaar 2007-2008 wordt vergeleken met de resultaten van dezelfde leerlingen die dan in groep 2 zitten op Taal voor Kleuters en zo verder. De metingen in 2007-2008 worden daarbij steeds als vertrekpunt genomen. Het aantal leerlingen waarover in de longitudinale vergelijking gerapporteerd kan is veel lager dan bij de cross-sectionele vergelijking het geval was. Dit wordt veroorzaakt doordat van slechts een beperkt aantal leerlingen over drie opeenvolgende schooljaren toetsgegevens bekend zijn. Een tweede belangrijke oorzaak ligt in het feit dat het Cito verschillende nieuwe toetsen heeft uitgebracht in de periode waarin de taalpilots werden uitgevoerd. Dit heeft eveneens een belangrijke daling van het aantal leerlingen waarbij de 'oude' toetsen zijn afgenomen tot gevolg.

Achtereenvolgens komt de ontwikkeling in taalvaardigheid aan de orde van de leerlingen van groep 1 (8.2) en groep 2 (8.3) van cohort 2007-2008. In paragraaf 8.4 is de ontwikkeling beschreven van de leerlingen van de groepen 3 tot en met 7 uit cohort 2007-2008 bij het aanvankelijk en voortgezet lezen. Paragraaf 8.5 omvat een beschrijving van de ontwikkelingen binnen dit cohort op het gebied van woordenschat. In de paragrafen 8.6 en 8.7 zijn de ontwikkelingen op het gebied van respectievelijk begrijpend lezen en de voorwaarden voor taalontwikkeling beschreven. Het hoofdstuk wordt afgesloten met een samenvatting.

8.2 Ontwikkeling van de leerlingen van groep 1 uit cohort 2007- 2008

Van de leerlingen die schooljaar 2007-2008 begonnen zijn in groep 1, kan de ontwikkeling in taalvaardigheid zichtbaar gemaakt worden zoals gemeten met Taal voor Kleuters in de groepen 1 en 2 en de Drie-Minuten-Toets in groep 3. Er kan een vergelijking gemaakt worden van de ontwikkelingen van januari tot januari en van juni tot juni, omdat zowel Taal voor Kleuters als de DMT op deze momenten in de betreffende groepen wordt afgenomen.

Tabel 8.1 Gemiddelden, standaarddeviaties en percentage uitvallers op Taal voor Kleuters in groep 1 en 2 en de Drie-Minuten-Toets kaart 1 in groep 3 van de scholen die deelnemen aan de pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden, cohort 2007-2008, in de schooljaren 2007-2008, 2008-2009 en 2009-2010

	Januari '08 Groep 1 TvK			Januari '09 Groep 2 TvK			Januari '10 Groep 3 DMT		
	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E
Landelijk gemid.		57.15			67.35			19.50	
Totaal Taalpilots	342	57.52 (10.33)	27.8	342	69.27 (9.94)	24.0	342	26.94 (16.91)	14.3
	Juni '08 Groep 1			Juni '09 Groep 2			Mei '10 Groep 3		
	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E
Landelijk gemid.		62.95			73.05			39.25	
Totaal Taalpilots	547	63.18 (10.55)	30.7	547	77.40 (10.18)	14.8	547	49.05 (21.21)	11.9

De leerlingen van groep 1 van cohort 2007-2008 van de taalpilotscholen waarover op alle drie de meetmomenten gegevens beschikbaar zijn, scoorden in januari 2008 gemiddeld net boven het landelijk gemiddelde (B-niveau). In januari 2009 scoren dezelfde leerlingen, die nu in groep 2 zitten, gemiddeld eveneens boven het landelijk gemiddelde (B-niveau). In groep 3 scoren deze leerlingen gemiddeld ver boven het landelijk gemiddelde. Het percentage uitvallers op de januarimeting met Taal voor Kleuters neemt in dit cohort af van 27.8 procent in januari 2008 naar 24 procent in januari 2009. In groep 3 bedraagt het percentage uitvallers op de DMT nog 14.3 procent.

In juni 2008 scoorden de leerlingen uit groep 1 gemiddeld nog net boven het landelijk gemiddelde en viel een derde van de leerlingen uit op deze toets. Een jaar later scoren dezelfde leerlingen gemiddeld boven het landelijk gemiddelde en is het percentage uitvallers met de helft teruggebracht. Eind groep 3 is het percentage uitvallers in deze groep nog weer iets verder gedaald.

Er is met andere woorden een positieve ontwikkeling waar te nemen in de taalontwikkeling van deze kinderen, zoals gemeten met Taal voor Kleuters, tussen groep 1 en groep 2. De DMT meet alleen de vaardigheid in het lezen van losse woorden. De scores op beide toetsen zijn dan ook niet vergelijkbaar.

Gezien de leerlingpopulatie is een uitvalpercentage van 25 procent op Taal voor Kleuters naar verwachting. Op beide metingen in groep 2 ligt het uitvalpercentage lager en kan geconcludeerd worden dat de scholen van de leerlingen waarvan we over beide schooljaren over gegevens beschikken, het gestelde doel gerealiseerd hebben. Bij aanvankelijk lezen wordt een uitvalpercentage van 5 procent haalbaar geacht. Van de leerlingen waarvan we over drie schooljaren heen over gegevens beschikken, valt gemiddeld bijna 12 procent uit op kaart 1 van de DMT.

8.3 Ontwikkeling van de leerlingen van groep 2 uit cohort 2007-2008

Bij de leerlingen van groep 2 uit cohort 2007-2008 kunnen in groep 3 in principe meerdere toetsen afgenomen worden, namelijk toetsen die de vorderingen op het gebied van aanvankelijk lezen meten en een toets voor het meten van de woordenschatontwikkeling. Presentatie van de vorderingen van de groep die gestart is in groep 2 op elk van deze toetsen is voor het verkrijgen van zicht op de longitudinale ontwikkeling van deze leerlingen het meest optimaal. In praktijk is de groep leerlingen waarvan wij over gegevens beschikken op elk van deze toetsen minimaal. Om deze reden presenteren we uitsluitend de vergelijking tussen de prestaties op Taal voor Kleuters in groep 2 en de Drie-Minuten-Toets in groep 3 en 4.

Tabel 8.2 Gemiddelden, standaarddeviaties en percentage uitvallers op Taal voor Kleuters in groep 2 en de Drie-Minuten-Toets kaart 1 in groep 3 en 4 van de scholen die deelnemen aan de pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden, cohort 2007-2008, in de schooljaren 2007-2008, 2008-2009 en 2009-2010

	Januari '08 Groep 2 TvK			Januari '09 Groep 3 DMT			Oktober '09 Groep 4 DMT		
	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E
Landelijk gemid		67.25			19.50			50.95	
Totaal Taalpilots	1213	70.30 (10.04)	19.5	1213	33.18 (20.24)	11.9	1213	59.96 (20.31)	13.6
	Juni '08 Groep 2			Mei '09 Groep 3			Mei '10 Groep 4		
	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E
Landelijk gemid		73.05			39.25			72.35	
Totaal Taalpilots	361	74.41 (10.06)	26.9	361	48.03 (20.94)	8.9	361	72.11 (21.66)	15.8

De leerlingen van groep 2 van cohort 2007-2008 waarvan op beide toetsen gegevens beschikbaar zijn, scoorden gemiddeld in januari 2008 op Taal voor Kleuters boven het landelijk gemiddelde (B-niveau). In januari 2009 scoren dezelfde leerlingen, die nu in groep 3 zitten, op de Drie-Minuten-Toets gemiddeld ver boven het landelijk gemiddelde (A-niveau). Ook neemt het percentage uitvallers in dit cohort af van 22.1 procent op Taal voor Kleuters in januari 2008 naar 11.5 op kaart 1 van de Drie-Minuten-Toets in januari 2009. In oktober 2009, wanneer deze leerlingen in groep 4 zitten, scoren deze leerlingen nog steeds boven het landelijk gemiddelde. Het lage percentage uitval op de DMT blijft ongeveer gehandhaafd.

In juni 2008 viel een kwart van deze groep leerlingen uit op Taal voor Kleuters. Een jaar later, eind groep 3 bedraagt het uitvalpercentage op kaart 1 van de DMT bijna 9 procent bij deze groep. Weer een jaar later, eind groep 4 is het uitvalpercentage opgelopen tot ruim 15 procent.

8.4 Ontwikkeling van de leerlingen bij het aanvankelijk en voortgezet lezen

8.4.1 Resultaten op de Drie-Minuten-Toets

In groep 3 wordt in januari voor het eerst kaart 1 van de DMT afgenomen. In maart worden zowel kaart 1 en 2 afgenomen en in mei alle drie de kaarten. In groep 4 worden op alle drie de meetmomenten alle kaarten afgenomen. In groep 5 en hoger wordt alleen nog kaart 3 afgenomen. Bovendien wordt deze kaart alleen nog afgenomen in oktober en maart. Deze werkwijze bij de afname van de DMT, maakt een nauwkeurige vergelijking van de ontwikkeling in de leesvaardigheid van de leerlingen van groep 3 uit cohort 2007-2008 over 3 schooljaren onmogelijk. Om toch een zo goed mogelijk beeld te krijgen, wordt in tabel 8.3 eerst de ontwikkeling gepresenteerd van deze groep over twee schooljaren, op die momenten en met die kaarten die in groep 3 en 4 op hetzelfde moment worden afgenomen. Vervolgens wordt in de tabellen 8.4 en 8.5 de ontwikkeling gepresenteerd over drie schooljaren, door in de tabellen steeds de dichtstbijzijnde score op te nemen.

Tabel 8.3 Gemiddelde scores, standaarddeviaties en percentage uitvallers op de 2^e en 3^e meting op de Drie-Minuten-Toets in groep 3 en 4 op de scholen die deelnemen aan de pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden, cohort 2007-2008 in het schooljaar 2007-2008 en 2008-2009.

	Groep 3 '07 Kaart 1			Groep 4 '08 Kaart 1		
Maart	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E
Landelijk gemid.		30.15			66.05	
Totaal Taalpilots	1867	39.25 (18.05)	6.0	1867	71.49 (19.18)	15.2
	Groep 3 '07 Kaart 2			Groep 4 '08 Kaart 2		
Maart	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E
Landelijk gemid.		17.15			53.45	
Totaal Taalpilots	1727	24.51 (15.20)	7.6	1727	59.68 (21.16)	14.7
	Groep 3 '07 Kaart 1			Groep 4 '08 Kaart 1		
Mei	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E
Landelijk gemid.		39.25			72.35	
Totaal Taalpilots	1373	49.53 (19.71)	8.5	1373	74.76 (18.72)	19.1
	Groep 3 '07 Kaart 2			Groep 4 '08 Kaart 2		
Mei	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E
Landelijk gemid.		24.05			60.35	
Totaal Taalpilots	1323	35.09 (19.09)	6.5	1323	62.79 (20.79)	19.5
	Groep 3 '07 Kaart 3			Groep 4 '08 Kaart 3		
Mei	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E
Landelijk gemid.		15.05			46.50	
Totaal Taalpilots	1547	22.35 (13.90)	5.8	1547	47.24 (17.96)	22.9

De leerlingen van groep 3 uit cohort 2007-2008 presteren in groep 3 zeer goed op de DMT. De gemiddelde scores liggen in maart en mei op alle kaarten die afgenomen worden steeds ver boven het landelijk gemiddelde. Het percentage uitvallers is zeer gering. De verschillen tussen de leerlingen zijn wel erg groot zoals blijkt uit de standaarddeviatie.

In groep 4 wordt dit resultaat bij deze groep leerlingen niet vastgehouden. De gemiddelde scores liggen op alle metingen nog steeds boven het landelijk gemiddelde. De afstand tot het landelijk gemiddelde wordt echter steeds kleiner. Maart groep 3 bedroeg deze afstand op kaart 1 gemiddeld ruim 9 woordjes. Eind groep 4 is de afstand op kaart 1 gemiddeld nog ruim 2 woordjes en op kaart 3, nog driekwart woord. Het percentage uitvallers loopt in dit cohort tussen maart groep 3 en mei groep 4 op van 6 procent naar bijna 23 procent.

Tabel 8.4. Gemiddelden, standaarddeviaties en percentages D/E leerlingen op de Drie-Minuten-Toets in groep 3 van cohort 2007-2008 op de scholen die deelnemen aan de Taalpilots Onderwijsachterstanden, in de schooljaren 2007-2008, 2008-2009 en 2009-2010

	Maart '08 Groep 3 krt 2			Maart '09 Groep 4 krt 2			Maart '10 Groep 5 krt 3		
	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E
Landelijk gemid		17.15			53.45			59.75	
Totaal Taalpilots	460	25.29 (15.19)	5.4	460	60.93 (19.95)	10.9	460	65.93 (17.21)	13.3

Het aantal leerlingen waarvan we over gegevens op drie metingen met de Drie-Minuten-Toets beschikken, blijkt zeer klein. Niet alleen in vergelijking tot de groep waarover cross-sectioneel gegevens beschikbaar zijn, maar ook in vergelijking tot de groep waarvan over twee schooljaren gegevens beschikbaar zijn. Bij deze kleine groep is het beeld ongeveer gelijk aan het beeld zoals geschetst op basis van de longitudinale vergelijking over twee schooljaren. Dit geldt zowel voor de bevindingen op kaart 2 als voor de bevindingen op kaart 3.

Tabel 8.5 Gemiddelden, standaarddeviaties, percentages D/E leerlingen en effectgroottes op de Drie-Minuten-Toets in groep 3 van cohort 2007-2008 op de scholen die deelnemen aan de pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden, in de schooljaren 2007-2008, 2008-2009 en 2009-2010

	Mei '08 Groep 3 krt 3			Mei '09 Groep 4 krt 3			Maart '10 Groep 5 krt3		
	N	Gem (SD)	D/ E	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E
Landelijk gemid		15.05			46.50			59.75	
Totaal Taalpilots	586	22.00 (12.39)	4.9	586	48.95 (16.68)	18.9	586	65.20 (16.16)	13.0

Bij een deel van de groep kinderen die in het schooljaar 2007-2008 in groep 4 zaten, zijn hun prestaties op kaart 3 van de Drie-Minuten-Toets in groep 5 en 6 bekend. In groep 5 en 6 zou conform de handleiding in oktober en maart kaart 3 bij alle leerlingen afgenomen dienen te worden.

In tabel 8.6 valt op dat het aantal leerlingen waarvan in maart groep 4 én groep 5 én groep 6 DMT-gegevens beschikbaar zijn, met eenderde gedaald is ten opzichte van de oktobermeting. Hetzelfde verschijnsel doet zich voor in de groepen 5 en 6 uit cohort 2007-2008. De berekening op de oktobermetingen is steeds uitgevoerd op het grotere aantal leerlingen.

Tabel 8.6 Gemiddelden, standaarddeviaties en percentages D/E leerlingen op de Drie-Minuten-Toets kaart 3 in groep 4 van cohort 2007-2008 op de scholen die deelnemen aan de Taalpilots Onderwijsachterstanden, in de schooljaren 2007-2008, 2008-2009 en 2009-2010

	Oktober '08 Groep 4			Oktober '08 Groep 5			Oktober '09 Groep 6		
	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E
Landelijk gemid		25.50			50.25			65.85	
Totaal Taalpilots	1125	31.64 (16.58)	10.9	1125	54.49 (17.53)	18.6	1125	69.82 (16.99)	18.2
	Maart '08 Groep 4			Maart '09 Groep 5			Maart '10 Groep 6		
	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E
Landelijk gemid		39.50			59.75			71.75	
Totaal Taalpilots	761	41.78 (17.11)	20.4	761	62.36 (17.54)	18.0	761	76.32 (17.26)	18.0

Groep 4 van cohort 2007-2008 telt in oktober 2008 10.9 procent uitvallers op kaart drie. In maart is het percentage uitvallers bij deze groep opgelopen tot ruim 20 procent. In groep 5 en 6 ligt het uitvalpercentage bij dit cohort op beide metingen rond de 18 procent. De gemiddelde liggen steeds op B-niveau.

Groep 5 van cohort 2007-2008 scoort gemiddeld op beide metingen boven het landelijk gemiddelde. Het uitvalpercentage is begin groep 5 ruim 22 procent en eind groep 5 ruim 21 procent. Aanvang groep 6 valt van dezelfde leerlingen, nog steeds 22 procent in de categorie D/E leerlingen. In de loop van groep 6 neemt dit percentage af met bijna 8 procent. In vergelijking tot eind groep 5 is er eveneens sprake van een daling van het percentage uitvallers met 7 procent. Eind groep 7 is het uitvalpercentage bij dit cohort weer licht gestegen. Al met al is er sprake van een positieve ontwikkeling van de leesvaardigheid van groep 5 uit cohort 2007-2008. Het percentage uitvallers neemt bij deze groep tussen oktober 2008 en maart 2010 af met bijna 6 procent.

Tabel 8.7 Gemiddelden, standaarddeviaties en percentages D/E leerlingen op de Drie-Minuten-Toets kaart 3 in groep 5 van cohort 2007-2008 op de scholen die deelnemen aan de Taalpilots Onderwijsachterstanden, in de schooljaren 2007-2008, 2008-2009 en 2009-2010

	Oktober '08 Groep 5			Oktober '08 Groep 6			Oktober '09 Groep 7		
	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E
Landelijk gemid		50.25			65.85			77.25	
Totaal Taalpilots	1061	52.46 (18.05)	22.4	1061	67.45 (17.07)	22.1	1061	79.90 (16.59)	19.9
	Maart '08 Groep 5			Maart '09 Groep 6			Maart '10 Groep 7		
	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E
Landelijk gemid		59.75			71.75			80.55	
Totaal Taalpilots	759	61.42 (17.93)	21.3	759	74.78 (16.48)	14.2	759	85.18 (15.63)	16.5

Tabel 8.8 Gemiddelden, standaarddeviaties en percentages D/E leerlingen op de Drie-Minuten-Toets kaart 3 in groep 6 van cohort 2007-2008 op de scholen die deelnemen aan de Taalpilots Onderwijsachterstanden, in de schooljaren 2007-2008, 2008-2009 en 2009-2010

	Oktober '08 Groep 6			Oktober '08 Groep 7			Oktober '09 Groep 8		
	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E
Landelijk gemid		65.85			77.25			85.55	
Totaal Taalpilots	914	66.69 (16.90)	23.5	914	78.39 (16.59)	25.9	914	88.26 (15.34)	22.2

Bij groep 6 van cohort 2007-2008 kan alleen een zuivere vergelijking gemaakt worden van de scores op de oktobermeting met de DMT. In groep 8 wordt deze toets volgens de handleiding immers niet meer afgenomen.

Ook in groep 6 van cohort 2007-2008 blijven de gemiddelde scores op de DMT boven het landelijk gemiddelde. Het percentage uitvallers ligt bij deze groep aanvang groep 6 op ruim 20 procent. Dit blijft bij dit cohort in groep 7 en 8 het geval.

Voor groep 7 van cohort 2007-2008 kan alleen de ontwikkeling gevolgd worden tot en met groep 8. Deze ontwikkeling is weergegeven in tabel 8.10

Uit tabel 8.9 blijkt dat er tussen oktober groep 7 en oktober groep 8 bij dit cohort sprake is van een kleine afname in het percentage uitvallers. De gemiddelde score blijft bij deze groep op beide metingen boven het landelijk gemiddelde.

Tabel 8.9 Gemiddelde scores, standaarddeviaties en percentage uitvallers op de Drie-Minuten-Toets in groep 7 van cohort 2007-2008 op de scholen die deelnemen aan de Taalpilots Onderwijsachterstanden, schooljaar 2007-2008 en 2008-2009.

Kaart 3	Groep 7 Oktober '07			Groep 8 Oktober '08		
	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E
Landelijk gemid.		77.25			85.55	
Totaal Taalpilots	1594	77.71 (16.75)	24.2	1594	86.51 (16.43)	22.9

8.4.2 Resultaten op de AVI

In groep 3 wordt de AVI afgenomen in maart en mei. In de overige groepen is er ook in oktober nog een meetmoment. Begin groep 6 zouden 95 procent van de leerlingen functioneel geletterd dienen te zijn en dus AVI 9 dienen te beheersen. Veel leerlingen behalen dit niveau al (veel) eerder. Deze leerlingen worden vervolgens niet meer getoetst. Dit heeft als gevolg dat de toets dan bij een steeds kleinere groep leerlingen, die bovendien de zwakkere leerlingen zijn, wordt afgenomen. De bevindingen zijn dan niet meer bruikbaar voor het beantwoorden van de vraag welk percentage van de leerlingen de doelen bereikt. Om deze reden worden uitsluitend de gegevens tot en met groep 5 gepresenteerd.

Tabel 8.10 Gemiddelden, standaarddeviaties en percentages leerlingen dat het gestelde doel bereikt heeft op de AVI toets groep 3, 4 en 5 op de scholen die deelnemen aan de Taalpilots Onderwijsachterstanden, cohort 2007-2008, in de schooljaren 2007-2008, 2008-2009 en 2009-2010

	Groep 3 maart			Groep 4 maart			Groep 5 maart		
	N	Gem (SD)	Doel	N	Gem (SD)	Doel	N	Gem (SD)	Doel
Doelen			AVI 1			AVI 4			AVI 7
Totaal Taalpilots	457	2.30 (1.73)	93.7	457	5.48 (1.73)	86.9	457	7.51 (1.56)	69.8
	Groep 3 mei			Groep 4 mei			Groep 5 mei		
	N	Gem (SD)	Doel	N	Gem (SD)	Doel	N	Gem (SD)	Doel
Doelen			AVI 2			AVI 5			AVI 8
Totaal Taalpilots	257	2.60 (1.58)	75.9	257	6.10 (1.60)	85.2	257	7.76 (1.38)	62.3

In groep 3 zijn de doelen in maart en mei gesteld op respectievelijk AVI 1 en 2. In groep 4 worden de leerlingen geacht zich 3 AVI-niveaus te verbeteren in vergelijking tot het einddoel in groep 3.

In maart groep 3 behaalt bijna 94 procent van de leerlingen het gestelde doel. In maart groep 4 is dit bij dezelfde leerlingen nog 86.9 procent en in groep 5 69.8 procent. Eind groep 3 haalt een kwart van de leerlingen het gestelde AVI-niveau niet. Twee jaar later is dit toegenomen tot bijna veertig procent van de leerlingen.

Opvallend is verder dat zowel in maart 2007 als in maart 2008 bij dezelfde leerlingen gemiddeld de afstand tot de geformuleerde doelen fors is: gemiddeld wordt ongeveer anderhalf AVI-niveau boven het gestelde doel gepresteerd. De geboekte leerwinst tussen maart en mei is gemiddeld veel minder dan 1 AVI, die volgens de theorie gerealiseerd zou moeten zijn. In groep 3 en 4 wordt in die periode een half AVI-niveau vooruitgang geboekt en in groep 5 door dezelfde leerlingen slechts een kwart AVI-niveau.

Tabel 8.11 Gemiddelde scores, standaarddeviaties en percentage leerlingen dat het gestelde doel bereikt heeft op de AVI toets groep 4 van cohort 2007-2008 op de scholen die deelnemen aan de Taalpilots Onderwijsachterstanden in het schooljaar 2007-2008 en 2008-2009.

	Groep 4 Oktober '07			Groep 5 Oktober '08		
	N	Gem (SD)	Doel behaald	N	Gem (SD)	Doel behaald
Doelen			AVI 3			AVI 6
Totaal Taalpilots	1143	3.64 (1.86)	70.2	1143	6.67 (1.72)	79.4
	Groep 4 Maart '07			Groep 5 Maart '08		
	N	Gem (SD)	Doel behaald	N	Gem (SD)	Doel behaald
Doelen			AVI 4			AVI 7
Totaal Taalpilots	726	5.15 (1.77)	82.9	726	7.37 (1.61)	72.7
	Groep 4 Mei '07			Groep 5 Mei '08		
	N	Gem (SD)	Doel behaald	N	Gem (SD)	Doel behaald
Doelen			AVI 5			AVI 8
Totaal Taalpilots	465	5.44 (1.79)	65.1	465	7.71 (1.44)	61.1

In groep 4 en 5 wordt in de loop van het jaar bij steeds minder leerlingen de AVI-toets afgenomen. Vooral de groep bij wie zowel eind groep 4 als eind groep 5 de AVI is afgenomen, is sterk afgenomen in vergelijking tot de groep bij wie dit aan het begin van beide schooljaren het geval was.

Van groep 4 uit cohort 2007-2008 behaalt 30 procent van de leerlingen aan het begin van het schooljaar het gestelde doel niet. In oktober groep 5 is dit percentage bij deze groep leerlingen teruggebracht tot iets meer dan 20 procent. Medio groep 4 scoren de leerlingen van cohort 2007-2008 gemiddeld ruim een AVI-niveau hoger dan het niveau dat voor dat moment als doel is gesteld (AVI 4). Medio groep 5 is de gemiddelde afstand tot het gestelde doel een derde van een AVI-niveau. Deze afname in gemiddelde

prestatie in vloeiend lezen van tekst vertaald zich ook terug in een stijging van het percentage leerlingen dat het gestelde doel niet haalt. Dit percentage neemt tussen maart groep 4 en maart groep 5 toe met ruim 10 procent tot ruim 27 procent. Op de meimeting in groep 4 haalt ongeveer eenderde van de leerlingen het gestelde doel niet. Eind groep 5 is dit percentage nog wat verder opgelopen.

Samenvattend kunnen we concluderen dat ook uit de longitudinale vergelijking naar voren komt dat de in het kader van de taalpilots gestelde doelen ten aanzien van het aanvankelijk en voortgezet lezen niet worden bereikt. Bij aanvankelijk lezen komen de scholen aardig dicht in de buurt, zowel op de Drie-Minuten-Toets als op de AVI. Op de Drie-Minuten-Toets blijft het percentage D/E leerlingen bij voortgezet lezen steeds netjes onder de 25 procent. De gestelde doelen op de AVI-toets bij voortgezet lezen lijken, gezien de resultaten, onrealistisch.

8.5 De ontwikkeling van de woordenschat

Voor groep 3 en 4 is de Woordenschattoets (Cito, 1996) beschikbaar. Deze toets wordt afgenomen in december en april. Vanaf groep 5 wordt gewerkt met de Leeswoordenschattoets. Deze toets wordt in groep 5 uitsluitend in april afgenomen. Om die reden wordt de longitudinale ontwikkeling van de woordenschat bij groep 3 van cohort 2007-2008 op de aprilmeting gepresenteerd.

Tabel 8.12 Gemiddelde scores, standaarddeviaties en percentage D/E leerlingen op de Woordenschattoets en de Leeswoordenschattoets van groep 3 uit cohort 2007-2008 op de scholen die deelnemen aan de pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden in het schooljaar 2007-2008, 2008-2009 en 2009-2010.

	April '08 Groep 3			April '08 Groep 4			April '09 Groep 5		
	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E
Landelijk gemid		41.05/ 35.55			45.25/ 41.35			90.15	
Totaal Taalpilots	399	36.00 (6.77)	46.1	399	38.94 (6.25)	50.9	399	84.35 (19.79)	31.1

Beide toetsen zijn niet met elkaar vergelijkbaar.

Zoals eerder aangegeven hanteert het Cito bij de Woordenschattoets uit 1996, twee gemiddelden: een gemiddelde dat is gebaseerd op de gegevens van alle scholen en een gemiddelde dat is gebaseerd op de gegevens van scholen met een hoog percentage allochtonen leerlingen. In de tabel zijn beide gemiddelden vermeld.

Uit tabel 8.12 kan afgelezen worden dat de leerlingen van groep 3 van cohort 2007/2008 in april 2008 gemiddeld scoren onder de landelijk gemiddelde score en net boven de gemiddelde score van de doelgroep. Een jaar later, eind groep 4 is dit beeld hetzelfde. Het percentage uitvallers is in beide groepen op deze toets zeer hoog. In april 2009, wanneer de leerlingen in groep 5 zitten, ligt de gemiddelde score eveneens

onder het landelijk gemiddelde. In deze groep is het uitvalpercentage op de Leeswoordenschattoets ruim 30 procent. Het verschil met het uitvalpercentage in groep 3 en 4 is zodanig dat eerder aan een toetseffect dan aan een effect van de taalpilots gedacht moet worden.

Tabel 8.13 Gemiddelde scores, standaarddeviaties en percentage D/E leerlingen op de Woordenschattoets en de Leeswoordenschattoets van groep 4 uit cohort 2007-2008 op de scholen die deelnemen aan de pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden in het schooljaar 2007-2008, 2008-2009 en 2009-2010.

	April '08 Groep 4			April '08 Groep 5			April '09 Groep 6		
	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E
Landelijk gemid									
Totaal Taalpilots	525	40.82 (5.73)	44.6	525	87.84 (9.24)	25.9	525	96.11 (10.72)	36.0

In tabel 8.13 is de ontwikkeling van groep 4 uit cohort 2007-2008 op woordenschat weergegeven. In april 2008 valt ruim 40 procent van de leerlingen van cohort 2007-2008 die op dat moment in groep 4 zaten uit op de Woordenschattoets. Een jaar later, in groep 5 is het uitvalpercentage op de Leeswoordenschattoets ruim 26 procent. Dit verschil is zodanig dat eerder aan een toetseffect dan aan een effect van de taalpilots gedacht moet worden. Eind groep 6 is het uitvalpercentage weer opgelopen naar 35 procent.

Tabel 8.14 Gemiddelden, standaarddeviaties en percentages D/E leerlingen op de Leeswoordenschattoets groep 5 van cohort 2007-2008 op de scholen die deelnemen aan de Taalpilots Onderwijsachterstanden, in de schooljaren 2007-2008, 2008-2009 en 2009-2010

	April '08 Groep 5			April '09 Groep 6			April '10 Groep 7		
	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E
Landelijk gemid		90.15			100.75			110.65	
Totaal Taalpilots	643	83.02 (17.20)	36.1	643	95.42 (11.70)	39.7	643	109.21 (14.23)	35.5

De ontwikkeling van de woordenschat van de leerlingen van groep 5 en 6 uit cohort 2007-2008 zijn eenduidig te interpreteren, aangezien bij deze leerlingen steeds dezelfde toets afgenomen is, waarin gewerkt wordt met vaardigheidsscores.

Groep 5 van cohort 2007-2008 scoort in april 2008 ver onder de landelijk gemiddelde score op de Leeswoordenschattoets (E-niveau). De verschillen tussen de leerlingen zijn zeer groot. In groep 6 valt de gemiddelde score binnen het bereik van het D-niveau. De verschillen tussen de leerlingen zijn duidelijk afgenomen. In groep 7 wordt gemiddeld op C-niveau gescoord. Uit de gemiddelde scores op de toets wordt met andere woorden een positieve ontwikkeling van de woordenschat zichtbaar: van

gemiddeld D-niveau, naar gemiddeld C-niveau. Deze ontwikkeling wordt niet zichtbaar in een daling van het percentage D/E leerlingen.

De ontwikkeling van de leeswoordenschat van groep 6 uit cohort 2007-2008 kan alleen goed in kaart gebracht worden door de resultaten op de novembermetingen met deze toets met elkaar te vergelijken. In groep 8 wordt deze toets namelijk in april niet meer afgenomen.

Tabel 8.15 Gemiddelden, standaarddeviaties en percentages D/E leerlingen op de Leeswoordenschattoets groep 6 van cohort 2007-2008 op de scholen die deelnemen aan de Taalpilots Onderwijsachterstanden, in de schooljaren 2007-2008, 2008-2009 en 2009-2010

	November '08 Groep 6			November '09 Groep 7			November '10 Groep 8		
	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E
Landelijk gemid.		94.35			106.05			116.65	
Totaal Taalpilots	957	91.91 (9.90)	31.1	957	102.42 (10.77)	35.4	957	108.54 (13.05)	44.5

Groep 6 van cohort 2007/2008 scoort op de Leeswoordenschattoets op de novembermeting in alle drie de schooljaren onder het landelijk gemiddelde. In november 2008 en november 2009 komt de gemiddelde score uit op D-niveau. In november 2010, wanneer de leerlingen van cohort 2007-2008 in groep 8 zitten, komt de gemiddelde score uit op E-niveau. Het percentage uitvallers op deze toets neemt tussen begin groep 6 en begin groep 8 toe met ruim 13 procent.

Van groep 7 van cohort 2007-2008 zijn uiteraard alleen gegevens beschikbaar over twee schooljaren. Deze groep scoort op de novembermeting op de Leeswoordenschattoets gemiddeld over beide schooljaren onder het landelijk gemiddelde. In groep 7 komt de gemiddelde score uit op D-niveau en in groep 8 op E-niveau. Het percentage uitvallers loopt voor dit cohort tussen begin groep 7 en begin groep 8 op van 35.1 naar 45.2 procent.

Tabel 8.16 Gemiddelden, standaarddeviaties en percentage uitvallers op de Leeswoordenschattoets in groep 7 uit cohort 2007-2008 van de scholen die deelnemen aan de pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden in het schooljaar 2007-2008 en 2008-2009

	Groep 7 November '07			Groep 8 November '08		
	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E
Landelijk gemid.		106.05			116.65	
Totaal Taalpilots	1327	102.06 (11.20)	35.1	1327	107.70(11.79)	45.2

De doelstelling van de pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden om te komen tot een uitvalpercentage op de woordenschattoetsen van maximaal 25 procent is voor de leerlingen van cohort 2007-2008 niet bereikt.

8.6 De ontwikkeling van het begrijpend lezen van cohort 2007-2008

Zoals eerder aangegeven bestaat de Toets Begrijpend Lezen voor de bovenbouw (Cito, 1998) uit vier toetsen. De toetsen worden eenmaal per jaar afgenomen in februari. De resultaten voor de groepen 5 tot en met 7 uit cohort 2007-2008 staan in onderstaande tabel.

Tabel 8.17 Gemiddelden, standaarddeviaties en percentages D/E leerlingen op de TBL versie 98 in groep 5 uit cohort 2007-2008 van de scholen die deelnemen aan de Taalpilots Onderwijsachterstanden, in de schooljaren 2007-2008, 2008-2009 en 2009-2010

	Groep 5			Groep 6			Groep 7		
	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E
Landelijk gemid		21.50			32.50			48.50	
Totaal Taalpilots	1422	20.86 (13.26)	27.9	1422	31.26 (14.10)	22.6	1422	39.91 (13.40)	38.3

Groep 5 van cohort 2007-2008 scoort een fractie onder het landelijk gemiddelde op deze toets. Het uitvalpercentage ligt eveneens net boven het percentage dat acceptabel geacht wordt bij deze doelgroep. Deze gunstige resultaten worden voor deze groep in het daaropvolgende schooljaar nog wat verbeterd. Het uitvalpercentage is binnen deze groep dan met ruim vijf procent afgenomen. In groep 7 is het percentage uitvallers weer fors gestegen.

Tabel 8.18 Gemiddelden, standaarddeviaties en percentages D/E leerlingen op de TBL versie 98 groep in groep 6 uit cohort 2007-2008 van de scholen die deelnemen aan de Taalpilots Onderwijsachterstanden, in de schooljaren 2007-2008, 2008-2009 en 2009-2010

	Groep 6			Groep 7			Groep 8		
	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E
Landelijk gemid		32.50			48.50			58.50	
Totaal Taalpilots	2053	31.83 (13.62)	19.2	2053	40.65 (14.18)	37.2	2053	51.72 (15.49)	46.1

Groep 6 scoort in februari 2008 gemiddeld onder het landelijk gemiddelde. Het uitvalpercentage ligt echter tegelijkertijd fors lager dan voor deze leerlingengroep verwacht mag worden. In de periode tot februari 2009, wanneer deze leerlingen in groep 7 zitten, verslechteren de resultaten van deze groep sterk. Het gemiddelde ligt nu ver onder het landelijke gemiddelde en het percentage D/E leerlingen is met bijna 13 procent toegenomen. Wanneer deze leerlingen in groep 8 zitten, neemt het uitvalpercentage nog weer verder toe.

Tabel 8.19 Gemiddelden, standaarddeviaties en percentages D/E leerlingen op de TBL versie 98 groep in groep 7 uit cohort 2007-2008 van de scholen die deelnemen aan de Taalpilots Onderwijsachterstanden, in de schooljaren 2007-2008 en 2008-2009

	Groep 7 Februari '08			Groep 8 Februari '09		
	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E
Landelijk gemid		48.50			58.50	
Totaal Taalpilots	1718	41.28 (13.82)	34.5	1718	52.05 (15.79)	44.0

In groep 7 van cohort 2007-2008 behoren ruim eenderde van de leerlingen tot de categorie D/E leerlingen. Een jaar later is dit percentage toegenomen tot 44 procent.

8.7 De ontwikkeling van de ondersteunende taalactiviteiten in midden- en bovenbouw van cohort 2007-2008

De ontwikkeling van de ondersteunende taalactiviteiten wordt gemeten met de toetsen uit Taalschaal. Er zijn twee versies, Taalschaal 1 en Taalschaal 2. Taalschaal 1 is bedoeld voor afname eind groep 4 tot en met eind groep 6. Taalschaal 2 kan worden afgenomen in de groepen 7 en 8. De resultaten voor groepen 4, 5 en 6 van cohort 2007-2008 over drie opeenvolgende schooljaren, staan in tabel 8.20 tot en met 8.22. Voor groep 4 kan alleen een vergelijking plaatsvinden op de aprilmeting. Voor groep 6 van cohort 2007-2008 geldt, dat alleen een vergelijking plaatst kan vinden op de novembermeting omdat de toets in groep 8 uitsluitend in november afgenomen wordt.

Tabel 8.20 Gemiddelden, standaarddeviaties en percentages D/E leerlingen op Taalschaal groep in groep 4 uit cohort 2007-2008 van de scholen die deelnemen aan de Taalpilots Onderwijsachterstanden, in de schooljaren 2007-2008, 2008-2009 en 2009-2010

	April '08 Groep 4			April '09 Groep 5			April '10 Groep 6		
	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E
Landelijk gemid		52.65			64.15			72.65	
Totaal Taalpilots	99	54.20 (9.40)	12.5	99	63.97 (10.96)	21.2	99	70.32(13.32)	24.1

Zoals uit tabel 8.20 blijkt, is het aantal leerlingen waarvan vanaf eind groep 4 over drie schooljaren gegevens beschikbaar zijn, zeer gering. Voor deze groep geldt, dat eind groep 4 van cohort 2007-2008 de scores gemiddeld boven het landelijk gemiddelde liggen. Het percentage D/E leerlingen is met 12.5 procent gering te noemen. Deze goede resultaten worden voor deze groep in de daaropvolgende

schooljaren niet vastgehouden. De gemiddelde score komt eind groep 5 en eind groep 6 beneden het landelijke gemiddelde uit. Het percentage uitvallers stijgt naar boven de twintig procent.

Tabel 8.21 Gemiddelden, standaarddeviaties en percentages D/E leerlingen op Taalschaal in groep 5 uit cohort 2007-2008 van de scholen die deelnemen aan de Taalpilots Onderwijsachterstanden, in de schooljaren 2007-2008, 2008-2009 en 2009-2010

	November '07 Groep 5			November '08 Groep 6			November '09 Groep 7		
	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E
Landelijk gemid		58.05			67.25			76.25	
Totaal Taalpilots	268	57.85 (10.68)	17.2	268	66.84 (10.96)	24.6	268	72.07 (11.53)	30.7
	April '08 Groep 5			April '09 Groep 6			April '10 Groep 7		
	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E
Landelijk gemid		64.15			72.65			78.85	
Totaal Taalpilots	93	62.44 (8.48)	18.2	93	71.68 (10.53)	25.8	93	75.18 (11.66)	30.1

Binnen groep 5 van cohort 2007-2008 ontwikkelen de voorwaarden voor een goede taalvaardigheid zoals gemeten met Taalschaal zich goed. Het uitvalpercentage is relatief laag, hoewel de gemiddelde score onder het landelijke gemiddelde ligt. Begin groep 6 is het uitvalpercentage bij deze groep toegenomen tot bijna een kwart van de leerlingen. In groep 7 is dit percentage nog verder opgelopen tot een derde van de leerlingen.

Tabel 8.22 Gemiddelden, standaarddeviaties en percentages D/E leerlingen op Taalschaal in groep 6 van cohort 2007-2008 op de scholen die deelnemen aan de Taalpilots Onderwijsachterstanden, in de schooljaren 2007-2008, 2008-2009 en 2009-2010

	November '07 Groep 6			November '08 Groep 7			November '09 Groep 8		
	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E
Landelijk gemid		67.25			76.25			83.95	
Totaal Taalpilots	260	66.93 (10.67)	24.8	260	72.98 (12.03)	33.1	260	81.56 (12.32)	15.9

Bij groep 6 van cohort 2007-2008 ligt het uitvalpercentage op de novembermeting ongeveer op 25 procent. Een jaar later komt het uitvalpercentage uit op een derde van de leerlingen. Begin groep 8 is dit percentage gehalveerd.

8.8 Samenvatting

Vooraf:

Het aantal leerlingen waarover longitudinale gegevens beschikbaar zijn, is gering in vergelijking tot het totaal aantal leerlingen dat bij de taalpilots betrokken is. Hoewel ten behoeve van deze eindrapportage van zeer veel meer leerlingen toetsresultaten achterhaald zijn, in vergelijking tot de tussenrapportage over de eerste twee schooljaren, is het aantal leerlingen waarover gerapporteerd kan worden nog weer geringer. Een tweede probleem dat zich bij de longitudinale vergelijking voordoet, is dat de toetsen die in de opeenvolgende jaren gebruikt worden, niet tot elkaar te herleiden zijn. Een score op Taal voor Kleuters is niet goed vergelijkbaar met een score op de Drie-Minuten-Toets. Een derde probleem is, dat ook wanneer door de jaren heen van dezelfde toets gebruik kan worden gemaakt, de meetmomenten veelal niet geheel corresponderen. Een voorbeeld hiervan is de Drie-Minuten-Toets, die in de hogere groepen alleen in maart wordt afgenomen. Tegen deze achtergrond moeten de resultaten met de nodige voorzichtigheid behandeld worden.

Van de leerlingen uit groep 1 van cohort 2007-2008 viel in januari 2008 bijna 28 procent uit op Taal voor Kleuters. Eind groep 1 was dit percentage toegenomen tot ongeveer een derde van de leerlingen. In groep 2 doen deze leerlingen het aanzienlijk beter. Op beide meetmomenten ligt het uitvalpercentage dan onder het landelijk gemiddelde van 25 procent. In groep 3 neemt het percentage uitvallers, nu gemeten met de DMT, nog weer verder af. Er is dus een positieve ontwikkeling waar te nemen in de taalontwikkeling van de leerlingen van groep 1. Bij deze groep is de doelstelling van de pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden om het percentage uitvallers te reduceren tot maximaal 25 procent, ruimschoots behaald.

De leerlingen uit groep 2 van cohort 2007-2008 zijn gevolgd in hun prestaties op achtereenvolgens de toets Taal voor Kleuters in groep 2 en de Drie-Minuten-Toets in groep 3 en 4. Deze groep leerlingen scoorden op beide meetmomenten gemiddeld boven het landelijk gemiddelde op Taal voor Kleuters. Het percentage uitvallers lag rond de landelijke norm (19.5% en 26.9%). De ontwikkeling van het aanvankelijk leesproces verloopt bij deze groep zeer goed. Het percentage uitvallers loopt bij het voortgezet lezen in groep 4 weer enigszins op, van 13.6 procent in januari tot bijna 16 procent in mei. Het percentage uitvallers blijft daarmee ver onder de landelijke norm, maar boven de norm van maximaal 5 procent uitvallers, die in het kader van de taalpilots veelal gesteld wordt.

Bij de ontwikkeling van aanvankelijk naar voortgezet lezen bij de leerlingen die in 2007-2008 in groep 3 zaten, wordt zichtbaar dat sprake is van een aanzienlijke stijging van het percentage uitvallers op de Drie-Minuten-Toets in de loop van groep 4 en 5. Dit beeld wordt bevestigd door de resultaten op de AVI-toets.

Bij de ontwikkeling binnen het voortgezet lezen bij de leerlingen die in 2007-2008 in groep 4 zaten, is binnen groep 4 sprake van een verdubbeling van het percentage D/E leerlingen op de DMT tot ruim 20 procent. In groep 5 en 6 blijft dit uitvalpercentage voor deze groep ongeveer gelijk. Dit beeld wordt bevestigd door de scores op de AVI. Bij dit cohort vindt in groep 5 dus geen verbetering plaats onder invloed van het werken met de taalpilots.

Groep 5 van cohort 2007-2008 ontwikkelt zich goed. In deze groep ligt het percentage uitvallers eind groep 7 ongeveer 6 procent lager dan begin groep 5. In de groepen 6 en 7 blijft het uitvalpercentage ongeveer gehandhaafd op een kwart van de leerlingen. De doelstelling van maximaal 5 procent uitvallers is niet bereikt. Het uitvalpercentage ligt wel steeds onder de landelijke norm.

Op de Woordenschattoets loopt het percentage uitvallers tussen begin groep 3 en begin groep 4 op met 10 procent tot meer dan de helft van de leerlingen.

Bij groep 5 van cohort 2007-2008 valt in april 2008 ongeveer een derde van de leerlingen uit op de Leeswoordenschattoets. Eind groep zes is bij deze groep het percentage uitvallers gestegen tot bijna 40 procent van de leerlingen. Eind groep 7 ligt het uitvalpercentage weer op ongeveer een derde.

Bij groep 6 van cohort 2007-2008 viel ongeveer een derde van de leerlingen uit op de Leeswoordenschattoets. Dit is bij dezelfde groep leerlingen in groep 7 nog steeds het geval. In groep 8 neemt het uitvalpercentage nog verder toe tot bijna 45 procent. Bij groep 7 van cohort 2007-2008 neemt het percentage uitvallers tussen november 2007 en november 2008 toe met 10 procent tot ruim 45 procent.

De doelstelling van maximaal 25 procent uitvallers wordt bij woordenschat niet gerealiseerd

In groep 5 van cohort 2007-2008 ligt het uitvalpercentage op de Toets Begrijpend Lezen enigszins boven de norm van 25 procent. In groep 6 ligt het uitvalpercentage duidelijk onder de norm, om in groep 7 weer fors toe te nemen tot ruim 38 procent. In groep 6 van cohort 2007-2008 valt ongeveer 20 procent uit op de TBL. In het schooljaar 2008-2009 verslechteren de resultaten van deze groep sterk, om in het schooljaar 2009-2010, wanneer deze leerlingen in groep 8 zitten uit te komen op ruim 46 procent uitvallers.

In groep 7 van cohort 2007-2008 behoren ruim eenderde van de leerlingen tot de categorie D/E leerlingen. Een jaar later is dit percentage nog toegenomen tot 44 procent.

De doelstelling van maximaal 25 procent uitvallers op begrijpend lezen wordt niet gerealiseerd.

Op Taalschaal is eind groep 4 van cohort 2007-2008 het percentage D/E leerlingen gering. Deze goede resultaten worden voor deze (kleine) groep in het daaropvolgende schooljaar niet vastgehouden. Het uitvalpercentage blijft nog net onder de norm. Binnen groep 5 van cohort 2007-2008 ontwikkelen de voorwaarden voor een goede

taalvaardigheid zoals gemeten met Taalschaal zich goed. Het uitvalpercentage is laag. Begin groep 6 is het uitvalpercentage bij deze groep toegenomen tot bijna een kwart van de leerlingen. In groep 7 komt het uitvalpercentage met 30,7 procent uit boven het percentage dat de taalpilotscholen zich tot doel hadden gesteld.

Bij groep 6 van cohort 2007-2008 ligt het uitvalpercentage op de novembermeting ongeveer op 25 procent. Een jaar later komt het uitvalpercentage uit op een derde van de leerlingen. Begin groep 8 is dit percentage gehalveerd.

Ten aanzien van de longitudinale ontwikkeling van cohort 2007-2008 kunnen we samenvattend het volgende opmerken:

1. Er is een positieve tendens waarneembaar in de taalontwikkeling bij de leerlingen die in het schooljaar 2007/2008 zijn begonnen in groep 1. In groep 2 ligt het percentage uitvallers onder het percentage van 25 dat in het kader van de taalpilots als doel was gesteld. In groep 3 is het uitvalpercentage tot onder de 15 procent gedaald.
2. Het percentage uitvallers onder de leerlingen die in het schooljaar 2007/2008 zijn begonnen in groep 2, ligt al beneden het percentage dat in de taalpilots als doel gesteld is. In het aanvankelijk leesproces zijn de prestaties zeer goed. In groep 4 neemt het percentage uitvallers toe. Dit percentage uitvallers ligt boven het gestelde doel van 5 procent, maar ver onder de landelijke norm.
3. Bij het cohort leerlingen dat in schooljaar 2007/2008 in groep 3 zat, vindt in groep 4 ruim een verdubbeling van het percentage uitvallers plaats op zowel de DMT als de AVI. Dit blijft in groep 5 ongeveer hetzelfde.
4. Bij de leerlingen van groep 4 uit cohort 2007-2008 een verdubbeling plaats van het percentage uitvallers tot rond de twintig procent, zowel op de DMT als op de AVI-toets. Dit beeld blijft voor de hogere groepen ongeveer gelijk. .
5. Bij woordenschatontwikkeling en bij begrijpend lezen wordt de doelstelling van maximaal 25 procent uitvallers ook bij de leerlingen die drie jaar lang van het onderwijs onder taalpilotsregime hebben kunnen profiteren, niet gerealiseerd.
6. In groep 4 en groep 5 van cohort 2007-2008 worden de doelen op taalschaal gerealiseerd. In de hogere groepen wordt dit niet vastgehouden. In groep 6 en 7 van cohort 2007-2008 is het percentage uitvallers op Taalschaal veel te hoog. In de overgang van groep 6 naar groep 7 neemt dit uitvalpercentage toe. In de overgang van groep 7 naar groep 8 neemt het percentage af tot net boven het te verwachten niveau voor deze doelgroep.

Op basis van deze bevindingen concluderen we dat de resultaten van de longitudinale analyses eenzelfde beeld te zien geven van de opbrengsten van de pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden, dan de cross-sectionele analyses.

LITERATUUR

- Adams, M.J. (1991). Beginning to read: A critique by literacy professionals and a response by Marilyn Jager Adams. *The Reading Teacher*, 44 (6), pp. 392.
- Allen, S. (1991). Ability grouping research review: What do they say about grouping and the gifted? *Educational Leadership*, 48, pp. 60-65.
- Allington, R.L. (ed.) (1995). *Teaching Struggling Readers. Advice for helping children with reading/learning disabilities*. Albany: International Reading Association.
- Allington, R.L. & Walmsley (eds.) (1995). *No Quick Fix. Rethinking Literacy Programs in America's Elementary Schools*. Newark, DE: IRA.
- Allington, R.L. & Walmsley (eds.) (2007). *No Quick Fix. Rethinking Literacy Programs in America's Elementary Schools. The RTI Edition*. Newark, DE: IRA.
- Ames, C. & Ames, R. (ed.) (1989). *Research on Motivation in Education volume 3 Goals and Conditions*. London: Academic Press Limited.
- Baker, L., Dreher, M.J. & Guthrie, J.T. (eds.) (2000). *Engaging Young Readers. Promoting Achievement and Motivation*. New York/London: The Guilford Press.
- Barta, J.J., & Allen, M.G. (1995). The dilemma of tracking and grouping in early childhood and middle grades. In: Pool, H. & Page, J.A. (ed.) (1995). *Beyond Tracking. Finding Success in Inclusive Schools*. Bloomington/Indiana: Phi Delta Kappa Educational Foundation.
- Bennett, N. & Cass, A. (1989). The effects of group composition on group interactive processes and pupil understanding. *British Educational Research Journal*, 1 (15), pp. 19-32.
- Boudett, K. P., City, E., and Murnana, R. (2005): *Data Wise: A Step-by-Step Guide to Using Assessment Results to Improve Teaching and Learning* Harvard Education Press.
- COE, R. (1998): "Feedback, value added and teachers' attitudes: models, theories and Datnow, A., Hubbard, L. & Mehan, H. (2002). *Extending Educational Reform. From one school to many*. London/New York: Routledge Falmer.
- Carver, R. P. (1978). The Case Against Statistical Significance Testing. *Harvard Educational Review*, 48 (3), 378-399.
- Clay, M. (1991). *Becoming Literate. The construction of Inner Control*. Portsmouth: Heinemann
- Collins Block, C., & Pressley, M. (ed.) (2002). *Comprehension Instruction. Research-Based Best Practices*. New York/London: The Guilford Press.
- Cohen, J. (1988). *Statistical Power Analysis for the Behavioral Sciences (2nd ed.)*. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Cooper, J.D. (1996). *Literacy, Helping Children Construct Meaning*. Boston: New York: Houghton Mifflin Company.
- Earl, L.M. (2003). *Assessment As Learning. Using Classroom Assessment to Maximize Student Learning*. Thousand Oaks, CA: Corwin Press, Inc.
- Earl, L.M. & Katz, S. (2006). *Leading Schools in a Data-Rich World. Harnessing*

- Data for School Improvement. Thousand Oaks, CA: Corwin Press, Inc.
- Earl, L.M. & Timperley, H. (2009). Professional Learning Conversation Challenges in Using Evidence for Improvement. Dordrecht: Springer.
- Elmore, R. (2007). Educational Improvement in Victoria. Melbourne: Department of Education, State Government Victoria.
- Evans, R. (1999). The Human Side of School Change. San Francisco: Jossey-Bass Publishers.
- Foorman, B.R., Francis, D.J., Shaywitz, S.E., Shaywitz, B.A. & Fletcher, J.M. (1998). In B.A. Blanchman (ed.) (1997). The Case for Early Reading Intervention and Dyslexia. Implications for Early Intervention. London: Lawrence Erlbaum Associates, Publishers.
- Fountas, I.C. & Pinnell, G.S. (1996). Guided Reading. Good First Teaching for all Children. Portsmouth, N.H.: Heinemann.
- Fullan, M. (1991). The new meaning of educational change. London: Cassel.
- Fullan, M. (1994). Coordinating Top-Down and Bottom-Up Strategies for Educational Reform. Ontario: Educational Reform Studies.
- Fullan, M. (2000). The Return of Large-Scale Reform. Journal of Educational Change, 1, pp 5-28
- Fullan, M. (2006). Turnaround Leadership. Canada: John Wiley & Sons, Inc.
- Gambrell, L.B. (1996). Creating classroom cultures that foster reading motivation. The Reading Teacher, 50 (1), pp 14-25.
- Gamoran, A. (1992). Is ability grouping equitable: Synthesis of research. Educational Leadership, 50 (1), pp. 11-17.
- Grift, W. (2007). Ontwikkelingen in de kwaliteit van het basisonderwijs. Basisschoolmanagement, 21 (1), pp. 44-56.
- Haager, Klingner & Vaughn (2007). Evidence-Based Reading Practices for Response to Intervention. Baltimore: Paul Brookes Publishing Co.
- Hallam, S., & Toutounji, I. (1996). What do we know about the ability grouping of pupils by ability? A research review. London: Institute of Education, University of London.
- Hamilton, L.S., McCaffrey, D.F., Stercher, B.M. (2004) Studying Large-Scale Reforms of Instructional Practice: An example from Mathematics and Science. Educational Evaluation and Policy Analysis, 25 (1), pp. 1-31.
- Hattie, J. (2009). Visible Learning. A synthesis of over 800 meta-analyses relating to achievement. London/New York: Routledge, Taylor & Francis Group.
- Hopkins, D. (2001). School Improvement for Real. London/New York: Routledge, Taylor & Francis Group.
- Houtveen, A.A.M. Leren lezen is te leren. (2007). Rede uitgesproken bij aanvaarding van het ambt van Lector Leerproblemen in het bijzonder preventie van leesproblemen. Utrecht: Hogeschool Utrecht.
- Houtveen, A.A.M., Velde, Velde, V. van der, Brokamp, S.K. & Spaans, G.A. (2009). Goed taalbeleid is het halve werk. Rapportage Pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden over het schooljaar 2007-2008. Utrecht: Kenniscentrum Educatie.

- Houtveen, A.A.M., Velde & Velde, V. van der (2010). Ontwikkeling in taalbeleid. Rapportage Pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden over het schooljaar 2007-2008 en 2008-2009. Utrecht: Kenniscentrum Educatie.
- Houtveen, A.A.M., Booij, N., Jong, R. de & Grift, W.C.J.M. van de (1999). Adaptive instruction and pupil achievement. *School Effectiveness and School Improvement* 10 (2), pp. 172-193.
- Kulik, J.A., & Kulik, C.L.C. (1990). Effectiveness of mastery learning programmes: A meta-analysis. *Review of Educational Research*, 60, pp. 265-299.
- Levin, B. (2008). Learning about System Renewal. *Educational Management Administration & Leadership*, vol 36(2), 289-303.
- Levin, B. & Fullan, M. (2008). Learning about System Renewal. *Educational Management Administration & Leadership*, vol 36, no 2, 289-303.
- Lyon, R. (1997). Reading difficulties versus learning disabilities. *Cec. Today*, 4 (5).
- National Reading Panel (2000). Teaching Children to read: An evidence based assessment of the scientific research literature on reading and its implications for reading instruction. Bethesda, MD: National Institute of Child Health and Human Development.
- Marshall, McKay, Hannon, Earl & Fraser (2009). What Leaders do to create high performing schools in disadvantaged areas. Paper presented at the 22nd Annual World International Congress of School Effectiveness and Improvement, January 5, 2009.
- Mijs, D.(2007). Effectieve Schoolverbetering. Een studie naar de empirische evidentie voor uitgangspunten van effectieve schoolverbetering. Utrecht: Universiteit Utrecht.
- Oakes, J., Gamoran, A., & Page, R.N. (1992). Curriculum differentiation: Opportunities, outcomes and meanings. In P.W. Jackson (ed.), *Handbook of Research on Curriculum* (pp. 570-609). Washington DC: AERA.
- Popham, W.J. (2008). *Transformative Assessment*. Alexandria, VA: ASCD
- Pressley, M. (1998). *Reading Instruction That Works. The Case for Balanced Teaching*. New York: The Guilford Press.
- Reezigt, G. (1993). *Effecten van differentiatie op de basisschool*. Groningen: RION.
- Scheerens, J. & Bosker, R.J. (1997). *The Foundations of Educational Effectiveness*. Alphen aan den Rijn: Kluwer, B.V.
- Scheerens, J., Glas, C.A.W. & Thomas, S. (2003) *Educational evaluation, assessment, and monitoring: a systemic approach*. Lisse: Taylor & Francis.
- Simmons, D.C. & Kameenui, E.J.(1998). *What Reading Research Tells Us About Children With Diverse Learning Needs. Bases and Basics*. Mahwah/New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, Publishers.
- Slavin, R.E. (1987). Ability grouping and achievement in elementary schools. *School*, 27 (8), pp. 4-8.
- Slavin, R.E. (1989). *School and Classroom organization*. London: Lawrence Erlbaum Associates, Publishers.
- Slavin, R.E. (1996) *Education for All: Contexts of Learning*. Lisse: Swets & Zeitlinger B.V.
- Snow, C.E., Burns, S. & Griffin, P. (ed.) (1998). *Preventing Reading Difficulties in*

Young Children. Washington: National Academy Press.

Spaans, G. & Houtveen, T. (2008). Tussenevaluatie mei 2008 Pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden. Woerden: PO Platform Kwaliteit en Innovatie.

Teddlie, C. & Reynolds, D. (2000). The International Handbook of School Effectiveness Research. London/New York: Falmer Press

Timperley, H. (2008). Teacher professional learning and development. Belgium/Switzerland: International Academy of Education.

Tucker, P.D. & Stronge, J.H. (2005). Linking Teacher Evaluation and Student Learning. Alexandria, VI: ASCD

BIJLAGE 1

LEERLINGRESULTATEN VAN DE AAN DE PILOTS TAALBELEID ONDERWIJSACHTERSTANDEN DEELNEMENDE SCHOLEN OVER DE SCHOOLJAREN 2007-2008, 2008-2009 EN 2009-2010, UITGESPLITST PER PILOT

Sleutel Pilotcodes:

Pilotcode	Pilot
PA	Enschede
PB	Groningen
PC	Zeeland
PD	Den Haag
PE	Rotterdam
PF	Utrecht
PG	Friesland
PH	Tilburg
PI	Emmen
PJ	Dordrecht
PK	Almere
PL	Breda
PM	Apeldoorn
PN	Bergen op Zoom/ Roosendaal
PO	Deventer
PP	Kootwijkerbroek
PQ	Heerlen
PR	St. Willibrordus
PS	Arnhem
PT	Schiedam
PU	Hoogeveen
PV	Meppel
PW	Geleen/ Sittard
PX	Hoorn/ Medemblik
PY	Zwolle
PZ	Heerde
TA	Amsterdam
TB	Lelystad

Tabel 1. Gemiddelden, standaarddeviaties en percentages D/E leerlingen op de januarimeting van Taal voor Kleuters in de groep 1 op de scholen die deelnemen aan de pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden in de cohort 2007-2008, 2008-2009 en 2009-2010

Groep 1	Januari '08			Januari '09			Januari '10		
	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E
Landelijk gemid.		57.15			57.15			57.15	
Totaal Taalpilots	4764	56.35 (10.59)	33.3	3751	56.45 (10.85)	32.4	2561	56.08 (11.14)	33.8
PA	302	59.86 (10.15)	20.9	152	58.35 (10.02)	28.9	197	60.01 (10.24)	21.8
PB	51	59.65 (7.97)	11.8	43	63.06 (7.08)	2.3	33	67.46 (8.76)	6.1
PC	256	61.13 (10.69)	16.0	233	59.98 (10.24)	19.3	54	62.26 (11.45)	24.1
PD	331	53.62 (10.97)	48.3	321	49.55 (11.45)	58.3	259	50.99 (9.87)	53.3
PE	200	57.30 (11.61)	33.0	123	54.83 (11.66)	39.0	48	58.16 (10.75)	25.0
PF	409	56.15 (10.02)	35.7	472	59.55 (10.67)	22.0	117	43.29 (12.14)	70.9
PG	18	55.01 (13.35)	27.8				18	60.36 (7.51)	5.6
PH	124	51.20 (11.42)	46.8	37	54.62 (8.54)	45.9	7	53.57 (6.73)	42.9
PI	239	61.42 (9.78)	13.4	167	62.90 (11.21)	12.0	122	64.79 (10.50)	4.1
PJ							27	56.26 (5.94)	25.9
PK	164	55.40 (8.16)	36.6	135	54.85 (9.14)	34.8	20	59.69 (9.38)	25.0
PL	102	50.73 (11.70)	55.9	80	55.39 (9.70)	33.8	42	50.85 (9.31)	52.4
PM	77	56.63 (9.91)	27.3	74	61.09 (11.92)	18.9	36	60.86 (8.12)	13.9
PN	206	53.49 (10.73)	49.0	124	53.52 (9.76)	48.4	96	56.27 (11.71)	35.4
PO	128	61.39 (10.97)	19.5	172	59.56 (9.89)	18.6	149	62.49 (10.87)	14.8
PP	4	57.00 (10.10)	25.0				1	49.00 (-)	100.0
PQ	137	59.37 (8.76)	16.1	91	58.60 (9.92)	23.1	102	56.67 (7.86)	28.4
PR	40	62.00 (6.55)	2.5	47	67.28 (9.06)	2.1	24	63.02 (11.68)	16.7
PS	201	54.22 (9.26)	44.8	194	54.26 (8.43)	41.2	69	54.04 (10.93)	37.7
PT	141	51.01 (7.04)	53.9	48	47.73 (8.17)	68.8	1	59.12 (-)	0.0
PU	34	61.44 (8.23)	8.8	75	58.48 (8.92)	24.0	7	68.96 (9.38)	0.0
PV	27	61.28 (6.21)	3.7	29	58.55 (9.15)	27.6	39	60.70 (8.44)	17.9
PW	160	60.59 (10.64)	19.4	139	60.72 (8.46)	13.7	57	60.82 (9.95)	12.3
PX	88	49.45 (11.34)	55.7	17	53.88 (5.27)	35.3	35	52.14 (8.67)	51.4
PY	139	57.91 (10.33)	29.5	128	56.66 (9.80)	29.7	97	53.20 (11.87)	41.2
PZ				9	63.94 (4.91)	0.0			
TA	1102	54.93 (10.10)	37.3	737	53.35 (10.33)	42.2	695	54.29 (9.67)	40.1
TB	84	55.89 (7.94)	25.0	104	55.53 (9.38)	31.7	103	57.01 (9.66)	34.0

Tabel 2. Gemiddelden, standaarddeviaties en percentages D/E leerlingen op de junimeting van Taal voor Kleuters in de groep 1 op de scholen die deelnemen aan de pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden cohort 2007-2008, 2008-2009 en 2009-2010

Groep 1	Juni '08		Juni '09				Juni '10		
	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E
Landelijk gem.		62.95			62.95			62.95	
Totaal Taalpilots	5762	60.60 (11.46)	42.8	3963	61.76 (11.34)	36.0	2949	59.58 (13.08)	42.3
PA	285	62.72 (10.60)	35.4	249	62.67 (11.15)	36.5	213	62.48 (11.01)	39.4
PB	71	65.66 (8.63)	16.9	146	68.30 (10.08)	12.3	43	68.89 (12.53)	14.0
PC	266	65.38 (12.16)	27.1	174	63.49 (9.53)	27.0	35	63.27 (12.96)	40.0
PD	565	58.11 (11.42)	50.8	273	55.65 (9.87)	54.2	262	51.05 (11.52)	69.8
PE	250	57.49 (13.35)	50.0	206	61.60 (10.26)	33.5	91	60.11 (8.80)	41.8
PF	111	64.30 (10.86)	33.3	450	62.38 (12.70)	35.3	207	41.32 (15.13)	84.1
PG	20	61.71 (12.35)	30.0				28	62.75 (7.61)	25.0
PH	259	59.52 (10.42)	44.8	93	58.73 (9.23)	43.0	52	59.06 (7.94)	36.5
PI	243	67.47 (12.92)	20.6	162	67.75 (10.71)	11.7	113	73.02 (12.34)	8.0
PJ							28	62.36 (6.57)	25.0
PK	187	57.94 (8.38)	47.6	178	61.03 (9.23)	38.2	64	59.90 (8.57)	37.5
PL	229	53.28 (8.70)	82.1	58	58.96 (10.17)	51.7	35	56.64 (11.60)	57.1
PM	96	60.60 (11.50)	51.0	108	63.86 (11.73)	31.5	55	56.44 (16.06)	47.3
PN	215	57.84 (10.45)	53.0	120	59.12 (10.83)	51.7	110	60.94 (11.54)	42.7
PO	133	66.45 (12.91)	27.1	91	67.43 (10.15)	15.4	141	68.31 (10.64)	12.8
PP							23	59.48 (6.81)	39.1
PQ	132	63.64 (8.61)	25.0	55	66.43 (7.80)	10.9	84	64.62 (12.93)	22.6
PR	39	67.53 (8.38)	12.8	49	78.47 (11.55)	2.0	24	69.66 (14.78)	20.8
PS	272	58.77 (10.64)	51.5	234	60.14 (10.12)	45.3	143	58.67 (8.89)	45.5
PT	125	57.18 (9.02)	52.0	10	68.40 (8.55)	10.0	14	67.21 (9.15)	14.3
PU	47	70.04 (11.50)	14.9	71	64.70 (9.74)	25.4	1	54.32 (-)	100.0
PV	32	67.62 (7.05)	9.4	46	65.92 (14.34)	32.6	36	69.00 (8.43)	13.9
PW	175	65.53 (11.23)	24.0	95	66.16 (9.91)	17.9	36	65.23 (10.83)	22.2
PX	121	52.98 (9.28)	66.1	21	54.24 (7.99)	61.9	100	59.07 (12.27)	46.0
PY	154	61.36 (11.55)	45.5	147	60.72 (9.23)	37.4	57	58.29 (9.58)	49.1
PZ	20	69.80 (8.14)	15.0	9	65.72 (5.76)	11.1			
TA	1550	60.23 (11.00)	43.8	846	59.20 (11.14)	43.1	844	60.58 (10.51)	39.8
TB	165	60.66 (9.52)	35.8	72	61.12 (11.64)	41.7	110	60.71 (10.14)	41.8

Tabel 3. Gemiddelden, standaarddeviaties en percentages D/E leerlingen op de januarimeting van Taal voor Kleuters in de groep 2 op de scholen die deelnemen aan de pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden cohort 2007-2008, 2008-2009 en 2009-2010

Groep 2	Januari '08			Januari '09			Januari '10		
	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E
Landelijk gem.		67.35			67.35			67.35	
Totaal Taalpilots	7747	68.23 (11.00)	26.8	5544	68.96 (10.94)	22.6	4369	68.74 (10.55)	23.1
PA	349	70.03 (12.16)	23.5	238	68.66 (9.63)	24.4	239	71.98 (10.63)	14.6
PB	179	72.53 (10.94)	12.8	115	74.27 (10.06)	10.4	113	75.07 (8.56)	6.2
PC	255	73.33 (9.31)	11.0	283	72.79 (10.20)	11.7	102	71.02 (9.76)	14.7
PD	877	63.15 (10.93)	42.5	516	64.28 (9.96)	33.5	423	63.91 (11.07)	38.8
PE	390	65.81 (11.58)	35.4	215	66.47 (11.98)	29.8	320	67.32 (9.17)	27.8
PF	615	68.73 (10.26)	24.2	605	70.38 (9.57)	18.3	171	63.11 (12.28)	41.5
PG	42	70.43 (8.67)	14.3				51	70.74 (8.73)	15.7
PH	198	69.99 (9.75)	20.2	224	68.40 (9.25)	21.9	126	67.65 (9.57)	31.7
PI	394	73.91 (11.29)	14.2	186	72.13 (10.85)	13.4	206	73.79 (11.19)	11.2
PJ	26	61.88 (4.97)	38.5	24	63.96 (7.06)	33.3	19	66.00 (7.09)	26.3
PK	166	66.52 (9.86)	31.3	180	68.75 (8.35)	18.3	14	73.68 (10.00)	20.7
PL	280	70.76 (11.01)	21.8	160	68.52 (9.03)	21.3	90	68.91 (7.45)	15.6
PM	138	66.47 (10.53)	29.0	62	73.16 (13.66)	14.5	64	71.75 (8.88)	14.1
PN	271	66.25 (9.98)	32.5	180	65.58 (10.59)	40.6	99	67.60 (8.72)	27.3
PO	179	72.57 (11.98)	16.2	221	72.09 (10.15)	17.2	141	72.68 (8.51)	7.8
PP	1	76.00 (-)	0.0						
PQ	183	69.13 (7.54)	18.0	86	70.74 (8.17)	14.0	106	70.81 (8.11)	13.2
PR	36	77.06 (9.46)	0.0	39	73.95 (6.70)	2.6	46	77.77 (8.29)	2.2
PS	246	67.36 (10.40)	30.1	247	67.28 (8.89)	28.3	175	66.42 (8.20)	26.9
PT	322	66.05 (11.55)	36.0	154	66.92 (13.88)	33.1	105	63.83 (9.01)	45.7
PU	83	74.21 (11.70)	14.5	113	79.08 (17.84)	2.7	22	70.25 (7.89)	13.6
PV	38	70.35 (6.41)	13.2	31	77.75 (7.02)	3.2	30	77.32 (8.68)	6.7
PW	203	71.56 (9.33)	11.3	134	71.34 (8.17)	11.2	104	73.80 (10.22)	9.6
PX	131	65.73 (7.98)	29.0	51	68.35 (8.01)	21.6	126	70.63 (9.60)	15.9
PY	155	67.42 (8.57)	31.6	103	71.30 (10.63)	15.5	108	67.55 (8.37)	22.2
PZ	14	81.14 (14.36)	14.3	16	75.88 (4.53)	0.0	8	77.50 (5.53)	0.0
TA	1766	67.74 (10.26)	27.5	1187	67.40 (11.52)	26.9	1133	68.15 (11.16)	24.2
TB	210	67.18 (13.37)	29.5	174	69.46 (9.61)	19.0	104	69.53 (8.96)	22.1

Tabel 4. Gemiddelden, standaarddeviaties en percentages D/E leerlingen op de junimeting van Taal voor Kleuters in de groep 2 op de scholen die deelnemen aan de pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden cohort 2007-2008, 2008-2009 en 2009-2010

Groep 2	Juni '08			Juni '09			Juni '10		
	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E
Landelijk gem.		73.05			73.05			73.05	
Totaal Taalpilots	7032	74.09 (11.39)	27.7	4535	75.09 (11.72)	24.2	3681	74.75 (12.12)	23.7
PA	290	76.20 (11.24)	23.4	257	74.82 (9.98)	24.1	197	79.85 (13.00)	14.2
PB	202	78.23 (11.51)	13.4	179	80.12 (9.96)	5.6	82	83.57 (11.18)	1.2
PC	232	78.23 (11.47)	13.8	186	77.02 (11.48)	19.4	73	76.29 (9.51)	17.8
PD	998	70.96 (10.71)	36.2	466	70.69 (9.79)	34.8	390	70.09 (11.94)	35.1
PE	479	71.63 (12.88)	37.8	194	73.04 (10.65)	26.8	310	72.75 (9.87)	30.0
PF	575	74.30 (10.55)	22.8	441	75.79 (11.00)	21.1	201	60.06 (15.28)	63.2
PG	35	72.87 (8.32)	31.4				51	79.54 (10.88)	7.8
PH	181	73.20 (12.55)	34.3	94	78.43 (10.42)	13.8	74	77.80 (7.43)	5.4
PI	320	83.87 (11.63)	7.2	227	75.15 (12.13)	28.2	192	80.88 (13.06)	9.9
PJ				25	67.24 (7.14)	48.0	18	74.06 (8.82)	22.2
PK	191	71.77 (8.94)	33.0	204	75.20 (9.49)	21.6	14	78.75 (6.78)	20.0
PL	172	72.90 (9.12)	29.1	96	73.67 (10.09)	26.0	69	71.39 (7.45)	31.9
PM	137	72.34 (10.65)	29.9	92	77.65 (11.47)	17.4	67	74.42 (9.56)	23.9
PN	213	71.03 (10.01)	34.7	126	69.72 (10.67)	54.8	99	74.56 (9.21)	25.3
PO	164	79.33 (11.22)	14.6	172	77.85 (13.30)	16.9	125	80.56 (10.69)	10.4
PP	61	73.43 (5.73)	13.1	56	75.84 (8.38)	8.9	61	76.90 (7.41)	9.8
PQ	190	74.46 (9.36)	27.4	46	79.26 (10.05)	8.7	96	77.28 (9.91)	16.7
PR	37	81.68 (10.68)	0.0	41	84.43 (10.48)	4.9	45	87.90 (10.03)	2.2
PS	254	72.01 (9.79)	34.6	249	73.30 (10.66)	30.9	155	73.59 (9.72)	27.7
PT	192	71.17 (10.86)	40.6	31	74.20 (11.95)	29.0	28	77.51 (12.90)	14.3
PU	36	79.31 (12.49)	25.0	77	85.38 (16.11)	7.8	6	73.59 (5.59)	16.7
PV	40	76.05 (9.53)	25.0	31	88.23 (11.93)	3.2	31	86.35 (12.26)	3.2
PW	194	78.47 (11.08)	19.1	83	77.33 (10.54)	14.5	49	78.26 (9.93)	10.2
PX	89	70.17 (8.15)	42.7	17	70.71 (6.29)	29.4	82	74.02 (8.81)	20.7
PY	159	72.92 (9.41)	31.4	101	75.90 (10.85)	19.8	52	77.18 (11.62)	23.1
PZ	14	86.35 (9.44)	7.1	16	81.85 (6.72)	0.0	8	89.75 (5.26)	0.0
TA	1403	73.99 (11.35)	26.2	893	74.25 (13.15)	26.2	915	74.70 (10.81)	22.7
TB	174	72.47 (11.21)	35.6	135	75.15 (11.08)	25.2	129	74.38 (10.67)	27.9

Tabel 5. Gemiddelden, standaarddeviaties en percentages D/E leerlingen op de decembermeting van de Drie-Minuten-Toets met kaart 1 in groep 3 op de scholen die deelnemen aan de pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden cohort 2007-2008, 2008-2009 en 2009-2010

Groep 3 Kaart 1	Januari '08			Januari '09			Januari '10		
	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E
Landelijk gem.		19.50			19.50			19.50	
Totaal Taalpilots	4403	25.08 (16.76)	13.0	3377	26.96 (17.28)	11.2	1749	26.84 (16.94)	11.8
PA	169	31.24 (18.77)	7.7	120	35.28 (17.73)	0.8	88	34.75 (16.97)	1.1
PB	196	33.17 (20.18)	7.7	40	30.15 (18.17)	10.0	9	18.89 (8.04)	11.1
PC	217	22.92 (15.66)	19.8	130	22.83 (18.49)	17.7	29	26.41 (22.99)	20.7
PD	409	24.22 (17.60)	18.3	216	27.19 (21.05)	14.4	89	28.47 (16.30)	5.6
PE	217	30.82 (20.50)	8.8	134	36.17 (25.19)	18.7	61	39.39 (20.48)	0.0
PF	60	21.10 (11.10)	6.7	214	23.98 (15.35)	13.1	229	30.30 (16.49)	6.6
PG	20	29.15 (14.11)	5.0	78	26.29 (16.78)	10.3	14	26.79 (13.26)	7.1
PH	230	28.15 (19.84)	7.0	40	23.33 (13.71)	10.0			
PI	325	24.20 (13.94)	10.2	231	31.02 (16.32)	3.0	53	27.75 (14.65)	9.4
PK	106	21.65 (16.54)	29.2	167	25.77 (16.89)	10.8	34	35.21 (17.03)	2.9
PL	222	29.50 (16.96)	7.2	55	32.33 (22.67)	16.4	11	45.45 (17.04)	9.1
PM	78	19.24 (11.43)	24.4	26	21.77 (7.79)	3.8	42	34.05 (19.43)	0.0
PN	105	25.93 (13.24)	9.5	162	24.83 (13.34)	8.6	17	24.12 (20.93)	23.5
PO	113	22.93 (13.01)	10.6	141	25.18 (12.07)	3.5	108	25.94 (12.28)	6.5
PP	68	19.87 (14.49)	13.2	62	16.71 (8.03)	17.7			
PQ	138	25.75 (14.79)	7.2	135	25.50 (16.39)	11.1	45	16.67 (13.61)	42.2
PS	46	26.20 (17.50)	6.5	75	31.07 (18.40)	8.0	27	21.78 (10.64)	7.4
PT	250	20.93 (15.44)	25.6	156	21.47 (15.36)	19.2	151	16.98 (8.96)	27.2
PU	43	17.42 (13.06)	34.9	94	24.13 (13.67)	8.5	24	23.67 (10.89)	4.2
PV	1	30.00 (-)	0.0	41	33.83 (18.54)	0.0	30	22.00 (11.93)	16.7
PW	150	21.93 (12.70)	7.3	59	27.75 (21.26)	16.9	40	23.53 (16.11)	22.5
PX	89	28.65 (21.11)	13.5	72	23.44 (14.46)	15.3	71	27.18 (17.03)	11.3
PY	81	28.37 (14.96)	1.2	78	29.32 (13.82)	3.8	50	28.74 (16.58)	4.0
PZ	19	21.42 (6.22)	0.0	15	33.87 (15.61)	0.0	16	24.13 (12.59)	0.0
TA	866	23.83 (16.62)	14.0	702	26.06 (16.08)	13.8	433	24.86 (17.29)	15.7
TB	185	21.11 (10.87)	10.3	134	31.16 (17.70)	6.7	78	29.61 (19.60)	5.1

Tabel 6. Gemiddelden, standaarddeviaties en percentages D/E leerlingen op de maartmeting van de Drie-Minuten-Toets met kaart 1 in groep 3 op de scholen die deelnemen aan de pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden cohort 2007-2008, 2008-2009 en 2009-2010

Groep 3 Kaart 1	Maart '08			Maart '09			Maart '10		
	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E
Landelijk gem.		30.15			30.15			30.15	
Totaal Taalpilots	6364	36.22 (19.26)	13.9	5067	37.58 (19.38)	11.8	2948	37.92 (19.76)	12.7
PA	260	37.33 (20.34)	12.3	157	41.43 (19.86)	8.3	262	44.49 (21.72)	7.6
PB	293	43.59 (21.18)	7.2	75	41.67 (19.35)	9.3	3	34.33 (20.74)	33.3
PC	242	37.06 (18.70)	11.6	241	36.03 (19.35)	15.8	54	35.85 (20.81)	11.1
PD	770	33.02 (17.65)	15.8	449	33.89 (18.39)	16.3	295	36.14 (18.36)	15.3
PE	546	35.55 (18.54)	12.6	515	36.03 (17.43)	10.3	205	32.17 (19.46)	23.4
PF	279	31.93 (22.14)	24.7	744	35.87 (19.41)	13.8	443	39.41 (19.19)	9.7
PG	72	43.24 (19.14)	5.6	63	36.98 (19.58)	15.9	22	37.68 (23.18)	18.2
PH	330	38.08 (18.45)	10.3	204	39.74 (18.63)	9.8	87	35.41 (20.21)	18.4
PI	281	37.04 (16.99)	8.9	174	41.52 (19.45)	7.5	62	35.53 (18.71)	11.3
PJ	38	33.21 (13.79)	5.3	30	41.60 (22.88)	16.7			
PK	179	31.84 (18.81)	21.2	180	38.41 (21.93)	12.8	111	42.30 (19.48)	7.2
PL	237	40.89 (18.13)	5.9	121	38.31 (20.27)	10.7	83	32.94 (19.07)	14.5
PM	134	33.16 (16.43)	18.7	106	31.81 (19.05)	22.6	58	38.74 (24.45)	19.0
PN	160	33.18 (17.76)	10.6	115	36.82 (17.71)	9.6	87	29.82 (16.08)	23.0
PO	151	36.70 (17.74)	8.6	164	37.77 (16.88)	8.5	162	38.81 (18.76)	7.4
PP	16	34.25 (20.81)	25.0	61	32.54 (16.15)	9.8			
PQ	161	37.11 (19.64)	15.5	118	40.07 (20.51)	6.8	76	35.36 (16.40)	14.5
PR	45	44.93 (17.54)	0.0	39	46.95 (24.80)	2.6	42	31.05 (14.28)	11.9
PS	123	32.14 (19.02)	19.5	85	32.24 (17.57)	16.5	18	33.83 (20.32)	11.1
PT	203	36.47 (20.30)	17.7	117	35.21 (18.24)	16.2	99	39.30 (16.90)	4.0
PU	84	25.89 (17.41)	38.1	106	38.25 (16.49)	6.6	37	37.43 (17.95)	8.1
PV	31	28.74 (16.60)	22.6	41	40.76 (21.09)	12.2	30	37.60 (18.04)	10.0
PW	110	35.72 (16.80)	7.3	156	37.96 (20.61)	12.8	45	26.89 (14.80)	28.9
PX	108	38.90 (20.50)	10.2	51	39.92 (21.69)	21.6	92	42.38 (19.88)	6.5
PY	128	36.03 (20.81)	18.0	120	32.94 (17.06)	20.0	86	36.73 (20.53)	18.6
PZ	18	34.06 (11.89)	5.6	15	47.93 (17.80)	0.0	16	31.75 (13.89)	6.3
TA	1205	37.86 (19.93)	14.4	711	40.68 (19.99)	7.7	410	39.42 (19.56)	11.7
TB	160	33.37 (18.13)	16.3	109	43.23 (21.37)	9.2	63	43.78 (25.81)	12.7

Tabel 7. Gemiddelden, standaarddeviaties en percentages D/E leerlingen op de maartmeting van de Drie-Minuten-Toets met kaart 2 in groep 3 op de scholen die deelnemen aan de pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden cohort 2007-2008, 2008-2009 en 2009-2010

Groep 3	Maart '08			Maart '09			Maart '10		
	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E
Landelijk gem.		17.15			17.15			17.15	
Totaal Taalpilots	5830	23.61 (16.23)	12.6	4325	23.94 (16.47)	11.7	2589	24.36 (16.78)	11.9
PA	290	25.78 (17.93)	7.6	196	24.78 (16.34)	8.7	250	28.69 (19.56)	6.4
PB	278	29.17 (18.56)	7.6	71	27.20 (16.08)	7.0	3	18.67 (15.18)	33.3
PC	223	22.21 (15.13)	16.6	222	23.97 (17.70)	12.2	50	21.36 (14.44)	18.0
PD	627	23.67 (15.87)	13.6	365	23.94 (18.10)	12.9	250	23.78 (14.63)	8.0
PE	324	25.38 (17.20)	7.4	322	23.47 (15.76)	13.0	163	23.64 (17.52)	15.3
PF	484	24.49 (16.78)	11.6	472	24.65 (17.17)	10.0	427	23.81 (16.42)	12.9
PG	61	23.46 (15.00)	11.5	63	22.00 (15.71)	15.9	20	25.50 (19.55)	10.0
PH	329	22.39 (14.01)	11.9	175	24.54 (14.85)	8.6	85	22.69 (17.47)	16.5
PI	264	20.24 (12.25)	12.1	207	24.11 (15.49)	10.6	68	18.63 (14.14)	25.0
PJ	38	20.53 (13.79)	10.5						
PK	146	21.01 (15.72)	19.9	157	23.89 (18.28)	15.3	101	26.00 (18.58)	10.9
PL	217	25.28 (14.14)	4.6	113	26.01 (17.93)	8.0	11	32.91 (20.05)	0.0
PM	90	16.96 (9.89)	21.1	70	18.39 (10.66)	18.6	44	28.07 (18.46)	6.8
PN	40	17.58 (8.99)	7.5	111	20.77 (14.83)	15.3	53	24.98 (16.02)	9.4
PO	187	22.58 (14.70)	11.2	163	22.14 (14.09)	10.4	135	23.73 (15.74)	10.4
PP	16	22.13 (14.58)	12.5	60	18.18 (11.36)	15.0			
PQ	146	22.73 (15.88)	17.8	116	23.55 (16.81)	12.9	88	22.59 (14.08)	15.9
PR	45	34.60 (17.37)	0.0	39	31.62 (21.00)	0.0	20	23.05 (10.20)	0.0
PS	120	21.98 (16.16)	16.7	62	25.18 (17.41)	11.3	18	15.44 (16.68)	50.0
PT	183	22.03 (16.64)	18.6	83	23.66 (16.65)	10.8	85	22.81 (12.41)	4.7
PU	70	17.94 (14.42)	20.0	106	21.41 (13.20)	10.4	43	19.79 (13.94)	18.6
PV	31	20.74 (14.13)	9.7	41	23.56 (18.37)	19.5	30	18.53 (11.68)	13.3
PW	110	20.14 (11.67)	10.0	155	23.79 (16.07)	12.9	36	16.39 (11.76)	30.6
PX	117	25.73 (17.18)	9.4	63	24.06 (13.80)	9.5	87	25.49 (16.70)	10.3
PY	119	21.56 (16.29)	17.6	117	20.78 (13.18)	17.9	85	25.04 (18.02)	15.3
PZ	18	17.50 (7.72)	16.7	15	27.80 (14.70)	0.0	16	17.00 (8.43)	12.5
TA	1147	24.39 (17.59)	14.5	651	25.37 (17.12)	10.3	358	25.95 (16.62)	8.9
TB	110	21.67 (15.32)	13.6	110	23.43 (17.14)	19.1	63	28.25 (23.99)	14.3

Tabel 8. Gemiddelden standaarddeviaties en percentages D/E leerlingen op de meimeting van de Drie-Minuten-Toets met kaart 1 in groep 3 op de scholen die deelnemen aan de pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden cohort 2007-2008, 2008-2009 en 2009-2010

Groep 3 Kaart 1	Mei '08			Mei '09			Mei '10		
	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E
Landelijk gem.		39.25			39.25			39.25	
Totaal Taalpilots	6577	46.36 (20.72)	15.1	4428	47.90 (21.11)	13.0	2444	48.16 (21.03)	13.5
PA	277	49.71 (20.58)	9.4	198	50.33 (21.09)	11.1	249	55.57 (21.29)	8.8
PB	263	51.78 (21.54)	11.4	75	51.68 (22.75)	13.3	3	36.33 (23.35)	33.3
PC	286	45.75 (20.29)	15.7	204	46.99 (20.94)	13.7	83	39.75 (18.59)	22.9
PD	673	46.41 (19.54)	12.2	404	43.75 (21.32)	17.3	230	47.33 (18.80)	11.7
PE	436	42.46 (19.62)	19.5	347	47.46 (19.54)	12.7	195	42.83 (20.76)	21.5
PF	297	46.76 (20.60)	15.5	644	48.34 (19.91)	11.8	374	48.48 (21.94)	14.7
PG	60	45.98 (20.63)	10.0	65	45.46 (22.26)	13.8	18	48.06 (21.09)	11.1
PH	333	49.45 (20.83)	13.5	143	49.50 (20.36)	7.7	43	43.30 (19.81)	20.9
PI	378	45.89 (20.86)	17.7	165	50.21 (20.65)	11.5	11	45.18 (13.98)	9.1
PJ	40	44.65 (16.78)	12.5						
PK	167	44.12 (20.88)	19.2	151	47.69 (19.34)	13.2	73	58.51 (20.56)	4.1
PL	249	50.83 (19.08)	6.8	125	47.31 (20.72)	13.6	50	53.34 (22.96)	8.0
PM	137	45.28 (19.51)	13.1	111	54.47 (37.24)	18.0	67	52.97 (22.80)	11.9
PN	316	46.70 (21.15)	16.1	89	46.90 (19.25)	13.5	66	46.44 (20.72)	18.2
PO	163	45.31 (19.28)	16.0	139	47.64 (17.49)	10.1	157	46.42 (20.18)	13.4
PP	70	44.07 (20.49)	17.1	61	41.26 (18.85)	18.0			
PQ	152	44.86 (21.23)	17.8	88	47.50 (19.56)	10.2	57	48.84 (21.26)	12.3
PR	45	64.42 (18.69)	2.2	13	84.85 (21.56)	0.0	22	40.27 (16.16)	9.1
PS	136	41.35 (22.45)	25.7	74	46.34 (22.01)	17.6	29	47.69 (19.29)	10.3
PT	224	47.90 (22.79)	15.2	113	42.88 (21.36)	20.4	51	34.00 (16.48)	27.5
PU	65	41.43 (18.97)	20.0	93	49.01 (21.01)	10.8	23	51.35 (22.00)	13.0
PV	31	42.87 (18.69)	16.1	42	49.14 (19.75)	7.1	30	50.23 (21.56)	13.3
PW	193	42.34 (19.36)	15.5	76	46.45 (21.13)	13.2	36	40.28 (18.05)	25.0
PX	103	45.82 (22.29)	19.4	44	50.00 (22.60)	18.2	93	48.85 (20.22)	8.6
PY	145	44.04 (20.53)	16.6	106	47.25 (18.66)	10.4	62	46.81 (19.28)	12.9
PZ				14	58.00 (21.62)	0.0	16	41.31 (17.65)	6.3
TA	1209	46.92 (21.07)	14.6	681	48.43 (20.01)	11.9	308	50.32 (20.49)	10.7
TB	129	37.74 (19.14)	28.7	163	48.59 (21.55)	15.3	98	46.01 (22.01)	11.2

Tabel 9. Gemiddelden, standaarddeviaties en percentages D/E leerlingen op de meimeting van de Drie-Minuten-Toets met kaart 2 in groep 3 op de scholen die deelnemen aan de pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden cohort 2007-2008, 2008-2009 en 2009-2010

Groep 3 Kaart 2	Mei '08			Mei '09			Mei '10		
	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E
Landelijk gem.		24.05			24.05			24.05	
Totaal Taalpilots	6896	32.92 (19.42)	12.2	4297	33.68 (19.64)	11.7	2388	34.33 (20.41)	11.5
PA	326	34.59 (19.79)	10.1	212	36.94 (20.75)	7.5	248	41.48 (20.96)	5.6
PB	261	38.11 (21.68)	10.3	63	40.92 (20.59)	9.5	3	35.00 (31.43)	33.3
PC	266	31.81 (19.68)	13.5	179	29.72 (18.98)	14.5	47	31.74 (18.30)	10.6
PD	589	33.76 (18.61)	8.5	462	31.23 (21.06)	17.1	241	33.73 (18.02)	11.2
PE	436	29.16 (18.15)	17.4	308	32.26 (18.51)	13.0	196	29.23 (18.69)	17.3
PF	667	32.20 (19.48)	13.6	586	32.32 (18.32)	11.9	351	33.49 (20.66)	12.3
PG	68	32.62 (19.29)	11.8	65	31.28 (20.39)	12.3	18	33.06 (20.96)	16.7
PH	331	34.88 (19.31)	10.3	110	41.07 (20.86)	10.0	43	29.67 (18.54)	20.9
PI	336	32.40 (19.21)	12.2	164	38.16 (20.65)	7.9	11	32.91 (16.21)	9.1
PJ	40	32.00 (17.96)	20.0	30	25.77 (20.88)	26.7			
PK	167	30.31 (18.46)	16.8	150	35.03 (18.31)	8.0	74	40.46 (20.97)	5.4
PL	249	37.37 (19.46)	4.4	97	35.90 (19.63)	11.3	51	37.86 (23.46)	7.8
PM	134	31.36 (17.49)	11.2	96	33.08 (17.31)	9.4	67	39.79 (23.45)	9.0
PN	316	32.24 (19.41)	10.8	87	33.40 (19.38)	9.2	84	30.79 (19.32)	14.3
PO	175	32.38 (18.20)	14.9	139	35.36 (17.97)	6.5	157	34.15 (20.28)	10.8
PP	78	29.99 (19.00)	14.1	62	26.50 (17.14)	22.6			
PQ	147	31.21 (19.57)	12.2	75	34.96 (20.40)	4.0	57	32.98 (18.76)	12.3
PR	45	45.44 (21.32)	2.2				22	23.59 (11.71)	9.1
PS	135	27.79 (19.37)	22.2	72	32.90 (19.74)	12.5	29	32.28 (19.71)	17.2
PT	240	33.44 (19.45)	12.1	97	27.61 (19.45)	20.6	51	20.98 (14.59)	35.3
PU	65	29.05 (18.27)	13.8	92	34.29 (18.86)	4.3	30	32.90 (18.35)	10.0
PV	31	28.52 (15.73)	12.9	42	34.88 (19.26)	14.3	30	35.80 (21.93)	20.0
PW	199	28.66 (16.81)	12.1	76	32.04 (21.05)	13.2	36	26.56 (16.81)	13.9
PX	115	34.97 (18.76)	9.6	60	35.08 (19.94)	13.3	91	35.63 (20.39)	6.6
PY	145	30.01 (19.10)	17.2	106	32.15 (18.22)	13.2	62	32.71 (19.82)	8.1
PZ				14	43.57 (22.51)	0.0	16	26.88 (15.94)	6.3
TA	1226	34.44 (20.05)	11.8	716	35.02 (19.32)	10.1	309	35.76 (20.74)	10.0
TB	109	28.03 (18.09)	13.8	137	35.20 (20.88)	10.9	64	39.80 (24.68)	9.4

Tabel 10. Gemiddelden, standaarddeviaties en percentages D/E leerlingen op de meimeting van de Drie-Minuten-Toets met kaart 3 in groep 3 op de scholen die deelnemen aan de pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden cohort 2007-2008, 2008-2009 en 2009-2010

Groep 3 Kaart 3	Mei '08			Mei '09			Mei '10		
	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E
Landelijk gem.		15.05			15.05			15.05	
Totaal Taalpilots	6746	21.86 (14.97)	10.4	4286	21.70 (14.76)	10.8	3069	22.97 (15.29)	10.4
PA	324	22.69 (15.02)	8.6	212	23.73 (16.18)	8.5	246	27.30 (15.28)	5.7
PB	276	32.68 (20.13)	3.6	199	25.16 (15.60)	10.6	22	21.86 (14.34)	9.1
PC	243	22.09 (14.78)	9.9	142	20.54 (14.58)	11.3	42	20.19 (12.20)	4.8
PD	655	20.44 (13.46)	9.2	471	19.50 (18.82)	18.5	229	20.72 (13.18)	10.0
PE	425	18.95 (12.19)	12.0	304	20.40 (13.15)	12.5	293	20.77 (13.88)	12.6
PF	510	22.05 (15.18)	11.6	519	21.94 (13.83)	9.8	346	22.53 (16.95)	14.2
PG	75	21.07 (14.69)	8.0	65	21.17 (16.04)	12.3	18	23.17 (16.39)	11.1
PH	320	21.77 (12.93)	8.8	110	26.07 (15.18)	5.5	43	18.81 (13.38)	16.3
PI	330	19.46 (12.34)	10.9	248	23.88 (13.77)	6.5	221	25.44 (16.83)	10.4
PJ	40	20.55 (13.15)	17.5						
PK	132	18.64 (13.21)	18.9	150	22.22 (13.68)	7.3	95	27.92 (17.24)	6.3
PL	249	36.50 (19.54)	0.4	78	20.10 (13.21)	15.4	36	26.08 (13.85)	0.0
PM	99	18.02 (12.44)	10.1	96	19.67 (11.95)	10.4	69	25.62 (17.24)	8.7
PN	316	20.88 (13.91)	10.4	87	20.51 (13.20)	10.3	34	23.97 (14.97)	0.0
PO	162	19.02 (12.59)	16.0	139	22.64 (14.71)	17.3	155	22.12 (14.62)	8.4
PP	77	19.01 (14.84)	15.6	61	16.36 (12.42)	23.0	59	31.83 (20.81)	10.2
PQ	147	19.99 (14.46)	12.2	89	21.16 (14.81)	13.5	55	23.29 (13.71)	3.6
PR	45	29.16 (12.62)	0.0						
PS	152	20.52 (15.47)	17.1	70	23.43 (14.71)	8.6	29	20.07 (12.92)	13.8
PT	214	23.14 (13.35)	4.2	95	16.99 (12.79)	22.1	51	13.71 (10.80)	21.6
PU	67	17.94 (13.58)	17.9	93	21.19 (12.86)	5.4	30	20.27 (11.24)	6.7
PV	31	17.32 (10.05)	3.2	42	20.60 (13.61)	11.9	28	20.68 (14.09)	10.7
PW	199	18.73 (12.31)	9.0	63	16.87 (12.51)	15.9	54	15.83 (11.75)	24.1
PX	130	21.28 (14.26)	11.5	61	22.05 (14.21)	13.1	84	22.45 (14.34)	13.1
PY	145	18.32 (12.80)	15.9	106	19.52 (12.94)	11.3	81	20.22 (15.77)	22.2
PZ				14	25.71 (14.07)	0.0	16	15.13 (9.51)	12.5
TA	1279	21.80 (14.90)	11.6	659	22.87 (13.94)	7.1	669	23.23 (14.35)	8.8
TB	103	16.28 (10.80)	16.5	113	22.24 (14.76)	10.6	64	24.81 (17.88)	7.8

Tabel 11 Gemiddelden, standaarddeviaties en percentages D/E leerlingen op de januarimeting van de Drie-Minuten-Toets met kaart 1 in groep 4 op de scholen die deelnemen aan de pilots Taabeleid Onderwijsachterstanden cohort 2007-2008, 2008-2009 en 2009-2010

Groep 4		Januari '08			Januari '09			Januari '10		
Kaart 1	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	
Landelijk gem.		50.95			50.95			50.95		
Totaal Taalpilots	6150	55.98 (19.95)	15.3	5237	58.01 (20.93)	13.6	3228	58.77 (20.22)	13.1	
PA	301	57.64 (20.12)	16.3	283	63.32 (20.99)	8.8	239	63.23 (22.75)	12.1	
PB	291	49.90 (19.37)	25.4	64	60.28 (21.60)	10.9	105	63.54 (19.22)	8.6	
PC	249	57.35 (19.20)	11.6	265	57.33 (19.69)	13.6	43	55.56 (21.54)	20.9	
PD	772	54.39 (19.86)	16.1	346	55.63 (19.06)	13.6	275	57.05 (19.91)	14.2	
PE	548	59.83 (20.99)	11.3	457	56.45 (19.80)	13.8	327	58.64 (18.87)	11.0	
PF	307	54.30 (17.91)	14.7	607	57.01 (20.13)	15.5	309	60.41 (18.87)	9.4	
PG	65	55.82 (18.07)	13.8	67	53.57 (18.75)	9.0	17	51.82 (18.34)	17.6	
PH	241	55.70 (17.74)	12.0	199	58.77 (18.12)	11.1	98	60.29 (20.79)	11.2	
PI	314	53.84 (19.81)	20.1	162	57.23 (21.83)	19.8	154	57.26 (20.84)	18.8	
PJ	22	53.68 (17.52)	9.1	24	57.54 (16.79)	16.7				
PK	100	48.72 (20.27)	26.0	173	62.32 (30.47)	15.6	145	57.22 (22.32)	16.6	
PL	161	57.18 (18.26)	11.8	93	65.59 (16.98)	5.4	28	63.57 (24.45)	3.6	
PM	103	56.56 (22.47)	17.5	140	53.05 (21.47)	17.9	79	49.10 (23.11)	29.1	
PN	254	60.67 (17.97)	7.1	160	60.34 (21.90)	14.4	107	57.20 (17.65)	8.4	
PO	129	58.54 (19.88)	10.1	234	59.49 (18.60)	9.0	148	60.98 (18.33)	8.8	
PP	71	63.70 (20.98)	9.9	73	60.68 (21.55)	11.0				
PQ	143	56.55 (20.62)	16.8	123	57.03 (17.82)	9.8	106	61.13 (18.91)	10.4	
PR	31	67.35 (16.02)	0.0	43	71.28 (18.01)	4.7	41	72.05 (20.26)	0.0	
PS	41	59.05 (15.61)	7.3	83	53.55 (20.56)	18.1	1	21.00 (-)	100.0	
PT	296	53.67 (21.19)	19.3	206	55.48 (21.88)	18.9	145	55.98 (21.72)	21.4	
PU	47	50.47 (20.13)	27.7	116	54.52 (19.40)	14.7	46	54.91 (21.76)	19.6	
PV	23	47.65 (17.76)	21.7	30	57.43 (18.77)	13.3	39	58.97 (20.29)	17.9	
PW	175	55.34 (17.49)	12.6	151	64.35 (27.77)	9.3	43	54.44 (19.23)	16.3	
PX	108	55.73 (21.50)	14.8	66	58.88 (19.82)	9.1	80	60.71 (20.21)	12.5	
PY	80	55.21 (22.66)	21.3	33	47.36 (17.50)	30.3	6	47.50 (4.64)	0.0	
PZ	17	66.59 (10.43)	0.0	18	61.67 (20.51)	5.6	12	68.58 (19.93)	0.0	
TA	1153	56.75 (20.06)	14.5	854	58.16 (20.20)	13.2	519	58.51 (18.88)	11.9	
TB	108	51.08 (21.44)	25.9	167	53.72 (21.80)	21.0	116	53.79 (19.81)	17.2	

Tabel 12 Gemiddelden, standaarddeviaties en percentages D/E leerlingen op de januarimeting van de Drie-Minuten-Toets met kaart 2 in groep 4 op de scholen die deelnemen aan de pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden cohort 2007-2008, 2008-2009 en 2009-2010

Groep 4 Kaart 2	Januari '08			Januari '09			Januari '10		
	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E
Landelijk gem.		37.45			37.45			37.45	
Totaal Taalpilots	6557	42.61 (20.68)	15.4	5360	45.26 (21.98)	12.9	3201	46.37 (21.56)	12.3
PA	337	45.17 (21.05)	13.4	305	49.29 (22.14)	8.2	240	51.23 (25.38)	11.3
PB	277	37.81 (19.04)	24.9	63	46.79 (22.65)	12.7	105	52.05 (21.72)	7.6
PC	243	42.88 (20.73)	14.4	266	44.55 (21.93)	14.3	42	42.83 (23.42)	23.8
PD	778	39.78 (19.94)	17.6	374	42.87 (20.03)	12.6	292	43.13 (21.22)	12.3
PE	526	46.40 (22.50)	13.7	475	44.78 (21.68)	14.3	326	45.03 (20.32)	13.2
PF	581	40.62 (19.03)	14.6	608	43.93 (21.92)	15.5	287	47.19 (20.48)	10.8
PG	66	43.91 (19.33)	13.6	67	41.04 (19.48)	13.4	17	36.41 (19.75)	29.4
PH	262	42.91 (19.06)	12.2	195	46.47 (19.85)	8.2	99	53.07 (21.26)	6.1
PI	314	41.82 (20.25)	15.9	162	45.21 (22.86)	17.9	167	46.32 (21.80)	14.4
PJ	22	41.00 (19.71)	9.1	24	45.71 (20.74)	16.7			
PK	82	36.85 (20.34)	24.4	187	50.96 (30.82)	11.2	147	45.60 (23.14)	15.6
PL	161	42.53 (19.52)	14.3	94	51.65 (18.21)	4.3	28	50.79 (27.07)	14.3
PM	102	42.35 (22.19)	21.6	129	43.40 (18.66)	11.6	68	45.21 (20.94)	16.2
PN	232	46.74 (19.28)	9.1	158	47.56 (22.69)	13.3	107	44.83 (19.88)	12.1
PO	172	44.02 (20.14)	12.2	234	45.79 (19.92)	10.7	148	49.00 (20.48)	9.5
PP	78	49.67 (22.78)	10.3	73	48.29 (25.21)	16.4			
PQ	144	42.42 (21.36)	16.7	123	43.54 (18.88)	10.6	106	46.36 (19.69)	9.4
PR	31	53.13 (17.03)	0.0	43	56.60 (20.39)	2.3	41	57.24 (23.38)	0.0
PS	41	46.07 (17.39)	9.8	93	39.84 (21.91)	14.0	1	16.00 (-)	100.0
PT	300	40.42 (20.62)	19.3	212	41.42 (21.59)	20.3	145	42.64 (21.80)	19.3
PU	64	35.59 (18.79)	32.8	116	40.11 (19.42)	19.0	53	41.45 (22.72)	20.8
PV	22	34.86 (15.71)	18.2	30	49.53 (19.48)	6.7	39	47.15 (23.64)	17.9
PW	196	40.36 (18.85)	15.8	151	50.04 (27.02)	6.6	34	39.21 (19.24)	17.6
PX	118	44.25 (25.08)	20.3	70	45.86 (22.13)	12.9	69	48.77 (21.69)	13.0
PY	88	43.42 (25.24)	18.2	47	39.11 (20.07)	19.1	6	27.83 (5.74)	16.7
PZ	17	54.76 (11.81)	0.0	17	49.53 (19.57)	0.0	12	55.83 (22.43)	0.0
TA	1198	44.27 (20.98)	12.4	878	45.81 (21.35)	11.3	536	45.68 (19.87)	10.4
TB	105	37.76 (21.15)	25.7	166	40.37 (21.77)	21.1	86	42.73 (21.38)	11.6

Tabel 13 Gemiddelden, standaarddeviaties en percentages D/E leerlingen op de januarimeting van de Drie-Minuten-Toets met kaart 3 in groep 4 op de scholen die deelnemen aan de Taalpilots Onderwijsachterstanden cohort 2007-2008, 2008-2009 en 2009-2010

Groep 4		Januari '08			Januari '09			Januari '10		
Kaart 3	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	
Landelijk gem.		25.85			25.85			25.85		
Totaal Taalpilots	6654	30.13 (16.73)	14.4	5610	30.50 (16.99)	13.6	3354	31.74 (16.77)	12.7	
PA	328	31.10 (16.59)	14.0	318	33.49 (17.50)	10.4	250	35.07 (19.50)	12.0	
PB	288	30.63 (17.82)	14.2	156	30.89 (19.01)	17.9	105	35.62 (17.13)	7.6	
PC	273	30.29 (16.33)	11.4	265	29.31 (16.64)	14.7	43	27.23 (16.70)	25.6	
PD	743	28.42 (15.59)	15.7	439	27.91 (15.21)	15.7	258	33.12 (15.84)	8.9	
PE	632	34.20 (19.58)	12.3	450	29.50 (17.46)	15.8	385	30.85 (17.51)	13.5	
PF	384	27.43 (14.82)	14.3	629	30.43 (17.77)	16.2	288	32.24 (16.79)	11.8	
PG	64	29.66 (14.81)	14.1	72	31.07 (21.66)	19.4	17	25.47 (14.76)	11.8	
PH	217	28.40 (13.94)	14.3	219	29.58 (14.60)	11.9	99	36.29 (17.11)	7.1	
PI	407	27.66 (15.27)	16.7	198	29.83 (15.35)	15.2	214	33.17 (16.23)	12.1	
PJ	22	26.95 (16.47)	27.3	24	29.71 (14.72)	16.7				
PK	99	26.42 (16.67)	23.2	189	32.84 (21.36)	13.8	116	30.86 (17.26)	16.4	
PL	161	42.33 (19.41)	2.5	82	32.52 (14.58)	8.5	45	38.22 (19.31)	4.4	
PM	105	28.43 (16.16)	17.1	129	27.84 (14.30)	14.0	66	29.55 (15.40)	13.6	
PN	242	30.97 (14.83)	7.9	163	34.41 (21.87)	14.1	106	28.75 (15.13)	15.1	
PO	195	29.09 (16.16)	11.8	233	31.36 (16.15)	13.3	147	33.29 (16.47)	12.9	
PP	76	33.46 (17.23)	6.6	72	32.72 (19.78)	13.9				
PQ	145	29.40 (18.46)	22.8	124	28.94 (15.12)	12.9	106	31.59 (14.94)	7.5	
PR	31	34.97 (13.30)	0.0	43	38.44 (14.64)	2.3	41	39.61 (15.90)	0.0	
PS	41	30.10 (13.92)	9.8	126	30.65 (16.48)	14.3	1	4.00 (-)	100.0	
PT	288	27.70 (15.11)	18.8	207	28.37 (15.25)	16.4	162	27.64 (16.45)	22.2	
PU	61	25.36 (15.43)	24.6	116	27.03 (15.45)	18.1	53	26.96 (15.89)	20.8	
PV	22	23.32 (12.70)	18.2	30	32.07 (14.80)	3.3	39	29.95 (18.08)	20.5	
PW	198	27.00 (13.64)	16.7	123	32.91 (18.54)	8.1	34	24.74 (15.07)	26.5	
PX	120	30.14 (19.98)	22.5	81	31.41 (16.57)	13.6	66	34.61 (18.74)	10.6	
PY	97	30.46 (22.06)	21.6	62	29.87 (14.77)	14.5	23	34.35 (13.10)	0.0	
PZ	18	38.56 (9.02)	0.0	17	36.47 (14.95)	0.0	12	37.58 (15.59)	0.0	
TA	1274	30.57 (16.31)	13.6	888	31.35 (16.36)	12.4	574	30.45 (15.23)	12.2	
TB	122	30.23 (16.94)	15.6	154	26.34 (14.87)	18.2	104	27.55 (16.26)	18.3	

Tabel 14 Gemiddelden, standaarddeviaties en percentages D/E leerlingen op de maartmeting van de Drie-Minuten-Toets met kaart 1 in groep 4 op de scholen die deelnemen aan de pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden cohort 2007-2008, 2008-2009 en 2009-2010

Groep 4	Maart '08			Maart '09			Maart '10			
	Kaart 1	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E
Landelijk gem.			66.05			66.05			66.05	
Totaal Taalpilots	5435	68.19 (19.33)	20.3	4171	69.45 (19.71)	18.0	2425	69.89 (20.17)	18.3	
PA	299	74.18 (19.23)	14.4	223	75.56 (21.36)	12.1	261	74.74 (21.70)	15.7	
PB	227	63.56 (20.62)	26.9	66	69.32 (20.00)	15.2	9	72.00 (17.28)	11.1	
PC	230	66.95 (17.82)	20.4	240	68.57 (18.37)	17.1	94	65.88 (19.04)	24.5	
PD	633	66.43 (19.73)	23.5	294	67.63 (20.08)	21.4	198	69.63 (17.58)	12.6	
PE	430	68.33 (19.67)	21.4	349	68.44 (19.26)	18.1	253	70.72 (18.78)	15.4	
PF	270	68.97 (17.95)	17.4	594	68.80 (18.79)	18.2	282	67.13 (18.29)	20.9	
PG	61	65.85 (16.09)	16.4	61	66.21 (14.19)	18.0	19	67.05 (15.65)	10.5	
PH	286	68.62 (17.64)	17.8	196	70.51 (17.48)	14.8	67	75.24 (19.18)	10.4	
PI	313	67.57 (19.08)	20.8	119	68.01 (21.64)	24.4	32	62.34 (19.95)	37.5	
PJ	22	66.59 (16.82)	9.1	24	71.21 (15.66)	16.7				
PK	130	59.62 (20.40)	34.6	167	68.08 (20.55)	19.8	115	65.39 (22.94)	28.7	
PL	139	72.28 (15.87)	12.9	68	74.07 (18.83)	11.8	32	72.16 (23.37)	21.9	
PM	99	68.61 (20.38)	19.2	116	63.02 (23.25)	28.4	90	54.51 (25.56)	38.9	
PN	215	71.51 (18.77)	14.0	117	71.15 (20.35)	18.8	72	71.03 (19.40)	16.7	
PO	94	73.61 (18.68)	16.0	81	69.84 (17.93)	16.0	77	71.22 (18.27)	15.6	
PP	5	50.40 (15.93)	40.0	72	73.03 (21.34)	18.1				
PQ	143	67.87 (21.92)	25.2	87	68.37 (16.72)	16.1	103	73.09 (17.52)	12.6	
PR				43	83.70 (18.21)	4.7	42	82.57 (18.81)	2.4	
PS	48	63.63 (15.43)	22.9	41	59.73 (20.87)	31.7	11	54.82 (22.14)	36.4	
PT	174	67.51 (20.94)	20.1	186	67.52 (21.56)	23.1	84	72.82 (20.68)	14.3	
PU	69	61.49 (22.40)	36.2	115	67.82 (20.07)	21.7	45	67.60 (20.96)	26.7	
PV	23	56.43 (18.78)	39.1	28	65.21 (18.66)	25.0	40	72.08 (21.70)	25.0	
PW	184	67.67 (16.99)	16.3	147	69.44 (18.66)	13.6	31	73.55 (18.58)	6.5	
PX	80	63.41 (19.33)	30.0	36	69.86 (19.22)	16.7	76	70.28 (19.51)	18.4	
PY	42	69.90 (20.77)	26.2	30	68.10 (20.15)	23.3	10	59.50 (4.33)	0.0	
PZ	13	77.38 (9.47)	0.0	16	75.94 (13.53)	0.0	12	82.42 (15.02)	0.0	
TA	1106	69.70 (19.19)	18.6	608	71.55 (19.41)	14.8	328	70.31 (19.38)	18.6	
TB	100	65.36 (18.98)	22.0	47	61.55 (19.26)	36.2	42	70.64 (18.99)	14.3	

Tabel 15 Gemiddelden, standaarddeviaties en percentages D/E leerlingen op de maartmeting van de Drie-Minuten-Toets met kaart 2 in groep 4 op de scholen die deelnemen aan de pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden cohort 2007-2008, 2008-2009 en 2009-2010

Groep 4 Kaart 2	Maart '08			Maart '09			Maart '10		
	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E
Landelijk gem.		53.45			53.45			53.45	
Totaal Taalpilots	5921	56.15 (20.98)	20.0	4233	57.94 (21.31)	17.3	2636	58.79 (21.82)	17.3
PA	350	61.05 (21.03)	16.0	245	61.79 (22.46)	13.5	260	63.38 (23.84)	15.0
PB	218	52.45 (20.45)	26.6	63	59.21 (21.04)	12.7	9	59.78 (24.09)	22.2
PC	225	54.75 (20.16)	20.9	241	56.83 (21.29)	18.3	93	55.31 (22.77)	21.5
PD	674	55.07 (21.09)	22.1	252	58.95 (21.49)	16.3	201	57.00 (19.33)	14.9
PE	419	55.58 (20.98)	21.2	349	56.46 (21.30)	18.6	253	58.78 (19.90)	14.6
PF	570	55.86 (19.59)	18.8	657	57.73 (20.99)	17.7	435	57.34 (21.34)	17.2
PG	64	55.17 (17.84)	12.5	61	54.15 (16.46)	14.8	19	54.89 (18.82)	10.5
PH	286	57.56 (20.01)	17.1	172	57.92 (20.09)	15.1	92	65.32 (20.15)	8.7
PI	313	57.29 (21.27)	19.5	117	57.28 (24.08)	23.9	34	47.65 (21.28)	41.2
PJ	22	54.68 (19.44)	18.2	24	57.63 (18.34)	16.7			
PK	129	47.62 (22.08)	33.3	166	57.46 (22.50)	22.3	115	54.37 (25.03)	27.8
PL	139	60.20 (18.71)	11.5	68	62.44 (19.58)	8.8	32	58.78 (24.95)	25.0
PM	99	55.94 (21.65)	21.2	111	55.11 (21.02)	24.3	70	53.34 (20.76)	27.1
PN	233	59.07 (20.48)	15.5	115	58.23 (22.62)	17.4	72	58.82 (22.08)	16.7
PO	149	59.81 (20.56)	14.1	80	57.71 (18.88)	16.3	77	61.62 (20.43)	13.0
PP	5	35.00 (13.58)	40.0	72	61.83 (22.79)	16.7			
PQ	146	53.97 (23.24)	25.3	87	56.05 (19.43)	16.1	117	58.80 (18.91)	15.4
PR				43	72.79 (21.05)	2.3	42	73.50 (21.64)	0.0
PS	71	54.92 (19.04)	18.3	37	48.32 (23.23)	29.7	11	43.55 (23.17)	36.4
PT	174	53.46 (22.63)	27.6	167	55.39 (22.68)	22.2	84	60.87 (22.93)	15.5
PU	88	48.97 (22.50)	35.2	115	55.73 (20.93)	19.1	52	55.62 (23.41)	26.9
PV	23	45.43 (19.16)	30.4	28	58.11 (18.60)	14.3	40	57.75 (24.03)	27.5
PW	186	54.77 (18.71)	16.1	146	57.42 (20.85)	15.1	31	55.52 (20.62)	19.4
PX	90	54.09 (23.25)	24.4	50	56.32 (22.13)	18.0	84	60.70 (22.72)	15.5
PY	44	53.05 (23.26)	34.1	30	53.53 (21.62)	30.0	10	45.90 (6.79)	10.0
PZ	18	69.67 (13.12)	0.0	16	65.69 (16.67)	0.0	12	70.25 (18.27)	0.0
TA	1129	57.67 (21.30)	17.5	665	59.38 (20.56)	14.4	348	59.39 (21.41)	17.8
TB	57	50.12 (19.47)	24.6	56	49.73 (22.00)	33.9	43	57.58 (22.44)	14.0

**Tabel 16 Gemiddelden, standaarddeviaties en percentages D/E leerlingen op de maartmeting van de Drie-Minuten-Toets met kaart 3 in groep 4 op de scholen die deelnemen aan de pilots
Taalbeleid Onderwijsachterstanden cohort 2007-2008, 2008-2009 en 2009-2010**

Groep 4 Kaart 3	Maart '08			Maart '09			Maart '10		
	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E
Landelijk gem.		40.15			40.15			40.15	
Totaal Taalpilots	6075	41.68 (17.95)	21.8	4626	42.31 (17.94)	19.2	3024	42.72 (18.33)	20.3
PA	330	44.72 (18.52)	20.3	257	45.12 (18.93)	17.1	260	46.03 (19.49)	16.9
PB	235	43.78 (19.68)	21.3	158	44.17 (19.39)	20.9	9	46.22 (22.51)	0.0
PC	231	39.65 (17.34)	25.1	241	41.82 (18.85)	23.2	93	38.28 (17.59)	26.9
PD	637	39.88 (16.58)	23.4	396	42.47 (18.05)	19.4	278	43.88 (17.16)	16.9
PE	642	43.46 (19.30)	19.3	373	41.40 (16.56)	16.9	329	42.05 (19.08)	22.5
PF	432	40.51 (16.88)	21.3	658	41.85 (18.26)	22.6	406	40.40 (17.41)	23.2
PG	73	41.29 (15.10)	17.8	66	42.09 (17.25)	16.7	19	41.63 (16.34)	10.5
PH	269	40.79 (16.47)	21.9	196	40.92 (16.07)	19.9	99	46.73 (18.42)	14.1
PI	358	40.57 (17.58)	22.1	178	41.98 (17.63)	23.0	114	43.30 (20.01)	21.9
PJ	22	38.73 (15.30)	27.3	24	41.29 (15.75)	16.7			
PK	136	35.40 (18.61)	36.8	167	40.74 (19.02)	23.4	92	41.62 (20.55)	26.1
PL	139	60.00 (18.69)	3.6	67	43.40 (15.18)	16.4	47	46.19 (20.05)	21.3
PM	98	41.08 (17.62)	22.4	111	39.23 (17.11)	26.1	69	39.04 (17.38)	29.0
PN	232	43.96 (16.52)	17.7	118	44.00 (20.08)	18.6	72	40.06 (18.12)	20.8
PO	138	42.43 (16.87)	15.9	81	41.17 (15.79)	18.5	77	44.92 (17.48)	18.2
PP	5	27.40 (10.69)	40.0	71	46.27 (20.00)	19.7	7	28.00 (9.33)	42.9
PQ	147	40.33 (19.96)	28.6	87	41.07 (17.25)	27.6	117	41.70 (15.97)	18.8
PR				43	54.70 (17.58)	4.7	42	52.88 (16.27)	0.0
PS	49	38.71 (17.22)	28.6	81	41.81 (19.34)	23.5	11	30.36 (17.23)	36.4
PT	171	37.68 (17.93)	30.4	167	38.40 (17.23)	28.7	84	42.79 (19.04)	20.2
PU	74	38.51 (17.47)	28.4	114	40.70 (17.86)	22.8	51	40.88 (18.48)	27.5
PV	23	32.65 (15.46)	34.8	28	43.50 (20.96)	32.1	40	44.45 (19.99)	25.0
PW	186	39.67 (15.09)	22.0	119	41.21 (16.96)	18.5	30	38.10 (17.20)	20.0
PX	99	39.24 (19.36)	28.3	47	42.53 (18.91)	17.0	77	45.92 (19.80)	18.2
PY	54	44.07 (20.24)	24.1	41	42.29 (19.19)	19.5	26	40.81 (10.63)	7.7
PZ	18	52.00 (13.15)	0.0	16	49.94 (13.47)	6.3	12	52.25 (16.52)	0.0
TA	1250	41.61 (17.40)	20.8	671	43.64 (17.30)	18.3	499	42.71 (18.02)	20.0
TB	27	37.26 (14.32)	22.2	49	35.94 (17.09)	30.6	64	41.28 (17.18)	21.9

Tabel 17 Gemiddelden, standaarddeviaties en percentages D/E leerlingen op de meimeting van de Drie-Minuten-Toets met kaart 1 in groep 4 op de scholen die deelnemen aan de pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden cohort 2007-2008, 2008-2009 en 2009-2010

Groep 4 Kaart 1	Mei '08			Mei '09			Mei '10		
	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E
Landelijk gem.		72.35			72.35			72.35	
Totaal Taalpilots	5213	71.33 (19.34)	26.3	3742	72.55 (19.67)	23.7	2213	73.81 (19.04)	21.7
PA	267	77.40 (19.62)	18.4	221	78.73 (20.50)	18.1	223	78.65 (20.06)	19.7
PB	193	67.04 (17.28)	34.2	66	74.76 (19.84)	18.2	32	77.06 (16.58)	18.8
PC	285	69.93 (16.53)	27.0	239	73.71 (18.06)	18.8	37	65.19 (16.52)	27.0
PD	428	71.09 (19.20)	29.2	367	71.30 (19.41)	25.1	176	70.68 (19.35)	26.7
PE	379	71.64 (19.07)	25.3	315	72.66 (20.51)	23.2	190	73.46 (19.71)	22.1
PF	199	71.58 (17.00)	23.6	402	69.77 (18.87)	29.4	232	69.87 (19.17)	25.0
PG	54	65.74 (14.02)	33.3	56	67.55 (14.09)	32.1	4	63.00 (26.01)	25.0
PH	329	70.94 (16.77)	24.6	50	72.88 (16.50)	18.0	80	78.08 (17.79)	15.0
PI	336	69.21 (19.67)	29.5	174	69.34 (20.51)	33.3	61	72.46 (18.82)	27.9
PJ	15	72.93 (18.74)	13.3						
PK	130	64.35 (19.82)	39.2	173	71.45 (20.90)	24.3	44	72.84 (21.52)	22.7
PL	126	72.52 (18.15)	23.0	65	83.69 (15.54)	7.7	51	73.65 (20.40)	25.5
PM	87	69.34 (19.02)	28.7	114	65.47 (23.46)	35.1	77	72.97 (16.28)	20.8
PN	199	73.86 (18.02)	21.1	102	73.51 (17.82)	18.6	39	77.85 (15.47)	12.8
PO	107	75.72 (18.96)	20.6	95	72.81 (16.73)	20.0	154	75.66 (16.58)	17.5
PP	74	70.08 (21.59)	31.1	74	73.59 (21.34)	23.0			
PQ	142	66.70 (22.86)	35.2	73	71.56 (16.68)	17.8	99	76.97 (18.07)	13.1
PR	31	90.58 (12.23)	0.0	13	102.15 (12.59)	0.0	21	91.86 (19.44)	4.8
PS	40	77.20 (19.07)	15.0	43	67.07 (21.82)	34.9	27	80.33 (17.60)	14.8
PT	252	69.85 (20.42)	30.6	97	70.97 (21.23)	29.9	34	71.12 (19.97)	23.5
PU	66	68.98 (19.38)	30.3	87	69.75 (19.60)	28.7	26	74.04 (16.19)	19.2
PV	24	58.38 (21.25)	41.7	29	73.31 (19.02)	17.2	41	77.83 (21.61)	22.0
PW	153	70.04 (17.49)	25.5	88	75.15 (16.15)	13.6	32	77.19 (15.12)	15.6
PX	37	54.89 (18.61)	48.6	35	77.00 (22.03)	17.1	81	74.59 (21.10)	23.5
PY	75	68.13 (19.59)	40.0	17	58.59 (18.35)	47.1	32	67.47 (14.13)	21.9
PZ	18	82.50 (10.16)	0.0	16	83.19 (18.09)	6.3	12	84.17 (17.50)	0.0
TA	1095	73.36 (20.27)	22.6	616	74.32 (18.37)	20.8	329	72.70 (17.98)	23.1
TB	72	71.46 (19.18)	30.6	115	68.54 (22.62)	31.3	79	66.81 (20.06)	31.6

Tabel 18 Gemiddelden, standaarddeviaties en percentages D/E leerlingen op de meimeting van de Drie-Minuten-Toets met kaart 2 in groep 4 op de scholen die deelnemen aan de pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden cohort 2007-2008, 2008-2009 en 2009-2010

Groep 4 Kaart 2	Mei '08			Mei '09			Mei '10		
	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E
Landelijk gem.		60.35			60.35			60.35	
Totaal Taalpilots	5538	60.57 (21.39)	23.6	3739	62.20 (21.34)	20.8	2169	63.70 (21.13)	18.9
PA	299	67.40 (21.81)	14.0	242	65.76 (23.12)	17.4	223	67.99 (23.03)	17.0
PB	178	58.76 (19.92)	24.2	57	65.19 (20.89)	14.0	32	71.72 (20.78)	12.5
PC	285	59.58 (19.89)	23.5	222	64.18 (20.09)	17.1	37	52.89 (19.86)	35.1
PD	547	60.33 (21.99)	25.8	359	61.78 (20.22)	19.8	162	60.70 (21.22)	20.4
PE	336	59.74 (21.29)	23.5	314	62.64 (22.40)	20.1	187	63.47 (20.91)	17.1
PF	391	59.05 (19.55)	22.5	369	58.72 (20.31)	26.8	232	61.07 (20.67)	20.7
PG	53	59.45 (18.49)	17.0	56	56.84 (17.11)	26.8	4	60.50 (32.51)	25.0
PH	330	60.91 (19.23)	20.3	50	60.54 (19.34)	24.0	80	67.00 (20.51)	15.0
PI	318	61.37 (22.02)	23.3	172	60.51 (22.83)	24.4	61	61.49 (20.32)	23.0
PJ	15	59.33 (19.83)	13.3						
PK	129	53.93 (21.28)	34.9	173	61.66 (23.04)	20.2	44	65.73 (22.93)	18.2
PL	126	61.86 (20.59)	23.0	67	71.88 (19.25)	6.0	51	61.02 (21.25)	19.6
PM	87	58.00 (20.68)	26.4	98	57.92 (20.65)	28.6	77	62.19 (19.22)	19.5
PN	197	64.50 (19.75)	17.3	102	64.32 (19.88)	16.7	39	67.03 (19.08)	10.3
PO	131	64.63 (20.48)	17.6	95	64.48 (19.65)	14.7	154	66.66 (19.59)	13.0
PP	80	57.71 (23.48)	33.8	74	63.16 (23.87)	20.3			
PQ	137	56.71 (22.73)	28.5	73	58.29 (18.79)	23.3	101	65.31 (19.93)	17.8
PR	31	80.42 (16.09)	0.0	13	95.00 (13.52)	0.0	21	80.43 (18.42)	0.0
PS	40	65.83 (20.59)	17.5	43	56.81 (24.13)	41.9	27	70.07 (22.66)	14.8
PT	273	57.92 (21.85)	28.2	116	57.17 (22.16)	28.4	34	60.09 (21.10)	23.5
PU	66	56.68 (22.31)	33.3	87	59.07 (21.41)	24.1	33	62.21 (21.55)	21.2
PV	24	48.08 (22.46)	41.7	29	62.79 (19.68)	17.2	41	65.78 (24.99)	24.4
PX	51	40.92 (20.94)	58.8	50	65.08 (22.63)	18.0	76	63.79 (24.43)	22.4
PY	75	57.84 (22.04)	32.0	17	47.29 (19.19)	47.1	32	56.34 (16.02)	15.6
PZ	18	73.00 (11.86)	0.0	16	69.94 (17.46)	6.3	12	75.25 (15.60)	0.0
TA	1096	61.93 (22.03)	22.5	643	64.14 (20.40)	17.6	328	62.16 (20.20)	21.6
TB	73	60.08 (22.04)	31.5	116	56.76 (23.19)	31.9	50	59.48 (20.96)	24.0

Tabel 19 Gemiddelden, standaarddeviaties en percentages D/E leerlingen op de meimeting van de Drie-Minuten-Toets met kaart 3 in groep 4 op de scholen die deelnemen aan de pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden cohort 2007-2008, 2008-2009 en 2009-2010

Groep 4	Mei '08			Mei '09			Mei '10			
	Kaart 3	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E
Landelijk gem.			46.75			46.75			46.75	
Totaal Taalpilots	6057	46.14 (18.52)	26.3	4214	46.69 (18.19)	23.6	3177	48.74 (18.54)	21.0	
PA	300	50.52 (18.69)	18.7	243	49.23 (19.55)	21.8	223	51.83 (19.69)	19.3	
PB	212	50.98 (20.24)	23.1	212	50.22 (19.11)	21.7	32	56.13 (20.06)	12.5	
PC	288	44.19 (16.89)	27.4	221	46.69 (18.34)	24.0	37	37.49 (16.35)	37.8	
PD	505	44.18 (17.47)	30.1	465	46.81 (17.44)	21.3	204	52.23 (19.62)	18.6	
PE	470	46.21 (16.41)	21.9	318	45.96 (17.52)	25.2	285	46.65 (16.79)	22.1	
PF	427	48.11 (20.48)	24.6	496	45.65 (18.20)	27.4	370	48.13 (18.05)	22.4	
PG	59	46.58 (16.08)	20.3	65	45.92 (18.19)	27.7	4	48.25 (27.28)	25.0	
PH	308	44.76 (15.89)	27.9	64	45.88 (17.46)	20.3	80	49.80 (16.90)	13.8	
PI	354	44.61 (17.77)	24.3	236	47.53 (17.03)	21.6	258	55.09 (21.11)	15.1	
PJ	15	42.87 (16.40)	26.7							
PK	129	37.56 (17.82)	47.3	171	45.95 (19.29)	24.6	44	49.20 (19.31)	15.9	
PL	126	59.73 (20.95)	14.3	54	48.74 (14.47)	16.7	46	51.37 (17.84)	17.4	
PM	86	44.50 (18.21)	32.6	100	42.84 (17.34)	34.0	82	45.16 (17.75)	31.7	
PN	235	48.29 (16.47)	18.7	102	47.09 (16.60)	21.6	39	52.82 (18.09)	15.4	
PO	131	47.80 (18.17)	21.4	95	48.54 (16.74)	17.9	154	50.32 (17.85)	20.1	
PP	79	43.27 (20.56)	35.4	73	50.37 (21.66)	17.8	63	42.25 (16.28)	27.0	
PQ	135	43.44 (18.99)	31.1	73	43.44 (16.66)	27.4	101	47.93 (16.99)	14.9	
PR	31	60.16 (15.28)	3.2	13	73.15 (11.61)	0.0	21	63.90 (13.10)	0.0	
PS	40	49.13 (16.44)	17.5	43	40.14 (22.13)	53.5	27	50.96 (17.49)	14.8	
PT	278	42.50 (18.18)	34.5	116	40.29 (17.76)	37.9	34	42.41 (17.16)	29.4	
PU	66	42.62 (18.89)	34.8	85	45.13 (17.55)	25.9	33	46.09 (18.03)	18.2	
PV	24	35.38 (19.32)	50.0	29	43.66 (16.57)	27.6	41	49.88 (20.59)	26.8	
PW	158	43.42 (15.93)	27.8	66	47.02 (15.12)	19.7	52	47.13 (18.43)	26.9	
PX	92	40.95 (23.66)	43.5	50	48.74 (19.22)	22.0	89	49.79 (20.48)	22.5	
PY	104	48.19 (20.66)	30.8	28	42.57 (17.76)	25.0	71	43.55 (14.49)	18.3	
PZ	18	55.72 (11.36)	0.0	16	56.31 (15.89)	6.3	12	57.92 (16.61)	0.0	
TA	1258	46.50 (18.66)	25.9	645	47.81 (18.16)	22.9	710	46.55 (17.70)	23.4	
TB	129	44.40 (16.94)	25.6	134	42.56 (18.65)	34.3	65	45.71 (17.31)	24.6	

Tabel 20 Gemiddelden, standaarddeviaties en percentages D/E leerlingen op de oktobermeting van de Drie-Minuten-Toets met kaart 3 in groep 5 op de scholen die deelnemen aan de pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden cohort 2007-2008. 2008-2009 en 2009-2010

Groep 5		Oktober '07			Oktober '08			Oktober '09		
Kaart 3	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	
Landelijk gem.		50.25			50.25			50.25		
Totaal Taalpilots	5561	51.86 (18.29)	23.4	5127	52.62 (17.80)	21.8	3131	54.13 (17.60)	20.3	
PA	283	52.49 (17.77)	23.0	271	55.93 (16.66)	15.9	255	57.79 (17.12)	13.7	
PB	206	48.64 (18.56)	32.0	129	51.36 (17.90)	24.0	106	55.79 (17.80)	17.9	
PC	268	52.22 (16.86)	20.9	251	53.23 (16.05)	21.1	39	50.21 (20.32)	30.8	
PD	745	50.80 (18.24)	24.8	380	49.71 (17.75)	26.8	290	56.16 (16.23)	14.8	
PE	550	54.36 (18.44)	19.1	488	53.88 (18.67)	20.7	343	52.39 (18.06)	23.9	
PF	124	48.15 (16.63)	25.8	549	52.88 (16.67)	19.7	295	54.15 (17.41)	21.4	
PG	66	48.33 (17.11)	25.8	70	54.87 (17.31)	17.1	43	55.05 (17.35)	18.6	
PH	180	56.00 (22.87)	17.2	197	52.59 (15.66)	19.8	59	52.17 (15.09)	16.9	
PI	375	51.12 (19.60)	30.7	215	53.19 (17.66)	20.5	157	57.82 (16.68)	12.7	
PJ	38	45.82 (14.41)	39.5	16	52.88 (13.20)	12.5				
PK	78	51.49 (19.42)	25.6	164	47.63 (17.15)	29.3	109	57.04 (15.30)	11.0	
PL	51	54.41 (15.99)	15.7	75	47.96 (17.48)	32.0	44	55.36 (17.06)	18.2	
PM	120	49.94 (18.56)	26.7	79	51.99 (19.80)	22.8	57	49.75 (19.95)	26.3	
PN	221	51.20 (17.84)	28.1	156	58.63 (19.74)	16.0	114	53.22 (16.51)	21.9	
PO	184	51.37 (17.36)	22.8	184	55.95 (17.33)	20.1	89	54.64 (17.44)	23.6	
PP	52	59.63 (16.02)	7.7	73	55.18 (20.44)	24.7	19	38.84 (22.52)	57.9	
PQ	147	50.52 (22.53)	26.5	132	53.05 (19.41)	25.8	96	51.13 (16.70)	24.0	
PR	47	54.72 (14.37)	12.8	32	62.16 (15.45)	3.1	39	62.95 (16.17)	10.3	
PS	61	45.61 (16.91)	37.7	103	50.63 (16.90)	24.3				
PT	278	53.72 (17.76)	21.9	160	50.69 (17.24)	22.5	181	51.89 (19.38)	25.4	
PU	55	54.15 (17.36)	14.5	98	49.89 (17.27)	25.5	60	53.85 (18.37)	23.3	
PV	14	55.43 (16.83)	21.4	21	42.71 (16.95)	47.6	25	49.72 (15.38)	20.0	
PW	183	52.71 (18.07)	19.7	128	49.54 (15.08)	25.8	41	45.76 (14.87)	31.7	
PX	109	47.05 (14.56)	22.0	89	53.04 (20.60)	22.5	96	54.34 (20.79)	22.9	
PY	90	47.39 (17.87)	28.9	40	56.53 (18.13)	15.0	16	58.38 (12.90)	6.3	
PZ	13	56.69 (19.55)	23.1	17	55.65 (11.35)	5.9	14	59.57 (13.69)	0.0	
TA	900	52.86 (17.84)	21.0	891	52.41 (18.37)	21.5	450	54.03 (17.53)	21.6	
TB	122	49.87 (16.58)	23.8	119	49.36 (17.44)	26.1	93	48.49 (15.84)	28.0	

Tabel 21 Gemiddelden, standaarddeviaties en percentages D/E leerlingen op de maartmeting van de Drie-Minuten-Toets met kaart 3 in groep 5 op de scholen die deelnemen aan de pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden cohort 2007-2008, 2008-2009 en 2009-2010

Groep 5 Kaart 3	Maart '08			Maart '09			Maart '10		
	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E
Landelijk gem.		59.75			59.75			59.75	
Totaal Taalpilots	5343	60.08 (18.51)	24.0	4312	60.99 (17.96)	22.1	2910	63.44 (18.04)	18.7
PA	296	61.79 (17.75)	19.6	211	65.73 (16.79)	15.6	261	68.65 (17.28)	13.0
PB	189	58.94 (18.74)	30.2	127	58.62 (18.73)	26.8	7	67.00 (20.81)	14.3
PC	232	61.01 (17.26)	22.4	210	60.71 (16.62)	22.4	68	62.34 (19.41)	25.0
PD	695	56.98 (19.35)	31.8	401	59.42 (19.94)	24.4	255	65.28 (17.07)	14.5
PE	598	62.08 (17.68)	18.6	432	63.59 (16.64)	18.1	312	61.17 (19.00)	24.0
PF	124	58.48 (17.10)	25.8	550	59.82 (17.66)	23.6	360	60.60 (18.84)	23.6
PG	61	58.95 (16.06)	16.4	69	65.55 (16.72)	13.0	45	67.07 (17.73)	15.6
PH	228	65.02 (20.91)	18.9	169	61.86 (15.75)	16.6	74	68.23 (17.13)	10.8
PI	336	58.97 (17.98)	25.9	192	61.75 (18.24)	19.8	115	69.07 (17.36)	10.4
PJ	37	54.59 (16.95)	32.4	16	61.81 (13.00)	6.3			
PK	137	57.42 (19.95)	30.7	144	57.03 (17.54)	29.9	69	65.41 (14.49)	10.1
PL	45	61.76 (14.61)	17.8	64	58.88 (17.43)	25.0	45	64.29 (16.13)	13.3
PM	121	58.77 (19.00)	33.1	100	56.21 (20.09)	34.0	69	55.59 (18.92)	26.1
PN	207	59.04 (19.60)	29.0	119	64.51 (19.18)	16.8	94	62.39 (16.81)	17.0
PO	104	59.58 (18.64)	23.1	84	60.95 (17.18)	26.2	137	61.53 (16.84)	23.4
PP	2	48.50 (20.51)	50.0	73	64.47 (19.45)	20.5	7	55.86 (17.47)	14.3
PQ	134	56.26 (22.64)	29.9	94	63.41 (17.18)	21.3	105	60.87 (18.36)	22.9
PR	47	66.26 (14.00)	10.6	32	69.41 (15.46)	6.3	39	72.95 (15.65)	5.1
PS	59	52.34 (17.89)	35.6	44	66.89 (16.03)	15.9	1	70.00 (-)	0.0
PT	265	60.51 (18.74)	23.0	137	58.83 (16.81)	24.1	99	64.10 (17.99)	17.2
PU	60	58.85 (18.76)	31.7	98	60.51 (16.76)	24.5	59	63.31 (17.51)	18.6
PV	16	59.00 (18.39)	25.0	21	52.38 (17.18)	33.3	25	61.84 (14.99)	16.0
PW	180	62.27 (18.70)	20.0	111	56.38 (16.67)	26.1	43	57.51 (17.10)	32.6
PX	74	59.66 (15.61)	17.6	58	60.79 (19.51)	20.7	77	60.91 (20.35)	24.7
PY	44	60.09 (18.28)	18.2	49	61.41 (20.54)	22.4	18	64.33 (15.96)	22.2
PZ	12	63.42 (16.94)	25.0	17	68.00 (11.99)	5.9	15	64.60 (16.50)	13.3
TA	994	61.18 (17.72)	20.6	617	60.58 (18.77)	23.7	465	63.09 (17.63)	17.8
TB	46	61.52 (14.78)	21.7	73	58.33 (15.21)	20.5	46	63.72 (18.70)	17.4

Tabel 22 Gemiddelden, standaarddeviaties en percentages D/E leerlingen op de oktobermeting van de Drie-Minuten-Toets met kaart 3 in groep 6 op de scholen die deelnemen aan de pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden cohort 2007-2008, 2008-2009 en 2009-2010

Groep 6 Kaart 3	Oktober '07			Oktober '08			Oktober '09		
	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E
Landelijk gem.		65.85			65.85			65.85	
Totaal Taalpilots	5022	65.50 (17.99)	27.0	4599	66.42 (17.62)	23.0	2903	67.92 (17.88)	22.4
PA	326	68.22 (17.49)	22.7	258	66.70 (18.12)	22.9	248	74.02 (14.91)	10.9
PB	121	58.80 (22.28)	39.7	149	64.93 (17.64)	26.8	112	66.60 (18.41)	25.9
PC	267	65.51 (16.14)	23.2	267	69.14 (17.54)	19.9	38	62.53 (14.94)	23.7
PD	745	64.10 (17.87)	27.9	428	64.78 (18.09)	28.0	287	64.95 (18.78)	28.6
PE	531	68.89 (16.97)	20.9	455	67.42 (17.48)	24.6	349	68.64 (17.91)	21.5
PF	98	68.94 (15.67)	26.5	266	65.68 (17.81)	26.3	50	67.88 (16.55)	22.0
PG	25	58.92 (17.04)	48.0	28	67.93 (14.97)	25.0	36	66.44 (18.09)	30.6
PH	155	69.55 (20.19)	20.0	166	68.45 (14.78)	17.5	56	73.89 (13.05)	5.4
PI	339	64.67 (17.36)	30.1	195	64.84 (16.73)	26.7	177	70.71 (16.91)	14.7
PJ				24	64.79 (16.34)	25.0	15	69.27 (11.30)	13.3
PK	68	62.72 (18.98)	35.3	182	63.29 (18.84)	32.4	94	68.73 (18.63)	23.4
PL	35	66.91 (14.49)	17.1	59	65.61 (17.00)	23.7	48	71.15 (16.88)	16.7
PM	110	63.17 (18.42)	27.3	147	60.78 (19.90)	37.4	90	56.47 (20.67)	44.4
PN	175	67.85 (17.44)	24.6	133	67.39 (17.86)	23.3	112	69.05 (17.33)	23.2
PO	126	65.66 (15.77)	23.8	180	67.64 (16.81)	19.4	122	65.71 (19.08)	29.5
PP	51	77.47 (12.63)	3.9	49	75.90 (16.36)	10.2	4	45.75 (12.50)	75.0
PQ	155	62.69 (21.86)	34.8	128	64.17 (20.86)	23.4	95	70.75 (18.30)	16.8
PR	28	70.50 (14.00)	10.7	48	73.98 (14.55)	10.4	29	77.38 (11.91)	3.4
PS	58	65.24 (17.90)	29.3	87	63.23 (18.44)	32.2	16	56.69 (16.91)	43.8
PT	256	61.97 (17.54)	32.4	161	69.71 (19.58)	18.0	136	67.29 (19.72)	23.5
PU	53	66.85 (15.60)	22.6	78	70.19 (18.22)	16.7	51	62.14 (17.18)	33.3
PV	18	66.17 (16.00)	22.2	16	69.81 (20.95)	25.0	22	59.55 (19.06)	40.9
PW	132	63.48 (17.78)	31.1	108	66.05 (17.30)	25.9	47	67.66 (15.79)	25.5
PX	94	58.91 (16.34)	41.5	85	65.09 (15.47)	27.1	113	64.72 (21.66)	31.0
PY	97	66.81 (17.83)	23.7	30	71.77 (17.56)	20.0	17	74.06 (12.71)	11.8
PZ	19	62.68 (14.68)	31.6	12	70.33 (12.53)	8.3	17	76.41 (9.66)	0.0
TA	811	65.96 (18.57)	27.5	726	66.12 (16.50)	21.9	436	68.49 (16.47)	20.4
TB	129	62.31 (16.92)	33.3	134	66.16 (15.72)	23.9	86	65.09 (16.03)	24.4

Tabel 23 Gemiddelden, standaarddeviaties en percentages D/E leerlingen op de maartmeting van de Drie-Minuten-Toets met kaart 3 in groep 6 op de scholen die deelnemen aan de pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden cohort 2007-2008, 2008-2009 en 2009-2010

Groep 6		Maart '08			Maart '09			Maart '10		
Kaart 3	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	
Landelijk gem.		71.75			71.75			71.75		
Totaal Taalpilots	4423	72.07 (17.77)	25.8	3577	73.35 (17.65)	20.5	2354	74.99 (17.98)	21.2	
PA	329	75.22 (17.03)	21.0	204	75.09 (17.39)	16.7	253	79.55 (14.97)	14.2	
PB	91	66.73 (19.45)	40.7	151	73.32 (19.15)	23.8	9	73.44 (17.55)	33.3	
PC	220	69.68 (16.33)	29.5	218	73.92 (16.31)	20.6	53	72.98 (13.47)	18.9	
PD	701	71.99 (18.01)	24.8	369	71.02 (21.10)	30.1	217	73.45 (18.44)	26.3	
PE	433	73.80 (15.80)	20.8	378	73.17 (15.76)	21.7	251	76.30 (17.86)	17.5	
PF	97	73.65 (15.32)	22.7	269	73.89 (16.90)	20.8	26	77.12 (12.38)	11.5	
PG	25	67.28 (16.07)	40.0	28	74.57 (14.38)	17.9	50	76.72 (15.25)	18.0	
PH	186	76.07 (17.86)	16.7	144	74.37 (15.02)	18.1	64	82.80 (15.24)	7.8	
PI	299	72.45 (17.13)	24.1	181	70.50 (16.77)	29.3	149	79.42 (18.90)	17.4	
PJ	32	58.06 (25.45)	43.8	22	72.23 (17.12)	27.3				
PK	118	69.25 (17.46)	28.0	139	74.04 (19.95)	22.3	51	75.00 (18.16)	19.6	
PL	31	72.16 (13.39)	22.6	46	73.28 (15.12)	17.4	47	75.32 (19.49)	23.4	
PM	111	70.78 (18.05)	29.7	141	65.46 (21.79)	39.7	95	60.08 (24.04)	51.6	
PN	178	73.46 (18.26)	26.4	92	76.98 (16.83)	14.1	63	76.21 (16.08)	20.6	
PO	77	73.64 (16.56)	18.2	97	73.51 (15.83)	18.6	49	72.84 (17.04)	26.5	
PP	1	80.00 (-)	0.0	50	79.94 (14.61)	8.0	1	47.00 (-)	100.0	
PQ	132	64.30 (22.30)	40.2	77	76.25 (19.25)	11.7	100	74.88 (18.59)	18.0	
PR	34	77.82 (12.60)	14.7	47	76.06 (16.74)	19.1	29	83.48 (12.24)	3.4	
PS	16	68.38 (18.17)	37.5	37	69.97 (17.23)	35.1	1	56.00 (-)	100.0	
PT	177	69.93 (17.08)	27.7	82	74.26 (18.95)	20.7	47	68.79 (20.17)	31.9	
PU	58	70.74 (17.44)	25.9	69	76.59 (18.09)	13.0	51	69.86 (17.26)	27.5	
PV	18	73.61 (15.47)	27.8	16	71.63 (20.81)	31.3	21	67.19 (18.42)	33.3	
PW	146	70.73 (17.44)	29.5	81	75.72 (15.45)	17.3	46	74.74 (14.92)	17.4	
PX	79	62.30 (16.22)	48.1	49	71.43 (16.06)	22.4	107	70.99 (20.43)	31.8	
PY	31	82.10 (16.25)	3.2	35	80.97 (18.69)	11.4	18	79.78 (13.91)	16.7	
PZ	19	66.58 (16.66)	31.6	10	70.90 (14.95)	20.0	17	86.76 (8.08)	0.0	
TA	763	73.39 (18.04)	25.8	473	73.74 (16.36)	21.6	473	74.66 (17.09)	19.7	
TB	21	72.43 (16.47)	23.8	72	73.22 (15.33)	18.1	66	73.86 (15.57)	21.2	

Tabel 24 Gemiddelden, standaarddeviaties en percentages D/E leerlingen op de oktobermeting van de Drie-Minuten-Toets met kaart 3 in groep 7 op de scholen die deelnemen aan de pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden cohort 2007-2008, 2008-2009 en 2009-2010

Groep 7 Kaart 3	Oktober '07			Oktober '08			Oktober '09		
	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E
Landelijk gem.		77.25			77.25			77.25	
Totaal Taalpilots	4333	76.63 (17.39)	26.8	4232	77.05 (18.09)	26.3	2678	78.53 (17.43)	22.9
PA	239	79.59 (17.45)	23.8	286	79.07 (15.49)	21.3	235	81.80 (17.28)	19.1
PB	97	68.91 (24.26)	34.0	143	73.70 (20.38)	35.7	112	81.68 (17.60)	17.0
PC	251	75.53 (15.99)	29.1	242	78.40 (16.43)	20.7	36	81.19 (17.76)	22.2
PD	700	76.71 (17.46)	23.7	363	75.37 (19.43)	30.6	295	77.43 (18.06)	25.8
PE	424	77.51 (15.94)	23.8	365	78.97 (17.42)	25.5	317	79.05 (16.65)	22.1
PF	27	85.89 (19.81)	14.8	183	77.15 (15.91)	28.4	32	74.72 (16.83)	28.1
PG	30	74.93 (12.70)	23.3	24	67.79 (23.36)	45.8	53	79.66 (16.69)	20.8
PH	91	77.32 (14.98)	27.5	174	79.75 (17.21)	21.3	73	78.18 (15.95)	21.9
PI	349	77.79 (16.41)	24.9	225	77.04 (16.16)	24.0	156	81.45 (14.14)	17.3
PJ				25	70.76 (20.65)	36.0	21	74.52 (14.58)	28.6
PK	100	74.05 (16.45)	35.0	157	78.68 (19.45)	26.1	116	77.17 (16.83)	25.0
PL	28	80.00 (14.28)	14.3	78	80.45 (16.54)	23.1	37	78.89 (16.48)	21.6
PM	112	74.92 (16.94)	27.7	132	68.98 (21.45)	39.4	110	68.80 (24.23)	40.9
PN	190	79.44 (15.89)	21.1	135	80.21 (16.56)	17.0	93	79.29 (15.45)	18.3
PO	147	78.01 (15.87)	22.4	165	78.77 (14.79)	21.8	92	77.82 (18.32)	23.9
PP	61	84.41 (14.14)	11.5	28	89.18 (10.91)	3.6			
PQ	127	69.64 (20.72)	37.8	153	69.65 (22.91)	36.6	81	82.96 (15.88)	12.3
PR	13	73.69 (9.59)	23.1	35	83.97 (12.76)	5.7	48	83.67 (15.09)	8.3
PS	48	77.02 (12.43)	25.0	66	77.15 (14.81)	19.7	2	42.00 (0.00)	100.0
PT	209	73.68 (19.22)	35.9	134	74.69 (17.93)	29.1	105	75.55 (16.93)	30.5
PU	51	78.49 (16.70)	23.5	86	78.48 (17.11)	24.4	46	79.17 (17.26)	15.2
PV	11	88.91 (9.08)	0.0	18	76.17 (13.31)	22.2	14	84.21 (17.94)	14.3
PW	169	78.21 (16.26)	27.2	114	75.82 (17.34)	29.8	43	71.95 (19.08)	44.2
PX	116	74.16 (17.85)	30.2	73	71.44 (16.39)	37.0	100	78.46 (15.42)	22.0
PY	27	81.81 (13.28)	14.8	39	89.31 (11.47)	5.1	14	82.14 (10.07)	7.1
PZ				19	79.89 (14.54)	26.3			
TA	616	75.92 (18.17)	31.2	643	77.84 (19.02)	26.0	359	77.79 (18.21)	25.6
TB	99	76.20 (18.74)	32.3	127	72.82 (17.26)	34.6	88	79.15 (13.26)	17.0

Tabel 25 Gemiddelden, standaarddeviaties en percentages D/E leerlingen op de maartmeting van de Drie-Minuten-Toets met kaart 3 in groep 7 op de scholen die deelnemen aan de pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden cohort 2007-2008, 2008-2009 en 2009-2010

Groep 7 Kaart 3	Maart '08			Maart '09			Maart '10		
	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E
Landelijk gem.		80.55			80.55			80.55	
Totaal Taalpilots	3986	80.67 (16.64)	25.5	3275	82.56 (16.94)	20.4	2293	84.13 (17.17)	19.4
PA	265	83.21 (16.58)	20.4	211	83.95 (15.31)	18.5	230	86.63 (16.55)	14.8
PB	77	80.49 (16.73)	26.0	137	80.69 (19.38)	28.5	8	90.88 (13.79)	12.5
PC	224	79.52 (15.10)	26.3	210	81.55 (15.49)	21.4	68	79.79 (16.06)	26.5
PD	686	80.19 (17.62)	24.5	392	82.28 (19.62)	25.8	255	85.16 (17.51)	20.8
PE	396	81.84 (16.78)	22.2	348	83.55 (16.30)	18.1	306	86.42 (17.72)	18.6
PF	27	97.30 (20.04)	11.1	147	83.80 (14.54)	19.0	6	50.00 (10.51)	100.0
PG	31	81.97 (11.72)	16.1	15	83.40 (13.32)	20.0	53	85.77 (16.32)	9.4
PH	144	82.67 (14.36)	21.5	160	80.74 (12.34)	18.1	43	84.07 (17.78)	18.6
PI	302	82.64 (14.14)	19.5	132	82.40 (16.88)	24.2	148	85.49 (18.12)	19.6
PJ	21	76.14 (11.49)	38.1	26	76.00 (21.65)	30.8			
PK	121	78.00 (15.15)	28.9	121	82.91 (14.67)	20.7	85	82.67 (16.66)	25.9
PL	12	74.92 (17.87)	41.7	68	84.34 (14.81)	16.2	36	82.19 (16.69)	25.0
PM	102	81.98 (14.26)	23.5	109	75.66 (21.20)	36.7	111	76.50 (24.08)	34.2
PN	161	81.11 (17.24)	24.2	105	85.45 (18.30)	17.1	72	85.44 (11.80)	8.3
PO	62	79.98 (15.27)	21.0	79	81.70 (15.29)	25.3	82	78.40 (17.49)	28.0
PP	7	77.57 (11.33)	42.9	51	92.39 (11.64)	5.9			
PQ	95	71.45 (21.00)	43.2	89	79.65 (17.35)	18.0	80	87.14 (14.07)	13.8
PR	30	78.23 (11.42)	20.0	36	88.44 (13.42)	5.6	50	84.74 (12.82)	16.0
PS	43	82.19 (14.94)	25.6	28	81.75 (12.22)	14.3			
PT	216	77.99 (17.84)	32.9	102	78.13 (15.86)	31.4	22	75.03 (13.47)	40.9
PU	63	81.32 (15.83)	22.2	92	84.96 (16.81)	13.0	42	86.10 (13.37)	9.5
PV	11	91.64 (10.43)	9.1	17	84.24 (13.30)	11.8	14	86.00 (17.11)	14.3
PW	148	81.50 (14.27)	23.0	79	79.51 (14.63)	25.3	29	81.59 (17.39)	17.2
PX	98	79.59 (16.70)	26.5	44	80.70 (13.54)	20.5	101	84.16 (15.80)	15.8
PY	15	87.53 (14.41)	13.3	21	94.57 (18.72)	14.3	5	76.80 (12.77)	20.0
PZ				9	83.11 (10.02)	0.0	10	89.40 (18.58)	10.0
TA	558	81.14 (17.00)	29.6	411	84.00 (17.50)	21.2	372	83.92 (16.20)	18.3
TB	71	71.87 (17.50)	43.7	36	77.25 (22.37)	30.6	65	84.15 (14.99)	15.4

Tabel 26 Gemiddelden, standaarddeviaties en percentages D/E leerlingen op de oktobermeting van de Drie-Minuten-Toets met kaart 3 in groep 8 op de scholen die deelnemen aan de pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden cohort 2007-2008, 2008-2009 en 2009-2010

Groep 8 Kaart 3	Oktober '07			Oktober '08			Oktober '09		
	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E
Landelijk gem.		85.55			85.55			85.55	
Totaal Taalpilots	4016	84.99 (17.12)	27.6	3825	85.19 (17.26)	26.9	2478	87.23 (17.47)	23.3
PA	154	84.95 (14.85)	27.3	247	87.15 (15.18)	23.9	228	90.98 (14.97)	14.9
PB	44	79.64 (17.68)	36.4	122	80.69 (23.31)	32.0	104	88.03 (16.13)	21.2
PC	267	84.21 (14.51)	33.0	262	86.05 (14.57)	25.6	28	86.86 (19.62)	21.4
PD	578	83.73 (16.47)	27.5	518	83.91 (18.77)	29.2	333	85.45 (17.57)	27.0
PE	382	85.36 (17.96)	28.5	339	88.27 (15.42)	20.1	305	85.62 (20.33)	25.2
PF	38	92.79 (12.41)	13.2	20	81.85 (15.62)	40.0			
PG	22	84.09 (11.01)	27.3	25	86.44 (24.17)	20.0	56	91.88 (15.12)	16.1
PH	120	84.79 (15.29)	31.7	108	86.62 (14.18)	22.2	13	89.69 (19.61)	23.1
PI	310	88.03 (16.01)	26.1	179	85.98 (14.12)	25.7	169	87.51 (16.95)	22.5
PJ							24	81.13 (21.01)	33.3
PK	90	81.57 (18.16)	32.2	167	82.71 (14.18)	30.5	81	89.95 (14.39)	16.0
PL	16	79.06 (16.64)	37.5	41	88.95 (16.30)	14.6	34	87.76 (14.88)	14.7
PM	113	85.63 (14.84)	27.4	132	78.83 (20.24)	40.9	86	75.16 (23.96)	40.7
PN	226	82.84 (20.58)	31.4	166	82.60 (20.91)	29.5	92	90.66 (17.81)	21.7
PO	104	86.89 (15.48)	26.0	178	87.11 (14.01)	23.6	68	84.44 (19.78)	35.3
PP	48	85.21 (12.22)	22.9	58	94.72 (12.09)	5.2			
PQ	129	79.01 (22.29)	34.1	121	79.28 (18.03)	37.2	82	87.94 (12.87)	18.3
PR	20	77.95 (10.72)	50.0	33	87.33 (12.70)	24.2	35	90.46 (13.33)	14.3
PS	47	88.55 (18.02)	25.5	28	88.89 (14.13)	17.9			
PT	197	85.49 (15.72)	23.9	141	88.73 (18.69)	21.3	88	85.26 (13.65)	27.3
PU	47	88.32 (14.22)	19.1	80	87.33 (16.81)	21.3	45	86.98 (17.81)	24.4
PV	18	90.00 (18.98)	16.7	10	100.90 (8.95)	0.0	15	90.73 (10.59)	13.3
PW	143	90.43 (16.44)	21.0	99	87.20 (14.15)	26.3	34	95.85 (15.79)	8.8
PX	104	80.55 (17.06)	39.4	90	86.03 (17.19)	24.4	97	86.59 (15.48)	27.8
PY	23	93.96 (11.90)	8.7	4	81.25 (2.63)	0.0	22	94.91 (11.49)	4.5
PZ				13	106.46 (14.31)	7.7	17	85.71 (12.49)	29.4
TA	686	85.87 (18.28)	23.9	513	84.49 (17.68)	29.2	329	89.48 (15.83)	18.8
TB	90	82.02 (15.49)	32.2	131	80.44 (17.25)	36.6	93	81.68 (19.53)	41.9

Tabel 27 Gemiddelden, standaarddeviaties en percentages leerlingen dat de doelen heeft behaald op de maartmeting van de AVI toets in groep 3 op de scholen die deelnemen aan de pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden cohort 2007-2008, 2008-2009 en 2009-2010

Groep 3	Maart '08			Maart '09			Maart '10		
	N	Gem (SD)	doel behaald	N	Gem (SD)	doel behaald	N	Gem (SD)	doel behaald
Doelen			AVI 1			AVI 1			AVI 1
Totaal Taalpilots	2704	2.44 (2.01)	88.8	2811	2.71 (2.11)	92.8	2000	2.16 (1.89)	83.8
PA	213	2.85 (1.94)	100.0	123	2.75 (1.97)	100.0	243	2.73 (1.82)	100.0
PB	90	2.78 (1.63)	97.8	80	2.21 (1.52)	100.0	14	0.93 (0.83)	71.4
PC	51	2.94 (1.88)	100.0	16	3.06 (2.08)	100.0	39	2.59 (2.01)	92.3
PD	111	2.65 (1.39)	100.0	134	3.99 (2.52)	92.5			
PE	196	2.22 (1.71)	95.9	166	3.05 (2.86)	83.1	44	1.39 (1.26)	77.3
PF	172	2.23 (1.93)	87.2	290	2.10 (1.72)	88.3	468	1.67 (1.53)	77.6
PG	82	2.52 (1.97)	95.1	52	2.12 (1.23)	100.0	6	0.83 (0.41)	83.3
PH	152	2.59 (1.96)	93.4	175	2.59 (1.76)	100.0			
PI	126	1.39 (1.23)	71.4	174	1.80 (1.49)	76.4			
PK	134	3.48 (2.26)	89.6	138	3.57 (2.15)	97.1	98	2.80 (2.13)	91.8
PL	67	2.19 (1.99)	82.1	128	2.87 (2.16)	93.8	100	2.17 (1.88)	86.0
PM	61	3.34 (2.16)	100.0	15	2.00 (1.25)	100.0	56	2.05 (1.78)	82.1
PN	84	2.51 (2.05)	90.5	86	4.09 (2.63)	94.2	43	3.47 (2.37)	100.0
PO	51	2.82 (2.00)	100.0	129	2.13 (1.50)	91.5	98	2.33 (2.00)	81.6
PQ	92	3.52 (2.44)	100.0	92	3.54 (2.11)	100.0	74	3.57 (2.13)	100.0
PR				39	2.64 (1.61)	100.0			
PS	49	2.55 (1.85)	100.0	113	2.82 (2.06)	98.2	1	1.00 (-)	100.0
PT	117	2.52 (2.60)	72.6	40	4.05 (2.34)	100.0	68	1.04 (1.06)	61.8
PU	28	2.21 (1.99)	100.0	82	2.90 (1.99)	100.0	32	3.34 (2.24)	100.0
PW	91	2.24 (2.01)	84.6	84	3.25 (2.06)	100.0	20	3.70 (2.49)	100.0
PX	1	1.00 (-)	100.0	12	2.67 (1.67)	100.0	37	2.38 (2.00)	94.6
PY	28	4.18 (2.31)	100.0	23	1.65 (1.15)	87.0			
PZ	18	2.22 (1.56)	100.0	14	2.79 (1.25)	100.0	16	1.69 (1.01)	93.8
TA	643	2.01 (1.91)	79.5	540	2.22 (1.85)	89.4	509	1.85 (1.71)	75.8
TB	47	1.62 (1.75)	78.7	66	4.33 (2.78)	100.0	34	4.00 (2.50)	100.0

Tabel 28 Gemiddelden, standaarddeviaties en percentages leerlingen dat de doelen heeft behaald op de meimeting van de AVI toets in groep 3 op de scholen die deelnemen aan de pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden cohort 2007-2008, 2008-2009 en 2009-2010

	Mei '08			Mei '09			Mei '10		
	N	Gem (SD)	doel behaald	N	Gem (SD)	doel behaald	N	Gem (SD)	doel behaald
Doelen			AVI 2			AVI 2			AVI 2
Totaal Taalpilots	4025	2.82 (1.95)	73.2	3184	3.14 (1.97)	79.3	2384	2.89 (1.94)	74.3
PA	207	3.34 (1.79)	87.0	132	3.54 (1.93)	87.9	204	3.71 (1.85)	88.7
PB	109	3.61 (1.72)	88.1	83	3.46 (1.60)	91.6	26	3.58 (2.32)	84.6
PC	6	6.00 (0.00)	100.0	126	3.76 (2.29)	80.2	65	3.00 (1.92)	78.5
PD	203	3.48 (1.95)	86.7	23	1.70 (1.84)	43.5			
PE	302	1.82 (1.53)	51.3	216	3.23 (1.85)	86.1	127	2.71 (1.90)	69.3
PF	715	2.58 (1.87)	66.7	713	2.76 (1.91)	72.1	621	2.64 (1.90)	70.4
PG	88	3.16 (1.95)	87.5	42	2.93 (2.03)	76.2			
PH	146	2.84 (1.63)	75.3	63	2.65 (1.75)	66.7	87	2.33 (1.70)	59.8
PI	257	2.63 (1.64)	79.0	248	3.16 (1.80)	81.0			
PK	161	2.78 (1.94)	71.4	115	3.35 (1.77)	84.3	80	4.22 (2.16)	90.0
PL	244	3.23 (1.85)	85.2	123	2.91 (1.93)	77.2	149	3.22 (2.01)	82.6
PM	15	4.60 (2.53)	80.0	79	2.90 (1.86)	70.9	72	3.22 (2.19)	72.2
PN	77	2.53 (1.71)	68.8	42	4.04 (2.28)	85.7			
PO	22	4.14 (2.08)	81.8	80	3.54 (1.80)	86.3	20	1.25 (1.41)	46.8
PQ	119	2.55 (1.84)	70.6	107	3.30 (1.87)	81.3	108	3.52 (1.80)	86.1
PR	1	6.00 (-)	100.0	13	5.62 (1.94)	100.0	42	2.12 (1.27)	61.9
PS	61	3.03 (2.08)	70.5	98	3.54 (1.93)	84.7			
PT	131	3.41 (2.49)	71.8	40	4.65 (2.23)	85.0	31	3.23 (1.33)	93.5
PU	9	6.00 (0.00)	100.0	93	2.89 (1.49)	87.1	34	3.00 (1.87)	73.5
PW	72	2.72 (1.60)	81.9	71	3.10 (2.05)	70.4	20	3.15 (2.11)	75.0
PX	60	3.47 (2.16)	86.7	46	2.87 (1.89)	76.1	79	3.18 (1.98)	82.3
PY	66	3.88 (2.20)	84.8						
PZ				14	4.50 (1.74)	100.0	16	2.50 (1.21)	75.0
TA	918	2.60 (1.94)	69.2	522	2.81 (1.78)	78.7	462	2.37 (1.67)	68.0
TB	36	4.06 (2.68)	72.2	95	4.93 (2.70)	89.5	46	3.76 (2.23)	82.6

Tabel 29 Gemiddelden, standaarddeviaties. en percentages leerlingen dat de doelen heeft behaald op de oktobermeting van de AVI toets in groep 4 op de scholen die deelnemen aan de pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden cohort 2007-2008. 2008-2009 en 2009-2010

Groep 4	Oktober '07			Oktober '08			Oktober '09		
	N	Gem (SD)	doel behaald AVI 3	N	Gem (SD)	doel behaald AVI 3	N	Gem (SD)	doel behaald AVI 3
Totaal Taalpilots	4513	3.90 (2.05)	71.8	3890	4.08 (2.00)	76.0	2730	4.13 (1.99)	77.1
PA	181	3.94 (1.90)	71.8	221	4.32 (1.92)	81.9	186	4.53 (2.17)	80.1
PB	119	3.38 (1.92)	60.5	86	5.14 (1.80)	93.0			
PC	48	3.27 (1.57)	66.7	98	3.59 (1.97)	71.4	63	4.02 (1.93)	69.8
PD	194	3.63 (1.83)	70.1	110	4.25 (1.96)	82.7	72	3.92 (2.16)	77.8
PE	494	4.06 (2.04)	74.5	275	4.25 (2.44)	73.1	110	3.95 (2.01)	77.3
PF	552	3.57 (1.93)	64.7	708	3.98 (2.04)	73.3	454	4.22 (1.98)	78.6
PG	104	4.07 (2.37)	75.0	48	3.83 (1.72)	72.9	45	4.36 (2.12)	75.6
PH	96	3.94 (1.72)	78.1	157	3.90 (1.59)	79.6	109	3.67 (1.77)	71.6
PI	326	3.98 (2.12)	69.9	157	3.75 (1.84)	73.2	170	4.55 (2.01)	81.2
PJ	16	3.56 (1.31)	87.5						
PK	91	2.93 (1.84)	54.9	129	4.12 (1.89)	76.0	128	4.33 (1.98)	78.1
PL	189	3.99 (1.83)	79.4	115	4.14 (1.70)	83.5	220	4.45 (1.88)	84.5
PM	52	4.12 (2.10)	71.2	68	4.60 (1.79)	89.7	68	3.34 (2.04)	66.2
PN	126	3.99 (1.87)	74.6	49	3.69 (2.23)	57.1	16	4.13 (1.59)	87.5
PO	104	4.33 (1.96)	80.8	148	4.24 (2.07)	77.7	130	4.36 (1.96)	81.5
PQ	47	3.51 (2.26)	63.8	107	3.86 (1.48)	81.3	90	3.76 (1.93)	74.4
PR	31	4.39 (1.28)	96.8	43	4.91 (1.76)	93.0	41	4.98 (1.82)	97.6
PS	61	4.34 (1.68)	85.2	102	4.15 (1.56)	86.3	35	3.83 (1.54)	77.1
PT	212	3.62 (1.90)	64.6	129	3.52 (1.78)	68.2	22	3.09 (2.20)	45.5
PU	26	3.38 (1.60)	69.2	110	3.54 (1.89)	63.6	93	3.78 (1.80)	72.0
PW	172	5.34 (2.81)	80.2	100	4.12 (1.97)	76.0	85	4.60 (2.13)	78.8
PX				35	3.89 (2.18)	65.7	24	4.54 (2.34)	75.0
PY	32	4.03 (1.77)	78.1	24	3.42 (1.95)	58.3			
PZ	18	4.83 (1.10)	94.4	17	4.82 (1.33)	94.1			
TA	1107	3.77 (2.00)	71.2	756	4.07 (1.99)	74.6	518	3.86 (1.94)	73.7
TB	115	4.87 (2.32)	86.1	98	4.95 (2.71)	75.5	51	3.82 (1.92)	68.6

Tabel 30 Gemiddelden, standaarddeviaties en percentages leerlingen dat de doelen heeft behaald op de maartmeting van de AVI toets in groep 4 op de scholen die deelnemen aan de pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden cohort 2007-2008, 2008-2009 en 2009-2010

	Maart '08			Maart '09			Maart '10		
	N	Gem (SD)	doel behaald	N	Gem (SD)	doel behaald	N	Gem (SD)	doel behaald
Doelen			AVI 4			AVI 4			AVI 4
Totaal Taalpilots	3538	5.05 (2.02)	76.3	3321	5.46 (1.99)	83.0	2554	5.27 (2.13)	77.7
PA	157	5.64 (1.93)	84.1	157	5.76 (1.97)	86.0	187	5.58 (2.16)	83.4
PB	124	5.09 (2.19)	77.4	85	6.07 (1.84)	90.6	9	4.44 (1.13)	77.8
PC	53	4.38 (1.81)	60.4	88	5.10 (2.02)	73.9	115	4.29 (1.95)	62.6
PD	73	4.68 (2.19)	69.9	147	5.68 (1.69)	88.4	86	5.65 (1.80)	89.5
PE	372	4.98 (1.89)	78.0	150	5.81 (2.10)	86.0	152	4.73 (2.24)	68.4
PF	520	5.41 (1.88)	84.2	652	5.47 (2.01)	85.1	601	5.49 (2.21)	78.4
PG	99	5.31 (2.19)	82.8	64	5.88 (1.96)	92.2	4	2.75 (2.06)	25.0
PH	135	5.25 (1.85)	81.5	173	5.42 (1.84)	83.2	86	5.08 (2.16)	74.4
PI	162	5.23 (1.96)	80.9	140	5.29 (1.96)	80.0	52	5.31 (2.02)	80.8
PJ	16	4.94 (1.44)	87.5						
PK	143	4.10 (1.75)	59.4	125	5.62 (1.77)	90.4	79	5.73 (2.00)	83.5
PL	34	5.21 (1.87)	79.4	90	5.18 (1.81)	80.0	214	5.36 (1.98)	79.9
PM	53	5.04 (2.30)	73.6	36	6.03 (2.08)	88.9	79	4.34 (2.21)	64.6
PN	122	5.62 (1.86)	82.8	21	4.67 (2.61)	57.1	1	2.00 (-)	0.0
PO	34	5.38 (1.86)	91.2	115	5.37 (1.92)	85.2	99	4.78 (1.94)	72.7
PQ	72	4.67 (2.12)	68.1	59	5.42 (1.66)	89.8	90	5.14 (2.15)	75.6
PR	31	5.81 (1.47)	96.8	43	6.65 (2.03)	93.0	42	6.52 (1.81)	97.6
PS	39	4.59 (1.63)	74.4	104	4.53 (1.81)	75.0	1	3.00 (-)	0.0
PT	161	4.06 (2.11)	53.4	92	4.78 (2.16)	69.6	19	5.42 (2.14)	78.9
PU	55	4.53 (1.80)	70.9	83	5.23 (1.84)	81.9	57	5.30 (1.74)	77.2
PW	109	5.12 (1.70)	84.4	111	5.22 (1.97)	82.0	32	5.25 (2.31)	71.9
PX	10	2.70 (2.06)	30.0	35	4.74 (2.21)	65.7	37	5.84 (2.32)	81.1
PY	60	5.13 (2.58)	70.0	28	4.71 (2.09)	57.1			
PZ	18	7.06 (1.21)	100.0	17	6.82 (1.47)	100.0	12	7.17 (1.95)	100.0
TA	836	4.99 (2.07)	73.7	608	5.50 (2.00)	82.1	449	5.29 (2.04)	80.6
TB	50	4.96 (2.38)	70.0	98	5.48 (2.33)	74.5	51	4.88 (2.11)	70.6

Tabel 31 Gemiddelden, standaarddeviaties en percentages leerlingen dat de doelen heeft behaald op de meimeting van de AVI toets in groep 4 op de scholen die deelnemen aan de pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden cohort 2007-2008, 2008-2009 en 2009-2010

	Mei '08			Mei '09			Mei '10		
	N	Gem (SD)	doel behaald	N	Gem (SD)	doel behaald	N	Gem (SD)	doel behaald
Doelen			AVI 5			AVI 5			AVI 5
Totaal Taalpilots	3416	5.63 (1.99)	72.0	2606	6.12 (1.88)	79.9	2309	5.64 (2.06)	67.6
PA	160	6.12 (1.71)	83.1	157	6.32 (1.70)	83.4	143	6.29 (2.01)	79.0
PB	82	5.28 (2.13)	63.4	79	6.62 (1.75)	87.3	43	5.72 (2.11)	65.1
PC				76	5.80 (1.95)	76.3	85	5.26 (1.92)	61.2
PD	179	5.83 (1.70)	78.8	24	5.46 (1.84)	54.2			
PE	307	5.65 (2.00)	69.7	199	6.27 (1.94)	81.4	140	6.07 (1.86)	80.0
PF	625	6.04 (1.95)	81.1	494	6.21 (1.87)	82.8	558	5.73 (2.11)	64.7
PG	94	6.34 (1.68)	86.2	47	6.83 (1.94)	85.1	18	6.00 (2.03)	88.9
PH	160	5.84 (1.61)	78.8	42	5.67 (1.39)	85.7	53	5.42 (1.98)	67.9
PI	196	5.10 (2.07)	56.6	189	6.13 (1.82)	79.4	46	5.57 (1.70)	73.9
PK	107	4.65 (2.00)	50.5	97	6.10 (1.66)	88.7	75	5.88 (1.87)	78.7
PL	193	6.10 (1.67)	82.9	75	6.19 (1.59)	89.3	209	5.80 (1.78)	72.2
PM	11	6.09 (1.92)	81.8	87	6.48 (1.92)	85.1	91	5.05 (2.31)	63.7
PN	1	6.00 (-)	100.0	63	6.32 (1.85)	85.7			
PO	7	6.29 (2.43)	71.4	106	6.62 (1.94)	81.1	8	5.13 (2.36)	91.3
PP	1	2.00 (-)	0.0	6	3.50 (1.87)	33.3			
PQ	122	5.28 (2.14)	64.8	45	5.80 (1.66)	73.3	94	5.46 (1.75)	70.2
PR				41	6.88 (2.12)	82.9	42	7.24 (1.48)	95.2
PS	24	6.33 (1.76)	83.3	77	6.05 (1.84)	79.2			
PT	140	4.62 (2.17)	49.3	28	5.89 (2.50)	71.4	22	6.86 (1.73)	86.4
PU	1	6.00 (-)	100.0	73	6.19 (1.75)	80.8	74	5.80 (1.89)	75.7
PV				54	5.98 (1.51)	85.2			
PW	74	5.22 (1.68)	64.9	14	5.36 (2.10)	64.3	20	5.20 (1.94)	65.0
PX	19	5.84 (2.09)	73.7				64	6.09 (2.29)	75.0
PY	57	5.44 (1.92)	66.7	13	7.23 (1.42)	100.0			
PZ				474	5.69 (1.92)	70.9			
TA	827	5.49 (2.05)	69.8	46	5.67 (1.93)	71.7	401	4.91 (2.08)	50.4
TB	29	5.59 (2.34)	69.0	157	6.32 (1.70)	83.4	50	4.88 (2.15)	60.0

Tabel 32 Gemiddelden, standaarddeviaties en percentages leerlingen dat de doelen heeft behaald op de oktobermeting van de AVI toets in groep 5 op de scholen die deelnemen aan de pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden cohort 2007-2008, 2008-2009 en 2009-2010

Groep 5	Oktober '07			Oktober '08			Oktober '09		
	N	Gem (SD)	doel behaald	N	Gem (SD)	doel behaald	N	Gem (SD)	doel behaald
Doelen			AVI 6			AVI 6			AVI 6
Totaal Taalpilots	3449	6.35 (1.90)	70.9	3416	6.55 (1.76)	76.5	2406	6.69 (1.81)	76.7
PA	132	6.75 (1.48)	81.1	159	6.78 (1.38)	86.2	212	7.10 (1.67)	84.4
PB	111	6.03 (2.10)	61.3	83	6.39 (1.59)	75.9	5	7.60 (1.14)	100.0
PC	44	6.61 (1.83)	70.5	81	6.56 (1.86)	72.8	36	6.03 (1.66)	58.3
PD	184	6.56 (1.83)	77.7	81	6.17 (1.79)	75.3	68	7.31 (1.88)	77.9
PE	441	6.47 (1.77)	76.0	188	6.91 (1.90)	79.8	70	6.36 (2.27)	68.6
PF	112	6.48 (1.94)	72.3	581	6.77 (1.72)	80.2	359	7.04 (1.66)	82.7
PG	111	6.14 (2.40)	68.5	90	6.72 (1.87)	82.2	40	7.13 (1.59)	80.0
PH	56	6.43 (1.94)	64.3	169	6.67 (1.59)	79.3	82	6.74 (1.86)	79.3
PI	266	6.12 (1.79)	63.2	154	6.25 (1.77)	69.5	107	6.92 (1.72)	78.5
PJ	28	6.25 (1.38)	75.0						
PK	137	5.93 (1.80)	59.9	99	6.10 (1.73)	68.7	116	6.97 (1.51)	84.5
PL	143	6.83 (1.68)	79.0	109	6.54 (1.71)	78.9	175	6.91 (1.64)	86.9
PM	68	5.75 (2.58)	63.2	45	6.60 (1.72)	75.6	75	5.80 (2.34)	60.0
PN	99	6.12 (1.99)	61.6	70	6.40 (1.95)	71.4	18	6.33 (1.41)	61.1
PO	75	6.69 (1.84)	76.0	82	6.93 (1.69)	78.0	94	7.18 (1.52)	87.2
PP							15	4.00 (2.10)	33.3
PQ	55	4.55 (2.96)	43.6	105	6.56 (1.80)	75.2	98	6.35 (1.53)	72.4
PR	47	6.64 (1.41)	80.9	32	7.16 (1.42)	90.6	39	7.54 (1.64)	89.7
PS	51	6.20 (1.55)	76.5	68	7.01 (1.53)	82.4	22	6.73 (2.05)	77.3
PT	172	6.45 (2.09)	69.2	145	6.57 (1.65)	80.7	33	6.00 (2.21)	60.6
PU	20	5.85 (1.69)	60.0	91	5.84 (1.73)	53.8	73	6.44 (1.70)	72.6
PW	60	5.95 (2.13)	63.3	104	6.58 (1.60)	77.9	74	5.81 (1.52)	58.1
PX				57	7.25 (1.65)	89.5	36	6.69 (1.94)	83.3
PY	18	7.00 (1.64)	88.9	5	4.20 (1.64)	20.0			
PZ	13	7.23 (1.74)	84.6	13	7.31 (0.85)	100.0			
TA	909	6.32 (1.81)	70.4	699	6.32 (1.80)	73.1	517	6.39 (1.85)	71.0
TB	97	7.23 (1.52)	89.7	106	6.29 (2.11)	67.9	42	6.62 (1.56)	76.2

Tabel 33 Gemiddelden, standaarddeviaties en percentages leerlingen dat de doelen heeft behaald op de meimeting van de AVI toets in groep 5 op de scholen die deelnemen aan de pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden cohort 2007-2008, 2008-2009 en 2009-2010

	Maart '08			Maart '09			Maart '10		
	N	Gem (SD)	doel behaald	N	Gem (SD)	doel behaald	N	Gem (SD)	doel behaald
Doelen			AVI 7			AVI 7			AVI 7
Totaal Taalpilots	2792	6.99 (1.84)	63.6	2744	7.24 (1.70)	68.7	2209	7.27 (1.72)	68.0
PA	117	7.47 (1.42)	71.8	122	7.54 (1.16)	83.6	184	7.80 (1.29)	84.2
PB	96	7.34 (1.59)	71.9	80	6.54 (2.08)	55.0	6	4.83 (1.17)	16.7
PC	43	6.86 (1.39)	55.8	75	7.24 (1.66)	70.7	66	6.71 (1.68)	51.5
PD	127	7.26 (1.93)	69.3	125	7.30 (1.29)	72.0	78	7.83 (1.32)	84.6
PE	375	7.21 (1.63)	66.4	171	7.59 (1.63)	74.9	110	6.12 (2.44)	45.5
PF	82	6.79 (1.68)	59.8	525	7.54 (1.56)	73.0	449	7.47 (1.75)	72.6
PG	94	7.60 (1.34)	78.7	67	8.22 (1.40)	89.6	15	7.20 (1.21)	66.7
PH	97	7.28 (1.62)	71.1	146	7.47 (1.35)	76.7	40	7.23 (1.39)	75.0
PI	91	6.64 (1.57)	53.8	118	7.19 (1.67)	67.8	32	6.53 (1.41)	43.8
PJ	28	7.29 (1.08)	78.6						
PK	125	6.58 (1.83)	58.4	98	7.09 (1.69)	63.3	79	7.63 (1.37)	81.0
PL	52	7.02 (1.45)	63.5	73	6.97 (1.64)	63.0	164	7.43 (1.55)	72.0
PM	52	5.33 (2.53)	38.5	37	7.27 (1.94)	73.0	77	6.29 (2.35)	49.4
PN	95	6.77 (1.94)	47.4	52	6.48 (2.54)	59.6	51	7.31 (1.52)	70.6
PO	39	7.21 (1.54)	66.7	75	7.83 (1.41)	77.3	122	7.46 (1.59)	71.3
PP				11	5.91 (1.04)	18.2			
PQ	67	5.63 (2.55)	43.3	76	7.33 (1.76)	68.4	63	7.21 (1.42)	63.5
PR	41	7.49 (1.21)	73.2	29	7.83 (1.00)	86.2	35	8.20 (1.02)	88.6
PS	28	6.32 (1.70)	53.6	50	7.14 (1.41)	72.0			
PT	176	6.97 (2.11)	63.1	79	6.52 (2.07)	50.6	17	7.88 (1.11)	88.2
PU	39	6.72 (1.65)	59.0	59	7.25 (1.25)	72.9	54	7.50 (1.46)	72.2
PW	85	7.28 (1.59)	71.8	51	6.94 (1.55)	62.7	47	7.21 (1.63)	59.6
PX	26	2.00 (1.85)	0.0	30	6.87 (1.46)	63.3	34	6.53 (1.97)	50.0
PY	65	6.65 (1.69)	52.3	26	7.19 (1.96)	73.1			
PZ				12	8.42 (0.51)	100.0	15	8.20 (0.86)	100.0
TA	728	7.15 (1.70)	65.8	472	6.96 (1.79)	60.8	439	7.10 (1.68)	60.6
TB	23	7.43 (1.31)	82.6	85	6.36 (2.19)	48.2	32	7.38 (1.43)	71.9

Tabel 34 Gemiddelden, standaarddeviaties en percentages leerlingen dat de doelen heeft behaald op de meimeting van de AVI toets in de groep op de scholen die deelnemen aan de pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden cohort 2007-2008, 2008-2009 en 2009-2010

	Mei '08			Mei '09			Mei '10		
	N	Gem (SD)	doel behaald	N	Gem (SD)	doel behaald	N	Gem (SD)	doel behaald
Doelen			AVI 8			AVI 8			AVI 8
Totaal Taalpilots	2028	7.24 (1.75)	51.5	1650	7.61 (1.58)	61.3	1607	7.46 (1.69)	57.6
PA	103	7.73 (1.38)	63.1	93	8.26 (0.91)	79.6	141	8.09 (1.21)	73.0
PB	23	7.61 (1.20)	56.5	52	7.48 (1.51)	55.8	6	4.67 (1.37)	0.0
PC				50	7.60 (1.46)	58.0	28	7.07 (1.63)	42.9
PD	151	7.13 (1.57)	45.0	3	6.00 (1.00)	0.0			
PE	173	7.45 (1.40)	54.9	84	7.62 (1.60)	60.7	36	7.50 (1.78)	55.6
PF	128	7.59 (1.39)	57.0	445	8.02 (1.33)	72.1	499	7.61 (1.61)	59.9
PG	98	7.78 (1.42)	65.3	29	8.24 (1.30)	82.8	23	8.30 (1.15)	78.3
PH	75	7.60 (1.53)	58.7	36	7.75 (1.40)	63.9	23	7.74 (1.66)	60.9
PI	214	6.91 (1.56)	37.4	77	7.32 (1.47)	50.6			
PK	101	6.77 (1.75)	43.6	46	6.98 (1.32)	37.0	35	8.20 (0.90)	80.0
PL	94	7.76 (1.40)	60.6	24	6.25 (2.15)	25.0	144	7.91 (1.30)	69.4
PM	8	8.00 (1.07)	50.0	56	7.77 (1.56)	69.6	64	6.28 (2.37)	39.1
PN				21	6.62 (2.60)	47.6			
PO				35	8.06 (1.26)	68.6	7	8.14 (1.46)	85.7
PP				15	7.13 (1.41)	53.3			
PQ	111	6.11 (2.69)	36.0	20	7.25 (1.52)	45.0	31	7.42 (1.39)	48.4
PR				25	8.12 (1.09)	76.0	32	8.00 (1.11)	75.0
PS	33	7.97 (1.10)	63.6	67	8.12 (1.07)	71.6			
PT	84	6.35 (2.37)	39.3	42	7.26 (1.98)	54.8	1	9.00 (-)	100.0
PU				51	7.78 (1.32)	66.7	46	7.54 (1.31)	54.3
PW	48	7.31 (1.64)	60.4	40	7.73 (1.22)	57.5	53	7.26 (1.48)	43.4
PX	15	2.07 (2.05)	0.0	31	7.84 (1.13)	61.3	44	6.98 (1.86)	45.5
PY	43	7.53 (1.50)	62.8						
PZ				5	8.60 (0.55)	100.0			
TA	526	7.45 (1.56)	54.6	251	7.03 (1.78)	48.6	298	6.94 (1.83)	47.0
TB				52	6.02 (2.04)	28.8	50	7.04 (2.29)	56.0

Tabel 35 Gemiddelden, standaarddeviaties en percentages D/E leerlingen op de decembermeting van de Woordenschattoets (Cito, 1996) in groep 3 op de scholen die deelnemen aan de pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden cohort 2007-2008, 2008-2009 en 2009-2010

Groep 3	December '07			December '08			December '09		
	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E
Landelijk gem.		36.85/31.15			36.85/31.15			36.85/31.15	
Totaal Taalpilots	4665	33.18 (8.01)	40.8	2837	32.95 (7.76)	41.2	1014	33.53 (7.89)	38.9
PA	77	35.44 (6.49)	20.8	1	47.00 (-)	0.0			
PB	31	38.52 (5.06)	12.9	40	36.68 (5.70)	12.5	3	36.67 (4.93)	33.3
PC	259	37.88 (6.37)	13.5	137	36.64 (6.13)	17.5	10	29.70 (4.81)	70.0
PD	603	29.50 (7.29)	60.9	328	29.10 (8.14)	62.8	44	26.05 (5.74)	81.8
PE	575	32.10 (11.19)	56.0	386	30.10 (7.42)	54.1	185	29.14 (6.18)	61.1
PF	615	33.46 (7.46)	37.6	679	35.05 (7.01)	30.3	229	34.59 (8.69)	35.4
PG	19	37.95 (4.68)	10.5	16	39.06 (7.51)	12.5	23	34.39 (5.33)	26.1
PH	52	29.90 (7.28)	53.8	57	30.67 (7.11)	54.4			
PI	153	39.14 (4.84)	7.8	41	37.90 (4.63)	9.8	19	41.21 (4.67)	0.0
PJ	40	28.15 (5.86)	67.5	31	30.35 (7.78)	58.1			
PK	110	33.89 (7.32)	36.4	141	33.28 (6.63)	41.1	99	31.64 (5.39)	48.5
PL	108	31.58 (6.08)	49.1	62	30.89 (7.69)	50.0	2	30.00 (8.49)	50.0
PM	45	31.62 (6.55)	37.8	13	33.85 (4.34)	46.2			
PN	194	33.46 (6.50)	32.5	57	30.79 (6.64)	50.9			
PO	216	34.65 (6.46)	29.2	144	35.19 (6.81)	27.8	55	35.78 (7.03)	23.6
PP	71	33.72 (5.45)	29.6						
PQ	32	31.03 (7.94)	53.1	34	34.38 (4.82)	26.5	1	40.00 (-)	0.0
PR	46	36.61 (6.31)	19.6						
PS	21	27.52 (6.70)	71.4						
PT	177	33.35 (6.84)	41.2	72	32.49 (8.00)	41.7	36	31.83 (7.36)	33.3
PV	32	35.06 (4.44)	21.9	40	35.63 (4.76)	22.5			
PW	143	35.78 (6.45)	21.0	46	31.22 (5.89)	54.3	36	34.83 (6.12)	30.6
PX	28	29.14 (6.70)	78.6	20	28.70 (4.45)	80.0	30	31.87 (8.72)	50.0
PY	93	33.72 (7.99)	40.9	18	27.33 (4.56)	83.3			
PZ	19	37.74 (3.89)	5.3	13	41.46 (6.27)	7.7			
TA	804	33.17 (7.49)	41.5	384	33.10 (9.13)	41.9	205	37.37 (7.79)	20.0
TB	102	31.05 (8.86)	54.9	77	33.08 (5.73)	42.9	37	36.22 (5.03)	24.3

Tabel 36 Gemiddelden, standaarddeviaties en percentages D/E leerlingen op de aprilmeting van de Woordenschattoets (Cito, 1996) in groep 3 op de scholen die deelnemen aan de pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden cohort 2007-2008, 2008-2009 en 2009-2010

Groep 3	April '08			April '09			April '10		
	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E
Landelijk gem.		41.05/35.55			41.05/35.55			41.05/35.55	
Totaal Taalpilots	4063	36.80 (6.96)	40.4	1917	37.18 (7.38)	38.8	736	37.40 (7.41)	37.2
PA	47	40.96 (5.47)	12.8						
PB	138	39.45 (5.64)	18.8	79	36.61 (7.84)	34.2	8	43.38 (1.60)	0.0
PC	249	41.64 (4.86)	11.6	91	41.52 (5.53)	11.0	3	43.67 (1.53)	0.0
PD	534	33.77 (6.53)	59.9	262	33.55 (6.60)	56.9	65	32.02 (5.75)	67.7
PE	264	33.53 (6.77)	58.7	111	34.15 (10.03)	45.9	111	31.34 (5.75)	73.0
PF	595	37.29 (6.57)	37.3	632	37.77 (6.36)	36.2	154	41.56 (5.23)	13.0
PG	43	38.67 (6.28)	27.9	1	40.00 (-)	0.0	23	38.00 (5.20)	21.7
PH	100	35.69 (8.93)	43.0						
PI	117	43.39 (3.47)	1.7	96	43.23 (3.95)	6.3	42	43.38 (6.02)	7.1
PJ	32	32.06 (6.13)	65.6	32	33.44 (6.10)	65.6			
PK	146	36.84 (7.79)	39.0	57	37.77 (7.68)	42.1	28	34.00 (5.23)	64.3
PL	101	34.56 (5.81)	57.4	27	32.52 (5.46)	70.4	1	29.00 (-)	100.0
PM	30	35.60 (8.32)	50.0	28	34.93 (4.55)	46.4			
PN	189	36.94 (6.20)	40.7	1	34.00 (-)	100.0			
PO	123	35.63 (5.56)	48.8	38	39.66 (6.89)	23.7	56	41.05 (4.78)	10.7
PP	75	38.48 (4.42)	25.3	62	41.32 (4.44)	9.7			
PQ	34	36.29 (6.37)	38.2						
PR	69	39.83 (5.81)	17.4						
PS	21	29.33 (7.06)	81.0						
PT	170	32.39 (6.55)	63.5	48	34.96 (8.01)	58.3			
PV				42	38.62 (4.36)	21.4	30	38.80 (5.58)	23.3
PW	143	40.22 (5.37)	20.3	36	35.22 (7.35)	47.2	42	43.55 (6.38)	9.5
PX				20	32.70 (5.21)	75.0	19	33.00 (6.10)	68.4
PY	94	37.31 (6.63)	31.9						
PZ	16	42.19 (3.51)	0.0						
TA	718	37.07 (7.02)	42.5	217	38.61 (8.53)	40.1	146	35.33 (7.61)	48.6
TB	15	35.20 (7.30)	46.7	37	31.86 (7.20)	62.2	8	41.38 (5.15)	12.5

Tabel 37 Gemiddelden, standaarddeviaties en percentages D/E leerlingen op de decembermeting van de Woordenschattoets (Cito, 1996) in groep 4 op de scholen die deelnemen aan de pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden cohort 2007-2008, 2008-2009 en 2009-2010

Groep 4	December '07			December '08			December '09		
	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E
Landelijk gem.		43.55/38.75			43.55/38.75			43.55/38.75	
Totaal Taalpilots	4935	38.57 (6.95)	49.5	2943	38.66 (6.87)	50.2	978	37.67 (7.13)	55.2
PA	71	40.15 (5.36)	31.0	17	38.06 (4.76)	52.9	10	35.30 (4.67)	90.0
PB	135	41.74 (4.12)	24.4	38	42.03 (4.09)	26.3	17	44.35 (3.32)	5.9
PC	223	42.46 (4.87)	22.4	126	43.33 (4.72)	17.5	6	36.00 (4.60)	83.3
PD	522	35.65 (7.07)	68.4	272	34.79 (6.39)	80.1	83	32.61 (7.25)	80.7
PE	632	37.56 (8.28)	62.5	354	36.12 (6.84)	66.7	150	34.33 (6.35)	79.3
PF	608	38.87 (6.54)	47.5	638	39.92 (6.52)	40.3	237	39.63 (7.16)	42.6
PG	64	44.31 (3.86)	12.5	41	41.15 (7.65)	17.1	30	42.13 (4.34)	23.3
PH	65	37.74 (6.68)	53.8	73	34.19 (6.78)	78.1			
PI	158	42.34 (5.14)	21.5	36	41.64 (4.41)	27.8			
PJ	22	37.23 (5.27)	68.2	24	32.25 (5.88)	91.7			
PK	126	39.97 (6.64)	37.3	109	40.01 (6.17)	44.0	83	35.54 (5.52)	74.7
PL	238	39.95 (5.98)	37.8	81	38.96 (6.50)	51.9	2	28.00 (0.00)	100.0
PM	27	35.89 (5.10)	77.8	40	39.15 (7.12)	50.0	12	36.33 (6.62)	75.0
PN	214	38.19 (5.94)	53.7	51	33.27 (8.50)	76.5	15	38.33 (7.78)	46.7
PO	217	39.58 (5.93)	42.4	138	40.43 (4.89)	37.7	14	38.21 (5.55)	42.9
PP	79	39.63 (5.44)	44.3	47	40.98 (3.84)	36.2	64	41.55 (3.71)	26.6
PQ	36	39.75 (3.85)	38.9	7	38.86 (5.37)	42.9			
PR	62	43.87 (3.15)	4.8	13	43.69 (1.89)	0.0			
PS	36	36.61 (6.77)	55.6	19	40.37 (3.77)	42.1			
PT	206	34.77 (8.05)	66.5	104	35.88 (6.94)	67.3			
PV	23	39.48 (4.90)	52.2	30	42.23 (3.15)	26.7	39	41.62 (3.92)	23.1
PW	133	40.01 (5.51)	39.8	102	40.97 (4.80)	31.4	34	38.79 (4.61)	61.8
PX	32	32.56 (6.02)	87.5	18	35.00 (5.17)	72.2	19	32.89 (7.75)	78.9
PY	97	39.56 (6.11)	47.4	25	35.16 (6.34)	76.0			
PZ	18	45.78 (2.69)	5.6	16	45.56 (2.94)	0.0			
TA	811	38.30 (6.37)	52.9	462	39.71 (7.24)	46.1	102	38.14 (9.20)	40.2
TB	80	32.20 (10.05)	76.3	62	36.15 (5.83)	71.0	61	38.39 (4.92)	68.9

Tabel 38 Gemiddelden, standaarddeviaties en percentages D/E leerlingen op de aprilmeting van de Woordenschattoets (Cito, 1996) in groep 4 op de scholen die deelnemen aan de pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden cohort 2007-2008, 2008-2009 en 2009-2010

Groep 4	April '08			April '09			April '10		
	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E
Landelijk gem.		45.25/41.35			45.25/41.35			45.25/41.35	
Totaal Taalpilots	3916	40.52 (6.01)	48.5	1474	41.26 (6.03)	45.5	712	40.34 (6.84)	47.3
PA	44	42.66 (3.93)	36.4						
PB	150	43.69 (4.03)	30.0	35	44.46 (3.78)	20.0	17	45.24 (2.66)	5.9
PC	211	44.71 (3.51)	17.1	105	44.75 (3.24)	20.0			
PD	535	38.34 (5.96)	64.3	214	38.51 (6.94)	63.6	59	36.14 (5.15)	83.1
PE	249	38.79 (6.08)	61.0	101	42.04 (7.23)	42.6	104	37.87 (5.35)	70.2
PF	534	39.69 (6.64)	54.5	483	41.55 (5.75)	43.3	190	41.99 (6.24)	36.8
PG	66	44.86 (3.70)	13.6	11	41.36 (5.14)	45.5	30	43.37 (3.16)	23.3
PH	46	36.48 (5.89)	76.1	14	36.79 (5.32)	78.6			
PI	106	46.51 (2.32)	2.8						
PJ	20	41.05 (3.05)	50.0	24	36.25 (6.10)	79.2			
PK	118	41.57 (5.10)	40.7	29	43.31 (3.57)	27.6	20	39.45 (4.42)	65.0
PL	180	41.83 (5.38)	37.8	21	37.10 (5.58)	66.7	1	21.00 (-)	100.0
PM	31	38.68 (6.71)	61.3	31	40.26 (6.48)	58.1	12	37.50 (7.60)	66.7
PN	135	40.93 (5.43)	52.6				16	40.25 (6.54)	56.3
PO	125	39.72 (5.63)	55.2	22	42.59 (4.33)	31.8	5	41.40 (5.59)	60.0
PP	80	43.53 (3.41)	27.5	71	44.32 (3.74)	23.9	64	44.61 (3.01)	10.9
PQ	31	43.00 (3.16)	32.3	15	42.93 (2.76)	26.7			
PR	31	44.16 (2.33)	6.5						
PS	36	39.25 (5.24)	58.3						
PT	173	37.10 (6.55)	72.3	37	39.43 (6.10)	59.5			
PV	24	42.00 (4.91)	41.7	29	43.24 (2.50)	34.5	39	42.69 (3.56)	28.2
PW	107	42.79 (4.03)	29.0	18	41.39 (4.09)	44.4	15	39.93 (4.23)	66.7
PX				16	37.25 (4.45)	81.3	30	32.83 (7.67)	86.7
PY	70	41.30 (5.36)	38.6						
PZ	18	44.72 (3.53)	5.6						
TA	735	39.85 (5.94)	54.0	175	41.10 (6.10)	48.6	90	40.02 (10.26)	37.8
TB	61	38.79 (6.96)	60.7	23	39.17 (5.42)	60.9	20	39.30 (4.52)	75.0

Tabel 39 Gemiddelden, standaarddeviaties en percentages D/E leerlingen op de aprilmeting van Leeswoordenschat in groep 5 op de scholen die deelnemen aan de pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden cohort 2007-2008, 2008-2009 en 2009-2010

Groep 5	April '08			April '09			April '10		
	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E
Landelijk gem.		90.15			90.15			90.15	
Totaal Taalpilots	4944	86.06 (11.15)	32.7	3263	87.93 (10.13)	27.9	2103	84.35 (18.70)	31.3
PA	89	86.86 (8.31)	29.2	65	88.41 (10.36)	27.7	33	88.49 (11.68)	36.4
PB	98	87.47 (8.36)	24.5	49	89.14 (10.57)	24.5	28	95.84 (12.05)	3.6
PC	259	91.19 (9.91)	18.1	206	90.06 (8.97)	17.5	80	92.64 (11.80)	18.8
PD	612	79.34 (18.68)	45.9	390	84.79 (9.91)	36.2	347	87.22 (8.93)	29.4
PE	471	85.00 (7.90)	36.3	174	84.93 (8.08)	36.2	136	83.22 (8.21)	50.0
PF	146	88.26 (9.32)	22.6	516	88.55 (10.78)	26.9	132	23.28 (6.46)	99.2
PG	45	87.59 (10.41)	28.9	14	90.43 (6.62)	7.1	19	90.19 (11.68)	26.3
PH	219	86.36 (7.61)	31.5	69	85.94 (10.74)	40.6	25	91.10 (6.43)	8.0
PI	205	88.08 (8.39)	24.4	67	88.60 (7.81)	23.9	63	90.16 (6.92)	11.1
PJ	36	82.78 (9.15)	52.8	16	82.19 (8.04)	56.3			
PK	179	86.19 (8.67)	27.9	131	85.79 (8.49)	35.9	44	86.93 (13.88)	27.3
PL	69	90.51 (8.45)	17.4	93	91.07 (9.13)	12.9	139	93.19 (8.23)	8.6
PM	59	86.52 (9.69)	28.8	18	87.52 (7.47)	22.2	16	83.69 (10.69)	43.8
PN	116	84.73 (8.02)	42.2	86	86.39 (9.29)	33.7	47	87.72 (10.53)	25.5
PO	160	84.98 (8.81)	43.1	93	88.24 (11.03)	31.2	60	89.62 (9.12)	18.3
PP	64	90.80 (9.22)	18.8	72	90.26 (8.06)	13.9	70	91.31 (9.48)	12.9
PQ	51	89.70 (10.18)	21.6	60	93.40 (9.38)	10.0	46	95.18 (12.76)	10.9
PR	47	93.29 (7.93)	4.3	32	85.37 (8.71)	34.4	39	91.70 (8.36)	7.7
PS	233	84.75 (8.33)	39.9	173	86.70 (7.65)	30.6	143	85.27 (8.09)	41.3
PT	278	84.79 (9.04)	43.9	57	88.60 (9.21)	26.3			
PU				22	87.47 (7.59)	27.3	2	106.60 (8.43)	0.0
PV	16	88.75 (10.88)	37.5	21	84.61 (9.53)	28.6	25	92.50 (5.99)	4.0
PW	136	90.77 (9.72)	17.6	47	90.47 (9.92)	10.6	51	91.68 (8.93)	15.7
PX	55	82.91 (9.03)	38.2	16	81.88 (9.46)	56.3	34	88.35 (11.03)	32.4
PY	85	84.99 (7.09)	34.1	35	91.11 (9.74)	17.1			
PZ	11	93.82 (5.88)	0.0	16	93.37 (6.35)	0.0			
TA	1125	87.71 (9.85)	28.4	650	88.56 (11.11)	28.9	511	87.30 (10.55)	30.9
TB	80	83.39 (8.41)	57.5	75	92.72 (12.00)	16.0	13	82.82 (15.85)	53.8

Tabel 40. Gemiddelden, standaarddeviaties en percentages D/E leerlingen op de novembermeting van Leeswoordenschat in groep 6 op de scholen die deelnemen aan de pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden cohort 2007-2008, 2008-2009 en 2009-2010

Groep 6	November '07			November '08			November '09		
	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E
Landelijk gem.		94.35			94.35			94.35	
Totaal Taalpilots	3923	91.52 (10.52)	33.8	3617	91.78 (10.51)	31.9	3356	92.62 (10.59)	27.9
PA	47	94.06 (8.46)	17.0	15	93.25 (8.20)	13.3	56	89.04 (10.10)	42.9
PB	15	90.94 (8.58)	20.0	74	97.42 (10.38)	12.2	46	97.61 (8.69)	6.5
PC	208	95.26 (10.43)	17.8	260	97.22 (9.93)	13.1	99	96.01 (9.80)	21.2
PD	621	90.38 (9.66)	34.9	361	87.76 (8.85)	47.1	332	89.46 (9.42)	38.9
PE	480	89.16 (9.45)	42.3	325	89.27 (8.80)	43.7	372	90.71 (10.76)	36.0
PF	147	90.26 (10.23)	36.7	311	91.15 (10.74)	31.8	157	93.19 (10.79)	29.3
PG	66	98.22 (9.97)	12.1	20	93.55 (6.98)	10.0	45	98.62 (7.73)	4.4
PH	121	91.61 (9.08)	32.2	147	92.88 (8.80)	25.9	92	94.30 (9.92)	18.5
PI	137	94.66 (8.95)	16.8	74	96.20 (9.34)	14.9	40	95.95 (9.60)	7.5
PJ	29	87.62 (8.15)	44.8	23	87.17 (6.87)	47.8	15	84.47 (8.35)	73.3
PK	97	91.00 (8.96)	29.9	129	91.42 (8.65)	22.5	108	91.82 (9.33)	25.9
PL	38	97.63 (7.99)	7.9	117	93.46 (14.97)	20.5	208	96.48 (10.26)	14.9
PM	36	86.03 (7.42)	52.8	70	89.71 (10.23)	38.6	17	85.71 (6.88)	47.1
PN	130	88.76 (8.94)	46.2	86	92.53 (9.66)	30.2	137	94.46 (9.72)	24.1
PO	179	92.27 (9.75)	27.9	155	92.11 (9.16)	29.7	136	92.12 (10.66)	33.1
PP	53	97.36 (10.54)	17.0	51	93.29 (9.92)	27.5	70	93.64 (9.97)	25.7
PQ	26	90.33 (11.01)	30.8	21	92.80 (9.40)	23.8	59	98.09 (9.12)	6.8
PR				48	98.62 (8.91)	6.3	29	97.57 (8.75)	10.3
PS	130	92.49 (10.09)	34.6	208	89.77 (9.73)	44.2	142	91.06 (7.84)	28.9
PT	293	87.77 (8.08)	47.8	160	87.27 (8.91)	46.3	46	89.11 (8.16)	39.1
PU							15	96.61 (10.70)	20.0
PV	18	96.63 (9.04)	11.1	16	94.65 (9.98)	18.8	22	98.50 (10.98)	9.1
PW	78	92.47 (11.01)	30.8	108	95.11 (7.73)	14.8	114	95.20 (8.77)	17.5
PX	38	87.00 (13.58)	52.6	35	88.88 (11.37)	45.7	34	91.06 (12.56)	38.2
PY	23	89.26 (7.79)	30.4	12	87.08 (8.37)	66.7			
PZ				11	95.23 (8.75)	18.2			
TA	892	93.14 (12.38)	33.0	692	91.87 (11.26)	34.0	866	91.32 (10.69)	29.9
TB	21	88.00 (8.61)	57.1	88	96.82 (14.09)	19.3	99	98.91 (15.18)	21.2

Tabel 41 Gemiddelden, standaarddeviaties en percentages D/E leerlingen op de aprilmeting van Leeswoordenschat in groep 6 op de scholen die deelnemen aan de pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden cohort 2007-2008, 2008-2009 en 2009-2010

Groep 6	April '08			April '09			April '10		
	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E
Landelijk gem.		100.75			100.75			100.75	
Totaal Taalpilots	3626	94.86 (11.16)	41.6	2740	95.97 (11.20)	38.0	2880	96.04 (11.28)	35.1
PA	85	94.38 (9.90)	42.4	58	94.39 (9.38)	48.3	73	95.54 (12.42)	50.7
PB	16	92.16 (17.67)	43.8	73	99.29 (8.70)	20.5	36	104.22 (9.35)	5.6
PC	193	99.42 (9.64)	23.8	241	100.83 (12.09)	19.9	101	100.47 (11.17)	19.8
PD	409	94.05 (9.78)	41.8	351	90.92 (10.01)	56.4	424	92.99 (9.14)	42.9
PE	284	90.83 (9.91)	58.1	99	92.48 (9.48)	49.5	227	93.18 (9.26)	43.6
PF	133	94.45 (11.27)	45.1	289	96.55 (10.75)	33.2	107	101.45 (13.79)	25.2
PG	47	100.72 (9.80)	23.4	2	97.00 (2.83)	0.0	19	103.64 (11.54)	10.5
PH	96	94.40 (9.18)	38.5	75	98.07 (9.52)	32.0	42	93.54 (8.89)	40.5
PI	130	98.72 (10.24)	22.3	63	103.11 (10.54)	11.1	69	100.25 (9.65)	10.1
PJ	25	86.68 (7.63)	60.0	22	87.09 (8.05)	68.2	16	89.75 (8.56)	50.0
PK	127	95.12 (9.51)	37.8	124	95.05 (8.62)	35.5	57	94.15 (11.13)	47.4
PL	36	98.50 (8.49)	11.1	63	98.28 (8.55)	27.0	179	97.93 (10.22)	27.4
PM	54	88.86 (5.45)	79.6	56	93.22 (8.55)	44.6	12	90.42 (10.49)	50.0
PN	101	92.98 (11.10)	52.5	71	94.12 (11.33)	52.1	123	96.29 (9.06)	33.3
PO	126	93.59 (9.69)	43.7	70	94.66 (7.85)	38.6	47	92.60 (9.55)	53.2
PP	53	101.68 (11.72)	17.0	50	99.02 (9.76)	16.0	69	97.49 (10.52)	30.4
PQ	28	97.81 (8.86)	25.0	36	94.41 (10.74)	44.4	24	98.87 (7.03)	16.7
PR				48	101.76 (9.80)	22.9			
PS	200	94.87 (10.21)	42.5	188	94.44 (9.65)	43.6	147	93.72 (8.19)	42.9
PT	243	91.00 (10.08)	55.1	59	93.85 (8.56)	49.2	52	93.06 (7.94)	38.5
PU				23	100.30 (7.97)	21.7	15	97.58 (10.72)	40.0
PV	18	100.04 (8.03)	22.2	16	97.44 (13.04)	31.3	22	96.97 (6.83)	27.3
PW	101	102.37 (15.54)	30.7	67	99.58 (9.59)	25.4	107	97.05 (10.51)	33.6
PX	58	88.98 (8.30)	53.4	18	88.72 (8.63)	55.6	34	95.56 (11.87)	38.2
PY	14	94.83 (5.75)	28.6	42	93.76 (8.53)	40.5			
PZ	17	98.84 (6.41)	11.8	10	98.54 (6.48)	20.0	17	108.24 (10.00)	5.9
TA	932	95.68 (12.28)	40.6	454	95.82 (13.11)	43.6	795	96.14 (12.99)	34.2
TB	100	93.54 (11.08)	45.0	72	102.98 (14.54)	16.7	66	100.44 (12.76)	30.3

Tabel 42 Gemiddelden, standaarddeviaties en percentages D/E leerlingen op de novembermeting van Leeswoordenschat in groep 7 op de scholen die deelnemen aan de pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden cohort 2007-2008, 2008-2009 en 2009-2010

Groep 7	November '07			November '08			November '09		
	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E
Landelijk gem.		106.05			106.05			106.05	
Totaal Taalpilots	3844	101.80 (11.32)	36.9	3447	102.72 (11.58)	34.7	3200	103.88 (11.23)	29.3
PA	57	100.96 (7.90)	38.6	36	99.05 (11.63)	41.7	47	101.91 (8.07)	29.8
PB	14	99.19 (14.37)	57.1	55	107.67 (12.52)	21.8	53	111.72 (9.89)	1.9
PC	254	107.06 (10.68)	20.1	209	107.21 (12.12)	17.2	156	107.29 (11.05)	20.5
PD	539	99.49 (10.12)	42.5	318	100.56 (10.25)	38.1	350	100.43 (9.51)	40.3
PE	446	99.37 (8.58)	43.3	277	99.04 (11.03)	48.4	324	102.23 (9.91)	32.1
PF	69	110.74 (16.74)	21.7	347	101.97 (11.97)	40.1	151	102.85 (11.95)	32.5
PG	32	108.53 (9.40)	15.6	16	104.44 (9.03)	25.0	49	109.71 (10.85)	8.2
PH	93	101.47 (9.99)	34.4	138	101.13 (10.27)	37.0	80	101.28 (9.01)	42.5
PI	139	107.65 (10.43)	16.5	63	106.29 (9.44)	20.6	49	116.69 (13.90)	4.1
PJ	40	93.50 (8.22)	65.0	25	94.40 (10.22)	56.0	20	96.95 (6.59)	60.0
PK	105	103.61 (10.58)	21.0	112	102.50 (9.26)	34.8	129	105.25 (8.81)	20.9
PL				126	104.65 (9.26)	21.4	166	106.03 (10.15)	19.9
PM	46	100.37 (11.16)	45.7	57	100.80 (7.93)	35.1	22	96.73 (10.26)	59.1
PN	145	100.21 (8.73)	41.4	99	103.26 (10.98)	28.3	123	102.37 (9.53)	35.0
PO	173	103.49 (12.55)	25.4	135	102.53 (10.25)	33.3	146	103.65 (10.34)	29.5
PP	65	103.25 (9.50)	30.8	50	107.30 (9.54)	14.0	52	102.96 (12.23)	34.6
PQ	30	102.14 (10.92)	40.0	25	101.95 (11.80)	40.0	35	106.55 (9.49)	17.1
PR				37	108.12 (11.44)	10.8	49	108.31 (8.77)	10.2
PS	173	102.32 (9.94)	30.1	191	101.72 (9.37)	35.6	137	102.24 (11.39)	36.5
PT	304	98.63 (10.16)	47.0	158	100.58 (10.57)	38.6	76	106.49 (13.22)	25.0
PU							10	118.89 (17.55)	10.0
PV	11	107.56 (12.50)	27.3	18	106.74 (8.44)	16.7	14	105.72 (12.70)	21.4
PW	141	106.12 (10.21)	24.8	102	106.00 (10.38)	20.6	91	108.27 (10.35)	14.3
PX	38	93.84 (7.93)	68.4	37	100.85 (8.96)	37.8	52	104.21 (9.03)	26.9
PY	14	99.28 (6.49)	57.1	18	97.50 (9.65)	50.0			
PZ				18	110.96 (11.50)	11.1			
TA	899	102.07 (12.84)	39.7	707	103.82 (13.73)	37.8	712	102.59 (11.57)	31.9
TB	17	90.25 (10.13)	76.5	73	101.21 (10.46)	42.5	107	107.76 (14.32)	28.0

Tabel 43 Gemiddelden, standaarddeviaties en percentages D/E leerlingen op de aprilmeting van Leeswoordenschat in groep 7 op de scholen die deelnemen aan de pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden cohort 2007-2008, 2008-2009 en 2009-2010

Groep 7	April '08			April '09			April '10		
	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E
Landelijk gem.		110.65			110.65			110.65	
Totaal Taalpilots	3033	105.92 (12.21)	42.2	2257	107.51 (12.72)	37.8	2384	108.68 (12.71)	32.9
PA	35	102.42 (9.77)	54.3	66	107.13 (9.27)	33.3	63	112.05 (14.90)	33.3
PB				29	114.70 (13.43)	17.2	33	112.14 (8.71)	6.1
PC	230	113.05 (12.71)	20.0	203	109.56 (11.84)	31.0	126	114.83 (13.47)	19.0
PD	322	103.81 (9.34)	45.7	207	104.05 (11.21)	46.4	286	104.07 (10.21)	48.3
PE	245	102.75 (10.12)	49.4	101	101.98 (10.16)	54.5	208	106.07 (10.17)	36.5
PF	68	112.62 (17.69)	27.9	233	106.21 (12.60)	39.5	80	110.63 (14.70)	31.3
PG	29	110.98 (14.69)	27.6				23	121.46 (13.05)	0.0
PH	100	104.63 (11.55)	41.0	29	104.65 (9.97)	37.9	31	102.49 (9.42)	58.1
PI	133	111.98 (12.09)	20.3	57	111.82 (6.77)	8.8	58	129.62 (20.64)	1.7
PJ	21	96.33 (8.61)	71.4	26	95.85 (9.88)	73.1	20	100.25 (8.23)	55.0
PK	72	106.33 (10.98)	40.3	122	111.27 (15.14)	28.7	52	106.73 (8.42)	32.7
PL				60	109.13 (11.17)	35.0	133	111.87 (10.26)	15.8
PM	43	103.73 (9.69)	55.8	26	104.96 (7.19)	42.3	19	101.16 (11.26)	63.2
PN	135	103.78 (10.90)	47.4	56	110.29 (10.21)	26.8	124	104.47 (10.33)	43.5
PO	107	104.02 (11.71)	51.4	86	104.15 (11.40)	53.5	48	107.54 (11.80)	35.4
PP	62	109.11 (10.61)	30.6	51	114.90 (12.88)	17.6	52	112.27 (13.12)	26.9
PQ	22	106.02 (10.11)	40.9	50	106.83 (9.37)	34.0	13	109.29 (9.38)	23.1
PR				37	110.00 (9.39)	24.3			
PS	189	105.16 (10.37)	43.4	164	107.96 (13.38)	37.8	122	106.49 (10.05)	38.5
PT	160	102.28 (10.33)	53.8	67	103.37 (10.95)	53.7	29	111.83 (13.38)	31.0
PU				28	106.14 (8.67)	32.1	10	118.18 (12.13)	20.0
PV	11	107.77 (10.53)	45.5	18	106.47 (9.01)	44.4	14	104.66 (7.77)	42.9
PW	94	111.02 (14.53)	26.6	68	109.73 (10.65)	26.5	34	108.50 (8.77)	20.6
PX	58	102.30 (10.15)	65.5				53	105.85 (10.81)	39.6
PY	40	109.22 (7.67)	20.0				13	113.08 (9.51)	7.7
PZ	9	120.32 (11.14)	0.0	9	110.84 (6.73)	0.0	10	126.90 (13.68)	0.0
TA	794	105.23 (13.15)	46.6	394	108.82 (15.77)	39.8	653	108.30 (12.53)	33.1
TB	54	104.63 (9.53)	44.4	70	105.85 (10.69)	47.1	77	108.05 (9.08)	28.6

Tabel 44 Gemiddelden, standaarddeviaties en percentages D/E leerlingen op de novembermeting van Leeswoordenschat in groep 8 op de scholen die deelnemen aan de pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden cohort 2007-2008, 2008-2009 en 2009-2010

Groep 8	November '07			November '08			November '09		
	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E
Landelijk gem.		116.65			116.65			116.65	
Totaal Taalpilots	3742	107.08 (12.07)	48.4	2947	109.12 (13.19)	42.3	2928	109.60 (13.53)	41.0
PA	16	105.88 (12.82)	56.3	7	105.96 (7.50)	42.9	60	114.88 (15.78)	33.3
PB	9	104.73 (13.96)	77.8	32	107.61 (17.52)	43.8	30	127.15 (15.42)	10.0
PC	208	113.28 (13.28)	28.4	277	115.61 (14.06)	20.9	141	114.73 (16.05)	25.5
PD	525	106.52 (10.86)	48.0	274	106.00 (10.37)	50.7	287	106.95 (12.96)	50.5
PE	454	104.23 (10.77)	59.9	289	104.03 (10.34)	59.5	294	104.89 (11.01)	59.2
PF	75	108.66 (14.23)	49.3	141	114.88 (19.06)	36.2	100	112.13 (12.80)	28.0
PG	16	107.51 (8.66)	43.8	15	115.67 (17.57)	26.7	36	117.39 (15.51)	16.7
PH	125	108.13 (12.37)	43.2	126	106.30 (10.45)	47.6	70	105.30 (9.27)	51.4
PI	119	113.26 (11.96)	30.3	53	113.83 (12.16)	24.5	59	111.83 (9.17)	28.8
PJ	45	97.98 (7.81)	82.2	21	99.29 (10.63)	61.9	24	98.13 (9.13)	79.2
PK	92	109.03 (10.55)	41.3	115	111.79 (11.79)	33.9	101	108.98 (10.47)	39.6
PL				81	110.60 (11.10)	29.6	134	111.29 (11.57)	33.6
PM	57	106.35 (11.13)	45.6	47	104.83 (11.59)	57.4	23	108.52 (6.94)	30.4
PN	137	107.39 (9.84)	44.5	124	108.76 (11.38)	43.5	108	110.09 (11.12)	31.5
PO	141	105.69 (10.27)	50.4	147	107.54 (10.75)	44.9	133	106.78 (11.97)	48.9
PP	58	114.38 (15.05)	34.5	57	113.98 (10.13)	24.6	51	124.14 (13.85)	7.8
PQ	30	107.57 (13.49)	43.3	28	109.14 (12.20)	50.0	49	105.78 (9.78)	51.0
PR				32	111.89 (10.41)	31.3	38	113.78 (10.51)	21.1
PS	156	107.42 (10.89)	42.9	181	108.92 (10.63)	34.8	107	109.10 (10.89)	35.5
PT	296	106.14 (12.98)	50.7	119	106.63 (10.68)	53.8	88	105.45 (12.23)	52.3
PU							13	108.48 (21.63)	61.5
PV	17	110.52 (11.96)	29.4	10	110.45 (9.23)	30.0	15	113.66 (14.34)	26.7
PW	130	110.97 (13.10)	34.6	129	112.40 (12.37)	34.1	104	113.89 (10.39)	23.1
PX	31	102.10 (7.05)	64.5	40	104.48 (16.39)	47.5	10	106.90 (7.92)	40.0
PY	21	105.30 (7.83)	33.3						
TA	902	106.66 (12.41)	51.1	525	108.30 (14.65)	47.8	786	108.91 (13.99)	43.5
TB	82	101.98 (10.32)	69.5	77	111.78 (13.93)	37.7	67	116.49 (19.79)	34.3

Tabel 45 Gemiddelden, standaarddeviaties en percentages D/E leerlingen op de februarimeting van de Toetsen Begrijpend Lezen (versie 98) in groep 5 op de scholen die deelnemen aan de pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden cohort 2007-2008, 2008-2009 en 2009-2010

Groep 5	Februari '08			Februari '09			Februari '10		
	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E
Landelijk gem.		21.50			21.50			21.50	
Totaal Taalpilots	6603	21.22 (13.64)	26.7	2113	23.64 (17.10)	24.3	833	20.27 (13.48)	29.5
PA	254	22.39 (13.08)	20.9	69	22.91 (13.63)	18.8	11	16.45 (12.44)	36.4
PB	126	24.18 (12.41)	19.0	32	22.22 (13.23)	21.9	40	22.73 (12.64)	17.5
PC	281	25.55 (14.45)	17.1	46	39.85 (26.69)	10.9	18	24.89 (9.44)	11.1
PD	585	18.63 (12.99)	36.4	172	24.43 (25.75)	34.3	124	14.42 (11.89)	50.0
PE	638	21.28 (12.82)	22.3	88	24.23 (12.59)	18.2	23	12.04 (10.11)	56.5
PF	218	24.38 (14.43)	17.9	243	21.10 (16.48)	31.3	4	27.25 (22.10)	25.0
PG	22	28.36 (14.42)	18.2						
PH	225	22.72 (12.05)	18.2	53	20.25 (11.88)	26.4			
PI	368	23.92 (12.95)	17.4	67	33.15 (18.47)	13.4	20	30.75 (18.46)	15.0
PJ	36	17.75 (10.24)	27.8						
PK	173	18.57 (12.38)	33.8	75	15.92 (13.50)	46.7	17	24.82 (13.50)	17.6
PL	245	24.98 (12.75)	14.7	48	23.73 (14.01)	14.6	21	23.33 (11.93)	14.3
PM	140	16.69 (13.29)	40.4	26	16.38 (13.52)	34.6	24	16.33 (11.80)	45.8
PN	217	18.96 (12.83)	35.0	45	16.71 (12.40)	37.8			
PO	173	16.42 (11.84)	45.7	81	30.01 (15.65)	8.6	29	24.00 (16.43)	31.0
PQ	181	23.35 (13.74)	18.8	97	24.28 (15.33)	20.6	126	22.95 (13.76)	23.0
PR	47	24.06 (14.82)	25.5	34	18.65 (12.03)	29.4	40	21.75 (11.78)	17.5
PS	223	16.15 (12.26)	40.8	24	21.67 (13.16)	25.0			
PT	170	19.17 (13.02)	30.8	39	16.46 (12.42)	43.6			
PU	60	25.38 (17.18)	16.7	36	23.69 (14.51)	16.7	6	29.17 (3.71)	0.0
PV	16	21.38 (14.50)	37.5						
PW	146	27.56 (15.31)	17.1	108	25.62 (13.99)	16.7	47	23.23 (12.62)	23.4
PX	97	22.82 (14.30)	20.6	44	30.02 (14.50)	13.6	34	21.12 (13.78)	20.6
PY	133	16.88 (10.71)	30.8	31	19.16 (14.21)	35.5	32	18.34 (12.23)	31.3
PZ	18	32.44 (10.00)	0.0						
TA	1650	20.78 (14.13)	29.3	594	24.14 (16.38)	20.7	204	19.67 (13.40)	29.9
TB	161	19.47 (13.39)	27.5	61	18.16 (13.85)	36.1	13	16.54 (10.94)	23.1

Tabel 46 Gemiddelden, standaarddeviaties en percentages D/E leerlingen op de februari meting van de Toetsen Begrijpend Lezen (versie 98) in groep 6 op de scholen die deelnemen aan de pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden cohort 2007-2008, 2008-2009 en 2009-2010

Groep 6	Februari '08			Februari '09			Februari '10		
	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E
Landelijk gem.		32.50			32.50			32.50	
Totaal Taalpilots	7753	31.10 (14.10)	22.3	4460	32.49 (15.82)	21.5	1325	31.60 (13.32)	20.1
PA	389	33.06 (13.31)	15.7	167	32.54 (12.18)	16.8	53	31.21 (12.45)	20.8
PB	161	34.70 (14.06)	14.9	140	35.74 (13.80)	12.9	73	36.49 (13.54)	13.7
PC	327	33.92 (15.00)	14.7	228	44.04 (17.29)	7.9	28	35.64 (12.68)	7.1
PD	754	27.82 (12.84)	28.9	384	31.54 (20.96)	28.9	144	27.37 (12.21)	25.7
PE	804	29.72 (14.55)	26.4	357	30.55 (11.63)	19.3	40	25.20 (14.68)	40.0
PF	218	31.65 (14.49)	22.0	357	33.53 (14.01)	16.3	10	34.20 (12.86)	10.0
PG	37	33.92 (12.85)	13.5						
PH	268	31.51 (12.90)	16.8	116	30.97 (11.85)	17.2			
PI	340	32.36 (14.22)	17.4	163	33.50 (15.17)	21.5	52	37.23 (14.50)	11.5
PJ	30	28.87 (12.27)	16.7	23	27.43 (11.82)	26.1			
PK	138	30.75 (13.98)	28.3	114	31.39 (12.18)	20.2	74	27.68 (13.57)	36.5
PL	229	34.69 (13.10)	14.4	60	34.67 (13.72)	13.3	32	40.16 (10.77)	0.0
PM	144	24.75 (12.50)	38.5	64	27.80 (15.62)	32.8	24	25.50 (12.21)	41.7
PN	236	30.55 (13.99)	24.6	63	27.84 (13.88)	28.6	11	30.00 (12.56)	27.3
PO	138	28.08 (12.42)	31.2	108	30.59 (14.94)	27.8	21	38.81 (9.38)	4.8
PP	50	38.14 (12.67)	6.0						
PQ	193	32.18 (13.73)	19.2	109	31.85 (10.79)	13.8	111	32.31 (12.60)	18.0
PR	35	35.54 (14.93)	17.1	50	35.62 (13.30)	14.0	30	34.50 (11.37)	10.0
PS	204	28.42 (13.79)	27.9	197	28.12 (12.40)	28.4	1	35.00 (-)	0.0
PT	350	27.67 (13.58)	31.4	148	26.60 (14.23)	36.5	2	23.50 (14.85)	50.0
PU	60	31.87 (12.48)	11.7	87	35.00 (16.39)	14.9	6	36.17 (4.49)	0.0
PV	19	33.89 (14.18)	15.8	16	35.31 (16.84)	18.8			
PW	159	36.62 (14.73)	14.6	94	36.78 (13.39)	8.5	55	35.53 (12.76)	9.1
PX	85	27.80 (12.38)	24.7	67	33.48 (12.70)	11.9	93	36.49 (14.08)	7.5
PY	151	30.91 (13.52)	23.2	37	25.62 (9.53)	29.7	28	29.25 (12.03)	21.4
PZ	19	30.26 (13.80)	15.8	11	37.36 (9.53)	0.0			
TA	1957	32.13 (14.68)	21.2	1041	32.90 (18.08)	25.1	345	30.26 (13.46)	24.3
TB	258	29.95 (12.09)	20.9	259	29.36 (12.36)	23.2	92	29.52 (10.64)	17.4

Tabel 47 Gemiddelden, standaarddeviaties en percentages D/E leerlingen op de februari­meting van de Toetsen Begrijpend Lezen (versie 98) in groep 7 op de scholen die deelnemen aan de pilots Taal­beleid Onderwijsachterstanden cohort 2007-2008, 2008-2009 en 2009-2010

Groep 7	Februari '08			Februari '09			Februari '10		
	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E
Landelijk gem.		48.50			48.50			48.50	
Totaal Taal­pilots	7217	40.02 (14.05)	41.2	5666	40.67 (14.52)	37.3	3323	40.35 (13.72)	37.0
PA	403	41.99 (14.05)	33.3	246	40.39 (11.01)	32.5	125	41.02 (11.65)	28.0
PB	180	40.62 (13.08)	41.8	125	44.76 (14.50)	23.2	113	45.80 (13.38)	22.1
PC	343	44.24 (14.63)	29.6	257	47.18 (15.35)	22.2	155	48.27 (14.76)	18.7
PD	740	35.52 (11.85)	55.6	628	37.09 (16.34)	51.8	284	34.82 (12.81)	51.1
PE	695	39.55 (13.45)	45.3	441	37.70 (13.36)	48.3	221	38.55 (11.91)	39.8
PF	82	43.68 (18.10)	31.7	383	41.07 (15.27)	39.6	67	44.73 (17.67)	35.8
PG	52	43.02 (12.84)	25.0				25	45.76 (14.38)	16.0
PH	233	40.12 (13.30)	37.0	233	41.07 (12.39)	29.2	23	42.30 (15.19)	39.1
PI	363	43.60 (15.85)	32.4	234	42.97 (13.92)	29.9	190	42.45 (12.43)	31.1
PJ	25	34.72 (11.57)	44.0	26	30.92 (8.96)	65.4	20	37.35 (10.60)	45.0
PK	136	41.92 (14.16)	34.6	140	39.62 (12.15)	35.7	111	39.60 (12.24)	36.0
PL	192	42.91 (13.89)	31.3	125	42.08 (11.49)	25.6	51	43.00 (13.76)	32.0
PM	143	36.90 (13.40)	49.0	63	35.62 (12.46)	46.0	69	36.59 (14.48)	47.8
PN	272	39.73 (12.84)	40.5	175	40.63 (13.58)	37.7	86	38.03 (12.16)	52.3
PO	159	39.16 (12.38)	41.5	153	40.85 (14.17)	33.3	84	44.61 (13.12)	23.8
PP	28	33.75 (7.34)	57.1	52	49.17 (13.65)	15.4			
PQ	163	40.27 (15.22)	41.1	124	41.38 (13.30)	35.5	125	40.63 (12.24)	34.4
PR	32	41.69 (9.71)	28.1	40	44.93 (16.41)	47.5	50	41.84 (13.08)	36.0
PS	198	38.33 (12.52)	43.4	194	38.24 (11.73)	38.1	138	38.03 (12.13)	41.3
PT	331	37.08 (14.11)	48.1	184	36.95 (15.28)	51.6	113	36.74 (11.91)	46.9
PU	58	41.48 (10.45)	17.2	98	42.46 (12.08)	27.6	14	46.21 (8.55)	7.1
PV	13	51.08 (16.21)	30.8	18	44.17 (12.33)	16.7	14	42.14 (14.16)	42.9
PW	187	44.40 (15.09)	27.3	137	41.89 (13.10)	26.3	49	44.22 (13.96)	21.7
PX	124	42.03 (16.11)	34.5	47	36.96 (10.65)	48.9	137	40.86 (13.23)	37.2
PY	105	39.49 (10.56)	38.1	103	41.51 (11.15)	25.2	32	35.38 (10.84)	59.4
PZ	15	38.07 (15.69)	40.0	19	45.26 (11.75)	10.5	10	42.40 (11.65)	20.0
TA	1619	39.55 (14.52)	44.0	1085	42.03 (15.93)	35.7	938	40.05 (14.47)	38.0
TB	326	41.35 (13.61)	39.2	336	39.92 (13.64)	38.4	79	39.61 (13.18)	40.5

Tabel 48. Gemiddelden, standaarddeviaties en percentages D/E leerlingen op de februari meting van de Toetsen Begrijpend Lezen (versie 98) in groep 8 op de scholen die deelnemen aan de pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden cohort 2007-2008, 2008-2009 en 2009-2010

Groep 8	Februari '08			Februari '09			Februari '10		
	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E
Landelijk gem.		58.50			58.50			58.50	
Totaal Taalpilots	5728	50.22 (15.62)	48.1	4032	51.25 (15.71)	46.3	4070	51.62 (15.63)	45.2
PA	185	50.11 (15.11)	47.6	182	52.04 (12.72)	43.4	266	53.45 (14.06)	39.5
PB	48	55.73 (13.87)	33.3	31	50.58 (11.56)	41.9	91	58.31 (14.89)	29.7
PC	276	56.07 (16.92)	32.6	284	56.14 (15.20)	32.0	194	56.47 (15.16)	34.5
PD	663	46.16 (13.68)	57.6	428	48.83 (16.55)	53.0	391	49.40 (15.69)	51.7
PE	509	48.60 (16.61)	50.1	373	49.28 (14.99)	53.1	341	48.60 (15.52)	53.1
PF	97	50.62 (13.48)	44.3	98	54.77 (15.38)	39.8	59	57.61 (21.50)	37.3
PG	49	47.41 (12.02)	49.0				24	55.42 (13.25)	25.0
PH	208	47.53 (14.41)	56.3	170	50.72 (14.90)	46.5	151	49.75 (16.46)	57.5
PI	269	54.47 (16.05)	38.7	165	55.89 (14.46)	31.5	156	54.58 (13.69)	27.6
PJ	44	45.73 (15.95)	68.2	21	39.90 (12.10)	76.2	25	41.80 (9.85)	76.0
PK	139	49.89 (16.71)	54.0	148	51.41 (15.63)	50.7	137	51.65 (13.91)	40.1
PL	111	50.67 (13.35)	49.5	81	52.72 (15.56)	44.4	97	52.55 (14.45)	41.2
PM	133	47.64 (13.83)	57.9	78	48.69 (15.62)	51.3	103	43.67 (13.16)	66.0
PN	219	50.11 (15.89)	50.2	222	49.95 (14.10)	45.5	191	52.64 (16.01)	39.9
PO	105	47.46 (14.76)	52.4	153	51.84 (16.69)	47.7	133	48.38 (16.11)	55.6
PP	50	58.02 (15.66)	32.0	57	56.68 (11.70)	19.3	51	57.12 (14.74)	35.3
PQ	140	53.70 (15.63)	40.0	98	54.32 (15.67)	40.8	116	52.34 (14.40)	43.1
PR	39	53.56 (15.37)	35.9				1	54.00 (-)	0.0
PS	176	49.37 (12.46)	48.9	183	50.93 (14.36)	48.6	140	50.21 (13.96)	48.6
PT	296	47.96 (15.55)	54.7	123	50.39 (15.40)	50.4	119	45.87 (15.87)	61.3
PU	61	51.79 (14.09)	39.3	65	47.57 (13.35)	56.9	30	52.83 (15.56)	46.7
PV	17	55.71 (15.07)	35.3	10	52.20 (19.98)	50.0	15	51.13 (12.14)	60.0
PW	156	55.01 (15.55)	27.6	135	58.27 (15.90)	24.4	87	60.54 (15.85)	21.2
PX	82	51.40 (14.00)	51.2	69	46.16 (16.02)	60.9	107	53.60 (14.46)	37.4
PY	84	46.58 (14.65)	60.7	48	47.08 (13.35)	60.4	70	44.44 (13.97)	62.9
PZ	13	55.31 (17.90)	38.5	13	55.38 (19.45)	53.8	18	50.78 (10.82)	44.4
TA	1367	51.33 (16.38)	45.7	592	50.28 (17.85)	48.5	855	52.55 (15.99)	43.3
TB	192	47.82 (14.00)	53.6	205	49.44 (13.64)	51.2	102	48.32 (15.24)	50.0

Tabel 49 Gemiddelden, standaarddeviaties en percentages D/E leerlingen op de aprilmeting van Taalschaal in groep 4 op de scholen die deelnemen aan de pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden cohort 2007-2008, 2008-2009 en 2009-2010

Groep 4	April '08			April '09			April '10		
	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E
Landelijk gem.		52.65			52.65			52.65	
Totaal Taalpilots	1143	52.46 (12.38)	22.8	710	52.85 (12.32)	21.1	789	52.14 (12.02)	21.0
PA	38	56.88 (11.19)	5.4	17	43.92 (12.74)	52.9	22	52.47 (12.50)	20.0
PC	211	54.54 (10.60)	15.2	166	56.22 (10.94)	9.6	115	55.57 (12.00)	10.0
PD				1	2.00 (-)	100.0	51	50.65 (9.16)	13.7
PE	66	48.06 (8.81)	34.8				47	47.70 (11.71)	40.4
PF				31	45.32 (10.34)	48.4			
PG	21	56.10 (10.19)	4.8				30	57.67 (11.52)	3.3
PH	79	52.55 (13.94)	24.4	43	53.26 (12.45)	11.6	63	55.62 (11.54)	17.7
PI	29	48.34 (10.61)	31.0	21	49.43 (9.00)	23.8			
PJ	15	47.00 (11.31)	26.7	24	48.29 (12.02)	41.7	30	46.90 (10.20)	36.7
PK	13	43.10 (11.29)	41.7	41	46.54 (10.32)	46.3			
PL	77	57.58 (14.08)	7.9	21	51.30 (11.94)	19.0	128	52.74 (11.92)	18.4
PM	16	53.47 (12.17)	15.4	29	50.10 (10.01)	31.0	119	50.14 (11.52)	23.1
PN	52	51.80 (12.34)	19.6				33	44.15 (11.62)	58.1
PO	7	47.99 (11.96)	57.1				14	57.36 (15.29)	14.3
PQ	109	48.50 (12.67)	31.1	63	55.29 (11.61)	12.7	20	48.40 (10.17)	31.6
PT	28	47.07 (11.26)	42.9	46	45.74 (11.57)	43.5	20	57.84 (13.14)	5.6
PW	46	49.75 (7.75)	20.5	27	52.08 (9.02)	7.4	39	53.13 (11.21)	20.0
PX	22	53.09 (9.68)	9.1	18	54.06 (11.75)	16.7			
PY	24	38.69 (7.23)	86.4						
TA	290	54.53 (13.05)	22.4	162	56.43 (12.90)	14.8	58	50.93 (12.22)	22.4

Tabel 50 Gemiddelden, standaarddeviaties en percentages D/E leerlingen op de novembermeting van Taalschaal in groep 5 op de scholen die deelnemen aan de pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden cohort 2007-2008, 2008-2009 en 2009-2010

Groep 5	November '07			November '08			November '09		
	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E
Landelijk gem.		58.05			58.05			58.05	
Totaal Taalpilots	1228	57.08 (12.13)	22.4	995	57.93 (12.26)	21.0	974	57.37 (11.31)	19.4
PA	44	58.98 (12.52)	16.7	22	65.03 (13.25)	0.0	34	56.80 (12.85)	24.2
PC	202	64.20 (13.09)	10.1	215	61.22 (11.46)	12.1	130	59.69 (11.66)	13.1
PD							48	55.85 (10.86)	31.3
PE	99	51.43 (9.36)	38.4	29	54.86 (8.49)	31.0	40	52.48 (9.78)	27.5
PF				11	47.20 (12.64)	45.5			
PG	22	60.52 (9.07)	14.3				19	59.95 (8.28)	5.6
PH	78	56.70 (11.67)	18.9	99	54.88 (13.16)	29.3	25	59.48 (9.11)	12.0
PI	55	54.35 (9.67)	32.7	26	59.73 (10.62)	19.2			
PJ	28	48.21 (9.44)	53.6	16	45.75 (12.03)	50.0	23	52.78 (10.26)	39.1
PK	19	54.00 (7.77)	22.2				21	58.09 (8.32)	10.0
PL	95	61.29 (12.96)	12.6	18	55.13 (8.79)	27.8	118	62.99 (10.31)	5.1
PM	32	52.96 (12.13)	31.3	36	50.91 (14.39)	50.0	211	55.81 (11.33)	24.0
PN	42	57.63 (10.03)	7.1	15	59.26 (7.58)	6.7	5	48.02 (12.43)	75.0
PO							28	56.50 (12.12)	28.6
PQ	68	57.60 (11.90)	22.7	72	61.14 (11.60)	12.5	39	54.09 (10.23)	23.5
PR				32	55.65 (12.71)	21.9	39	61.61 (8.27)	5.6
PT	81	49.90 (11.43)	40.3	32	49.60 (10.48)	46.9	24	48.00 (11.04)	50.0
PW	32	56.81 (8.95)	25.0	49	57.44 (9.65)	10.2	55	59.55 (9.72)	5.6
PX	28	59.43 (11.85)	14.3	21	59.62 (7.45)	9.5			
PY	18	56.84 (9.91)	18.8	25	57.36 (13.38)	24.0			
TA	269	56.32 (10.98)	20.7	259	58.69 (12.42)	21.2	115	55.42 (11.76)	23.5
TB	16	48.19 (6.72)	56.3	18	57.33 (8.84)	22.2			

Tabel 51 Gemiddelden, standaarddeviaties en percentages D/E leerlingen op de aprilmeting van Taalschaal in groep 5 op de scholen die deelnemen aan de pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden cohort 2007-2008, 2008-2009 en 2009-2010

Groep 5	April '08			April '09			April '10		
	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E
Landelijk gem.		64.15			64.15			64.15	
Totaal Taalpilots	890	62.69 (10.39)	20.9	535	62.13 (12.80)	28.4	474	63.19 (9.35)	17.4
PA	41	62.82 (11.21)	25.6	16	68.28 (9.79)	12.5	34	65.27 (9.74)	9.4
PC	160	64.80 (10.05)	14.7	131	58.66 (15.32)	42.7	52	67.29 (10.64)	15.4
PD				2	42.50 (48.79)	50.0	48	58.65 (8.28)	31.3
PG	22	66.36 (10.28)	9.1				19	64.43 (8.01)	5.3
PH	52	62.74 (12.01)	22.0	50	63.93 (9.94)	12.0	25	65.68 (8.69)	0.0
PI	22	58.18 (8.29)	40.9	26	59.85 (12.16)	42.3			
PJ	27	52.41 (9.19)	51.9	15	53.67 (10.33)	40.0	24	59.46 (10.47)	37.5
PK	38	62.35 (9.64)	15.2	22	59.77 (12.07)	40.9			
PL	21	64.26 (7.79)	9.5	18	60.76 (7.11)	22.2	20	63.19 (8.52)	15.0
PM	24	61.37 (8.45)	13.0				66	60.41 (9.25)	24.2
PN	33	64.03 (9.02)	9.1						
PO	10	57.38 (4.75)	40.0						
PQ	91	60.64 (7.54)	24.4	57	63.79 (9.03)	17.5	38	60.07 (10.34)	27.8
PR							39	65.51 (8.47)	2.7
PT	75	55.09 (8.74)	50.7	33	56.27 (9.45)	63.6			
PW	32	63.02 (9.19)	14.3	24	58.90 (7.63)	33.3	54	66.50 (6.82)	6.5
PX	28	71.86 (15.39)	14.3	19	60.95 (11.72)	31.6	7	67.43 (6.53)	0.0
TA	214	64.83 (9.67)	13.3	104	68.07 (11.41)	10.6	48	61.98 (8.00)	22.9
TB				18	70.39 (14.48)	5.6			

Tabel 52 Gemiddelden, standaarddeviaties en percentages D/E leerlingen op de novembermeting van Taalschaal in groep 6 op de scholen die deelnemen aan de pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden cohort 2007-2008, 2008-2009 en 2009-2010

Groep 6	November '07			November '08			November '09		
	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E
Landelijk gem.		67.25			67.25			67.25	
Totaal Taalpilots	1153	64.43 (11.41)	35.4	883	66.04 (10.97)	27.5	896	64.45 (11.10)	33.2
PA	46	71.75 (9.28)	9.5	43	66.38 (11.93)	34.9	37	66.42 (10.31)	25.0
PC	185	66.95 (10.80)	28.5	224	68.02 (10.53)	21.0	127	68.74 (11.88)	19.0
PD							47	60.02 (8.54)	59.6
PE	110	59.38 (9.72)	52.7	29	59.48 (9.51)	55.2	48	61.10 (9.18)	47.9
PF							1	53.00 (-)	100.0
PG	26	63.12 (8.93)	36.4				19	67.15 (9.70)	22.2
PH	62	62.18 (9.51)	37.7	78	64.40 (13.21)	35.9	44	65.62 (13.38)	20.5
PI	64	65.88 (12.75)	31.3	37	63.11 (10.45)	37.8			
PJ	23	57.22 (6.87)	69.6	22	58.91 (7.41)	50.0	14	54.43 (6.86)	85.7
PK							7	62.62 (12.58)	28.6
PL	83	70.92 (10.92)	12.3	20	66.81 (6.71)	15.0	98	68.33 (11.21)	20.6
PM	24	55.33 (9.56)	72.7	29	56.97 (10.89)	62.1	169	62.53 (11.04)	41.0
PN	52	63.36 (12.51)	38.8	7	52.56 (10.39)	85.7	17	65.32 (8.05)	25.0
PO	12	65.37 (10.17)	27.3				22	68.77 (11.97)	22.7
PQ	73	64.59 (9.54)	30.2	65	64.04 (8.33)	27.7	34	66.92 (7.85)	21.2
PR				48	72.11 (10.61)	12.5	29	66.24 (7.86)	20.0
PT	49	59.91 (12.09)	47.9	19	51.84 (9.86)	78.9	38	55.11 (8.88)	68.4
PW	28	62.56 (8.91)	44.4	37	66.36 (7.64)	21.6	43	63.76 (7.15)	26.8
PX	16	62.25 (6.30)	37.5	14	65.71 (10.41)	28.6			
PY	15	68.66 (10.29)	8.3	18	65.63 (7.52)	16.7			
TA	275	64.58 (12.12)	35.9	180	69.38 (9.80)	14.4	102	63.40 (11.29)	32.4
TB	10	55.80 (8.11)	60.0	13	64.31 (9.44)	38.5			

Tabel 53 Gemiddelden, standaarddeviaties en percentages D/E leerlingen op de aprilmeting van Taalschaal in groep 6 op de scholen die deelnemen aan de pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden cohort 2007-2008, 2008-2009 en 2009-2010

Groep 6	April '08			April '09			April '10		
	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E
Landelijk gem.		72.65			72.65			72.65	
Totaal Taalpilots	800	68.79 (12.62)	32.5	504	67.15 (15.12)	34.0	362	68.60 (11.87)	29.9
PA	39	80.84 (17.49)	2.9	14	74.23 (9.98)	21.4	36	69.07 (13.18)	31.3
PB									
PC	138	70.24 (10.49)	24.4	136	60.54 (19.86)	51.5	64	76.38 (12.85)	9.1
PD							47	62.28 (9.18)	46.8
PG	26	68.85 (8.42)	26.1				19	72.77 (10.25)	6.3
PH	35	73.67 (13.43)	15.2	47	71.65 (11.80)	23.4			
PI	31	68.23 (10.84)	41.9	23	70.91 (18.82)	34.8			
PJ	25	64.00 (9.84)	36.0	22	59.45 (9.78)	63.6	16	59.19 (11.06)	50.0
PK	38	61.25 (12.64)	60.0	32	66.53 (8.77)	31.3			
PL	21	74.37 (14.50)	20.0	20	71.61 (9.92)	20.0	17	64.74 (9.20)	47.1
PM	25	60.73 (9.99)	69.6	1	34.00 (-)	100.0	31	65.00 (8.78)	43.3
PN	14	78.14 (8.31)	0.0				17	73.19 (13.00)	21.4
PO	12	64.46 (10.41)	45.5						
PQ	74	69.20 (9.78)	26.2	52	68.16 (9.51)	36.5	34	70.75 (9.95)	22.2
PT	56	64.12 (11.61)	46.3	29	65.79 (12.57)	31.0			
PW	31	65.34 (8.97)	41.4	15	70.44 (11.26)	26.7	38	69.05 (8.79)	26.5
PX	16	64.38 (6.61)	50.0	14	70.00 (9.88)	21.4	8	73.38 (6.95)	0.0
PY	15	62.83 (9.99)	50.0						
TA	204	69.19 (13.62)	32.2	85	72.03 (12.16)	17.9	35	63.63 (11.08)	40.0
TB				14	75.57 (10.50)	0.0			

Tabel 54 Gemiddelden, standaarddeviaties en percentages D/E leerlingen op de novembermeting van Taalschaal in groep 7 op de scholen die deelnemen aan de pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden cohort 2007-2008, 2008-2009 en 2009-2010

Groep 7	November '07			November '08			November '09		
	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E
Landelijk gem.		76.25			76.25			76.25	
Totaal Taalpilots	866	69.90 (11.86)	44.0	807	70.79 (12.41)	41.0	798	69.96 (11.87)	39.7
PA	38	68.08 (8.40)	43.2	46	77.61 (11.34)	21.7	38	69.37 (10.40)	36.1
PC	207	73.23 (11.15)	28.3	220	72.25 (11.45)	34.1	148	74.08 (12.13)	28.2
PD				2	96.00 (21.21)	0.0	39	63.08 (8.05)	66.7
PE	69	62.78 (8.61)	71.0	26	59.50 (12.45)	80.8	45	63.71 (11.35)	62.2
PF				13	67.10 (14.84)	53.8			
PG	31	74.65 (12.85)	30.0				23	73.20 (9.28)	31.8
PH	18	68.52 (10.17)	42.9	65	72.75 (12.11)	30.8	15	74.87 (10.24)	20.0
PI	43	71.53 (11.56)	32.6	49	66.78 (11.71)	57.1			
PL	66	72.38 (10.77)	31.3	18	72.20 (12.11)	33.3	58	70.52 (9.45)	29.8
PM	27	67.80 (9.35)	44.0				170	68.26 (14.36)	48.8
PN	22	67.59 (10.67)	59.1				7	57.39 (5.00)	100.0
PO							26	75.62 (11.17)	26.9
PQ	64	72.89 (13.56)	43.3	77	70.73 (10.18)	45.5	37	69.38 (10.53)	37.5
PR				37	71.50 (9.64)	35.1	49	67.98 (8.39)	47.8
PT	57	65.65 (11.21)	63.0	37	61.40 (12.30)	73.0	30	63.13 (8.97)	53.3
PW	44	72.83 (15.01)	34.1	34	68.71 (10.37)	55.9	33	72.23 (9.62)	25.0
PX	25	65.60 (8.31)	72.0	9	66.00 (8.41)	66.7	14	69.43 (10.63)	42.9
PY	13	71.60 (7.15)	25.0	17	76.55 (9.83)	23.5			
TA	134	67.87 (12.48)	53.7	149	71.72 (13.67)	34.9	66	74.00 (9.53)	21.2
TB	8	57.00 (10.49)	87.5	8	58.75 (6.63)	100.0			

Tabel 55 Gemiddelden, standaarddeviaties en percentages D/E leerlingen op de aprilmeting van Taalschaal in groep 7 op de scholen die deelnemen aan de pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden cohort 2007-2008, 2008-2009 en 2009-2010

Groep 7	April '08			April '09			April '10		
	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E
Landelijk gem.		78.85			78.85			78.85	
Totaal Taalpilots	525	76.53 (12.77)	29.6	364	73.32 (18.34)	38.0	362	75.22 (12.63)	33.3
PA	38	77.25 (11.83)	26.5	13	79.11 (13.46)	23.1	37	78.93 (17.30)	33.3
PC	134	77.32 (11.51)	24.0	113	64.46 (23.47)	52.2	40	79.72 (12.71)	20.0
PD				1	96.00 (-)	0.0	38	70.79 (9.07)	50.0
PF				13	73.93 (13.91)	33.3			
PG							23	78.08 (11.91)	10.0
PH				8	83.25 (11.72)	12.5			
PI	21	78.67 (20.15)	28.6	30	69.07 (14.55)	56.7			
PK	14	77.50 (9.11)	8.3	14	77.15 (9.95)	28.6			
PL	14	72.86 (8.07)	35.7	18	81.53 (14.28)	22.2	20	74.80 (9.56)	27.8
PM	16	74.89 (7.09)	33.3				65	71.68 (10.60)	46.9
PN	22	76.27 (12.41)	36.4				6	56.09 (5.00)	100.0
PO	10	64.33 (8.57)	77.8						
PQ	65	75.81 (13.07)	34.4	61	78.54 (11.85)	26.2	37	72.46 (11.08)	37.5
PR							50	76.76 (13.00)	23.9
PT	22	72.36 (13.32)	54.5	12	70.75 (12.89)	41.7			
PW	17	83.98 (15.14)	11.8	14	72.99 (12.89)	42.9	14	78.67 (14.34)	16.7
PX	25	73.12 (16.07)	48.0	9	73.78 (6.91)	33.3			
PY	22	73.30 (9.18)	30.0						
TA	105	78.27 (12.99)	23.1	50	83.80 (14.46)	20.0	32	78.88 (10.89)	21.9
TB				8	64.88 (9.14)	75.0			

Tabel 56 Gemiddelden, standaarddeviaties en percentages D/E leerlingen op de novembermeting van Taalschaal in groep 8 op de scholen die deelnemen aan de pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden cohort 2007-2008, 2008-2009 en 2009-2010

Groep 8	November '07			November '08			November '09		
	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E
Landelijk gem.		83.95			83.95			83.95	
Totaal Taalpilots	878	79.55 (12.66)	27.7	715	80.35 (11.96)	24.6	803	79.34 (13.07)	25.3
PA	42	77.73 (11.67)	29.3	36	78.51 (9.97)	22.2	45	82.44 (10.98)	7.0
PC	177	85.61 (13.64)	13.1	242	82.74 (12.09)	19.8	131	84.40 (13.51)	12.4
PD							47	78.06 (10.24)	23.4
PE	56	72.57 (14.31)	60.7	22	71.50 (9.22)	54.5	53	76.09 (9.96)	30.2
PF				10	82.35 (13.56)	20.0			
PG	17	76.47 (10.78)	37.5				24	82.29 (11.95)	13.0
PH	65	76.21 (10.12)	37.1	55	79.73 (9.33)	23.6	49	80.34 (10.33)	17.0
PI	45	80.69 (9.16)	13.3	33	79.30 (12.03)	21.2			
PK	6	79.20 (8.01)	0.0						
PL	20	76.73 (9.19)	56.3	14	78.01 (9.37)	28.6	39	82.86 (12.42)	21.6
PM	27	78.90 (10.79)	20.8				157	76.83 (13.35)	35.9
PN	29	87.21 (14.63)	17.2				23	82.83 (12.98)	8.7
PO							23	82.04 (11.69)	17.4
PQ	68	83.63 (11.71)	9.1	60	81.13 (9.68)	23.3	33	81.84 (7.24)	6.5
PR				33	73.23 (9.06)	42.4	38	75.75 (10.53)	33.3
PT	26	75.27 (8.84)	42.3	42	77.08 (13.51)	40.5	32	74.13 (17.77)	56.3
PW	38	78.39 (13.71)	26.5	52	85.07 (14.77)	15.4	29	82.73 (12.29)	15.4
PX	28	80.18 (13.49)	14.3	14	76.57 (9.66)	21.4	10	75.00 (12.56)	40.0
PY	19	70.25 (7.47)	62.5	12	83.12 (10.03)	8.3			
TA	203	77.87 (11.09)	31.5	83	79.77 (11.89)	24.1	70	73.47 (15.62)	44.3
TB	12	66.58 (9.27)	75.0	7	68.00 (11.63)	71.4			

BIJLAGE 2

TABELLEN COHORT 2005-2006 EN 2009-2010

Legenda/Sleutel Pilotcodes:

Pilotcode	Pilot
PA	Enschede
PB	Groningen
PC	Zeeland
PD	Den Haag
PE	Rotterdam
PF	Utrecht
PG	Friesland
PH	Tilburg
PI	Emmen
PJ	Dordrecht
PK	Almere
PL	Breda
PM	Apeldoorn
PN	Bergen op Zoom/ Roosendaal
PO	Deventer
PP	Kootwijkerbroek
PQ	Heerlen
PR	St. Willibrordus
PS	Arnhem
PT	Schiedam
PU	Hoogeveen
PV	Meppel
PW	Geleen/ Sittard
PX	Hoorn/ Medemblik
PY	Zwolle
PZ	Heerde
TA	Amsterdam
TB	Lelystad

Tabel .1. Gemiddelden, standaarddeviaties en percentages D/E leerlingen op de januarimeting van Taal voor Kleuters in de groep 1 op de scholen die deelnemen aan de Taalpilots Onderwijsachterstanden cohort 2005-2006 en 2009-2010

Groep 1	Januari '06			Januari '10		
	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem(SD)	D/E
Landelijk gem.		57.15			57.15	
Totaal Taalpilots	2423	55.53 (11.12)	37.2	2561	56.08 (11.14)	33.8
PA	208	57.28 (11.34)	28.8	197	60.01 (10.24)	21.8
PB	21	61.76 (9.47)	14.3	33	67.46 (8.76)	6.1
PC	142	59.26 (10.87)	28.9	54	62.26 (11.45)	24.1
PD	82	53.36 (8.91)	43.9	259	50.99 (9.87)	53.3
PE	117	55.03 (8.87)	35.9	48	58.16 (10.75)	25.0
PF	109	59.47 (9.67)	19.3	117	43.29 (12.14)	70.9
PG	17	58.62 (19.32)	23.5	18	60.36 (7.51)	5.6
PH	58	53.24 (14.37)	44.8	7	53.57 (6.73)	42.9
PI	95	63.32 (11.04)	12.6	122	64.79 (10.50)	4.1
PJ				27	56.26 (5.94)	25.9
PK	79	54.86 (8.73)	35.4	20	59.69 (9.38)	25.0
PL	73	50.93 (10.07)	57.5	42	50.85 (9.31)	52.4
PM	84	55.25 (11.66)	35.7	36	60.86 (8.12)	13.9
PN	86	55.68 (10.69)	34.9	96	56.27 (11.71)	35.4
PO	109	56.90 (9.59)	29.4	149	62.49 (10.87)	14.8
PP	2	50.50 (3.54)	50.0	1	49.00 (-)	100.0
PQ	48	57.25 (9.49)	25.0	102	56.67 (7.86)	28.4
PR	41	59.94 (7.86)	14.6	24	63.02 (11.68)	16.7
PS	133	53.79 (11.50)	44.4	69	54.04 (10.93)	37.7
PT	43	46.04 (8.97)	72.1	1	59.12 (-)	0.0
PU	24	60.76 (8.10)	16.7	7	68.96 (9.38)	0.0
PV	32	57.18 (8.00)	18.8	39	60.70 (8.44)	17.9
PW	129	61.91 (9.13)	13.2	57	60.82 (9.95)	12.3
PX	32	53.16 (9.27)	46.9	35	52.14 (8.67)	51.4
PY	56	51.73 (9.72)	55.4	97	53.20 (11.87)	41.2
TA	581	52.32 (11.04)	51.6	695	54.29 (9.67)	40.1
TB	22	51.64 (12.07)	54.5	103	57.01 (9.66)	34.0

Tabel .2. Gemiddelden, standaarddeviaties en percentages D/E leerlingen op de junimeting van Taal voor Kleuters in de groep 1 op de scholen die deelnemen aan de Taalpilots Onderwijsachterstanden cohort 2005-2006 en 2009-2010

Groep 1	Juni '06			Juni '10		
	N	Gem(SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E
Landelijk gem.		62.95			62.95	
Totaal Taalpilots	3679	60.64 (12.15)	42.4	2949	59.58 (13.08)	42.3
PA	282	60.41 (12.71)	41.5	213	62.48 (11.01)	39.4
PB	24	70.49 (10.92)	4.2	43	68.89 (12.53)	14.0
PC	140	65.54 (13.20)	30.7	35	63.27 (12.96)	40.0
PD	266	55.35 (10.94)	60.2	262	51.05 (11.52)	69.8
PE	61	56.61 (11.41)	59.0	91	60.11 (8.80)	41.8
PF	116	65.55 (12.31)	25.9	207	41.32 (15.13)	84.1
PG	18	64.34 (10.73)	33.3	28	62.75 (7.61)	25.0
PH	162	60.22 (10.98)	46.9	52	59.06 (7.94)	36.5
PI	135	68.90 (12.78)	17.8	113	73.02 (12.34)	8.0
PJ				28	62.36 (6.57)	25.0
PK	83	62.59 (10.44)	37.3	64	59.90 (8.57)	37.5
PL	113	55.28 (11.55)	60.2	35	56.64 (11.60)	57.1
PM	91	62.20 (12.36)	36.3	55	56.44 (16.06)	47.3
PN	101	59.05 (10.51)	50.5	110	60.94 (11.54)	42.7
PO	134	61.91 (9.55)	33.6	141	68.31 (10.64)	12.8
PP	1	62.00 (-)	0.0	23	59.48 (6.81)	39.1
PQ	100	63.65 (11.06)	31.0	84	64.62 (12.93)	22.6
PR	41	70.18 (9.21)	4.9	24	69.66 (14.78)	20.8
PS	180	59.03 (11.06)	47.2	143	58.67 (8.89)	45.5
PT	76	52.63 (10.07)	72.4	14	67.21 (9.15)	14.3
PU	24	68.44 (11.44)	12.5	1	54.32 (-)	100.0
PV	34	64.26 (11.06)	26.5	36	69.00 (8.43)	13.9
PW	137	67.15 (11.33)	18.2	36	65.23 (10.83)	22.2
PX	54	57.43 (11.36)	50.0	100	59.07 (12.27)	46.0
PY	61	58.77 (9.19)	52.5	57	58.29 (9.58)	49.1
TA	1182	59.72 (12.05)	45.0	844	60.58 (10.51)	39.8
TB	63	57.44 (9.57)	58.7	110	60.71 (10.14)	41.8

Tabel .3. Gemiddelden, standaarddeviaties en percentages D/E leerlingen op de januari meting van Taal voor Kleuters in de groep 2 op de scholen die deelnemen aan de Taalpilots Onderwijsachterstanden cohort 2005-2006 en 2009-2010

Groep 2	Januari '06			Januari '10		
	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E
Landelijk gem.		67.35			67.35	
Totaal Taalpilots	3817	68.04 (10.35)	25.6	4369	68.74 (10.55)	23.1
PA	363	68.95 (10.45)	22.6	239	71.98 (10.63)	14.6
PB	125	70.26 (11.60)	20.0	113	75.07 (8.56)	6.2
PC	149	72.51 (10.45)	12.1	102	71.02 (9.76)	14.7
PD	240	62.87 (8.73)	42.1	423	63.91 (11.07)	38.8
PE	139	68.19 (8.22)	17.3	320	67.32 (9.17)	27.8
PF	143	65.55 (10.31)	32.2	171	63.11 (12.28)	41.5
PG	25	65.14 (8.57)	40.0	51	70.74 (8.73)	15.7
PH	82	69.34 (9.20)	22.0	126	67.65 (9.57)	31.7
PI	144	72.03 (9.59)	10.4	206	73.79 (11.19)	11.2
PJ				19	66.00 (7.09)	26.3
PK	90	66.21 (9.94)	34.4	14	73.68 (10.00)	20.7
PL	159	68.53 (11.17)	19.5	90	68.91 (7.45)	15.6
PM	85	68.85 (8.96)	16.5	64	71.75 (8.88)	14.1
PN	201	68.01 (10.96)	27.9	99	67.60 (8.72)	27.3
PO	104	68.67 (9.33)	22.1	141	72.68 (8.51)	7.8
PP	1	74.00 (-)	0.0			
PQ	108	65.85 (9.38)	28.7	106	70.81 (8.11)	13.2
PR	30	73.85 (8.42)	0.0	46	77.77 (8.29)	2.2
PS	167	66.87 (10.41)	32.9	175	66.42 (8.20)	26.9
PT	70	65.25 (9.91)	37.1	105	63.83 (9.01)	45.7
PU	21	75.08 (12.29)	9.5	22	70.25 (7.89)	13.6
PV	26	66.92 (5.98)	23.1	30	77.32 (8.68)	6.7
PW	141	72.92 (8.60)	8.5	104	73.80 (10.22)	9.6
PX	68	66.99 (10.11)	30.9	126	70.63 (9.60)	15.9
PY	62	68.77 (10.87)	22.6	108	67.55 (8.37)	22.2
PZ	15	80.01 (8.30)	0.0	8	77.50 (5.53)	0.0
TA	994	67.24 (10.38)	29.4	1133	68.15 (11.16)	24.2
TB	65	66.69 (10.60)	35.4	104	69.53 (8.96)	22.1

Tabel .4. Gemiddelden, standaarddeviaties en percentages D/E leerlingen op de junimeting van Taal voor Kleuters in de groep 2 op de scholen die deelnemen aan de Taalpilots Onderwijsachterstanden cohort 2005-2006 en 2009-2010

Groep 2	Juni '06			Juni '10		
	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E
Landelijk gem.		73.05			73.05	
Totaal Taalpilots	3722	73.15 (11.19)	30.9	3681	74.75 (12.12)	23.7
PA	292	73.12 (10.10)	32.2	197	79.85 (13.00)	14.2
PB	133	78.67 (11.46)	16.5	82	83.57 (11.18)	1.2
PC	140	78.73 (11.85)	15.7	73	76.29 (9.51)	17.8
PD	399	67.40 (9.18)	51.6	390	70.09 (11.94)	35.1
PE	111	72.47 (7.84)	20.7	310	72.75 (9.87)	30.0
PF	116	71.20 (10.75)	33.6	201	60.06 (15.28)	63.2
PG	24	74.47 (13.04)	29.2	51	79.54 (10.88)	7.8
PH	93	76.25 (11.13)	19.4	74	77.80 (7.43)	5.4
PI	137	79.08 (10.68)	9.5	192	80.88 (13.06)	9.9
PJ				18	74.06 (8.82)	22.2
PK	91	72.19 (10.47)	37.4	14	78.75 (6.78)	20.0
PL	108	71.43 (13.53)	29.6	69	71.39 (7.45)	31.9
PM	82	75.89 (10.38)	24.4	67	74.42 (9.56)	23.9
PN	118	70.82 (9.73)	39.8	99	74.56 (9.21)	25.3
PO	111	77.12 (11.89)	22.5	125	80.56 (10.69)	10.4
PP	62	75.23 (10.39)	19.4	61	76.90 (7.41)	9.8
PQ	76	75.11 (10.81)	19.7	96	77.28 (9.91)	16.7
PR	30	78.71 (7.02)	6.7	45	87.90 (10.03)	2.2
PS	195	72.58 (10.95)	34.4	155	73.59 (9.72)	27.7
PT	78	71.30 (11.45)	43.6	28	77.51 (12.90)	14.3
PU	22	79.36 (9.26)	9.1	6	73.59 (5.59)	16.7
PV	26	72.22 (9.64)	38.5	31	86.35 (12.26)	3.2
PW	145	79.11 (9.84)	10.3	49	78.26 (9.93)	10.2
PX	46	70.09 (8.81)	32.6	82	74.02 (8.81)	20.7
PY	61	75.23 (9.96)	21.3	52	77.18 (11.62)	23.1
PZ	15	90.96 (9.72)	0.0	8	89.75 (5.26)	0.0
TA	914	71.59 (11.22)	36.1	915	74.70 (10.81)	22.7
TB	97	71.74 (9.95)	35.1	129	74.38 (10.67)	27.9

Tabel .5. Gemiddelden, standaarddeviaties en percentages D/E leerlingen op de januari meting van de Drie-Minuten-Toets op kaart 1 in groep 3 op de scholen die deelnemen aan de Taalpilots Onderwijsachterstanden cohort 2005-2006 en 2009-2010

Groep 3 Kaart 1	Januari '06			Januari '10		
	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem(SD)	D/E
Landelijk gem.		19.50			19.50	
Totaal Taalpilots	2569	21.49 (14.97)	19.9	1749	26.84 (16.94)	11.8
PA	80	12.63 (9.31)	53.8	88	34.75 (16.97)	1.1
PB	107	21.79 (13.78)	19.6	9	18.89 (8.04)	11.1
PC	25	40.84 (39.99)	28.0	29	26.41 (22.99)	20.7
PD	196	23.48 (14.20)	8.7	89	28.47 (16.30)	5.6
PE	112	21.88 (14.01)	13.4	61	39.39 (20.48)	0.0
PF	76	26.43 (17.16)	11.8	229	30.30 (16.49)	6.6
PG	23	20.83 (13.73)	21.7	14	26.79 (13.26)	7.1
PH	161	20.94 (11.85)	18.0			
PI	134	17.20 (11.72)	26.1	53	27.75 (14.65)	9.4
PK	58	17.14 (11.77)	36.2	34	35.21 (17.03)	2.9
PL	152	26.15 (14.36)	7.2	11	45.45 (17.04)	9.1
PM	28	30.46 (17.43)	0.0	42	34.05 (19.43)	0.0
PN	76	16.70 (13.02)	39.5	17	24.12 (20.93)	23.5
PO	44	20.02 (15.50)	29.5	108	25.94 (12.28)	6.5
PP	49	23.22 (11.86)	6.1			
PQ	54	19.98 (11.23)	18.5	45	16.67 (13.61)	42.2
PS	155	25.32 (16.14)	12.9	27	21.78 (10.64)	7.4
PT	184	21.93 (12.21)	14.7	151	16.98 (8.96)	27.2
PU	40	17.90 (12.32)	22.5	24	23.67 (10.89)	4.2
PV				30	22.00 (11.93)	16.7
PW	67	20.06 (14.94)	10.4	40	23.53 (16.11)	22.5
PX	27	19.00 (9.99)	14.8	71	27.18 (17.03)	11.3
PY	1	67.00 (-)	0.0	50	28.74 (16.58)	4.0
PZ	17	19.65 (6.34)	0.0	16	24.13 (12.59)	0.0
TA	647	20.31 (15.46)	26.4	433	24.86 (17.29)	15.7
TB	56	24.46 (17.32)	7.1	78	29.61 (19.60)	5.1

Tabel .6. Gemiddelden, standaarddeviaties en percentages D/E leerlingen op de maartmeting van de Drie-Minuten-Toets op kaart 1 in groep 3 op de scholen die deelnemen aan de Taalpilots Onderwijsachterstanden cohort 2005-2006 en 2009-2010

Groep 3 Kaart 1	Maart '06			Maart '10		
	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E
Landelijk gem.		30.15			30.15	
Totaal Taalpilots	4019	33.14 (18.25)	17.7	2948	37.92 (19.76)	12.7
PA	314	30.57 (18.07)	22.9	262	44.49 (21.72)	7.6
PB	117	34.66 (16.99)	13.7	3	34.33 (20.74)	33.3
PC	64	39.11 (21.77)	7.8	54	35.85 (20.81)	11.1
PD	399	32.83 (17.43)	14.8	295	36.14 (18.36)	15.3
PE	393	35.86 (17.88)	12.0	205	32.17 (19.46)	23.4
PF	151	34.85 (19.47)	19.9	443	39.41 (19.19)	9.7
PG	23	28.09 (14.78)	21.7	22	37.68 (23.18)	18.2
PH	255	32.51 (16.90)	18.8	87	35.41 (20.21)	18.4
PI	187	33.95 (14.62)	9.1	62	35.53 (18.71)	11.3
PK	70	24.99 (16.61)	38.6	111	42.30 (19.48)	7.2
PL	163	40.34 (20.64)	8.6	83	32.94 (19.07)	14.5
PM	78	38.24 (21.00)	14.1	58	38.74 (24.45)	19.0
PN	144	34.90 (17.97)	11.8	87	29.82 (16.08)	23.0
PO	124	30.10 (17.42)	23.4	162	38.81 (18.76)	7.4
PQ	45	33.22 (18.30)	20.0	76	35.36 (16.40)	14.5
PR				42	31.05 (14.28)	11.9
PS	132	32.07 (17.64)	18.9	18	33.83 (20.32)	11.1
PT	201	36.07 (17.16)	10.0	99	39.30 (16.90)	4.0
PU	48	32.10 (18.03)	18.8	37	37.43 (17.95)	8.1
PV	14	31.07 (12.28)	21.4	30	37.60 (18.04)	10.0
PW	111	37.06 (18.22)	5.4	45	26.89 (14.80)	28.9
PX	21	29.14 (14.20)	19.0	92	42.38 (19.88)	6.5
PY	50	33.44 (23.90)	28.0	86	36.73 (20.53)	18.6
PZ				16	31.75 (13.89)	6.3
TA	863	30.60 (18.42)	24.1	410	39.42 (19.56)	11.7
TB	52	27.98 (18.86)	32.7	63	43.78 (25.81)	12.7

Tabel 7. Gemiddelden, standaarddeviaties en percentages D/E leerlingen op de maartmeting van de Drie-Minuten-Toets op kaart 2 in groep 3 op de scholen die deelnemen aan de Taalpilots Onderwijsachterstanden cohort 2005-2006 en 2009-2010

Groep 3 Kaart 2	Maart '06			Maart '10		
	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E
Landelijk gem.		17.15			17.15	
Totaal Taalpilots	3316	20.42 (15.11)	19.6	2589	24.36 (16.78)	11.9
PA	165	21.64 (18.46)	28.5	250	28.69 (19.56)	6.4
PB	108	20.20 (13.58)	18.5	3	18.67 (15.18)	33.3
PC	49	26.98 (17.23)	6.1	50	21.36 (14.44)	18.0
PD	337	20.94 (14.25)	13.6	250	23.78 (14.63)	8.0
PE	344	21.38 (14.76)	16.6	163	23.64 (17.52)	15.3
PF	112	24.04 (16.87)	12.5	427	23.81 (16.42)	12.9
PG	23	15.57 (13.85)	39.1	20	25.50 (19.55)	10.0
PH	213	17.37 (12.39)	25.8	85	22.69 (17.47)	16.5
PI	180	18.64 (11.36)	14.4	68	18.63 (14.14)	25.0
PK	47	14.06 (11.96)	48.9	101	26.00 (18.58)	10.9
PL	137	24.56 (16.91)	11.7	11	32.91 (20.05)	0.0
PM	77	21.57 (18.26)	20.8	44	28.07 (18.46)	6.8
PN	143	20.65 (15.39)	18.2	53	24.98 (16.02)	9.4
PO	43	14.19 (8.87)	39.5	135	23.73 (15.74)	10.4
PQ	44	18.61 (15.20)	25.0	88	22.59 (14.08)	15.9
PR				20	23.05 (10.20)	0.0
PS	172	23.33 (15.64)	9.9	18	15.44 (16.68)	50.0
PT	200	21.45 (14.17)	13.0	85	22.81 (12.41)	4.7
PU	41	21.29 (13.47)	9.8	43	19.79 (13.94)	18.6
PV	14	18.64 (8.58)	14.3	30	18.53 (11.68)	13.3
PW	111	20.90 (13.39)	16.2	36	16.39 (11.76)	30.6
PX	21	15.95 (10.65)	33.3	87	25.49 (16.70)	10.3
PY	48	21.04 (19.34)	31.3	85	25.04 (18.02)	15.3
PZ				16	17.00 (8.43)	12.5
TA	687	18.85 (15.64)	25.5	358	25.95 (16.62)	8.9
TB				63	28.25 (23.99)	14.3

Tabel .8. Gemiddelden, standaarddeviaties en percentages D/E leerlingen op de meimeting van de Drie-Minuten-Toets op kaart 1 in groep 3 op de scholen die deelnemen aan de Taalpilots Onderwijsachterstanden cohort 2005-2006 en 2009-2010

Groep 3 Kaart 1	Mei '06			Mei '10		
	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E
Landelijk gem.		39.25			39.25	
Totaal Taalpilots	4354	42.01 (20.07)	20.7	2444	48.16 (21.03)	13.5
PA	277	40.02 (20.33)	25.3	249	55.57 (21.29)	8.8
PB	109	42.76 (19.68)	21.1	3	36.33 (23.35)	33.3
PC	81	46.94 (22.44)	13.6	83	39.75 (18.59)	22.9
PD	477	39.32 (19.18)	25.6	230	47.33 (18.80)	11.7
PE	331	40.92 (19.72)	20.8	195	42.83 (20.76)	21.5
PF	155	44.37 (18.83)	15.5	374	48.48 (21.94)	14.7
PG	24	38.21 (15.14)	20.8	18	48.06 (21.09)	11.1
PH	246	42.70 (19.49)	20.3	43	43.30 (19.81)	20.9
PI	99	37.80 (16.40)	22.2	11	45.18 (13.98)	9.1
PK	107	37.75 (18.84)	29.0	73	58.51 (20.56)	4.1
PL	212	46.00 (19.33)	11.8	50	53.34 (22.96)	8.0
PM	90	41.07 (24.16)	25.6	67	52.97 (22.80)	11.9
PN	251	44.51 (20.55)	15.9	66	46.44 (20.72)	18.2
PO	127	41.13 (21.18)	26.0	157	46.42 (20.18)	13.4
PP	49	49.76 (21.30)	10.2			
PQ	68	40.56 (19.64)	23.5	57	48.84 (21.26)	12.3
PR	49	60.31 (17.72)	4.1	22	40.27 (16.16)	9.1
PS	107	41.21 (18.42)	14.0	29	47.69 (19.29)	10.3
PT	249	43.37 (19.51)	16.9	51	34.00 (16.48)	27.5
PU	19	46.63 (16.53)	10.5	23	51.35 (22.00)	13.0
PV	14	44.86 (17.29)	0.0	30	50.23 (21.56)	13.3
PW	133	44.42 (21.82)	16.5	36	40.28 (18.05)	25.0
PX	46	43.65 (16.73)	10.9	93	48.85 (20.22)	8.6
PY	25	39.84 (24.72)	32.0	62	46.81 (19.28)	12.9
PZ	17	45.24 (18.16)	11.8	16	41.31 (17.65)	6.3
TA	955	40.86 (20.25)	23.9	308	50.32 (20.49)	10.7
TB	37	42.62 (20.43)	16.2	98	46.01 (22.01)	11.2

Tabel .9. Gemiddelden, standaarddeviaties en percentages D/E leerlingen op de meimeting van de Drie-Minuten-Toets op kaart 2 in groep 3 op de scholen die deelnemen aan de Taalpilots Onderwijsachterstanden cohort 2005-2006 en 2009-2010

Groep 3 Kaart 2	Mei '06			Mei '10		
	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E
Landelijk gem.		24.05			24.05	
Totaal Taalpilots	4297	28.90 (18.45)	17.6	2388	34.33 (20.41)	11.5
PA	277	25.00 (17.57)	26.4	248	41.48 (20.96)	5.6
PB	122	28.19 (17.02)	18.0	3	35.00 (31.43)	33.3
PC	68	34.19 (22.75)	16.2	47	31.74 (18.30)	10.6
PD	473	27.24 (17.27)	19.9	241	33.73 (18.02)	11.2
PE	316	28.67 (17.66)	16.5	196	29.23 (18.69)	17.3
PF	156	30.51 (18.07)	14.7	351	33.49 (20.66)	12.3
PG	24	27.54 (15.46)	8.3	18	33.06 (20.96)	16.7
PH	246	28.98 (17.85)	18.7	43	29.67 (18.54)	20.9
PI	126	23.85 (14.59)	18.3	11	32.91 (16.21)	9.1
PK	86	30.52 (16.94)	11.6	74	40.46 (20.97)	5.4
PL	212	32.05 (18.75)	14.2	51	37.86 (23.46)	7.8
PM	76	33.53 (22.19)	14.5	67	39.79 (23.45)	9.0
PN	250	30.69 (19.51)	12.8	84	30.79 (19.32)	14.3
PO	111	27.83 (20.29)	21.6	157	34.15 (20.28)	10.8
PP	49	35.20 (19.87)	2.0			
PQ	68	26.93 (17.68)	22.1	57	32.98 (18.76)	12.3
PR	49	44.76 (17.21)	4.1	22	23.59 (11.71)	9.1
PS	107	25.92 (15.97)	20.6	29	32.28 (19.71)	17.2
PT	246	30.36 (17.42)	11.8	51	20.98 (14.59)	35.3
PU	19	30.74 (13.96)	0.0	30	32.90 (18.35)	10.0
PV	14	31.07 (14.87)	7.1	30	35.80 (21.93)	20.0
PW	132	30.94 (19.67)	12.1	36	26.56 (16.81)	13.9
PX	46	25.91 (14.90)	15.2	91	35.63 (20.39)	6.6
PY	41	30.10 (20.66)	17.1	62	32.71 (19.82)	8.1
PZ	17	26.29 (14.45)	23.5	16	26.88 (15.94)	6.3
TA	915	28.33 (19.18)	20.7	309	35.76 (20.74)	10.0
TB	51	27.10 (19.71)	21.6	64	39.80 (24.68)	9.4

Tabel .10. Gemiddelden, standaarddeviaties en percentages D/E leerlingen op de meimeting van de Drie-Minuten-Toets op kaart 3 in groep 3 op de scholen die deelnemen aan de Taalpilots Onderwijsachterstanden cohort 2005-2006 en 2009-2010

Groep 3 Kaart 3	Mei '06			Mei '10		
	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E
Landelijk gem.		15.05			15.05	
Totaal Taalpilots	4133	18.33 (13.50)	16.4	3069	22.97 (15.29)	10.4
PA	183	16.93 (13.11)	23.5	246	27.30 (15.28)	5.7
PB	122	17.10 (11.65)	17.2	22	21.86 (14.34)	9.1
PC	61	23.56 (14.47)	4.9	42	20.19 (12.20)	4.8
PD	364	16.57 (13.41)	18.7	229	20.72 (13.18)	10.0
PE	358	17.11 (12.67)	19.3	293	20.77 (13.88)	12.6
PF	158	19.80 (13.91)	14.6	346	22.53 (16.95)	14.2
PG	24	16.67 (11.04)	20.8	18	23.17 (16.39)	11.1
PH	224	17.49 (11.94)	15.2	43	18.81 (13.38)	16.3
PI	164	20.18 (14.02)	13.4	221	25.44 (16.83)	10.4
PK	75	18.91 (12.44)	13.3	95	27.92 (17.24)	6.3
PL	211	19.42 (13.16)	14.2	36	26.08 (13.85)	0.0
PM	76	19.17 (15.13)	15.8	69	25.62 (17.24)	8.7
PN	249	19.08 (14.69)	13.7	34	23.97 (14.97)	0.0
PO	95	17.29 (12.77)	14.7	155	22.12 (14.62)	8.4
PP	49	22.94 (15.45)	8.2	59	31.83 (20.81)	10.2
PQ	55	18.29 (15.62)	21.8	55	23.29 (13.71)	3.6
PR	49	27.86 (10.88)	2.0			
PS	186	17.67 (12.82)	17.7	29	20.07 (12.92)	13.8
PT	233	19.17 (12.44)	10.7	51	13.71 (10.80)	21.6
PU	19	16.79 (10.05)	10.5	30	20.27 (11.24)	6.7
PV	14	21.21 (10.74)	7.1	28	20.68 (14.09)	10.7
PW	132	19.83 (15.05)	10.6	54	15.83 (11.75)	24.1
PX	34	17.09 (11.12)	17.6	84	22.45 (14.34)	13.1
PY	49	18.14 (14.36)	22.4	81	20.22 (15.77)	22.2
PZ	17	14.76 (9.76)	29.4	16	15.13 (9.51)	12.5
TA	862	17.94 (13.90)	18.3	669	23.23 (14.35)	8.8
TB	70	16.97 (15.09)	22.9	64	24.81 (17.88)	7.8

Tabel .11. Gemiddelden, standaarddeviaties en percentages D/E leerlingen op de januari meting van de Drie-Minuten-Toets op kaart 1 in groep 4 op de scholen die deelnemen aan de Taalpilots Onderwijsachterstanden cohort 2005-2006 en 2009-2010

Groep 4 Kaart 1	Januari '06			Januari '10		
	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E
Landelijk gem.		50.95			50.95	
Totaal Taalpilots	3216	52.74 (20.08)	21.1	3228	58.77 (20.22)	13.1
PA	249	55.99 (17.37)	10.4	239	63.23 (22.75)	12.1
PB	89	44.22 (21.20)	42.7	105	63.54 (19.22)	8.6
PC	57	53.12 (18.46)	14.0	43	55.56 (21.54)	20.9
PD	307	53.12 (19.95)	19.5	275	57.05 (19.91)	14.2
PE	295	52.70 (19.76)	20.0	327	58.64 (18.87)	11.0
PF	83	58.57 (21.44)	14.5	309	60.41 (18.87)	9.4
PG	29	44.38 (19.50)	34.5	17	51.82 (18.34)	17.6
PH	178	53.90 (17.36)	15.2	98	60.29 (20.79)	11.2
PI	58	49.47 (21.25)	31.0	154	57.26 (20.84)	18.8
PK	59	39.53 (24.13)	57.6	145	57.22 (22.32)	16.6
PL	109	52.97 (20.29)	22.9	28	63.57 (24.45)	3.6
PM	92	52.24 (20.37)	22.8	79	49.10 (23.11)	29.1
PN	153	52.42 (20.14)	20.3	107	57.20 (17.65)	8.4
PO	142	55.46 (20.34)	17.6	148	60.98 (18.33)	8.8
PP	51	65.10 (19.74)	9.8			
PQ	95	54.25 (18.97)	18.9	106	61.13 (18.91)	10.4
PR				41	72.05 (20.26)	0.0
PS	61	50.69 (23.20)	24.6	1	21.00 (-)	100.0
PT	91	52.85 (19.61)	23.1	145	55.98 (21.72)	21.4
PU	38	50.74 (17.30)	21.1	46	54.91 (21.76)	19.6
PV	19	44.79 (16.84)	36.8	39	58.97 (20.29)	17.9
PW	125	50.50 (19.52)	25.6	43	54.44 (19.23)	16.3
PX	22	50.09 (19.94)	22.7	80	60.71 (20.21)	12.5
PY	20	50.30 (19.72)	20.0	6	47.50 (4.64)	0.0
PZ	19	57.47 (17.13)	10.5	12	68.58 (19.93)	0.0
TA	729	53.25 (20.14)	19.6	519	58.51 (18.88)	11.9
TB	46	42.52 (21.43)	50.0	116	53.79 (19.81)	17.2

Tabel .12. Gemiddelden, standaarddeviaties en percentages D/E leerlingen op de januari meting van de Drie-Minuten-Toets op kaart 2 in groep 4 op de scholen die deelnemen aan de Taalpilots Onderwijsachterstanden cohort 2005-2006 en 2009-2010

Groep 4 Kaart 2	Januari '06			Januari '10		
	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E
Landelijk gem.		37.45			37.45	
Totaal Taalpilots	3254	39.91 (20.21)	19.2	3201	46.37 (21.56)	12.3
PA	350	40.51 (18.92)	14.3	240	51.23 (25.38)	11.3
PB	86	37.16 (19.15)	19.8	105	52.05 (21.72)	7.6
PC	66	42.71 (19.35)	10.6	42	42.83 (23.42)	23.8
PD	314	40.44 (19.79)	16.2	292	43.13 (21.22)	12.3
PE	252	41.50 (19.99)	14.7	326	45.03 (20.32)	13.2
PF	82	44.65 (21.67)	17.1	287	47.19 (20.48)	10.8
PG	30	32.87 (18.80)	30.0	17	36.41 (19.75)	29.4
PH	178	39.39 (17.32)	16.3	99	53.07 (21.26)	6.1
PI	58	36.28 (21.03)	31.0	167	46.32 (21.80)	14.4
PK	59	28.92 (22.93)	50.8	147	45.60 (23.14)	15.6
PL	113	39.19 (19.82)	22.1	28	50.79 (27.07)	14.3
PM	92	39.16 (22.06)	26.1	68	45.21 (20.94)	16.2
PN	153	39.03 (20.06)	19.6	107	44.83 (19.88)	12.1
PO	144	42.33 (21.43)	15.3	148	49.00 (20.48)	9.5
PP	51	54.08 (21.47)	7.8			
PQ	95	40.78 (18.33)	18.9	106	46.36 (19.69)	9.4
PR				41	57.24 (23.38)	0.0
PS	45	35.87 (22.75)	24.4	1	16.00 (-)	100.0
PT	92	40.32 (19.95)	20.7	145	42.64 (21.80)	19.3
PU	38	39.74 (17.84)	18.4	53	41.45 (22.72)	20.8
PV	19	30.58 (17.95)	42.1	39	47.15 (23.64)	17.9
PW	126	36.20 (18.90)	24.6	34	39.21 (19.24)	17.6
PX	32	34.81 (18.46)	34.4	69	48.77 (21.69)	13.0
PY	20	38.15 (19.95)	20.0	6	27.83 (5.74)	16.7
PZ	19	45.74 (21.07)	10.5	12	55.83 (22.43)	0.0
TA	694	40.52 (20.66)	18.4	536	45.68 (19.87)	10.4
TB	46	32.11 (21.80)	43.5	86	42.73 (21.38)	11.6

Tabel .13. Gemiddelden, standaarddeviaties en percentages D/E leerlingen op de januari-meting van de Drie-Minuten-Toets op kaart 3 in groep 4 op de scholen die deelnemen aan de Taalpilots Onderwijsachterstanden cohort 2005-2006 en 2009-2010

Groep 4 Kaart 3	Januari '06			Januari '10		
	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E
Landelijk gem.		25.85			25.85	
Totaal Taalpilots	3242	26.42 (15.42)	20.7	3354	31.74 (16.77)	12.7
PA	269	28.23 (14.40)	16.0	250	35.07 (19.50)	12.0
PB	94	29.99 (16.42)	19.1	105	35.62 (17.13)	7.6
PC	65	27.68 (15.00)	15.4	43	27.23 (16.70)	25.6
PD	286	24.86 (14.09)	19.6	258	33.12 (15.84)	8.9
PE	307	26.07 (14.36)	18.9	385	30.85 (17.51)	13.5
PF	84	30.19 (16.45)	20.2	288	32.24 (16.79)	11.8
PG	28	21.18 (12.65)	28.6	17	25.47 (14.76)	11.8
PH	179	25.56 (12.94)	15.6	99	36.29 (17.11)	7.1
PI	57	24.86 (16.65)	29.8	214	33.17 (16.23)	12.1
PK	58	18.34 (16.85)	51.7	116	30.86 (17.26)	16.4
PL	115	25.17 (14.28)	24.3	45	38.22 (19.31)	4.4
PM	92	23.98 (15.81)	29.3	66	29.55 (15.40)	13.6
PN	151	24.95 (14.97)	21.9	106	28.75 (15.13)	15.1
PO	144	26.52 (16.16)	21.5	147	33.29 (16.47)	12.9
PP	52	37.23 (18.66)	7.7			
PQ	95	27.09 (13.82)	20.0	106	31.59 (14.94)	7.5
PR				41	39.61 (15.90)	0.0
PS	92	29.45 (16.18)	17.4	1	4.00 (-)	100.0
PT	108	27.27 (15.11)	21.3	162	27.64 (16.45)	22.2
PU	38	26.50 (14.09)	15.8	53	26.96 (15.89)	20.8
PV	19	19.89 (14.03)	47.4	39	29.95 (18.08)	20.5
PW	127	23.89 (16.07)	24.4	34	24.74 (15.07)	26.5
PX	32	20.81 (12.31)	31.3	66	34.61 (18.74)	10.6
PY	20	29.80 (18.66)	15.0	23	34.35 (13.10)	0.0
PZ	19	33.16 (20.16)	5.3	12	37.58 (15.59)	0.0
TA	665	27.12 (16.04)	19.1	574	30.45 (15.23)	12.2
TB	46	20.76 (15.94)	39.1	104	27.55 (16.26)	18.3

Tabel .14. Gemiddelden, standaarddeviaties en percentages D/E leerlingen op de maartmeting van de Drie-Minuten-Toets op kaart 1 in groep 4 op de scholen die deelnemen aan de Taalpilots Onderwijsachterstanden cohort 2005-2006 en 2009-2010

Groep 4 Kaart 1	Maart '06			Maart '10		
	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E
Landelijk gem.		66.05			66.05	
Totaal Taalpilots	3343	66.69 (20.33)	22.4	2425	69.89 (20.17)	18.3
PA	270	69.22 (18.98)	18.5	261	74.74 (21.70)	15.7
PB	69	60.03 (20.58)	31.9	9	72.00 (17.28)	11.1
PC	74	76.08 (32.21)	16.2	94	65.88 (19.04)	24.5
PD	298	66.51 (19.26)	20.5	198	69.63 (17.58)	12.6
PE	317	65.96 (20.50)	22.7	253	70.72 (18.78)	15.4
PF	99	68.59 (21.69)	22.2	282	67.13 (18.29)	20.9
PG	26	54.88 (19.10)	53.8	19	67.05 (15.65)	10.5
PH	239	68.54 (17.58)	18.4	67	75.24 (19.18)	10.4
PI	124	60.54 (21.50)	35.5	32	62.34 (19.95)	37.5
PK	62	59.05 (25.03)	48.4	115	65.39 (22.94)	28.7
PL	91	69.73 (18.72)	17.6	32	72.16 (23.37)	21.9
PM	87	65.59 (19.89)	27.6	90	54.51 (25.56)	38.9
PN	154	67.27 (20.46)	19.5	72	71.03 (19.40)	16.7
PO	124	68.28 (20.06)	21.0	77	71.22 (18.27)	15.6
PP	1	84.00 (-)	0.0			
PQ	93	69.51 (19.42)	15.1	103	73.09 (17.52)	12.6
PR	33	69.61 (16.86)	9.1	42	82.57 (18.81)	2.4
PS	96	67.60 (21.51)	22.9	11	54.82 (22.14)	36.4
PT	127	65.39 (20.00)	20.5	84	72.82 (20.68)	14.3
PU	46	66.24 (17.59)	17.4	45	67.60 (20.96)	26.7
PV	19	63.47 (18.75)	31.6	40	72.08 (21.70)	25.0
PW	129	66.05 (17.60)	20.2	31	73.55 (18.58)	6.5
PX	43	67.30 (17.43)	16.3	76	70.28 (19.51)	18.4
PY	23	56.65 (17.73)	39.1	10	59.50 (4.33)	0.0
PZ	8	66.38 (25.04)	12.5	12	82.42 (15.02)	0.0
TA	653	66.98 (19.88)	22.2	328	70.31 (19.38)	18.6
TB	38	59.11 (24.55)	39.5	42	70.64 (18.99)	14.3

Tabel .15. Gemiddelden, standaarddeviaties en percentages D/E leerlingen op de maartmeting van de Drie-Minuten-Toets op kaart 2 in groep 4 op de scholen die deelnemen aan de Taalpilots Onderwijsachterstanden cohort 2005-2006 en 2009-2010

Groep 4 Kaart 2	Maart '06			Maart '10		
	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E
Landelijk gem.		53.45			53.45	
Totaal Taalpilots	3521	53.64 (21.07)	23.3	2636	58.79 (21.82)	17.3
PA	356	53.62 (20.44)	23.0	260	63.38 (23.84)	15.0
PB	69	50.64 (22.42)	30.4	9	59.78 (24.09)	22.2
PC	64	51.75 (19.73)	25.0	93	55.31 (22.77)	21.5
PD	362	52.64 (21.21)	23.8	201	57.00 (19.33)	14.9
PE	295	54.33 (21.98)	22.0	253	58.78 (19.90)	14.6
PF	98	57.57 (22.05)	22.4	435	57.34 (21.34)	17.2
PG	26	44.23 (21.25)	42.3	19	54.89 (18.82)	10.5
PH	260	55.45 (18.86)	20.0	92	65.32 (20.15)	8.7
PI	123	48.23 (22.23)	32.5	34	47.65 (21.28)	41.2
PK	71	46.86 (25.54)	46.5	115	54.37 (25.03)	27.8
PL	92	57.36 (20.36)	17.4	32	58.78 (24.95)	25.0
PM	86	52.62 (21.93)	27.9	70	53.34 (20.76)	27.1
PN	154	54.82 (20.99)	18.2	72	58.82 (22.08)	16.7
PO	123	56.29 (21.68)	18.7	77	61.62 (20.43)	13.0
PP	1	71.00 (-)	0.0			
PQ	93	56.17 (19.69)	16.1	117	58.80 (18.91)	15.4
PR	33	59.76 (17.96)	6.1	42	73.50 (21.64)	0.0
PS	96	54.30 (21.55)	22.9	11	43.55 (23.17)	36.4
PT	128	52.05 (20.96)	21.9	84	60.87 (22.93)	15.5
PU	47	52.47 (18.17)	25.5	52	55.62 (23.41)	26.9
PV	19	49.42 (21.11)	36.8	40	57.75 (24.03)	27.5
PW	129	51.29 (19.64)	28.7	31	55.52 (20.62)	19.4
PX	42	53.26 (18.73)	16.7	84	60.70 (22.72)	15.5
PY	23	44.17 (17.67)	34.8	10	45.90 (6.79)	10.0
PZ	18	60.44 (22.35)	5.6	12	70.25 (18.27)	0.0
TA	676	54.78 (20.95)	21.9	348	59.39 (21.41)	17.8
TB	37	45.89 (24.53)	40.5	43	57.58 (22.44)	14.0

Tabel .16. Gemiddelden, standaarddeviaties en percentages D/E leerlingen op de maartmeting van de Drie-Minuten-Toets op kaart 3 in groep 4 op de scholen die deelnemen aan de Taalpilots Onderwijsachterstanden cohort 2005-2006 en 2009-2010

Groep 4 Kaart 3	Maart '06			Maart '10		
	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E
Landelijk gem.		40.15			40.15	
Totaal Taalpilots	3666	39.12 (17.69)	26.5	3024	42.72 (18.33)	20.3
PA	268	40.31 (16.89)	22.4	260	46.03 (19.49)	16.9
PB	68	36.71 (17.38)	30.9	9	46.22 (22.51)	0.0
PC	71	39.93 (17.92)	26.8	93	38.28 (17.59)	26.9
PD	346	37.22 (17.29)	28.9	278	43.88 (17.16)	16.9
PE	344	40.78 (18.62)	25.9	329	42.05 (19.08)	22.5
PF	110	41.15 (17.22)	20.9	406	40.40 (17.41)	23.2
PG	26	30.15 (16.17)	42.3	19	41.63 (16.34)	10.5
PH	239	38.24 (15.24)	23.8	99	46.73 (18.42)	14.1
PI	220	37.55 (18.25)	33.2	114	43.30 (20.01)	21.9
PK	70	34.00 (21.37)	51.4	92	41.62 (20.55)	26.1
PL	100	42.75 (18.15)	21.0	47	46.19 (20.05)	21.3
PM	87	37.45 (17.76)	33.3	69	39.04 (17.38)	29.0
PN	154	38.51 (17.57)	24.0	72	40.06 (18.12)	20.8
PO	123	39.19 (18.04)	26.0	77	44.92 (17.48)	18.2
PP	1	47.00 (-)	0.0	7	28.00 (9.33)	42.9
PQ	92	40.74 (16.17)	19.6	117	41.70 (15.97)	18.8
PR	33	42.79 (14.89)	15.2	42	52.88 (16.27)	0.0
PS	165	42.70 (18.99)	24.2	11	30.36 (17.23)	36.4
PT	145	37.14 (16.50)	24.1	84	42.79 (19.04)	20.2
PU	38	41.21 (16.13)	18.4	51	40.88 (18.48)	27.5
PV	19	33.47 (15.73)	52.6	40	44.45 (19.99)	25.0
PW	129	38.05 (16.79)	26.4	30	38.10 (17.20)	20.0
PX	43	38.60 (15.90)	25.6	77	45.92 (19.80)	18.2
PY	23	33.87 (16.18)	30.4	26	40.81 (10.63)	7.7
PZ	18	44.00 (14.90)	5.6	12	52.25 (16.52)	0.0
TA	682	39.58 (18.11)	26.2	499	42.71 (18.02)	20.0
TB	52	39.08 (20.98)	32.7	64	41.28 (17.18)	21.9

Tabel .17. Gemiddelden, standaarddeviaties en percentages D/E leerlingen op de meimeting van de Drie-Minuten-Toets op kaart 1 in groep 4 op de scholen die deelnemen aan de Taalpilots Onderwijsachterstanden cohort 2005-2006 en 2009-2010

Groep 4 Kaart 1	Mei '06			Mei '10		
	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E
Landelijk gem.		72.35			72.35	
Totaal Taalpilots	3636	70.01 (19.31)	28.3	2213	73.81 (19.04)	21.7
PA	248	70.69 (17.49)	26.6	223	78.65 (20.06)	19.7
PB	115	67.60 (20.60)	33.0	32	77.06 (16.58)	18.8
PC	73	71.25 (16.59)	21.9	37	65.19 (16.52)	27.0
PD	405	69.83 (19.77)	28.6	176	70.68 (19.35)	26.7
PE	270	68.56 (18.62)	25.6	190	73.46 (19.71)	22.1
PF	134	72.88 (18.66)	24.6	232	69.87 (19.17)	25.0
PG	27	59.19 (19.44)	51.9	4	63.00 (26.01)	25.0
PH	264	71.68 (17.52)	23.5	80	78.08 (17.79)	15.0
PI	123	63.59 (21.38)	48.8	61	72.46 (18.82)	27.9
PK	65	66.69 (22.74)	41.5	44	72.84 (21.52)	22.7
PL	111	72.92 (18.30)	24.3	51	73.65 (20.40)	25.5
PM	94	66.70 (20.85)	38.3	77	72.97 (16.28)	20.8
PN	193	72.06 (20.81)	26.4	39	77.85 (15.47)	12.8
PO	123	71.11 (19.45)	26.0	154	75.66 (16.58)	17.5
PP	52	81.81 (17.55)	9.6			
PQ	92	73.77 (18.56)	22.8	99	76.97 (18.07)	13.1
PR				21	91.86 (19.44)	4.8
PS	77	72.44 (19.68)	23.4	27	80.33 (17.60)	14.8
PT	182	66.90 (19.91)	35.7	34	71.12 (19.97)	23.5
PU	36	69.39 (15.95)	25.0	26	74.04 (16.19)	19.2
PV	19	66.11 (13.51)	31.6	41	77.83 (21.61)	22.0
PW	111	69.15 (17.83)	27.0	32	77.19 (15.12)	15.6
PX	34	65.91 (19.56)	35.3	81	74.59 (21.10)	23.5
PY	45	72.29 (15.74)	15.6	32	67.47 (14.13)	21.9
PZ				12	84.17 (17.50)	0.0
TA	690	70.78 (19.11)	25.9	329	72.70 (17.98)	23.1
TB	53	61.28 (22.38)	54.7	79	66.81 (20.06)	31.6

Tabel .18. Gemiddelden, standaarddeviaties en percentages D/E leerlingen op de meimeting van de Drie-Minuten-Toets op kaart 2 in groep 4 op de scholen die deelnemen aan de Taalpilots Onderwijsachterstanden cohort 2005-2006 en 2009-2010

Groep 4 Kaart 2	Mei '06			Mei '10		
	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E
Landelijk gem.		60.35			60.35	
Totaal Taalpilots	3704	58.72 (21.10)	26.1	2169	63.70 (21.13)	18.9
PA	250	59.45 (20.06)	26.8	223	67.99 (23.03)	17.0
PB	115	58.53 (24.10)	30.4	32	71.72 (20.78)	12.5
PC	73	58.12 (19.31)	20.5	37	52.89 (19.86)	35.1
PD	457	57.84 (21.06)	26.9	162	60.70 (21.22)	20.4
PE	248	57.75 (20.19)	25.0	187	63.47 (20.91)	17.1
PF	134	63.03 (20.26)	20.9	232	61.07 (20.67)	20.7
PG	27	48.41 (21.10)	51.9	4	60.50 (32.51)	25.0
PH	264	60.89 (19.32)	20.5	80	67.00 (20.51)	15.0
PI	123	51.88 (22.63)	40.7	61	61.49 (20.32)	23.0
PK	65	54.17 (25.59)	40.0	44	65.73 (22.93)	18.2
PL	111	62.57 (19.73)	19.8	51	61.02 (21.25)	19.6
PM	90	56.32 (21.41)	31.1	77	62.19 (19.22)	19.5
PN	193	61.17 (22.82)	25.4	39	67.03 (19.08)	10.3
PO	123	61.53 (20.63)	15.4	154	66.66 (19.59)	13.0
PP	52	72.63 (19.17)	9.6			
PQ	92	61.36 (19.53)	18.5	101	65.31 (19.93)	17.8
PR				21	80.43 (18.42)	0.0
PS	77	60.45 (22.17)	26.0	27	70.07 (22.66)	14.8
PT	181	56.75 (21.71)	27.6	34	60.09 (21.10)	23.5
PU	36	58.72 (16.90)	22.2	33	62.21 (21.55)	21.2
PV	19	54.42 (19.15)	47.4	41	65.78 (24.99)	24.4
PW	111	55.72 (19.33)	27.9	31	63.42 (16.50)	16.1
PX	34	51.94 (20.78)	35.3	76	63.79 (24.43)	22.4
PY	45	62.16 (17.26)	17.8	32	56.34 (16.02)	15.6
PZ	19	60.84 (21.42)	15.8	12	75.25 (15.60)	0.0
TA	709	58.73 (20.95)	26.1	328	62.16 (20.20)	21.6
TB	56	49.21 (23.33)	48.2	50	59.48 (20.96)	24.0

Tabel .19. Gemiddelden, standaarddeviaties en percentages D/E leerlingen op de meimeting van de Drie-Minuten-Toets op kaart 3 in groep 4 op de scholen die deelnemen aan de Taalpilots Onderwijsachterstanden cohort 2005-2006 en 2009-2010

Groep 4 Kaart 3	Mei '06			Mei '10		
	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E
Landelijk gem.		46.75			46.75	
Totaal Taalpilots	4052	43.71 (18.27)	29.8	3177	48.74 (18.54)	21.0
PA	252	43.26 (16.45)	28.2	223	51.83 (19.69)	19.3
PB	114	44.43 (20.76)	36.0	32	56.13 (20.06)	12.5
PC	83	43.51 (17.56)	31.3	37	37.49 (16.35)	37.8
PD	445	41.78 (17.62)	32.4	204	52.23 (19.62)	18.6
PE	313	43.31 (17.10)	28.8	285	46.65 (16.79)	22.1
PF	134	47.43 (17.93)	26.9	370	48.13 (18.05)	22.4
PG	27	34.78 (15.83)	51.9	4	48.25 (27.28)	25.0
PH	262	43.77 (15.68)	25.6	80	49.80 (16.90)	13.8
PI	218	42.55 (18.68)	33.0	258	55.09 (21.11)	15.1
PK	73	42.34 (20.72)	34.2	44	49.20 (19.31)	15.9
PL	112	45.02 (16.54)	23.2	46	51.37 (17.84)	17.4
PM	90	40.76 (17.80)	40.0	82	45.16 (17.75)	31.7
PN	194	46.10 (20.79)	26.8	39	52.82 (18.09)	15.4
PO	133	45.32 (18.16)	27.8	154	50.32 (17.85)	20.1
PP	53	56.79 (19.44)	11.3	63	42.25 (16.28)	27.0
PQ	92	44.23 (15.83)	22.8	101	47.93 (16.99)	14.9
PR				21	63.90 (13.10)	0.0
PS	148	48.97 (19.69)	20.3	27	50.96 (17.49)	14.8
PT	180	41.44 (19.02)	36.1	34	42.41 (17.16)	29.4
PU	36	45.08 (16.11)	19.4	33	46.09 (18.03)	18.2
PV	19	38.37 (18.08)	63.2	41	49.88 (20.59)	26.8
PW	111	41.86 (17.53)	34.2	52	47.13 (18.43)	26.9
PX	34	38.44 (17.40)	38.2	89	49.79 (20.48)	22.5
PY	49	44.10 (17.15)	24.5	71	43.55 (14.49)	18.3
PZ	19	46.89 (17.11)	15.8	12	57.92 (16.61)	0.0
TA	794	43.74 (18.92)	29.8	710	46.55 (17.70)	23.4
TB	67	40.33 (18.99)	41.8	65	45.71 (17.31)	24.6

Tabel .20. Gemiddelden, standaarddeviaties en percentages D/E leerlingen op de oktobermeting van de Drie-Minuten-Toets op kaart 3 in groep 5 op de scholen die deelnemen aan de Taalpilots Onderwijsachterstanden cohort 2005-2006 en 2009-2010

Groep 5 Kaart 3	Oktober '05			Oktober '09		
	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E
Landelijk gem.		50.25			50.25	
Totaal Taalpilots	2871	49.88 (17.28)	26.3	3131	54.13 (17.60)	20.3
PA	284	52.00 (16.17)	20.4	255	57.79 (17.12)	13.7
PB	113	47.63 (15.41)	31.0	106	55.79 (17.80)	17.9
PC	57	49.53 (19.36)	29.8	39	50.21 (20.32)	30.8
PD	299	46.74 (16.59)	30.1	290	56.16 (16.23)	14.8
PE	293	51.68 (17.27)	20.8	343	52.39 (18.06)	23.9
PF	16	47.94 (22.98)	31.3	295	54.15 (17.41)	21.4
PG	29	49.52 (13.37)	17.2	43	55.05 (17.35)	18.6
PH	135	52.17 (16.44)	23.0	59	52.17 (15.09)	16.9
PI	62	51.32 (15.19)	22.6	157	57.82 (16.68)	12.7
PK	39	45.13 (21.97)	38.5	109	57.04 (15.30)	11.0
PL	134	49.79 (16.99)	26.9	44	55.36 (17.06)	18.2
PM	91	46.93 (18.71)	36.3	57	49.75 (19.95)	26.3
PN	123	45.70 (15.56)	34.1	114	53.22 (16.51)	21.9
PO	107	52.36 (18.82)	29.9	89	54.64 (17.44)	23.6
PP	1	81.00 (-)	0.0	19	38.84 (22.52)	57.9
PQ	84	49.43 (14.24)	20.2	96	51.13 (16.70)	24.0
PR	25	40.32 (7.97)	44.0	39	62.95 (16.17)	10.3
PS	95	52.87 (19.67)	25.3			
PT	62	45.63 (21.65)	40.3	181	51.89 (19.38)	25.4
PU	43	50.91 (15.40)	14.0	60	53.85 (18.37)	23.3
PV	13	60.15 (13.20)	0.0	25	49.72 (15.38)	20.0
PW	105	53.29 (18.16)	22.9	41	45.76 (14.87)	31.7
PX	19	43.05 (17.97)	47.4	96	54.34 (20.79)	22.9
PY	15	58.87 (17.85)	6.7	16	58.38 (12.90)	6.3
PZ	1	54.00 (-)	0.0	14	59.57 (13.69)	0.0
TA	566	50.15 (17.43)	26.5	450	54.03 (17.53)	21.6
TB	60	49.38 (16.08)	21.7	93	48.49 (15.84)	28.0

Tabel .21. Gemiddelden, standaarddeviaties en percentages D/E leerlingen op de maartmeting van de Drie-Minuten-Toets op kaart 3 in groep 5 op de scholen die deelnemen aan de Taalpilots Onderwijsachterstanden cohort 2005-2006 en 2009-2010

Groep 5 Kaart 3	Maart '06			Maart '10		
	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E
Landelijk gem.		59.75			59.75	
Totaal Taalpilots	3046	59.42 (17.73)	24.0	2910	63.44 (18.04)	18.7
PA	320	59.81 (16.59)	20.9	261	68.65 (17.28)	13.0
PB	49	58.04 (17.62)	30.6	7	67.00 (20.81)	14.3
PC	57	59.19 (21.42)	24.6	68	62.34 (19.41)	25.0
PD	305	56.01 (19.26)	27.2	255	65.28 (17.07)	14.5
PE	305	61.64 (17.15)	17.4	312	61.17 (19.00)	24.0
PF	33	60.76 (19.97)	30.3	360	60.60 (18.84)	23.6
PG	28	58.68 (11.98)	17.9	45	67.07 (17.73)	15.6
PH	176	59.07 (16.96)	26.1	74	68.23 (17.13)	10.8
PI	196	61.24 (16.96)	21.9	115	69.07 (17.36)	10.4
PK	70	55.86 (19.62)	32.9	69	65.41 (14.49)	10.1
PL	111	61.56 (18.34)	20.7	45	64.29 (16.13)	13.3
PM	79	58.03 (19.96)	34.2	69	55.59 (18.92)	26.1
PN	141	58.76 (15.95)	24.8	94	62.39 (16.81)	17.0
PO	97	61.11 (17.46)	22.7	137	61.53 (16.84)	23.4
PP	1	85.00 (-)	0.0	7	55.86 (17.47)	14.3
PQ	80	56.56 (15.02)	27.5	105	60.87 (18.36)	22.9
PR	32	57.38 (12.16)	18.8	39	72.95 (15.65)	5.1
PS	153	64.11 (17.97)	18.3	1	70.00 (-)	0.0
PT	117	58.13 (17.95)	21.4	99	64.10 (17.99)	17.2
PU	42	62.05 (15.70)	14.3	59	63.31 (17.51)	18.6
PV	13	68.00 (12.42)	7.7	25	61.84 (14.99)	16.0
PW	112	61.47 (17.55)	23.2	43	57.51 (17.10)	32.6
PX	17	50.82 (18.34)	58.8	77	60.91 (20.35)	24.7
PY	16	73.81 (15.46)	6.3	18	64.33 (15.96)	22.2
PZ	15	56.40 (19.56)	33.3	15	64.60 (16.50)	13.3
TA	481	57.91 (17.93)	27.9	465	63.09 (17.63)	17.8
TB				46	63.72 (18.70)	17.4

Tabel .22. Gemiddelden, standaarddeviaties en percentages D/E leerlingen op de oktobermeting van de Drie-Minuten-Toets op kaart 3 in groep 6 op de scholen die deelnemen aan de Taalpilots Onderwijsachterstanden cohort 2005-2006 en 2009-2010

Groep 6 Kaart 3	Oktober '05			Oktober '09		
	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E
Landelijk gem.		65.85			65.85	
Totaal Taalpilots	2529	64.92 (17.24)	26.9	2903	67.92 (17.88)	22.4
PA	264	63.05 (18.34)	30.7	248	74.02 (14.91)	10.9
PB	70	56.60 (16.56)	47.1	112	66.60 (18.41)	25.9
PC	63	66.49 (15.60)	27.0	38	62.53 (14.94)	23.7
PD	283	62.55 (15.77)	28.3	287	64.95 (18.78)	28.6
PE	247	63.47 (16.81)	27.9	349	68.64 (17.91)	21.5
PF	36	64.69 (15.87)	27.8	50	67.88 (16.55)	22.0
PG	13	65.62 (11.54)	30.8	36	66.44 (18.09)	30.6
PH	122	66.60 (16.06)	23.8	56	73.89 (13.05)	5.4
PI	56	65.57 (16.82)	23.2	177	70.71 (16.91)	14.7
PJ				15	69.27 (11.30)	13.3
PK	53	59.02 (19.88)	37.7	94	68.73 (18.63)	23.4
PL	145	66.57 (16.84)	23.4	48	71.15 (16.88)	16.7
PM	62	66.18 (14.61)	25.8	90	56.47 (20.67)	44.4
PN	118	65.69 (16.23)	25.4	112	69.05 (17.33)	23.2
PO	68	64.71 (19.23)	27.9	122	65.71 (19.08)	29.5
PP	1	39.00 (-)	100.0	4	45.75 (12.50)	75.0
PQ	64	62.00 (17.32)	35.9	95	70.75 (18.30)	16.8
PR	37	65.00 (13.54)	24.3	29	77.38 (11.91)	3.4
PS	89	69.89 (16.92)	19.1	16	56.69 (16.91)	43.8
PT	81	59.57 (19.17)	35.8	136	67.29 (19.72)	23.5
PU	38	66.08 (18.27)	31.6	51	62.14 (17.18)	33.3
PV	17	70.00 (21.44)	23.5	22	59.55 (19.06)	40.9
PW	74	66.86 (18.73)	27.0	47	67.66 (15.79)	25.5
PX	17	63.88 (14.30)	29.4	113	64.72 (21.66)	31.0
PY	16	88.00 (20.52)	6.3	17	74.06 (12.71)	11.8
PZ	13	74.08 (12.84)	0.0	17	76.41 (9.66)	0.0
TA	443	67.78 (16.50)	21.2	436	68.49 (16.47)	20.4
TB	39	61.67 (19.12)	28.2	86	65.09 (16.03)	24.4

Tabel .23. Gemiddelden, standaarddeviaties en percentages D/E leerlingen op de maartmeting van de Drie-Minuten-Toets op kaart 3 in groep 6 op de scholen die deelnemen aan de Taalpilots Onderwijsachterstanden cohort 2005-2006 en 2009-2010

Groep 6 Kaart 3	Maart '06			Maart '10		
	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E
Landelijk gem.		71.75			71.75	
Totaal Taalpilots	2643	71.99 (16.86)	25.6	2354	74.99 (17.98)	21.2
PA	281	68.77 (15.84)	32.4	253	79.55 (14.97)	14.2
PB	30	71.07 (18.58)	30.0	9	73.44 (17.55)	33.3
PC	67	72.88 (16.86)	26.9	53	72.98 (13.47)	18.9
PD	314	69.89 (16.31)	26.4	217	73.45 (18.44)	26.3
PE	252	70.47 (16.45)	27.4	251	76.30 (17.86)	17.5
PF	39	68.54 (15.61)	38.5	26	77.12 (12.38)	11.5
PG	13	71.92 (15.48)	38.5	50	76.72 (15.25)	18.0
PH	127	71.61 (16.08)	26.8	64	82.80 (15.24)	7.8
PI	174	73.22 (18.11)	21.8	149	79.42 (18.90)	17.4
PK	65	67.00 (19.43)	33.8	51	75.00 (18.16)	19.6
PL	116	74.45 (19.37)	22.4	47	75.32 (19.49)	23.4
PM	67	72.03 (14.04)	25.4	95	60.08 (24.04)	51.6
PN	102	72.90 (15.04)	21.6	63	76.21 (16.08)	20.6
PO	79	72.94 (17.59)	29.1	49	72.84 (17.04)	26.5
PP				1	47.00 (-)	100.0
PQ	60	70.75 (18.35)	36.7	100	74.88 (18.59)	18.0
PR	25	69.44 (16.76)	28.0	29	83.48 (12.24)	3.4
PS	137	80.93 (14.64)	10.2	1	56.00 (-)	100.0
PT	99	72.20 (17.41)	24.2	47	68.79 (20.17)	31.9
PU	38	71.87 (17.73)	28.9	51	69.86 (17.26)	27.5
PV	17	76.65 (22.40)	17.6	21	67.19 (18.42)	33.3
PW	72	73.47 (19.21)	29.2	46	74.74 (14.92)	17.4
PX	18	64.17 (15.47)	38.9	107	70.99 (20.43)	31.8
PY	16	81.63 (18.63)	12.5	18	79.78 (13.91)	16.7
PZ				17	86.76 (8.08)	0.0
TA	422	72.97 (15.89)	21.8	473	74.66 (17.09)	19.7
TB	13	74.62 (13.87)	7.7	66	73.86 (15.57)	21.2

Tabel .24. Gemiddelden, standaarddeviaties en percentages D/E leerlingen op de oktobermeting van de Drie-Minuten-Toets op kaart 3 in groep 7 op de scholen die deelnemen aan de Taalpilots Onderwijsachterstanden cohort 2005-2006 en 2009-2010

Groep 7 Kaart 3	Oktober '05			Oktober '09		
	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E
Landelijk gem.		77.25			77.25	
Totaal Taalpilots	2373	77.05 (17.36)	27.6	2678	78.53 (17.43)	22.9
PA	269	77.40 (20.06)	29.7	235	81.80 (17.28)	19.1
PB	75	74.17 (18.64)	28.0	112	81.68 (17.60)	17.0
PC	42	76.48 (19.32)	31.0	36	81.19 (17.76)	22.2
PD	305	77.06 (16.88)	28.2	295	77.43 (18.06)	25.8
PE	199	76.91 (17.11)	21.1	317	79.05 (16.65)	22.1
PF	30	70.47 (17.87)	43.3	32	74.72 (16.83)	28.1
PG	27	77.07 (13.94)	33.3	53	79.66 (16.69)	20.8
PH	143	74.39 (15.21)	32.9	73	78.18 (15.95)	21.9
PI	96	76.86 (18.26)	26.0	156	81.45 (14.14)	17.3
PJ				21	74.52 (14.58)	28.6
PK	55	72.47 (15.60)	38.2	116	77.17 (16.83)	25.0
PL	116	83.00 (16.63)	20.7	37	78.89 (16.48)	21.6
PM	72	70.93 (16.09)	44.4	110	68.80 (24.23)	40.9
PN	127	77.93 (18.08)	27.6	93	79.29 (15.45)	18.3
PO	29	77.83 (16.58)	24.1	92	77.82 (18.32)	23.9
PQ	70	72.07 (18.22)	37.1	81	82.96 (15.88)	12.3
PR	27	74.04 (12.90)	37.0	48	83.67 (15.09)	8.3
PS	82	76.76 (15.62)	24.4	2	42.00 (0.00)	100.0
PT	3	63.00 (31.05)	66.7	105	75.55 (16.93)	30.5
PU	34	78.94 (16.56)	23.5	46	79.17 (17.26)	15.2
PV	20	81.15 (13.58)	15.0	14	84.21 (17.94)	14.3
PW	67	80.10 (15.44)	22.4	43	71.95 (19.08)	44.2
PX	39	75.64 (15.38)	28.2	100	78.46 (15.42)	22.0
PY	25	76.84 (17.21)	28.0	14	82.14 (10.07)	7.1
TA	389	78.91 (17.06)	23.4	359	77.79 (18.21)	25.6
TB	32	80.91 (15.77)	18.8	88	79.15 (13.26)	17.0

Tabel .25. Gemiddelden, standaarddeviaties en percentages D/E leerlingen op de maartmeting van de Drie-Minuten-Toets op kaart 3 in groep 7 op de scholen die deelnemen aan de Taalpilots Onderwijsachterstanden cohort 2005-2006 en 2009-2010

Groep 7 Kaart 3	Maart '06			Maart '10		
	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E
Landelijk gem.		80.55			80.55	
Totaal Taalpilots	2582	81.26 (16.86)	24.2	2293	84.13 (17.17)	19.4
PA	268	80.85 (17.45)	27.2	230	86.63 (16.55)	14.8
PB	56	79.61 (16.81)	21.4	8	90.88 (13.79)	12.5
PC	41	81.54 (15.27)	26.8	68	79.79 (16.06)	26.5
PD	355	80.96 (17.09)	23.7	255	85.16 (17.51)	20.8
PE	201	81.45 (16.54)	20.9	306	86.42 (17.72)	18.6
PF	31	73.97 (19.55)	38.7	6	50.00 (10.51)	100.0
PG	29	80.69 (14.59)	17.2	53	85.77 (16.32)	9.4
PH	179	78.91 (14.00)	31.3	43	84.07 (17.78)	18.6
PI	202	80.58 (18.05)	29.2	148	85.49 (18.12)	19.6
PK	55	77.80 (17.22)	21.8	85	82.67 (16.66)	25.9
PL	116	90.04 (16.04)	11.2	36	82.19 (16.69)	25.0
PM	11	74.27 (10.08)	18.2	111	76.50 (24.08)	34.2
PN	114	83.59 (16.88)	19.3	72	85.44 (11.80)	8.3
PO	31	73.87 (21.02)	32.3	82	78.40 (17.49)	28.0
PQ	85	74.94 (17.75)	38.8	80	87.14 (14.07)	13.8
PR	31	78.55 (15.40)	45.2	50	84.74 (12.82)	16.0
PS	149	82.40 (16.39)	25.5			
PT	82	76.30 (16.35)	29.3	22	75.03 (13.47)	40.9
PU	33	84.39 (14.06)	15.2	42	86.10 (13.37)	9.5
PV	20	83.15 (13.25)	15.0	14	86.00 (17.11)	14.3
PW	53	89.57 (13.63)	9.4	29	81.59 (17.39)	17.2
PX	36	78.69 (15.78)	25.0	101	84.16 (15.80)	15.8
PY	25	84.36 (14.48)	16.0	5	76.80 (12.77)	20.0
PZ	14	82.29 (16.74)	14.3	10	89.40 (18.58)	10.0
TA	354	82.81 (16.39)	20.6	372	83.92 (16.20)	18.3
TB	11	81.00 (25.38)	27.3	65	84.15 (14.99)	15.4

Tabel .26. Gemiddelden, standaarddeviaties en percentages D/E leerlingen op de oktobermeting van de Drie-Minuten-Toets op kaart 3 in groep 8 op de scholen die deelnemen aan de Taalpilots Onderwijsachterstanden cohort 2005-2006 en 2009-2010

Groep 8 Kaart 3	Oktober '05			Oktober '09		
	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E
Landelijk gem.		85.55			85.55	
Totaal Taalpilots	2068	85.26 (17.10)	27.9	2478	87.23 (17.47)	23.3
PA	152	86.53 (16.60)	23.0	228	90.98 (14.97)	14.9
PB	60	78.88 (15.41)	46.7	104	88.03 (16.13)	21.2
PC	47	79.36 (16.00)	36.2	28	86.86 (19.62)	21.4
PD	310	81.54 (17.89)	35.8	333	85.45 (17.57)	27.0
PE	212	86.73 (16.57)	27.4	305	85.62 (20.33)	25.2
PF	28	86.54 (19.15)	32.1			
PG	32	77.63 (14.20)	50.0	56	91.88 (15.12)	16.1
PH	72	86.28 (19.19)	16.7	13	89.69 (19.61)	23.1
PI	28	88.75 (17.01)	25.0	169	87.51 (16.95)	22.5
PJ				24	81.13 (21.01)	33.3
PK	47	81.91 (18.12)	42.6	81	89.95 (14.39)	16.0
PL	152	90.38 (16.36)	14.5	34	87.76 (14.88)	14.7
PM	23	85.30 (17.66)	30.4	86	75.16 (23.96)	40.7
PN	118	82.35 (16.07)	34.7	92	90.66 (17.81)	21.7
PO	24	85.38 (17.92)	25.0	68	84.44 (19.78)	35.3
PQ	58	86.26 (16.00)	19.0	82	87.94 (12.87)	18.3
PR	8	77.88 (9.89)	50.0	35	90.46 (13.33)	14.3
PS	105	89.36 (17.91)	21.9			
PT	42	86.83 (15.94)	23.8	88	85.26 (13.65)	27.3
PU	24	90.75 (12.90)	12.5	45	86.98 (17.81)	24.4
PV	22	87.82 (15.04)	22.7	15	90.73 (10.59)	13.3
PW	80	84.68 (17.34)	28.8	34	95.85 (15.79)	8.8
PX	19	75.58 (16.61)	57.9	97	86.59 (15.48)	27.8
PY	2	119.00 (1.41)	0.0	22	94.91 (11.49)	4.5
PZ				17	85.71 (12.49)	29.4
TA	365	87.34 (16.19)	22.2	329	89.48 (15.83)	18.8
TB	38	79.89 (17.33)	44.7	93	81.68 (19.53)	41.9

Tabel .27 . Gemiddelden, standaarddeviaties en percentages D/E leerlingen en effectgroottes op de decembermeting van de Woordenschattoets (Cito, 1996) in groep 3 op de scholen die deelnemen aan de Taalpilots Onderwijsachterstanden cohort 2005-2006 en 2009-2010

Groep 3	December '05			December '09		
	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E
Landelijk gem.		36.85/31.15			36.85/31.15	
Totaal Taalpilots	2919	31.77 (7.48)	48.7	1014	33.53(7.89)	38.9
PA	116	31.27 (6.58)	48.3			
PB	15	43.53 (3.42)	0.0	3	36.67 (4.93)	33.3
PC	138	36.18 (7.02)	21.7	10	29.70 (4.81)	70.0
PD	326	27.54 (6.51)	73.9	44	26.05 (5.74)	81.8
PE	328	30.01 (7.09)	58.5	185	29.14 (6.18)	61.1
PF	138	32.88 (7.43)	39.9	229	34.59 (8.69)	35.4
PG	7	41.86 (2.54)	0.0	23	34.39 (5.33)	26.1
PH	118	31.81 (6.92)	49.2			
PI	65	38.71 (5.23)	9.2	19	41.21 (4.67)	0.0
PK	135	31.43 (6.74)	50.4	99	31.64 (5.39)	48.5
PL	78	34.68 (6.92)	26.9	2	30.00 (8.49)	50.0
PM	23	31.65 (6.08)	43.5			
PN	176	33.56 (7.02)	36.9			
PO	132	31.59 (7.09)	50.0	55	35.78 (7.03)	23.6
PQ	14	33.29 (7.55)	35.7	1	40.00 (-)	0.0
PR	50	37.40 (5.13)	14.0			
PS	155	32.58 (7.32)	51.6			
PT	43	34.42 (6.68)	27.9	36	31.83 (7.36)	33.3
PW	58	39.55 (6.46)	10.3	36	34.83 (6.12)	30.6
PX	16	28.50 (5.14)	75.0	30	31.87 (8.72)	50.0
PY	32	32.16 (5.36)	37.5			
PZ	17	41.41 (5.05)	0.0			
TA	723	30.38 (7.26)	56.4	205	37.37 (7.79)	20.0
TB	16	30.19 (5.31)	68.8	37	36.22 (5.03)	24.3

Tabel .28. Gemiddelden, standaarddeviaties en percentages D/E leerlingen en effectgroottes op de aprilmeting van de Woordenschattoets (Cito. 1996) in groep 3 op de scholen die deelnemen aan de Taalpilots Onderwijsachterstanden cohort 2005-2006 en 2009-2010

Groep 3	April '06			April '10		
	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E
Landelijk gem.		41.05/35.55			41.05/35.55	
Totaal Taalpilots	2591	35.29 (7.07)	48.6	736	37.40 (7.41)	37.2
PA	45	39.11 (5.71)	24.4			
PB	15	44.20 (2.14)	0.0	8	43.38 (1.60)	0.0
PC	109	40.22 (6.78)	22.0	3	43.67 (1.53)	0.0
PD	309	32.41 (6.30)	67.3	65	32.02 (5.75)	67.7
PE	259	32.68 (7.26)	64.1	111	31.34 (5.75)	73.0
PF	129	37.61 (6.56)	34.9	154	41.56 (5.23)	13.0
PG	23	41.78 (4.94)	17.4	23	38.00 (5.20)	21.7
PH	88	34.52 (7.25)	53.4			
PI	12	42.50 (3.85)	8.3	42	43.38 (6.02)	7.1
PK	87	36.39 (6.52)	37.9	28	34.00 (5.23)	64.3
PL	137	39.07 (5.83)	23.4	1	29.00 (-)	100.0
PM	23	36.17 (5.52)	47.8			
PN	78	34.55 (7.29)	51.3			
PO	97	35.97 (6.13)	51.5	56	41.05 (4.78)	10.7
PQ	14	38.50 (3.35)	7.1			
PS	124	36.87 (6.27)	37.9			
PT	136	33.25 (6.87)	59.6			
PV				30	38.80 (5.58)	23.3
PW	50	38.86 (4.44)	22.0	42	43.55 (6.38)	9.5
PX	17	31.29 (5.84)	76.5	19	33.00 (6.10)	68.4
PY	19	35.95 (4.55)	47.4			
PZ	18	45.06 (3.00)	0.0			
TA	760	34.45 (6.92)	53.4	146	35.33 (7.61)	48.6
TB	42	35.29 (7.68)	45.2	8	41.38 (5.15)	12.5

Tabel .29. Gemiddelden, standaarddeviaties en percentages D/E leerlingen en effectgroottes op de decembermeting van de Woordenschattoets (Cito. 1996) in groep 4 op de scholen die deelnemen aan de Taalpilots Onderwijsachterstanden cohort 2005-2006 en 2009-2010

Groep 4	December '05			December '09		
	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E
Landelijk gem.		43.55/38.75			43.55/38.75	
Totaal Taalpilots	2823	37.23 (6.62)	59.8	978	37.67 (7.13)	55.2
PA	151	39.18 (7.21)	47.7	10	35.30 (4.67)	90.0
PB	14	40.57 (5.02)	35.7	17	44.35 (3.32)	5.9
PC	107	41.50 (7.12)	29.0	6	36.00 (4.60)	83.3
PD	248	34.26 (6.90)	74.2	83	32.61 (7.25)	80.7
PE	386	36.25 (6.14)	69.7	150	34.33 (6.35)	79.3
PF	136	37.63 (6.61)	55.1	237	39.63 (7.16)	42.6
PG	26	42.69 (5.21)	23.1	30	42.13 (4.34)	23.3
PH	122	33.88 (6.23)	80.3			
PK	136	37.57 (5.77)	60.3	83	35.54 (5.52)	74.7
PL	129	39.66 (5.15)	45.7	2	28.00 (0.00)	100.0
PM	30	31.37 (7.46)	90.0	12	36.33 (6.62)	75.0
PN	123	37.20 (5.61)	57.7	15	38.33 (7.78)	46.7
PO	125	38.33 (6.73)	50.4	14	38.21 (5.55)	42.9
PP				64	41.55 (3.71)	26.6
PQ	1	33.00 (-)	100.0			
PR	32	43.31 (3.35)	15.6			
PS	116	38.02 (6.58)	56.0			
PT	41	40.39 (5.79)	41.5			
PV				39	41.62 (3.92)	23.1
PW	49	40.90 (4.58)	34.7	34	38.79 (4.61)	61.8
PX	22	34.50 (5.99)	72.7	19	32.89 (7.75)	78.9
PY	33	39.58 (5.55)	42.4			
PZ	18	42.83 (3.24)	16.7			
TA	764	36.68 (6.29)	64.8	102	38.14 (9.20)	40.2
TB	14	31.64 (7.00)	92.9	61	38.39 (4.92)	68.9

Tabel .30. Gemiddelden, standaarddeviaties en percentages D/E leerlingen en effectgroottes op de aprilmeting van de Woordenschattoets (Cito. 1996) in groep 4 op de scholen die deelnemen aan de Taalpilots Onderwijsachterstanden cohort 2005-2006 en 2009-2010

Groep 4	April '06			April '10		
	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E
Landelijk gem.		45.25/41.35			45.25/41.35	
Totaal Taalpilots	2640	39.54 (6.33)	56.9	712	40.34 (6.84)	47.3
PA	68	43.01 (5.50)	27.9			
PB	16	43.56 (2.71)	25.0	17	45.24 (2.66)	5.9
PC	104	43.94 (4.92)	27.9			
PD	279	37.07 (6.56)	73.5	59	36.14 (5.15)	83.1
PE	343	38.83 (6.01)	63.3	104	37.87 (5.35)	70.2
PF	126	40.44 (5.52)	51.6	190	41.99 (6.24)	36.8
PG	26	45.35 (3.87)	7.7	30	43.37 (3.16)	23.3
PH	118	37.19 (6.28)	72.0			
PI	70	37.86 (6.56)	65.7			
PK	119	41.09 (4.74)	47.1	20	39.45 (4.42)	65.0
PL	94	40.95 (4.84)	48.9	1	21.00 (-)	100.0
PM	27	33.85 (5.91)	88.9	12	37.50 (7.60)	66.7
PN	65	36.63 (5.24)	84.6	16	40.25 (6.54)	56.3
PO	107	40.69 (5.82)	46.7	5	41.40 (5.59)	60.0
PP				64	44.61 (3.01)	10.9
PQ	11	45.64 (3.35)	18.2			
PS	148	43.41 (5.69)	35.1			
PT	98	36.41 (8.11)	70.4			
PV				39	42.69 (3.56)	28.2
PW	49	42.90 (3.83)	32.7	15	39.93 (4.23)	66.7
PX	21	33.43 (5.55)	95.2	30	32.83 (7.67)	86.7
PY	18	43.28 (5.41)	22.2			
TA	733	39.23 (6.05)	59.3	90	40.02 (10.26)	37.8
TB				20	39.30 (4.52)	75.0

Tabel .31. Gemiddelden, standaarddeviaties en percentages D/E leerlingen op de februari meting van de Toetsen Begrijpend Lezen (versie 98) in de groep 5 op de scholen die deelnemen aan de Taalpilots Onderwijsachterstanden cohort 2005-2006 en 2009-2010

Groep 5	Februari '06			Februari '10		
	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E
Landelijk gem.		21.50			21.50	
Totaal Taalpilots	4553	20.32 (13.86)	28.8	833	20.27 (13.48)	29.5
PA	432	18.62 (13.74)	34.1	11	16.45 (12.44)	36.4
PB	76	24.04 (16.08)	22.4	40	22.73 (12.64)	17.5
PC	191	26.35 (14.97)	14.7	18	24.89 (9.44)	11.1
PD	329	14.88 (11.83)	43.1	124	14.42 (11.89)	50.0
PE	283	15.79 (11.33)	37.1	23	12.04 (10.11)	56.5
PF	151	21.70 (15.30)	31.8	4	27.25 (22.10)	25.0
PG	30	26.33 (9.99)	3.3			
PH	194	22.73 (13.63)	23.2			
PI	157	23.06 (13.99)	21.7	20	30.75 (18.46)	15.0
PK	114	22.96 (13.10)	16.7	17	24.82 (13.50)	17.6
PL	138	21.74 (13.78)	25.4	21	23.33 (11.93)	14.3
PM	108	16.58 (12.29)	39.8	24	16.33 (11.80)	45.8
PN	224	21.69 (14.24)	29.5			
PO	138	22.26 (13.98)	21.7	29	24.00 (16.43)	31.0
PP	2	12.00 (16.97)	50.0			
PQ	113	22.62 (13.54)	20.4	126	22.95 (13.76)	23.0
PR	32	24.34 (11.20)	18.8	40	21.75 (11.78)	17.5
PS	172	19.28 (11.62)	28.5			
PT	184	18.17 (14.13)	35.9			
PU	48	23.67 (10.96)	8.3	6	29.17 (3.71)	0.0
PV	14	31.79 (17.86)	7.1			
PW	127	26.11 (12.33)	10.2	47	23.23 (12.62)	23.4
PX	41	22.59 (12.58)	14.6	34	21.12 (13.78)	20.6
PY	52	19.31 (11.89)	23.1	32	18.34 (12.23)	31.3
PZ	15	21.67 (15.28)	33.3			
TA	1086	20.19 (14.25)	29.9	204	19.67 (13.40)	29.9
TB	102	17.02 (13.46)	41.2	13	16.54 (10.94)	23.1

Tabel .32. Gemiddelden, standaarddeviaties en percentages D/E leerlingen op de februari­meting van de Toetsen Begrijpend Lezen (versie 98) in de groep 6 op de scholen die deelnemen aan de Taalpilots Onderwijsachterstanden cohort 2005-2006 en 2009-2010

Groep 6	Februari '06			Februari '10		
	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E
Landelijk gem.		32.50			32.50	
Totaal Taalpilots	4517	31.55 (14.06)	21.3	1325	31.60 (13.32)	20.1
PA	403	28.72 (12.75)	23.6	53	31.21 (12.45)	20.8
PB	116	36.01 (16.54)	13.8	73	36.49 (13.54)	13.7
PC	205	36.19 (14.78)	10.2	28	35.64 (12.68)	7.1
PD	324	26.82 (12.42)	30.2	144	27.37 (12.21)	25.7
PE	344	28.69 (12.70)	26.7	40	25.20 (14.68)	40.0
PF	100	33.27 (14.94)	18.0	10	34.20 (12.86)	10.0
PG	13	30.23 (10.08)	7.7			
PH	178	29.49 (13.28)	32.0			
PI	172	35.87 (13.56)	14.0	52	37.23 (14.50)	11.5
PK	151	29.97 (12.51)	17.9	74	27.68 (13.57)	36.5
PL	145	32.91 (13.28)	16.6	32	40.16 (10.77)	0.0
PM	85	29.15 (14.09)	27.7	24	25.50 (12.21)	41.7
PN	187	32.86 (13.97)	18.7	11	30.00 (12.56)	27.3
PO	95	32.69 (14.36)	18.9	21	38.81 (9.38)	4.8
PP	2	28.00 (22.63)	50.0			
PQ	124	32.56 (13.75)	16.9	111	32.31 (12.60)	18.0
PR	42	34.71 (16.08)	16.7	30	34.50 (11.37)	10.0
PS	147	29.78 (12.18)	19.7	1	35.00 (-)	0.0
PT	191	29.62 (14.21)	27.2	2	23.50 (14.85)	50.0
PU	40	37.63 (11.20)	5.0	6	36.17 (4.49)	0.0
PV	16	35.50 (13.15)	12.5			
PW	131	37.50 (15.55)	15.3	55	35.53 (12.76)	9.1
PX	53	33.74 (15.13)	15.1	93	36.49 (14.08)	7.5
PY	38	30.87 (14.44)	23.7	28	29.25 (12.03)	21.4
PZ	13	42.85 (14.39)	0.0			
TA	1065	32.09 (14.30)	21.4	345	30.26 (13.46)	24.3
TB	137	31.67 (14.91)	23.4	92	29.52 (10.64)	17.4

Tabel .33. Gemiddelden, standaarddeviaties en percentages D/E leerlingen op de februari meting van de Toetsen Begrijpend Lezen (versie 98) in de groep 7 op de scholen die deelnemen aan de Taalpilots Onderwijsachterstanden cohort 2005-2006 en 2009-2010

Groep 7	Februari '06			Februari '10		
	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E
Landelijk gem.		48.50			48.50	
Totaal Taalpilots	4489	40.29 (13.87)	37.2	3323	40.35 (13.72)	37.0
PA	463	40.60 (12.97)	34.6	125	41.02 (11.65)	28.0
PB	198	45.72 (14.03)	24.7	113	45.80 (13.38)	22.1
PC	141	45.89 (14.72)	20.6	155	48.27 (14.76)	18.7
PD	342	36.98 (12.38)	43.9	284	34.82 (12.81)	51.1
PE	326	38.58 (13.20)	42.6	221	38.55 (11.91)	39.8
PF	100	40.70 (15.16)	33.0	67	44.73 (17.67)	35.8
PG	31	43.13 (13.00)	25.8	25	45.76 (14.38)	16.0
PH	190	38.34 (13.69)	48.4	23	42.30 (15.19)	39.1
PI	205	42.66 (13.68)	30.2	190	42.45 (12.43)	31.1
PJ				20	37.35 (10.60)	45.0
PK	141	39.49 (11.78)	36.9	111	39.60 (12.24)	36.0
PL	152	41.58 (15.03)	28.9	51	43.00 (13.76)	32.0
PM	93	40.00 (12.16)	39.8	69	36.59 (14.48)	47.8
PN	215	43.23 (14.93)	31.6	86	38.03 (12.16)	52.3
PO	57	37.91 (14.39)	49.1	84	44.61 (13.12)	23.8
PP	2	57.00 (15.56)	0.0			
PQ	131	38.30 (12.14)	37.4	125	40.63 (12.24)	34.4
PR	1	33.00 (-)	100.0	50	41.84 (13.08)	36.0
PS	154	35.68 (13.35)	55.8	138	38.03 (12.13)	41.3
PT	173	37.03 (12.26)	45.7	113	36.74 (11.91)	46.9
PU	39	39.79 (13.59)	43.6	14	46.21 (8.55)	7.1
PV	21	35.76 (11.45)	57.1	14	42.14 (14.16)	42.9
PW	98	47.00 (14.20)	19.4	49	44.22 (13.96)	21.7
PX	62	39.92 (14.61)	40.3	137	40.86 (13.23)	37.2
PY	59	40.17 (15.80)	35.6	32	35.38 (10.84)	59.4
PZ	14	40.14 (16.28)	21.4	10	42.40 (11.65)	20.0
TA	986	39.86 (14.03)	38.9	938	40.05 (14.47)	38.0
TB	95	43.75 (15.21)	25.3	79	39.61 (13.18)	40.5

Tabel .34. Gemiddelden, standaarddeviaties en percentages D/E leerlingen op de februari meting van de Toetsen Begrijpend Lezen (versie 98) in de groep 8 op de scholen die deelnemen aan de Taalpilots Onderwijsachterstanden cohort 2005-2006 en 2009-2010

Groep 8	Februari '06			Februari '10		
	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E
Landelijk gem.		58.50			58.50	
Totaal Taalpilots	3459	49.74 (15.38)	49.4	4070	51.62 (15.63)	45.2
PA	220	51.51 (13.76)	43.2	266	53.45 (14.06)	39.5
PB	65	53.20 (15.09)	35.4	91	58.31 (14.89)	29.7
PC	131	53.27 (15.39)	45.0	194	56.47 (15.16)	34.5
PD	285	45.86 (14.10)	61.4	391	49.40 (15.69)	51.7
PE	286	46.84 (15.58)	57.3	341	48.60 (15.52)	53.1
PF	57	48.91 (14.29)	50.9	59	57.61 (21.50)	37.3
PG	36	51.50 (13.74)	38.9	24	55.42 (13.25)	25.0
PH	144	47.01 (13.70)	56.3	151	49.75 (16.46)	57.5
PI	162	53.71 (15.89)	38.9	156	54.58 (13.69)	27.6
PJ				25	41.80 (9.85)	76.0
PK	166	49.26 (14.87)	53.6	137	51.65 (13.91)	40.1
PL	131	52.83 (14.82)	41.2	97	52.55 (14.45)	41.2
PM	40	47.20 (14.00)	60.0	103	43.67 (13.16)	66.0
PN	122	50.63 (15.75)	45.9	191	52.64 (16.01)	39.9
PO	40	47.05 (14.67)	57.5	133	48.38 (16.11)	55.6
PP	2	43.00 (15.56)	50.0	51	57.12 (14.74)	35.3
PQ	93	51.45 (13.06)	40.9	116	52.34 (14.40)	43.1
PR				1	54.00 (-)	0.0
PS	161	47.34 (14.12)	59.4	140	50.21 (13.96)	48.6
PT	179	50.74 (15.21)	44.7	119	45.87 (15.87)	61.3
PU	25	53.32 (16.60)	44.0	30	52.83 (15.56)	46.7
PV	22	50.95 (12.69)	36.4	15	51.13 (12.14)	60.0
PW	135	58.70 (17.20)	24.4	87	60.54 (15.85)	21.2
PX	76	54.08 (18.55)	44.7	107	53.60 (14.46)	37.4
PY	20	44.20 (13.44)	70.0	70	44.44 (13.97)	62.9
PZ	10	60.80 (22.54)	30.0	18	50.78 (10.82)	44.4
TA	789	48.05 (15.54)	52.3	855	52.55 (15.99)	43.3
TB	62	51.34 (14.03)	46.8	102	48.32 (15.24)	50.0

Tabel .35. Gemiddelden, standaarddeviaties en percentages D/E leerlingen op de aprilmeting van Taalschaal in de groep 4 op de scholen die deelnemen aan de Taalpilots Onderwijsachterstanden cohort 2005-2006 en 2009-2010

Groep 4	April '06			April '10		
	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E
Landelijk gem.		52.65			52.65	
Totaal Taalpilots	505	50.99 (11.65)	25.9	789	52.14 (12.02)	21.0
PA	35	53.39 (9.43)	11.8	22	52.47 (12.50)	20.0
PC	33	51.37 (11.11)	24.1	115	55.57 (12.00)	10.0
PD				51	50.65 (9.16)	13.7
PE	32	42.56 (9.18)	50.0	47	47.70 (11.71)	40.4
PG	26	54.59 (13.88)	16.0	30	57.67 (11.52)	3.3
PH	34	50.47 (12.65)	35.3	63	55.62 (11.54)	17.7
PI	6	49.33 (8.21)	16.7			
PJ				30	46.90 (10.20)	36.7
PL	26	55.80 (10.75)	8.3	128	52.74 (11.92)	18.4
PM	25	48.28 (9.27)	31.8	119	50.14 (11.52)	23.1
PN	26	54.88 (11.79)	15.4	33	44.15 (11.62)	58.1
PO				14	57.36 (15.29)	14.3
PQ	17	53.47 (9.77)	20.0	20	48.40 (10.17)	31.6
PT				20	57.84 (13.14)	5.6
PW	2	52.24 (14.65)	50.0	39	53.13 (11.21)	20.0
PX	9	55.00 (8.23)	0.0			
PY	17	53.76 (7.95)	0.0			
TA	217	50.16 (12.19)	30.4	58	50.93 (12.22)	22.4

Tabel .36, Gemiddelden, Standaarddeviaties en percentages D/E leerlingen op de novembermeting van Taalschaal in de groep 5 op de scholen die deelnemen aan de Taalpilots Onderwijsachterstanden cohort 2005-2006 en 2009-2010

Groep 5	November '05			November '09		
	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E
Landelijk gem.		58.05			58.05	
Totaal Taalpilots	649	55.44 (10.47)	23.3	974	57.37 (11.31)	19.4
PA	44	57.05 (8.45)	7.3	34	56.80 (12.85)	24.2
PC	49	58.53 (10.51)	6.4	130	59.69 (11.66)	13.1
PD				48	55.85 (10.86)	31.3
PE	22	53.91 (7.67)	13.6	40	52.48 (9.78)	27.5
PG	29	55.89 (7.66)	20.7	19	59.95 (8.28)	5.6
PH	55	55.95 (11.19)	28.8	25	59.48 (9.11)	12.0
PI	21	56.05 (8.61)	14.3			
PJ				23	52.78 (10.26)	39.1
PK				21	58.09 (8.32)	10.0
PL	20	55.22 (9.21)	20.0	118	62.99 (10.31)	5.1
PM	38	50.28 (10.48)	51.4	211	55.81 (11.33)	24.0
PN				5	48.02 (12.43)	75.0
PO				28	56.50 (12.12)	28.6
PQ	29	61.37 (10.99)	13.8	39	54.09 (10.23)	23.5
PR				39	61.61 (8.27)	5.6
PT	1	45.04 (-)	100.0	24	48.00 (11.04)	50.0
PW	1	46.00 (-)	100.0	55	59.55 (9.72)	5.6
PX	15	57.27 (8.92)	20.0			
PY	13	59.86 (7.99)	0.0			
TA	312	54.54 (10.93)	27.0	115	55.42 (11.76)	23.5

Tabel .37. Gemiddelden, standaarddeviaties en percentages D/E leerlingen op de aprilmeting van Taalschaal in de groep 5 op de scholen die deelnemen aan de Taalpilots Onderwijsachterstanden cohort 2005-2006 en 2009-2010

Groep 5	April '06			April '10		
	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E
Landelijk gem.		64.15			64.15	
Totaal Taalpilots	508	63.19 (11.35)	19.3	474	63.19 (9.35)	17.4
PA	30	63.14 (8.53)	12.0	34	65.27 (9.74)	9.4
PC	56	67.07 (9.30)	5.7	52	67.29 (10.64)	15.4
PD				48	58.65 (8.28)	31.3
PG	29	71.50 (12.77)	0.0	19	64.43 (8.01)	5.3
PH	50	67.35 (13.63)	10.2	25	65.68 (8.69)	0.0
PI	14	70.64 (10.25)	0.0			
PJ				24	59.46 (10.47)	37.5
PL	20	60.40 (8.30)	31.6	20	63.19 (8.52)	15.0
PM	14	58.20 (11.27)	42.9	66	60.41 (9.25)	24.2
PN	30	62.67 (10.49)	20.0			
PQ	30	62.95 (8.39)	16.7	38	60.07 (10.34)	27.8
PR				39	65.51 (8.47)	2.7
PT	1	37.12 (-)	100.0			
PW	1	59.68 (-)	0.0	54	66.50 (6.82)	6.5
PX	14	65.57 (7.57)	7.1	7	67.43 (6.53)	0.0
TA	219	60.34 (11.12)	27.5	48	61.98 (8.00)	22.9

Tabel .38. Gemiddelden, standaarddeviaties en percentages D/E leerlingen op de novembermeting van Taalschaal in de groep 6 op de scholen die deelnemen aan de Taalpilots Onderwijsachterstanden cohort 2005-2006 en 2009-2010

Groep 6	November '05			November '09		
	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E
Landelijk gem.		67.25			67.25	
Totaal Taalpilots	625	62.41 (11.51)	40.6	896	64.45 (11.10)	33.2
PA	27	62.62 (10.28)	28.0	37	66.42 (10.31)	25.0
PC	32	67.95 (10.39)	23.3	127	68.74 (11.88)	19.0
PD				47	60.02 (8.54)	59.6
PE	34	58.41 (9.15)	58.8	48	61.10 (9.18)	47.9
PF				1	53.00 (-)	100.0
PG	12	62.41 (13.69)	50.0	19	67.15 (9.70)	22.2
PH	64	65.17 (9.19)	35.6	44	65.62 (13.38)	20.5
PI	25	68.68 (11.44)	24.0			
PJ				14	54.43 (6.86)	85.7
PK				7	62.62 (12.58)	28.6
PL	21	62.74 (10.54)	36.8	98	68.33 (11.21)	20.6
PM	27	56.50 (9.05)	65.4	169	62.53 (11.04)	41.0
PN				17	65.32 (8.05)	25.0
PO				22	68.77 (11.97)	22.7
PQ	32	70.66 (9.52)	9.7	34	66.92 (7.85)	21.2
PR				29	66.24 (7.86)	20.0
PT	1	62.80 (-)	0.0	38	55.11 (8.88)	68.4
PX	16	65.63 (11.51)	18.8			
PY	13	70.86 (11.77)	15.4			
TA	320	60.37 (11.73)	47.0	102	63.40 (11.29)	32.4

Tabel .39. Gemiddelden, standaarddeviaties en percentages D/E leerlingen op de aprilmeting van Taalschaal in de groep 6 op de scholen die deelnemen aan de Taalpilots Onderwijsachterstanden cohort 2005-2006 en 2009-2010

Groep 6	April '06			April '10		
	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E
Landelijk gem.		72.65			72.65	
Totaal Taalpilots	515	66.55 (12.20)	35.8	362	68.60 (11.87)	29.9
PA	62	70.71 (11.02)	18.9	36	69.07 (13.18)	31.3
PC	42	71.90 (12.48)	23.1	64	76.38 (12.85)	9.1
PD				47	62.28 (9.18)	46.8
PG	13	65.47 (6.77)	36.4	19	72.77 (10.25)	6.3
PH	73	65.79 (11.15)	40.3			
PI	7	77.29 (16.08)	14.3			
PJ				16	59.19 (11.06)	50.0
PL	21	68.74 (9.76)	21.1	17	64.74 (9.20)	47.1
PM	16	61.93 (11.45)	50.0	31	65.00 (8.78)	43.3
PN	25	70.56 (9.71)	16.0	17	73.19 (13.00)	21.4
PQ	31	72.97 (9.50)	7.1	34	70.75 (9.95)	22.2
PT	1	63.80 (-)	0.0			
PW	1	44.80 (-)	100.0	38	69.05 (8.79)	26.5
PX				8	73.38 (6.95)	0.0
TA	223	63.26 (12.49)	48.1	35	63.63 (11.08)	40.0
TB						

Tabel .40. Gemiddelden, standaarddeviaties en percentages D/E leerlingen op de novembermeting van Taalschaal in de groep 7 op de scholen die deelnemen aan de Taalpilots Onderwijsachterstanden cohort 2005-2006 en 2009-2010

Groep 7	November '05			November '09		
	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E
Landelijk gem.		76.25			76.25	
Totaal Taalpilots	463	67.87 (11.43)	48.3	798	69.96 (11.87)	39.7
PA	58	74.30 (11.65)	27.3	38	69.37 (10.40)	36.1
PC	21	70.76 (10.50)	31.6	148	74.08 (12.13)	28.2
PD				39	63.08 (8.05)	66.7
PE				45	63.71 (11.35)	62.2
PG	28	70.44 (9.94)	30.8	23	73.20 (9.28)	31.8
PH	30	71.83 (12.10)	42.3	15	74.87 (10.24)	20.0
PI	29	75.14 (12.41)	24.1			
PL	20	67.54 (8.24)	35.0	58	70.52 (9.45)	29.8
PM	23	58.87 (6.71)	90.0	170	68.26 (14.36)	48.8
PN				7	57.39 (5.00)	100.0
PO				26	75.62 (11.17)	26.9
PQ	37	69.52 (8.52)	42.9	37	69.38 (10.53)	37.5
PR				49	67.98 (8.39)	47.8
PT	1	62.68 (-)	100.0	30	63.13 (8.97)	53.3
PW	1	61.68 (-)	100.0	33	72.23 (9.62)	25.0
PX	14	68.57 (11.15)	50.0	14	69.43 (10.63)	42.9
PY	23	72.29 (9.45)	25.0			
TA	178	63.46 (10.63)	64.2	66	74.00 (9.53)	21.2

Tabel .41. Gemiddelden, standaarddeviaties en percentages D/E leerlingen op de aprilmeting van Taalschaal in de groep 7 op de scholen die deelnemen aan de Taalpilots Onderwijsachterstanden cohort 2005-2006 en 2009-2010

Groep 7	April '06			April '10		
	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E
Landelijk gem.		78.85			78.85	
Totaal Taalpilots	389	71.86 (13.64)	46.9	362	75.22 (12.63)	33.3
PA	59	77.98 (16.51)	27.8	37	78.93 (17.30)	33.3
PC	14	74.91 (13.86)	21.4	40	79.72 (12.71)	20.0
PD				38	70.79 (9.07)	50.0
PG	29	73.02 (12.78)	45.8	23	78.08 (11.91)	10.0
PH	37	73.34 (17.40)	44.1			
PI	12	81.42 (9.68)	8.3			
PL	20	71.94 (7.87)	35.0	20	74.80 (9.56)	27.8
PM	18	66.85 (8.55)	70.6	65	71.68 (10.60)	46.9
PN	25	77.96 (9.05)	20.0	6	56.09 (5.00)	100.0
PQ	39	73.17 (13.06)	48.5	37	72.46 (11.08)	37.5
PR				50	76.76 (13.00)	23.9
PW	1	65.60 (-)	100.0	14	78.67 (14.34)	16.7
TA	135	66.57 (11.50)	66.1	32	78.88 (10.89)	21.9

Tabel .42. Gemiddelden, standaarddeviaties en percentages D/E leerlingen op de novembermeting van Taalschaal in de groep 8 op de scholen die deelnemen aan de Taalpilots Onderwijsachterstanden cohort 2005-2006 en 2009-2010

Groep 8	November '05			November '09		
	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E
Landelijk gem.		83.95			83.95	
Totaal Taalpilots	427	76.75 (11.24)	34.8	803	79.34 (13.07)	25.3
PA	62	77.11 (10.49)	32.2	45	82.44 (10.98)	7.0
PC	30	79.88 (9.85)	32.1	131	84.40 (13.51)	12.4
PD				47	78.06 (10.24)	23.4
PE				53	76.09 (9.96)	30.2
PG	36	79.71 (12.71)	30.3	24	82.29 (11.95)	13.0
PH	46	78.27 (12.80)	36.4	49	80.34 (10.33)	17.0
PI	12	81.00 (9.79)	25.0			
PL	25	75.36 (6.93)	22.7	39	82.86 (12.42)	21.6
PM	14	72.08 (7.96)	53.8	157	76.83 (13.35)	35.9
PN				23	82.83 (12.98)	8.7
PO				23	82.04 (11.69)	17.4
PQ	39	81.86 (10.73)	12.8	33	81.84 (7.24)	6.5
PR				38	75.75 (10.53)	33.3
PT	1	74.08 (-)	0.0	32	74.13 (17.77)	56.3
PW	1	79.20 (-)	0.0	29	82.73 (12.29)	15.4
PX	13	71.77 (7.65)	46.2	10	75.00 (12.56)	40.0
TA	148	74.19 (11.54)	43.6	70	73.47 (15.62)	44.3

Tabel .43. Gemiddelden, standaarddeviaties en percentages D/E leerlingen op de aprilmeting van Leeswoordenschat in de groep 5 op de scholen die deelnemen aan de Taalpilots Onderwijsachterstanden cohort 2005-2006 en 2009-2010

Groep 5	April '06			April '10		
	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E
Landelijk gem.		90.15			90.15	
Totaal Taalpilots	2681	86.91 (9.64)	32.8	2103	84.35 (18.70)	31.3
PA	37	86.10 (6.53)	29.7	33	88.49 (11.68)	36.4
PB	17	82.24 (10.37)	64.7	28	95.84 (12.05)	3.6
PC	124	92.10 (8.61)	10.5	80	92.64 (11.80)	18.8
PD	251	83.35 (9.57)	45.0	347	87.22 (8.93)	29.4
PE	334	85.99 (8.67)	35.3	136	83.22 (8.21)	50.0
PF	79	91.75 (10.24)	15.2	132	23.28 (6.46)	99.2
PG				19	90.19 (11.68)	26.3
PH	168	85.59 (9.06)	39.3	25	91.10 (6.43)	8.0
PI	36	94.22 (11.70)	19.4	63	90.16 (6.92)	11.1
PK	53	89.29 (8.35)	22.6	44	86.93 (13.88)	27.3
PL	102	91.06 (10.07)	21.6	139	93.19 (8.23)	8.6
PM	46	82.46 (8.72)	41.3	16	83.69 (10.69)	43.8
PN	79	86.27 (9.19)	35.4	47	87.72 (10.53)	25.5
PO	144	87.33 (8.45)	30.6	60	89.62 (9.12)	18.3
PP				70	91.31 (9.48)	12.9
PQ	25	86.00 (8.80)	32.0	46	95.18 (12.76)	10.9
PR				39	91.70 (8.36)	7.7
PS	168	87.86 (8.33)	28.6	143	85.27 (8.09)	41.3
PT	138	84.42 (10.22)	40.6			
PU				2	106.60 (8.43)	0.0
PV	13	94.33 (13.59)	0.0	25	92.50 (5.99)	4.0
PW	60	90.97 (7.78)	15.0	51	91.68 (8.93)	15.7
PX				34	88.35 (11.03)	32.4
PY	16	87.45 (8.41)	31.3			
TA	763	86.61 (9.83)	35.0	511	87.30 (10.55)	30.9
TB	28	86.44 (10.26)	35.7	13	82.82 (15.85)	53.8

Tabel .44. Gemiddelden, standaarddeviaties en percentages D/E leerlingen op de novembermeting van Leeswoordenschat in de groep 6 op de scholen die deelnemen aan de Taalpilots Onderwijsachterstanden cohort 2005-2006 en 2009-2010

Groep 6	November '05			November '09		
	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem(SD)	D/E
Landelijk gem.		94.35			94.35	
Totaal Taalpilots	2235	90.94 (10.34)	33.2	3356	92.62 (10.59)	27.9
PA	46	89.37 (8.81)	43.5	56	89.04 (10.10)	42.9
PB				46	97.61 (8.69)	6.5
PC	127	95.79 (9.88)	15.7	99	96.01 (9.80)	21.2
PD	220	87.73 (10.18)	49.1	332	89.46 (9.42)	38.9
PE	304	88.35 (9.32)	44.4	372	90.71 (10.76)	36.0
PF	95	92.31 (10.37)	29.5	157	93.19 (10.79)	29.3
PG	12	93.96 (9.67)	16.7	45	98.62 (7.73)	4.4
PH	123	91.46 (12.35)	33.3	92	94.30 (9.92)	18.5
PI	55	95.71 (11.65)	20.0	40	95.95 (9.60)	7.5
PJ				15	84.47 (8.35)	73.3
PK	63	91.53 (7.42)	23.8	108	91.82 (9.33)	25.9
PL	112	91.88 (12.62)	25.9	208	96.48 (10.26)	14.9
PM	35	88.97 (8.20)	57.1	17	85.71 (6.88)	47.1
PN	65	89.47 (8.92)	40.0	137	94.46 (9.72)	24.1
PO	90	91.45 (10.44)	27.8	136	92.12 (10.66)	33.1
PP				70	93.64 (9.97)	25.7
PQ	13	90.00 (6.42)	38.5	59	98.09 (9.12)	6.8
PR	41	96.69 (9.41)	9.8	29	97.57 (8.75)	10.3
PS	69	93.84 (9.06)	21.7	142	91.06 (7.84)	28.9
PT	39	92.97 (8.49)	25.6	46	89.11 (8.16)	39.1
PU				15	96.61 (10.70)	20.0
PV	16	97.15 (8.13)	6.3	22	98.50 (10.98)	9.1
PW	31	92.70 (8.30)	22.6	114	95.20 (8.77)	17.5
PX	17	84.18 (7.54)	64.7	34	91.06 (12.56)	38.2
PY	1	76.80 (-)	100.0			
TA	661	90.82 (10.23)	31.6	866	91.32 (10.69)	29.9
TB				99	98.91 (15.18)	21.2

Tabel .45. Gemiddelden, standaarddeviaties en percentages D/E leerlingen op de aprilmeting van Leeswoordenschat in de groep 6 op de scholen die deelnemen aan de Taalpilots Onderwijsachterstanden cohort 2005-2006 en 2009-2010

Groep 6	April '06			April '10		
	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E
Landelijk gem.		100.75			100.75	
Totaal Taalpilots	2357	94.27 (10.29)	43.2	2880	96.04 (11.28)	35.1
PA	51	95.77 (11.12)	45.1	73	95.54 (12.42)	50.7
PB	9	93.61 (10.19)	44.4	36	104.22 (9.35)	5.6
PC	104	100.19 (12.98)	29.8	101	100.47 (11.17)	19.8
PD	245	91.74 (9.10)	49.4	424	92.99 (9.14)	42.9
PE	194	91.39 (8.66)	54.6	227	93.18 (9.26)	43.6
PF	79	94.17 (11.09)	49.4	107	101.45 (13.79)	25.2
PG	13	96.24 (9.17)	30.8	19	103.64 (11.54)	10.5
PH	157	92.65 (9.66)	53.5	42	93.54 (8.89)	40.5
PI	25	102.04 (11.29)	20.0	69	100.25 (9.65)	10.1
PJ				16	89.75 (8.56)	50.0
PK	84	93.68 (8.88)	39.3	57	94.15 (11.13)	47.4
PL	92	98.89 (11.08)	23.9	179	97.93 (10.22)	27.4
PM	23	92.75 (8.28)	60.9	12	90.42 (10.49)	50.0
PN	87	92.87 (10.21)	43.7	123	96.29 (9.06)	33.3
PO	91	95.08 (13.20)	48.4	47	92.60 (9.55)	53.2
PP				69	97.49 (10.52)	30.4
PQ	29	92.99 (7.89)	62.1	24	98.87 (7.03)	16.7
PS	120	99.03 (9.84)	25.0	147	93.72 (8.19)	42.9
PT	121	91.44 (10.18)	52.9	52	93.06 (7.94)	38.5
PU				15	97.58 (10.72)	40.0
PV	16	98.97 (6.51)	18.8	22	96.97 (6.83)	27.3
PW	28	97.84 (10.78)	39.3	107	97.05 (10.51)	33.6
PX				34	95.56 (11.87)	38.2
PY	1	90.08 (-)	100.0			
PZ				17	108.24 (10.00)	5.9
TA	775	94.04 (9.61)	41.2	795	96.14 (12.99)	34.2
TB	13	98.21 (11.11)	30.8	66	100.44 (12.76)	30.3

Tabel .46. Gemiddelden, standaarddeviaties en percentages D/E leerlingen op de novembermeting van Leeswoordenschat in de groep 7 op de scholen die deelnemen aan de Taalpilots Onderwijsachterstanden cohort 2005-2006 en 2009-2010

Groep 7	November '05			November '09		
	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E
Landelijk gem.		106.05			106.05	
Totaal Taalpilots	2060	102.00 (10.77)	36.9	3200	103.88 (11.23)	29.3
PA	42	105.12 (9.33)	21.4	47	101.91 (8.07)	29.8
PB				53	111.72 (9.89)	1.9
PC	92	107.43 (10.69)	14.1	156	107.29 (11.05)	20.5
PD	238	98.94 (8.99)	47.1	350	100.43 (9.51)	40.3
PE	281	99.73 (9.72)	44.8	324	102.23 (9.91)	32.1
PF	89	103.77 (13.42)	34.8	151	102.85 (11.95)	32.5
PG	26	108.34 (8.70)	11.5	49	109.71 (10.85)	8.2
PH	62	102.55 (10.61)	40.3	80	101.28 (9.01)	42.5
PI	42	110.64 (9.64)	11.9	49	116.69 (13.90)	4.1
PJ				20	96.95 (6.59)	60.0
PK	86	104.16 (10.02)	27.9	129	105.25 (8.81)	20.9
PL	106	106.67 (10.48)	21.7	166	106.03 (10.15)	19.9
PM	41	97.16 (7.12)	56.1	22	96.73 (10.26)	59.1
PN	90	99.86 (9.59)	44.4	123	102.37 (9.53)	35.0
PO	47	103.09 (11.11)	36.2	146	103.65 (10.34)	29.5
PP				52	102.96 (12.23)	34.6
PQ	12	105.82 (8.29)	16.7	35	106.55 (9.49)	17.1
PR	31	105.04 (11.01)	22.6	49	108.31 (8.77)	10.2
PS	84	102.46 (9.64)	29.8	137	102.24 (11.39)	36.5
PT	34	100.84 (13.33)	41.2	76	106.49 (13.22)	25.0
PU				10	118.89 (17.55)	10.0
PV	14	106.76 (9.70)	14.3	14	105.72 (12.70)	21.4
PW	30	112.57 (12.67)	10.0	91	108.27 (10.35)	14.3
PX	20	93.35 (8.98)	65.0	52	104.21 (9.03)	26.9
PY	1	92.44 (-)	100.0			
TA	589	100.81 (10.65)	41.3	712	102.59 (11.57)	31.9
TB	3	115.05 (10.63)	0.0	107	107.76 (14.32)	28.0

Tabel .47. Gemiddelden, standaarddeviaties en percentages D/E leerlingen op de aprilmeting van Leeswoordenschat in de groep 7 op de scholen die deelnemen aan de Taalpilots Onderwijsachterstanden cohort 2005-2006 en 2009-2010

Groep 7	April '06			April '10		
	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E
Landelijk gem.		110.65			110.65	
Totaal Taalpilots	2082	105.27 (10.83)	40.9	2384	108.68 (12.71)	32.9
PA	42	107.78 (10.94)	26.2	63	112.05 (14.90)	33.3
PB	7	107.29 (9.27)	28.6	33	112.14 (8.71)	6.1
PC	57	113.28 (10.18)	17.5	126	114.83 (13.47)	19.0
PD	276	102.96 (9.61)	48.2	286	104.07 (10.21)	48.3
PE	197	102.67 (11.28)	53.8	208	106.07 (10.17)	36.5
PF	39	107.25 (14.07)	46.2	80	110.63 (14.70)	31.3
PG	28	106.86 (11.65)	35.7	23	121.46 (13.05)	0.0
PH	60	104.88 (12.71)	55.0	31	102.49 (9.42)	58.1
PI	35	113.06 (9.81)	17.1	58	129.62 (20.64)	1.7
PJ				20	100.25 (8.23)	55.0
PK	106	109.76 (10.27)	24.5	52	106.73 (8.42)	32.7
PL	92	109.56 (8.79)	19.6	133	111.87 (10.26)	15.8
PM	27	100.94 (8.11)	51.9	19	101.16 (11.26)	63.2
PN	40	106.76 (8.90)	37.5	124	104.47 (10.33)	43.5
PO	47	105.41 (10.81)	40.4	48	107.54 (11.80)	35.4
PP				52	112.27 (13.12)	26.9
PQ	37	102.48 (9.36)	45.9	13	109.29 (9.38)	23.1
PS	127	104.97 (10.21)	37.8	122	106.49 (10.05)	38.5
PT	114	104.34 (11.62)	48.2	29	111.83 (13.38)	31.0
PU				10	118.18 (12.13)	20.0
PV	14	103.48 (11.78)	42.9	14	104.66 (7.77)	42.9
PW	43	108.76 (9.82)	25.6	34	108.50 (8.77)	20.6
PX				53	105.85 (10.81)	39.6
PY				13	113.08 (9.51)	7.7
PZ				10	126.90 (13.68)	0.0
TA	675	104.45 (10.54)	42.5	653	108.30 (12.53)	33.1
TB	19	108.11 (11.98)	36.8	77	108.05 (9.08)	28.6

Tabel .48. Gemiddelden, standaarddeviaties en percentages D/E leerlingen op de novembermeting van Leeswoordenschat in de groep 8 op de scholen die deelnemen aan de Taalpilots Onderwijsachterstanden cohort 2005-2006 en 2009-2010

Groep 8	November '05			November '09		
	N	Gem (SD)	D/E	N	Gem (SD)	D/E
Landelijk gem.		116.65			116.65	
Totaal Taalpilots	2146	107.65 (12.27)	45.8	2928	109.60 (13.53)	41.0
PA				60	114.88 (15.78)	33.3
PB	16	105.02 (11.08)	62.5	30	127.15 (15.42)	10.0
PC	83	110.16 (13.64)	34.9	141	114.73 (16.05)	25.5
PD	256	102.11 (11.52)	63.3	287	106.95 (12.96)	50.5
PE	229	103.92 (11.56)	58.5	294	104.89 (11.01)	59.2
PF	86	107.20 (12.40)	47.7	100	112.13 (12.80)	28.0
PG	35	110.39 (11.41)	34.3	36	117.39 (15.51)	16.7
PH	106	108.61 (9.16)	34.0	70	105.30 (9.27)	51.4
PI	27	122.37 (11.71)	3.7	59	111.83 (9.17)	28.8
PJ				24	98.13 (9.13)	79.2
PK	122	110.59 (12.36)	36.9	101	108.98 (10.47)	39.6
PL	136	112.01 (11.74)	27.9	134	111.29 (11.57)	33.6
PM	35	102.33 (9.08)	62.9	23	108.52 (6.94)	30.4
PN	71	115.00 (16.41)	36.6	108	110.09 (11.12)	31.5
PO	28	107.12 (9.88)	39.3	133	106.78 (11.97)	48.9
PP				51	124.14 (13.85)	7.8
PQ	1	104.56 (-)	100.0	49	105.78 (9.78)	51.0
PR	34	113.24 (9.68)	23.5	38	113.78 (10.51)	21.1
PS	104	108.55 (11.36)	41.3	107	109.10 (10.89)	35.5
PT	48	109.46 (13.40)	41.7	88	105.45 (12.23)	52.3
PU				13	108.48 (21.63)	61.5
PV	21	116.87 (9.41)	9.5	15	113.66 (14.34)	26.7
PW	35	107.23 (10.53)	45.7	104	113.89 (10.39)	23.1
PX	19	99.21 (9.16)	78.9	10	106.90 (7.92)	40.0
PY	1	102.36 (-)	100.0			
TA	640	107.46 (11.55)	47.5	786	108.91 (13.99)	43.5
TB	13	109.21 (13.73)	38.5	67	116.49 (19.79)	34.3

Tabel .49. Gemiddelden, standaarddeviaties en percentages D/E leerlingen op maartmeting van de AVI toets in de groep 3 op de scholen die deelnemen aan de Taalpilots Onderwijsachterstanden cohort 2005-2006 en 2009-2010

Groep 3	Maart '06			Maart '10		
	N	Gem (SD)	doel behaald AVI 1	N	Gem (SD)	doel behaald AVI 1
Doelen						
Totaal Taalpilots	1486	2.54 (2.21)	85.9	2000	2.16 (1.89)	83.8
PA	114	3.61 (2.34)	97.4	243	2.73 (1.82)	100.0
PB				14	0.93 (0.83)	71.4
PC	36	3.11 (1.83)	100.0	39	2.59 (2.01)	92.3
PD	25	0.72 (1.02)	40.0			
PE	147	0.99 (0.98)	68.0	44	1.39 (1.26)	77.3
PF	42	3.00 (2.05)	100.0	468	1.67 (1.53)	77.6
PG	16	2.88 (2.00)	100.0	6	0.83 (0.41)	83.3
PH	110	2.64 (2.27)	83.6			
PI	4	1.00 (0.00)	100.0			
PK	38	3.76 (2.26)	100.0	98	2.80 (2.13)	91.8
PL	64	2.72 (2.02)	100.0	100	2.17 (1.88)	86.0
PM	32	3.41 (2.37)	100.0	56	2.05 (1.78)	82.1
PN	79	3.35 (2.62)	91.1	43	3.47 (2.37)	100.0
PO	13	4.00 (1.96)	100.0	98	2.33 (2.00)	81.6
PQ	63	3.62 (2.25)	100.0	74	3.57 (2.13)	100.0
PS	79	2.27 (1.84)	92.4	1	1.00 (-)	100.0
PT	63	2.97 (2.51)	88.9	68	1.04 (1.06)	61.8
PU	21	3.19 (2.14)	100.0	32	3.34 (2.24)	100.0
PW	85	3.08 (2.25)	96.5	20	3.70 (2.49)	100.0
PX				37	2.38 (2.00)	94.6
PY	8	3.13 (2.80)	100.0			
PZ	1	2.00 (-)	100.0	16	1.69 (1.01)	93.8
TA	432	2.03 (2.02)	76.2	509	1.85 (1.71)	75.8
TB	14	3.86 (2.18)	100.0	34	4.00 (2.50)	100.0

Tabel .50. Gemiddelden, standaarddeviaties en percentages D/E leerlingen op meimeting van de AVI toets in de groep 3 op de scholen die deelnemen aan de Taalpilots Onderwijsachterstanden cohort 2005-2006 en 2009-2010

	Mei '06			Mei '10		
	N	Gem (SD)	doel behaald AVI 2	N	Gem (SD)	doel behaald AVI 2
Doelen						
Totaal Taalpilots	2274	2.96 (2.05)	72.2	2384	2.89 (1.94)	74.3
PA	152	3.79 (1.94)	86.2	204	3.71 (1.85)	88.7
PB	12	2.33 (1.78)	66.7	26	3.58 (2.32)	84.6
PC	49	3.27 (1.73)	75.5	65	3.00 (1.92)	78.5
PD	25	1.44 (1.26)	36.0			
PE	219	3.07 (2.62)	71.2	127	2.71 (1.90)	69.3
PF	77	4.12 (2.08)	87.0	621	2.64 (1.90)	70.4
PG	24	3.50 (1.87)	87.5			
PH	135	3.16 (1.96)	77.8	87	2.33 (1.70)	59.8
PI	101	2.01 (1.64)	60.4			
PK	94	2.89 (1.70)	76.6	80	4.22 (2.16)	90.0
PL	101	3.38 (1.86)	83.2	149	3.22 (2.01)	82.6
PM	33	3.27 (1.88)	81.8	72	3.22 (2.19)	72.2
PN	91	3.12 (1.99)	73.6			
PO	13	3.38 (1.61)	84.6	20	1.25 (1.41)	46.8
PQ	50	3.26 (1.98)	72.0	108	3.52 (1.80)	86.1
PR	49	3.76 (1.41)	98.0	42	2.12 (1.27)	61.9
PS	117	2.97 (1.92)	70.9			
PT	107	2.25 (1.72)	61.7	31	3.23 (1.33)	93.5
PU	19	2.95 (1.35)	84.2	34	3.00 (1.87)	73.5
PW	81	3.12 (2.01)	79.0	20	3.15 (2.11)	75.0
PX				79	3.18 (1.98)	82.3
PY	24	2.92 (2.15)	66.7			
PZ	15	2.80 (1.78)	66.7	16	2.50 (1.21)	75.0
TA	661	2.57 (2.01)	63.8	462	2.37 (1.67)	68.0
TB	25	4.96 (1.93)	100.0	46	3.76 (2.23)	82.6

Tabel .51. Gemiddelden, standaarddeviaties en percentages D/E leerlingen op oktobermeting van de AVI toets in de groep 4 op de scholen die deelnemen aan de Taalpilots Onderwijsachterstanden cohort 2005-2006 en 2009-2010

Groep 4	Oktober '05			Oktober '09		
	N	Gem (SD)	doel behaald	N	Gem (SD)	doel behaald
Doelen			AVI 3			AVI 3
Totaal Taalpilots	1710	3.67 (1.94)	69.1	2730	4.13 (1.99)	77.1
PA	214	3.29 (1.55)	65.4	186	4.53 (2.17)	80.1
PB	1	6.00 (-)	100.0			
PC	50	3.20 (1.71)	58.0	63	4.02 (1.93)	69.8
PD	18	3.22 (1.99)	61.1	72	3.92 (2.16)	77.8
PE	256	4.22 (2.36)	74.2	110	3.95 (2.01)	77.3
PF	39	4.13 (2.04)	74.4	454	4.22 (1.98)	78.6
PG	27	3.15 (1.73)	55.6	45	4.36 (2.12)	75.6
PH	30	3.53 (0.90)	86.7	109	3.67 (1.77)	71.6
PI	13	4.69 (1.38)	92.3	170	4.55 (2.01)	81.2
PK	43	3.70 (2.14)	62.8	128	4.33 (1.98)	78.1
PL	64	3.55 (1.82)	65.6	220	4.45 (1.88)	84.5
PM	30	3.13 (1.72)	56.7	68	3.34 (2.04)	66.2
PN	60	4.12 (2.37)	71.7	16	4.13 (1.59)	87.5
PO	17	3.24 (1.68)	52.9	130	4.36 (1.96)	81.5
PQ	51	3.75 (1.45)	82.4	90	3.76 (1.93)	74.4
PR				41	4.98 (1.82)	97.6
PS	47	4.04 (1.84)	78.7	35	3.83 (1.54)	77.1
PT	19	4.84 (1.54)	89.5	22	3.09 (2.20)	45.5
PU	20	3.40 (0.94)	90.0	93	3.78 (1.80)	72.0
PW	88	3.52 (1.99)	65.9	85	4.60 (2.13)	78.8
PX	10	3.10 (1.20)	70.0	24	4.54 (2.34)	75.0
PY	25	3.60 (1.55)	80.0			
PZ	19	3.63 (1.54)	78.9			
TA	541	3.47 (1.89)	65.4	518	3.86 (1.94)	73.7
TB	28	5.18 (2.40)	82.1	51	3.82 (1.92)	68.6

Tabel .52. Gemiddelden, standaarddeviaties en percentages D/E leerlingen op maartmeting van de AVI toets in de groep 4 op de scholen die deelnemen aan de Taalpilots Onderwijsachterstanden cohort 2005-2006 en 2009-2010

	Maart '06			Maart '10		
	N	Gem (SD)	doel behaald AVI 4	N	Gem (SD)	doel behaald AVI 4
Doelen						
Totaal Taalpilots	1904	4.87 (1.93)	75.8	2554	5.27 (2.13)	77.7
PA	176	4.53 (1.72)	68.8	187	5.58 (2.16)	83.4
PB	1	6.00 (-)	100.0	9	4.44 (1.13)	77.8
PC	8	4.38 (0.92)	75.0	115	4.29 (1.95)	62.6
PD	19	4.68 (1.83)	78.9	86	5.65 (1.80)	89.5
PE	172	4.85 (2.00)	77.3	152	4.73 (2.24)	68.4
PF	30	5.10 (1.52)	90.0	601	5.49 (2.21)	78.4
PG	18	4.72 (2.02)	66.7	4	2.75 (2.06)	25.0
PH	77	5.12 (1.38)	90.9	86	5.08 (2.16)	74.4
PI	105	4.46 (1.77)	72.4	52	5.31 (2.02)	80.8
PK	82	4.32 (2.40)	58.5	79	5.73 (2.00)	83.5
PL	77	5.06 (1.94)	72.7	214	5.36 (1.98)	79.9
PM	28	4.50 (1.69)	78.6	79	4.34 (2.21)	64.6
PN	107	5.45 (2.18)	78.5	1	2.00 (-)	0.0
PO	15	4.80 (1.61)	73.3	99	4.78 (1.94)	72.7
PQ	60	4.50 (1.70)	73.3	90	5.14 (2.15)	75.6
PR	33	5.24 (1.66)	84.8	42	6.52 (1.81)	97.6
PS	84	5.38 (2.00)	83.3	1	3.00 (-)	0.0
PT	39	5.18 (1.93)	76.9	19	5.42 (2.14)	78.9
PU	27	4.19 (1.14)	70.4	57	5.30 (1.74)	77.2
PW	104	4.63 (1.86)	69.2	32	5.25 (2.31)	71.9
PX	11	4.27 (1.95)	63.6	37	5.84 (2.32)	81.1
PY	24	5.46 (1.64)	87.5			
PZ	19	5.95 (1.81)	89.5	12	7.17 (1.95)	100.0
TA	563	4.94 (1.96)	77.3	449	5.29 (2.04)	80.6
TB	25	4.92 (2.60)	72.0	51	4.88 (2.11)	70.6

Tabel .53. Gemiddelden, standaarddeviaties en percentages D/E leerlingen op meimeting van de AVI toets in de groep 4 op de scholen die deelnemen aan de Taalpilots Onderwijsachterstanden cohort 2005-2006 en 2009-2010

	Mei '06			Mei '10		
	N	Gem (SD)	doel behaald AVI 5	N	Gem (SD)	doel behaald AVI 5
Doelen						
Totaal Taalpilots	1934	5.50 (2.00)	68.1	2309	5.64 (2.06)	67.6
PA	232	5.35 (1.68)	67.7	143	6.29 (2.01)	79.0
PB				43	5.72 (2.11)	65.1
PC	49	4.49 (1.89)	49.0	85	5.26 (1.92)	61.2
PD	19	5.00 (2.65)	68.4			
PE	194	5.51 (2.07)	69.1	140	6.07 (1.86)	80.0
PF	24	5.54 (2.23)	66.7	558	5.73 (2.11)	64.7
PG	28	4.68 (2.14)	42.9	18	6.00 (2.03)	88.9
PH	128	5.62 (1.65)	78.9	53	5.42 (1.98)	67.9
PI	131	4.98 (2.01)	55.0	46	5.57 (1.70)	73.9
PK	80	5.09 (2.31)	57.5	75	5.88 (1.87)	78.7
PL	61	5.85 (1.76)	75.4	209	5.80 (1.78)	72.2
PM	12	5.50 (2.47)	75.0	91	5.05 (2.31)	63.7
PN	65	5.15 (2.48)	58.5			
PO	15	6.00 (1.81)	80.0	8	5.13 (2.36)	91.3
PQ	56	5.02 (1.80)	62.5	94	5.46 (1.75)	70.2
PR				42	7.24 (1.48)	95.2
PS	90	6.36 (1.83)	83.3			
PT	74	5.53 (2.29)	66.2	22	6.86 (1.73)	86.4
PU	19	5.74 (1.10)	89.5	74	5.80 (1.89)	75.7
PW	54	5.76 (1.86)	74.1	20	5.20 (1.94)	65.0
PX				64	6.09 (2.29)	75.0
PY	25	6.28 (1.88)	80.0			
PZ	18	6.17 (1.72)	83.3			
TA	542	5.67 (2.01)	69.6	401	4.91 (2.08)	50.4
TB	18	4.89 (2.35)	55.6	50	4.88 (2.15)	60.0

Tabel .54. Gemiddelden, standaarddeviaties en percentages D/E leerlingen op oktobermeting van de AVI toets in de groep 5 op de scholen die deelnemen aan de Taalpilots Onderwijsachterstanden cohort 2005-2006 en 2009-2010

Groep 5	Oktober '05			Oktober '09		
	N	Gem (SD)	doel behaald AVI 6	N	Gem (SD)	doel behaald AVI 6
Doelen						
Totaal Taalpilots	1557	6.27 (1.89)	69.6	2406	6.69 (1.81)	76.7
PA	211	6.16 (1.62)	68.2	212	7.10 (1.67)	84.4
PB				5	7.60 (1.14)	100.0
PC	44	6.91 (1.68)	75.0	36	6.03 (1.66)	58.3
PD	22	5.23 (1.82)	54.5	68	7.31 (1.88)	77.9
PE	225	6.60 (1.86)	77.8	70	6.36 (2.27)	68.6
PF	37	6.57 (1.89)	75.7	359	7.04 (1.66)	82.7
PG	29	6.45 (1.50)	72.4	40	7.13 (1.59)	80.0
PH	15	7.07 (1.91)	86.7	82	6.74 (1.86)	79.3
PI				107	6.92 (1.72)	78.5
PK	34	6.12 (1.97)	67.6	116	6.97 (1.51)	84.5
PL	54	5.48 (1.80)	59.3	175	6.91 (1.64)	86.9
PM	36	6.39 (1.81)	80.6	75	5.80 (2.34)	60.0
PN	101	6.19 (1.99)	66.3	18	6.33 (1.41)	61.1
PO	8	6.13 (1.55)	75.0	94	7.18 (1.52)	87.2
PP				15	4.00 (2.10)	33.3
PQ	43	5.44 (1.69)	51.2	98	6.35 (1.53)	72.4
PR	33	5.61 (1.41)	51.5	39	7.54 (1.64)	89.7
PS	51	6.63 (1.88)	72.5	22	6.73 (2.05)	77.3
PT	9	7.22 (1.30)	100.0	33	6.00 (2.21)	60.6
PU	22	6.41 (1.97)	68.2	73	6.44 (1.70)	72.6
PW	102	6.29 (1.94)	70.6	74	5.81 (1.52)	58.1
PX	11	7.27 (1.56)	81.8	36	6.69 (1.94)	83.3
PY	8	5.75 (1.75)	62.5			
TA	454	6.26 (2.05)	68.3	517	6.39 (1.85)	71.0
TB	8	5.75 (1.28)	50.0	42	6.62 (1.56)	76.2

Tabel .55. Gemiddelden, standaarddeviaties en. percentages D/E leerlingen op maartmeting van de AVI toets in de groep 5 op de scholen die deelnemen aan de Taalpilots Onderwijsachterstanden cohort 2005-2006 en 2009-2010

	Maart '06			Maart '10		
	N	Gem (SD)	doel behaald AVI 7	N	Gem (SD)	doel behaald AVI 7
Doelen						
Totaal Taalpilots	1389	6.97 (1.66)	61.0	2209	7.27 (1.72)	68.0
PA	148	6.96 (1.52)	60.1	184	7.80 (1.29)	84.2
PB				6	4.83 (1.17)	16.7
PC	15	7.00 (1.36)	60.0	66	6.71 (1.68)	51.5
PD	18	6.00 (1.78)	38.9	78	7.83 (1.32)	84.6
PE	170	7.04 (1.89)	64.1	110	6.12 (2.44)	45.5
PF	4	5.75 (2.50)	25.0	449	7.47 (1.75)	72.6
PG				15	7.20 (1.21)	66.7
PH	11	7.64 (1.12)	81.8	40	7.23 (1.39)	75.0
PI	79	6.76 (1.49)	54.4	32	6.53 (1.41)	43.8
PK	40	7.23 (1.85)	72.5	79	7.63 (1.37)	81.0
PL	55	7.18 (1.79)	63.6	164	7.43 (1.55)	72.0
PM	29	7.28 (1.44)	72.4	77	6.29 (2.35)	49.4
PN	86	6.95 (1.49)	52.3	51	7.31 (1.52)	70.6
PO	9	7.44 (0.88)	88.9	122	7.46 (1.59)	71.3
PQ	55	6.73 (1.60)	58.2	63	7.21 (1.42)	63.5
PR	32	7.00 (1.37)	56.3	35	8.20 (1.02)	88.6
PS	84	7.69 (1.31)	82.1			
PT	35	7.29 (1.23)	80.0	17	7.88 (1.11)	88.2
PU	20	6.65 (1.50)	55.0	54	7.50 (1.46)	72.2
PV						
PW	65	6.83 (1.71)	61.5	47	7.21 (1.63)	59.6
PX	14	7.86 (1.23)	78.6	34	6.53 (1.97)	50.0
PY	6	5.67 (1.21)	33.3			
PZ	12	7.00 (2.17)	66.7	15	8.20 (0.86)	100.0
TA	382	6.84 (1.76)	55.5	439	7.10 (1.68)	60.6
TB	20	6.10 (1.12)	55.0	32	7.38 (1.43)	71.9

Tabel .56. Gemiddelden, standaarddeviaties en percentages D/E leerlingen op meimeting van de AVI toets in de groep 5 op de scholen die deelnemen aan de Taalpilots Onderwijsachterstanden cohort 2005-2006 en 2009-2010

	Mei '06			Mei '10		
	N	Gem (SD)	doel behaald	N	Gem (SD)	doel behaald
Doelen			AVI 8			AVI 8
Totaal Taalpilots	1291	7.23 (1.60)	48.3	1607	7.46 (1.69)	57.6
PA	145	7.53 (1.34)	53.8	141	8.09 (1.21)	73.0
PB				6	4.67 (1.37)	0.0
PC	28	7.39 (1.31)	46.4	28	7.07 (1.63)	42.9
PD	7	4.86 (1.46)	0.0			
PE	111	7.23 (1.39)	42.3	36	7.50 (1.78)	55.6
PF	20	7.60 (1.60)	70.0	499	7.61 (1.61)	59.9
PG	27	7.63 (1.28)	55.6	23	8.30 (1.15)	78.3
PH	51	7.47 (1.62)	62.7	23	7.74 (1.66)	60.9
PI	87	7.14 (1.54)	43.7			
PK	53	6.91 (1.95)	47.2	35	8.20 (0.90)	80.0
PL	39	6.95 (2.11)	46.2	144	7.91 (1.30)	69.4
PM	19	6.79 (1.87)	47.4	64	6.28 (2.37)	39.1
PN	75	7.32 (1.66)	49.3			
PO	7	7.57 (0.79)	42.9	7	8.14 (1.46)	85.7
PQ	33	6.58 (1.75)	27.3	31	7.42 (1.39)	48.4
PR	24	6.96 (1.55)	37.5	32	8.00 (1.11)	75.0
PS	23	7.30 (1.49)	47.8			
PT	51	7.04 (1.55)	39.2	1	9.00 (-)	100.0
PU	20	8.00 (1.12)	60.0	46	7.54 (1.31)	54.3
PW	53	7.42 (1.60)	58.5	53	7.26 (1.48)	43.4
PX	14	8.50 (0.76)	85.7	44	6.98 (1.86)	45.5
PY	11	7.55 (1.04)	54.5			
PZ	8	6.13 (1.81)	37.5			
TA	376	7.16 (1.66)	46.5	298	6.94 (1.83)	47.0
TB	9	7.44 (1.42)	66.7	50	7.04 (2.29)	56.0

COLOFON

Uitgever

PO-Raad/Projectbureau Kwaliteit
Postbus 85246
3508 AE Utrecht
info@schoolaanzet.nl

Auteurs

Deel A

G.A. Spaans (Projectleider Pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden)
M. Förer
D. Stolwijk

Deel B

A.A.M. Houtveen
V. van der Velde

Redactie deel A

Gea Spaans
Susan de Boer

Vormgeving, drukwerk, productie

Twigt Grafisch Facilitair, Waddinxveen
ProSecOnd, Woerden

Fotografie

Basisschool Duizendpoot, Geleen
Kruispunt/Santenkraam, Amsterdam

Website

www.taalpilots.nl

© maart 2011

Niets uit deze uitgave mag worden veeelvoudigd, overgenomen of openbaar gemaakt, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.